

โลกมีปัญหา พุทธศาสนามีคำตอบ

วารสารวิชาการ !
๒
ราชภัฏกรงเทพฯ
๑
ISSN 0859-1040
ปีที่ 12 ฉบับที่ 21 2548

วารสารวิชาการ
ราชภัฏกรุงเก่า

ISSN 0859-1040

ปีที่ 12 ฉบับที่ 21 2548

ISSN 0859-1040

วารสารวิชาการราชภัฏกรุงเทพฯ

ปีที่ 12 ฉบับที่ 21 2548

เจ้าของ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ที่ปรึกษา อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ และนักศึกษา รวมทั้งบุคลากรภายนอก
2. เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อส่งเสริมภารกิจทางด้านวิชาการที่มีต่อสังคม

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวิทย์ เทียรทอง

ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันทนี แสนภักดี

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนันต์ รัตนภานุสร

กองบรรณาธิการ

นางสาวนงลักษณ์ แซ่มโซติ

นายสมพร สุวิเศษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนา รักสกุลพาณิชย์

นายจำลอง ศรีสง่า

นางสาวธราภรณ์ สถาปิตานนท์

นางสาวศิริพัฒน์ จันทศิริ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิพนธ์ ทวีกาญจน์

ดร.จันทร์เพ็ญ คล้ายมุข

นางอรุณญา จงกลรัตน์

นายอุเทนชัย ทองมาก

ปก-ศิลปกรรม-รูปเล่ม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิพนธ์ ทวีกาญจน์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา โทร/โทรสาร 0-3532-2950

คอมพิว นางนุชจรี เกาเพิ่ม

เนื้อหาสาระและทัศนะในวารสารราชภัฏกรุงเทพฯ เป็นหลักการ และ
ทัศนะของผู้เขียน และผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน กองบรรณาธิการและ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วยเสมอไป

บทบรรณาธิการ

เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า ในปัจจุบัน โลกที่เราอาศัยอยู่นี้กำลังเกิดปัญหาในทุกๆด้าน ปัญหาที่เกิดขึ้นนับวันมีแต่จะเพิ่มขึ้น มีความรุนแรงของปัญหาจนจะใกล้ถึงจุดวิกฤต เมื่อถึงขั้นวิกฤตผลที่ตามมาคือวิบัติเราจะปล่อยให้โลกเดินเข้าสู่วิกฤต โดยไม่หาวิธีป้องกัน เราก็จะตกอยู่ในสภาพของความประมาท โดยไม่รู้ตัว

ปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาอุณหภูมิของโลกที่ร้อนขึ้น ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาความอดอยากและยากจน ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ปัญหาขยะที่ก่อให้เกิดมลพิษ ปัญหาจากการใช้ยาฆ่าแมลงกำจัดศัตรูพืช ปัญหาโรคภัย ปัญหายาเสพติด ปัญหาการก่อการร้าย ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม และอื่นๆ ได้ทวีมากขึ้นเรื่อย ๆ

ปัญหาต่าง ๆ นี้ เป็นโจทย์ใหญ่เกินกว่าที่ใครคนใดคนหนึ่งจะแก้ไขได้ เพราะว่าเป็นปัญหาที่คนจำนวนมากเป็นผู้ร่วมกันก่อให้เกิด บางคนอาจจะเถียงว่าตนเองไม่เกี่ยว ตนเองไม่ได้ก่อ แต่ในโลกใบนี้เป็นโลกใบเดียวกันที่มีคนทั่วทั้งโลกอาศัยอยู่ร่วมกัน คนหนึ่งทำ คนอื่นก็ต้องได้รับผลจากการกระทำด้วย ตัวอย่าง ถ้ามีคนข้างเคียงเราสูบบุหรี่ พ่นควันพิษออกมา เราก็ต้องสูดควันพิษด้วย ถ้าข้างบ้านเรามีโรงงานที่ปล่อยควันพิษขึ้นสู่บรรยากาศ ผลกระทบก็แผ่ขยายออกไปอีก คือ กระทบตัวเรา กระทบคนในชุมชนข้างเคียง ผลกระทบไม่หยุดเพียงแค่นี้ ควันพิษยังลอยขึ้นไปสะสมอยู่ในบรรยากาศของโลก เพิ่มภาวะเรือนกระจก ทำให้โลกร้อนขึ้นเป็นปัญหาของโลกต่อไป

คณะผู้จัดทำวารสารวิชาการ “ราชภัฏกรุงเก่า” มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา สำนักถึงการอยู่ร่วมกันว่าเราในฐานะที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาควรมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบปัญหาและควรรหาทางช่วยกันแก้ปัญหาเรา(กองบรรณาธิการ) เป็นเพียงคณะเล็กๆ คงไม่สามารถไปแก้ปัญหาใหญ่เกินตัวได้ แต่เราจะใช้วารสารฉบับนี้เป็นเวทีจุดประกายความคิด และเป็นสื่อเพื่อให้ผู้ที่ได้อ่านวารสารได้ช่วยกันแก้ปัญหา โดยผนึกกำลังกันและบอกต่อกัน เพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหา

การแก้ปัญหาต้องอาศัยผู้นำ ต้องอาศัยภูมิปัญญาของผู้นำเป็นผู้จุดแสงสว่างทางปัญญา บุคคลที่จะให้แสงสว่างทางปัญญาเพื่อแก้ปัญหาให้ชาวโลกสมควรเป็นบุคคลที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ใคร่ได้รู้จักต้องศรัทธาไม่มีข้อกังขาใดๆในคำสอน เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณอย่างแท้จริง คณะผู้จัดทำวารสารจึงได้เรียนสัมภาษณ์ ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ไปกราบนมัสการท่าน ขอให้ท่านกรุณาให้แสงสว่างทางปัญญาแก่ชาวโลก ในหัวข้อ “โลกมีปัญหา พุทธศาสนามีคำตอบ” ท่านเจ้าคุณฯได้กรุณานัดสัมภาษณ์วันที่ 1 ธันวาคม 2547

หลังจากที่ได้สัมภาษณ์แล้ว เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2548 ผู้เขียนได้อ่าน THOUGHT ฉบับประจำเดือนมีนาคม 2548 บทความส่วนหนึ่งได้อ้างคำกล่าวอ้างของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ไว้ตอนหนึ่งว่า

“ชาวพุทธที่มีศรัทธาว่า พระพุทธศาสนาเป็นระบบปัญญอันสูงสุดของมนุษย์น่าจะมีคำตอบให้แก่โลก แต่ก็ยังมองไม่เห็นได้ชัดเจนว่า พระพุทธศาสนาจะให้คำตอบแก่โลกได้อย่างไร เจ้าคุณพระธรรมปิฎก คือ คำตอบของพระพุทธศาสนา ที่ให้แก่โลก เจ้าคุณพระธรรมปิฎกเป็นแบบอย่างของชีวิตตามอุดมคติทาง พระพุทธศาสนา คือ ประกอบด้วยปัญญา เมตตา กรุณา อีสราภาพ มิตรภาพ สุภาพ สงบ หรือที่สรุปว่า ความสะอาด สว่าง สงบ และศาสนธรรม หรือก็ลายฉิมมิตรธรรม ท่านมีปัญญาเป็นเอกอย่างยากที่จะหาได้ในโลก หนังสือ พุทธธรรม ที่ท่านได้นิพนธ์ไว้เป็นเพชรน้ำหนึ่งทางปัญญาของโลก มีผู้กล่าวว่า ในทาง พระพุทธศาสนามีหนังสือที่ยิ่งใหญ่อยู่สามเล่ม คือ พระไตรปิฎก คัมภีร์วิสุทธิมรรคที่รจนาโดย พระพุทธโฆษาจารย์ และหนังสือพุทธธรรม โดยท่านเจ้าคุณ พระธรรมปิฎก”

เป็นเรื่องบังเอิญจริง ๆ ที่ผู้เขียนมีจิตใจตรงกันกับคุณหมอประเวศว่า ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (สมณศักดิ์เดิม คือ พระธรรมปิฎก) ท่านสามารถที่จะนำคำสอนในพุทธศาสนามาแก้ปัญหาให้กับชาวโลกได้ และเป็นความเมตตากรุณาอย่างสูงสุดที่ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ให้โอกาสคณะผู้จัดทำ ได้สัมภาษณ์ท่าน เพื่อนำภูมิปัญญาของท่านมาลงในวารสารฉบับนี้

ในการติดต่อเพื่อจะขอสัมภาษณ์ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์นั้น ผู้เขียนได้ติดต่อและประสานงานกับ ท่านพระครูปลัดสุวัฒนพรหมคุณ เลขานุการของท่านเจ้าคุณฯ โดยบอกถึงวัตถุประสงค์ว่า คณะผู้จัดทำวารสารปรารถนาจะอาศัยคำสอนในพุทธศาสนามาช่วยแก้ปัญหาให้ชาวโลก จึงต้องขอรบกวนท่านเจ้าคุณฯ ขอให้ท่านกรุณามาช่วยแก้ปัญหา ท่านพระครูปลัดฯท่านได้กรุณาติดต่อประสานงานให้ รวมทั้งเลือกชื่อที่ ผู้เขียนเสนอไปให้พิจารณา 4 ชื่อ ท่านพระครูปลัดฯ ได้เลือกชื่อ “โลกมีปัญหา พุทธศาสนามีคำตอบ”

เมื่อถอดเทปคำสัมภาษณ์แล้ว ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ได้กรุณาตรวจความถูกต้อง ท่านเจ้าคุณฯได้มีข้อความถึงผู้เขียนว่า ในการตรวจชำระครั้งนี้ มุ่งขัดเกลาถ้อยคำสำนวนให้เป็นภาษาที่อ่านเข้าใจง่าย และเรียบขึ้น พร้อมทั้งจัดปรับข้อยย่อหน้าวรรคตอนตามสมควร

คณะผู้จัดทำวารสารราชภัฏกรุงเทพฯ ขอกราบขอบพระคุณท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ และท่านพระครูปลัดสุวัฒนพรหมคุณเป็นอย่างสูง ในความเมตตาและกรุณาของท่านทั้งสอง

นอกจากนี้คณะผู้จัดทำวารสาร เห็นสมควรสัมภาษณ์ขรรษาผู้ปฏิบัติธรรมเพิ่มเติมอีก 1 ท่าน คือ อุบาสก เยาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เนื่องจากในอดีตท่านเคยบวชและจำพรรษาอยู่ที่สวนโมกขพลาราม ในช่วงเวลาที่ท่านพุทธทาสยังดำรงชีวิตอยู่ เพื่อต้องการรำลึกถึงคำสอนของท่านพุทธทาส และทราบทัศนคติของ คุณเนาวรัตน์ในคำสอนของพุทธศาสนา คุณเนาวรัตน์ ถือเป็นชาวพุทธตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ท่านได้รับเกียรติยกย่องให้เป็นกวีรัตนโกสินทร์ ได้รับรางวัลซีไรต์ ฯลฯ คณะผู้สัมภาษณ์ขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

วารสารฉบับนี้มีชื่อประจำฉบับว่า “โลกมีปัญหา พุทธศาสนามีคำตอบ” เนื้อหาสาระส่วนมากจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ประกอบด้วยบทสัมภาษณ์และบทความ ส่วนเนื้อหาสาระอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจ น่าอ่าน ถือเป็นอาหารสมองอย่างหนึ่ง

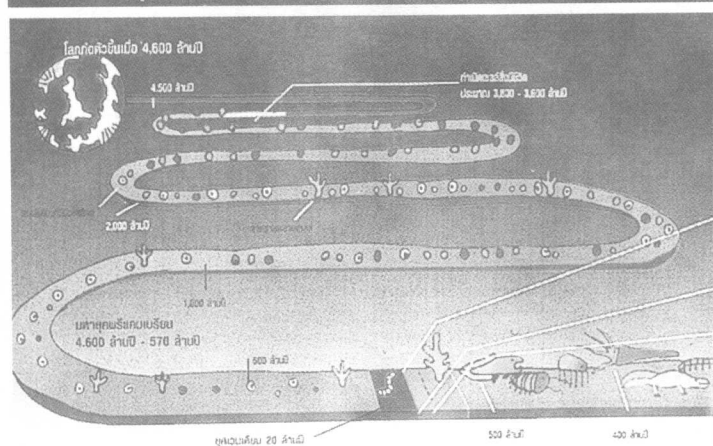
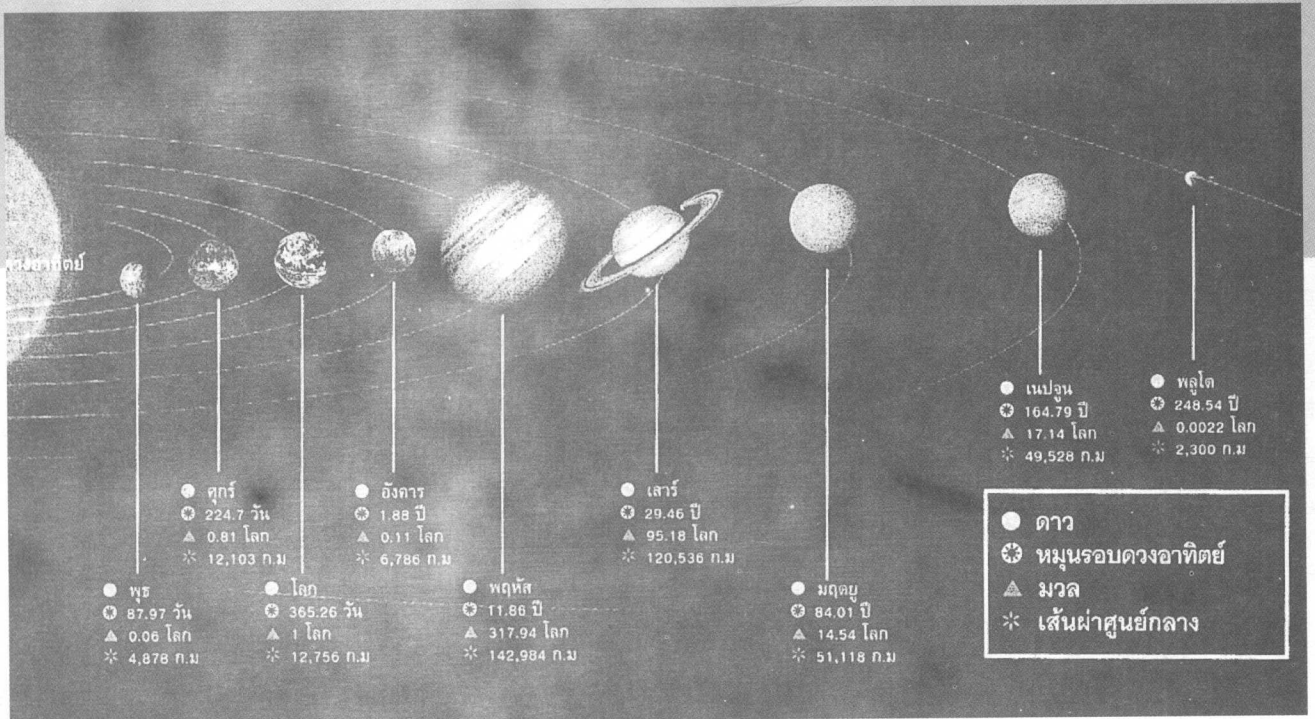
ในท้ายที่สุดนี้คณะผู้จัดทำขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่ได้กล่าวนามมา ณ ที่นี้ และที่จะลืมไม่ได้ คือผู้อ่านที่คอยเป็นกำลังใจสนับสนุน เป็นกำลังใจเสมอมา เปรียบเสมือนได้อาหารทิพย์

สารบัญ

2	โลกมีปัญหา พุทธศาสนามีคำตอบ.....อนันต์ รัตนภาณุศร
26	ก่อนฟ้าสว่าง.....คำ พาหอม
28	สัมภาษณ์ เจ้าพระคุณพระพรหมคุณาภรณ์.....กองบรรณาธิการ
96	สัมภาษณ์ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์.....กองบรรณาธิการ
114	การศึกษาเพื่ออิสรภาพและความรัก.....วนิช สุธารัตน์
128	อนุทินปฏิบัติธรรม อันล้ำเลิศ.....ธีรพงศ์ ทับอินทร์
129	ความประทับใจในการเรียนวิชา การคิดและการพัฒนาตน.....นริศรา คำหว่าง
130	พุทธเศรษฐศาสตร์.....ลำยอง ปลั่งกลาง
135	รายงานการวิจัยเรื่อง โวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของ พุทธทาสภิกขุและศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี.....ปิยะวรรณ สุธารัตน์
163	เงินตราต่างประเทศกับประชาชน.....อัจฉรา หล่อตระกูล
165	A Study on the International Cooperative Distance Learning to Foster Creativity in Mathematics Education.....Moriya Seiji
179	การศึกษาการเรียนรู้ทางไกล โดยความร่วมมือนานาชาติ เพื่อสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ในการศึกษาวิชาคณิตศาสตร์.....ศ.ดร.โมริยะ เซย์จิ เขียน พิเชษฐ ศรีสังข์งาม แปลและเรียบเรียง
190	わたげが入る教室で ในห้องเรียนไย่นุ่นไสว.....船倉江梨子 เอริโกะ ฟุนาคุระ เขียน ศุภฤกษ์ แก้วสีงาม แปล
196	วิถีแห่งธรรมชาติในงานศิลปะของนิตี วัฒยา.....นิพนธ์ ทวีกาญจน์
201	การลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย และแนวทางในการพัฒนา.....ประภาพรรณ เอี่ยมสุภาษิต
207	ย้อนเวลา
220	โลกมีปัญหา พุทธศาสนามีคำตอบ.....เพลินตา โมสกุล
222	แนะนำผู้เขียน

โลกมีปญหา พุทธศาสนามีคำตอบ

อนันต์ รัตนภาณุสร

ในระบบสุริยจักรวาลที่มีดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลาง โดยมีดาวเคราะห์ทั้ง 9 ดวง โคจรรอบดวงอาทิตย์ มีดาวเคราะห์เพียงดวงเดียวเท่านั้นที่มีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ ดาวเคราะห์ดวงนั้น ก็คือดาวโลก (Earth)

โลกที่เราอาศัยอยู่นี้ถือกำเนิดมาจากดวงอาทิตย์ เกิดจากแรงระเบิดของดวงอาทิตย์ที่เรียกว่า บิก แบง (Big Bang) นักวิทยาศาสตร์มีความเชื่อว่า บิก แบง เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 15,000 ล้านปีมาแล้ว ต่อมาโลกเริ่มเย็นลง โดยเฉพาะเปลือกโลก โลกเป็นดาวเคราะห์ดวงที่ 3 นับจากดวงอาทิตย์ออกมา โลกมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 12,756 กิโลเมตร อยู่ห่างจากดวงอาทิตย์โดยเฉลี่ย 149,597,870 กิโลเมตร (โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์เป็นรูปวงรี ระยะห่างจากโลกถึงดวงอาทิตย์ในรอบวงโคจรจึงมีระยะทางไม่เท่ากัน) ถัดจากเปลือกโลก ภายในเป็นโลหะและหินที่หลอมละลาย

โลกมีอายุประมาณ 4,500 ถึง 5,000 ล้านปี มีวิวัฒนาการทางวัฒนาการเป็นลำดับ จนเกิดสิ่งมีชีวิต

โลกเมื่อเริ่มแรกไม่มีสิ่งมีชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากโลกแตก ออกจากดวงอาทิตย์ด้วยการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ด้วยวิวัฒนาการของสสารต่าง ๆ กินเวลาประมาณ 1,000 ล้านปี ชีวิตเริ่มแรกเป็นเซลล์เดียว และเป็นชีวิตเซลล์เดียวอยู่เป็นเวลาประมาณ 3,000 ล้านปี ต่อมาก็เกิดสภาพชีวิตนานาชนิดที่มีขนาดใหญ่เมื่อประมาณ 600 ล้านปีเอง เพราะความถึงพร้อมของเหตุปัจจัยทั้งทางพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม ช่วงเวลาประมาณ 3,600 ล้านปี ในประวัติศาสตร์ของสิ่งมีชีวิต สิ่งแวดล้อมบนโลกเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา บางครั้งเกิดความรุนแรง เช่น แผ่นดินถล่ม ภูเขาไฟระเบิด หิมะละลาย ถูกอุกกาบาตขนาดใหญ่พุ่งเข้าชน ทำให้เกิดการสูญพันธุ์ครั้งใหญ่หลายครั้ง แต่ทุกครั้งก็เปิดทางให้ชีวิตชนิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นและเพิ่มพูน

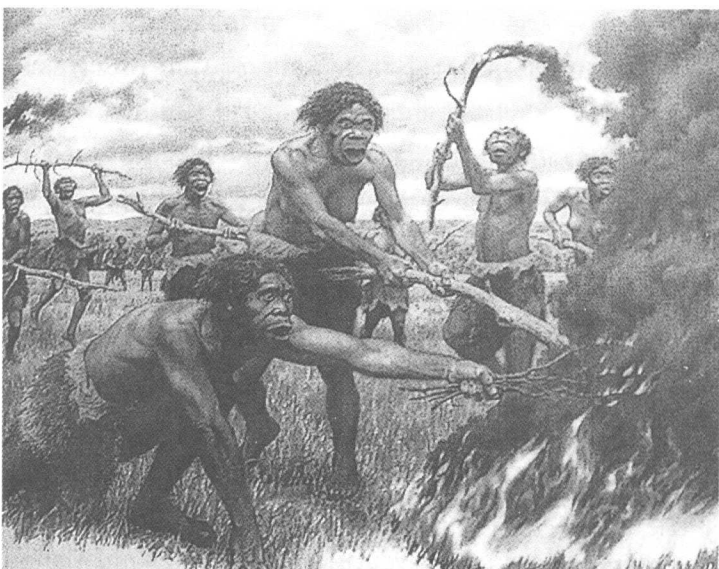
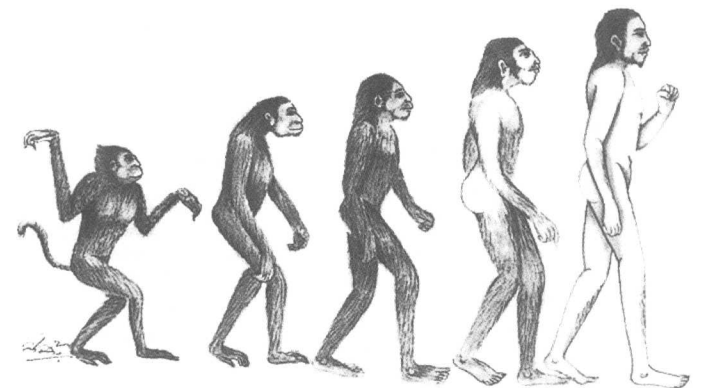
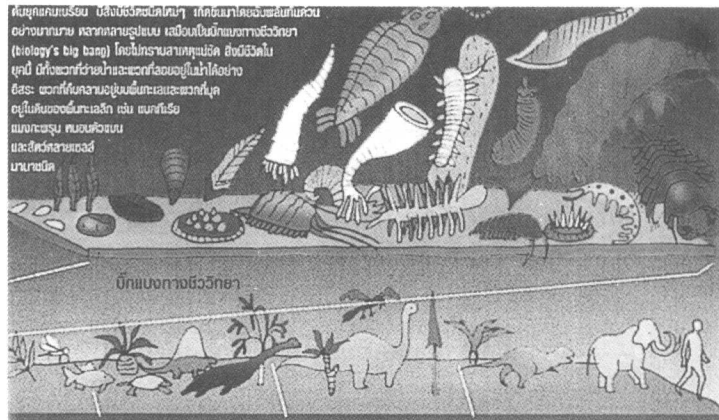
มหากยพิบัติในประวัติศาสตร์ของโลกซึ่งทำให้สิ่งมีชีวิตบนโลกจำนวนมากสูญพันธุ์เกิดขึ้นมาแล้ว 5 ครั้ง คือ ยุคออโรโดวเรียน-ไซลูเรียน เมื่อประมาณ 439 ล้านปี ยุคโดวเนียน เมื่อประมาณ 364 ล้านปี ยุคเพอร์เมอร์เมียน-ไทรแอสสิก เมื่อประมาณ 251 ล้านปี ยุคไทรแอสสิก เมื่อประมาณ 199-214 ล้านปี และยุคครีเทเชียส-เทอร์เทียรี เมื่อ 65 ล้านปีที่ผ่านมา

ในครั้งสุดท้ายหรือครั้งหลังสุด คือยุค ครีเทเชียส-เทอร์เทียรี ซึ่งกวาดล้างไดโนเสาร์จนหมดสิ้นไปจากโลก ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่า เกิดจากดาวเคราะห์น้อย หรือ ดาวหางชนโลก หรือเกิดจากทะเลลาวา แต่นักวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า อุกกาบาตชนโลกจนทำให้ไดโนเสาร์สูญพันธุ์ไปจากโลก เมื่อ 65 ล้านปีที่แล้ว ชีวิตมนุษย์อย่างที่เป็น Homo sapiens ก็เพิ่งจะมีอายุประมาณ 200,000 ปีมานี้เอง แม้จะมีมนุษย์โบราณในชื่อต่าง ๆ ก็ย้อนไปไม่นานไม่เกิน 200,000 ปี น้อยกว่าช่วงเวลาของการกำเนิดสรรพชีวิต เช่น พืช และสัตว์

ช่วงระยะเวลาที่เกิดมีมนุษย์บนโลก มนุษย์ได้เป็นสาเหตุของการทำลายล้างพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ด้วยอัตราที่สูงกว่าภัยพิบัติธรรมชาติใด ๆ ทั้งสิ้น

กาลเวลาที่ผ่านไป มนุษย์ได้มีวิวัฒนาการที่เจริญขึ้นตามยุค ตามสมัย จากยุคเริ่มแรกที่เรียกกันว่า **ยุคบุพกาล** เจริญขึ้นมาจนเป็น**ยุคเกษตร** จากยุคเกษตรเปลี่ยนมาเป็น**ยุคอุตสาหกรรม** จนมาถึงยุคปัจจุบันที่เรียกกันว่า**ยุคไอที** หรือ**ยุคโลกาภิวัตน์**

ยุคไอทีนี้มนุษย์สามารถขยายอินทรีย์คือการรับรู้ได้

อย่างสะดวกและรวดเร็ว ราวกะพริบตา บางทีเราก็คงพูดกันว่า ยุคนี้มนุษย์มี**หุทิพย์** **ตาทิพย์**

หุทิพย์ หมายความว่า มนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ทางเสียงตลอดเวลา และรวดเร็วราวกะพริบตา เช่น โทรศัพท์ วิทยุ

ตาทิพย์ หมายความว่า มนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ทางสายตาตลอดเวลา และก็รวดเร็วราวกะพริบตา เช่น

โทรทัศน์ อินเตอร์เน็ต ฯลฯ

นอกจากนี้มนุษย์ยังมีความสะดวกสบายในการใช้ อุปกรณ์ไฮเทคอื่น ๆ อีกมากมาย เกินกว่าจะบรรยายได้ครบ ถึงแม้ว่าโลกจะเจริญมากขึ้นเพียงใดก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าปัญหาก็เกิดตามมามากขึ้นเป็นเงาตามตัว ปัญหาโลกในยุคไอทีหรือยุคโลกาภิวัตน์ปัญหาใหญ่ๆ มีดังนี้

1. ปัญหาอุณหภูมิของโลกที่ร้อนขึ้น
2. ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า
3. ปัญหาความอดอยากและความยากจน
4. ปัญหาการขาดแคลนน้ำ
5. ปัญหาขยะจากของที่เหลือใช้
6. ปัญหาจากการใช้ยาฆ่าแมลงกำจัดศัตรูพืช
7. ปัญหาโรคภัย
8. ปัญหายาเสพติด
9. ปัญหาการก่อการร้าย
10. ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่มากับยุคไอทีหรือโลกาภิวัตน์

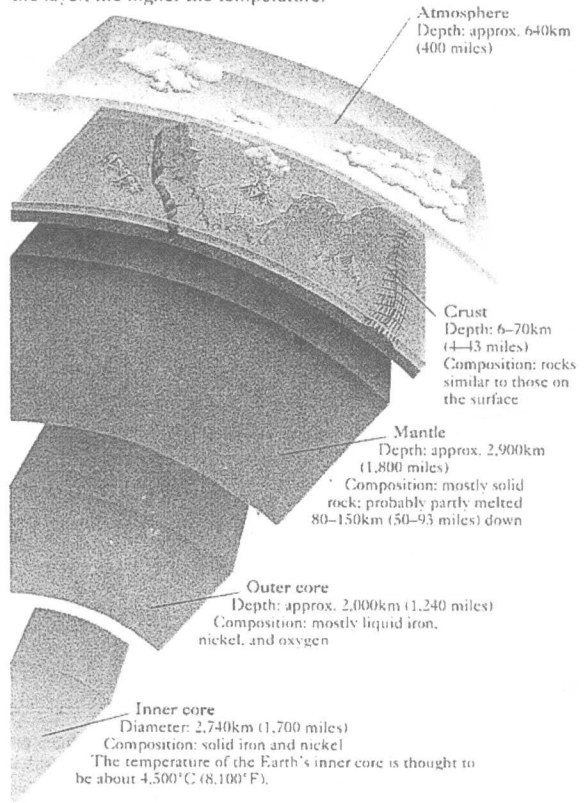
1. **ปัญหาอุณหภูมิของโลกที่ร้อนขึ้น** โลกของเรามีอากาศที่ห่อหุ้มโลก ประมาณร้อยละ 77 เป็นก๊าซไนโตรเจน ร้อยละ 21 เป็นก๊าซออกซิเจน ร้อยละ 1 เป็นไอน้ำ ที่เหลือเป็นก๊าซอื่น ๆ อากาศชั้นบนสุด เรียกว่า **ชั้นโอโซน(O₂)** ในปัจจุบันชั้นโอโซนกำลังเกิดปัญหา คือชั้นโอโซนกำลังเกิดช่องโหว่เหนือพื้นโลก ช่องโหว่หรือรูโหว่นี้มีพื้นที่เท่ากับ 2 เท่า ของทวีปออสเตรเลีย และกำลังขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากสารคลอโรฟลูออโรคาร์บอน (CFC) เข้าไปทำลายโอโซนจนเกิดรูโหว่ สาร CFC เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น สาร CFC ที่ใช้ในตู้เย็น ไซ้ในเครื่องปรับอากาศภายในบ้าน อาคาร รถยนต์รุ่นเก่า สาร CFC ในสเปย์ฉีดผม ฯลฯ

โดยปกติ โอโซนในชั้นบรรยากาศจะทำหน้าที่สกัดหรือกรองแสงอุลตราไวโอเล็ตที่มากับแสงอาทิตย์ ไม่ให้หลุดลอดเข้ามายังพื้นผิวโลก แสงอุลตราไวโอเล็ตเป็นแสงที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็งบนผิวหนัง แต่เมื่อชั้นโอโซนเบาบางหรือมีรูโหว่ มนุษย์อาจเป็นมะเร็งที่ผิวหนังได้ถ้าถูกแสงแดดจัด

ส่วนอากาศชั้นถัดลงมาที่คลุมผิวโลก กำลังเกิดปรากฏการณ์**เรือนกระจก** (Greenhouse Effects) มีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ครอบคลุมผิวโลก ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้

ANATOMY OF THE EARTH

The Earth is made up of several layers of rock around a core of iron and nickel. The deeper the layer, the higher the temperature.

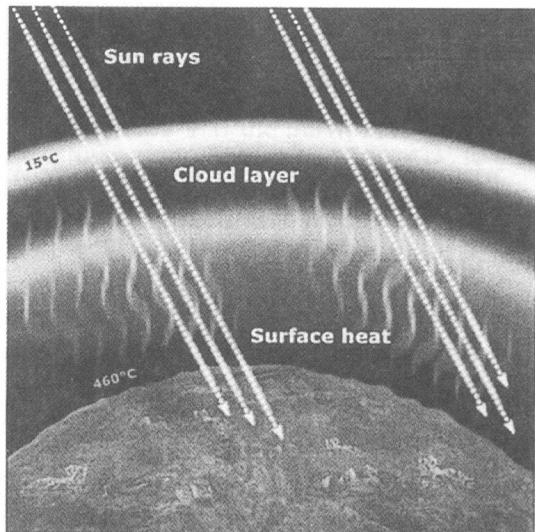
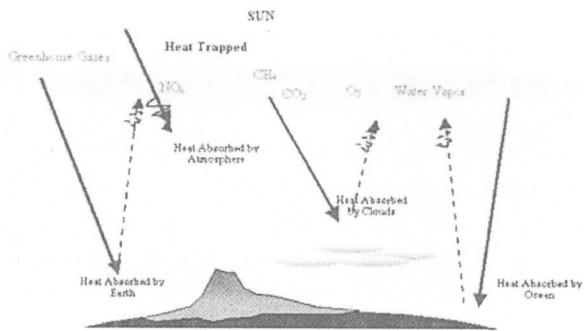

เกิดภาวะโลกร้อน และปรากฏการณ์เอลนีโญ คือคลื่นความร้อนจัดพัดผ่าน

ภาวะโลกร้อนเนื่องจากการแผ่ขยายของปรากฏการณ์เรือนกระจกมีสาเหตุมาจากโรงงานอุตสาหกรรม โรงไฟฟ้าที่ใช้พลังงานถ่านหิน น้ำมัน และก๊าซปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศ นอกจากนี้ก็ยังมีรถยนต์ที่กำลังเดินเครื่องอยู่บนท้องถนน การก่อไฟที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น เผาหญ้า เผาขยะ เผาฟาง เผาป่าเพื่อล่าสัตว์ เผาป่าเพื่อนำพื้นที่มาใช้เพาะปลูก หรือเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ การกระทำดังกล่าว ถือเป็นการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์(CO₂) ออกสู่บรรยากาศ

ช่วงก่อนยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ในราวศตวรรษที่ 18 มีปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศเพียง 280 พิตเอ็ม ขณะที่ปัจจุบันเพิ่มขึ้นไปถึง 376 พิตเอ็ม

โรงไฟฟ้าถ่านหินนับว่าเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่สกปรกที่สุด โรงไฟฟ้าถ่านหินปล่อยก๊าซเรือนกระจกออกมามากที่สุด(เมื่อเปรียบเทียบโรงงานไฟฟ้าถ่านหิน 1 โรงงาน ต่อโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ใช้ถ่านหิน 1 โรงงาน ที่ให้พลังงานเท่ากัน) ประเทศไทยมีโรงไฟฟ้าถ่านหินที่อำเภอ

แม่เมาะ จังหวัดลำปาง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชาวบ้านที่อยู่บริเวณนั้น ดังที่เป็นข่าวบ่อย ๆ ว่า ประชาชนแถวนั้นเกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคทางเดินของลมหายใจอยู่ตลอดเวลา และฝนที่ตกบริเวณนั้นก็**เป็นฝนกรด** ใช้ดื่มกินไม่ได้ นอกจากนี้ถ่านหินปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกมาแล้วยังปล่อยของค์ประกอบอื่น ๆ ออกมาอีกด้วย เช่น ไนโตรเจนและกำมะถัน ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองนั้นเมื่อทำปฏิกิริยากับออกซิเจนในอากาศจะแปรรูปเป็นไนโตรเจนออกไซด์และซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ซึ่งเป็นก๊าซพิษที่เป็นสาเหตุหลักของการเกิดฝนกรด และฝนกรดนี้ได้ทำให้ป่าไม้บางประเทศยืนต้นตาย ดังเช่นที่เกิดในประเทศเยอรมัน

นิตยสาร a day weekly ฉบับที่ 38 4-10 กุมภาพันธ์ 2548 ได้เสนอบทความว่า รายงานของกองทุนอนุรักษ์ชีวิตสัตว์ป่าโลก (WWF) ถูกนำมาเผยแพร่ เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2548 โดยเนื้อหาในรายงานระบุว่า ทวีปอาร์กติกกำลังประสบปัญหาโลกร้อนขึ้นอย่างรวดเร็ว อาจทำให้ผืนน้ำแข็งที่ปกคลุมบริเวณขั้วโลกเหนือละลายหมดภายในศตวรรษนี้ และหากการเปลี่ยนสภาวะอากาศโลกยังคงอยู่ในระดับดังกล่าว โลกอาจมีอุณหภูมิเพิ่มขึ้นถึง 2 องศา ภายในเวลา

21 ปี ต่อจากนี้เป็นต้นไป

ภาวะโลกร้อนอาจส่งผลกระทบต่อมนุษย์ และสิ่งแวดลอมถึงอันตรายได้ เนื่องจากเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเพิ่มระดับของน้ำทะเล ซึ่งอาจก่อให้เกิดอุทกภัย พายุหรือความแห้งแล้งตามมา และอาจนำไปสู่การสูญพันธุ์ของสัตว์หลากหลายชนิด เช่นเดียวกับสภาพผืนดินในป่าพรุเขตหนาว และทุ่งหญ้าทุนดราที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกหลายชนิด และอาจทำให้วิถีชีวิตของชาวอินุย ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองแถบขั้วโลกกลุ่มอื่น ๆ ต้องเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคน

นักวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่โทษว่า ภาวะโลกร้อนเป็นผลจากการสะสมของก๊าซกักเก็บความร้อนที่ปล่อยสู่ชั้นบรรยากาศ เช่น ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดจากการเผาผลาญเชื้อเพลิงฟอสซิลในระบบอุตสาหกรรม โรงไฟฟ้าและรถยนต์ ซึ่งสหภาพยุโรปและกลุ่มสิ่งแวดล้อมมากมายหลายกลุ่มเรียกร้องว่ารัฐบาลแต่ละประเทศควรพยายามป้องกันไม่ให้อุณหภูมิโลกเพิ่มขึ้นถึง 2 องศา ด้วยการจำกัดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่รัฐบาลประเทศอุตสาหกรรมยักษ์ใหญ่อย่างสหรัฐอเมริกา ปฏิเสธที่จะทำตามมาตรการจำกัดก๊าซพวกนี้ ตามพิธีสารเกียวโตของประชาชาตินักวิทยาศาสตร์ที่จัดทำรายงานดังกล่าวจึงออกมาให้ข้อมูลเพื่อเตือนให้ประชาชนออกมาเรียกร้องต่อรัฐบาลของตนเป็นการช่วยกันปกป้องสภาพแวดล้อมของโลกอีกแรงหนึ่ง

พิธีสารเกียวโต (KYOTO PROTOCOL) ซึ่งเป็นสนธิสัญญา ว่าด้วยเรื่องสภาพภูมิอากาศของโลก ได้ลงนามกันที่กรุงเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น เมื่อปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) มี 141 ประเทศเข้าร่วมประชุม และให้สัตยาบัน และให้มีผลใช้บังคับให้แต่ละประเทศลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลง 5.2% และให้มีผลใช้บังคับในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2548 จนถึงปี พ.ศ. 2555

สนธิสัญญานี้ฉบับนี้ให้ใช้บังคับกับประเทศที่พัฒนาแล้วที่ร่วมลงนามเป็นประเทศอุตสาหกรรม 34 ประเทศ ส่วนประเทศกำลังพัฒนา ก็แล้วแต่จะสมัครใจ เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นปริมาณที่ยังต่ำอยู่ จึงให้มีผลใช้บังคับกับประเทศที่พัฒนาแล้ว

เป็นที่น่าผิดหวังสำหรับชาวโลก กล่าวคือ **สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย** ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่ถือเป็นผู้นำของโลก ไม่ยอมร่วมลงนามในพิธีสารเกียวโต ทั้ง ๆ ที่สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากที่สุดในโลก

ทรัพยากรกำลังจะหมด โลกก็ร้อนขึ้น มันคุ้มกันไหมนี้กับความ ที่ไม่ยั่งยืน ความทุกข์แสนสาหัสกำลังรออยู่ข้างหน้า นรกกำลังจะมา

สหรัฐอเมริกา มีพลเมือง ประมาณ 300 ล้านคน (ในขณะที่โลกมีพลเมืองทั้งหมดประมาณ 6,500 ล้านคน) ปล่องก๊าซเรือนกระจกประมาณ 25% (1/4 ของทั้งหมด) ถ้านำมาเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์แล้ว สหรัฐอเมริกามีพลเมือง 4.5% ปล่องก๊าซเรือนกระจก 25% ในขณะที่ชาวโลกอีก 95.5% ปล่องก๊าซเรือนกระจก 75%

จะขอเสนอภาพให้เห็นได้ชัดยิ่งขึ้นอีก คือ โดยเฉลี่ย คนอเมริกัน 1 คน ใช้พลังงานธรรมชาติสิ้นเปลืองเท่ากับ ชาวโลก โดยเฉลี่ยถึง 6.25 คน ถ้าเทียบกับชาวอินเดีย ซึ่ง คนส่วนใหญ่ยากจน คนอเมริกัน 1 คน ใช้พลังงาน ธรรมชาติเท่ากับคนอินเดีย 20 คน

ชาวอเมริกัน ซึ่งเป็นนักบริโภคนิยมสูงสุดในโลก คนอเมริกันมีเครื่องอำนวยความสะดวกสบาย เช่น บ้านที่ใหญ่โต เครื่องปรับอากาศมีบ้านคนละหลายหลัง รถยนต์คันใหญ่ และกินน้ำมันมาก เครื่องปรับอากาศมีรถ ครอบครัวละหลายคัน บางคนก็มีหลายคัน ภายในบ้านมี สิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม และยังมีเครื่องปรับอากาศ ให้ร้อนก็ได้ ให้เย็นก็ได้ สิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ล้วน แต่ใช้ไฟฟ้าเกือบทั้งหมด จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า ทำไมสหรัฐอเมริกา จึงเป็นประเทศที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากที่สุดในโลก

การที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ไม่ยอมร่วมลงนามใน พิธีสารเกียวโต รัฐบาลอเมริกันอ้างว่าจะกระทบปัญหาด้าน เศรษฐกิจที่จะตามมาอีกเป็นอันมาก จึงเห็นได้ว่าคนอเมริกัน จึงเห็นแก่ความสุขส่วนตัว มากกว่าที่จะเห็นใจชาวโลก สร้างปัญหาให้แก่ชาวโลก แล้วไม่ยอมรับผิดชอบ

ปัญหาอุณหภูมิของโลกที่ร้อนขึ้นนี้ รากเหง้าของ ปัญหาก็คือ ปัจเจกบุคคลเข้าสู่ยุคบริโภคนิยมแบบสุดสุด มนุษย์ถูกกระตุ้นให้หาความสุขจากการเสพ จากการบริโภค ให้ได้มากที่สุด เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าจะมีความสุขมาก ๆ ก็ต้องเสพ ต้องบริโภค ให้มาก จึงต้องทำการหาเงินให้ได้ มาก ๆ แล้วนำเงินมาซื้อของที่จะเสพ จะบริโภค ให้ได้มากที่สุด เงินสดไม่พอ ก็ซื้อของเงินผ่อน บริษัทผู้ผลิตสินค้า

ก็เร่งรีบทำการผลิตสินค้า แถมยังกระตุ้นให้ประชาชนบริโภค มากขึ้น การผลิตสินค้าต้องใช้วัตถุดิบ ใช้พลังงานจากไฟฟ้า การผลิตก็ต้องใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ กำลังจะหมดไป โดยเฉพาะน้ำมัน ก๊าซ และถ่านหิน

ทรัพยากรกำลังจะหมด โลกก็ร้อนขึ้น มันคุ้มกันไหมนี้ กับความสุขที่ไม่ยั่งยืน ความทุกข์แสนสาหัสกำลังรออยู่ ข้างหน้า นรกกำลังจะมา

เมื่อมนุษย์ถูกกระตุ้นให้เกิดความอยากได้ อยากมี อยากได้เพื่อมาเสพหาความสุข ยิ่งได้มากยิ่งขึ้น โรงงาน อุตสาหกรรมก็เพิ่มการผลิต ห้างสรรพสินค้า ร้านค้า ศูนย์การค้า ก็นำผลผลิตจากโรงงานมาจำหน่าย นอกจากนี้ ยังมีธุรกิจโรงแรมที่เกิดขึ้นมาอีกเพื่อตอบสนองความสุข ยิ่งเป็นโรงแรมระดับ 5 ดาว ใคร ๆ ก็อยากมาพัก

ธุรกิจดังกล่าว ตั้งแต่โรงงานอุตสาหกรรม ห้างสรรพสินค้า ร้านค้า หรือศูนย์การค้า และโรงแรมเป็น ตัวการที่ใช้ไฟฟ้าจำนวนมากมายมหาศาล มากกว่าบ้านพัก ที่มีความจำเป็นที่ต้องใช้ไฟฟ้า (ส่วนมากบ้านพักจะ ประหยัดไฟฟ้าเนื่องจากใช้ไฟฟ้าเพื่อความจำเป็นของตนเอง ไม่ต้องเปิดไฟเผื่อคนอื่น ประหยัดไฟฟ้าเพื่อตนเอง)

ข้อที่น่าสังเกต ไฟฟ้าที่ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม จะใช้เพื่อความจำเป็นในการผลิตโดยใช้ไฟฟ้าเพื่อให้แสงสว่าง แก่พนักงาน เพื่อให้ทำงานได้สะดวกและปลอดภัย รวมถึง บ้านพักจะใช้ไฟฟ้าเพื่อความจำเป็น

แต่ไฟฟ้าที่ใช้ในศูนย์การค้าใหญ่ ๆ หรือร้านค้าที่เปิด ตลอด 24 ชั่วโมง ใช้ไฟฟ้าสว่างมากเกินความจำเป็น และ ใช้เครื่องปรับอากาศตลอดทั้งอาคารศูนย์การค้าและห้างร้าน เพื่อจูงใจลูกค้าให้มาใช้บริการ เป็นการสิ้นเปลืองพลังงาน มากเกินไป รวมถึงโรงแรมที่ใช้ไฟฟ้ามากเกินความจำเป็น

จากข้อมูลในประเทศไทย เชื่อไหมว่า ศูนย์การค้า ฟิวเจอร์ปาร์ค จ่ายค่าไฟฟ้าเดือนละ 20 ล้านบาท ประเทศไทยยังมีศูนย์การค้าใหญ่ ๆ ในกรุงเทพ และ ต่างจังหวัดอีกเท่าไร แล้วร้านสะดวกซื้อของบริษัทข้ามชาติ เช่น เซเว่น อีเลฟเว่น โลตัส คาร์ฟูร์ ที่มีอยู่ทั่วโลก จะใช้ไฟฟ้า

อีกเท่าไร ลองจินตนาการดูก็แล้วกัน

ลองมาดูโรงแรมบ้าง โรงแรมทั้งใหญ่และเล็ก โดยเฉพาะโรงแรมระดับ 5 ดาว ใช้ไฟฟ้ามากเพียงใด เพราะว่าต้องเปิดไฟฟ้าให้สว่างไสวทั้งโรงแรม เครื่องปรับอากาศก็ต้องให้เย็นฉ่ำเพื่อดึงดูดลูกค้าให้อยากใช้บริการ เชื่อไหมว่าโรงแรมดุสิตธานีใช้ไฟฟ้ามากกว่าเมืองระนองทั้งเมือง แล้วทั่วโลกมีโรงแรมที่ใช้ไฟฟ้าสิ้นเปลืองอีกเท่าไร

โรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นแหล่งผลิตสินค้า ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า ซึ่งเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้า และบริการอย่างอื่นอีก โรงแรม ซึ่งเป็นแหล่งบริการลูกค้า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่พัก ขายสินค้า ขายอาหาร และบริการความสะอาดอื่น นอกจากนี้บ้านเรือนที่อยู่อาศัย สถานที่ทำงานก็ต้องใช้ไฟฟ้าเช่นกัน ต้องมารวมมือกันลดการใช้ไฟฟ้าเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาภาวะเรือนกระจก

ไฟฟ้าจึงเปรียบเสมือนเส้นเลือดที่มีอยู่ทั่วร่างกาย และหล่อเลี้ยงร่างกาย ไฟฟ้าจำเป็นต่อระบบธุรกิจ และการอำนวยความสะดวกสบายต่อชีวิต แต่การใช้ไฟฟ้าอย่างไม่ระมัดระวัง ใช้แบบลืมหืม ลืมตาย ปัญหาที่เกิดจากการใช้พลังงานไฟฟ้าจำนวนมากกำลังจะคลืบคลานเข้ามาอย่างน่ากลัว เพราะว่าเชื้อเพลิงที่ใช้ผลิตไฟฟ้า ได้แก่ น้ำมัน ก๊าซ และถ่านหิน ทำให้เกิดก๊าซเรือนกระจก ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้โลกร้อนขึ้น มหันตภัยจากภาวะเรือนกระจกกำลังเกิดขึ้น โลกจะร้อนขึ้นตลอดเวลา มนุษย์ที่อยู่บนโลกนี้จะต้องรับชะตากรรมร่วมกันอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง

ทางออกคือมนุษย์จะต้องหันมาช่วยกันแก้ปัญหา ด้วยการลดความสุข ความสะดวกสบายลงบ้าง เพื่อความอยู่รอดของมนุษยชาติ โดยการใช้พลังงานให้น้อยลง เพื่อให้โลกอยู่ได้นาน ๆ

เมื่อโลกมีปัญหาพุทธศาสนาก็มีคำตอบ คำสอนเรื่อง **สันโดษ** น่าจะเป็นคำตอบที่ดีต่อปัญหา ภาวะโลกร้อน

สันโดษ หมายถึง ความรู้จักพอ รู้จักประมาณ พุดอย่างง่าย ๆ ก็คือ กินอยู่แต่พอดี ไม่ใช่กินดี อยู่ดี พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งยังทรงพระชนชีพอยู่ พระองค์ก็เป็นอยู่อย่างง่าย ๆ คือ ใช้ผ้าแต่งกาย 3 ผืน คือ สบง จีวร สังฆาฏิ และพระองค์ก็ไม่ทรงขอจากชาวบ้าน ใช้เงินเก่า ขาด และใช้ไม่ได้จึงทิ้งไป พระองค์ทรงเป็นตัวอย่างของการประหยัดให้เห็น

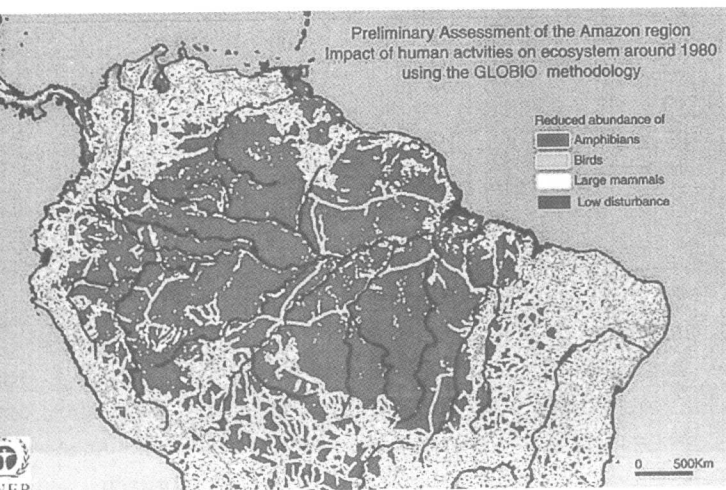
การกินอยู่แต่พอดี มนุษย์จะบริโภคน้อยลง บริโภคเท่าที่จำเป็น โรงไฟฟ้า โรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้า

ห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า โรงแรม รถยนต์ก็ต้องลดจำนวนลง การใช้พลังงานจากธรรมชาติก็ลดลง ภาวะเรือนกระจกก็หมดไป โลกก็จะเย็นลงเข้าสู่ภาวะปกติ ถ้าทุกประเทศในโลกร่วมมือกันประหยัดพลังงาน หันหน้าเข้าหากัน ร่วมมือกัน เสียสละร่วมกัน สมดังคำขวัญที่ว่า **“โลกทั้งผองพี่น้องกัน”**

2. ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากพลเมืองของโลกเพิ่มขึ้นตลอดเวลา มนุษย์จึงรุกรานพื้นที่ป่าบุกรุกป่า เข้าไปจับจองพื้นที่เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ขยายพื้นที่เพื่อการเพาะปลูก ปลูกพืชไร่เลื่อนลอย นำไม้จากป่าไปใช้สอย เพื่อสร้างบ้าน ทำเฟอร์นิเจอร์ พื้นที่ป่าไม้ของโลกจึงลดลงตลอดเวลาในแต่ละวันป่าไม้จะถูกทำลายลงประมาณ 116 ตารางไมล์ พื้นที่ทะเลทรายขยายตัวเพิ่มขึ้น 72 ตารางไมล์ ส่งผลให้พืชและสัตว์อาจสูญพันธุ์ ประมาณ 40-250 ชนิด ต่อวัน เมื่อป่าไม้ถูกทำลายใกล้จะหมด ฝนก็ไม่ตกตามฤดูกาล ฝนตกน้อยลง โลกจึงเกิดความแห้งแล้ง พื้นผิวโลกขาดความสมดุลทางธรรมชาติ พื้นที่ใดขาดพืชปกคลุม จะขาดความชุ่มชื้น จะร้อนและแห้งแล้ง ฝนก็จะไม่ตก ส่วนพื้นที่ใดที่มีป่าไม้หนาแน่นเป็นบริเวณกว้างขวาง ฝนจะตกมากเกินความพอดี น้ำฝนที่ตกลงมาจะไหลลงที่ต่ำไม่ทัน ก็จะเกิดน้ำท่วม บางครั้งดินก็ถล่มทลายลงมาด้วย จะเห็นว่าโลกใบนี้ขาดความสมดุลทางธรรมชาติ ปริมาณน้ำฝนที่ตกบนพื้นที่ต่าง ๆ ของโลก แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด **ฝนตกกระจุก ไม่ตกกระจาย** เช่น ทวีปแอฟริกา ฝนตกน้อยมาก เพราะป่าไม้ถูกทำลายเกือบหมดโดยเฉพาะบริเวณทะเลทรายสะฮาราเป็นบริเวณทะเลทรายที่กว้างใหญ่ที่สุดในโลก (มีพื้นที่มากกว่าประเทศไทย) แห้งแล้งที่สุดในโลก

ในทวีปเอเชีย ฝนตกมากในบริเวณเขตร้อนชื้นที่มีป่าไม้เป็นจำนวนมาก และหนาแน่น แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ในประเทศไทยทางตอนใต้ พม่า มาเลเซีย กัมพูชา เวียดนาม ลาว อินโดนีเซีย เกาเบอร์เนียว ฟิลิปปินส์ ติมอร์ ปาปัวนิวกินี ส่วนเอเชียกลาง เอเชียตะวันตกไม่มีป่าฝนตกน้อย จึงมีความแห้งแล้ง

ในทวีปอเมริกาใต้ มีบริเวณพื้นที่ป่าดงดิบแถบลุ่มแม่น้ำอะเมซอน มีพื้นที่ถึง 2 ใน 5 ของทวีป พื้นที่ของป่าที่อยู่ในเขตประเทศบราซิลมีถึงครึ่งหนึ่งของบราซิล ป่านี้กินบริเวณถึง 8 ประเทศ มีพื้นที่ 6.3 ล้านตารางกิโลเมตร ป่าอะเมซอนเป็นบริเวณแถบป่าฝนที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดของโลกกำลังมีผู้บุกรุกเข้าไปถือครอง และใช้ผืนดินในการเพาะปลูกถั่วเหลืองป้อนให้กับโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ เพื่อส่งออกขายทั่วโลก โดยใช้แรงงานราคาถูกจากคนในท้องถิ่นในขณะที่ผลประโยชน์ทั้งหลายตกอยู่กับกลุ่มนายทุนซึ่งเป็นบริษัทข้ามชาติเพียงฝ่ายเดียว เกษตรกรในพื้นที่ก็เป็นได้แค่เพียงกรรมกรขายแรงงานไปวันๆเท่านั้น การบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าแถบลุ่มแม่น้ำอะเมซอน ทำให้พื้นที่ป่าหายไปจำนวนมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศของโลก เพราะป่าอะเมซอนเป็นป่าดงดิบชื้น มีฝนตกชุกตลอดปี และเป็นป่าผืนใหญ่ที่สุดของโลก

ต้นไม้ในป่าดงดิบเขตร้อน ถือว่าเป็นปอดของโลก เนื่องจากต้นไม้ช่วยผลิตออกซิเจน และสร้างความชุ่มชื้นให้กับโลก ทำให้ฝนตก และยังช่วยลดความร้อน โดยการที่ใบไม้จะดูดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่มีอยู่ในอากาศมาใช้เพื่อให้ต้นไม้เจริญเติบโต เป็นการลดก๊าซเรือนกระจกอีกด้วย

เชื่อกันว่าต้นไม้ขนาดกลาง ๆ ที่มีใบหนาแน่นจนแสงแดดส่องลงมาไม่ถึงบริเวณใต้ต้นไม้ จะให้ความเย็นเท่ากับเครื่องปรับอากาศขนาด 1 ตัน ถ้าไม่เชื่อก็ลองดูได้เมื่อถึงเวลาแดดจัด ให้ลองไปอยู่ใต้ต้นไม้มะม่วง ลองสังเกตดูว่านอกจากจะไม่ร้อนแล้ว ยังเกิดความรู้สึกสบายตัว เพราะขณะนั้น ต้นไม้กำลังสังเคราะห์แสง ใบไม้กำลังคายความชื้น และปลดปล่อยออกซิเจนออกมา นอกจากนั้นต้นไม้ยังดูดอากาศพิษที่เป็นโทษต่อมนุษย์ด้วย ดังมี คำขวัญว่า “ต้นไม้ คือ เพื่อนชีวิต เจ้าดูดอากาศพิษแทนข้า”

นอกจากนี้ยังมีป่าไม้ชายเลนที่ถูกทำลายลงไปเรื่อย ๆ เนื่องจากชาวบ้านตัดไม้มาใช้ทำถ่าน ทำฟืน ป่าชายเลนที่เป็นแหล่งกำเนิดและที่พักพิงของสัตว์น้ำก็ไม่มีที่พักที่จะวางไข่ สัตว์น้ำจึงลดจำนวนลงอย่างมาก ไกลสูญพันธุ์ สัตว์น้ำบางชนิดก็สูญพันธุ์ไปแล้ว เมื่อป่าชายเลนลดน้อยลงเมื่อคลื่นกระแทกชายฝั่ง คลื่นจะกัดเซาะพื้นดินทำให้พื้นดินหายไป

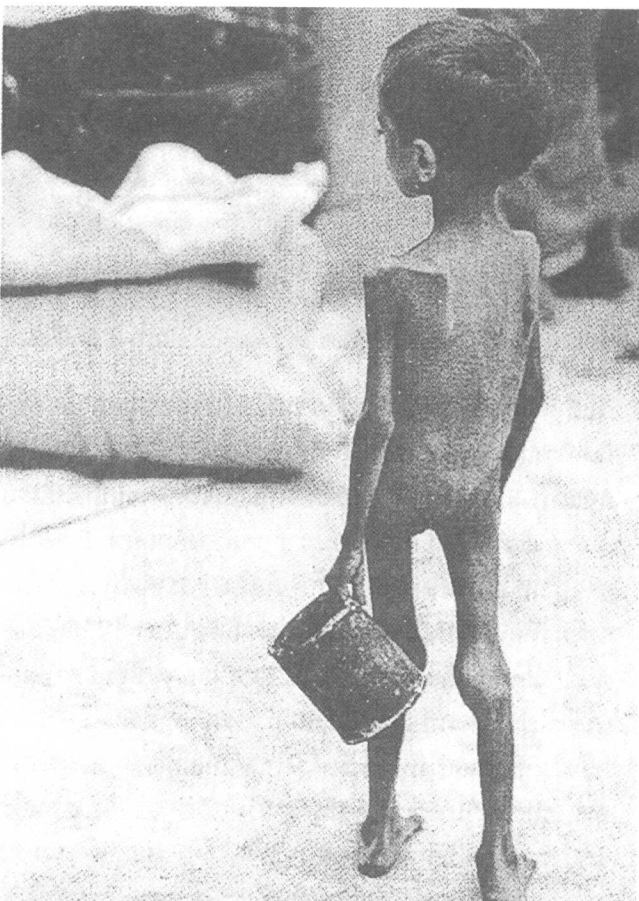
ชาวบ้านบางคนก็ยังบุกรุกป่าชายเลน ตัดต้นไม้ เพื่อเปิดพื้นที่ทำนาทำไร่ ป่าชายเลนจึงเพิ่มความเสียหายมากขึ้น ครั้นเมื่อชาวบ้านเลิกเลี้ยงกุ้งแล้ว สภาพนิเวศที่เสียไปก็ไม่สามารถกลับคืนดังเดิมได้

ต้นไม้ในป่าดงดิบเขตร้อน ถือว่าเป็นปอดของโลก เนื่องจากต้นไม้ช่วยผลิตออกซิเจน และสร้างความชุ่มชื้นให้กับโลก ทำให้ฝนตก และยังช่วยลดความร้อน โดยการที่ใบไม้จะดูดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่มีอยู่ในอากาศมาใช้เพื่อให้ต้นไม้เจริญเติบโต เป็นการลดก๊าซเรือนกระจกอีกด้วย

(การกระทำที่ถูกต้อง) และ**สัมมาอาชีวะ** (การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง)

การตัดไม้ทำลายป่าซึ่งเป็นสมบัติของชาติ สมบัติของโลก ถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย และเป็นการประกอบอาชีพที่ไม่ถูกต้อง ผลของการตัดไม้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนกันถ้วนหน้า เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ผิดคำสอนในพุทธศาสนาเพิ่มอีกข้อ คือ **ห้ามเบียดเบียน**

ป่าไม้ของโลก ไม่ว่าจะเป็นป่าบนพื้นดิน หรือป่าชายเลน เป็นแหล่งอาหาร เป็น**ซูเปอร์มาร์เก็ต**ของชาวบ้าน เป็นครัวของโลก มีพืชสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค ในป่ามีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นระบบนิเวศที่รักษาโลกไว้ที่นอกเหนือจากนี้คือ เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ทำรายได้ให้กับชุมชน ฯลฯ ผู้ใดทำลายป่า ผู้นั้นทำลายคุณภาพชีวิต ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่มีผลต่อเนื่องจากป่าถูกทำลายอย่างไม่รู้ตัว

ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า เป็นปัญหาใหญ่ของโลก รากเหง้าของปัญหาเกิดจากคนยากจน ชาติที่ทำการ เช่น ชาวบ้าน ชาวเขา ชาวป่า ส่วนพวกนายทุน ทำลายป่าเพราะความโลภ ไม่มีที่สิ้นสุด อยากได้ไม้ อยากได้ที่เพิ่มอยากได้พื้นที่มาสร้างบ้าน สร้างรีสอร์ทตากอากาศ

เมื่อโลกมีปัญหาเรื่องป่าไม้ถูกทำลาย พุทธศาสนาก็มีคำตอบ คำสอนเรื่อง **อริยสัจสี่** ในข้อสุดท้าย คือ **มรรค** เป็นคำตอบที่เป็นหนทางแก้ปัญหา

มรรค หมายถึง ทางเดินแห่งความดับทุกข์ หรือทางแก้ปัญหา มี 8 ประการ การแก้ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า หัวข้อคำสอนที่ตรงที่สุดคือ คำสอนเรื่อง **สัมมาภิมันตะ**

3. ปัญหาความอดอยากและความยากจน

มนุษย์ที่อยู่ในส่วนต่าง ๆ บนโลกใบนี้ บางคนก็อยู่ดี

ประชากรร้อยละ 20 ที่อยู่ในประเทศร่ำรวย บริโภคทรัพยากร ร้อยละ 80 ของทรัพยากรโลก ในขณะที่ร้อยละ 80 ของประชากรโลก ที่อยู่ระดับล่างมีชีวิตอยู่ด้วยทรัพยากรของโลกที่เหลืออีกร้อยละ 20 เท่านั้น

กินดี มีบ้านกันคนละหลายๆหลัง มีรถยนต์หลายๆคัน มีเครื่องสุขภัณฑ์ครบครัน กินอาหารอย่างดีและราคาแพง กินแบบฟุ่มเฟือย มีที่ดิน และทรัพย์สินเงินทองจนนับไม่ไหว

แต่ก็ยังมีคนอีกจำนวนมากอยู่อย่างอดอยาก ปากแห้ง ขาดอาหาร กินไม่ครบมื้อ กินไม่อิ่ม เราจึงเห็นภาพใน จอโทรทัศน์ หรือในหนังสือพิมพ์ว่า คนในทวีปอาฟริกา คนจำนวนมากอดอยากผอมโซ เหลือแต่หนังหุ้มกระดูก เพราะไม่มีอาหารกิน บางคนอดอาหารจนทนไม่ไหว ถึงแก่ ความตาย คนเกาหลีเหนือต้องปันส่วนอาหาร เพราะมี อาหารไม่พอกิน เด็กเกาหลีเหนือจึงตัวเล็ก ผอมโซ และแฉะ แกรน บางคนก็อดจนตาย

ยังมีคนยากจนอีกเป็นจำนวนมากที่กระจายอยู่ทั่วโลก ในประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายถือว่าเป็นประเทศล้าหลัง เพราะปลูกอะไรก็ไม่ได้ เพราะผืนดินแห้งแล้ง ไม่มีฝนตก

คนส่วนใหญ่ยากจน และอดอยาก

ใน **นิตยสาร โทม์** ได้ลงบทความจากบทความ The End of Poverty หรืออวสานความยากจน เขียนโดย เจฟฟรีย์ แซคส์ บอกว่า ในแต่ละปีมีประชากรกว่า 8 ล้านคน จากประเทศทั่วโลก ต้องล้มตายลง เพราะมีความยากจน เกินกว่าที่จะมีชีวิตอยู่ได้

ประเทศไทยซึ่งเป็นผู้ผลิตอาหารส่งออก เป็นครัว ของโลก คนไทยจำนวนมากก็ยังกินไม่อิ่ม เช่น คนยากจน ในแหล่งสลัม คนเร่ร่อน คนหาเช้ากินค่ำ คนว่างงาน ฯลฯ รวมถึงเด็กไทยที่ขาดอาหาร ขาดสารอาหาร กินไม่อิ่ม ปัจจุบันเด็กไทยจึงมีไอคิวต่ำลงทุกที ปัจจุบัน เด็กไทยใน ระดับมัธยมมีไอคิวเฉลี่ยประมาณ 87 อนาคตของชาติไทย จะเป็นเช่นไร จะไปแข่งขันกับใครได้

โลกนี้ไม่มีความสมดุล บางคนเหลือกิน เหลือใช้ ในขณะที่หลายคนไม่มีกิน ไม่มีใช้มีการกล่าวกันว่าประชากร ร้อยละ 20 ที่อยู่ในประเทศร่ำรวย บริโภคทรัพยากร ร้อยละ 80 ของทรัพยากรของโลก ในขณะที่ร้อยละ 80 ของประชากรโลก ที่อยู่ระดับล่างมีชีวิตอยู่ด้วยทรัพยากร ของโลกที่เหลืออีกร้อยละ 20 เท่านั้น

เมื่อโลกมีปัญหาความอดอยากและความยากจน พุทธศาสนาก็มีคำตอบไว้แล้ว คือคำสอนเรื่องจาคะ ได้แก่ การบริจาค จึงมีคำสอนในพระพุทธานุญาตว่า ถ้าบุคคลหา ทรัพย์มาได้ ให้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1. เก็บไว้ 2. ใช้ใน ชีวิตประจำวัน 3. บริจาค

ถ้ามหาเศรษฐีที่มีเงินเป็นร้อยล้านพันล้านขึ้นไป ใช้เงินชั่วลูกชั่วหลานก็ยังไม่หมด ตายไปก็เอาไปไม่ได้ สมควรที่จะบริจาคสาธารณะ หรือจะตั้งโรงงานก็ได้ โลกจะ แซ่ซ้องสรรเสริญ

4. **ปัญหาการขาดแคลนน้ำ** คนทุกคนต้องดื่มน้ำ ทุกวัน วันละหลาย ๆ แก้ว ต้องอาบน้ำเพื่อชำระร่างกาย ใช้น้ำเพื่อชำระล้างสิ่งสกปรก บางคนใช้รดน้ำต้นไม้ อาชีพ เกษตรกรเป็นอาชีพที่ใช้ น้ำมาก โดยเฉพาะการทำนา นอกจากนี้ในบ้าน โรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้า ศูนย์การค้า

ห้างสรรพสินค้า สถานที่ทำงาน สถานบริการ เช่น โรงแรม สนามกอล์ฟ อาบ อบ นวด ก็ใช้น้ำจำนวนมาก ผู้ใช้น้ำจึงมีจำนวนมาก แต่ปริมาณน้ำกลับลดน้อยลงทุกที โลกจึงมีปัญหาการขาดน้ำ

น้ำจืดที่ใช้อุปโภคและบริโภค กำลังลดน้อยลงอย่างน่าใจหาย น้ำเป็นของหายากเสียแล้ว น้ำดื่มฟรีเกือบจะไม่มีอีกแล้ว น้ำดื่มต้องซื้อกินด้วยราคาพอสมควร

ชาวโลกได้น้ำจืดมา 2 ทาง คือ จากฝน และจากหิมะที่ละลายลงสู่แม่น้ำ ประเทศที่อยู่ในเขตร้อนของโลกได้น้ำจืดจากฝน แต่ในปัจจุบันฝนก็ตกน้อยลง น้ำจึงหายากขึ้นทุกที และเป็นของที่ต้องซื้อหามาใช้อุปโภคและบริโภค

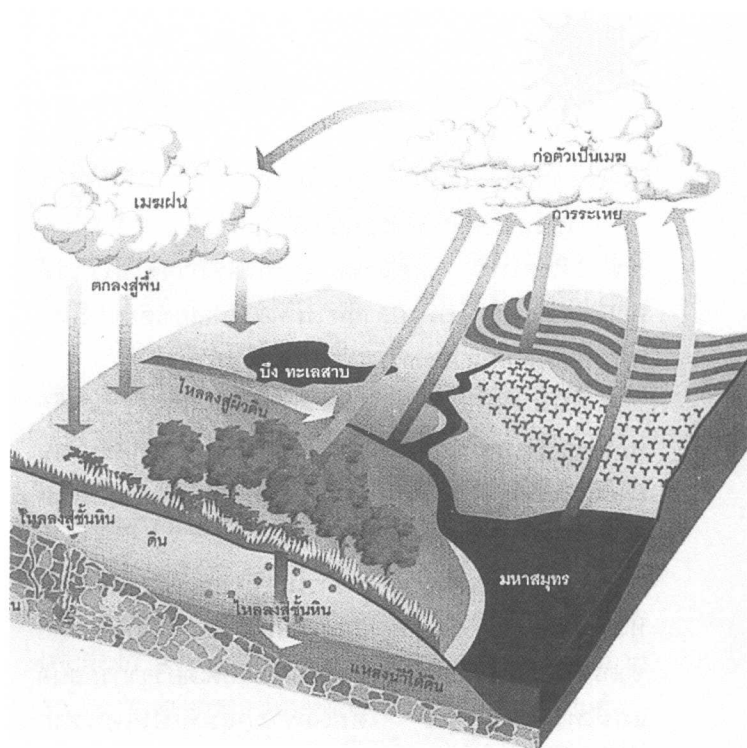
ชาวโลกกำลังมีปัญหาการขาดแคลนน้ำจืด เพราะว่าน้ำจืดเริ่มมีปริมาณลดลง อันเนื่องมาจากฝนตกน้อยลง ในขณะที่โลกมีประชากรเพิ่มขึ้น และจำนวนผู้ใช้น้ำก็มากขึ้น สถานประกอบการบางแห่งก็ใช้น้ำแบบไม่ประหยัด เช่น โรงแรม สนามกอล์ฟ ร้านค้า ศูนย์การค้า โรงงานอุตสาหกรรม สถานบริการ อาบ อบ นวด ฯลฯ

ประชากรในเขตร้อนของโลก เช่น ประเทศไทย ได้น้ำจืดมาจากฝน ปัจจุบันฝนก็ตกลดลง ทำอย่างไรจึงจะให้ฝนตกมากขึ้น

ถ้าต้องการให้ฝนตกมากขึ้น ประชาชนจะต้องช่วยกันปลูกป่า รักษาป่าให้ป่ามีต้นไม้หนาแน่น ป่าไม้จะเพิ่มความชื้นในอากาศ ความชื้นในอากาศจะรวมตัวกันเป็นก้อนเมฆ เมื่อก้อนเมฆมีปริมาณมากและหนาแน่น (ก้อนเมฆอ้วน) จะกลั่นตัว เป็นฝนตกลงมายังพื้นโลก จึงไม่น่าสงสัยเลยว่าทำไมดินแดนแถบทะเลทราย หรือที่แห้งแล้งจึงไม่มีฝนตก เพราะอากาศขาดความชุ่มชื้น

เมื่อโลกมีปัญหาขาดแคลนน้ำ พุทธศาสนาก็มีคำตอบให้แล้ว คือ คำสอนเรื่อง**ปฏิบัติสมุปบาท** หมายความว่า สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกล้วนแต่อาศัยกันเกิดขึ้น ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นลอย ๆ โดยไม่มีเหตุปัจจัยให้เกิด ถ้าต้องการให้ฝนตกจะต้องสร้างเหตุปัจจัยอะไร?

ฝนเกิดจากอะไร ? ฝนเกิดจากเมฆใช่ไหม ? แล้วเมฆเกิดจากอะไร ? เมฆเกิดจากการรวมตัวของไอน้ำหรือละอองน้ำใช่ไหม ? ละอองน้ำเกิดจากอะไร ? ละอองน้ำเกิดจากการระเหยตัวของน้ำบนพื้นโลกใช่ไหม ? น้ำบนพื้นโลกเกิดได้อย่างไร ? น้ำบนพื้นผิวโลก เกิดจากฝนใช่ไหม กับหิมะที่ละลายใช่ไหม ? แล้วฝนเกิดจากอะไร ? ไล้เรียงไปมาจึงเห็นวงจร หรือวัฏจักรของน้ำ

คำสอน เรื่อง กฎปฏิบัติสมุปบาท เป็นคำสอนในพุทธศาสนาที่ลึกซึ้งมาก เหตุใดชาวไทยและชาวโลกจึงไม่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต คนไทยจำนวนมากไปเชื่อฝรั่งตะวันตกที่สอนความรู้ หรือสอนเนื้อหาแบบแยกส่วน เวลาเกิดปัญหาจึงแก้ปัญหาไม่ถูกจุด คือไปแก้ปลายเหตุ เช่น เวลาขาดแคลนน้ำก็นำรถบรรทุกน้ำไปแจก ขุดบ่อบาดาล บางคนถึงขนาดจะให้หน่วยงานขอฝน อย่างดีที่สุด คือทำฝนเทียมหรือฝนหลวง แต่ถ้าความชื้นไม่พอทำฝนหลวง ฝนก็ไม่ตกเหมือนกัน

ชาวไทยและชาวโลก ถ้าต้องการให้มีน้ำจืดใช้ตลอดปี ต้องมาร่วมมือกันปลูกป่า โดยเฉพาะป่าที่เป็นต้นน้ำลำธาร ถ้าชาวไทยและชาวโลกไม่ช่วยกันรักษาป่า ไม่ช่วยกันปลูกป่า ก็คาดการณ์อนาคตได้เลยว่า ปัญหาการขาดแคลนน้ำจะรุนแรงยิ่งขึ้น อาจจะต้องปันส่วนน้ำกัน เพื่อไม่ให้เกิดการแย่งชิงน้ำ

5. **ปัญหาขยะจากของที่เหลือใช้** มนุษย์เมื่อบริโภคและอุปโภคคือ กินและใช้แล้ว ภาชนะที่ใส่ของบริโภคของที่ใช้แล้ว หรือของที่เหลือจากการบริโภคแล้วก็คือขยะ ปัจจุบันขยะกำลังเป็นปัญหาของโลก ขยะที่เกิดขึ้นจะนำไปกำจัดอย่างไรเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา เมืองใหญ่ ๆ บางเมือง กำจัดขยะลำบากมาก จะนำไปทิ้งต่างถิ่น ไปฝังต่างถิ่น ชาวบ้านแถวนั้นก็ไม่ยอม จากข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือโทรทัศน์ จะเห็นว่า เทศบาลนครเชียงใหม่ มีปัญหาเรื่องการกำจัดขยะมาก จะนำขยะไปฝัง หรือไปทิ้งนอกเมืองชุมชนแถวนั้นก็ต่อต้าน จะนำขยะไปเผา ก็เผาไม่ทัน เผาไม่หมด เพราะ

วัสดุบางอย่างทำลายไม่ได้ กำจัดไม่หมด

บางประเทศนำขยะออกไปทิ้งในส่วนอื่น ๆ ของโลก เช่น สิงคโปร์ เคยนำขยะที่เป็นพิษกำจัดไม่ได้ใส่ตู้คอนเทนเนอร์ มาทิ้งปลายทางที่ทำเรือคลองเตยของไทย คนไทยต้องออกมาประท้วงจนเป็นข่าวไปทั่วโลก

ประเทศในอาฟริกา หลายประเทศ เช่น โซมาเลีย ยอมให้ประเทศในยุโรป นำขยะมาทิ้งที่ประเทศของตน เพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินที่ได้รับเป็นค่าตอบแทนจากการให้ต่างชาติมากำจัดขยะ

ขยะที่เป็นปัญหาให้แก่ชาวโลก คือขยะที่ไม่ย่อยสลาย หรือย่อยสลาย แต่ก่อให้เกิดมลพิษ เช่น ถุงพลาสติก ขวดพลาสติก ขวดอลูมิเนียม ขวดแก้ว แบตเตอรี่จากรถยนต์ และโทรศัพท์มือถือ โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นเศษซากจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ คือ ตะกั่ว ปรอท แคดเมียม โครเมียมเฮกซะวาเลนซ์ โพลีโบมีเนตเต็ดไบฟีนิล โพลีโบมีเนตเต็ดไดฟีนิลอีเทอร์ ซากผลิตภัณฑ์ดังกล่าวนี้ จะกระจายออกสู่สิ่งแวดล้อม จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่

ประเทศอิตาลี พยายามลดปัญหาจากขยะ จึงออกกฎหมายห้ามคนอิตาลี ใช้ถุงพลาสติก เพื่อลดปัญหา ผิดกับประเทศไทย คนไทยใช้ถุงพลาสติกเป็นวิถีชีวิตเสียแล้ว ถุงพลาสติกเป็นถุงอเนกประสงค์ ถุงพลาสติกที่ใช้แล้วจึงมีเกลื่อนกลาดอยู่ทั่วประเทศ แม้แต่สถานที่ท่องเที่ยวที่คนอยากไปชมความงามตามธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว พอเห็นถุงพลาสติกอยู่เกลื่อนกลาด อารมณ์สุนทรีย์ก็หายไปทันที ความสุขก็ลดลงไปด้วย จากนั้นก็จะหันไปตำหนิตัวคนที่มีหน้าที่ดูแลรักษา ว่าดูแลกันอย่างไร

ปัญหาขยะเป็นปัญหาที่เกิดจากมนุษย์บริโภคมาก ขยะก็มีมาก เป็นเงาตามตัว จึงกำจัดไม่ทัน และความมั่งคั่งของคนบางคน ทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง ทำให้แหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง นักท่องเที่ยวลดลง จึงกระทบกับรายได้ของชุมชนท้องถิ่นที่ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพจากนักท่องเที่ยว

คำสอนในพุทธศาสนาที่จะช่วยกันแก้ปัญหาขยะก็คือ คำสอนเรื่อง **สันโดษ** คือรู้จักประมาณในการเป็นอยู่ อยู่กินแต่พอดี ไม่ควรมีส่วนเกินในชีวิต ขยะก็มีน้อยลง ส่วนขยะที่เหลือจากการกินการใช้ก็ควรจะมีวินัยในตนเอง ทิ้งขยะในที่ที่ควรทิ้ง แล้วจะมีเจ้าหน้าที่นำไปกำจัด คำสอนเรื่อง **ธรรม** และ **วินัย** ที่มีอยู่ในพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องวินัยก็สามารถ

แก้ปัญหาการทิ้งขยะได้

6. ปัญหาจากการใช้ยาฆ่าแมลงกำจัดศัตรูพืช
ปัจจุบันเกษตรกรมักจะใช้ยาฆ่าแมลงฉีดพ่นพืชผลเพื่อกำจัดแมลงที่เป็นศัตรูพืชเนื่องจากหนอนและแมลงจะลงมากินพืชผล เกษตรกรจึงจำเป็นต้องใช้ยาฆ่าแมลง เพื่อกำจัดหนอนและแมลง เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวพืชผล เพื่อนำออกจำหน่าย เกษตรกรก็รู้อยู่แล้วยังมียาฆ่าแมลงตกค้างอยู่ก็ยังจำหน่ายโดยไม่คิดถึงผู้บริโภคจะเป็นอย่างไร เป็นเรื่องจริงว่าเกษตรกรผู้ปลูกผัก ผลไม้ บางคนไม่บริโภคผลผลิตของตนเอง เพราะกลัวอันตรายจากยากำจัดศัตรูพืช

ยาฆ่าแมลงที่ใช้กำจัดศัตรูพืช ผู้บริโภคกินพืชผลเข้าไปแล้ว ยาฆ่าแมลงก็เข้าไปสะสมในร่างกายมนุษย์ ซึ่งอาจจะเป็นตัวการที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็ง หรือมนุษย์ต้องตายก่อนวัยอันสมควร เพราะสะสมยาฆ่าแมลง

อันตรายจากยาฆ่าแมลง ทำให้ระบบนิเวศสูญเสียไป สูญเสียความสมดุลของธรรมชาติ ดังเช่น นก กบ เขียด อึ่งอ่าง คางคก ซึ่งกินแมลงเป็นอาหาร หนอนและแมลง ชอบกินผัก และผลไม้ รวมทั้งยอดอ่อนของใบไม้ เกษตรกรต้องการกำจัดแมลง จึงใช้ยาฆ่าแมลงฉีดเพื่อให้แมลงตาย พวกสัตว์ที่กินหนอนและแมลงก็โดนยาฉีดแมลงตายไปด้วย หรืออาจจะกินแมลงที่ถูกฉีดยาพิษก็ต้องตายไปด้วย

นอกจากนี้คนฉีดยาก็ได้รับสารพิษจากยาฆ่าแมลง ทำให้เจ็บป่วยได้ง่าย บางคนก็อายุสั้น

ความจริงสัตว์เหล่านี้ ชอบกินแมลง ถ้าเกษตรกรพยายามช่วยกันปกป้อง อย่าฆ่าเพื่อนำมากินเป็นอาหาร หรือนำไปจำหน่าย ปล่อยให้พวกมันช่วยกินแมลง

โทษของยาฆ่าแมลงยังไม่จบ เมื่อเกษตรกรฉีดยาฆ่าแมลง ยาฆ่าแมลงถูกฝนหรือน้ำที่ไคร่พืชผลก็จะไหลลงสู่บ่อน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง ทำให้สัตว์น้ำต้องตาย หรือสูญพันธุ์ สัตว์น้ำบางตัวอาจไม่ตาย แต่ก็มียาฆ่าแมลงอยู่ในตัว เมื่อคนกินสัตว์น้ำก็เกิดอันตรายอีก

ยาฆ่าแมลงเป็นปัญหาต่อชาวโลก พุทธศาสนาจะมีคำตอบอย่างไร ? คำตอบก็คือ คำสอนในพุทธศาสนาสอนไว้ในศีลข้อ 1 คือ **ห้ามฆ่าสัตว์** เกษตรกรต้องไม่ฆ่าแมลง ไม่ฆ่านก ไม่ฆ่ากบ ฯลฯ ปล่อยให้สัตว์พวกนี้ กินแมลงเป็นอาหาร แล้วมนุษย์ก็ต้องทำบาปจากการฆ่า

อันที่จริงนกส่วนมากเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์มีบางชนิดที่เป็นโทษ เช่น นกพิราบ เพราะมูลของนกพิราบมีเชื้อไวรัส ทำให้เป็นโรคสมองอักเสบได้ แต่ก็มีประโยชน์ต่อมนุษย์มาก

มองไม่เห็นโทษเลย บทความนี้ขอเชิญให้อ่านทั้งหลาย จงมารณรงค์ปล่อยนก ปล่อยกบ คืนสู่ธรรมชาติ แล้วอย่าไปจับมาทำกินอีก เกษตรกรก็ไม่ต้องไปซื้อยากำจัดแมลง ให้มันอันตรายอีก

7. **ปัญหาโรคภัย** โรคภัยต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาต่อชาวโลกในปัจจุบัน ได้แก่ โรคเอดส์ โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคเครียด ฯลฯ

โรคเอดส์ แพร่หลายมากในทวีปอาฟริกา ชาวอาฟริกาจำนวนมากเป็นโรคเอดส์ตาย ในเอเชียบางประเทศเป็นโรคเอดส์ เช่น จีน (คาดว่า มีชาวจีนติดเชื้อเอดส์ประมาณ 1.5 ล้านคน) อินเดีย พม่า กัมพูชา เวียดนาม ไทย ฯลฯ โรคเอดส์ยังไม่มีตัวยาที่รักษาให้หายขาดได้ ยาที่ใช้รักษาก็ได้ผลเพียงแค่ว่าให้คนไข้มีชีวิตยืนยาวขึ้นเท่านั้น แต่ยารักษาโรคเอดส์ก็มีราคาแพงมาก คนจนที่เป็นโรคเอดส์จะตายเร็ว เพราะขาดการรักษาที่ดี

โรคเอดส์เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ไม่ปลอดภัย ขาดการป้องกันตนเองจึงติดเชื้อเอดส์โดยประมาท กว่าที่รู้ตัวว่าเป็นเอดส์ก็สายเสียแล้ว ส่วนการติดเชื้อเอดส์ที่เกิดจากการใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน ถือว่ามีจำนวนน้อยกว่าการมีเพศสัมพันธ์อย่างเทียบกันไม่ได้

โลกมีปัญหาโรคเอดส์ คำสอนในทางพุทธศาสนาสามารถช่วยได้คือ **ความไม่ประมาท** ดังคำสอนที่ว่า ปมาโท มัจจุโปกัง (ความประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย) และ ศีลข้อ 3 คือ **เว้นจากการประพฤติดังทางกาม** จะแก้ปัญหาโรคเอดส์ได้

โรคมะเร็ง สมมติฐานของโรคมะเร็งน่าจะมาจากการกิน และการอยู่ที่ไม่ถูกต้อง คนที่เป็นมะเร็งที่ระบบการย่อยอาหาร น่าจะมาจากกินอาหารที่มีสารก่อมะเร็ง และอาจจะเกิดจากคนที่ชอบกินเนื้อสัตว์เป็นส่วนใหญ่ (ยกเว้นเนื้อปลา) มะเร็งที่สมอง น่าจะมาจากความเครียด จึงเกิดเนื้องอกในสมอง มะเร็งที่ปอด และหลอดลม น่าจะมาจากการสูดอากาศที่มีพิษ เช่น ฝุ่นบุหรี่

โรคหัวใจ เกิดจากร่างกายอ่อนแอไม่แข็งแรง

โรคเครียด เกิดจากการดำเนินชีวิตที่ล้าสน วุ่นวาย หาความสงบไม่ได้ มีปัญหาชีวิต มีเรื่องให้คิด ไม่มีความสุขในชีวิต

โลกมีปัญหา เรื่องโรคภัย พุทธศาสนาก็มีคำตอบ คือ **ให้มีชีวิตอยู่ด้วยความถูกต้อง ไข่มรรควิธีในการดำเนินชีวิต** คือ มีความเห็นหรือความคิดที่ถูกต้องมีการกระทำที่ถูกต้อง

หมายความว่า โรคภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุอะไร เราก็หาทางป้องกันไม่สร้างเหตุปัจจัยให้เกิดโรคภัย

8. **ปัญหายาเสพติด** ปัญหานี้รากเหง้าของปัญหาก็คือ มีผู้ที่ต้องการเลี้ยงชีวิต ด้วยการเบียดเบียนผู้อื่น ต้องการหาเลี้ยงชีพโดยอาศัยผู้อื่นเป็นเหยื่อ เป็นการหาเลี้ยงชีพที่เป็นมิจฉาชีวะ จึงได้มีผู้ผลิตยาเสพติดขึ้นมา เพื่อนำมาขายผู้บริโภค เพื่อต้องการเงิน

ปัญหาจึงเกิดจากผู้ผลิตและผู้ขายได้ผลประโยชน์จากการจำหน่ายยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นบุหรี่ ยาบ้า ยาไอ ยาเลฟ โคเคน ผิ่น กัญชา ฯลฯ

ผู้ผลิตก็ผลิตยาเสพติดส่งให้ผู้ขายผู้ขายก็ขายให้ผู้เสพเพื่อต้องการเงิน ผู้ผลิตและผู้ค้ายาเสพติดบางรายร่ำรวยมากจนได้ฉายาว่า ราชายาเสพติด เช่น ขุนสำ บักรอน เป็นต้น

บางประเทศรัฐบาลก็รู้เห็นเป็นใจไม่ยอมปราบยาเสพติด เพราะยาเสพติดนำเงินเข้าประเทศ เช่น พม่า โคลัมเบีย จนมีผู้ตั้งฉายาที่มั่วพุดบอลประเทศโคลัมเบียว่า ทิมโคเคน

ยาเสพติด เช่น ยาบ้า เฮโรอีน ผิ่น ฯลฯ ที่ระบาดอยู่ในไทยมีแหล่งผลิตอยู่ในเขตพม่า โดยมีว่าแดงเป็นผู้ผลิตแล้วลักลอบเข้ามาจำหน่ายในไทย และยังกระจายไปทั่วโลก

ยาเสพติดมีแหล่งเพาะปลูกอยู่ที่อเมริกากลาง อเมริกาใต้ พม่า อาฟกานิสถาน ฯลฯ

ยาเสพติดเป็นปัญหาระดับโลกพุทธศาสนาก็มีคำตอบอย่างไร ในคำสอนพุทธศาสนา เรื่อง **ศีล 5** ข้อ 5 สอนว่า **ควรเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย** เมรัยหมายถึงสิ่งเสพติดทุกชนิด ถ้าชาวโลกมาถือศีลข้อที่ 5 ก็แก้ปัญหา ยาเสพติดได้

9. **ปัญหาการก่อการร้าย** โลกมีปัญหาการก่อการร้ายกระจายอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของโลก เกือบทุกพื้นที่ เมื่อผู้ก่อการร้ายก่อวินาศกรรมก็เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลผู้บริสุทธิ์เป็นอันมาก ถ้าผู้ก่อการร้ายจับคนเป็นตัวประกัน เพื่อต่อรองกับอำนาจรัฐ สุดท้ายก็จบลงด้วยการสูญเสียชีวิต หรือมีผู้บาดเจ็บพิการ ถ้ารัฐใช้กำลังปราบปรามผู้ก่อการร้ายก็ต้องมีการต่อสู้ในที่สุดก็สูญเสียชีวิตทั้งสองฝ่าย

โลกใบนี้มีพื้นที่ที่ไม่มีปัญหาการก่อการร้ายบ้าง และมีขบวนการใดที่เป็นผู้ก่อการร้ายบ้าง เท่าที่รวบรวมได้มีดังนี้

ในยุโรป ในประเทศสหราชอาณาจักร มีขบวนการแบ่งแยกดินแดนไอร์แลนด์เหนือ เพื่อขอปกครองตนเอง

เรียกชื่อตนเองว่า **ไอ อาร์ เอ** เป็นขบวนการของชนชาวไอริชที่ต้องการแยกดินแดนไอร์แลนด์เหนือออกจากสหราชอาณาจักรพวกนี้จะใช้วิธีลอบทำร้ายบุคคลสำคัญของอังกฤษก่อวินาศกรรมกับชาวอังกฤษ บางครั้งก็ใช้วิธีประท้วงการก่อวินาศกรรมทำให้เสียชีวิตและทรัพย์สินของผู้บริสุทธิ์ และการปราบปรามของอังกฤษทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินตามมา

ในประเทศสเปน มีขบวนการแบ่งแยกดินแดน **พรรคบาสก์** ซึ่งต้องการแยกดินแดนทางตอนใต้ของสเปน รัฐบาลสเปนไม่ยอม ชาวบาสก์ก็ใช้วิธีก่อวินาศกรรมต่อชาวสเปน สุดท้ายก็สูญเสียทั้งสองฝ่าย

ในเอเชีย ในประเทศศรีลังกา ชนกลุ่มน้อยที่เป็นชาวทมิฬที่เรียกตัวเองว่า **พยัคฆ์ทมิฬอีแลม** ได้กำหนดเขตปกครองของตนเอง บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของศรีลังกา รัฐบาลศรีลังกาซึ่งเป็นชาวสิงหล ใช้กำลังเข้าปราบชาวทมิฬตอบโต้ด้วยการก่อการร้าย การสู้รบดำเนินมาเป็นเวลาลับ ๆ ปี ก็ยังไม่สงบ ผู้คนทั้งสองฝ่ายล้มตายและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งรัฐบาลนอร์เวย์ขอเป็นตัวกลางในการเจรจาสงบศึก รัฐบาลไทยเคยให้สองฝ่ายใช้ประเทศไทยเป็นคู่เจรจาสงบศึก ปัจจุบันก็ยังไม่สำเร็จ

ประธานาธิบดีหญิงของศรีลังกา (นางจันทริกา บันดาราเนยกุมาราตุงคะ) คนปัจจุบันสูญเสียดวงตาเพราะการวางระเบิดของชาวทมิฬ ท่านจึงเคียดแค้นพวกทมิฬ ทำให้การเจรจาสันติภาพไม่บังเกิดผล เพราะท่านไม่ยอมอ่อนข้อให้ชาวทมิฬ

ในอินโดเนเซีย มีขบวนการ **เจมาห์อิสลามียาห์ หรือ เจ ไอ** จุดประสงค์ต้องการสร้างรัฐอิสลามในภูมิภาคนี้ ขบวนการนี้ยังต่อต้านอเมริกันและพันธมิตรอเมริกัน เมื่อปี พ.ศ. 2545 ขบวนการนี้ได้วางระเบิดในโคลัมเบีย แห่งหนึ่งบนเกาะบาห์ลี ทำให้ชาวต่างชาติ และคนที่มีหน้าที่บริการแขกเสียชีวิตไป 202 คน ชาวออสเตรเลียเสียชีวิตมากที่สุด นอกจากนี้ ยังวางระเบิดโรงแรมของชาวอเมริกันในนครจาร์การ์ต้า ทำให้มีผู้เสียชีวิต และบาดเจ็บจำนวนมาก

บุคคลสำคัญของ เจ ไอ คือ **นายฮัมบาลี** ได้หนีมาหลบซ่อนตัวที่จังหวัดอยุธยา และถูกตำรวจไทยจับได้ รัฐบาลไทยได้ส่งตัว นายฮัมบาลีไปให้สหรัฐอเมริกา เชื่อกันว่าการที่รัฐบาลไทยส่งนายฮัมบาลีไปให้สหรัฐอเมริกา ขบวนการเจ ไอ โกรธมาก ถึงกับส่งผู้ก่อการร้าย ฝึกผู้ก่อการร้าย และลอบสังคนเข้าวินาศกรรม 3 จังหวัดชายแดน

ภาคใต้ของไทย

ในฟิลิปปินส์ มีขบวนการแบ่งแยกดินแดนทางภาคใต้ของเกาะมินดาเนา ชื่อว่า **อาบูไฮยาฟ** กบฏ อาบูไฮยาฟเป็นชาวมุสลิมต้องการแบ่งแยกดินแดนเพื่อปกครองตนเอง รัฐบาลฟิลิปปินส์ไม่ยอม จึงใช้กำลังเข้าปราบปรามก็เกิดการปะทะกัน บางครั้งกบฏอาบูไฮยาฟใช้วิธีจับตัวประกันเรียกค่าไถ่ โดยใช้ชีวิตของตัวประกันเป็นเครื่องต่อรอง

ดินแดนทางภาคใต้ของเกาะมินดาเนา เป็นที่ฝึกการก่อการร้ายของเจ ไอด้วย จึงเห็นได้ว่า ขบวนการเจ ไอ เป็นขบวนการก่อการร้ายสากลที่เชื่อมโยงกับ ฟิลิปปินส์ ไทย และอัล เค ด้า ของบิลาเดน ด้วย

ในรัสเซีย มีขบวนการแบ่งแยกดินแดน **เชเชเนีย** ของชาวเชเชน ต้องการแบ่งแยกดินแดนเชเชเนีย เพื่อตั้งประเทศ แต่รัฐบาลรัสเซียไม่ยอม รัฐบาลรัสเซียใช้กำลังเข้าปราบพวกกบฏทำให้สูญเสียชีวิตทั้งสองฝ่าย กบฏชาวเชเชเนียตอบโต้ด้วยการก่อวินาศกรรม และจับผู้คนเป็นตัวประกัน เมื่อปี พ.ศ. 2547 ที่เมืองเบสลัมในรัสเซีย กบฏเชเชเนียได้จับครูและนักเรียนเป็นตัวประกัน รัฐบาลรัสเซียใช้กำลังทหารเข้าปราบปราม จึงเกิดการสูญเสียมีคนตายหลายร้อยคน

ในประเทศไทย ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มี **ขบวนการปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานี (RBN)** และ **ขบวนการปลดปล่อยรัฐปัตตานี (PULO)** พวกผู้นำขบวนการพยายามจะแยกจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาสออกจากไทยเพื่อตั้งประเทศ ในอดีตขบวนการนี้เกือบจะหมดบทบาทของตน เพราะรัฐบาลมีหน่วยงาน ศอ.บต. และ พตท.43 ซึ่งเป็นหน่วยงานรักษาความมั่นคงภายใน แต่เนื่องจากการตัดสินใจที่ผิดพลาดของรัฐบาลไทยไปยุบหน่วยงาน 2 หน่วย คือ ศอ.บต. (ศูนย์อำนวยการบริหารงานชายแดนภาคใต้) และ พตท.43 (หน่วยปฏิบัติการร่วมพลเรือน ตำรวจ และทหาร) เมื่อปี พ.ศ. 2544 เพราะเห็นว่าผู้ก่อการร้ายเป็นโจรกระจอกมีเพียงหยิบมือ เดิมทีเมื่อมี 2 หน่วยงานนี้ ขบวนการแบ่งแยกดินแดน เคลื่อนไหวอะไรไม่ได้ เพราะ ศอ.บต.มีเครือข่ายในการหาข่าว และมี พตท. 43 เป็นหน่วยกำลังที่รักษาพื้นที่ เมื่อยุบ 2 หน่วยงานนี้ ก็เกิดสูญญากาศขึ้นมาทันที เมื่อผู้ก่อการร้ายเคลื่อนไหวอะไรก็ยากที่จะรู้ได้ ผู้ก่อการร้ายได้นำคนในพื้นที่ไปฝึกอาวุธ ได้แทรกแซงการสอนของโรงเรียน ปอเนาะ สอนให้เด็กเกลียดชังรัฐบาล เกลียดชังคนต่างศาสนา เหตุการณ์ที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ลุกลาม

ต่อไปยังจังหวัดสงขลา เชื่อกันว่ามีขบวนการก่อการร้ายต่างชาตินับพัน เช่น เจ โอ และเจ โอ ก็ได้รับกำลังหนุนจากขบวนการอัล เค ด้า ของโอซามา บินลาเดน ซึ่งเป็นขบวนการก่อการร้ายที่มีอิทธิพลมากที่สุดของโลก และการที่ไทยส่งกำลังทหารส่วนหนึ่งไปช่วยอเมริการักษาพื้นที่ในอิรัก ทำให้ขบวนการก่อการร้ายที่เกลียดชังอเมริกา หันมาแก้แค้นไทย โดยไปหนุนขบวนการแบ่งแยกดินแดน

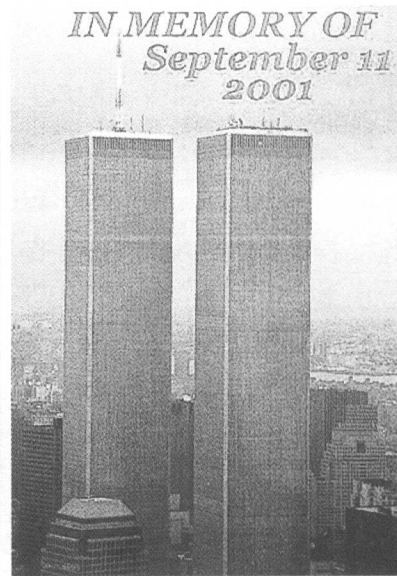
นอกจากนี้การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจบางคน ได้ใช้วิธีสอบผู้ต้องหาแบบทารุณ เพื่อให้รับสารภาพผิด เก็บผู้ต้องสงสัยจากการปราบปรามยาเสพติด มีผู้เสียชีวิต จึงทำให้เกิดความเคียดแค้นจากญาติของผู้ต้องหาชาวบ้านทาง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

เหตุการณ์ที่กรือเซะและที่ตากใบ การหายตัวไปของ **นายสมชาย นีละไพจิตร** ทำให้ คน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้โกรธเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมาก จึงเป็นความเคียดแค้น ไม่ยอมให้ความร่วมมือกับรัฐบาล ปัจจุบันการก่อการร้ายใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ลุกลามทำให้ประชาชนเสียชีวิต และทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทย

กระบวนการก่อการร้ายอัลเคด้า เป็นขบวนการก่อการร้ายสากลที่มีหัวหน้าคือ นายโอซามา บินลาเดน นายบินลาเดนและพวก เกลียดชังอเมริกา ต้องการทำลายล้างชาวอเมริกันและผลประโยชน์ของชาวอเมริกัน รวมทั้งประเทศที่สนับสนุนอเมริกันรุกรานอิรัก

มีการวิเคราะห์กันว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้บินลาเดนเกลียดชังคนอเมริกัน เพราะว่า สหรัฐอเมริกาสนับสนุนยิว และคอยช่วยเหลือยิว หรืออิสราเอลตลอดเวลา การพิพาทแก่งแย่งดินแดนระหว่างยิวกับปาเลสไตน์ เมื่อเกิดการสู้รบกันทั้งสองฝ่าย ถ้าอิสราเอลกระทำรุนแรงต่อชาวปาเลสไตน์ ชาวอาหรับจะเสนอญัตติให้องค์การสหประชาชาติให้ประณามยิว ทุกครั้งมติขององค์การสหประชาชาติที่ให้ประณามยิวต้องถูกวีโต้คือ ตีตกไปทุกครั้ง จากการใช้สิทธิ์ยับยั้งของมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา บินลาเดน จึงเกลียดอเมริกา (จะไม่ตกได้อย่างไร ในเมื่อมหาเศรษฐีรายใหญ่ ๆ ของอเมริกามีเชื้อสายยิวเสียส่วนมาก และมหาเศรษฐีรายใหญ่ก็เป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครเป็นประธานาธิบดีไม่ว่าจะมาจากพรรครีพับลิกัน หรือเดโมแครต)

เหตุการณ์ที่เกิดระเบิดที่ตึกเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์

และตึกเพนตากอนของสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ **11 กันยายน 2544** ก็เป็นฝีมือของขบวนการอัลเคด้า ทำให้ประธานาธิบดี อเมริกัน คือ จอร์จ ดับเบิลยู บุช โกรธมาก ประกาศตามล่า **บินลาเดน** และให้รางวัลนำจับ จะจับเป็นหรือตายก็ได้ เป็นจำนวนเงินที่สูงมาก จนถึงวันนี้ก็ยังจับนายบินลาเดนไม่ได้ คาดกันว่านายบินลาเดนซ่อนตัวอยู่บริเวณหุบเขาในอาฟกานิสถาน อเมริกันคงไม่กล้าบุกเข้าไป เพราะไม่สามารถรู้ได้ว่าอยู่หุบเขาใด

ขบวนการอัลเคด้า ได้ส่งคนเข้าไปก่อวินาศกรรม คือ ไปวางระเบิดรถไฟที่กรุง มาดริด ประเทศสเปน เพื่อสังหารสเปนที่ส่งกำลังทหารไปช่วยอเมริกาที่ยึดครองอิรัก เมื่อปี

พ.ศ. 2547 ทำให้ชาวสเปนเสียชีวิต และบาดเจ็บเป็นจำนวนเป็นร้อยคน รวมทั้งขบวนรถไฟต้องเสียหายยับเยิน การระเบิดรถไฟครั้งนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล หลังการเลือกตั้ง คือ ฝ่ายคัดค้านการส่งทหารไปช่วยอเมริกา เป็นฝ่ายชนะ

นายโนม ชอมสกี (Noam Chomsky) นักปรัชญาและภาษาศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคนหนึ่ง เป็นศาสตราจารย์ประจำสถาบัน MIT (สถาบันเทคโนโลยีแห่งแมสซาชูเซตส์) ได้กล่าวว่า การเกิดการก่อวินาศกรรมตึกแฝดของเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์นั้น มีรากเหง้าอยู่ที่ “ความโกรธแค้นและสิ้นหวัง” ที่เกิดจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา การหลบลี้หนีตาใช้ความรุนแรงตอบโต้ รังแต่จะกระตุ้นให้การก่อการร้ายขยายวงออกไปมากขึ้น

ในการจัดการกับการก่อการร้าย ชอมสกีเชื่อว่า ควรใช้วิธีเดียวกับที่อังกฤษใช้เป็นผลสำเร็จระดับหนึ่งในการจัดการกับขบวนการ ไออาร์เอ ในไอร์แลนด์เหนือ “การหยุดยั้งการก่อการร้ายไม่ได้ยากเย็นจนทำไม่ได้...ทันทีที่อังกฤษสั่งให้หน่วยข่าวกรองหันมาสนใจกับความคับแค้นของ

ประชาชนแทนที่จะตอบโต้ด้วยความรุนแรงกว่าเดิม มันก็เกิดความก้าวหน้าในการคลี่คลายปัญหาได้จริง ๆ ทุกวันนี้ไอร์แลนด์เหนืออาจไม่ถึงกับเป็นสวรรค์แต่เมืองเบลฟาสต์ก็ไม่ได้เป็นอย่างเมื่อ 10 ปีก่อน...”

เมื่อโลกมีปัญหาจากการก่อการร้าย มนุษย์ต้องมาฆ่าฟันกัน เพราะความเคียดแค้นชิงชังกัน ทำอย่างไรมนุษย์จะหันมาเมตตา กรุณาต่อกัน การฆ่ากันก็ไม่เกิดขึ้น คำสอนในพุทธศาสนามีคำตอบให้แล้วคือ **พรหมวิหารสี่** ได้แก่ **เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา** คำสอนเรื่อง **ขันติ** และ **คำสอนในศีลข้อ 1** ถ้าคนทุกคนในโลกนำคำสอนในพุทธศาสนามาใช้โลกก็จะมีสันติภาพ ซึ่งชาวโลกกำลังเฝ้ารออยู่ในทุกวันนี้

10. ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่มากับยุคไอทีหรือโลกาภิวัตน์

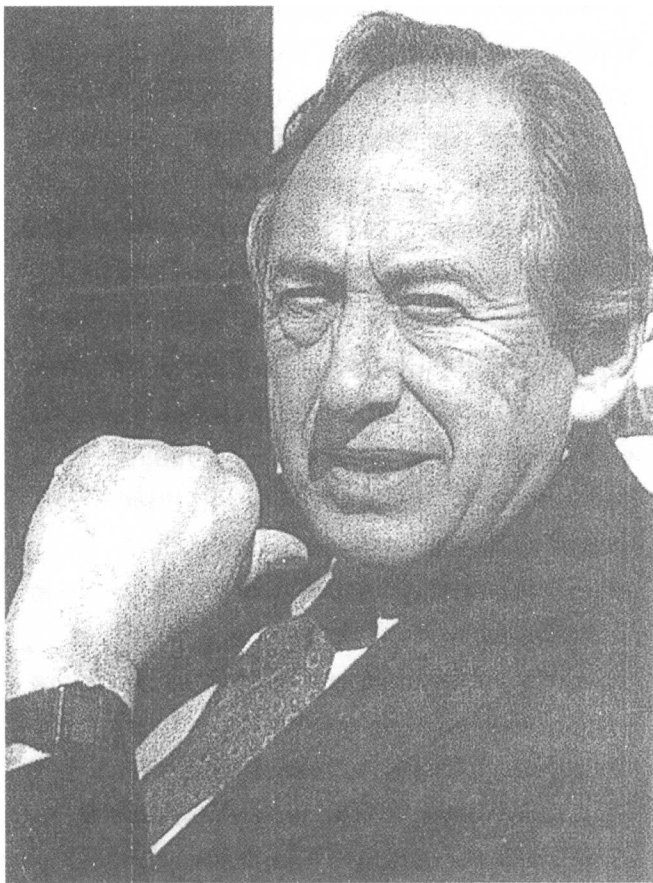
ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก เพราะว่าเมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจย่อมส่งผลต่อปัญหาสังคม และเมื่อเกิดปัญหาสังคมก็ส่งผลต่อปัญหาเศรษฐกิจ เปรียบเสมือนเชือกที่มี 2 เส้น เกะกะกันเป็นเกลียว

โลกผ่านมาหลายยุคหลายสมัยจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบันที่เรียกกันว่ายุคไอที หรือโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงเร็วกว่ายุคที่ผ่านมา คือมีความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และเทคโนโลยีเกิดใหม่เกือบตลอดเวลา มนุษย์สร้างเทคโนโลยีเพื่อเป็นสินค้า และแข่งขันกันสร้างเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ทางการค้า บริษัทต่างๆ แข่งขันกันผลิตเทคโนโลยี แข่งขันกันขายสินค้าทุกประเภท เพื่อประโยชน์กับผู้ถือหุ้น ผู้ผลิตและผู้ขายก็ไปกระตุ้นไปสร้างความต้องการให้กับลูกค้าให้มีความอยากได้ตลอดเวลา ยังมีเทคโนโลยีหรือสินค้าใหม่ ๆ รั้นใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากเพียงใด ปัญหาของมนุษย์ก็เกิดตามมามากขึ้นเพียงนั้น

โลกทุกวันนี้จึงเจริญทางด้านวัตถุ **มนุษย์อยากจะมีบริโภคอะไรก็ได้ ถ้ามีเงินซะอย่าง** มนุษย์ถูกกระตุ้นให้มีความโลภ ความอยากได้ตลอดเวลา แต่ทางด้านจิตใจของมนุษย์จึงขาดการเหลียวแล ไม่มีใครอยากพูดถึง ไม่มีใครเอาใจใส่โลกยุคโลกาภิวัตน์จึงมีทั้งความเจริญและความเสื่อม คือ เจริญทางด้านวัตถุ แต่เสื่อมทางด้านจิตใจ วิถีชีวิตของมนุษย์ตกอยู่ภายใต้อำนาจเงิน

โลกในยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อดัชนีชี้วัดมนุษย์อย่างไร ขอให้ลองมาศึกษาคำกล่าวของ **นายอัลวิน ทอฟฟเลอร์**

การเกิดการก่อวินาศกรรมตีแตกแผ่ของเว็ลด์เทรดเซ็นเตอร์นั้น มีรากเหง้าอยู่ที่“ความโกรธแค้นและสิ้นหวัง”ที่เกิดจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา การหลับหู หลับตา ใช้ความรุนแรงตอบโต้ รังแต่จะกระตุ้นให้การก่อการร้ายขยายวงออกไปมากขึ้น

นายอัลวิน ทอฟเฟอร์ เป็นผู้ให้กำเนิดคำฮิต “Globalization” (คนไทยมาแปลว่า โลกาภิวัตน์) หรือ โลกไร้พรมแดน ที่พูดกันติดปากมาจนทุกวันนี้ มีมุมมองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาของโลกอนาคตได้อย่างเฉียบคม และแม่นยำจนได้รับฉายาว่า “Futurist”

นายทอฟเฟอร์ บุคคลผู้นี้เป็นผู้แต่งหนังสือ Future shock ที่โด่งดังมาก เป็นนักวิพากษ์สังคมที่มีชื่อเสียงทั่วโลก เขาได้เขียนหนังสือชื่อ The Third Wave (คลื่นลูกที่สาม) ซึ่งเป็นหนังสือที่ขายดีที่สุดเล่มหนึ่ง ดังความตอนหนึ่ง ว่า

“ปัจจุบันมีการยอมรับที่แพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว ทั่วโลกว่า ความเจริญก้าวหน้าจะวัดกันด้วยเทคโนโลยี หรือ

มาตรฐานการครองชีพทางวัตถุเพียงอย่างเดียวไม่ได้อีกต่อไปแล้ว แต่เรายอมรับกันว่าสังคมที่เสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม ทางด้านสุนทรียภาพ ทางด้านการเมือง ทางด้านสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่มั่งคั่ง หรือชาญฉลาด ทางด้านเทคนิคเพียงใดก็ตาม หากใช้เป็นสังคมที่เจริญก้าวหน้าไม่”

ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวว่า “ยังมีทุกข์ภัยอีกอย่างของมนุษย์ที่ดูเหมือนว่าเทคโนโลยีจะเข้าไม่ถึงเลย คือ ความทุกข์ทางจิตใจ เช่น ความวิตกกังวล ความกระวนกระวาย ความอัดอั้นคับแค้น ความขุ่นข้องหมองมัว ความว้าเหว เหนงหาย ความเบื่อหน่ายท้อแท้ เป็นต้น ความทุกข์เช่นนี้ เมื่อพันปีก่อนเป็นอย่างไร สมัยปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่ เมื่อร้อยปีก่อนเป็นอย่างไร สมัยนี้ก็เป็นอย่างนั้น ดูเหมือนจะร้ายแรงขึ้นด้วยซ้ำ เพราะในสังคม ที่เจริญด้วยเทคโนโลยี สถิติคนเป็นโรคประสาทเพิ่มขึ้น คนป่วยโรคจิต คนเสียสติเพิ่มขึ้น คนฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้น คนในสังคมที่เจริญเช่นนี้ ชีวิตถูกเร่งรัดด้วยความต้องการมากขึ้น คนต้องดิ้นรนวิ่งหาสิ่งทีหวังว่าจะให้มีความสุขมากขึ้น ชีวิตถูกบีบคั้นด้วยระบบการดำเนินชีวิตที่แข่งขันกดดันกันมากขึ้น วิ่งหาความสุขกันเสียจนบางทีไม่มีโอกาสรู้จักได้รับความสุขที่แท้จริงเลย ไขว่คว้าเอาความสนุกสนานเพลิดเพลิน ชนิดที่พอแก้ความกระวนกระวาย แก่ความว้าเหว เบื่อหน่าย ผ่านไปปีหนึ่ง ๆ จนไม่มีเวลาดั้งตัวคิดว่าชีวิตต้องการอะไรที่แท้จริงหรือชีวิตที่ตีมีความหมาย มีความสุขจริงคือชีวิตอย่างไร พอสัง่สนุกสนานเพลิดเพลิน ผ่านไปคราวหนึ่งก็กลับขุ่นมัว ว้าเหว เบื่อหน่าย รู้สึกชีวิตว่างเปล่าซ้ำอีก หรือยิ่งขึ้นอีก แล้วก็พลา่หาความสนุกสนานเพลิดเพลินมากลบทับใหม่ สะสมเชื้อแห่งความทุกข์ ความพิการของชีวิตจิตใจก็พอกพูนยิ่งขึ้น พอพลาดพลั้งหาเชื้อเพลิงมาเติมไฟไม่ได้ทัน อย่างเคย วงจรไม่หมุนต่อไปอย่างเดิม หรือสิ่งที่เคยให้ความ

สนุกสนานเพลิดเพลินสนองความต้องการอย่างเก๋กลายเป็นของชินชาไปเสียแล้ว ไม่เข้าใจอย่างเคย เปื่อ เซ็ง ชีวิตจิตใจขาดฐานที่ตั้งก็ตกฮวบฮาบ เห็นชีวิตเป็นที่รวมทุกข์ ไร้ค่า เปิดทางรับโรคประสาท โรคจิต ตลอดจนความคิดที่จะตัดรอนชีวิตของตน หรือไม่ก็คิดหาสิ่งไร้ค่าความรู้สึกที่แรงยิ่งขึ้น ๆ ถ้าไม่เช่นนั้นก็หันออกไปคิดเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น แย่งชิงสิ่งที่คิดว่าจะให้ความสุขแก่ตนจากผู้อื่น หรือทำให้เขาได้รับความทุกข์อย่างตนบ้าง กลายเป็นภัยแก่สังคม จึงปรากฏว่าสังคมที่เจริญด้วยเทคโนโลยี คนมีทุกข์ก็มากขึ้น อาชญากรรมก็เพิ่มขึ้น”

จากคำกล่าวของท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ จะเห็นได้ว่า มนุษย์ไม่ว่าในยุคใดสมัยใด โลกจะเจริญก้าวหน้าอย่างไรความทุกข์ของมนุษย์ก็มิได้ลดลงแต่ประการใด ในทางตรงกันข้ามยิ่งมนุษย์เจริญด้วยเทคโนโลยีที่เพิ่มมากขึ้น ความทุกข์ของมนุษย์ก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวทั้งนี้เป็นเพราะว่าเมื่อเทคโนโลยีมีมากขึ้น มนุษย์ก็ต้องการเพิ่มขึ้น เป็นการเพิ่มกิเลสเพิ่มความอยาก อันเป็นรากเหง้าของความทุกข์

มีคำสอนในพุทธศาสนามากมายที่สอนให้คนเห็นโทษของกิเลสตัณหา เช่น ทะเลไม่เคยอิมน้ำจืดใด กิเลสตัณหาในใจของมนุษย์ก็ไม่รู้จักพอ ฉะนั้น คนที่ร่ายมหาศาลก็ยังไมรู้จักพอ อยากจะรวยเพิ่มขึ้นอีก บางคนอยากรวยติดอันดับโลก โลกจึงมีปัญหาจากการแย่งชิงเงินและทรัพยากรไม่มีที่สิ้นสุด เพราะว่าทรัพยากรในโลกมีจำกัด

ศาสตราจารย์ น.พ.ประเวศ วะสี กล่าวว่า สังคมไทยรับเอาแนวทางพัฒนาไปสู่ความทันสมัยภายใต้กระแสทุนนิยมที่มุ่งเน้นการแสวงสุขจากการบริโภค การครอบครองวัตถุ เงินทอง และอำนาจ ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคม วัฒนธรรม ศีลธรรมตามมามากมาย ดังนั้นการที่สังคมไทยจะฝ่าวิกฤตไปได้จะต้องเร่งฟื้นฟูวัฒนธรรม โดยรัฐจะต้องสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องกับประชาชนว่า วัฒนธรรมคืออะไร และปรับทิศทางการพัฒนาประเทศโดยใช้วัฒนธรรมเป็นตัวตั้งตามแนว **เศรษฐกิจพอเพียง** สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และใช้ยุทธศาสตร์ทางสื่อเป็นประตูทางวัฒนธรรม

ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง กล่าวว่า ปัญหาสังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันรุนแรงทำให้สังคมไทยป่วยหนัก เพราะเบื้องลึกของปัญหามาจากอารยธรรมตะวันตกครอบงำโลก โดยลุ่มหลงสุขนิยม เสรีนิยม หลงเชื่อวัตถุนิยม บริโภคนิยม ทุนนิยม จะทำให้ขัดแย้งอารยประเทศ

ล้าหลังเสรีภาพอย่างขาดสติและปัญญา ดังนั้นแนวทางการแก้ไขจะต้องหันกลับสู่รากเหง้าและภูมิปัญญาเดิมของบรรพบุรุษ และจัดการสื่อไม่ให้โหมกระพือเช่นทุกวันนี้

ศาสตราจารย์ น.พ.ประเวศ วะสี ยังได้เขียนบทความเรื่องปณิธาน 3 ประการ ที่จะช่วยให้มนุษย์พ้นวิกฤต ลงใน น.ส.พ.มติชน ฉบับวันที่ 8 มกราคม 2548 ดังความตอนหนึ่งว่า

...คนทั้งโลกถูกโครงสร้างโลกครอบงำ กดทับ บีบคั้น จึงเกิดความเครียด ความทุกข์ ความท้อแท้สิ้นหวัง เป็นโรคซึมเศร้าฆ่าตัวตาย ตัดยาเสพติด มีความรุนแรงขาดอิสรภาพ ไม่สามารถใช้ศักยภาพของตนมีเพื่อสร้างสรรค์ได้อย่างที่ควรเป็น อารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม กำลังพาโลกทั้งโลกไปสู่ภาวะวิกฤตอย่างยิ่ง

นักปราชญ์ตะวันตกได้มองเห็นวิกฤตการณ์ของอารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยมแล้วในขณะนี้แต่นักปราชญ์ไทยท่านหนึ่ง เห็นมาก่อนที่ใคร ๆ ยังมองไม่เห็น ท่านได้พยายามตะโกนบอกเพื่อนมนุษย์เป็นอเนกปริยายว่า **“วิกฤตแล้วโว้ย ๆ”** ท่านผู้นี้เป็นมหาบุรุษร่วมสมัยกับเรา คือท่านอาจารย์พุทธทาส มหาเถระ แห่งสวนโมกขพลาราม ซึ่งมรณภาพไปเมื่อ พ.ศ. 2536 และจะครบ 1 รอบศตวรรษแห่งชาตกาล ในวันที่ 27 พฤษภาคม 2549 นี้

ท่านอาจารย์พุทธทาสได้ฝากปณิธานไว้ 3 ข้อ โดยความดังนี้

1. ขอให้ศาสนิกของแต่ละศาสนาเข้าถึงหัวใจของหลักธรรมของศาสนาของตน
2. ขอให้มีความร่วมมือระหว่างศาสนา
3. ขอให้มนุษย์ถอนตัวออกจากวัตถุนิยม

ในช่วงที่โลกวิกฤต ไทยก็วิกฤตตามโลกไปด้วยอย่างไม่มีทางออก และเรากำลังเข้าสู่ 1 ศตวรรษแห่งชาตกาลของท่านมหาเถระ คนไทยน่าจะพากันศึกษา ปณิธานทั้ง 3 ประการอย่างจริงจัง อันจะทำให้พบทางออกจากวิกฤต

บุคคลสำคัญที่ได้กล่าวอย่างมานี้กำลังชี้ว่า โลกของเรา กำลังมีปัญหา แล้วจะหาทางออกกันอย่างไร มนุษย์กำลังมีปัญหา พุทธศาสนาจะว่าอย่างไร

ถ้าจะกล่าวว่าปัญหาสำคัญที่สุดของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยก็คือปัญหาเรื่องปากท้องท้องซึ่งก็คือ **ปัญหาเศรษฐกิจ** นี้เอง มนุษย์ต้องกินทุกวัน โดยปกติกินวันละ 3 มื้อ และมนุษย์ก็ต้องมีของใช้ที่จำเป็น สรุปแล้วมนุษย์ต้องการ

ปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และ ยารักษาโรค ซึ่งก็เป็นเรื่องเศรษฐกิจ แต่โลกยุคปัจจุบัน ปัจจัย 4 ไม่พอเสียแล้ว เมื่อโลกมีความเจริญทางด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงเกิดเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ตลอดเวลา และความอยากของมนุษย์ก็ขยายตัวเพิ่มขึ้นโดยไม่รู้จักจบ จึงเกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมตามมา

โลกในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคเปิดเสรีทุกอย่าง โดยเฉพาะเสรีทางการค้า จึงเป็นโอกาสให้ชนชาติที่เข้มแข็ง แข็งแรงกว่า มีศักยภาพของคนทีเหนือกว่า มีทุนมากกว่า เข้าไปทำการค้าแบบเอาเปรียบ ไปทำกำไรจากชนชาติที่ อ่อนแอกว่า ได้แก่ประเทศที่กำลังพัฒนา หรือด้อยพัฒนา ประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีบริษัท หรือบรรษัทข้ามชาติเข้าไป ทำธุรกรรมในต่างประเทศ แล้วทำกำไรเข้าบริษัทของตน และแจกจ่ายผลกำไรไปยังผู้ถือหุ้นในบริษัทของตน ประเทศ ที่อ่อนแอกว่าก็จะมีปัญหาทางเศรษฐกิจ เพราะเงินไหลออก นอกประเทศมากกว่าไหลเข้า บางประเทศถึงกับสูญเสีย เอกอรัชทางเศรษฐกิจ เช่น ประเทศอาร์เจนตินา เศรษฐกิจ ล้มละลายไปแล้ว

ถ้าย้อนเวลาหอดิต มาศึกษาประวัติศาสตร์ เพื่อเป็น ครูเตือนสติคนไทยให้รู้ลึกตัว ในสมัยต้นรัชกาลรัตนโกสินทร์ ฝรั่งชาวตะวันตก ได้แก่ ชาวยุโรปอาศัยเทคโนโลยี คือ **อาวุธ ที่เหนือกว่า** เทียวล่าเมืองขึ้นทั่วโลก ประเทศต่าง ๆ ในโลก ไม่ว่าจะเป็นในทวีปอเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ทวีปเอเชีย ทวีปอาฟริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เกาะน้อยใหญ่ ต่างตกเป็นอาณานิคมกันเกือบหมด

มาถึงยุคปัจจุบัน ฝรั่งมาล่าอาณานิคมแบบใหม่ คือ ใช้บรรษัทข้ามชาติเข้ามาสูบเลือดเนื้อชาติที่อ่อนแอกว่า โดยใช้รัฐบาลของตนเป็นเครื่องมือบีบบังคับให้ทั่วโลกเปิด การค้าเสรี ระบบเศรษฐกิจของโลกในยุคนี้จึงเป็นยุคทุนนิยม เงินนิยม บริโภคนิยม

ยุคไอที เป็นยุคของการแข่งขันทางการค้า ในหลาย รูปแบบ เช่น รูปแบบบริษัท ห้างหุ้นส่วน (จำกัดและไม่จำกัด) ร้านค้าปลีก ในการแข่งขันทางการค้า ใครดีใครอยู่ ใครแพ้ ก็คือ ขายของไม่ค่อยจะได้ ขาดทุนก็ล้มกิจการไป คนที่อยู่ใน โลกของการแข่งขันตลอดเวลา ยิ่งคู่ต่อสู้เข้มแข็ง ยิ่งเกิด ความเครียดมาก ตลอดชีวิตอยู่กับการแข่งขัน ไม่ว่าจะเป็นแพ้ หรือชนะก็เครียดด้วยกันทั้งนั้น เพียงแต่ว่าคนชนะจะเครียด น้อยกว่า

โลกมีความยุติธรรมในการแข่งขันได้อยู่หรือ ?

คนที่เกิดมาแต่ละคนมีต้นทุนที่แตกต่างกันมีศักยภาพ ในจุดเริ่มต้นที่ต่างกันแล้ว ต้องมาแข่งขันกัน จะสู้กันได้หรือ ขอให้มาดูคู่แข่งกัน ต่อไปนี้

คนจนกับคนรวย คนมีการศึกษาสูงกับคนมี การศึกษาดำ

คนแข็งแรงกับคนอ่อนแอ คนตัวใหญ่กับคนตัวเล็ก

เด็กกับผู้ใหญ่ ผู้หญิงกับผู้ชาย คนรู้ข้อมูลกับคน ขาดข้อมูล

คนที่มีความรู้เกี่ยวกับคนที่ขาดเทคโนโลยี ประเทศที่ พัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา ฯลฯ

ขอยกตัวอย่างเปรียบเทียบการแข่งขันกีฬาที่ไม่จำกัดรุ่น เช่น **กีฬาฟุตบอล** คนตัวเล็กจะไปสู้กับคนสูงใหญ่ได้อย่างไร จะเห็นว่าฟุตบอลทีมชาติไทยอย่างเก่ง ก็แชมป์ซีเกมส์ พอแข่งระดับเอเชียนเกมส์ เคยได้อันดับดีที่ สุด คือ อันดับ ที่ 4 ไม่ต้องไปคิดถึงฟุตบอลโลก หรือฟุตบอลโอลิมปิก ทีมไทยไม่เคยได้เข้ารอบสุดท้าย เพราะว่าในชาติเอเชีย คนไทยตัวเล็กกว่า ชนชาติอาหรับ (อาหรับมีหลายประเทศ) เกาหลี จีน ญี่ปุ่น ยิ่งในตอนหลังมีประเทศที่เกิดใหม่ ที่แยก ตัวออกมาจากสหภาพโซเวียตอีกหลายประเทศ เช่น อุซเบกิสถาน เติร์กเมนิสถาน คาซัคสถาน คาซัคสถาน ฯลฯ พวกนี้ตัวโตขนาดฝรั่งทั้งนั้น โค้ชนักฟุตบอลจะฝึกสอน อย่างไรก็คงเก่งแค่ระดับซีเกมส์เท่านั้น เพราะนักฟุตบอลไทย เสียเปรียบรูปร่างพอฟุตบอลไทยแพ้ก็โทษกันเองนักฟุตบอล ก็โทษโค้ช ว่าโค้ชไม่เก่ง โค้ชก็โทษนักฟุตบอลว่าขาดวินัย ไม่ยอมฝึกซ้อม

อย่าโทษกันเลย ลองมาหาความจริงกันดีไหม กีฬา ฟุตบอลเขาใช้ส่วนไหนของร่างกายเล่นบอล ถ้าเล่นลูกโหม่ง เพื่อจะทำประตูที่หน้าประตู ฟุตบอลลอยมาเหนือตัว คนสูง โหม่งได้ก่อน ถ้าลูกมาเสียดสนามหญ้า คนสูงวิ่งเร็วกว่า แย่งลูกไปได้อีก การเตะลูกโทษหน้าประตู คนสูงมีมวล มากกว่า จึงเตะลูกได้แรง และเร็วกว่า จึงมีโอกาสชนะ มากกว่า ยังมีการได้เปรียบเสียเปรียบที่ผู้รักษาประตูอีก คนตัวสูงจะบังประตูได้มากกว่าคนตัวเตี้ยและยื่นมือไปรับลูก ได้ไกลกว่า

ถ้าสังเกตกีฬาที่จำกัดรุ่น เช่น มวย ยกน้ำหนัก ฯลฯ คนตัวเล็กไม่เสียเปรียบเพราะนักกีฬาต้องแข่งขันด้วยน้ำหนัก ที่เท่ากัน คนไทยก็ไม่เสียเปรียบในด้านร่างกาย จึงสามารถ นำเหรียญทองกีฬาโอลิมปิกมาฝากคนไทยได้ชื่นใจ คนไทย

ควรสนับสนุนชนิดของกีฬาระดับโลกที่คนไทยไม่เสียเปรียบ
ในด้านร่างกาย หรือด้านน้ำหนักจึงจะสู้เขาได้ สบายมาก

ในตำราขุนวู หรือตำราพิชัยสงคราม กล่าวว่า
“รบร้อยครั้ง ก็ชนะร้อยครั้ง ถ้ารู้เขา รู้เรา” จะมีคนไทย
สักกี่คนที่รู้เขา รู้เรา เพื่อนำไปใช้กับชีวิตที่ต้องต่อสู้แข่งขัน
เพื่อชัยชนะ

มาดูการแข่งขันอีกคู่หนึ่ง คือ คนรวยกับคนจนที่อยู่
ในสังคมโลกใบเดียวกัน จะอยู่ในส่วนไหนของโลกก็ตาม
ต้องมาแข่งขันกันทางเศรษฐกิจ แข่งขันกันหาเงิน จะสู้กันได้
อย่างไร ยิ่งแข่งขันกันไป ยิ่งนานวันเท่าไร ช่องว่างระหว่าง
คนรวยกับคนจนก็ห่างมากขึ้นทุกที คนรวยไม่ต้องออกแรง
ให้เหน็ดเหนื่อย เพียงแค่จ่ายเงินที่มีอยู่ไปฝากธนาคาร หรือ
ไฟแนนซ์ ดอกเบี้ยก็เหลือกิน ส่วนคนจนไม่มีเงิน ต้องไปกู้หนี้ยืม
สินเพื่อมาลงทุน เริ่มต้นชีวิตก็ติดลบเสียแล้ว เวลาคืน
ก็ต้องคืนทั้งต้นและดอกเบี้ย ส่วนคนรวยยังสามารถนำเงิน
ไปลงทุนในตลาดหุ้นไปทำกำไรจากตลาดหุ้น ได้กำไรโดยไม่
ต้องลงแรง ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนจึงห่างกัน
มากขึ้นทุกที เพียง 2 ตัวอย่างก็พอจะเห็นแล้วว่า โลกนี้
ยุติธรรมดีอยู่หรือ

ถ้าจะถามว่า ในระบบทุนนิยม ในเวลานี้มีประเทศใด
ที่มีอำนาจ มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจมากที่สุด มีเศรษฐกิจ
ที่ใหญ่ที่สุดของโลก ทุก ๆ คนคงจะตอบว่า ประเทศสหรัฐ
อเมริกาแน่ ๆ แต่ถ้าถามอีกว่า แล้วประชาชนชาวอเมริกัน
คงมีความสุข อยู่ดีกินดีอยู่หรือ คำถามนี้ต้องคิดให้ถี่ถ้วนตอบ

จากนโยบายเปิดการค้าเสรีทั่วโลก สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็น
ประเทศอภิมหาอำนาจทางทหารหนึ่งเดียวในโลก และเป็น
มหาอำนาจเศรษฐกิจอันดับ 1 ของโลก คนทั่วไปคงคิด
ว่า การเปิดการค้าเสรี สหรัฐอเมริกาคงได้เปรียบ
ความได้เปรียบอยู่ที่บริษัทยักษ์ใหญ่ข้ามชาติของอเมริกา
ต่างหาก เช่น บริษัท COKE PEPSI SWENSEN'S
Mc Donald's KFC NIKI IBM ADIDAS PIZZA MICRO
SOFT 7-ELEVEN ฯลฯ ส่วนประชาชนอเมริกันส่วนใหญ่
ใช้ว่าจะไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ คนอเมริกันกำลังตกงาน
กันมากมาย เนื่องจากใช้ระบบเปิดเสรีทางการค้าดังบทความ
ของ วิวัฒน์ชัย อัฒนากร ที่เขียนเรื่อง “คนอเมริกันตกงาน
หลังขยายเขตการค้าเสรี-เอฟทีเอ” ในหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์
รายวัน ขอคัดลอกมาเพียงบางส่วน ดังนี้

...ชาวอเมริกันนับล้านเริ่มตกงานอันเนื่องมาจาก
นโยบายการค้าเสรี หรือที่รู้จักกันในนาม เอฟ ที เอ ความไม่
พอใจรัฐบาลได้ก่อตัวขึ้นกลายเป็นขบวนการคัดค้าน

นโยบายนี้ไปลดรอนสิทธิของพวกเขามากขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่
บริษัทใหญ่ได้ประโยชน์เต็ม ๆ จาก “การค้าเสรีโลกาภิวัตน์”
โดยอาศัยอำนาจของทำเนียบขาวในกรุงวอชิงตันขับเคลื่อน

การค้าเสรีทำให้บริษัทหออเมริกาขยายฐานการผลิตไป
ยังโลกที่สาม ใช้แรงงานราคาถูกกว่า ชาวอเมริกันจึงตกงาน
เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สินค้าราคาถูกคุณภาพต่ำจากจีนทะลักใน
ตลาดอเมริกา มาตรฐานคุณภาพชีวิตของชาวอเมริกัน
จึงตกต่ำกว่าแต่ก่อน...

ด้วยค่าแรงที่ถูกกว่าจึงเป็นที่พึงพอใจของภาคบริษัท
เป็นอย่างยิ่ง แรงงานราคาถูกกว่าที่เห็นกันดาษดื่นในสหรัฐ
อเมริกา ตัวอย่างเช่น นักวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์จาก
อินเดีย อาจารย์สอนหนังสือค่าจ้างถูกกว่าจากประเทศกำลัง
พัฒนา คนขับแท็กซี่ค่าแรงต่ำจากปากีสถาน คนเสิร์ฟอาหาร
ล้างจาน ล้างรถ ราคาถูกจากประเทศโลกที่สาม กรรมกร
เก็บพืชผลทางเกษตรในไร่หรือฟาร์มขนาดใหญ่ เป็นต้น

วันนี้ชาวอเมริกันจำนวนไม่น้อยเริ่มสงสัยกับความเชื่อ
เดิม ๆ ที่ว่า “อะไรที่ดีกับบริษัทใหญ่ ๆ จะเป็นสิ่งดี ๆ
ต่อประชาชนอเมริกันแน่หรือ” ความเชื่อนี้เริ่มคลอนแคลน
เพราะขณะที่บริษัทใหญ่เฟื่องฟู แต่ชาวอเมริกันกลับเข้าชอก
จากอุทahrenเรื่องนี้ คนไทยก็น่าจะกลับมาถามตัวเอง
ดูว่า คนไทยได้อะไรจากบริษัทยักษ์ใหญ่ทั้งหลายทั้งของไทย
และของเทศ

จากหนังสือ “ส่งออกอเมริกา” (ตีพิมพ์ปลายปี 2547)
ที่เขียนโดยนายอดบซ์ได้เสนอข้อมูลว่า ทำไม “ความโลภ”
ของบรรษัทอเมริกาจึงไม่ส่งเสริมคุณค่าอันดีงามเสียบ้าง
ทำไมจึงส่งงานออกไปให้ผู้อื่นจนลดรอนสิทธิชาวอเมริกัน
ด้วยกัน งานไฮเทคนับแสนถูกย้ายไปต่างแดน หลังจากเปิด
เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) คนอเมริกันตกงานไป
750,000 คน ทั้งที่ผู้นำรัฐอเมริกาท้องจะสร้างงานเพิ่มขึ้น
170,000 คน การจ้างงานในอุตสาหกรรมรถยนต์หายไป
200,000 ตำแหน่ง

เมื่อบริษัทแคเรียร์ผู้ผลิตเครื่องบินปรับอากาศ และ
เครื่องทำความร้อนปิดกิจการที่เมืองซีราคิวส์ มลรัฐ
นิวยอร์กแล้ว งาน 1,200 ตำแหน่งก็ย้ายไปเป็นของคนใน
สิงคโปร์และมาเลเซีย ส่วนบริษัทไอบีเอ็มจำนวนตำแหน่ง
งานที่จะจ้างถึง 90% ในต่างแดนสูงถึง 15,000 ตำแหน่งงาน
ขณะที่บริษัทคู่แข่งอย่างไมโครซอฟต์มีคุณูปการต่อเศรษฐกิจ
อินเดียมูลค่าสูงถึง 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ด้วยการสร้าง
งานให้ชาวอินเดียจำนวนมาก

ปัญหาเศรษฐกิจของโลก เกิดจากระบบทุนนิยมเสรีที่มีบริษัทหรือ
บริษัทเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ บริษัทเหล่านี้ไปหากำไรทั่วโลก หรือ
แม้แต่ในประเทศของตนเอง บริษัทเหล่านี้เข้าไปที่ไหนก็ไปทำลาย
ทุนนิยมท้องถิ่น ไปทำลายเศรษฐกิจชุมชน ไปทำลายความสามัคคีของ
ชุมชนชาวบ้าน ชุมชนบางแห่งเศรษฐกิจล่มสลาย เพราะชาวบ้านไปซื้อ
สินค้าจากบริษัทข้ามชาติ ไม่ยอมอุดหนุนร้านค้าในท้องถิ่น

ที่แคลิฟอร์เนีย ซิลิคอน แวลเลย์ ที่เลื่องชื่อ พื้นที่
บริษัทใหญ่ผลิตสินค้าไฮเทค ซึ่งเคยมีคนทำงานเก่ง ๆ
มีนักวิทยาศาสตร์ชั้นยอดของสหรัฐอเมริกาแต่ปัจจุบันได้ย้าย
เปลี่ยนที่ตั้งไปอยู่เมืองบังกอลอร์ ประเทศอินเดีย ซึ่งมีวิศวกร
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมากถึง 150,000 คน (มากกว่า
ที่ซิลิคอน แวลเลย์ถึง 20,000 คน)

อินเดียกลายเป็น “ผู้รับ” การส่งตำแหน่งงานจาก
สหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ ตำแหน่งงานวิชาชีพ
ต่าง ๆ จึงเป็นยุคทองของอินเดีย เนื่องจากเขามีบุคลากร
พูดภาษาอังกฤษได้ และค่าจ้างต่ำที่สุดในโลก อุตสาหกรรม
ไฮเทค ธุรกิจคอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์จึงย้ายจาก
สหรัฐอเมริกาไปที่นั่น

นายตอบซ์ประเมินว่าในปี 2558 ค่าจ้างประมาณ
151.2 พันล้านดอลลาร์จะถูกย้ายเปลี่ยนจากสหรัฐอเมริกา
สู่ประเทศค่าแรงต่ำทั้งหลาย หมายถึงคนอเมริกันจะตกงาน
กันระนาว รัฐบาลจะเก็บภาษีได้น้อยลง และจะมีหนี้สินของ
ชาติมากที่สุดเป็นประวัติการณ์

ระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาขับเคลื่อนโดย
บรรษัทยักษ์ใหญ่ซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าผลิตอาหารเป็นผู้จ้างงาน
ที่สำคัญ ถ้าดูผิวเผินจะเห็นว่า สหรัฐอเมริกานั้นยิ่งใหญ่
หาประเทศใดหรือชนชาติใดมาต่อกรได้ แต่ความจริงแล้ว
สังคมอเมริกันต่างคนต่างอยู่ ไม่พึ่งพากัน เพราะลัทธิ
ปัจเจกบุคคล เป็นสังคมของการต่อสู้ แข่งขัน สังคมจึง
อ่อนแอ คนอเมริกันจึงมีความเครียด เกิดการฆ่าตัวตายสูง
บางครั้งก็ฆ่าผู้อื่นให้ตายหมู่ ปัญหาทั้งหลายนี้เกิดจาก
เศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั่นเอง เนื่องจากระบบทุนนิยม
เป็นการแข่งขันแบบใครดี ใครอยู่ คนจะไม่เอื้ออาทรกันและ
เห็นแก่ตนเองแบบสุด ๆ

บรรษัทยักษ์ใหญ่ทุกบริษัท จึงคิดแบบเห็นแก่ได้ คือ
ต้องลงทุนน้อย หวังกำไรมาก บริษัททั้งหลายในโลกนี้ไม่ว่า
จะเป็นของชาติใด ไม่เคยคำนึงถึงสัญชาติ เชื้อชาติเดียวกัน
หรือไม่ ไม่คิดถึงชะตากรรมของเพื่อนร่วมโลก หายใจเข้า-
ออก เป็นกำไร-ขาดทุน และบริษัทใหญ่ ๆ มักมีอิทธิพล
ต่อผู้นำรัฐบาลของประเทศนั้น เพราะว่ายอมลงทุนเพื่อให้
ได้อำนาจรัฐบาลนโยบายของรัฐบาลจึงเอื้อต่อบริษัทที่สนับสนุน

ระบบทุนนิยมจะก่อให้เกิดรอยกระจุก จนกระจาย
ใครที่รวยก็จะรวยเพิ่มขึ้น ใครที่จนก็ต้องจนต่อไป และ
จะต้องจนลงอีก เพราะถูกคนรวยดูดทรัพย์สิ้นเงินทองไป
ไม่น่าเชื่อว่าคนรวยอันดับต้น ๆ 200 คน ในอเมริกา
มีทรัพย์สินและเงินทองเท่ากับคน 2,000 ล้านคนทั่วโลก
โดยเฉลี่ย

ขอสรุปว่า ปัญหาเศรษฐกิจของโลกเกิดจากระบบ
ทุนนิยมเสรีที่มีบริษัทหรือบริษัทเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
บริษัทเหล่านี้ไปหากำไรทั่วโลก หรือแม้แต่ในประเทศของ
ตนเองบริษัทเหล่านี้เข้าไปที่ไหนก็ไปทำลายทุนนิยมท้องถิ่น
ไปทำลายเศรษฐกิจชุมชน ไปทำลายความสามัคคีของชุมชน
ชาวบ้าน ชุมชนบางแห่งเศรษฐกิจล่มสลาย เพราะชาวบ้าน
ไปซื้อสินค้าจากบริษัทข้ามชาติ ไม่ยอมอุดหนุนร้านค้า
ในท้องถิ่น

ร้านค้าที่เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าให้บริษัทข้ามชาติ
มีวิธีการจูงใจผู้ซื้อ เช่น ทำร้านค้าให้ใหญ่โต โอโถง ติดไฟ
ให้สว่าง เปิดแอร์เย็นฉ่ำ ขายสินค้าให้มีราคาถูกกว่าร้านค้า
ในท้องถิ่น โดยเฉพาะสินค้าที่เป็นของใช้ ส่วนสินค้าที่เป็น
ของกิน โดยปกติจะแพงกว่าร้านค้าข้างนอก ก็ต้องจูงใจให้
ลูกค้าติดชื่อ brand name ว่าเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงระดับโลก
เข้าไปในร้านอาหารเหล่านี้ ดู ไก่ เก่ ดูมีสนิมสูง คนจน

ไม่มีสิทธิกิน

ถ้าใครเป็นคนช่างสังเกต จะเห็นได้ว่า ประเทศที่มีเทคโนโลยีสูง มีทุนมาก จะเป็นประเทศผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ส่วนประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาจะเป็นประเทศผู้ซื้อ เสียมากกว่าผลิตและขาย

นอกจากบรรษัทข้ามชาติที่ไปทำกำไรจากทั่วโลกแล้ว รวมทั้งประเทศไทยด้วย ก็ยังมีคนไทยบางคนหรือบริษัทของคนไทยซึ่งเป็นสาขาของต่างชาติก็คิดทำกำไรจากคนไทย ก็ช่วยกันกระตุ้นอีกแรงให้บริโภคสินค้าให้มาก ๆ จนกระทั่งในปัจจุบันครอบครัวคนไทยมีหนี้สินโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 110,000 บาท (โดยเฉพาะครอบครัวของครูไทยที่มีหนี้มีหนี้สินเฉลี่ย 1 ล้านบาท แล้วอย่างนี้ครูไทยจะมีจิตใจที่จะทุ่มเทให้การสอนได้อย่างไร เด็กไทยจึงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ) จะหาทางชำระหนี้กันได้อย่างไร คนไทยส่วนใหญ่มีหนี้ แถมยังมีโรคภัยจากการกินอยู่ไม่ถูกสุขลักษณะอีกเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันประเทศไทยมีหนี้สินที่เกิดจากการกู้ยืมธนาคารทั้งในประเทศและต่างประเทศประมาณ 3 ล้านล้านบาท จะชดใช้หนี้กันอย่างไรหนี้ครัวเรือนก็มาก หนี้ประเทศชาติก็สูง จะหาทางออกอย่างไร

คนไทยจำนวนมากมีหนี้สิน เมื่อหาเงินมาได้ก็ต้องนำมาใช้หนี้ จึงเหลือเงินสุทธิตี่จะใช้ไม่มากนัก เพราะต้องใช้หนี้ก่อน จึงจะมีเงินที่เหลือมาใช้จ่าย บางคนก็ใช้หนี้

จนหมดเงิน จึงไม่มีเงินเหลือ ก็ใช้วิธีกู้ต่อไปอีก หนี้สินคนไทยจึงเพิ่มมากขึ้น ส่วนคนไทยที่มีหนี้สินลดลงมีจำนวนน้อยกว่าคนที่หนี้สินเพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิตของคนไทยจึงมีแต่แย่ลงทุกวัน ครอบครัวที่เป็นหนี้มาก จะมีปัญหามากด้วย จึงหาความสงบหาความสุขในครอบครัวไม่ได้ คนในครอบครัวจึงมีความทุกข์กันทั้งบ้าน บางครอบครัวถึงกับชวนกันฆ่าตัวตายเพื่อหนีหนี้สิน บางครอบครัวสามีภรรยา ก็ขอแยกทางกัน ลูกจึงมีปัญหาคือครอบครัวแตกแยก หย่าร้าง

วิถีชีวิตของคนไทย เคยเป็นคนโอปออ้อมอารี แยกไปใครมาก็ต้องต้อนรับ จนมีคำพูดว่า **แยกไปใครมา ใครมาถึงเรือนชาน ก็ต้องต้อนรับ** แต่ปัจจุบันสังคมในเมืองบ้านอยู่ติดกันยังไม่พูดกัน แล้วคนอื่นไกล ใครจะกล้าต้อนรับ รื้อบ้านก็กันสูงกันคนป็น รอยยิ้มเริ่มจะหายาก ยิ้มสยามกำลังจะหายไป พบหน้ากันไม่ค่อยจะทักทายกันแล้ว **พรหมวิหารสี่** คนไทยเกือบจะลืมแล้ว เพราะระบบการแข่งขันนี้เอง

เมื่อมองออกไปยังสังคมโลก โลกใบนี้ที่มีอยู่ประมาณ 200 ประเทศ (ขณะนี้ เป็นสมาชิกสหประชาชาติ 191 ประเทศ) สังคมโลกเต็มไปด้วยการแข่งขัน ชิงดี ชิงเด่น การแบ่งพรรคแบ่งพวก เหาไรต์เอาเปรียบ เดียดฉันทันคนต่างผิว ต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา ต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรม เพราะถูกมองว่าคนอื่นเป็นคู่แข่ง เป็นศัตรู บริษัทหรือบรรษัทต่าง ๆ ทั้งที่

เป็นของต่างชาติ และของคนไทย มองผลประโยชน์ทางธุรกิจ มากกว่าคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติ มุ่งเศรษฐกิจโดยขาดมนุษยธรรม ถือเงินเป็นพระเจ้า บันดาลได้ทุกสิ่ง

เมื่อมนุษย์มีปัญหาเศรษฐกิจและสังคม พุทธศาสนา ก็มีคำตอบ คือ คำสอนเรื่อง **สันโดษ** หมายความว่าให้รู้จักประมาณ หรือพอเพียงในความเป็นอยู่ อย่าไปส่งเสริมกิเลส ตัณหา คืออยากได้โดยไม่รู้จักเศรษฐกิจพอเพียง **เพื่อใช้ นำพาชีวิต จะได้ไม่ต้องเป็นหนี้** คนไทยคงลืมลัทธิที่ว่า

**“มีสสิ่ง พึงบรรจบให้ครบบาท
อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์
มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง
อย่าจ่ายลงให้มาก จะยากนาน”**
ขอแถมอีกหนึ่งประโยค คือ
“ไม่จำเป็นก็อย่าไปฝืนซื้อ”

โลกกำลังเดินทางเข้าสู่จุดวิกฤตไปทุก ๆ ด้าน ปังเจกบุคคล ส่วนมากมีปัญหา มีความทุกข์ที่ทับถมเพิ่มขึ้น ตลอดเวลา มีความเครียดสะสมในชีวิต ปัญหาอาจจะมาจากตนเอง หรือบุคคลอื่นเป็นผู้ก่อ ปัญหาจากสิ่งแวดล้อม สรุปลแล้วปัญหาเกิดจาก

1. **ปังเจกบุคคล**
2. **สังคม หรือชุมชนร่วมกัน**
3. **สิ่งแวดล้อมเสียหาย**

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลกใบนี้ ถ้าจะวิเคราะห์ หรือจะสังเคราะห์หาความจริงก็เกิดจากการกระทำของมนุษย์เอง รากเหง้าของปัญหาที่แท้จริง ก็คือ **กิเลส และ ตัณหา**ของมนุษย์เพราะว่ามนุษย์มีอวิชชา จึงมองไม่เห็นปัญหา

การเห็นปัญหา จะสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ มนุษย์ ต้องมองปัญหาแบบมีเหตุมีปัจจัย ไม่มีปัญหาใด ๆ ที่เกิดขึ้น โดยไม่มีสาเหตุ ไม่มีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นลอย ๆ การเรียนรู้ หรือ **ความรู้แบบแยกส่วน** ไม่รู้ที่มา และที่ไปของปัญหา ไม่มีทางที่มนุษย์จะแก้ปัญหาได้ การรู้แบบแยกส่วนจะก่อให้เกิด ปัญหาแบบไม่รู้จบแก้ปัญหาไม่ได้ก็ไปสร้างปัญหาอื่นต่อไปอีก คล้ายกับการปิดสวิตช์ให้บ้านตัวเอง ปัญหาของโลกจึงมีเพิ่มขึ้นทุกเวลา ถ้าจะแก้ปัญหาได้ มนุษย์จะต้องหยิบยก ปัญหาทั่วโลกมาวางบนโต๊ะ นำปัญหามาศึกษาร่วมกัน แล้วพิจารณาว่า ปัญหาใดเกิดก่อน ปัญหาใดเกิดตามมา มนุษย์ก็จะเห็นปัญหาแต่ละปัญหาว่า ปัญหาทั้งหมดสัมพันธ์ เชื่อมโยงกัน มนุษย์อาจจะพบว่า การแก้ปัญหาแรกได้

ปัญหาอื่น ๆ ที่ตามมาบางทีอาจจะไม่ต้องแก้ไขเลย เปรียบเสมือนการแก้เชือกที่ขดเป็นปมยุ่ง ๆ ให้คลายออกเป็นเส้น พร้อมจะนำไปใช้งาน เราจะต้องหาปลายเชือก ให้พบ แล้วแก้จากปลายเชือก จนหมดปมเชือก

โลกมีปัญหา พุทธศาสนามีคำตอบ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นมาในโลก ก็เพื่อช่วยชาวโลกให้พ้นทุกข์ คำสอนของพระองค์ยาวนาน มากกว่า 2,500 ปีมาแล้ว คำสอนของพระองค์มีเป็น จำนวนมาก แล้วแต่ว่าชาวโลกจะเลือกคำสอนใดมาเป็น ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น แต่น่าเสียดาย ที่ชาวโลก ส่วนมากไม่สนใจ เป็นที่น่ายินดีว่า บัดนี้ องค์การ **สหประชาชาติ**ได้เห็นความสำคัญของพุทธศาสนา จึงได้ ประกาศให้ **วันวิสาขบูชา** ของทุกปี เป็นวันสำคัญสากล ของโลก ด้วยเหตุผลที่ว่า พุทธศาสนาสอนให้คนมี **เมตตา และขันติ** เพื่อเป็นการเตือนสติให้ชาวโลกรู้จัก เมตตาต่อ เพื่อนมนุษย์ และอดทน อดกลั้น ที่จะโต้ตอบ

เมื่อถึงวันวิสาขบูชา องค์การสหประชาชาติที่มี สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ก็จะจัด นิทรรศการทุกปี

ปัญหาของมนุษย์ เมื่อกระทบต่อคนจำนวนมาก ก็จะ กลายเป็นปัญหาของโลก พุทธศาสนาก็มีคำตอบให้แล้ว

ปัญหาของมนุษย์ก็เกิดจากมนุษย์แต่ละคนนี่เอง รากเหง้าของปัญหา คือ **กิเลส และตัณหา** เหตุใดกิเลส ตัณหา จึงก่อให้เกิดปัญหา จนเป็นปัญหาระดับโลก

กิเลส ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง
ตัณหา ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา

กิเลส

ความโลภ มนุษย์ปุถุชนย่อมมีความอยากได้ โดย ไม่มีที่สิ้นสุด จนมีคำพูดว่า **ได้คืบ จะเอาศอก ได้ศอกจะ เอาาว** คนจนที่มีความอยากได้ก็เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจ เพราะว่าเขายังขาดอยู่แต่มหาเศรษฐีมีเงินเป็นร้อยล้านพันล้านขึ้นไป ก็ยังไม่หยุดความอยาก ยังอยากจะหาเงินเพิ่มขึ้นอีก หาทรัพย์สินที่ดิน บางคนก็สะสมที่ดิน และเนื่องจากเงิน ทรัพย์สิน และที่ดินในโลกมีจำกัด มหาเศรษฐีมีความเข้มแข็ง มีความสามารถมากกว่า จึงแย่งชิงทรัพยากรไปเกือบหมด ความโลภของเศรษฐีจึงเป็นปัญหาให้กับชาวโลก และระบบ เศรษฐกิจแบบทุนนิยมสร้างความได้เปรียบให้กับคนที่

ทุนทรัพย์มาก คนเสียเปรียบคือคนที่ขาดทุน ขาดเงิน

ความโกรธ เมื่อมนุษย์ต้องมาแข่งขันต่อสู้กันเนื่องจากเป็นระบบทุนนิยม คนที่สู้ไม่ได้ ก็โกรธคู่ต่อสู้ ร้านค้าที่ขายของอย่างเดียวกัน และอยู่ใกล้กัน จะไม่ถูกกัน บางทีก็โกรธกัน เพราะขัดผลประโยชน์กัน คนที่มีอารมณ์โกรธง่าย จะมีโรคตามมาอีกจำนวนมาก เช่น โรคกระเพาะ โรคนอนหลับยาก โรคความดันโลหิตสูง ความเครียด ฯลฯ

ความหลง คนที่มีความหลง คือคนที่มักไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักความจริงในเรื่องโลกและชีวิต จึงหลง หรือยึดติดกับสิ่งที่มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น ผิวกาย คนที่หลงรูปรสสัมผัสจึงต้องเหน็ดเหนื่อยกับการหาเงินมา ๆ เพื่อมาซื้อสิ่งเสพ มีคำเตือนสอนใจมนุษย์ว่า **“หลงทางเสียเวลาของชีวิต หลงยาเสพติดเสียอนาคต”**

ต้นหา

กามต้นหา ได้แก่การติดยึดในความสุข และความพอใจจากอินทรีย์สัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ (1) ความสุขจากการเห็นของที่สวยงาม ของที่ชอบใจ (2) ความสุขจากการฟังเสียงที่ไพเราะ เสียงที่ชอบใจ (3) ความสุขจากการได้ดมกลิ่นหอม กลิ่นที่ชอบ (4) ความสุขจากการรสอาหารที่อร่อยและน้ำที่ชอบดื่ม (5) ความสุขจากการได้สัมผัสสิ่งที่เป็นความสุข สิ่งที่ชอบใจ

ภวต้นหา หมายถึงความอยากได้อะไรใหญ่ อยากเป็น ถ้าศึกษาเหตุการณ์ในอดีต บุคคลสำคัญของโลกที่ถูกบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ เช่น **จอมจักรพรรดิเจงกิสข่าน** **นโปเลียนมหาราช** **อเล็กซานเดอร์มหาราช** **พระเจ้าอโศกมหาราช** **ฮิตเลอร์** ฯลฯ บุคคลเหล่านี้ล้วนแต่ต้องการความยิ่งใหญ่ ล้วนแต่ขยายอำนาจ คือ **ตัวกู** ของกู ให้ใหญ่ขึ้นไปอีก อยากเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ของโลก

จักรพรรดิ หรือผู้นำที่กล่าวมานี้ ล้วนแต่สร้างความเดือดร้อน สร้างปัญหาให้แก่ชาวโลก ฆ่าคนได้เป็นจำนวนแสนจำนวน ล้านที่ไม่มีความผิดอะไร เพียงเพื่อขยายอำนาจ ขยายดินแดนการฆ่าคนต่างเผ่า ต่างพันธุ์ เพื่อขยายดินแดน ไม่ถือว่าเป็นความผิด ถ้าเหลียวมาดูคำสอนในพุทธศาสนาถือว่า **การฆ่าเป็นบาปอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการฆ่ามนุษย์**

แต่มีผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งที่กำลังข้างต้น คือ **พระเจ้าอโศกมหาราช** ที่กลับใจ หันมาสร้างความดี ทดแทนบาปที่ทำไว้ในอดีต จากหนังสือ **“จาริกบุญ จาริกธรรม”** ผู้เขียนคือท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) มีข้อความ

บางส่วน ที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติของ พระเจ้าอโศกมหาราช ดังนี้

ทรัพย์และอำนาจสู่ความหมายและคุณค่าใหม่

ตามปกติพระเจ้าอโศกนี้ ก็เช่นเดียวกับกษัตริย์สมัยโบราณจำนวนมากที่มุ่งแสวงหาความยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเอง และต้องการบำรุงบำเรอความสุขส่วนตน อย่างที่เรียกว่าแสวงหาโภคและอำนาจ หรือแสวงหาทรัพย์และอำนาจ เพื่อบำรุงบำเรอตนเอง และเพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ของตน เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชหันมานับถือพระพุทธศาสนาแล้วทางธรรมสอนว่า **ทรัพย์เงินทอง** และความยิ่งใหญ่ทุกอย่างล้วนเป็น **อนิจจัง** เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไป ไม่มีสาระที่แท้จริง ไม่ควรเอาชีวิตไปฝากไว้กับสิ่งนี้ ไม่ควรหวังความสุข หรือความประเสริฐจากทรัพย์เงินทองและอำนาจ ฉะนั้นทรัพย์เงินทองไม่มีความหมายที่แท้จริง

พระเจ้าอโศก ได้ทำสิ่งหนึ่งที่ถือได้ว่า เป็นแบบอย่างแก่ชาวพุทธที่สำคัญคือ พระเจ้าอโศกนั้น ไม่ได้ทรงทั้งทรัพย์และอำนาจ แต่ได้ทรงเปลี่ยนความหมายของทรัพย์และอำนาจเสียใหม่เป็นว่า **ทรัพย์และอำนาจนั้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือของธรรมได้** คือใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ทำความดีงาม และประโยชน์สุขให้แก่ประชาชน

ด้วยความคิดเช่นนี้ พระเจ้าอโศกทรงนำเอาทรัพย์และอำนาจที่พระองค์เคยมีนั้นแหละมาใช้ แต่เปลี่ยนใหม่แทนที่จะเอามามุ่งบำเรอตนเอง ก็เอามาใช้สร้างสรรค์ความดีงาม และประโยชน์สุขแก่ชนทั่วไป

พระองค์ได้สร้างโรงพยาบาลคน โรงพยาบาลสัตว์ทั่วพระราชอาณาจักร สร้างถนนหนทางเชื่อมต่อให้กว้างขวางทั่วถึง ปลูกต้นไม้ ขุดบ่อน้ำ สร้างที่พักคนเดินทาง และสร้างอ่างเก็บน้ำ ให้การศึกษาแก่ประชาชน ทำศิลาจารึกประกาศธรรม แกล้งเรื่องที่เป็นนโยบายของรัฐในทางธรรมที่จะให้ผู้ปกครองท้องถิ่นนำไปสั่งสอนประชาชน ตลอดจนอุปถัมภ์พระศาสนาอย่างมากมาย

ศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกแห่งหนึ่ง มีข้อความจารึกไว้ว่า **ยศ คือความยิ่งใหญ่ของพระองค์นั้น จะไม่มีความหมายเลย ถ้าไม่เป็นไปเพื่อช่วยให้ประชาชนได้ประพฤติดุธรรม**

เมื่อไรหนอ พวกมหาเศรษฐีทั้งหลายที่มีเงินเป็นร้อยล้าน พันล้านขึ้นไป เงินที่มีอยู่ใช้จนชั่วลูก ชั่วหลาน

ก็ไม่มีวันหมด น่าจะเอาแบบอย่างจากพระเจ้าอโศกมหาราชบ้าง ให้ประชาชนได้ประโยชน์บ้าง จากทรัพย์สินของมหาเศรษฐี เพราะว่าพวกมหาเศรษฐีก็ได้เงินกำไรจากประชาชนไป เป็นการคั้นกำไร และได้บุญได้กุศลด้วยสาธุชนจะได้ แซ่ซ้องสรรเสริญพวกเศรษฐีควรจะคิดว่า “โลกทั้งนอง พี่น้องกัน” หรือจะคิดว่า “สัตว์โลกทั้งหลายล้วนเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งนั้น จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด แม้แต่ ข้าพเจ้าเองก็ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย จะมัวช้อยู่เฝ้า รับประทานอาหาร และทรัพย์สินมาช่วยเพื่อนร่วมโลกเกิด โลกจะได้แซ่ซ้องสรรเสริญทั้งตัวเราและวงศ์สกุลของเราสืบไปอีกนานแสนนาน”

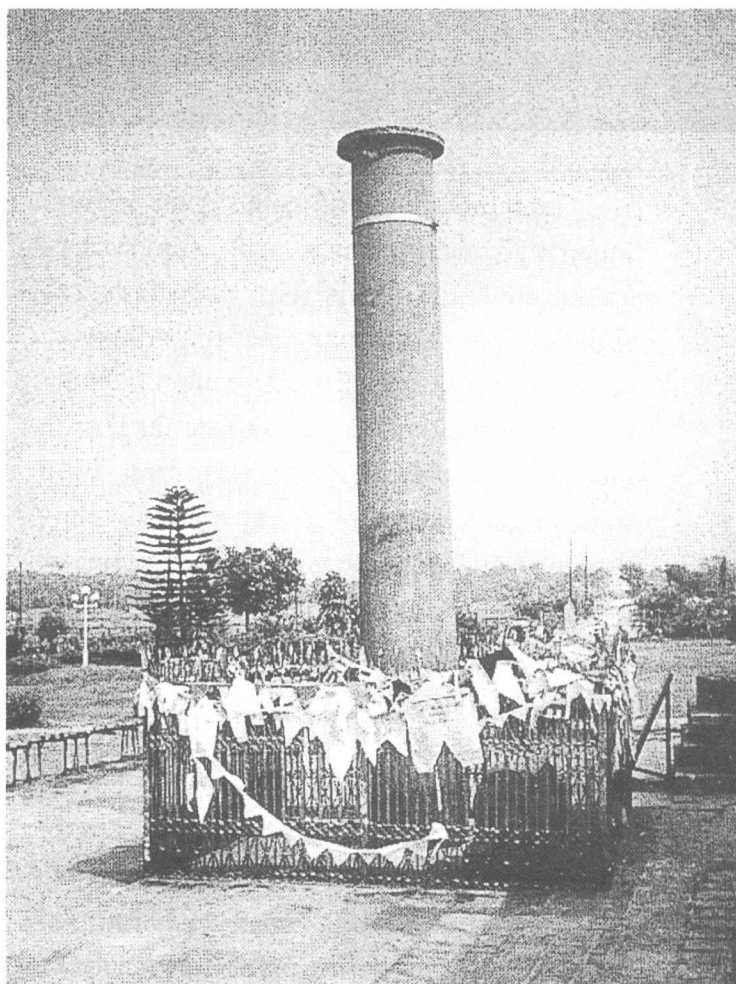
วิวัตตมหา หมายถึง ความไม่ยอมได้ ไม่อยากเป็น ไม่อยากให้เกิด เป็นต้นว่า มนุษย์ทุกคนไม่อยากแก่ ไม่อยากเจ็บไข้ ไม่อยากตาย ไม่อยากเป็นคนมีปมด้อย ไม่อยากเสื่อมลง ไม่อยากลงจากตำแหน่ง ไม่อยากให้ใครมาินทาว่าร้าย ฯลฯ

มนุษย์จะหลีกเลี่ยง วิวัตตมหาได้อย่างไร ในเมื่อวิวัตตมหาเป็นสิ่งที่จะต้องเกิดกับมนุษย์ (ไม่เกิดกับพืชและสัตว์) มันเป็นความจริงของโลกและชีวิต พุทธศาสนาจึงได้สอนเรื่องกฎ **ไตรลักษณ์** คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพื่อไม่ให้มนุษย์ต้องอยู่เป็นทุกข์

พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา สามารถแก้ปัญหาและดับทุกข์ให้แก่มนุษย์ได้ ที่มนุษย์ต้องมีปัญหาและก่อให้เกิดความทุกข์ เพราะว่ามองไม่เห็นความจริงของโลกและชีวิตตามสภาพที่เป็นจริง คนที่มองเห็นความจริงมาก คือมีปัญญามากจะมีทุกข์น้อย และคนที่เห็นความจริงน้อยหรือมองไม่เห็นความจริงจะมีทุกข์มาก ถ้ามองเห็นความจริงทุกสิ่งทุกอย่าง เกิดอะไรขึ้นก็รู้ว่า มีเหตุปัจจัยอะไรทำให้เกิด ถ้าจะไม่ให้สิ่งนั้นเกิดก็อย่าสร้างเหตุปัจจัย สรรพสิ่งในโลกนี้ไม่มีอะไรที่เกิดขึ้นลอย ๆ โดยไม่มีสาเหตุหรือไม่มีเหตุปัจจัย เพียงแต่ว่าคน ๆ นั้นมองเห็นเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดหรือไม่ บางทีตัวเองก็เป็นเหตุปัจจัย แต่มองไม่เห็นหรือขาดความรู้ จึงสร้างเหตุปัจจัยแห่งปัญหา แล้วเกิดความทุกข์ตามมา

โลกทุกวันนี้จึงเกิดมีปัญหามากมาย ปัญหาเหล่านี้ก็มาจากมนุษย์นั่นเอง สัตว์ พืชหรือต้นไม้ ก็ไม่เคยสร้างปัญหาให้แก่มนุษย์ ทั้งสัตว์และพืชก็ล้วนแต่เป็นอาหารของมนุษย์ แต่เนื่องจากมนุษย์มีความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ ได้ไม่รู้จักพอ

เมื่อไม่ได้ก็โกรธ ดังนั้น กิเลส ที่เราเรียกกันว่า **โลภะ โทษะ โมหะ และตัณหา** ซึ่งมีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ จึงเป็นรากเหง้าของปัญหา มนุษย์ส่วนใหญ่ไม่เคยคิดที่จะกำจัดหรือทำให้มันน้อยลง แต่กลับส่งเสริมให้มากขึ้น ทรัพยากรบนโลกมนุษย์ที่มีจำกัดจึงต้องแย่งชิงกัน จึงเกิดการแย่งสุข คนหนึ่งได้ คนอื่นต้องอด คนที่มีกำลังทุนมากกว่า ฉลาดกว่า ก็แย่งไปเกือบหมด คนบางคน หรือบางครอบครัวจึงรวยล้นฟ้า คนส่วนใหญ่จึงยากจน เพราะวาระบบทุนนิยมไปสร้างโอกาสให้คนรวย แต่กลับปิดโอกาสคนจน เราจะไปหวังให้คนรวยเสียสละมาก ๆ คงจะไม่สำเร็จ ทางที่ดีที่สุด คือ ต้องป้องกันตนเอง หากมีคุ้มกันตัวเอง พยายามอย่าให้มีหนี้สิน รู้จักอยู่แบบ**เศรษฐกิจพอเพียง** (พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว) ซึ่งก็ตรงกับคำสอนเรื่อง “สันโดษ” ในพุทธศาสนาเ็นเอง

เสาศิลาจารึก ของพระเจ้าอโศกมหาราช ที่ลุมพินี สถานที่ประสูติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ก่อนฟ้าสว่าง

คำ พาห้อม

โลกมนุษย์ได้ยืนยาวมาถึงยุคโลกาภิวัตน์ ได้ผ่านพ้นวิกฤตการณ์ที่ร้ายแรงมามากมาย อาทิ ภัยจากธรรมชาติ น้ำท่วม แผ่นดินไหว โรคภัยไข้เจ็บ ภัยอันเกิดจากน้ำมือของมนุษย์ การรุกรานเช่นฆ่ามนุษย์กันเอง กลายเป็นสงครามกลางเมือง สงครามประจัญบานภาค สงครามโลก ภัยดังกล่าวได้นำความหายนะมาสู่มวลมนุษยชาติสุดคณานับ น่าจะเป็นบทเรียนที่มนุษย์จะได้พัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม ให้สงบร่มเย็น มีสันติภาพอย่างแท้จริง แต่ตรงกันข้ามโลกมนุษย์ปัจจุบันนี้เต็มไปด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ ดูจะร้ายแรงกว่าภัยในอดีตด้วยซ้ำไป โลกผจญกับอากาศร้อนจัด หนาวจัด แล้งจัด แผ่นดินไหวเกิดคลื่นยักษ์-สึนามิ ซึ่งไม่เคยเกิดร้ายแรงก็เกิดขึ้น มีมนุษย์หลายแสนคนล้มตายเพราะฤทธิ์เดชของคลื่นยักษ์ โรคต่าง ๆ ที่หายไปจากโลกก็กลับมาใหม่ โรคที่ไม่เคยมีก็มี เช่น โรคเอดส์ โรคซาร์ส โรคหวัดบ้า โรคไข้หวัดนก เป็นต้น มียาเสพติดที่ร้ายแรง มีกองโจรข้ามชาติ สงครามมีอยู่ทุกทวีป ที่ร้ายแรงที่สุดบางประเทศได้สะสมอาวุธ ระเบิดที่มีอำนาจสังหารทำลายโลกได้ร้อยครั้ง มนุษย์ได้ตระหนักถึงภัยต่าง ๆ เหล่านี้ พยายามแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การตั้งองค์กรโลกขึ้นมาดำเนินการ แต่ยิ่งแก้ก็ยิ่งเพิ่มปัญหาขึ้นเรื่อย ๆ จนมีผู้ทำนายว่า โลกมนุษย์จะถึงกาลอวสานในเร็ว ๆ นี้

โลกกำลังมีปัญหา
มนุษย์จะต้องหาทางแก้ปัญหา
โลกกำลังมีทุกข์
มนุษย์จะต้องหาทางดับทุกข์
โลกเต็มไปด้วยความมืดมนอันธการ
มนุษย์จะต้องขจัดความมืดให้สว่าง

สถาบันใดจะเป็นผู้จัดดวงปัญญาในการแก้ปัญหาโลก ก็คงไม่มีสถาบันใดนอกจากสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มีอายุยาวนานนับถึงปี 2548 ครบ 100 ปี นับเป็นวุฒาจารย์สถานศึกษา ที่จะถือตะเกียงส่องทางขจัดความมืดของโลก ตามหน้าที่อันสูงส่งของสถาบันอุดมศึกษา จึงได้จัดพิมพ์วารสารวิชาการฉบับพิเศษเพื่อชี้มรรควิธีในการแก้ปัญหาโลกเพื่อเฉลิมฉลองครบรอบ 100 ปีของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยตระหนักว่า ปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่ และมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของมนุษยชาติ ผู้ที่จะเป็นคนชี้ทางในการแก้ปัญหาต้องเป็นบุคคลที่เปรียบพร้อมด้วยวิชาภาระนะ มีปัญญาแจ่มใสส่องทะลุปัญหาทั้งทางโลกและทางธรรม มหาวิทยาลัยประจักษ์ชัดว่าปราชญ์ที่เปรียบพร้อมด้วยคุณสมบัติดังกล่าว คือ พระเดชพระคุณเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)

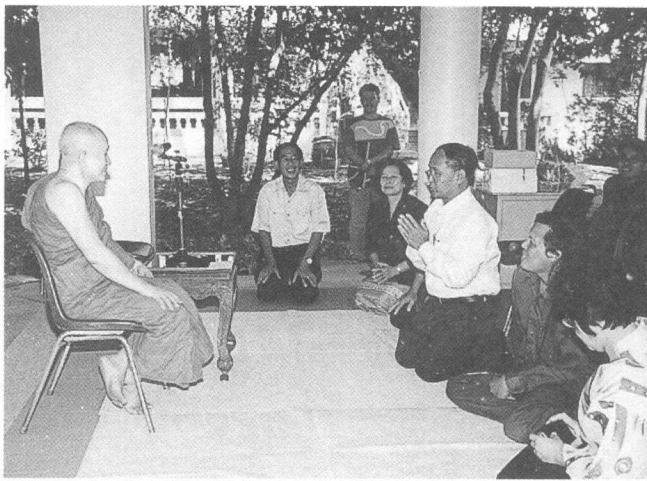
จึงมอบหมายให้ ผศ.อนันต์ รัตนภานุศร ผศ.นิพนธ์ ทวีกาญจน์ ไปกราบอาราธนาขอให้เป็นองค์บรรยายมรรควิธีในการแก้ปัญหาโลก ซึ่งได้รับความเมตตาเป็นอย่างดี ทั้ง ๆ ที่พระเดชพระคุณกำลังอาพาธและมีภาระงานที่จะต้องทำอีกเป็นอันมาก ได้นัดหมายให้ไปบันทึกการบรรยายในวันที่ 1 ธันวาคม 2547 เวลา 14.00 น. ทีมงานที่จัดทำวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัย จำนวน 10 คน ได้เดินทางไปวัดญาณเวศกวัน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เพื่อไปปูจปูญหาธรรมและบันทึกวืตทัศน์การบรรยายธรรม เมื่อทีมงานไปถึงวัดก่อนเวลานัดหมาย 1 ชั่วโมง ได้รับทราบจากเจ้าหน้าที่ของวัดว่า พระเดชพระคุณเจ้าคุณฯ ไม่สบายอาพาธอยู่ แต่จะยืนยันจะบรรยายธรรมตามทีนัดหมายไว้ ผู้เขียนในฐานะเป็นศิษย์วิติกังวลในอาพาธของเจ้าคุณอาจารย์อยู่แล้ว ได้ปรารภกับทีมงานว่า หากท่านเจ้าคุณอาจารย์กำลังอาพาธก็ไม่สมควรรบกวน ซึ่งทีมงานก็เห็นด้วยได้แจ้งกับเจ้าหน้าที่ของวัด แต่เจ้าหน้าที่ยืนยันว่า ท่านเจ้าคุณอาจารย์จะพบปะและบรรยายธรรมตามทีนัดหมายให้ เมื่อได้เวลาทีมงานไปกราบที่ใต้ถุนกุฏิที่ท่านจำวัด ด้วยความห่วงใยในสุขภาพของท่านเจ้าคุณอาจารย์ หัวหน้าที่มได้กราบเรียนว่า ท่านเจ้าคุณยังอาพาธอยู่ไม่อากรบกวน หากจะเมตตาวิชันาปัญหาธรรมก็ให้บรรยายพอสังเขป ท่านเจ้าคุณอาจารย์ตอบว่า “ไม่เป็นไร เมื่อบรรยายธรรมเร็วแรงจะมาเอง”

เมื่อหัวหน้าที่ม ผศ.อนันต์ รัตนภานุศร ได้ปรารภปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้แล้ว ท่านเจ้าคุณอาจารย์ได้บรรยายธรรม ตั้งแต่เวลา 14.00–17.00 น. เป็นเวลา 3 ชั่วโมงเต็ม องค์บรรยายและผู้ฟังก็มีความสุข โดยเฉพาะผู้ฟังต่างก็พูดเป็นเสียงเดียวกันหลังกราบลากลับว่าไม่เคยฟังธรรมะที่ไพเราะจับใจ ได้อรรถรสเหมือนครั้งนี้ ท่านเจ้าคุณอาจารย์แม้อาพาธแต่ได้บรรยายธรรมได้อย่างแจ่มชัดด้วยภาษาสละสลวยเป็นขั้นตอน ผู้ฟังเกิดปิติอ้อมเอิบในรสพระธรรม ต่างก็กล่าวว่า จะนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาโลกต่อไป ชีวิตของเจ้าคุณอาจารย์เป็นไปเพื่อความสุขแก่ชาวโลกอย่างแท้จริง เพราะดำเนินชีวิตตามพุทธพจน์ที่ตรัสสอนสาวกรุ่นแรกจำนวน 60 รูป ที่ส่งไปประกาศพุทธธรรมว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”

ขอให้ผู้อ่านได้อ่านธรรมในวารสารฉบับนี้ด้วยโยนิโสมนสิการ และขอให้สัทธิธรรมนี้ก้องอยู่ในดวงใจของผู้อ่านและชาวโลกทั้งมวล เพื่อให้ขอบฟ้าของมนุษย์โลกที่มีติดบอดด้วยอวิชชาจะได้สว่างไสวด้วยแสงแห่งธรรม มีแต่ความสงบสุข ร่มเย็น และมีสันติภาพตลอดไป

๗ สัมภาษณ์ ๘
เจ้าพระคุณพระพรหมคุณาภรณ์
ทูลกระหม่อมเอก
กองบรรณาธิการ

ก รานมัสการพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ ที่เคารพอย่างสูง

เนื่องจากว่าวารสารวิชาการราชภัฏกรุงเทพฯฉบับนี้ มีชื่อประจำฉบับว่า “โลกมีปัญหา พุทธศาสนามีคำตอบ” กระผมจึงใคร่ขออนุญาตกราบเรียน สัมภาษณ์พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ เพื่อทราบปัญหาและแก้ไข ปัญหาเพื่อหาคำตอบด้วยครับ กระผมขอเปิดประเด็น ดังนี้

ปัจจุบันโลกของเราอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ บางคนก็เรียกว่ายุคไอที สิ่ง ที่ตามมากับยุคนี้คือเป็นยุคของการเปิดเสรี เป็นยุคที่มีการแข่งขัน ใครดีใคร อยู่ มีอภินิหารสาวได้สาวเอา เป็นยุคทุนนิยม เงินนิยม เงินเป็นใหญ่ คน รวยจะรวยยิ่งขึ้น คนจนจะยิ่งจนลง ช่องว่างระหว่าง คนรวยกับคนจนต่างกัน อย่างฟ้ากับดินไม่น่าเชื่อเลยว่าบุคคลที่ร่ำรวยที่สุดของโลกคือ นายบิลล์ เกตส์ มีเงินและทรัพย์สินรวมกันถึง 50,000 ล้านดอลลาร์ คิดเป็นเงินไทยก็คงราว 2 ล้านล้านบาท เทียบเท่ากับงบประมาณรายจ่ายของประเทศไทยเป็นจำนวน 2 ปี บริษัทผู้ผลิตรถยนต์ โตโยต้า ที่เป็นบริษัทข้ามชาติทำกำไรปีล่าสุด กำไร 50,000 ล้านดอลลาร์ ส่วนคนจนก็จนติดดิน หาเช้ากินค่ำ หาไม่พอกิน จึง ต้องกู้หนี้ยืมสิน หาเงินมาได้ก็ต้องมาใช้หนี้ นอกจากนี้คนในยุคนี้เป็นยุคที่มี ค่านิยมฟุ้งเฟ้อ รายได้ต่ำ ราคาสินค้าสูง หาความสุขจากการเสพ การบริโภค มีความคิดว่า ถ้าจะมีความสุขมากจะต้องบริโภคให้มาก บริโภคจนเป็นหนี้ ไม่มีปัญญาใช้หนี้ บางคนก็ต้องโก่ง บางคนก็หนีหนี้ บางคนฆ่าตัวตายเพราะ ไม่มีทางออก คนจำนวนมากเกิดความเครียดในชีวิตเพราะมีหนี้สิน ส่งผลให้ ตนเองและครอบครัวมีทุกข์กันทั้งบ้าน หลากๆครอบครัวรวมเป็นชุมชนและ หมู่บ้านเกิดปัญหาชุมชนอ่อนแอ ชุมชนล่มสลาย ปัญหาโจรชุกชุม ทำให้ไม่มี ความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน คนในชุมชน ไม่เอื้ออาทรกัน จะเอื้อ อาทรกันได้อย่างไร ในเมื่อคนในโลกไปสร้างระบบแข่งขันแย่งชิงทรัพยากร แย่งกันหาความสุข ไม่ยอมแบ่งความสุข โดยที่คนอื่นจะเป็นอย่างไรก็ช่าง และเนื่องจากคนแย่งกันหาความสุข จึงกระทำทุกวิถีทาง เพื่อให้ได้เงินมากๆ ได้เงินเร็วๆ จากนั้นก็แย่งชิงเอาทรัพยากรจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อ มาป้อนความสุข จึงเกิดการบุกรุกที่ดินของรัฐและบางคนก็ไปตัดไม้ทำลายป่า เพื่อเอาไม้ บ้างก็ทำไร่เลื่อนลอย เมื่อป่าไม้ใกล้หมด ฟ้าดินก็ลงโทษ เกิดฝน แล้ง น้ำท่วม พายุที่รุนแรง สร้างความเสียหายให้แก่มนุษย์อย่างมากมาย สิ่ง

คนในยุคนี้เป็นยุคที่มีค่านิยมพุ่งเฟ้อ รายได้ต่ำ ราคาสินค้าสูง หาความสุขจากการเสพ การบริโภค มีความคิดว่า ถ้าจะมีความสุขมากจะต้องบริโภคให้มาก บริโภคจนเป็นหนี้ ไม่มีปัญญาใช้หนี้ บางคนก็ต้องโกง บางคนก็หนีหนี้ บางคนฆ่าตัวตาย เพราะไม่มีทางออก คนจำนวนมากเกิดความเครียดในชีวิตเพราะมีหนี้สิน ส่งผลให้ตนเองและครอบครัวมีทุกข์กันทั้งบ้าน

เหล่านี้เกิดจากมนุษย์ไปรุกรานธรรมชาติแวดล้อม จนทุกวันนี้โลกมีปรากฏการณ์ภาวะเรือนกระจก มีช่องโหว่ในชั้นบรรยากาศของโลก ใครที่ถูกแดด ร้อนแรง ในเวลากลางวันนานๆ อาจจะเป็นมะเร็งที่ผิวหนังก็ได้ นอกจากนี้ก็มีปรากฏการณ์เอลนีโญ

โลกทุกวันนี้มีอุณหภูมิสูงขึ้นเรื่อยๆ มนุษย์ต้องทนกับอากาศที่ร้อนเพิ่มขึ้น อย่างไม่เคยมาก่อน ถ้าจะสรุปก็คือโลกมีปัญหาจาก

1. ปัจเจกบุคคล
2. สังคมหรือชุมชน
3. ความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาต่างๆ ที่ยกตัวอย่างมาพอเป็นประเด็นต่างๆ นี้ เป็นปัญหาร่วมกันของมนุษยโลก ซึ่งกำลังเดินเข้าสู่วิกฤตในทุกๆ ด้าน พุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาแห่งปัญญา พุทธศาสนาจะมีคำตอบหรือหาทางออกของปัญหาอย่างไร กระผมใคร่ขอความเมตตากรุณา ขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ กรุณาไขปัญหาหรือให้แสงสว่างเพื่อชาวไทยและชาวโลกด้วยครับ"

- ก้อนูโมทนาอาจารย์ ที่ฟังอาจารย์เมื่อคืนเต็มไปด้วยปัญหาทั้งนั้นเลย ไม่มีติเลย แล้วจะอย่างไรละ เรื่องมันเยอะเหลือเกิน หลายอย่าง

ที่นี้อาตมาก็ยังไม่แน่ใจว่า ถ้าจะใช้วิธีที่อาจารย์เริ่มประเด็นปัญหาให้อาตมาพูดคนเดียว กับคุยกันไปกันมา อันไหนจะดีกว่ากัน แต่เอาละ ลองเริ่มต้นพูดไปก่อน ถ้าไม่ดีก็เปลี่ยนวิธีได้

ที่นี้เรื่องของโลกปัจจุบันนี้ ปัญหามันเยอะ อาจารย์ก็พูดถึงเรื่องว่ามันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ และบางทีก็เรียกว่ายุคไอที ก็ไอทีกับโลกาภิวัตน์นั้น มองในแง่หนึ่ง ก็เป็นเรื่องเดียวกัน เพราะว่า ไอทีนั้นแหละเป็นตัวทำให้โลกาภิวัตน์เป็นจริงได้ ถ้าไม่มีไอที มันก็เป็นได้ยาก การคมนาคม สื่อสาร เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เป็นโลกาภิวัตน์ คือแผ่ไปทั่วโลก ขยายกว้างคลุมโลกหมดเลย

เพียงแค่การคมนาคมไปมานี้ก็ไปได้ทั่วโลกอยู่แล้ว แต่ยังไม่เท่ากับการสื่อสาร และสื่อสารนั้นก็คือเรื่องของไอทีนี่แหละไอทีนี้เป็นตัวการสำคัญทำให้ข่าวสารไปได้ทั่วโลก การเป็นโลกาภิวัตน์จึงสำเร็จได้จริง ข่าวสารปัจจุบันนี้ เรียกว่าเป็นเวลานั้นทันที จัปพลันทันที เกิดขึ้นที่ไหน ในโลกจุดใด ก็เห็นได้ในขณะนั้นทั้งหมดทั้งโลก

ในเมื่อไอทีกับโลกาภิวัตน์มันกลายเป็นเรื่องเดียวกัน ก็ต้องดูว่าความเป็นโลกาภิวัตน์นี้เป็นอย่างไร เมื่อไหร่ก็พูดถึงว่า โลกาภิวัตน์คือแผ่คลุมไปทั่วโลก แต่ดูตามภาษาบาลี เราสามารถแปลอีกอย่างหนึ่งว่า "ครอบงำโลก" ก็ได้ ถ้าไอทีทำให้มีภาวะแผ่ขยายไปทั่วโลก โดยเฉพาะข่าวสาร มันก็ครอบงำโลกได้ด้วย ทั้งนี้ก็อยู่ที่วิธีปฏิบัติต่อมัน เมื่อพูดอย่างนี้ ก็เลยโยงไปถึงเรื่องตัวไอที

ไอทีประกอบด้วยศัพท์ ๒ ศัพท์ดังที่รู้จักกันอยู่แล้ว คือ Information กับ Technology แปลว่า Information เป็นตัวที่แผ่ขยายไปทั่วโลก แต่ Technology นี้แหละเป็นตัวที่ **ทำให้** ข่าวสารแผ่ขยายไป

๑. ไอที-อินทรีย์-การศึกษา ไซปรีสนาความสุข

เทคโนโลยียุคใหม่ ขยายวิสัยแห่งปัญญา หรือขยายวิสัยแห่งปัญญา

Technology นั้น เราสามารถพูดในแง่หนึ่งว่าเป็น เครื่องมือ ที่ว่าเป็นเครื่องมือ ก็คือเป็นเครื่องมือของคน แต่ เอ๊ะ ถ้ามันเป็นเครื่องมือของคน ก็คือมองในแง่ว่ามันรับใช้คน คนก็ต้องเป็นนายสิ แต่เวลานี้ เทคโนโลยีมันไม่เชิงเป็นเครื่องรับใช้ซะ คนก็ไม่เชิงว่าจะเป็นนายมัน แต่มันกลับเป็นนายคนซะมาก มันครอบงำคน อาจจะเป็นได้ว่า คนบางส่วนหรือส่วนน้อยเท่านั้น ที่เป็นผู้ใช้เครื่องมือเหล่านี้ แต่คนจำนวนมากถูกครอบงำ จึงกลายเป็นต้องมองสองชั้น นี่ก็เป็นแง่หนึ่ง

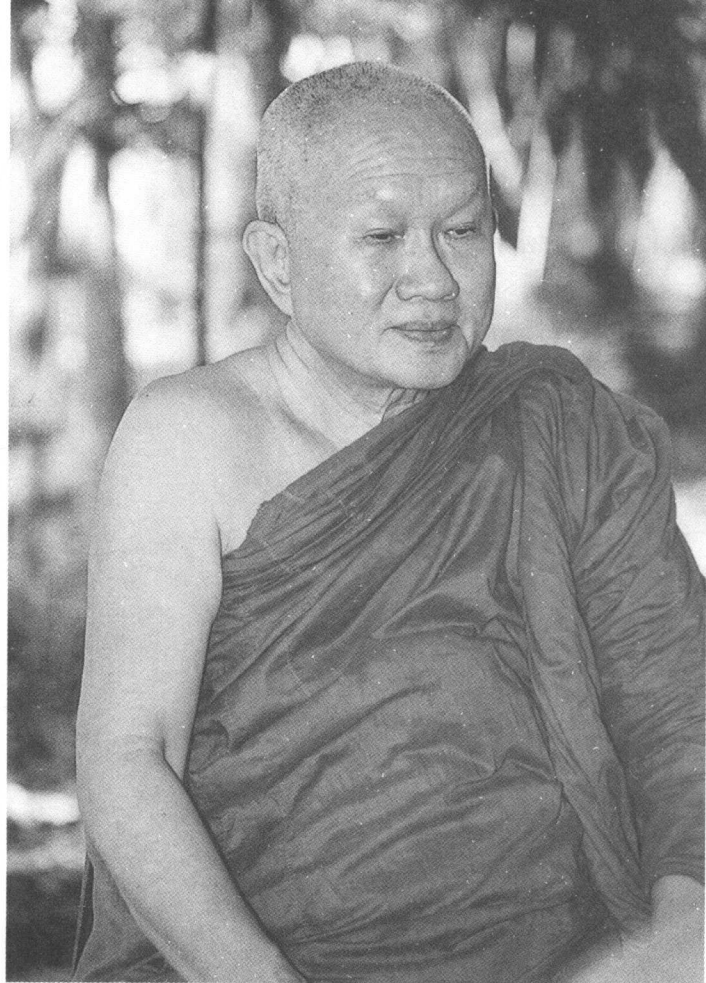
พอมองสองชั้นแล้ว ก็มาถึงจุดที่เป็นปัญหา คือจุดที่ว่า มีคนที่เป็นนาย เป็นผู้ใช้ Technology กับจุดที่ว่า Technology นั้น ถูกใช้เป็นเครื่องมือ ที่จะเป็นนายไปครอบงำคนจำนวนมาก ก็น่าสงสัยว่าทำไมคนถึงได้ยอมเป็นเบี้ยล่างถูกมันครอบงำ เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณา มาวิเคราะห์กันดู และมันก็เป็นที่มาของปัญหาด้วย

ที่นี้มองลึกลงไป เราสามารถให้ความหมายว่า "เทคโนโลยีเป็นเครื่องขยายวิสัยแห่งอินทรีย์" ตามธรรมดานั้น วิสัยแห่งอินทรีย์ของมนุษย์มีจำกัด อินทรีย์ของมนุษย์มีอะไรบ้าง เช่น ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ฝรั่งเรียกว่า Faculty มันทำงานทำให้เราสามารถเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส จนกระทั่งถึงคิดอะไรต่ออะไรได้

ที่ว่าเทคโนโลยีมาขยายวิสัยของอินทรีย์ ก็คือว่า ตาเราเห็นได้ใกล้ๆ แค่นี้ดี แต่พอเรามีเทคโนโลยี เช่น มีกล้องโทรทัศน์ มีกล้องส่องทางไกล กล้องดูดาว มันก็ขยายวิสัยแห่งอินทรีย์คือตาของเรา ให้ดูไปได้ไกลขึ้นไม่รู้กี่ปีแสง หรือแม้แต่ของเล็กๆ เล็กๆ ดาวธรรมดาของเราก็มองเห็นได้นิดเดียว ของเล็กๆ มากเราก็มองไม่ไหว แต่พอมีก้องจุลทรรศน์ เราก็สามารถขยายวิสัยแห่งอินทรีย์คือตาของเรา จนกระทั่งเห็นแม้แต่หนึ่งในล้านของเซนติเมตร อย่างนี้เป็นต้น หูก็เช่นเดียวกัน เทคโนโลยีก็ขยายวิสัยให้เราได้ยินเสียงได้มากมาย ตอนนี้อยู่มาถึงคอมพิวเตอร์ก็ขยายวิสัยแห่งความคิดแล้วช่วยอินทรีย์ด้านสมองให้ขยายความจำความรู้ความคิดไปได้มากมาย

เมื่อมองมาถึงตรงนี้ ก็จะเห็นว่าตัวการสำคัญก็อยู่ที่อินทรีย์ของเราเอง แล้วเรื่องอินทรีย์นั้น ก็มาอยู่ที่ตัวมนุษย์นี้แหละ ไม่ต้องไปพูดถึงตอนที่ขยายวิสัยหรอก เรามีอินทรีย์ มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แล้วปัญหา หรือปัญญาก็เริ่มที่นี้แหละ เมื่อเราใช้ตา เราดู เราก็ได้ข้อมูล รู้อะไรต่ออะไรเยอะแยะ ทำให้ได้ปัญญารู้ว่าอะไรเป็นอะไร แต่ถ้าดูอีกแบบหนึ่ง เราก็ได้ปัญหาเยอะเหมือนกัน เช่นดูแล้วเกิดความรู้สึกชอบ หรือไม่ชอบ ถูกใจ หรือไม่ถูกใจ อาจจะทำให้เกิดเรื่องทะเลาะวิวาทหรือมีการทำลายอะไรต่างๆ หรือมันจะนั้นก็ลุ่มหลงเพลินเพลินจนบางทีเสียงานเสียการเล่าเรียน หรืออาจจะอยากได้จนมีการแย่งชิงกัน ก็เกิดปัญหาอีก ฯลฯ รวมแล้วปัญหาก็มาจากเรื่องอินทรีย์นี้แหละ

เป็นอันว่า ในการใช้อินทรีย์เช่นตาหู แม้แต่ตามปกติธรรมดาแล้ว เราก็ดูไปทางด้านความรู้สึกเพื่อความบันเทิงสนุกสนาน ที่เรียกว่าง่าย ๆ ว่าชอบใจ ไม่ชอบใจ บ้างและไปอีกด้านหนึ่ง คือเพื่อความรู้อะไรหรือปัญญา ที่เป็นเรื่องของความรู้ ความเข้าใจ บ้างไม่ต้องไปถึงตอนที่ไอทีมาขยายวิสัยหรอก ในเวลาปกติธรรมดาที่เราใช้อินทรีย์กัน ก็เป็นเรื่องที่จะเกิดปัญหา-ไม่เกิดปัญหา หรือจะเกิดปัญหา-ไม่เกิดปัญญายุ่งแล้ว ที่นี้

ถ้าหากว่าไอที่มันมาขยายวิสัยของอินทรีย์ อินทรีย์ที่มีศักยภาพในการสร้างปัญญาและก่อปัญหานี้ ก็เท่ากับได้เครื่องมือที่จะมาช่วยขยายศักยภาพในการเกิดปัญญาหรือก่อปัญหาด้วย เมื่อเราใช้ตา หู จมูก ลิ้นของเราสร้างปัญหาได้น้อย พอขยายวิสัยของอินทรีย์ออกไป มันก็ขยายวิสัยแห่งปัญหามากขึ้นเป็นธรรมดา

ฉะนั้นเรื่องนี้ในที่สุดมันจึงบ่งบอกว่า จะต้องเริ่มที่การพัฒนาคน ถ้าคนใช้อินทรีย์เป็นเท่านั้นแหละก็เท่ากับจับจุดถูก ถ้าเด็กใช้ตาเป็นคือดูเป็นชะอย่าง เด็กก็เริ่มสร้างปัญญาแล้ว และไม่สร้างปัญญา ที่นี้เมื่อแสสร้างปัญญาดูด้วยการใช้อินทรีย์คือตาเป็น เวลาแกไปใช้ไอที่ในแง่ขยายอินทรีย์ตามันก็ไปขยายปัญญา ก็กลับดี เป็นการขยายประโยชน์ แต่ถ้าแกใช้ตาก่อปัญหา พอแกเอาเทคโนโลยีมาขยายวิสัยของอินทรีย์คือตา ปัญหาก็ก็นับว่าขยายมาก

ปัญหาเวลานี้ก็คือ มนุษย์ใช้อินทรีย์ไม่เป็นกันอยู่แล้ว มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็ล้ากว่าใช้กันไป ไม่ได้เคยฝึกวิธีใช้กันเลย มนุษย์นี้เกิดมาต้องเริ่มการฝึกใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ การศึกษาเริ่มต้นที่นี้

คนเรานี้พอเกิดมา ก็สื่อสารติดต่อกับโลกทันที เราจะอยู่ในโลกนี้ เราต้องมีเครื่องมือติดต่อสื่อสาร อะไรเป็นเครื่องมือติดต่อสื่อสาร ทางพระเรียกว่าทวาร แปลว่า ประตู คือประตูรับรู้ ซึ่งมี 6 ประตู พระเรียกว่า "ผัสสทวาร" **ผัสสะ** แปลว่าการรับรู้ **ผัสสทวาร** แปลว่าประตูแห่งการรับรู้ มี 6 ทาง เรียกเป็นภาษาบาลีว่า จักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กาย มโน ก็คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี่คือช่องทาง ที่เป็นประตูสื่อสาร ในด้านการรับรู้ เราก็ได้เห็น ได้ยิน ลิ้มรส รู้อะไรต่างๆ รับข้อมูลเข้ามา เราต้องรับรู้ เราจึงจะสามารถติดต่อสัมพันธ์กับโลกได้ ถ้าไม่เช่นนั้นเราก็ไม่รู้จะอยู่ในโลกได้อย่างไร

จากนั้นยังมีประตูอีกชุดหนึ่ง เรียกว่า "กรรมทวาร" แปลว่า **ประตูแห่งการกระทำ** มี 3 คือ กาย วาจา ใจ ชุดนี้เป็นเครื่องมือหรือเป็นประตูในการกระทำต่อโลก เมื่อรู้ รับรู้โลก ที่นี้ก็มากระทำต่อโลก หรือมีปฏิสัมพันธ์กับโลก **กาย**ของเราก็เคลื่อนไหวไป จะไปไหน จะทำอะไร จะจับจะเขี่ยอันเคลื่อนไหว จะเดิน จะใช้มือใช้เท้าอย่างไรได้ทั้งนั้น **วาจา** โดยปากหรือโดยอาการกิริยาท่าทาง เราก็มีเครื่องมือที่จะสื่อสารในทางสังคมกับเพื่อนมนุษย์ แล้วก็มี **ใจ**สำหรับใช้ในการคิด

รวมเป็นสองชุดนี้สำคัญมาก และทั้งสองชุดนี้ก็มาบรรจบและต่อกันที่ใจ คือ มโนเราจะเห็นว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็ไปจบที่ใจ คือ ตาเห็น หูได้ยิน เป็นต้น รับรู้เข้ามาแล้วก็ไปรวมที่ใจ ในฝ่ายรับรู้นี้ใจรับรู้หมด เป็นชุมหรือเป็นศูนย์กลางที่รวมหมดรับรู้ทางไหนก็ไปรวมที่ใจอีกที

ที่นี้พอรับรู้แล้ว ใจนี้ก็จะป็นศูนย์ที่ไปต่อเชื่อมกับฝ่ายประตูของทางทำ ซึ่งจะเรียกพฤติกรรมหรืออะไรก็แล้วแต่ คือ ในตอนที่รับเข้ามานี้ ใจก็รู้แล้ว ที่นี้ใจก็ทำงานต่อไปโดยเป็นฝ่ายทำ ตอนนี้อใจก็จะคิด พอดคิดก็คือเริ่มแสดงออกแล้ว จากคิดแล้วก็พูดและทำ เพราะฉะนั้นมโนคือใจนี้จึงเป็นตัวยุคกลาง เป็นทั้งฝ่ายรับรู้และฝ่ายแสดงออก ทั้งรับความรู้เข้ามารวมได้หมด แล้วก็สามารถเอาไปแสดงออกเชิงปฏิบัติ คือคิดแล้วก็พูด หรือจะทำได้ทั้งหมด นี่คือระบบสื่อสารสัมพันธ์ของมนุษย์

ชีวิตของมนุษย์ที่เกิดมาแล้วจะเป็นอยู่ได้ก็ต้องมีเครื่องมือสื่อสารสัมพันธ์ ๒ ชุด น้อย คือมีเครื่องมือสื่อสารสัมพันธ์ติดต่อกับโลกภายนอก ทั้งเครื่องรับรู้ และเครื่องทำการต่อกันกับโลกภายนอก เมื่อมีพร้อมแล้วเขาก็ดำเนินชีวิตอยู่ได้ แต่จะดำเนินชีวิตได้ดีหรือไม่นั้น ก็ยังไม่แน่ ซึ่งต้องอยู่ที่ว่าเขารู้จักใช้มันหรือใช้มันเป็นหรือไม่ ดังนั้นเรื่องหนึ่งที่สำคัญก็คือ มนุษย์ต้องรู้ว่าเราใช้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็เพื่อรู้ ให้รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร ถ้าเขาไม่รู้ชัดตรงนี้ เขาก็ดำเนินชีวิตให้ไม่ได้ เพราะเมื่อไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอย่างไร มันมีประโยชน์หรือมีโทษต่อเขา มันจะกระทำต่อเขาอย่างไร และเขาควรจะปฏิบัติต่อมันอย่างไร เมื่อไม่รู้ก็ดำเนินชีวิตไม่ได้

เพราะเหตุนี้เราจึงต้องมีทวารเหล่านี้ ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อินทรีย์ โดยที่อินทรีย์เหล่านี้มีหน้าที่เป็นใหญ่ในด้านของตนๆ เฉพาะอย่างยิ่งอินทรีย์ที่ ๖ คือจิต ซึ่งทำให้เกิดความสามารถพิเศษของมนุษย์

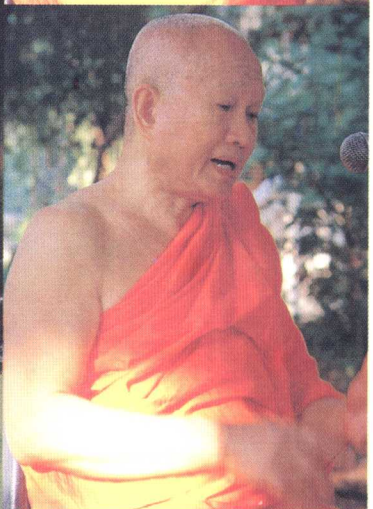
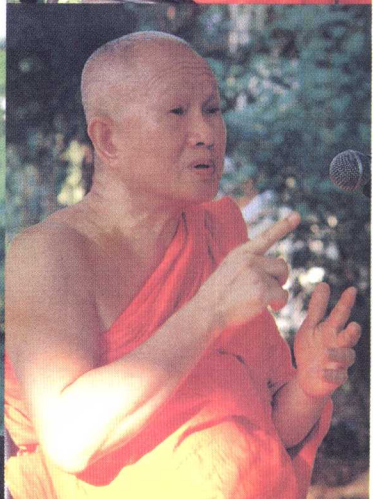
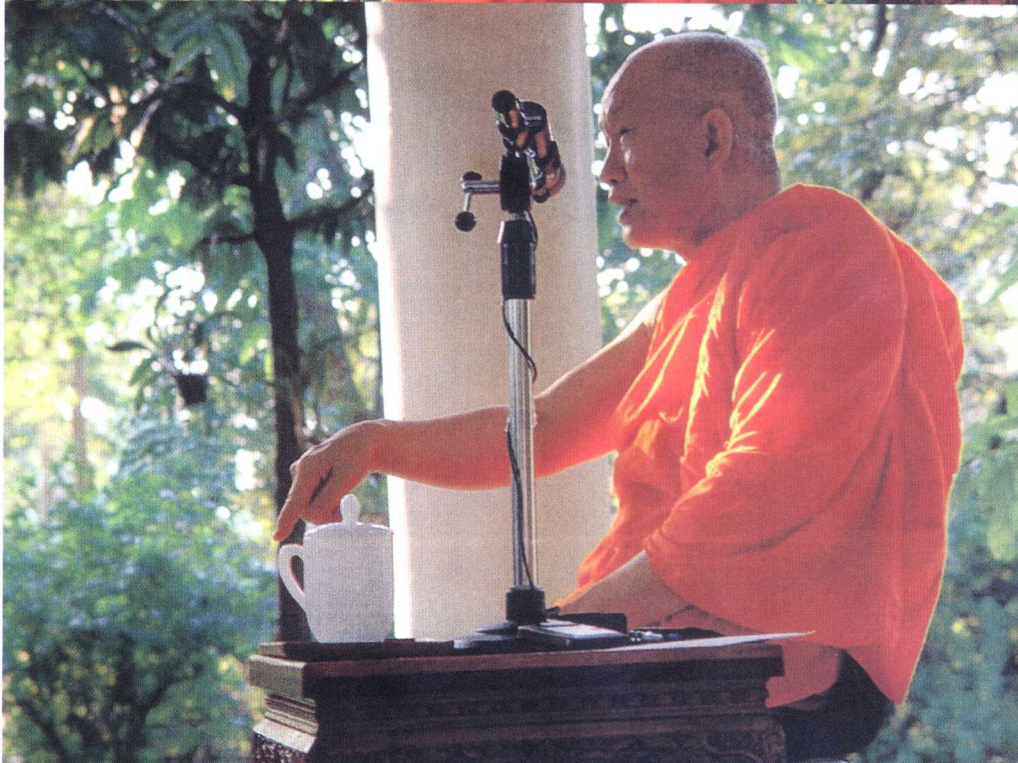
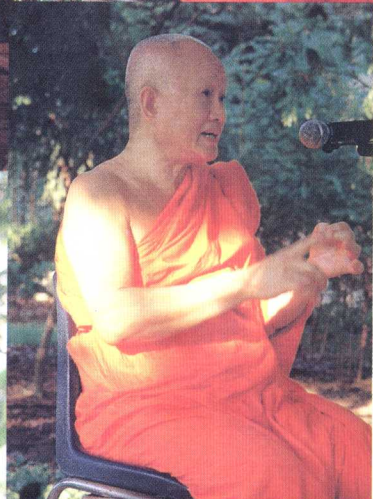
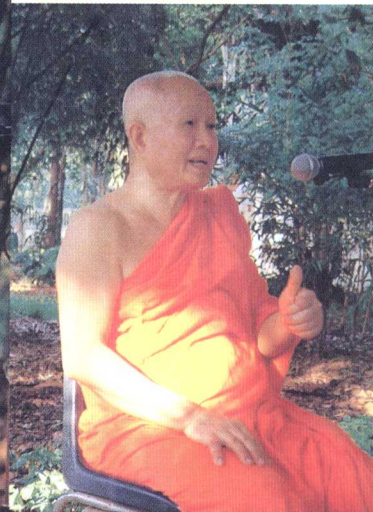
เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว เราก็มาพัฒนาอินทรีย์เหล่านี้ เพื่อจะดำเนินชีวิตได้อย่างดี หรือพูดอีกสำนวนหนึ่งว่า ในเมื่อชีวิตของมนุษย์อยู่ในโลกได้ด้วยช่องทางสื่อสารสัมพันธ์เหล่านี้ การศึกษาก็เริ่มที่นี้ คือต้องพัฒนาการรับรู้ให้เป็นการเรียนรู้ ให้รู้จักรับรู้หรือรับรู้เป็น คือใช้ตาเป็น ใช้หูเป็น ฯลฯ ให้ได้ความรู้และมีการพัฒนา

ตามปกติ ถ้าจะลำดับ ก็เหมือนกับว่าต้องรับรู้ก่อน แล้วเราจึงมีการกระทำหรือแสดงออก เพราะฉะนั้นในสองชุดนี้ จึงเหมือนกับว่า ผัสสทวาร ประจักษ์รู้นี้ทำหน้าที่ก่อน แล้วต่อนั้นกรรมทวาร คือประตูทำการ จึงอาศัยความรู้ที่ได้จากผัสสทวารนี้ไปใช้ทำการอีกที

เทคโนโลยีมา ไม่แน่ว่าการศึกษาจะมี

ที่นี้ในการรับรู้ของเรานั้น เวลาเราผัสสะ ก็จะได้อาการสองด้านที่สำคัญ คือได้ความรู้สึกและได้ความรู้ พอดาเห็นบีบเราก็มีทันที หนึ่ง ด้านความรู้สึกว่า สบายตา ไม่สบายตา สวยงามหรือน่าเกลียดน่าชัง และ สอง อีกด้านหนึ่งคือ ความรู้ ว่า เขียว แดง เหลือง เป็นอะไร เป็นสัตว์ เป็นแมว เป็นหมู เป็นหมา เป็นอูฐ เป็นดิน สองอย่างนี้มาคู่กัน

ถ้ามนุษย์ปฏิบัติหรือใช้อินทรีย์ให้ครบหน้าที่ของมัน เขาจะต้องไปถึงความรู้ เพราะความรู้สึกเป็นเพียงตัวประกอบ ความรู้สึกนี้ช่วยเก็ร็นำความรู้ เพราะว่าก่อนที่จะได้ความรู้นั้น ความรู้สึกมันไวกว่า ความรู้สึกจะช่วยมนุษย์ในเบื้องต้นแรก เช่นว่า เมื่อมองเห็นอะไร พอแสงจำก็รู้สึกเลยว่าไม่สบายบีบคันจะเป็นอันตราย ต้องหนีหรือหลบไว่ก่อน ต่อจากนั้น ถ้ารู้จักใช้อินทรีย์ ก็เรียนรู้ต่อไปว่าเป็นอะไร อย่างไร เพราะอะไร ฯลฯ การศึกษาก็มา คนก็พัฒนา แต่จะศึกษาพัฒนาแค่ไหน ตอนนี้จะมากน้อยไม่เท่ากัน แล้วแต่องค์ประกอบที่เป็นปัจจัย ทั้งภายในและภายนอก เช่น ปรโตโฆส โยนิโส

มนสิการ ความใฝ่รู้ ความเพียร สมาธิ เป็นต้น แต่อย่างน้อยก็ได้เรียนรู้และจำไว้ว่าอันนี้เป็นอันตรายนะ ถ้าจะให้กระบวนการนี้เป็นการเรียนรู้หรือศึกษา ก็ต้องดำเนินต่อไป จุดเน้นข้อสำคัญก็คือต้องให้เกิดความรู้ แต่มนุษย์จำนวนมากไปติดอยู่แค่ที่ความรู้สึก ถ้าไม่จำเป็นแกก็ไม่เรียนรู้ ในด้านความรู้แกเอาแค่ที่จำเป็นที่แกจะอยู่รอดหรือแค่ว่าจะอยู่ได้ ไม่พยายามเรียนรู้ให้พอที่จะอยู่ดี เอาว่าแค่ไหนชีวิตอยู่ได้ แกก็เรียนรู้แค่นั้น ต่อจากนั้นแกไม่สนใจหาความรู้แล้ว แกอยู่แค่นี้หรือเอาแค่ความรู้สึกอะไรสบายตา ก็ดีใจ ชอบใจ ไม่สบาย ก็หนี ก็ไม่เอา ผ่านไปทีๆ ก็อยู่แค่นี้

ทีนี้ ถ้าคนเราใช้อินทรีย์อยู่แค่ความรู้สึก ก็เป็นอันว่าจบ แกก็ได้แล้วว่า รู้สึกสบาย ก็ชอบใจ รู้สึกไม่สบายก็ไม่ชอบใจ เรียกว่า อยู่กับความชอบใจ และไม่ชอบใจ แล้วสุขทุกข์มันก็อยู่แค่ที่ชอบใจ-ไม่ชอบใจ ถึงตอนนี้ก็วนเวียนอยู่ในวงวนแล้ว นี่ก็คือสังสารวัฏของมนุษย์ แกก็ฝึกทุกข์ฝึกสุขไว้แค่นี้แหละ แล้วก็ว่ายวนอยู่ในความสุขความทุกข์ที่แกรู้จักได้แค่นี้เอง

ส่วนมนุษย์ที่พัฒนา ก็สมชื่อ คือมีการศึกษา มีการเรียนรู้ จึงพัฒนา คือเจริญ เดินหน้าก้าวต่อไป ไป ไม่วนเวียนอยู่ในวงวน ชีวิตก็ก้าวไป ความคิดก็ก้าวไป ความสุขเป็นต้น ก็ก้าวไป

เดี๋ยวนี้เขาแปล "ศึกษา" แบบทับศัพท์ ตรงกับภาษาบาลีคือ "สิกขา" ซึ่งแปลว่าเรียนรู้ หรือฝึกก็ได้ ถ้ามองในแง่เรียนรู้ ก็ดูคล้ายกับว่า เน้นไปในแง่ของการรับความรู้จากโลกภายนอก แต่ที่จริงมันไม่ใช่แค่นั้น แต่ต้องเรียนรู้ ซึ่งสำคัญตรงที่เรียน

"เรียน" นี่หมายถึงฝึกตัวเองด้วย แต่ก่อนนั้นเขาใช้คำว่า "เรียน" คำเดียว เพราะคำว่าเรียนนี้นั้นกว้างกว่า คือ "เรียน" หมายความว่า ได้ความรู้ แล้วก็ฝึกตัวเองให้ทำอะไรต่างๆ ให้เป็น เรียนนี้เน้นที่การกระทำ เช่นว่าเรานั่งไม่เป็น ก็เรียนให้นั่งเป็น ก็คือฝึกนั่นเอง ฉะนั้น แต่ก่อนเราจึงแปลสิกขาว่า ฝึก หรือ เรียน แต่เดี๋ยวนี้ก็มาบอกว่า "เรียนรู้" คือเอาสองคำนี้มาผสานกันเข้าไป แต่ที่จริง "เรียน" นี้ได้ทั้งรู้และได้ทั้งฝึก สมัยก่อนพูดคำเดียวว่าเรียน เอาละ จะอย่างไรก็ตาม ก็เป็นเรื่องของศัพท์ ขอให้เรารู้ทันความหมายก็แล้วกัน ก็เป็นอันว่า "เรียน" คือได้รู้แล้วก็ฝึกตัวเองให้ทำได้ ให้เป็น

จะต้องตระหนักว่า มนุษย์เราเป็นสัตว์ที่ต้องเรียนทั้งนั้น ต้องรู้ว่าอะไรเป็นอะไร และต้องพยายามทำให้เป็น เพื่อจะได้สามารถดำรงชีวิตอยู่ ตั้งแต่ กิน นอน นั่ง ขับถ่าย เดิน พุด ต้องเรียนต้องฝึกทั้งนั้น ไม่เหมือนสัตว์อื่น ที่เรียนน้อยเหลือเกิน เดี่ยวก็อยู่ได้ด้วยสัญชาตญาณ แต่มนุษย์นี้ต้องอาศัยการเรียนการฝึกการหัดทั้งนั้น จึงจะอยู่ได้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นลักษณะพิเศษของมนุษย์ ที่ว่าต้องเรียน แต่ว่าเรียนได้ ส่วนสัตว์อื่นมันแทบไม่ต้องเรียน แต่มันก็เรียนไม่ค่อยได้ มันเรียนนิดเดียว มันก็อยู่ได้แล้ว คืออยู่ด้วยสัญชาตญาณ จะเรียนอะไรอีก ฝึกอะไรอีก มันก็ทำไม่ค่อยได้ อย่างดีก็ให้คนมาฝึกมัน เพราะมันฝึกตัวเองไม่ได้ ต้องให้คนมาฝึก แต่ถึงคนมาฝึกให้มัน ก็ฝึกได้จำกัดอีก อย่างม้า อย่างลิง อย่างช้าง ก็ฝึกได้จำกัด ทำได้แค่นี้ไปเป็นพาหนะบ้าง ไปชนของ ลากของ ปีนต้นไม้ ทำอะไรต่ออะไรให้คน รับใช้คน

ส่วนมนุษย์นี้เรียนฝึกกันได้ไม่รู้จักสิ้นสุดเลย แต่ต้องเรียน ถ้าไม่เรียนแล้วไปไม่รอด พอเรียนแล้วก็คืบหน้า เรียนไปได้ไม่รู้จบ เรียกว่า เรียนอย่างไร ได้อย่างนั้น ฝึกอย่างไร ได้อย่างนั้น จนกระทั่งเป็นมหาบุรุษ เป็นพระพุทธเจ้า เป็นได้หมดเลย อยู่ที่ฝึกตนเท่านั้นเอง แต่ถ้าไม่ฝึก ก็เป็นอันว่าจบ ก็จึงบอกวามนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐด้วย

การฝึก ถ้าไม่ฝึกแล้วแย่งกว่าสัตว์เดรัจฉาน อันนี้เป็นธรรมดา เป็นธรรมชาติของมนุษย์ เป็นความจริงอย่างนั้นเอง ถ้ามนุษย์ไม่ฝึกแล้ว สู้แมวก็ไม่ได้ แต่พอฝึกแล้วไม่ว่าสัตว์อะไร ก็เป็นเครื่องมือรับใช้มนุษย์หมด แล้วมนุษย์ก็ประเสริฐได้ยิ่งกว่าเทวดา และแม้แต่พระพรหมอีก พระพรหมยอมมากราบมาไหว้ สรุปว่า มนุษย์นี้ที่สำคัญคือต้องฝึก ต้องเรียน แล้วก็พัฒนาไปได้ไม่รู้จักจบ

เป็นอันว่า จุดเริ่มก็มาจากอินทรี ซึ่ง เป็นทวารชุดที่ ๑ นี่เอง คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และทวารชุดที่ ๒ คือ กายทวาร วจิทวาร มโนทวาร มาเชื่อมต่อสัมพันธ์กัน แล้วกระบวนการนี้ก็ดำเนินไป เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นโลกยุคใดที่ ถึงขั้นโลกาภิวตัน หรือยังไม่ไอที จุดเริ่มก็อยู่ที่อินทรีของมนุษย์นี้ทั้งนั้น และการพัฒนาอินทรีก็เป็นเรื่องของชีวิต ที่ว่าเมื่อจะอยู่ให้ดีก็ต้องทำอยู่แล้ว คือเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องพัฒนาอินทรี พูดให้เป็นคำง่าย ๆ ว่า **หน้าที่พื้นฐานของมนุษย์คือการเรียน** หรือการฝึกฝนตนเอง แต่มนุษย์ยุคใดที่นี้กลับไม่เรียนหรือไม่อยากเรียนเสีย

ที่จริง ยุคใดที่เป็นยุคที่น่าเรียนที่สุด แต่กลับเป็นยุคที่มนุษย์ขาดการเรียน หมายความว่ามนุษย์สมัยก่อนนั้นเขามีเหตุจำเป็นบังคับให้ต้องเรียน เพราะถ้าเขาไม่เรียนแล้วก็อาศัยใครหรือเครื่องมืออะไรมาช่วยไม่ค่อยได้ เทคโนโลยีอะไรก็แทบไม่มี เขาต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมเองโดยตรง แล้วก็ต้องหาทางรอด เขาจึงต้องฝึกต้องเรียน (ที่เราเรียกว่าเรียนรู) เพื่อให้อยู่ได้เพราะสถานการณ์หรือความจำเป็นบังคับ อย่างน้อยก็เรียนพอให้อยู่รอด

แล้วทีนี้ ถ้าเป็นคนในขั้นที่ดึกว่านั้น ก็จะพยายามเรียนรู้หรือเพียรฝึกตนให้ทำได้ดีที่สุด ไม่ใช่เรียนแค่ให้อยู่รอดหรือแค่อยู่ได้หรือแค่ทำได้ และเรียนโดยไม่ต้องรอให้ความจำเป็นบังคับ อย่างนี้จึงจะเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐแท้ๆ แต่น่าเสียดายที่กลายเป็นว่า มนุษย์สมัยนี้ทั้งที่อยู่ในโลกของไอที ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมา มีเครื่องอำนวยความสะดวกสบายที่เรียกว่าเทคโนโลยีพร้อมแล้ว มนุษย์จำนวนมากที่เกิดมาท่ามกลางสิ่งอำนวยความสะดวกบำรุงบำเรอ มีเทคโนโลยีทำให้เสร็จ ก็ไม่ต้องทำอะไร ก็เลยไม่ต้องเรียนไม่ต้องฝึกตนเอง ทั้งที่ไอทีมาช่วยให้มีโอกาสในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นมากมาย ก็ไม่ใช่โอกาสนั้น ก็เอาแต่ดันบำรุงบำเรอ การใช้เทคโนโลยีที่ขยายวิสัยแห่งอินทรีก็มาสนองด้านความรู้สึกอย่างเดียว

เมื่อก็พูดแล้วว่า อินทรี เช่นตา เป็นต้นนี้ ใช้ในด้านความรู้สึกกับด้านรู้ และรู้สึกจะต้องเป็นตัวประกอบ นำไปสู่รู้ จะหยุดแค่รู้สึกไม่ได้ แต่มันกลายเป็นว่า มนุษย์ยุคนี้อยู่แค่รู้สึก เขาได้เทคโนโลยีมาขยายวิสัยของอินทรีจริง แต่ตาของเขาที่ขยายวิสัยด้วยโทรทัศน์ ก็ขยายการดูเพียงเพื่อสนองความรู้สึกบันเทิงสนุกสนาน อย่างที่เด็กจำนวนมากดูแล้วไม่ได้ความรู้เลย ได้คอมพิวเตอร์มาขยายวิสัยให้อินทรีสมองแห่งความคิด แต่เด็กบางทีก็แทบไม่ได้รู้ได้คิดอะไร เขาอ้างกันว่าเล่นเกมเพื่อได้ฝึกสมอง มันก็ได้นิดหน่อย ได้บ้างเหมือนกัน แต่มันไม่คุ้ม มันจะเป็นข้ออ้างเสียมากกว่า เขาได้ความรู้สึกมากกว่า คือเจตนามันมุ่งไปที่บันเทิง ก็ได้แค่ความรู้สึก ก็สนองความต้องการในการเสพบริโภค คือสนองทางด้านความรู้สึก แล้วก็หยุดอยู่ที่ความรู้สึก ไม่ไปต่อที่ความรู้ ปัญญาไม่พัฒนา เมื่อมองไปถึงแก่นหรือแก่นของเรื่องก็คือ เขาไม่ฝึกอินทรีเลย ถึงจะมีเทคโนโลยีเจริญแค่ไหน เขาก็อยู่แค่ความรู้สึกนั่นเอง

การศึกษาไม่ได้หมายความว่ามีความรู้

ทุกอย่างก็อยู่ที่อินทรีย์ของเขานั่นแหละ คือ ตัว ตัดสินอยู่ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถึงเขาจะมี เทคโนโลยีเท่าไร เขาก็ต้องอาศัยอินทรีย์ ถ้าไม่มี อินทรีย์ตาแล้ว เขาจะใช้เทคโนโลยีทางตานั่นได้ไหม ที่ วี วิดีโอ อะไรก็ไม่มีประโยชน์ อย่างคนไม่มีหูระอย่าง แล้วมือถือจะมีประโยชน์อะไร ที่นี้ในเมื่อคนไม่ฝึก อินทรีย์ เขาก็ใช้มือถือ ใช้ทีวี ใช้วิดีโอในสิ่งที่จะสนอง ความรู้สึกเท่านั้น ความรู้ไม่เกิด ปัญญาไม่พัฒนา ตก ลงก็คือเขาไม่ฝึกอินทรีย์ และการศึกษาก็ไม่มี ดังนั้น พุดกันไปแล้ว ที่จริงเนื้อแท้ของการศึกษานั้นไม่มี หรอก การศึกษาไม่ได้หมายความว่ามีความรู้ และไม่ใช่ว่ามีความรู้แล้วจะมีการศึกษา มันไม่ใช่อย่างนั้น แต่มัน อยู่ที่ว่าเขาใช้ทีวีอย่างไร เขาใช้ทีวีเป็นไหม

อาตมาเล่าบ่อยๆ เด็กมาที่วัด เด็กประถม 1 ประถม 2 จนถึงประถม 4 พระถาม ว่า “หนูดูทีวีวันละกี่ชั่วโมง” เด็กตอบว่า “วันละหลายชั่วโมง ถ้าเป็นวันเสาร์-อาทิตย์ ดู เกือบทั้งวันเลย” ก็บอกว่า “อ้าว แล้วที่หนูดูทีวีนะ หนูดูเพื่อเล่นกีเปอร์เซ็นต์ เพื่อศึกษา กีเปอร์เซ็นต์” เอ๊ะ เด็กไม่เคยได้ยินเลยศัพท์นี้ ดูเพื่อเล่นก็คือด้านความรู้สึก แล้วดูเพื่อ ศึกษาที่ด้านความรู้คือการเรียนรู้อย่างที่ว่า เด็กยังไม่เคยได้ยินมาก่อน แต่เดี๋ยวเขาก็ เข้าใจ เด็กนั้นหัวไว แกบอกว่า อ้อ แกดูเพื่อเล่น 99 เปอร์เซ็นต์ ศึกษาแทบไม่มีเลย เด็กอีกคนหนึ่งบอกว่า “ผมดูเพื่อเล่นเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์เต็ม”

ถามว่า เอ๊ะ ที่หนูทำนี้ ถูกไหม เด็กบอก “ไม่ถูก” อ้าว ไม่ถูกแล้วหนูจะทำยังไง ดี คือเราไม่ได้วินิจัย แต่ให้แกคิดเอง เด็กบอกว่า “ก็ต้องแก้ไข” บอกว่าแล้วจะทำกัน ยังไงดี คิดกันดูสิ เด็กก็คิด มาแบ่งกันใหม่ดีไหม มาแบ่งว่า เออ เรามีสองอย่าง คือดู เพื่อเล่นกับดูเพื่อศึกษานี้จะ จะดูเพื่อเล่นกีเปอร์เซ็นต์ ดูเพื่อศึกษาที่เปอร์เซ็นต์ดี เด็ก บอก “50 -50 ” บอกเด็กว่า โลกสมัยนี้เป็นโลกที่เขาชอบเล่นบริโภค ก็เห็นใจหนู อย่า ต้องเอาขนาดนั้นเลย ยอมให้เล่นมากๆ หน่อยก็ได้ เพียงแต่ทำให้มีศึกษามากขึ้น บ้าง พุดกันไปกันมา ในที่สุดเด็กก็ตกลงบอกว่า “เอาว่า ตอนนี้เริ่มต้นเอาเล่น 70 %

แต่น่าเสียดายที่กลายเป็นว่า มนุษย์สมัยนี้ทั้งที่อยู่ในโลกของไอที ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมา มีเครื่องอำนวยความสะดวกสบายที่เรียกว่า เทคโนโลยีพร้อม แล้วมนุษย์จำนวนมากที่เกิดมาท่ามกลาง สิ่งอำนวยความสะดวก บำรุงบำเรอ มีเทคโนโลยีทำให้เสร็จ ก็ไม่ต้องทำอะไร ก็เลยไม่ต้องเรียนไม่ต้องฝึกตนเอง

ศึกษา 30 %” แค่นี้ก็พอแล้ว ใช้ได้ ว่าจั้น แล้วต่อไปค่อยๆ ปรับปรุงพัฒนา เด็กตกลงเอาอย่างนี้

เรื่องนี้เป็นตัวอย่าง หมายความว่า ต้องรู้จักแยกแยะด้วย เช่นระหว่างเสพกับการศึกษา ก็คือต้องหันมาที่อินทรีย์ ซึ่งอยู่ที่ตัวเรานี่แหละ เพราะว่าการศึกษาริเริ่มต้นที่นี้ จึงได้พูดในขอบเขตหนึ่งว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนดูฟังเป็น” แต่เรื่องยังไม่จบแค่นั้นหรอก อีกด้านหนึ่งการศึกษาเริ่มต้นที่ กิณ อยู่ อย่างที่ว่า การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคน กิณ อยู่ ดู ฟังเป็น ถ้ากิณอยู่ดูฟังไม่เป็น การศึกษาก็ไม่มีทางเริ่ม จะเพียรบอกว่าการศึกษาริเริ่มต้นเมื่อคนไปเรียนหนังสือ หรือไปอ่านอะไรต่ออะไร มันไม่ใช่หรอก การศึกษาอยู่ที่ชีวิต เป็นเรื่องของกรรมชีวิต การทำให้ชีวิตเป็นอยู่ได้รอด และเป็นอยู่ได้ดีขึ้น นี่คือการศึกษาก ถ้าเรามีชีวิตที่ดีขึ้น เริ่มตั้งแต่เป็นอยู่ได้รอด แล้วก็เป็นอย่างดี อันนี้ก็คือเราทำการศึกษาก แต่ถ้าเราเป็นอยู่ไม่รอด เป็นอยู่ไม่ดีขึ้น มันก็ไม่มีการศึกษา

รวมความว่า น่าเสียดายที่คนส่วนใหญ่ในยุคไอทีนี้ (เฉพาะอย่างยิ่งในบางสังคม) ความจำเป็นที่จะบังคับให้ฝึกอินทรีย์ ก็ไม่ค่อยมี โอกาสที่อำนวยความสะดวกให้ฝึกอินทรีย์ได้มากมาย ก็ไม่ใช่ ทำให้กลายเป็นว่า ไอทียิ่งเจริญ คนยิ่งเสื่อมจากการศึกษา ขำร้าย นอกจากไม่ใช้อินทรีย์เพื่อการศึกษาสนองการแสวงปัญญาแล้ว ยังใช้อินทรีย์ในทางตรงข้าม เพื่อการเสพ สมองแต่ด้านความรู้สึก

ตกลงว่า เราจะมีไอทีหรืออะไรก็ตาม ที่จริงแก่นแท้ของเรื่องก็อยู่ที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และอีกชุดหนึ่งที่ว่า กาย วาจา ใจ ของเราเอง เมื่อเราฝึกอินทรีย์ เราก็จะเห็นความแตกต่าง ตัวอย่างง่ายๆ ก็อย่างที่ว่าคนเราใช้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพื่อเสพ กับเพื่อศึกษา หรือเพื่อรู้สึกกับเพื่อรู้มัน แค่นี้ก็เปลี่ยนหมดเลย ระบบชีวิตเปลี่ยนหมด แม้แต่เรื่องของความสุขความทุกข์ก็เปลี่ยนหมด

ไม่พัฒนาเพียงร่างกาย ต้องพัฒนาความสุขไปด้วย

คนยุคนี้มองเห็นความสุขอย่างเดียบบบเดียว เหมือนอย่างที่เราอาจารย์ได้พูดเมื่อกี้ ความสุขของคนยุคนี้อยู่ที่ เสพ บริโภค อยู่ที่ได้ปรนเปรอผัสสะด้านความรู้สึก ให้ตาได้ดูสิ่งที่สวยงามชอบใจ หูได้ยินเสียงไพเราะ ลิ้นได้ลิ้มรสอร่อย แล้วก็มีความสุข เดียวนี้ความสุขของคนโดยมากอยู่แค่นี้

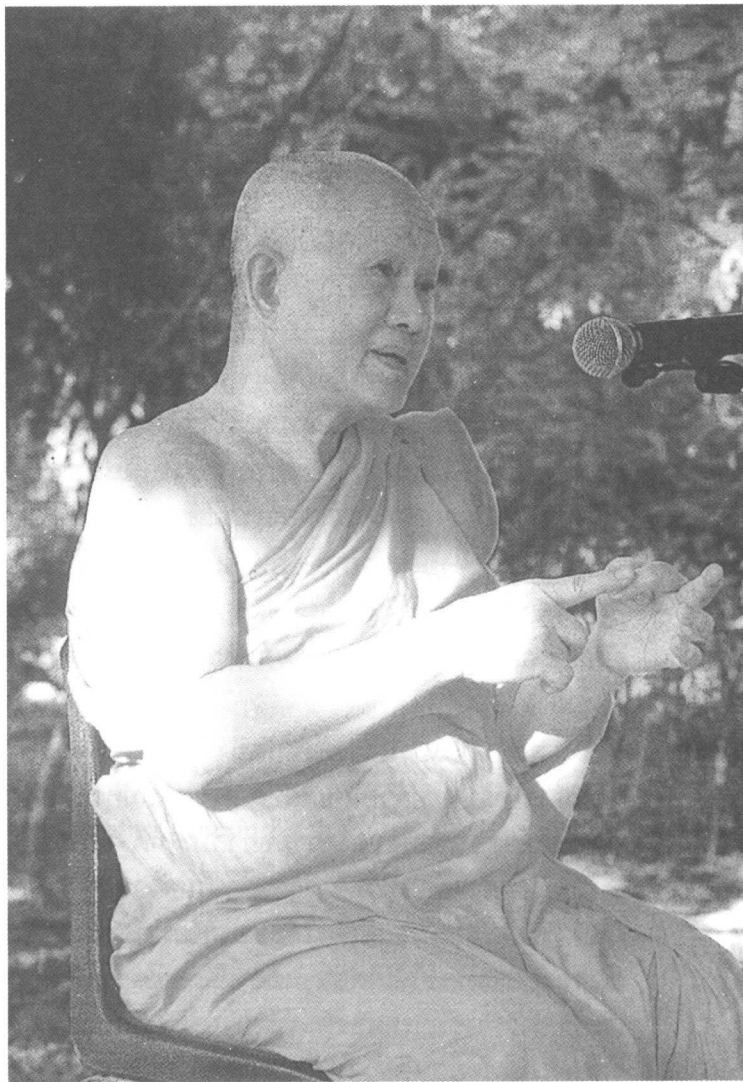
นี่คือคนขาดการศึกษาจนกระทั่งไม่เคยมีประสบการณ์ที่จะทำให้เขาารู้จักว่าเมื่อเขาฝึกอินทรีย์ คือพัฒนาชีวิตขึ้นไปนั้น ความสุขของเขาก็จะพัฒนาขึ้นไปด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่เห็นได้ง่าย จะเพิ่มเข้าไปในจิตวิทยาพัฒนาการก็ได้ว่า ตอนแรก เด็กมองเห็นและมุ่งเอาแค่ความสุขอยู่ที่ได้บำเรอความรู้สึก ก็คือเสพ พอได้เห็นสิ่งสวยงามได้ฟังเสียงไพเราะ แกกก็ชอบใจแล้วก็มีมีความสุข ตอนนี้ สุข-ทุกข์อยู่ที่ชอบใจ-ไม่ชอบใจ ถ้าเจอสิ่งชอบใจ ก็สุข เจอสิ่งไม่ชอบใจ ก็ทุกข์

ต่อมา ถ้าเด็กใช้อินทรีย์โดยไม่ติดอยู่รู้สึก คือไม่จมอยู่แค่จะใช้อินทรีย์เพื่อสนองความต้องการเสพความรู้สึก แกกก็พัฒนาต่อไปสู่ขั้นใช้อินทรีย์เพื่อสนองความต้องการที่จะรู้ กระบวนการรับรู้มันมีธรรมชาติของมันอยู่ว่า คนเรานี้ใช้อินทรีย์เพื่อสนองความจำเป็นขั้นต้นของชีวิตก่อน คือสนองความรู้สึกที่จะช่วยให้อยู่รอด ต่อจาก

นั่นเขาจะใช้อินทรีย์เพื่อสนองความต้องการที่จะรู้ และทำให้ดีขึ้น

ตอนนี้ก็จะมีความซับซ้อนเพิ่มเข้ามา คือ ด้านหนึ่งอยากจะเสวยยิ่งขึ้นไป ก็จำเป็นต้องมีความรู้ที่จะมีสิ่งเสพหรือที่จะหาสิ่งที่จะเสพ ส่วนความต้องการรู้เพื่อจะทำให้ดียิ่งขึ้นไป ก็มีมาด้วยกันนั่นแหละ คือมีทั้งสองฝ่ายในธรรมชาติของมนุษย์ ด้านหนึ่งที่จะอยากเสพสนองความรู้สึกยิ่งๆ ขึ้นไป เรียกว่า **ตัณหา** ส่วนด้านที่จะอยากทำให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป เรียกว่า **ฉันทะ** ก็มีอยู่แล้ว เช่น เราอยากจะเห็นสิ่งต่างๆ แม้แต่มือเท้าแขนขาของเราเอง เป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม สะอาดหมดจด

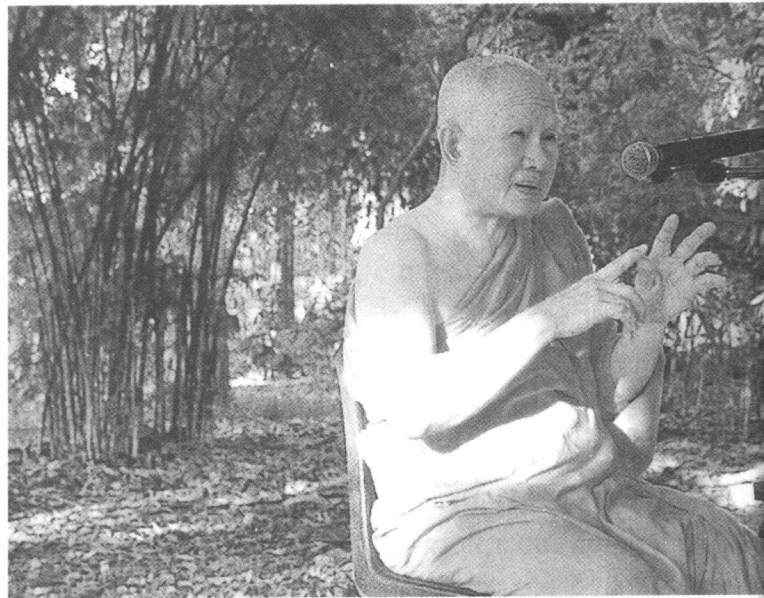
ความต้องการหรือความอยากแบบฉันทะนี้มนุษย์มีอยู่ โดยที่มันไม่เกี่ยวกับการที่จะมาบำรุงบำเรอความรู้สึกทางอินทรีย์หรือทวารของเรา ไม่ได้มาบำรุงตา หู อะไรรองเรา แต่เป็นธรรมชาติอย่างนั้นเอง เราเห็นต้นไม้เจริญงอกงามมีกิ่งใบเรียบร้อย เราก็รู้สึกชื่นชม ชื่นใจ สดชื่น เราอยากให้ต้นไม้แข็งแรง มีใบเขียวขจี มีดอกสวยงาม น่าสดชื่นรื่นรมย์ เป็นความรู้สึกที่ดีโดยภาวะของมันเอง โดยไม่ต้องมีตัวตนที่จะมาเสพ หรือเราอยากเห็นอะไรให้มันเรียบร้อยสมบูรณ์ ความต้องการอย่างนี้ก็มิใช่เป็นธรรมชาติ

ความต้องการหรือความอยากแบบฉันทะนี้มนุษย์มีอยู่ โดยที่มันไม่เกี่ยวกับการที่จะมาบำรุงบำเรอความรู้สึกทางอินทรีย์หรือทวารของเรา ไม่ได้มาบำรุงตา หู อะไร ของเรา แต่เป็นธรรมชาติอย่างนั้นเอง เราเห็นต้นไม้เจริญงอกงามมีกิ่งใบเรียบร้อย เราก็รู้สึกชื่นชม ชื่นใจ สดชื่น เราอยากให้ต้นไม้แข็งแรง มีใบเขียวขจี มีดอกสวยงาม น่าสดชื่น รื่นรมย์ เป็นความรู้สึกที่ดีโดยภาวะของมันเอง โดยไม่ต้องมีตัวตนที่จะมาเสพ

ยิ่งกว่านั้น เมื่อมีความรู้ต่ออะไรต่างๆ มากขึ้น ก็เกิดความรู้จักแยกแยะ มีการเปรียบเทียบ เราก็อยากให้อะไรที่บกพร่อง สิ่งที่ไม่สมบูรณ์อะไรต่างๆ นั้นมันดีงาม มันสมบูรณ์ มันเจริญงอกงามขึ้นมา และถ้ามันยังไม่เป็นอย่างนั้น เราก็อยากจะทำให้มันดีมันงามอย่างนั้น ตอนนี้แหละ ความอยากรู้ก็จะพัฒนาไปประสานสัมพันธ์กับ

ความอยากทำให้มันดี แต่ก่อนนี้อะยากเสพเพื่อจะ
บำรุงบำเรอตา หู จมูก ลิ้นของตัวเอง โดยเป็นฝ่าย
รับเรื่อย แต่ตอนนี้ไม่ใช่อยากเสพแล้ว ตอนนี้
อยากไปทำ เอ้อ..ต้นไม้นี้ดูมันเขียวมันเงา ต้น
ไม้นี้มันเขียวมันเงาแข็งแรงสดชื่นดอกสวยงามใบเขียวขจี
สนามหญ้านั้นตรงโน้นสวนโน้นมันเรียบสะอาด
หมดจด ตรงนี้มันเขียวมันเงามันกระปรือกระ
แพ่ง ถึงตอนนี้ คนที่พัฒนาจิตใจไปตามธรรมชาติ
ก็อยากจะทำให้สนามหญ้าเรียบสะอาดเขียวขจี
เหมือนกันหมด การที่จะทำอย่างนั้นได้ เขาก็ต้องมี

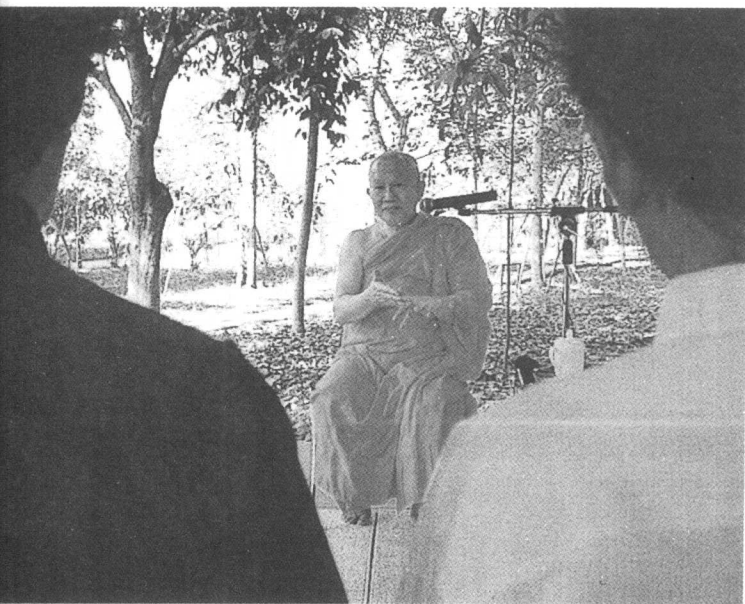
ความรู้ เขาจึงยังอยากหาความรู้และอยากเรียนรู้ที่จะมาทำให้สนามตรงนั้นเขียวขจี
งดงามและเรียบสะอาดหมดจดด้วย การหาความรู้กับการทำให้ได้ผลดีเป็นเหตุ
ปัจจัยแก่กันในระบบการพัฒนาของชีวิต คนก็จึงหาความรู้มาเพิ่มและเขาก็ทำให้ดี
ยิ่งขึ้น

ตลอดกระบวนการทั้งหมดนี้ ก็มีการพัฒนาความต้องการ และการพัฒนา
ความสุข ควบคู่ไปด้วยโดยตลอด ตั้งแต่คนมีความอยากขึ้นมา เมื่อเขาอยากทำให้มันดี
การกระทำของเขาที่สนองความอยากทำให้ดี ก็เป็นความสุข เมื่อเขาอยากรู้ การไปหา
ความรู้และการเรียนรู้ทั้งหมดก็กลายเป็นความสุข

ความสุขนั้นอยู่ที่การได้สนองความต้องการ การพัฒนาความสุขจึงเริ่มด้วยการ
ที่ว่าทำอย่างไรจะให้เกิดความต้องการอย่างนั้นหรือระดับนั้นขึ้นมา เดิมเขามีแต่ความ
ต้องการเสพ การสนองความต้องการเสพก็เป็นความสุข แต่มนุษย์ที่มีเพียงความ
ต้องการเสพอย่างเดียว ก็ได้ความสุขด้านเดียว คือสุขจากการสนองความต้องการเสพ
แต่ถ้าเขาพัฒนาความต้องการใหม่ คือมีความต้องการรู้ และมีความต้องการทำให้
ดี ตอนนี้แหละความสุขของเขาก็เพิ่มขึ้นมา เขาเกิดมีความสุขจากการสนองความ
ต้องการรู้ และมีความสุขจากการสนองความต้องการทำ พอเขาทำเขาก็สุข เขาหา
ความรู้ เขาก็สุข

ตอนนี้ความสุขเริ่มพัฒนาก้าวหน้าไปแล้ว ลักษณะของความสุขเปลี่ยนไป จะ
เห็นง่ายๆ คนที่สุขจากการสนองความรู้ก็ ตาเห็นรูปสวยงาม ชอบใจ ก็มีมีความสุข
เห็นรูปไม่สวยไม่งาม ไม่ชอบใจ ก็ทุกข์ ทีนี้พอเขาอยากรู้ ความอยากรู้นั้นก็ทำให้เขา
ข้ามพ้นด้านของความชอบใจไม่ชอบใจ ผ่านพ้นแดนของความรู้สึกไปได้ คือตอนนี้
เขาไม่ค่อยสนใจว่าสวยงามหรือไม่สวยงาม แต่เขาอยากจะรู้ แม้แต่สิ่งที่เขาเคยไม่
ชอบใจ เมื่อเขาอยากรู้แล้ว สิ่งที่เขาเคยไม่ชอบใจ เขากลับชอบใจ คือชอบใจเพราะมัน
สนองความต้องการที่จะรู้ เพราะฉะนั้น คนเราสามารถชอบสิ่งที่ไม่ชอบใจได้

การเป็นครูอาจารย์เป็นนักการศึกษา ก็คือ จะต้องทำงานเปลี่ยนแปลงคนให้ได้
อย่างนี้ เปลี่ยนจากการที่มีแต่ชอบใจไม่ชอบใจ ให้สามารถชอบใจหมดทั้งสิ่งที่ชอบใจ
และไม่ชอบใจ เมื่อเขาอยากรู้แล้ว แม้แต่สิ่งที่ไม่ชอบใจ เขาก็ชอบ แต่ก่อนนี้เจอสิ่งที่ไม่
ชอบใจเขาทุกข์ ตอนนี้เจอสิ่งที่ไม่ชอบใจเขาสุข เพราะเขาจะได้เรียนรู้ พอเขารู้ว่าจากสิ่ง
ที่เขาไม่ชอบใจเขาจะยังได้ความรู้มาก เขาเลยยิ่งชอบสิ่งที่เคยไม่ชอบใจ

เป็นความจริงด้วยนะ จากสิ่งที่ชอบใจนี้บางทีเราไม่ค่อยได้ความรู้ แต่สิ่งที่เราไม่ชอบใจ เช่นสิ่งที่ยากนี้ เรามักได้ความรู้มาก เพราะฉะนั้น พอเห็นสิ่งที่ไม่ชอบใจโดยรู้ว่าจะได้ความรู้มาก เขาจึงยังชอบใหญ่เลย ทีนี้เมื่อเขาชอบสิ่งที่ไม่ชอบ เขาก็มีความสุขได้จากสิ่งที่ไม่ชอบก็เลยมีความสุขไปหมดตอนนี้เรียกว่าหลุดพ้นไปขั้นหนึ่งแล้ว เป็นระดับของความหลุดพ้น ที่ข้ามพ้นความสุข-ทุกข์จากชอบใจไม่ชอบใจ ไปสู่ความสุขจากการเรียนรู้ คือสุขหมดเลย เจอสิ่งชอบใจหรือไม่ชอบใจ ฉันสุขหมด

ความสุขจากการเรียนรู้คือพัฒนาการทางการศึกษานะ ถ้าการศึกษาทำอันนี้ไม่ได้ ก็แสดงว่าการศึกษาไม่สามารถทำให้คนเป็นสุข และไม่ประสบความสำเร็จ ยังไม่เป็นการศึกษาที่ถูกต้อง เดียวนี้ไปเน้นกันว่า เออ..เรียนสอนต้องให้สนุกมีความสุข ระวังให้ดีนะ จะไปตกหลุมนะ การเรียนสนุกนี้ทุกขณัณฑ์ก็มี คือมันเป็นความสุขจัดตั้ง เดียวนี้เป็นกันมาก นี่คือเข้าใจผิด

พัฒนาการขั้นพื้นฐานของการศึกษา อย่าให้พลาด

แม้แต่ child-centered education คือการศึกษาที่เด็กเป็นศูนย์กลาง บางทีก็กลายเป็นเข้าใจผิดไปถึงขนาดที่ว่าจะปรนเปรอบบริการเด็ก ครูต้องไปหาทางทำให้เด็กมีความสุข จะต้องให้ครูอาจารย์นี้คิดมากในการที่จะทำอะไรให้บทเรียนสนุก ให้เด็กชอบใจมีความสุขสนุกสนาน อันนี้ถูกต้องในขั้นหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่เป็นจุดหมาย ต้องระวังว่าจะต้องให้มันคืบเคลื่อนหรือส่งต่อไปสู่ขั้นตอนต่อไปของการพัฒนาในการศึกษา แต่เวลานี้ไปๆ มาๆ ได้ยินจนกระทั่งพูดกันในแง่เอาแต่สนุก ไม่เอาสาระแล้ว พออยากก็ไม่เอาแล้ว ไปกันใหญ่ อย่างนี้พลาดแล้วแหละ การศึกษาไม่ได้เรื่องแล้ว อย่างนี้เด็กไปไม่รอดแล้ว

ทำไมไปไม่รอด เพราะมันเป็น**ความสุขจัดตั้ง**ในห้องเรียน ครูต้องคอยมาบริการเด็ก ไม่อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง พอเด็กสำเร็จออกไปแล้ว แยกไปอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง และในโลกแห่งความเป็นจริงนั้น อะไรๆ มันไม่ได้ตามใจคน มันไม่เหมือนในห้องเรียน ที่มีครูคอยจัดให้เด็กสนุก ซึ่งถ้าเลยเถิดเสียหลักไป ก็จะกลายเป็นว่า เด็กกลายเป็นคนที่**ได้รับการบำรุงบำเรอจนเคยตัว** จนสูญเสียศักยภาพในทางความอดทนและในการก้าวออกไปทำการ กลายเป็นคนอ่อนแอ ต่อไปจะกลายเป็นคนทุกข์ได้ง่าย สุขได้ยาก ต้องได้รับการบำรุงบำเรอเอาใจอยู่เรื่อยไป กลายเป็นว่าเราดำเนินการศึกษาผิดทาง เด็กที่ได้รับความสุขแบบจัดตั้ง ถ้าติดอยู่แค่นี้ ไม่พัฒนาต่อไปก็ต้องรอรับความสุขเรื่อยไป สร้างความสุขไม่เป็น เมื่อออกไปในโลกแห่งความเป็นจริงในภายนอก ก็จะเที่ยวหาแต่ความสุขสำเร็จแบบจัดตั้ง ถ้าไม่มีความสุขจัดตั้ง ก็ทุกข์ถนัด และทุกข์อยู่เรื่อยไป หรือไม่ก็ต้องหาความสุขบนความทุกข์ของคนอื่น ก็เบียดเบียนกัน และสร้างโลกแห่งความทุกข์

การที่เขาจัดให้เด็กได้เรียนสนุกมีความสุขในการเรียนนี้ จะต้องตระหนักไว้ว่า

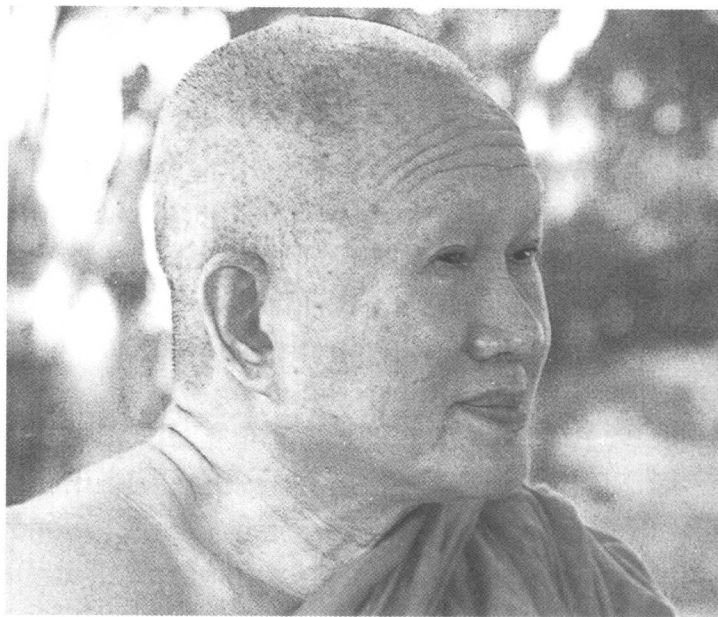
เป็นเพียงขั้นเริ่มต้น เป็นเพียงการจัดสื่อเพื่อจะโยงไปหาการสร้างปัจจัยภายใน

การสร้างปัจจัยภายใน ก็คือการที่จะสร้างปัจจัยซึ่งเป็นคุณสมบัติในตัวเด็กที่จะ ทำให้เด็กสามารถสร้างความสุขขึ้นได้เอง โดยไม่ต้องรอให้คนอื่นมาจัดทำความสุขให้ ต้องให้เด็กสามารถไปสร้างความสุขให้ตนเองได้ จนกระทั่งว่าเด็กนี้จะไปอยู่ที่ไหน แก ก็มีความสุขได้ ให้แกสร้างความสุขได้ ถึงตอนนี้จึงจะปลอดภัย

การทำบทเรียนให้สนุก ให้เด็กมีความสุขจัดตั้งในการเรียน เข้ามาตอนไหน และมีประโยชน์อย่างไร? เรื่องมีว่า เดิมนั้น เด็กยังไม่สนใจ ไม่มีความอยากรู้เลย ครูก็ มาทำบทเรียนให้สนุก และจัดการเรียนให้สนุก ให้เด็กเกิดความสนใจเรื่องนั้นๆ ขึ้นมา เฉพาะอย่างยิ่งให้เด็กเกิดมีความใฝ่รู้ เหมือนกับว่าทำหน้าที่เป็น catalyst ที่นี้พอเด็ก เกิดความสนใจ มีความใฝ่รู้ขึ้นมาแล้ว ตอนนี้จะแกจะเข้าไปแสวงหาความรู้ด้วย ตัวเอง และมีความสุขจากการสนองความอยากรู้นั้น โดยไม่ต้องติดอยู่กับด้าน ความรู้สึก นี่คือการก้าวไปในพัฒนาการทางการศึกษาอย่างที่ว่ามาแล้ว เมื่อเด็กไม่ติดอยู่กับ ความรู้สึก โดยพัฒนาอินทรีย์ไปถึงขั้นที่ว่ามีความสุขจากการเรียนรู้ นี่ตอนนี้นครุ เทพจะหมดปัญหาเลย เพราะไม่ต้องเที่ยวจัดหาอะไรมาบำรุงบำเรอ เมื่อเด็กอยากหา ความรู้ แกก็จะใช้เครื่องมืออย่างไถ่ไหน ในการหาความรู้ และ Information ข้อมูลข่าวสารก็จะเกิดมีประโยชน์สมคุณค่าที่แท้จริง

ในโลกยุคนี้เราจะเห็นว่า เรามี Information มีข้อมูลข่าวสารเยอะแยะไปหมด แต่ดู สิ คนใช้ไม่เป็น ไม่ได้ประโยชน์จากข่าวสารข้อมูล เขาพากันไปหามันในสถานะของ หนึ่ง ผู้เสพบริโภคบันเทิง สอง ผู้ถูกบ่อนให้ ซึ่งไม่รู้จักเลือกเฟ้น ไม่รู้จักค้นหา แล้วก็ ไม่รู้จักใช้ประโยชน์ ได้แต่รับ เป็นฝ่ายรับอย่างเดียว ไม่เป็นฝ่ายกระทำต่อข่าวสารข้อมูล ขอให้ดูสังคมไทยเวลานี้ เราแทบจะไม่ใช่ฝ่ายกระทำต่อข่าวสารข้อมูลเลย เราเป็น ฝ่ายถูกกระทำแทบทั้งหมด

ดูสิ ข่าวสารข้อมูลนี้ มากมายทีเดียวมีผู้ที่เขาอยู่เบื้องหลังวางแผนมาแล้ว และ หลายนกเขาข่าวสารข้อมูลมาบ่อน เขามาจูง เขามาล่อ เขามาปลุก เขามาปั่น รวม ทั้งปั่นกระแสอะไรต่างๆ ถ้าไม่รู้ทัน ไม่คิดพิจารณา ไม่คิดเฟ้น ไม่วิเคราะห์หิวจี้ เราก็ มักหลงไปตามนั้น เราก็ไหลไปตามกระแส นี่คือการที่เราถูกกระทำ ข่าวสารข้อมูลนั้น กลายเป็นเครื่องมือของคนพวกหนึ่ง ที่เขาเอามาปั่น มาแต่ง มาปรุง มาล่อเหยื่อ มา อะไรต่ออะไร ให้เราเป็นไปตามๆ นี่คือการที่เราไม่เป็นผู้กระทำต่อข่าวสารข้อมูล ไม่กระทำ

ตั้งแต่เรียนรู้ ไม่กระทำให้แก่การใช้ประโยชน์ ไม่เอามาสร้างสรรค์แก้ปัญหาอะไรต่าง ๆ มันก็จบ และที่แท้ทั้งหมดนี้ก็มาจากเรื่องอินทรีย์นั่นเอง

หันกลับมาเรื่องเมื่อีก้อก็ คือตัวมนุษย์ที่ว่ำนั้น เมื่อเขาไม่พัฒนา เขาก็มีความสุขอยู่แค่อย่างเดียว คือ สุขจากการเสพสนองความรู้สึก แล้วก็สุข-ทุกข์ก็อยู่ที่ชอบใจ-ไม่ชอบใจเท่านั้น แต่พอเขาเริ่มพัฒนา เขาเกิดมีความสุขจากการเรียนรู้ ที่นี้เขาก็สุขหมดทั้งสิ่งที่ชอบและไม่ชอบ ต่อมาเขาสบายจากการทำให้ดี พอต้องการทำให้ดี เขาจะทำอะไรต่ออะไรให้ดี เขาก็สุขจากการกระทำอีก ตอนนั้นแหละการศึกษาเดินหน้าแล้ว การสร้างสรรค์ก็ฟุ้งมาด้วย

ปัญหาใหญ่ของโลกสมัยนี้ คือคนมีความสุขและมุ่งหาความสุขจากการไม่ต้องทำ ถ้าสุขอย่างไม่ต้องทำ ก็คือเป็นฝ่ายเสพบริโภค การเสพบริโภคก็คือเป็นฝ่ายรับ จึงไม่ต้องทำ เมื่อจะเสพบริโภค ในยุคเศรษฐกิจการตลาด ก็ได้แต่เอาเงินซื้อ พ่อแม่หาเงินมาให้ก็แล้วกัน เรื่องของฉันคือและแค่นี้ไปซื้อเสพบริโภค กลายเป็นว่าถ้าจะสุขก็ไม่ต้องทำ ถ้าต้องทำก็คือทุกข์ อย่างนี้ก็คือการไม่พัฒนามนุษย์ เป็นเรื่องที่ชัดเจนมาก แล้วก็ไปไม่รอดในสังคม หรือสังคมก็ไปไม่รอด แต่ถ้ามนุษย์พัฒนาตนในการศึกษาแล้ว ก็จะช่วยทำให้สังคมพลอยดีขึ้นด้วย ซึ่งหมายถึงพัฒนาในขั้นที่มนุษย์ก้าวไปถึงสุขจากการกระทำ ในความหมายว่าทำให้มันดี คือทำการสร้างสรรค์

ต้องย้ำว่า **ฉันทะ** คือความอยากทำให้ดีนี้ เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาการศึกษา ควรพูดว่าต้องให้ฉันทะเกิดขึ้นในผู้เรียนให้ได้ เมื่อเราอยากทำให้มันดี พอเห็นอะไรยังไม่ดี ยังไม่เรียบร้อย ก็อยากทำให้มันดี ไปเห็นตรงไหนยังไม่สะอาด ก็อยากทำให้สะอาด เห็นคนไหนหน้าตาไม่ดี เห็นคนไหนร่างกายยังไม่อ่อนแอ สุขภาพไม่ดี ก็อยากไปช่วยแก้ไขทำให้ดีทำให้สมบูรณ์ ไปเรียนเป็นหมอกก็เพื่อจะรักษาคนให้หายโรค ให้คนแข็งแรงมีสุขภาพดี ทำงานซ่อมท่อประปา ก็จะทำให้มันดีให้ได้ ให้สมบูรณ์ที่สุดของมัน อย่างนี้เรียกว่า อยากทำให้มันดี

ถ้ามีฉันทะกันอย่างนี้ละก็ เมืองไทยไม่กี่ปีหรอก พัฒนาฉิวเลย แต่ตอนนี้ฉันทะไม่มีอะไรไหม คนขาดฉันทะไปทั่ว เลยทำงานกันแค่พอเสร็จ หรือพอให้ได้ผลตอบแทนแล้วจะไปได้อย่างไรละ นี่แหละคือการศึกษาคือเป็นพื้นฐานของการพัฒนา ไม่ต้องไปมองไฉนที่ ตื่นเต้นโลกาภิวัตน์อะไรกันมากหรอก ตอนนี้โลกาภิวัตน์มันมาในแง่ของการ

ครอบงำโลก โดยที่ว่ามีตัวปลูกปั่นอยู่ที่แห่งสองแห่งเท่านั้นเอง กระแสก็ไหลท่วมไปได้หมดทั่วโลก เพราะคนขาดการศึกษา เลยได้แค่ถูกกระทำ อาจจะเป็นเหยื่อไปเลย แล้วก็ไปเรียกอะไรต่ออะไรที่ผิวๆ เนิ่นๆ เป็นการศึกษาไป ส่วนการศึกษาแท้ๆ ที่ชีวิตของมนุษย์ เรากลับไม่ได้ดำเนินการ ต้องมองกระบวนการทำให้เกิดมีจิตสำนึกว่าเป็นพัฒนาการขั้นพื้นฐานของการศึกษา

พัฒนาการทางปัญญา หนุนพัฒนาการทางอารมณ์

เอาเป็นว่า ที่แท้แล้ว พอมนุษย์เกิดมา เราก็มีเครื่องมือสื่อสารติดต่อกับโลกภายนอก มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นประตู เรียกว่าทวารชุดแรก คือชุดรับรู้ เรียกว่า **ผัสสทวาร ๖** แล้วก็มีส่วนสำหรับกระทำมี ปฏิสัมพันธ์กับโลก คือกาย วาจา ใจ เรียกว่า **กรรมทวารอีก ๓** เจ้าสองชุดนี้แหละก็พัฒนาต่อไปโดยมีการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก นี่เป็นด้านพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ แต่เรื่องไม่ได้จบแค่นี้ ที่จริงมนุษย์ไม่ได้อยู่แค่ภาพปรากฏ หรือแค่ด้านเคลื่อนไหวติดต่อสัมพันธ์ ทำไมเราจึงต้องสัมพันธ์กับโลกภายนอก ก็เพราะมันมีข้างในที่อยู่ลึกลงไปอีก

แต่ เอาละ แค่สัมพันธ์กับโลกภายนอก เราก็แยกให้ครบเสียก่อน ดูว่ามีอะไรบ้าง ในการที่รับรู้ กระทำ สื่อสารสัมพันธ์อะไรต่างๆ กับโลกภายนอก หรือสิ่งแวดล้อมนี้ เราแยกได้เป็นสองด้าน คือ สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ เช่น วัตถุสิ่งของ ธรรมชาติ แล้วก็สิ่งแวดล้อมด้านสังคม คือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ที่นี้เราจะสัมพันธ์อย่างไร การสัมพันธ์พื้นฐานก็ที่ว่าเมื่อ ก็คือการใช้อินทรีย์รับรู้ ชีวิตจะอยู่รอดและอยู่ให้ดีก็ต้องใช้อินทรีย์เหล่านี้ให้เป็น ให้ได้ผล ไม่ให้เกิดโทษจากอินทรีย์ ไม่เอาแต่เสพ มัวลุ่มหลง เพลิดเพลิน มัวเมา แต่ใช้ศึกษาใช้เรียนให้ได้ความรู้ ได้สิ่งที่เป็นประโยชน์ เอามาพัฒนาชีวิตของตน ปรับปรุงสิ่งแวดล้อม แก้ไขปัญหาต่างๆ นี่คือด้านแรก

แต่ไม่จบแค่นี้ ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนั้น สาระสำคัญอย่างหนึ่งก็คือชีวิตจะอยู่ได้ก็ต้องมีการบริโภค คือกินอยู่ ตั้งแต่อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยที่เชื้อต่อชีวิตที่จะอยู่ได้ ถ้ามนุษย์ใช้หรือปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้ไม่ถูกต้อง เรียกว่า "บริโภคไม่เป็น" ชีวิตก็เป็นอยู่ไม่ดี อาจถึงกับจะอยู่ไม่รอด แล้วทำอย่างไรจะอยู่ให้ดี ก็ต้องรู้จักกินอาหาร เป็นต้น ที่เรียกว่าต้องบริโภคให้เป็น ที่นี้ในการรับประทานอาหาร ที่ว่ารับประทานไม่เป็น ก็คือไม่ใช่ปัญญา ไม่รู้ว่ากินไปเพื่ออะไร

มนุษย์ก็สำคัญที่รู้แหละ เพราะอย่างที่ว่าแล้ว มนุษย์อาศัยสัญชาตญาณได้น้อย ตัวที่จะแทนและเหนือสัญชาตญาณได้ ก็คือความรู้ที่เรียกว่าปัญญานี้แหละ ถ้ามนุษย์ขาดความรู้เสียอย่างเดียวก็น่าไม่ได้แล้ว สู้สัตว์อื่นไม่ได้ เพราะจะไม่รู้ว่าอะไรเป็นคุณอะไรเป็นโทษ อะไรเกื้อกูลอะไรเป็นอันตรายแก่ตัวเอง ชีวิตของตนจะอยู่ดีได้อย่างไร แม้แต่จะกิน ก็ไม่รู้ว่ากินเพื่ออะไร กินอะไรแค่ไหนอย่างไรจึงจะเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของตน เอาแค่ตามที่เขาพูดกันมาว่า "กินเพื่ออยู่ อย่าอยู่เพื่อกิน" เราก็ได้คติไว้อย่างหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้มองลึกซึ่งอะไรไปกว่านั้น ที่จริงต้องไปไกลกว่านั้น จะต้องมีปัญญาที่มองเห็นชัดเจนว่า เรากินเพื่ออะไร

เฮ้อ...ลองถามกันดู ถ้าให้เด็กคิด เด็กก็ตอบได้ แต่ปัญหาคือว่าเด็กแกไม่เคยคิด และก็ไม่มีคนถามแก เราก็อาจจะถามให้แกคิดดู เฮ้อ...กินเพื่ออะไร กินนี้เพื่ออร่อยใช่ไหม คิดดูให้ดีเถอะ จะเห็นว่า เราไม่ใช่กินเพื่ออร่อย ที่เราอยู่กันได้ เดินได้

ทำอะไรๆ ได้... เราต้องมีร่างกายแข็งแรง แล้วมันแข็งแรงอยู่ได้ยังไง ร่างกายของเรา ขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวได้เพราะอะไร อ้อ...ก็เพราะว่ามันมีกำลัง แล้วกำลังมาจากไหน ก็มาจากอาหาร อ้อ... ตอบได้แล้ว ที่กินอาหารก็เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง สุขภาพดี มีกำลัง จะได้ดำเนินชีวิตเป็นอยู่ได้ ไปทำอะไรๆ ได้

ตกลงว่า ที่กินอาหารนี้ที่แท้ก็เพื่อให้มันไปบำรุงและซ่อมแซมร่างกาย ให้ร่างกายแข็งแรงมีกำลัง มีสุขภาพดี จะได้เป็นอยู่ดี และจะได้ใช้ร่างกายทำประโยชน์ได้ อ้อ...ที่กินนี้ คุณค่าและความมุ่งหมายที่แท้ของมันอยู่ที่ตรงนี้นี่เอง เพราะฉะนั้นพระท่านจึงฝึกตนและฝึกกันตั้งแต่ต้น โดยเริ่มด้วยบทฝึกหัดแรกเลย พอจะฉันอาหารก็ให้บอกตัวเอง "ปฏิสังขา-โย..." ว่าข้าพเจ้าพิจารณาแล้วโดยแยบคาย จึงฉันอาหารอย่างตระหนักรู้ว่า ที่บริโภคนี้มีไซ่มุ่งเพื่อเอร็ดอร่อย เพื่อสนุกสนานมัวเมา เพื่อจะเอาเด่น เอาโก้ะไรหรอก แต่กินเพื่อให้ชีวิตเป็นไป เพื่อจะได้เอาชีวิตร่างกายนี้ไปใช้ทำประโยชน์ ไปเกื้อหนุนแก่ชีวิตที่ต้งาม คือเราจะได้อาชีวิตของเราที่บริโภคให้มีสุขภาพแข็งแรงดีนี้ ไปเรียนรู้ ไปศึกษา ไปฝึกหัด ไปพัฒนา ไปทำสิ่งที่ดีอะไรต่างๆ นี่ก็คือเริ่มกินด้วยความรู้เข้าใจ มีความมุ่งหมายที่ถูกตรงในการกิน เรียกว่ารู้คุณค่าแท้

พอใช้ปัญญาแยกแยะได้อย่างนี้ ก็จะเริ่มมองอาหาร มองปัจจัยสี่ มองสิ่งของเครื่องใช้ทั้งหลาย ตลอดจนมองเทคโนโลยี เปลี่ยนไป คือ ไม่มุ่งเพียงเพื่อเอร็ดอร่อย เพื่อสนุกสนาน (ตันทา) ไม่มุ่งเพื่ออวดโก้ เพื่อแสดงฐานะความยิ่งใหญ่ (มานะ) และ จะรู้ตระหนักถึงความจริงว่า ถ้าเราไปสนองความรู้สึกออร์อยนี้ บางทีมันไม่ได้ผลจริงหรอก กินออร์อยแล้วเป็นโทษก็มีมาก และกินอาหารแพงก็ไม่จำเป็นต้องเป็นประโยชน์ต่อชีวิต

กลายเป็นว่า ถ้าจับจุดได้แล้ว ถ้าเรากินใช้โดยมุ่งประโยชน์ตามคุณค่าที่แท้ ปัญหา ก็จะน้อยลงไป การเบียดเบียนกันก็น้อยลง ไม่เบียดเบียนตัวเองด้วย ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมด้วย และไม่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วย แต่ทำให้สามารถเกื้อกูลกันได้ดีขึ้น ทุกอย่างจะดีไปหมด นี่เป็นแค่ตัวอย่างเท่านั้น ว่ากินอาหารก็ต้องรู้คุณค่าของอาหารว่าที่แท้เรากินเพื่ออะไร ซึ่งนอกจากทำให้ปฏิบัติต่อชีวิตของตนเองได้ถูกต้องแล้ว ก็จะทำให้ปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมได้ถูกต้องดีขึ้นด้วย ซึ่งก็สัมพันธ์กับชีวิตของตัวเองนั่นเอง นี่ก็เรื่องการกินอยู่ ต้องกินอยู่ให้ถูก กินใช้ให้เป็น อันเป็นพัฒนาการขั้นพื้นฐานของการศึกษา

พอเรากินเป็นแล้ว สุขภาพก็จะพัฒนาไปอีก แต่ก่อนนี้ความสุขอยู่ที่ได้สนองความรู้สึกออร์อย ต่อมา ได้กินอาหารที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ บางทีแม้จะไม่ค่อยออร์อย ก็รู้สึกชื่นใจ มีความสุขเล็กๆ ว่า อ้อ...นี่เราได้กินสิ่งที่ดี มีคุณค่า เป็นประโยชน์ ความรู้สึกเปลี่ยนไป สุขภาพเปลี่ยนไป จะเห็นว่าความรู้เข้าใจคือปัญญานี้มันมาพัฒนาปรับเปลี่ยนความรู้สึกด้วย คือพอมนุษย์มีปัญญามากขึ้น เจ้าพวก emotion บรรดาความรู้สึกทั้งหลายก็จะถูกพัฒนาไปด้วย

ในขั้นต้น เรามีความรู้สึกขั้นพื้นฐานที่เด่นด้านสนองความต้องการเสพทาง ตา หู จมูก ลิ้น เท่านั้น แต่ต่อมาจากการพัฒนาด้านความรู้ ก็เกิดปัญญาที่มาพัฒนาด้านความรู้สึก แล้วทำให้ความรู้สึกประณีตยิ่งขึ้นๆ ไปตามลำดับ คือเราปฏิเสธไม่ได้ แต่ต้องรู้ทันความจริงว่า ด้านรู้ กับด้านรู้สึกนั้น มันคู่กันอยู่ ด้าน emotion คือความรู้สึก ที่นิยมเรียกกันว่า "อารมณ์" จะเติบโตขยายตัวในสภาพที่หยาบไปเรื่อยๆ โดยที่ถ้าไม่มี

ปัญญามันจะพัฒนาไม่ได้ แล้วมันจะยิ่งหายากๆ ขึ้นไปอีก อย่างที่เรียกว่ามีแต่ negative emotions

แต่ถ้าเราพัฒนาถูกต้อง อินทรีย์ทางด้าน "รู้" คือปัญญา ก็จะมาพัฒนาด้าน ความ "รู้สึก" ทำให้ positive emotions เกิดมากขึ้นๆ และประณีตมากขึ้นๆ เช่นว่า เรามีปัญญารู้เข้าใจเพื่อนมนุษย์ เราเห็นคนมีความทุกข์หน้าตาไม่สบาย แต่ก่อนเราเกิด ความรู้สึกไม่ชอบใจ เขาหน้าตาบึ้งมา เราก็โกรธเราก็ก่ด ไม่พอใจ ไม่สบายใจ เราก็ทุกข์ด้วย มีแต่ emotions ที่ไม่ดี ต่อมาเรามีปัญญารู้จักพิจารณา เมื่อเห็นคนหน้าตา ไม่ดี หน้าตาบึ้งมา แทนที่เราจะโกรธ จะไม่สบายใจ หรือจะรังเกียจ เรามองด้วยความเมตตาและเข้าใจว่า เขาอาจจะมีความทุกข์ น่าสงสาร ถ้ามีโอกาส เราจะต้องไถ่ถามดู ถ้าเขามีปัญหา จะได้หาทางช่วยเหลือเกื้อกูล พอคิดพอมองอย่างนี้ปัญญาก็ปรับเปลี่ยนความรู้สึกให้ใหม่ แทนที่จะโกรธหรือขุ่นมัว ก็เกิดเมตตากรุณา กลับเป็นดีไปเลย นี่คือปัญญาพัฒนา emotion ปัญญาเปลี่ยนความรู้สึกของคนได้ทั้งหมด ฉะนั้นท่านจึงให้เรียนรู้ศึกษาพัฒนา เมื่อคนมีปัญญาขึ้นมา เราก็พัฒนามนุษย์ไปทั้งคน สำหรับความรู้สึกที่คู่กันอยู่กับความรู้ นั้น ก็จะพัฒนาไปกับความรู้ด้วย ข้อสำคัญว่าอย่าลืมด้านความรู้ คือปัญญา ที่จะต้องพัฒนาไปเรื่อย

ขอแทรกเป็นความรู้แถมที่ยังไม่ลงรายละเอียดว่า ด้าน "รู้" คือปัญญา ที่พัฒนา ด้านความ "รู้สึก" ให้ประณีตขึ้นไปเรื่อยๆ อย่างคู่เคียงกันไปนี้ จะดำเนินต่อไปจนในที่สุด เมื่อปัญญาพัฒนาสูงสุด ด้านความ "รู้สึก" (จะใช้คำว่า "อารมณ์" ก็แล้วแต่) ก็จะมีแต่ความรู้สึกที่เป็นกุศล ถ้าใช้คำฝรั่งก็ว่ามีแต่ positive emotions โดยมีตัว แทนที่เป็นคุณสมบัติเด่นสุดคือ "กรุณา" มาคู่กับ "ปัญญา" ถึงตอนนี้ พูดเป็นภาษา ง่ายๆ ว่า มี "รู้" กับ "รัก" ที่บริสุทธิ์บริบูรณ์ พร้อมด้วยความรู้สึกที่เป็นกุศลอื่นๆ เช่น ความปลอดโปร่งโล่งเบา ความเอิบอิ่มเบิกบานผ่องใส และความชื่นชมยินดีแห่ง จันทรที่ไม่มีอะไรมาเบียดบังปิดกั้น เป็นอิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริงและยั่งยืน

พัฒนาการทางปัญญา พ่วงเอาพัฒนาการทางสังคมมาด้วย

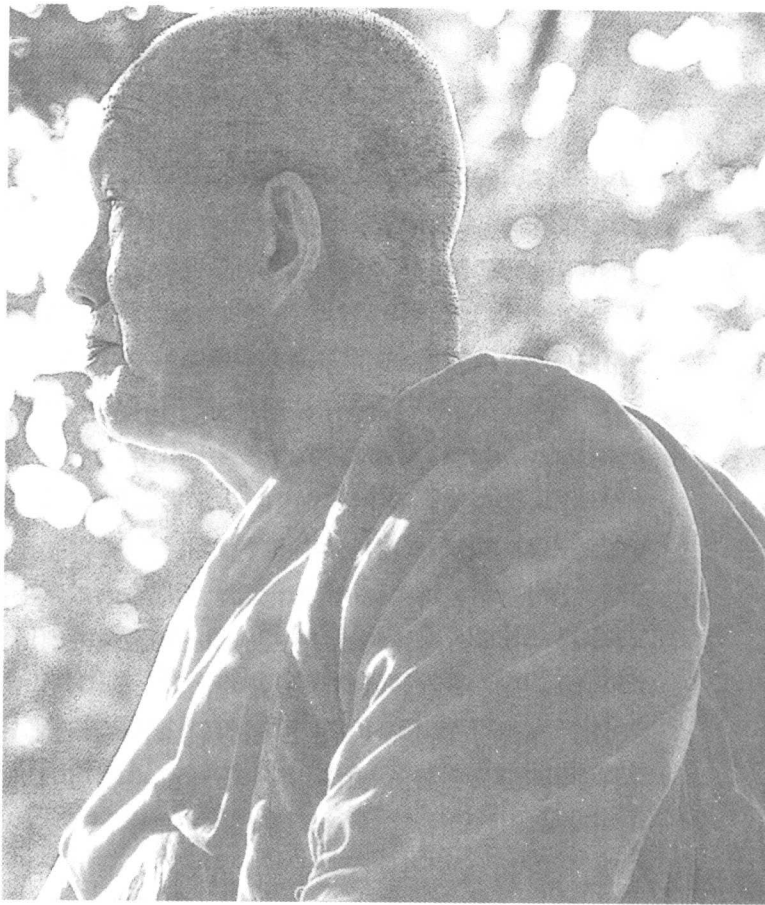
อย่างที่พูดมาแล้ว ตั้งแต่เรื่องกินอาหาร เมื่อมีปัญญาจริง เราก็กินก็บริโภคโดย ได้คุณค่าที่แท้ อย่างน้อยเราก็ได้คติ เริ่มรู้ทัน และกินอย่างมีสติขึ้นบ้าง หมายความว่า ด้านความรู้สึกเอร็ดอร่อย ก็ไม่ใช่ที่เราจะทิ้งหรือละเลย อย่างน้อยเราก็อยู่ร่วมกับ เพื่อนมนุษย์ด้วยความเข้าใจ และเอื้อใจกัน อย่างมีลูกมีหลาน เราก็ให้เด็กกินให้อร่อย แต่พร้อมกันนั้นเราก็ไม่ลืมด้านที่แท้ คือไม่ใช่ทำให้แก่อร่อยอย่างเดียว แต่อร่อยแล้ว ต้องได้ประโยชน์ที่เป็นคุณค่าแท้ด้วย โดยฝึกให้แกเรียนรู้ว่ากินเพื่ออะไร ให้ชีวิตอยู่ กับความจริง ให้เขาเข้าถึงประโยชน์ที่แท้จากคุณค่าของอาหารที่ทำให้ร่างกายดี แข็งแรง มีสุขภาพ ไม่กินให้เป็นโทษกลายเป็นบั่นทอนสุขภาพของตนเอง เพราะมัวมุ่งเอา แต่อร่อยหรืออดใจแล้วไปกินของที่เขาแต่งสีแต่งรส ใส่สารเคมีที่เป็นโทษแก่ชีวิตร่างกาย พูดง่ายๆ ว่า ให้รสชาติมาเสริมหนุนคุณค่าที่แท้ ไม่ใช่เห็นแก่รสชาติจนยอมสูญเสียคุณค่าที่แท้ เด็กก็จะได้เรียนรู้พัฒนาความใฝ่ปัญญาที่มาร่วมขัดเกลาการสนอง ด้านความรู้สึกให้ประณีตขึ้นด้วย เด็กจะเป็นคนที่รู้จักแง่มุมในการที่จะศึกษา ไม่ใช่ติดจมอยู่กับความรู้สึก โดยที่ปัญญาไม่พัฒนาขึ้นมาเลย

เมื่อเด็กได้เริ่มต้นพอให้ได้แง่มุมที่จะฝึกคิดแล้ว แก่ก็มีโอกาสที่จะพัฒนาในการ

ศึกษาเรื่อยไป ความรู้ในขั้นที่เป็นปัญญาก็จะแตก
จนยิ่งขึ้นๆ นี่คือการแก้เรื่องการกินขึ้นมาตั้ง การ
ศึกษาก็เริ่มต้น ต่อไปการเป็นอยู่ด้านต่างๆ ก็เข้ามาสู่
การศึกษาด้วย อย่างใส่เสื้อผ้า ก็จะพิจารณาว่า ที่
เรานุ่งห่มเสื้อผ้านี้เพื่ออะไรแน่ อ้อ...ไม่ใช่แค่เพื่อจะ
สวยงาม หรือจะล่อตาล่อใจอะไรกันหรอก แล้วก็ไม่ใช่จะ
หวดระมัดระวัง หวดรำหวดรวาย มาวัดฐานอะไรกัน
ที่แท้ก็เพื่อกันหนาวกันร้อน กันเหลือบยุงลิ้นไร สิ่ง
ที่จะมารบกวนต่างๆ อันนี้ด้านธรรมชาติของชีวิต

แล้วที่นี้ด้านสังคม ขึ้นต้นก็กันละอาย มองต่อ
ไปในทางของปัญญาเพื่อคุณค่าที่แท้ เราก็จะเข้าใจ
มากขึ้น เช่นว่า อ้อ...เราสวมใส่เสื้อผ้าแค่ไหนถึงจะ
พอดี คนพวกหนึ่งก็ไปติดในกระแสค่านิยม มุ่งที่จะ
สนองความรู้สึกว่า สวยงาม ยั่วยวน ล่อตาล่อใจ หรือ
ได้แสดงฐานะว่าเรานี่โก้เก๋ อะไรต่ออะไร บางทีสวม
ใส่ไปแล้วเป็นภัยอันตรายแก่ตัวเอง นี่ก็สุดโต่งไปทาง
หนึ่ง ส่วนอีกพวกหนึ่งก็คิดว่า อ้อ...นี่ ฉันไม่เอาด้วย
แล้ว เสื้อผ้าไม่ต้องไปเอาโก้เก๋สวยงาม ก็เลยแต่งตัวเสียมอซอซอมซ่อไปเลย เหมือน
กับจะบอกว่าฉันไม่แคร์สายตาใคร นี่ก็สุดโต่งไปอีกข้างหนึ่ง ยึดมั่นถือมั่นตัวเองทั้ง
สองพวก

ที่นี้ ถ้าเป็นคนมีปัญญารู้จักคุณค่าที่แท้ เขาก็จะมองว่า เออ...มนุษย์เรานี้อยู่
ร่วมกันในโลก เราควรมีเมตตา ปรารถนาดีต่อกัน ที่เราเป็นเพื่อนมนุษย์กันนี้ เราก็เป็น
สิ่งแวดล้อมของกันและกัน ธรรมตามนุษย์ทุกคน เมื่อยังเป็นปุถุชนอยู่ ก็ควรจะได้พบ
เห็นสิ่งดีงาม สดใส สะอาดเรียบร้อย ที่สบายตา น่าสบายใจ ที่จะช่วยให้จิตใจของเขา
สดชื่น เบิกบาน ผ่องใส หรือชื่นตาชื่นใจ ซึ่งจะเอื้อต่อการพัฒนาจิตใจของเขา จึงได้มีการ
จัดสถานที่สิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้คนได้สัมผัสสัมผัส ให้ได้เห็นต้นไม้เขียวขจี

ปัญหาใหญ่ของโลกสมัยนี้ คือคนมีความสุขและมุ่งหาความสุขจาก
การไม่ต้องทำ ถ้าสุขอย่างไม่ต้องทำ ก็คือเป็นฝ่ายเสพบริโภค การเสพ
บริโภคก็คือเป็นฝ่ายรับ จึงไม่ต้องทำ เมื่อจะเสพบริโภค ในยุคเศรษฐกิจ
การตลาด ก็ได้แต่เอาเงินซื้อ พ่อแม่หาเงินมาให้ก็แล้วกัน เรื่องของฉันคือ
และแค่นี้ไปซื้อมาเสพบริโภค กลายเป็นว่าถ้าจะสุขก็ไม่ต้องทำ ถ้าต้องทำ
ก็คือทุกข์ อย่างนี้ก็คือการไม่พัฒนามนุษย์

เป็นต้น เราก็เป็นสิ่งแวดล้อมของคนอื่น ทุกคนเป็นสิ่งแวดล้อมของกันและกัน เมื่อเขาเห็นเราก็ขอให้เขาได้ความสบายตาชื่นใจ เพราะฉะนั้นเราก็แต่งตัวให้เหมาะสม ให้ถูกต้องตามวัฒนธรรม สะอาด เรียบร้อย พอเหมาะ พอดี พอแต่งตัวด้วยความรู้เข้าใจ และด้วยเจตนาอย่างนี้ การใช้เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มก็พอดีทันทีเลย ได้ทั้งความดีมีกุลจิตก็เมตตาเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แล้วก็แต่งได้พอเหมาะพอดี คืออะไรแค่นั้นอย่างไรที่จะทำให้จิตใจของคนอื่นเขาสบาย เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีของกันและกัน ก็ทำแค่นั้นอย่างนี้เป็นต้น อันนี้ก็เป็นเรื่องของปัจจัย 4 ใช้ได้หมด

รวมความว่า จะมีสิ่งเสพบริโภคเทคโนโลยีอะไร เราก็ใช้ด้วยปัญญาที่รู้คุณค่า แท้ว่าวัตถุประสงค์ หรือประโยชน์ของมันอยู่ที่ไหน ลูกมาบอกว่าจะขอเงินไปซื้อคอมพิวเตอร์สักเครื่อง ก็ลองค่อยๆ ถามว่า หนูจะซื้อเพื่ออะไร หนูจะใช้มันเพื่อประโยชน์อย่างไร ถ้าลูกยังคิดไม่ชัด คุณพ่อคุณแม่อาจจะช่วยคิด เอาเป็นบทเรียน เป็นแบบฝึกหัด มาวางแผนซื้อคอมพิวเตอร์กัน ให้สนุกไปเลย ตอนแรกอาจจะให้ลูกไปวางแผนเองขั้นหนึ่งก่อน แล้วคุณพ่อคุณแม่จะช่วยคิด มาคุยกันดู มาช่วยกันวางแผนว่าจะซื้อคอมพิวเตอร์อย่างไร จึงจะได้ประโยชน์มากที่สุด คุ่มค่าที่สุด ก็กลายเป็นการเรียนรู้ไปหมด ตัวอย่างนี้ก็เป็นเรื่องของชีวิตนั่นเอง เมื่อทำให้ลูกก็เป็นการศึกษาทั้งนั้น

ที่นี้ ถ้าเป็นคนมีปัญหา รู้จักคุณค่าที่แท้ เขาก็จำมองว่า เออ...มนุษย์เรานี้อยู่ร่วมกันในโลก เราควรมีเมตตา ปรารณาดีต่อกัน ที่เราเป็นเพื่อนมนุษย์กันนี้เราก็เป็นสิ่งแวดล้อมของกันและกัน ธรรมตามนุษย์ทุกคน เมื่อยังเป็นปุถุชนอยู่ ก็ควรจะได้พบเห็นสิ่งดีงาม สดใส สะอาด เรียบร้อย ที่สบายตา น่าสบายใจ ที่จะช่วยให้จิตใจของเขาสดชื่น เบิกบาน ผ่องใส หรือชื่นตาชื่นใจ ซึ่งจะเอื้อต่อการพัฒนาจิตใจของเขา

การศึกษา ต้องพัฒนาศักยภาพแห่งความสุข

หันกลับมาที่เรื่องความสุขกันอีก มนุษย์เรานี้จะพัฒนาความสุขไปได้เรื่อยๆ เมื่อมีความสุขเดินหน้าพัฒนาจากขั้นสนองความต้องการเสพที่ให้เกิดความรู้สึกมีความสุข ขึ้นมาสู่การสนองความต้องการรู้ ความใฝ่รู้ ความต้องการทำให้ดี แล้วความสุขก็เกิดขึ้นในการสนองความต้องการทุกขั้นนั้น

ที่นี้ ในความต้องการทำดีนั้น ถ้ามาเกี่ยวข้องกับเพื่อนมนุษย์ ก็จะมีความสุขเพิ่มเข้ามาอีก อย่างที่ว่าแล้ว ความต้องการทำดีนั้น เริ่มจากการอยากให้อะไรนั้นๆ ที่ตนพบเห็นจะเจอเกี่ยวข้องกับทุกอย่าง ให้มันดี ให้มันงาม ให้มันสมบูรณ์ ดังนั้นโดยทั่ว

ไปจึงพูดถึงฉันที่มีต่อสิ่งทั้งหลายที่เป็นวัตถุหรือทางกายภาพก่อน เช่น เราอยากให้พื้นถนนเรียบสะอาด อยากให้สนามหญ้าเขียวขจี น่าชื่นตาชื่นใจ แต่ไม่ใช่แค่นั้น ที่นี้อีกด้านหนึ่ง พอเราเห็นคน เราก็อยากให้เขามีร่างกายสมบูรณ์ ไม่กะพร่องกะแพร่ง ไม่พิการพิการ มีความเป็นอยู่ดี นี่ก็คืออยากให้เขามีความสุข

ความรู้สึกที่อยากให้ดีสำหรับสิ่งของวัตถุอื่นๆ เรียกว่า **ฉันทะ** แต่เมื่อมาเป็นความรู้สึกต่อเพื่อนมนุษย์ ความอยากให้ดีให้งามให้สมบูรณ์นี้ ที่นี้เป็นความรู้สึกต่อเพื่อนมนุษย์ เปลี่ยนคำเรียกเป็น **เมตตา** ฉันทะนั่นแหละ แต่เปลี่ยนเรียกว่าเมตตา เพราะว่าสำหรับมนุษย์นี้มีเรื่องพิเศษที่ทำให้แยกเป็นหลายอย่าง คือมนุษย์นี้ต้องเกี่ยวข้องกับกันมาก และอยู่ในหลายสถานการณ์ ถ้าเขาอยู่ตามปกติ เรามีความเป็นมิตร อยากให้เขาอยู่ดีเป็นปกติ และมีความสุขเรื่อยไป ก็เรียกว่า**เมตตา** ที่นี้สถานการณ์เปลี่ยนไป เขาตกต่ำเดือดร้อนเป็นทุกข์ ตอนนี้เราอยากให้เขาหลุดพ้นจากภาวะเดือดร้อนเป็นทุกข์นั้น ให้คืนสู่ภาวะปกติ ก็เปลี่ยนชื่อเรียกเป็น**กรุณา** ที่นี้ต่อไป เขาไปทำอะไรดีขึ้น ประสบความสำเร็จ มีความดีงามยิ่งๆ ขึ้นไป หรือว่าพัฒนาชีวิตได้ดีขึ้น เราก็พลอยยินดีกับเขาด้วย อยากให้เขาดีงามยิ่งขึ้นไปอีก ฉันทะก็เปลี่ยนเป็น**มุทิตา** นี้แหละสำหรับเพื่อนมนุษย์นี้ท่านแยกให้พิเศษ ก็เลยมีศัพท์เรียกเยอะ แต่ก็มาจากฉันทะทั้งหมด

ฉันทะนี้เป็นแกนของมนุษย์ที่เฉลยทีเดียว ต้องให้มีอยู่เป็นประจำในจิตใจ มันจะมาคู่กับตัณหา ซึ่งต้องการเสพแค่เพื่อตัวตน เอาความรู้สึกทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่อยากเห็นสวยงาม อยากฟังเสียงไพเราะ อยากบำรุงบำเรอผัสสะของตัวเอง แต่ฉันทะนี้ไม่เกี่ยวกับตัวแล้ว มันไม่เอาเพื่อตัว มันอยากให้สิ่งนั้นๆ มันดีของมัน เหมือนเราอยากเห็นพื้นสะอาด ก็อยากให้สะอาดของมัน อยากให้ต้นไม้มันสมบูรณ์แข็งแรง ก็อยากให้มันสมบูรณ์แข็งแรงของมัน อย่างนี้เรียกว่าฉันทะ มันไม่เกี่ยวกับตัวตนอะไรของเรา

ฉันทะนี้ถือว่าเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นเลยทีเดียว ถ้าไม่มีฉันทะแล้วมนุษย์พัฒนาไม่ได้ ฉะนั้นท่านจึงแยกความอยากเป็น ๒ อย่าง คือ ความอยากที่เป็นกุศล กับความอยากที่เป็นอกุศล ความอยากที่เป็นกุศลเรียกว่า "**ฉันทะ**" ความอยากที่เป็นอกุศล เรียกว่า "**ตัณหา**" ที่นี้ความอยากที่เป็นกุศลที่เรียกว่าฉันทะนี้มันกว้าง เช่นพอมาเกี่ยวกับเพื่อนมนุษย์ ก็แสดงตัวเป็น เมตตา กรุณา มุทิตา ซึ่งมีสาระสำคัญว่าอยากให้คนอื่นมีความสุข ที่นี้เมื่ออยากให้เขามีความสุข พอเห็นเขามีความสุข เราก็สุขด้วย แต่ถ้าไม่มีความสุขด้วยนี้ เราจะไม่มีทางได้ความสุขจากการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เลย

เรื่องสุขจากความอยากให้คนอื่นเป็นสุขนี้ ต้องยกพ่อแม่เป็นตัวอย่าง เพราะพ่อแม่มีพรหมวิหาร คือ เมตตา กรุณา มุทิตา รวมทั้งข้อสุดท้ายที่ยากที่สุด คืออุเบกขา

พ่อแม่เห็นลูกเป็นปกติ ก็รักอยากให้ลูกสุขตลอดไป (เมตตา) ทำอะไรให้ลูกเป็นสุขได้ ก็เป็นสุขด้วย

ที่นี้พอเห็นลูกเป็นทุกข์ เจ็บไข้ ป่วย พ่อแม่ก็อยากทำให้ลูกหายทุกข์ (กรุณา) พอไปช่วยทำให้ลูกหายทุกข์ได้ ลูกเป็นสุข พ่อแม่ก็เป็นสุขด้วย

ที่นี้ลูกเป็นสุขยิ่งขึ้น หรือประสบความสำเร็จ ทำอะไรได้ผลดี ก้าวหน้าในการทำงานการศึกษา พ่อแม่ก็พลอยดีใจด้วย (มุทิตา) ยิ่งปลื้มใจ มีความสุข

นี่แหละ เมตตา กรุณา มุทิตา พอแม่ได้หมด ทั้งหมดนี้เป็นคุณธรรมพื้นฐานใน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ที่นี้เราก็อายากจากพ่อแม่ไปที่ครูอาจารย์ต่อลูกศิษย์ ต่อ มาก็ลูกต่อพ่อแม่ ลูกศิษย์ต่อครูอาจารย์ ต่อมาเพื่อนต่อเพื่อน ต่อมาคนที่จิตใจกว้าง ใหญ่ไพศาลเป็นพระพรหม ก็คือขยายจิตใจอย่างนี้ไปยังหมู่มนุษย์ทั้งหมด จนถึงมวล สัตว์โลก คือสามารถมีจิตอยากเห็นเพื่อนมนุษย์ทุกคนมีความสุข ถ้าทำได้ถึงขั้นนี้ ตัว เองก็จะสุขมากขึ้น เรียกว่าขยายมิติแห่งความสุข เพราะคนยังขยายคุณธรรมนี้กว้าง ออกไปเท่าไร ก็ยังมีขอบเขตที่จะมีความสุขได้มากเท่านั้น

แต่ก่อนนี้มีความสุขอย่างเดียว จากการสนองความต้องการเสปบริโภค ต่อมา มีความสุขจากการสนองความต้องการรู้ ต่อมามีความสุขจากการสนองความต้องการ ทำได้ดี แล้วตอนนี้ก็มีความสุขจากการทำให้คนอื่นเป็นสุข อันนี้แสดงว่ามนุษย์เรามี ความสุขได้มากมาย ถ้ามองในแง่นี้ การศึกษาก็เรียกว่าเป็นการพัฒนาความสุข

เมื่อพูดในความหมายหนึ่ง ถ้าถามว่าการศึกษาคืออะไร ก็บอกได้ว่า การ ศึกษาคือการพัฒนาความสุข หรือจะเรียกว่าการพัฒนาศักยภาพในการที่จะมี ความสุขก็ได้ เพราะว่าคนที่มีการศึกษาดีตามหลักการที่ว่ามานี้ ย่อมมีศักยภาพสูงใน การที่จะมีความสุข แล้วก็ไม่ใช่เป็นนักหาความสุข แต่เป็นคนที่สามารถสร้างความสุข

คนที่มีความสุขประเภทแรก ซึ่งเป็นความสุขจากการสนองความต้องการ เสพความรู้สึกนั้น เขาสร้างความสุขไม่ได้ เขาจึงต้องเป็นนักหาความสุข ต้องหาความ สุขแล้วก็แย่งความสุขกันด้วย เพราะฉะนั้นก็จึงต้องก่อความทุกข์แก่คนอื่น ตัวเองจะ สุขได้ ก็ต้องทำหรือต้องปล่อยให้คนอื่นทุกข์ ฉะนั้นจะได้ คนอื่นต้องอด ฝ่ายหนึ่งสุข อีก ฝ่ายหนึ่งทุกข์ เป็นความสุขแบบแย่งกัน

ที่นี้พอพัฒนาความสุขขึ้นไป ตอนนั้นก็กลายเป็นว่าเขาเป็นนักสร้างความสุข ตัว เองก็สุข และทำคนอื่นให้สุขด้วย เป็นสุขร่วมกัน ไม่ใช่สุขแบบแย่งกัน นี่แหละ การ ศึกษาพัฒนาทุกอย่างรวมทั้งพัฒนาความสุข เริ่มด้วยพัฒนาความต้องการก่อน ขอ ย้ำว่า มนุษย์มักจะมองข้ามจุดนี้ไป โดยไม่รู้ว่าความต้องการนั้นพัฒนาได้ ความ ต้องการนี้พัฒนาได้ และจากการพัฒนาความต้องการนี้ ก็จะทำให้อะไรต่ออะไร เปลี่ยนไปหมด เริ่มตั้งแต่ความสุขเป็นต้นไป

ก็เป็นอันว่าเราพัฒนาความสุขได้ แล้วความสุขก็ขยายขอบเขตออกไป ความ สุขจากฉันทะ นอกจากที่ต้องการทำให้สิ่งทั้งหลายดีงาม สมบูรณ์ หมดจด สะอาด เรียบร้อยเป็นระเบียบแล้ว ยังมีอย่างอื่นอีก เช่นเราไปเห็นธรรมชาติ เราก็มีความสุข กับธรรมชาติ เป็นต้น ต่างจากคนพวกที่เอาแต่เสพ ซึ่งบางทีอยู่กับธรรมชาติไม่ได้ ไม่มี ความสุขแล้วยังแถมทำลายธรรมชาติเสียอีกด้วย

รวมแล้ว ช่องทางที่จะได้ความสุขนั้นมีเยอะ ยิ่งกว่านั้น คนที่พัฒนาตนเองและ มีความสุขที่พัฒนาขึ้นมาแล้วนี้ ต่อมาความสุขของเขาจะขึ้นต่อสิ่งเสปน้อยเหลือเกิน นอกจากมีความสุขได้หลายช่องทาง ทั้งความสุขจากธรรมชาติ ความสุขจากการ สืบค้นความรู้ ความสุขจากการทำงานสร้างสรรค์ ความสุขจากการอยู่ดีกับเพื่อน มนุษย์ด้วยการทำให้เขาเป็นสุขและร่วมกันสุขแล้ว ความสุขก็พัฒนาต่อไปอีก เฉพาะอย่างยิ่งจะพัฒนาความสุขข้างในที่ประณีตลึกซึ้งและเป็นอิสระขึ้นเรื่อยๆ

ข้อที่ควรสังเกตในที่นี้ก็คือ ที่บอกเมื่อกี้ว่า ความสุขแบบหนึ่งต้องหา แล้วก็แย่ง

กัน แต่ความสุขอีกแบบหนึ่งไม่ต้องหา แต่สร้างขึ้น
ได้เอง แล้วก็ร่วมกันนั้น นอกจากที่ว่านี้แล้วยังมี
ลักษณะอีกอย่างหนึ่ง นั่นคือ ความสุขประเภทที่
หนึ่ง เป็นความสุขที่พึ่งพา หมายถึงความว่าขึ้นต่อสิ่ง
ภายนอก หรือขึ้นต่อสิ่งเสพ ถ้าไม่มีสิ่งเสพบริโภค
เราก็สุขไม่ได้ แถมเป็นทุกข์ซะด้วย สำหรับหลาย
คนถ้าขาดมันแล้ว เป็นทุกข์ทันทีเลย ถ้าไม่มีทีวีดู
ไม่มีของอร่อยที่พร้อมจะกินอยู่ตลอดเวลาละก็เขา

จะแย่เลย จะเป็นทุกข์ แทบจะอยู่ไม่ได้ เขาขึ้นต่อมัน ความสุขของเขาขึ้นต่อมัน
อย่างนี้เรียกว่าความสุขพึ่งพา ไม่เป็นอิสระ มนุษย์นึกว่าตัวเองเก่ง หากความสุขได้มาก
ที่จริงกลายเป็นสร้างความเป็นทาสให้แก่ตนเอง คือตัวเองต้องขึ้นต่อสิ่งอื่น ต้องพึ่งพา
มันมากขึ้นโดยเฉพาะในแง่ความสุข ในเมื่อมนุษย์เกิดมาต้องการมีความสุข แต่เสร็จ
แล้วความสุขไปอยู่ที่อื่น ไม่มีที่ตัว ต้องไปเที่ยวหาพึ่งพาส่งภายนอก ก็จบนะสิ อิส
ภาพไม่มีเลย

ส่วนคนที่พัฒนาเป็น ก็พัฒนาความสามารถที่จะมีความสุขขึ้นมาในตัวเอง เมื่อ
ความสามารถที่จะมีความสุขมีมากขึ้น ก็สุขง่ายขึ้น จนกระทั่งว่าถึงจะมีสิ่งเสพบริโภค
ไม่มาก ก็เป็นสุขได้ และเมื่อมีความสุขได้ง่ายแล้ว ก็เอาเวลาที่ไม่ต้องหาความสุข ไป
ใช้ในการพัฒนาชีวิตเช่นพัฒนาปัญญา หรือไปช่วยทำให้คนอื่นเป็นสุข หรือทำการ
สร้างสรรค์ต่างๆ แต่คนที่ไม่พัฒนาตัวเอง เมื่อความสุขขึ้นต่อสิ่งเสพบริโภค นอกจาก
ต้องพึ่งพาและต้องเที่ยวหามันแล้ว ก็ต้องหาเพิ่มมากขึ้นด้วย ตอนแรกมีแค่นี้ก็สุข ต่อ
มากก็ชินชา แค่นั้นไม่พอ ต้องเติม บางทีหนักกว่านั้นก็เบื่อ พอเบื่อหน่ายแล้ว สิ่งที่เคย
ให้ความสุข ก็กลายเป็นทุกข์ หรือต้องจำใจทน อยากจะจากจะหนีไปเสีย แต่ถ้าหนีไม่
ได้ จะทำอย่างไร ก็ทุกข์หนักเลยใช่ไหม ทีนี้กลายเป็นทุกข์ในการที่ว่าทำอย่างไรจะพ้น
ไปจากเจ้าตัวนี้เสียที เข้าที่ลำบากมาก ส่วนคนที่มีการศึกษาพัฒนาถูกต้อง นอกจาก
มีความสุขที่เป็นอิสระ ไม่ขึ้นต่อสิ่งภายนอกแล้ว เขาก็มีความสามารถที่จะมีความสุข
มากขึ้นๆ เป็นสุขได้ง่ายขึ้นๆ แล้วก็รู้จักมีความสุขจากการทำให้คนอื่นเป็นสุขด้วย
เพราะฉะนั้น เขาก็อยู่กับอะไรๆ อยู่กับใครๆ ก็สุขได้ยืนยาว เบื่อหน่ายได้ยาก แถม
ความสุขก็มีก็มาได้หลายทาง จนในที่สุดกลายเป็นสุขตลอดทุกเวลา

เพราะฉะนั้น เรื่องหน้าทีของการศึกษาในการพัฒนาคนนั้น จะต้องพิจารณา
แยกแยะให้ดี อย่างน้อยในแง่ความสุข การศึกษาจะพัฒนาคน ๒ ด้าน คือ

๑. พัฒนาความสามารถที่จะหาสิ่งเสพมาบำเรอความสุข

๒. พัฒนาความสามารถที่จะมีความสุข (หรือจะสร้างความสุข)

อย่างน้อยการศึกษาต้องทำให้สมดุลทั้งสองด้าน ถ้าการศึกษาเน้นแต่เรื่องของ
การอาชีพ ก็จะได้แต่แง่แรก คือพัฒนาความสามารถที่จะแสวงหาสิ่งเสพบริโภคมา
บำเรอความสุข ทีนี้ถ้าคนพัฒนาด้านเดียว โดยไม่พัฒนาความสามารถที่จะมีความ
สุข ความสามารถที่จะมีความสุขก็จะค่อยๆ ลดน้อยลง กลายเป็นคนที่ทุกข์ได้ง่ายแต่
สุขได้ยากอย่างที่ว่ามาแล้ว และเกิดความเคยชินและชินชา ที่ทำให้ต้องเพิ่มดีกรีและ
ปริมาณของสิ่งเสพบริโภคอย่างไม่รู้จัก

การศึกษาต้องให้คนพัฒนา เหนือกว่าโลกาภิวัตน์และไอที

ขอให้ดูคนสมัยนี้ว่าเป็นอย่างไร เป็นคนที่ทุกข์ง่ายและสุขได้ยากขึ้นไซ้หรือเปล่า ถ้าเป็นอย่างนั้น จะเป็นการพัฒนาถูกต้องได้ไหม จะเป็นการศึกษาที่ถูกต้องได้ไหม ถ้ามนุษย์กลายเป็นคนที่ทุกข์ได้ง่ายสุขได้ยาก เขาก็ยังต้องแย่งชิงกันมาก คนก็ยังวุ่นวาย โลกก็ยังปั่นป่วน และธรรมชาติแวดล้อมก็ยังถูกเบียดเบียนทำลายมากขึ้น เสพบริโภคเท่าไรก็ไม่พอ

โลกาภิวัตน์ตอนนี้ที่เป็นปัญหานักก็เรื่องนี้แหละ ไอทีกลายเป็นแหล่งหรือช่องทางหลังไหลของข่าวสารข้อมูลประเภทกระตุ้นเร้าความรู้สึกปลุกปั่นคนให้มัวเมาหรือจَذจ่ออยู่กับความต้องการเสพบริโภค พาคนให้เอาความสุขไปขึ้นต่อการเสพบริโภค บำรุงบำเรอมากขึ้น ทำให้คนหมดอิสรภาพ ต้องพึ่งพามากขึ้น และเมื่อคนพึ่งพาสังเสพบริโภคมากขึ้น ก็แย่งชิงเบียดเบียนกันมากขึ้น แล้วก็เป็นเหยื่อหรือเป็นทาสในทางเศรษฐกิจมากขึ้น จนกระทั่งในระดับการเมืองระหว่างประเทศ นักเสพนักบริโภคในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ก็จะทำให้บ้านเมืองของตนกลายเป็นเมืองขึ้นแบบใหม่ที่เรียกว่าอาณานิคมทางเศรษฐกิจ เอาละ จะไปกันใหญ่ แค่นี้ก็แย่แล้ว นี่ก็เป็นตัวอย่าง

ลงท้าย ชะตาชีวิตของนักเสพนักบริโภคที่พัฒนาผิดทางพวกนี้จะเป็นอย่างไร เมื่อเขาพัฒนาแต่ความสามารถหาสิ่งเสพบำเรอความสุข พัฒนาไปๆ ก็มีความเก่งกล้าสามารถมาก หาสิ่งเสพนักบริโภคได้มากมายจนกระทั่งเหลือล้น แต่หาได้เท่าไรก็ไม่พอ จากข้างนอกเสพเข้าไปๆ แต่ข้างในตัวเองกลายเป็นคนที่ทุกข์ได้ง่าย-สุขได้ยาก ไปๆ มาๆ ตัวเองหมดความสามารถที่จะมีความสุข ถึงจะมีสิ่งเสพนักบริโภคมากเท่าไรก็ไม่มีความสุข เพราะหมดความสามารถที่จะมีความสุขเสียแล้ว และความสุขอย่างอื่นก็ไม่วู้จัก เพราะไม่เคยได้พัฒนาไว้ เลยต้องทุกข์หนัก

ที่นี้คนที่พัฒนาถูกทาง เมื่อพัฒนา มีความสามารถที่จะมีความสุขมากขึ้น และสุขได้ง่ายขึ้น ความสุขของเขาก็พึ่งพาสังเสพนักบริโภคน้อยลง ต่อมาเขาอยู่ได้ง่าย มีสิ่งเสพนักบริโภคไม่ต้องมาก ก็มีความสุข และเป็นอิสระมากขึ้น จะไปไหนก็ไปได้ง่าย เหมือนอย่างคติของพระที่ว่าเหมือนกับนกน้อย มีแต่ปีกสองปีก อยากไปไหนก็บินไป ตรงข้ามกับคนที่มีความสุขขึ้นต่อสิ่งเสพนักบริโภค ถ้าไม่มีที่พักที่นอนอย่างดี ก็ไปไม่ได้ สิ่งเสพนักบริโภคเต็มบ้านไปหมด จะไปไหนก็เอาไปไม่ไหว ต้องไปเช่าไฮเต็ลราคาแพงคืนละหมื่นคืนละแสน ต้องสิ้นเปลืองและวุ่นวายไปหมด แล้วก็ติดขัด ไปไม่ได้ทั่ว อิสรภาพก็ไม่มีทั้งภายนอกและภายใน ภายในก็ต้องพึ่งพา ภายนอกก็ไปได้ในขีดจำกัด ไม่เสรีแท้จริง แม้แต่คำว่าเสรีภาพก็มีความหมายจำกัดคับแคบไปหมด กลายเป็นการทำได้ตามชอบใจ เป็นความหมายแบบเห็นแก่ตัวไปเลย จนกระทั่งประชาธิปไตยถูกบั่นทอนความหมาย หมดทั้งนั้น เรื่องนี้ ก็คือจากการพัฒนามนุษย์นี้แหละ โยงไปได้ทุกอย่าง เป็นเรื่องของระบบความสัมพันธ์

เป็นอันว่า มนุษย์ยุคปัจจุบันนี้ พัฒนาเทคโนโลยีได้มากมายจริง แต่เพราะในทางการศึกษาเขาไม่ได้ใส่ใจพัฒนาตั้งแต่จุดเริ่มต้นที่อินทรีย์ อารยธรรมก็เลยเสียกระบวนการหมด อารยธรรมยิ่งก้าวหน้า คนยิ่งหมดอิสรภาพ กลายเป็นทาสของสิ่งที่ตนสร้างขึ้นและสะสมมา บอกว่าจะชนะธรรมชาติ แต่ยิ่งกลายเป็นทาสของสิ่งแวดล้อม

ที่นี้คนที่พัฒนาถูกทาง เมื่อพัฒนา มีความสามารถที่จะมีความสุขมากขึ้น และสุขได้ง่ายขึ้น ความสุขของเขาก็พึงพาสิ่งเสพบริโภคน้อยลง ต่อมาเขาอยู่ได้ง่าย มีสิ่งเสพบริโภคไม่ต้องมาก ก็มีความสุข และเป็นอิสระมากขึ้น จะไปไหนก็ไปได้ง่าย เหมือนอย่างคติของพระที่ว่า เหมือนกับนกน้อย มีแต่ปีกสองปีก อยากไปไหนก็บินไป

ความสุขก็พึงพา ได้แต่หาสิ่งเสพบริโภค มีความสามารถหาเครื่องบำเรอความสุขมากมาย แต่หมดความสามารถที่จะมีความสุข กลายเป็นคนที่ทุกข์ได้ง่าย แต่สุขได้ยาก

คนที่มีความสุขแบบพึงพาหมดอิสรภาพนั้น ความสุขขึ้นต่อสิ่งเสพจนอาจจะถึงกับต้องบอกว่า "อันนี้ฉันต้องมี ถ้าฉันไม่มีมัน ฉันตายแน่" อย่างนี้ก็แย่ เราต้องพัฒนาในทางตรงข้าม คือต้องให้เป็นคนที่สุขได้ง่าย ทุกข์ได้ยาก และมีอิสรภาพมากขึ้น สามารถมีท่าทีต่อสิ่งเสพทั้งหลายแบบที่พูดได้ว่า อ้อ... "อันนี้มีก็ดี แต่ไม่มีก็ได้" คือไม่มีมัน ฉันก็อยู่ได้ ขอให้พูดได้อย่างนี้ก่อน ก็แสดงว่ายังพอมีอิสรภาพอยู่ ที่นี้ต่อไป เมื่อเราเป็นสุขได้ง่ายขึ้นๆ ก็จะเห็นสิ่งทั้งหลายที่เกินจำเป็นมากขึ้น เราจะพอใจในอิสรภาพจนทำให้พูดว่า "อันนี้ มีก็ได้ แต่ไม่มีก็ได้" มีก็ได้ ฉันไม่ได้ว่าอะไร แต่ไม่มีก็ได้ถ้าไม่มี ฉันก็ยังสบายขึ้นไปอีก เพราะอย่างนี้คนที่พัฒนาแล้วจึงเป็นคนที่มีความสุขเอาละ นี่ก็เป็นคติที่พูดให้ง่าย ในภาษาชาวบ้านว่า เรายังพอมีอิสรภาพหรือไม่

ตามที่พูดมาในตอนี้ สรุปได้ว่า เมื่อมีการศึกษาตามความหมายที่แท้จริงนั้น คนก็จะพัฒนาความสุขของเขาขึ้นไปเรื่อยๆ จากตอนแรกที่มีความสุขแบบเห็นแก่ตัว และพึงพา ต่อมาก็มีความสุขที่เป็นอิสระมากขึ้นๆ มีความสุขที่ไม่ต้องหาแต่สร้างเองได้ มีความสุขที่ไม่เกิดพิษภัยเป็นโทษแก่ตนเอง มีความสุขที่เอื้อต่อชีวิตของตน มีความสุขที่เอื้อต่อสังคม มีความสุขที่เอื้อต่อสิ่งแวดล้อม จนกระทั่งมีความสุขที่เป็นคุณสมบัติประจำตัวในตนเอง ซึ่งไม่ต้องอาศัยการสนองความต้องการใดๆ ที่เป็นความสุขอันเป็นอิสระโดยสมบูรณ์

๒. ชีวิต-สังคม-ธรรมชาติ

การศึกษา คือการพัฒนาระบบสัมพันธ์แห่งชีวิต

เท่าที่พูดมานี้ ก็เป็นเรื่องของการพัฒนามนุษย์ในแง่ต่างๆ ซึ่งได้พูดมาถึงการพัฒนาความสุข แต่ยังไม่ได้พูดไปถึงระบบของชีวิตทั้งหมด เช่นยังจะต้องพูดต่อไปว่า แม้แต่ในความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตของเรากับสิ่งแวดล้อม ที่เราอาศัยอินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และกาย วาจา ใจ ทวารหรือประตูสองชุดเหล่านี้เป็นทางติดต่อสื่อสารนั้น เมื่อมองลึกลงไป การที่เรามีความสัมพันธ์ต่างๆ นี้ ก็เพื่อสนองความต้องการอะไรที่อยู่ข้างใน แล้วแต่ที่เราพอใจชอบใจอย่างไรแล้วสร้างขึ้นไว้เป็นความต้องการแบบไหน แล้วเราก็กัมพันธ์กับสิ่งภายนอกเพื่อสนองความต้องการอันนั้นแบบนั้น เพื่อให้เรามีความสุข หรือเพื่อหลีกเลี่ยงความทุกข์ เป็นต้น

ที่นี่ ตัวงานหรือองค์ประกอบที่จะมานำพาเราไปในการที่จะรับรู้ ดู ฟัง ชลฯ ตลอดจนเคลื่อนไหว พูดจา ทำการอะไรอย่างไร เพื่อสนองความต้องการนั้น ก็ออกมาจากจิตใจ ได้แก่ เจตนา หรือเจตจำนง ตัวนี้แหละสำคัญ

เป็นอันว่า ความสัมพันธ์ของเรากับโลกภายนอกนี้ มีตัวคุมตัวกำกับตัวชักพานำขบวนอยู่เบื้องหลัง คือเจตนาตัวเอง แต่เจตนานั้นก็มุ่งหน้าที่จะสนองความต้องการนี้แหละ แล้วแต่ว่าจะเป็นฉันทะหรือเป็นตณหา ถ้าเราได้พัฒนาความต้องการให้มีฉันทะขึ้นแล้ว เราก็มียเจตนาในทางที่จะพัฒนาชีวิต ก็จะมุ่งเพื่อสนองความต้องการรู้ ต้องการศึกษ ต้องการสร้างสรรค์ แต่ถ้าเราไม่ได้พัฒนาความต้องการนั้น เรามีแต่ความต้องการสนองความรู้สึกในการเสพ เจตนาของเราก็จะมุ่งใช้ตาเพื่อจะหาสิ่งที่ชอบใจ หินสิ่งที่ไม่ชอบใจ เรียกว่าหาความสุขจากการเสพ เจตนาที่อยู่ข้างในนี้จึงเป็นตัวสำคัญ เพราะฉะนั้นจะดูแลพฤติกรรมและการใช้อินทรีย์ภายนอก เช่น ตา หู จมูก เทานั้นไม่พอ ต้องดูลึกเข้าไปให้ถึงเจตนา ที่เป็นตัวเชื่อมภาวะข้างในจิตใจมาสู่การสัมพันธ์กับโลกภายนอก

เบื้องหลังเจตนา ก็มีคุณสมบัติต่างๆ ที่ปรุงแต่งเจตนาขึ้นมา เช่น แรงจูงใจ ซึ่งอาจจะเป็แรงจูงใจโลก เห็นแก่ตัว อยากได้ แรงจูงใจที่จะทำลาย เกลียดชัง หรือแรงจูงใจในทางปัญญา คุณสมบัติที่ปรุงแต่งเหล่านี้ มีทั้งที่เป็นคุณธรรมหรือเป็นกุศล และที่เป็นฝ่ายความชั่ว ฝ่ายบาปอกุศล คือรวมแล้วก็มี ๒ พวกนี้แหละ แต่ถ้าจะดูรายตัวก็เยอะแยะไปหมด มีทั้งด้านสมรรถภาพ ที่ตรงข้ามกับความอ่อนแอ เช่น ความเพียร พยายาม ความขยัน ความอดทน ความหนักแน่น ความรู้จักยั้งคิด ความควบคุมตนเองได้ ความมีสมาธิ มีจิตตั้งมั่น มีทั้งด้านความสุข-ความทุกข์ เช่น ความเอิบอิ่มใจ ความร่าเริง สดใส เบิกบาน หรือความขุ่นมัว ความเศร้าหมอง ความว่าเหว ความหงอยเหงา เป็นต้น ด้านนี้ทั้งหมดรวมอยู่ในคำว่า "จิตใจ"

แดนของจิตใจที่อยู่ข้างในนี้แหละเป็นตัวสำคัญ เพราะอยู่เบื้องหลังการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกทั้งหมด การสัมพันธ์กับโลกภายนอกทางทวารสองชุดนี้ก็เพื่อสนองความต้องการของจิตใจข้างใน หรือเป็นช่องทางให้เจ้าจิตใจข้างในนี้ออกมาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับโลก ฝ่ายจิตใจข้างในต้องการอะไรอย่างไร ก็ต้องอาศัยระบบสัมพันธ์ข้างนอกช่วยสนองให้ และระบบสัมพันธ์ข้างนอกนี้จะทำงานได้และจะทำ

อะไรอย่างไกรก็ต้องอาศัยฝ่ายจิตใจข้างในเป็นตัวชี้ตัวนำ ตกลงว่าอาศัยซึ่งกันและกัน

เป็นอันว่าชีวิตนี้มีสองแดนขาดไม่ได้ คือ แดนความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ทั้งฝ่ายกายภาพและฝ่ายสังคม ด้วยทวารสองชุด และแดนของจิตใจข้างใน ที่มีคุณสมบัติต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องของคุณธรรมความดี หรือที่ตรงข้ามคือความชั่ว เรื่องของสมรรถภาพ และเรื่องของความสุข-ความทุกข์ แต่ระบบของชีวิตก็ยังไม่หมดแค่สองแดนนี้

อีกแดนหนึ่งที่มนุษย์จะขาดไปไม่ได้เลย คือ ความรู้ ทั้งแดนความสัมพันธ์กับโลกภายนอก และแดนของจิตใจภายใน ต้องอาศัยความรู้ทั้งนั้น จิตใจต้องการได้แค่ไหน ก็ต้องการได้แค่นั้น ส่วนที่มันไม่รู้ ก็ไม่เข้ามาในความต้องการ ถ้ามันรู้อีก มันก็ขยาย ความต้องการออกไปได้อีก และในแดนของอินทรีย์หรือทวารก็เหมือนกัน จะขยับเขยื้อนใช้มันทำงานอะไรได้แค่ไหน ก็ทำได้ในขอบเขตความรู้ของมันเหมือนกัน ถ้าไม่รู้ ก็ทำไม่ได้ ถ้าความรู้ขยายกว้างออกไป มันก็จะขยายขอบเขตแห่งแดนของจิตใจและแดนของพฤติกรรม การสื่อสารสัมพันธ์กับโลกภายนอกให้กว้าง และลึกละเอียดซับซ้อนออกไป แล้วก็ ได้ผลยิ่งขึ้นด้วย เช่น ในด้านพฤติกรรม ทางกาย ทางวาจา เราจะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง ถ้าเราไม่มีความรู้ หรือรู้น้อย เราก็ทำไม่ค่อยได้ผล แต่ถ้าเรามีความรู้ ยิ่งรู้ละเอียดลึกซึ้ง เราก็ทำได้ผลยิ่งขึ้น ฉะนั้นแดนที่สามที่ต้องมี ก็คือความรู้

ความรู้หนึ่ง มันแสงหรือส่องสว่าง ทำให้หายมืดมัว มองเห็นอะไรๆ สอง มันบอกช่องทางให้ พอมีความรู้ปั๊บ ก็หายติดตัน มองเห็นช่องทางขึ้นมาทันที สาม มันชี้แนะ พอมีความรู้ขึ้นมา ก็เห็นช่องทาง แต่บางทีเห็นหลายทาง ไม่แน่ใจว่าจะเอาทางไหน พอรู้จะแจ้งขึ้นไปอีก ก็ทำให้ตกลงหรือตัดสินใจได้ว่าจะไปทางไหน สี่ มันขยายขอบเขตให้ ทำให้ทั้งแดนพฤติกรรมการสื่อสารสัมพันธ์ และแดนจิตใจ ขยายกว้างขวางออกไป แต่ข้อสำคัญก็คือความรู้นั้นเป็นตัวปลดปล่อย ทำให้เป็นอิสระ ถ้าไม่มีความรู้ มนุษย์จะติดขัดอัดอั้นตกอยู่ในภาวะกดดันจำกัดบีบคั้นตันที่ เพียงแค่ไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร สิ่งนี้มีโทษ หรือมีประโยชน์ ไม่รู้จะปฏิบัติต่อมันอย่างไร แค่นี้ก็ติดขัด ขัดข้อง บีบคั้นแล้ว นี่แหละท่านเรียกว่า "ทุกข์" เช่นเราไปไหน พอไปถึงแล้วไม่เจอใคร ตัวเองก็ไม่รู้จักสถานที่ที่นั่น ว่าตรงไหนเป็นอย่างไร มีภัยอันตรายหรือไม่ อยู่ที่จุดไหน จะไปตรงไหนดี แค่นี้ก็ติดขัดแล้ว ขัดข้อง หมดอิสรภาพ แต่พอรู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร ที่นี่คืออะไร จะเดินเข้าออกไปทางไหน อะไรอยู่ที่ไหน มีใครอยู่บ้าง เขาเป็นอย่างไร มีภัยอันตรายหรือไม่ จะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร ตอนนั้นก็โล่งเลย อิสรภาพเกิดขึ้นทันที เพราะฉะนั้นจึงว่าความรู้นี้เป็นตัวปลดปล่อย เป็นตัวทำให้เป็นอิสระ จึงสำคัญมาก ความรู้นี้ท่านเรียกว่าปัญญา

ปัญญานี้สำคัญยิ่งนัก เป็นแดนที่สามของชีวิต ที่จะขาดไม่ได้ การที่เรามีอินทรีย์แล้วบอกว่าให้รู้จักใช้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพื่อศึกษาเรียนรู้ด้วย ก็เพื่อให้ปัญญานี้แหละพัฒนาขึ้นมา แสดงว่าปัญญานี้ก็ต้องอาศัยด้านที่หนึ่ง คือ แดนความสัมพันธ์กับโลกภายนอกด้วย แล้วก็ต้องอาศัยแดนจิตใจอีกเช่นกัน เช่นว่า มีความไม่รู้อะไรแล้วมีความขยันอดทน เข้มแข็ง ที่จะหาความรู้ ไม่ระย่อทอดถอย จึงจะได้ความรู้จริงเสร็จแล้วปัญญาความรู้นี้ก็มาช่วยทั้งแดนที่หนึ่งและแดนที่สองให้สามารถทำการต่างๆ ได้ ขยายขอบเขตออกไป และปลดปล่อยให้เป็นอิสระ

ทั้งสามอย่าง คือ การใช้อินทรีย์และพฤติกรรมสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก ภาวะความเป็นไปของจิตใจภายใน และปัญญาความรู้เข้าใจที่หยั่งเห็นไปทั่วตลอด

เหล่านี้เป็นสามแดนแห่งระบบชีวิตของเราที่ดำเนินไปด้วยกันอยู่ตลอดเวลา ขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้ และแยกจากกันไม่ได้ (จับแยกออกมาดูทีละอย่างเพื่อให้รู้จักมันชัดขึ้นเท่านั้น) มันทำงานประสานและเป็นปัจจัยแก่กันและกัน

ตกลงรวมแล้วก็ได้สามแดนแห่งชีวิตของเรา คือ **แดนที่หนึ่ง** การติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก **แดนที่สอง** ภายในจิตใจ **แดนที่สาม** ปัญญาความรู้ พอได้ปัญญาก็จะส่งผ่านขึ้นไปถึงอีกอย่างหนึ่ง คือ **อิสราภาพ**

ได้พูดมาถึงการพัฒนาความสุข จะเห็นว่า ความสุขที่แท้จริงเป็นอิสระ คือไม่ขึ้นไม่พึ่งพาไม่เป็นทาสของสิ่งอื่น ความสุขจากการเสพต้องพึ่งพาขึ้นต่อสิ่งภายนอก จึงยังไม่ใช่อิสราภาพแท้ และมีผลต่อเนื่องว่า เมื่อสุขที่แท้เป็นอิสระ ตัวคนเองก็เป็นอิสระ เขาจึงไม่มีปัญหากับตนเองในการที่จะดิ้นรนกระวนกระวายบีบคั้นจากความขาดความโหยหิวและการที่จะต้องหาเป็นต้น เขาก็ไม่มีเหตุอะไรที่จะต้องไปเบียดเบียนใครเพื่อตนเอง แต่กลับจะทำให้คิดให้ทำเพื่อผู้อื่นได้ง่าย นอกจากตัวเองมีอิสราภาพแล้ว ก็ช่วยให้สังคมมีอิสราภาพมากขึ้นด้วย นี่ก็คือการที่ปัญญามาช่วยให้คนพัฒนาพ้นจากการครอบงำของความต้องการในขั้นต้นหา ขึ้นไปสู่ความต้องการในขั้นฉันทะ แล้วก็มีอิสราภาพโดยมีความสุขที่เป็นอิสระ พ้นจากการพึ่งพาขึ้นต่อวัตถุเสพข้างนอก เป็นอันว่าปัญญาได้ส่งต่อขึ้นไปสู่ข้อที่สี่ คืออิสราภาพ ที่ท่านเรียกว่า **วิมุตติ**

อย่างไรก็ตาม อิสราภาพยังไม่จบแค่นั้น ขอให้สังเกตว่า อิสราภาพในขั้นที่ว่าเมื่อกี้ยังเป็นสัมพัทธ์ คือแม้จะมีสุขที่ไม่ต้องพึ่งพาขึ้นต่อวัตถุเสพ พ้นต้นหาขึ้นมา แต่ก็ยังต้องอาศัยการสนองความต้องการที่เรียกว่าฉันทะ ถึงจะดีเยี่ยมแล้วไม่มีอะไรเสียหาย แต่ก็ยังไม่เป็นอิสราภาพสมบูรณ์ มนุษย์จึงมีการพัฒนาต่อไปอีก ซึ่งเป็นการพัฒนาระดับปัญญาแท้ๆ จนกระทั่งปัญญาถึงธรรมทั่วแท้ จึงถึงขั้นที่เรียกว่าทุกซ์ไม่มีที่ตั้ง และจึงมีความสุขเป็นคุณสมบัติประจำตัวตลอดเวลา ไม่ต้องอาศัยการสนองความต้องการอะไรอีกต่อไป เป็นวิมุตติ คืออิสราภาพที่แท้และสมบูรณ์

เรื่องวิมุตติคืออิสราภาพนี้เป็นขั้นจุดหมายของชีวิตแล้ว คือผลจากการพัฒนาชีวิต ส่วนตัวชีวิตเองก็มีสามแดน คือ แดนสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม แดนจิตใจ และแดนปัญญา อย่างที่กล่าวมาแล้ว หน้าที่ของมนุษย์ก็คือ ดำเนินชีวิตของตนให้สามแดนนั้นมาสัมพันธ์เป็นปัจจัยเกื้อหนุนกัน ในกระบวนการฝึกหัดพัฒนามนุษย์ เริ่มตั้งแต่แดนแรก ก็เน้นการใช้อินทรีย์เพื่อรู้ ในการกินเสพก็ใช้ปัญญาที่รู้คุณค่าแท้ แล้วก็เกิดความพอใจภูมิใจสุขใจที่ตนรู้ถูกทำถูกและได้ประโยชน์ที่แท้ แค่นี้สามแดนก็สัมพันธ์เกื้อหนุนกันแล้ว หรือจะเอาปัญญาความรู้มาช่วยปลดปล่อยจิตใจก็ได้ เช่น เรามีความรู้เข้าใจเพื่อนมนุษย์ รู้จักสุข-ทุกข์ของเขา ก็ทำให้เกิดความเห็นใจเขามากขึ้น แม้แต่จะเห็นอะไรไม่ดีไม่ถูกใจ ก็สงสารเขาได้ ถ้ามีฉะนั้นเราก็จะมีแต่ความรู้สึก พอเห็นหน้าตาทำทางอะไรไม่ถูกใจเรา ก็ไม่พอใจก็โกรธก็เกลียด ก็ชังก็ทุกข์ นี่คือปัญญาไม่มา ก็จึงทำให้เกิดปัญหา แต่ถ้าปัญญามา ก็เปลี่ยนจิตใจ แก้ไขปัญหา และตัวเองก็โล่งเบา พ้นความอึดอัดบีบคั้นเป็นอิสระด้วย

มนุษย์จะพัฒนาไปอย่างนี้ ด้วยการเชื่อมโยงให้ชีวิตสามแดนนี้มาเป็นปัจจัยเสริมซึ่งกันและกันเกื้อหนุนกันไป โดยมีปัญญาเป็นตัวชูโรง นำสู่วิมุตติ หลุดพ้นจากทุกซ์ หลุดพ้นจากความบีบคั้น หลุดพ้นจากปัญหา มีอิสราภาพอย่างแท้จริง

การพัฒนามนุษย์ คือจุดตัดสินอนาคตของโลก กระทั่งจักรวาล

เป็นอันว่า มนุษย์มีชีวิตเป็นอยู่ ทุกคนก็ดำเนินชีวิตไป ถ้าเป็นคนที่ยังศึกษา ก็พัฒนาชีวิตนั้นไปด้วย ชีวิตก็พัฒนาเกี่ยวพันกันไปทั้งสามแดน แดนที่หนึ่ง การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เรียกว่า "ศีล" แดนที่สอง การพัฒนาคุณสมบัติภายในจิตใจ เรียกว่าจิต แต่ในฝ่ายจิตใจนั้น มีคุณสมบัติตัวสำคัญ ซึ่งคล้ายๆ เป็นที่รวม หรือเป็นที่ตั้งของคุณสมบัติอื่นๆ ถ้าคุณสมบัติอื่นไม่ได้อาศัยคุณสมบัติตัวนี้แล้ว ก็พัฒนาได้ยาก ก็เลยเอาชื่อของคุณสมบัติตัวนี้มาเรียกเป็นชื่อของแดนจิตใจทั้งหมด คุณสมบัตินี้คือ สมภาติ ที่จริงสมภาติเป็นเพียงคุณสมบัติตัวหนึ่งในจิตนั้นเท่านั้นเอง แต่เอามาใช้ตั้งชื่อในระบบตัวแทน หมายความว่า เอาชื่อ หัวหน้า หรือชื่อตัวแทน มาตั้งเป็นชื่อของทั้งแดนว่า "สมภาติ" เวลาเรียกชื่อเต็มเป็นทางการ ท่านไม่เรียกว่าสมภาติ แต่ท่านเรียกว่า อริจิตตสิกขา (ต่อจากอริศีลสิกขา และตามด้วยอริปัญญาสิกขา) จากนั้น แดนที่สาม ความรู้เรียกว่า "ปัญญา" เรียกทั้งหมดว่า ศีล สมภาติ ปัญญา จึงเป็นไตรสิกขา คือสิกขา ๓

ทำไมจึงว่าสมภาติเป็นศูนย์กลางหรือแกนกลาง เพราะสมภาติเป็นภาวะอยู่ตัวของจิต ถ้าจิตใจไม่อยู่ตัว เช่น พลุพล่าน ฟุ้งซ่าน กระวนกระวาย เตือนรอน ไม่มีความสุขอะไรอย่างนี้ มันก็ทำงานยาก ที่ว่าอยู่ตัวก็เพราะอะไรก็ว่ามันไม่ได้ สมภาติก็คือภาวะที่จิตไม่มีอะไรบกวนได้ มันต้องการจะทำอะไร ต้องการอยู่กับอะไร ต้องการจะคิดอะไร ก็คิดก็ทำก็อยู่กับเรื่องนั้น มันไม่ต้องการอะไร มันก็ไม่เอาเรื่องนั้น หรือพูดให้สั้นว่า สมภาติคือภาวะที่จิตอยู่กับสิ่งที่ต้องการได้ตามต้องการ สมภาติคืออย่างนี้ จิตที่ทำอย่างนี้ได้เรียกว่าเป็นสมภาติ เช่นอย่างที่พระพุทธเจ้า ตรัสถึงจิตที่ฝึกจนเป็นสมภาติขั้นสูงแล้วว่า มหามุขีต้องการคิดเรื่องใดก็คิดเรื่องนั้น ไม่ต้องการคิดเรื่องใดก็ไม่คิดเรื่องนั้น

อย่างเรื่องราวในทางบ้านเมือง ก็เล่ากันมาว่า นโปเลียนที่มีชื่อเสียงรู้จักกันแทบทุกคนว่าเป็นนักรบที่เก่งกาจมากนั้น เวลาอยู่ในสนามรบ เขาจะรบกัน รดวัง ม้าวิ่ง ปืนใหญ่จะยิง เสียงโครมครามไกลาหลออย่างไร ถ้าต้องการหลบเมื่อไร ก็หลบได้เมื่อนั้น และเมื่อต้องการคิดวางแผนรบหรือคิดการอะไรก็ทำได้ทั้งนั้น คำเล่าบอกว่า นโปเลียนเปรียบเทียบกับตัวเองว่า มีความคิดที่จัดแยกเรื่องไว้เหมือนเป็นลิ้นชัก ต้องการคิดเรื่องอะไร ก็ดึงลิ้นชักอันนั้นออกมา จัดการเรื่องนั้นเสร็จ ก็ปิดลิ้นชักนั้น เมื่อต้องการคิดเรื่องอื่น ก็ดึงลิ้นชักนั้นๆ ออกมา นี่ก็คล้ายๆ บอกว่า พระเจ้านโปเลียนนั้นทรงมีจิตตั้งมั่น มีสมภาติ ถ้าจิตเป็นสมภาติตั้งมั่นอยู่ตัวของมัน อะไรๆ รบกวนไม่ได้แล้ว จะคิดจะทำเรื่องอะไร ก็คิดก็ทำเรื่องนั้นมันแน่วไปเลย แล้วงานจะไม่ได้ผลได้อย่างไร ท่านเรียกว่าจิตเป็นกรรมนิย แปลว่า (จิต)เหมาะกับการใช้งาน

แต่ถ้าจิตโคลงเคลงไปโคลงเคลงมา อยู่ตัวตั้งมั่นแน่วไม่ได้ จะคิดจะทำอะไรก็ยาก ไม่เป็นสุข และไม่ได้ผลดี จิตของคนที่ไม่สมภาติ ก็เหมือนกับโต๊ะที่ไม่มันไม่มันเตี้ยๆก็โคลงเคลงๆ อะไรๆ ที่วางหรือตั้งอยู่บนโต๊ะนั้น ก็กลิ้งกันวุ่นวายหมด ล้มหายหกลดทอน ไม่ได้เต็มที่ อาจจะต้องไถสับเหลือแค่หนึ่ง หรือจะนั่งเขียนหนังสือที่โต๊ะนั้น ก็เขียนไม่ได้ อะไรทำนองนี้

ตกลงว่า สมภาตินี้สำคัญมาก ก็เลยเอามาตั้งชื่อเป็นตัวแทนของแดนจิตใจว่า "สมภาติ" ในฐานะที่มันเป็นศูนย์หรือที่ตั้งรวม เป็นศูนย์ทั้งด้านคุณภาพ หรือคุณ

ธรรมชาติ ทั้งด้านสมรรถภาพ ทั้งด้านสุขภาพ จะพัฒนาคุณธรรมความดี ก็ต้องอาศัยมัน จะพัฒนาด้านสมรรถภาพ เช่น ความขยัน ความเข้มแข็งอดทน ความเพียรพยายาม ก็ต้องอาศัยมัน จะพัฒนาความสุข ความร่าเริงเบิกบานผ่องใส ก็ต้องอาศัยมัน เพราะถ้าจิตไม่สงบ วุ่นวาย พลุ่พล่าน มันจะเป็นสุขได้อย่างไรสรุปว่า ชีวิตของเรามีสามแดน ซึ่งเราจะต้องพัฒนาไปด้วยกันอย่างเป็นระบบ แห่งความสัมพันธ์อย่างที่สองนี้ใช้คำว่าองค์กรวม เป็นองค์กรวมที่มีองค์กรวมสามอย่าง องค์กรวมก็คือชีวิตนี้ องค์กรวมสามก็คือ ศิล สมาธิ และปัญญา แล้วก็องค์กรวมที่เป็นระบบสัมพันธ์ด้วยสัมพันธ์ก็คือเป็นปัจจัยแก่กันและกัน ไม่ใช่ขาดจากกัน แล้วก็ค่อยเคลื่อนไป เดินหน้าไปเรื่อยๆ ไม่ใช่หยุดนิ่งอยู่กับที่

ตอนนี้เราได้องค์รวมแรกแล้ว คือชีวิตของเรา ต่อจากนี้ก็มองขยายกว้างออกไป มาถึงตอนที่บอกว่า มนุษย์จะต้องอยู่ให้ดีท่ามกลางสิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมก็มีสองด้าน คือ หนึ่ง ด้านสิ่งแวดล้อมฝ่ายกายภาพ โดยเฉพาะที่เป็นพื้นฐานก็คือธรรมชาติแวดล้อมรอบตัวเรา และ สอง ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม

การที่เราจำแนกแยกแยะอะไรๆ ออกไปอย่างนี้ ก็เพื่อให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายทั่วตลอดทั้งระบบ แล้วจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อให้ทุกอย่างอยู่ในภาวะที่ดงามสมบูรณ์ เพราะความดงามสมบูรณ์ของสิ่งทั้งหลายนั้น ในยุคปัจจุบันนี้ที่มนุษย์ครองความเป็นใหญ่ ย่อมขึ้นต่อความรู้และการกระทำที่ถูกต้องของมนุษย์ และการที่มนุษย์จะรู้และทำได้ถูกต้อง ก็อยู่ที่การพัฒนามนุษย์นั่นเอง

แนวคิดที่ขับเคลื่อนอารยธรรมปัจจุบัน

ระบบใหญ่ของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนี้ จะต้องเชื่อมโยงให้ครบ ๓ ระบบย่อย คือ หนึ่งชีวิตมนุษย์ สอง สังคม สาม สิ่งแวดล้อม ถ้าจะให้ทั้งระบบใหญ่ดี ก็ต้องให้สามระบบย่อยนี้ดี ถ้าสามระบบย่อยนี้ดีแล้ว มันก็มาเกื้อหนุนกันให้ดีไปด้วยกัน ซึ่งทั้งนี้ต้องเริ่มที่การพัฒนาคน ถ้าเราพัฒนามนุษย์ถูกต้อง ก็จะเกื้อหนุนกันต่อไป ตลอดทั้งระบบ แต่ถ้าพัฒนาไม่ถูก ก็คือไม่พัฒนานั่นเอง ทุกอย่างจะขัดแย้งกันหมด โดยขัดแย้งตั้งแต่ในตัวมนุษย์เองนี้เป็นต้นไปเลย

ขัดแย้งอย่างไร? เมื่อเขาไปสัมพันธ์กับโลกภายนอก ความสัมพันธ์นั้นก็ไม่ได้เกื้อกูลแก่จิตใจ และไม่ได้เกื้อหนุนปัญญา เขาไม่ได้ศึกษา การพัฒนาไม่มีเลย เสร็จแล้วมนุษย์ที่ดำรงชีวิตของตนไม่ดี ไม่มีการพัฒนาอย่างนี้ ก็เบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อมมากขึ้นแล้วก็เบียดเบียนแย่งชิงกับเพื่อนมนุษย์ ช่มเหรงรังแกทำลายกันมากขึ้น

แต่พอเราพัฒนาถูกต้องอย่างที่ว่าเมื่อกี้ เช่น พัฒนามนุษย์ให้มีความสุขในทางที่ถูก ให้มีความสุขที่เป็นอิสระมากขึ้น ไม่ขึ้นต่อสิ่งภายนอกเกินไป มีความสุขที่ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งเสพบริโภคมากนัก ตัวเขาเองก็อยู่ดีมีสุข แล้วก็ไม่ต้องแย่งชิงเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ แถมนกลับมีความสุขจากการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้คนอื่นสุขและตัวเองก็สุข แล้วก็มันมีฉันทะที่ทำให้มีความสุขในการทำสิ่งแวดล้อมให้ดี ให้สะอาดงดงามสดใส เป็นต้น นี่คือการเราสามารถพัฒนามนุษย์ให้มีระบบชีวิตที่ดีในตัวของเขาเอง ที่จะมาช่วยจัดปรับความสัมพันธ์ในระบบใหญ่ คือระบบความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม แทนที่จะเป็นระบบที่ขัดแย้งกัน ก็ให้มาเป็นระบบที่กลมกลืนและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

เมื่อที่เราลองดูชีวิตของเราว่ามีการพัฒนาอย่างเป็นระบบในตัวของมันเอง ระบบแห่งองค์รวมนี้นี้องค์รวม ๓ อย่าง คือ ศิล-สมาธิ-ปัญญา ที่นี้พอเราลองขยายออกไปก็ปรากฏว่า ชีวิตของเราที่เป็นองค์รวมนี้นี้ กลายเป็นองค์รวมย่อยในระบบ องค์รวมใหญ่อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งมีองค์รวมสำคัญ คือ ชีวิตมนุษย์ - สังคม - ธรรมชาติ แวดล้อม องค์รวมใหญ่นี้เราก็ต้องทำให้เป็นอยู่เป็นไปด้วยดี ถ้าสามารถทำให้ระบบ ใหญ่นี้ดีแล้ว ก็เท่ากับบรรลุผลสมบูรณ์

จุดสำคัญอยู่ตรงนี้ คือจะเข้าใจเรื่องนี้ได้ชัด ต้องดูภาพรวมว่าพระพุทธ ศาสนามองโลกมองจักรวาลหรือมองสรรพสิ่งอย่างไร จะเรียกว่า model หรืออะไรก็ แล้วแต่ คือเป็นแม่แบบในการมอง และยิ่งกว่านั้น สำหรับคนยุคนี้ การที่จะมองเห็น แม่แบบที่พุทธศาสนาองได้ชัด ก็ต้องเอาไปเทียบกับแม่แบบตามแนวคิดของ ตะวันตก

พระพุทธศาสนาองสภาวะความจริงของสิ่งทั้งหลายหรือธรรมชาติทั้งหมด หรือสรรพสิ่งประดามี ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ทั้งชีวิตและมีชีวิตว่า เป็นระบบแห่ง ความสัมพันธ์อันเดียวกัน (เรียกเป็นคำศัพท์ว่า "ระบบปัจจัยการ" ก็ได้)

อันนี้เป็นแนวคิดคนละอย่างต่างกันไกลกับแนวคิดของตะวันตก ดังเป็นที่รู้กัน ว่า ตะวันตกมองมนุษย์แยกต่างหากจากธรรมชาติ เขาถือว่ามนุษย์นี้ separate from nature อย่างที่ตำราวิชาสิ่งแวดล้อมเล่มหนึ่งเขียนถึงการสืบค้นที่มาแห่งทัศนะของ มนุษย์ (ชาวตะวันตก) ที่เชื่อต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม คือแนวคิดที่ว่า

Where did our attitudes toward nature come from?

Most historians exploring that question have been primarily interested in the origin of the view that humans are "apart from and above nature" and "here to dominate it."

ที่จริงไม่จำเป็นต้องอ้างตำราไหน เพราะหนังสือฝรั่งเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก็มัก พูดกันแบบนี้ทั้งนั้น (แต่ข้อความที่ยกมาดูกันนี้ค่อนข้างคลุมความได้ครบดี)

ที่ว่าตะวันตกมองมนุษย์แยกจากธรรมชาติต่างหากกันออกไปนั้น จะเห็นได้ ง่ายๆ แม้แต่ในภาษาที่เป็นวัฒนธรรมของมนุษย์ ปัจจุบันนี้ เรามีคำว่า "สิ่งแวดล้อม" ซึ่งคนสมัยนี้อาจจะเข้าใจไปว่าเป็นคำในภาษาไทย แต่ที่จริงสิ่งแวดล้อมนี้ไม่ใช่คำไทย มาแต่เดิม เพิ่งเกิดขึ้นไม่นานนี้เอง จะก็ปีกลองไปสืบกันดู คือเป็นคำที่ไทยเราคิดขึ้น ใหม่เพื่อให้เป็นคำแปลของคำฝรั่งว่า "environment" และก่อนหน้านั้นว่า "surroundings" คือเป็นการพูดตามแบบตะวันตก หรือพูดแบบฝรั่ง แต่นี้เป็นเพียงตัวอย่างถ้อยคำที่สื่อ ถึงแนวคิดที่อยู่เบื้องหลัง สาระสำคัญก็คือ ฝรั่งมีแนวคิดที่เขาเองยอมรับและกำลังย้า เตือนฝรั่งด้วยกันเองให้เลิกยึดถือและให้เปลี่ยนไปเสีย นั่นคือแนวคิดที่มองมนุษย์แยก จากธรรมชาติ ในเวลาที่เขาพูดว่าธรรมชาติ ตามคำของเขาว่า nature นั้น ฝรั่งมองไป ที่ต้นไม้ นกกา เมฆหมอก อะไรก็ว่าไป แต่ไม่รวมถึงมนุษย์คือตัวเขาเอง (คนไทยสมัย

* Daniel D. Chiras, *Environmental Science: Action for a Sustainable Future* (Redwood City, Calif.: The Benjamin/Cummings Publishing Company, Inc., 1991), p. 456.

นี้ก็โน้มเอียงไปในทางที่จะมองอย่างฝรั่ง)

เรื่องไม่แค่นั้น นอกจากมองตัวเองแยกต่างหากจากธรรมชาติแล้ว ชาวตะวันตกยังมองตัวเองกับธรรมชาติในแง่ที่เป็นปฏิปักษ์กันด้วย เรื่องนี้ก็คงมาจากพื้นเพความเป็นอยู่ในถิ่นแดนของเขาที่ถูกธรรมชาติบีบคั้นรุนแรง ที่ทำให้มองและคิดต่อธรรมชาติหนักไปในด้านลบ คือเป็นปฏิปักษ์ เช่นว่า เจ้าธรรมชาตินี้มันทำให้เราหนาวเหลือเกิน เป็นอยู่แสนจะยากลำบาก ถึงฤดูหนาวแทบไม่มีอะไรจะกิน กว่าจะผ่านพ้นฤดูหนาวปีหนึ่งๆ แทบจะเอาชีวิตไม่รอด แล้วมันยังจำกัดมนุษย์ไว้ได้อำนาจของมัน ทำให้เราต้องคอยทำตามมัน เดียวฤดูนี้หนาวนะ จะปลูกพืชก็ไม่ได้ พอหนาวก็ต้องจัดที่อยู่อาศัยให้ดี อย่าให้ลมเข้าแม้แต่นิดเดียววะ แล้วก็หาอาหารไม่ได้ ต้องเตรียมกักตุนอาหารไว้ก่อน แล้วก็ต้องรอให้ถึงฤดูโน้นจึงจะปลูกพืชผักผลไม้ได้ รวมแล้วมนุษย์จะทำอะไรก็ต้องขึ้นกับธรรมชาติไปหมด แถมยังมีภัยธรรมชาติเยอะเยอะอีก มนุษย์ก็มองว่าเราเป็นถูกธรรมชาติบีบคั้นหนักหนาลำบากเหลือเกิน เราจะต้องหาทางจัดการมันบ้าง

จากนั้น ความคิดของชาวตะวันตกก็ก้าวต่อไปสู่ขั้นที่ ๓ คือขั้นตั้งจุดหมายและได้ความหวัง คือเกิดแนวคิดขึ้นมาว่า ถ้ามนุษย์สามารถจัดการธรรมชาติได้ตามใจปรารถนาเมื่อไร ทุกภัยปัญหาทั้งปวงก็จะหมดไป มนุษย์เรานี้ก็จะมีความสุขความสำเร็จที่แท้จริง ดังนั้น จะต้องเอาชนะธรรมชาติให้ได้ มนุษย์ตะวันตกคิดอย่างนี้มาสองพันกว่าปีแล้วตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ

คำฝรั่งที่นิยมใช้สำหรับสื่อความหมายนี้ มี ๓ คำ คือ conquest of nature (พิชิตธรรมชาติ); mastery of nature/mastery over nature (เป็นนายธรรมชาติ); dominion over nature (ครอบครองธรรมชาติ)

หนังสือฝรั่งเล่มหนึ่งชื่อ *A Green History of the World** ได้รวบรวมความคิดของตะวันตกตั้งแต่โสกราตีส เพลโต อริสโตเติล มาให้ดู เพื่อให้เห็นว่านักปราชญ์และศาสนาปรัชญาของเขาคิดอย่างไรต่อธรรมชาติ สรุปแล้วก็คือ ตลอดสายอารยธรรมตะวันตกนั้น มีแนวคิดหลักสอดคล้องกันสืบมาว่า จะต้องปราบปรามเอาชนะธรรมชาติ คือเป็นแนวคิดพิชิตธรรมชาติทั้งหมดเลย จนแม้แต่ท่านที่เด่นๆ ในยุคสมัยใหม่ อย่าง เดการ์ตส์ (René Descartes) และเบคอน (Francis Bacon) กระทั่งในสมัยใกล้ๆ นี้ ทั้งฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ทั้งฝ่ายโลกเสรี คิดแบบเดียวกันหมด คือคิดจะเอาชนะธรรมชาติ

ขอยกมาให้ดูเป็นตัวอย่างสั้นๆ แค่ ๓ ท่าน คือ Francis Bacon, 1561-1626; René Descartes, 1596-1650 ('them' หมายถึงความรู้ทางวิทยาศาสตร์); และนักประวัติศาสตร์โซเวียตชื่อ M.N. Pokrovskiy, 1931 ตามลำดับ (จาก *A Green History of the World*, pp. 148, 158 ขอไม่ต้องทำเชิงอรรถอีก)

Nature being known, it may be master'd, managed,
and used in the services of human life.

* Clive Ponting, *A Green History of the World* (New York: St. Martin's Press, 1991), xiv + 432 pp.

... we can ... employ them in all those uses to which they are adapted, and thus render ourselves the masters and possessors of nature.

It is easy to see that in future, when science and technique have attained to a perfection which as yet we are unable to visualise, nature will become soft wax in his [man's] hands which he will be able to cast into whatever form he chooses.

การที่เขารวบรวมความคิดตะวันตกในอดีตมาแสดงนี้ ก็เพื่อจะมาสสนับสนุนแนวคิดใหม่ของพวกเขาเองในยุคปัจจุบันที่บอกว่า ตะวันตกคิดผิด นี่ฝรั่งเขาว่าเองนะ คือเขาบอกว่าพวกเขาคิดมาผิด ที่ได้มองมนุษย์แยกต่างหากจากธรรมชาติ แล้วก็คิดเป็นปฏิปักษ์ต่อธรรมชาติ แล้วก็คิดจะปราบปรามเอาชนะธรรมชาติ เขาบอกด้วยว่า การที่มนุษย์หาความรู้ทางธรรมชาติ คือพัฒนาวิทยาศาสตร์ขึ้นมานี้เพื่ออะไร ก็เพื่อจะได้ล่วงรู้ความลับของธรรมชาติ แล้วจะได้เอาความรู้ในความลับของธรรมชาติ นั้น มาจัดการกับธรรมชาติ ดังวาทะของนายคนหนึ่งฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่ยกมาให้ดูข้างบนแล้วที่เขียนบอกไว้ว่า เมื่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญยิ่งขึ้นไปกว่านี้ในภายหน้า ธรรมชาติจะเป็นเหมือนขี้ผึ้งในกำมือ ที่มนุษย์จะปั้นให้เป็นอย่างไรก็ได้ แล้วไปดูท่านเบคอนและท่านเดการ์ตส์ก็ไม่เบา ล้วนแต่คิดจะเล่นงานธรรมชาติทั้งนั้นเลย

เป็นอันว่า ตะวันตกมีเป้าหมายตามแนวคิดมุ่งมันที่จะเอาชนะธรรมชาติ ตลอดมาสองพันกว่าปี เป็นแนวคิดตั้งแต่กรีกมาเลย แล้วอันนี้ก็แนวคิดรากฐานของอารยธรรมของตะวันตก ที่ทำให้ตะวันตกเจริญมาจนเป็นอย่างปัจจุบันนี้

จากแนวคิดที่ต้องการเอาชนะธรรมชาติ (mastery over nature) จึงทำให้หาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ซึ่งมีความหมายว่าเป็นการล่วงรู้ความลับของธรรมชาติ เมื่อรู้ความลับของธรรมชาติ (science) แล้ว เพื่อจะเอาชนะธรรมชาตินั้น ก็สร้างสรรค์พัฒนาเทคโนโลยี (technology) ขึ้นมา แล้วก็ไปจัดการกับธรรมชาติได้ตามชอบใจ ทั้งนี้ก็เพื่อเอามาสนองความต้องการของมนุษย์ โดยเอาเทคโนโลยีนี้ไปพัฒนาอุตสาหกรรม (industry) โรงงานอุตสาหกรรมก็เกิดขึ้นมา เป็นที่จัดการเอาธรรมชาติมาเป็นวัตถุดิบเข้าโรงงาน แล้วก็ผลิตสิ่งเสพบริโภค สนองความต้องการเสพบริโภคของมนุษย์ ให้มนุษย์มีความสุข ด้วยเศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรือง (prosperous economy/economic prosperity) นี่คือระบบอารยธรรมตะวันตกที่แพร่ขยายไปเป็นโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ไม่เฉพาะทุนนิยมเท่านั้นนะ แต่ครอบคลุมหมดทั้งทุนนิยมเสรีและสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ อยู่ภายใต้ครอบงำของแนวคิดนี้ทั้งนั้น คือ วิทยาศาสตร์ พัฒนาเทคโนโลยี เทคโนโลยีพัฒนาอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ แล้วมนุษย์ก็มีกินมีใช้ได้เสพบริโภคมีความสุข

นี่แหละระบบของเขาย่างนี้ ซึ่งเป็นเรื่องของการทำงานที่มนุษย์มองไปด้านเดียว โดยแยกตัวต่างหากจากธรรมชาติ และพยายามพิชิตธรรมชาติ แล้วต่อมาถึงปัจจุบันก็ไปไม่รอด โดยมีผลตกลับว่า การพยายามเอาชนะธรรมชาตินั้น มองอีกทีหนึ่งกลายเป็นการไปเบียดเบียนทำลายธรรมชาติ พอธรรมชาติเสื่อมโทรมลงไป เกิดมลภาวะ

เป็นอันว่าตะวันตกมีเป้าหมายตามแนวคิดมุ่งมันที่จะเอาชนะธรรมชาติ
ตลอดมาสองพันกว่าปี เป็นแนวคิดตั้งแต่กรีกมาเลย แล้วอันนี้ก็
เป็นแนวคิดรากฐานของอารยธรรมของตะวันตก ที่ทำให้ตะวันตกเจริญ
มาจนเป็นอย่างปัจจุบันนี้

และทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ ก็กลายเป็นปัญหาตึกลับ ทำให้มนุษย์เดือดร้อนจน
แทบจะอยู่ไม่ได้ มนุษย์ก็เลยได้คิด ชาวตะวันตกจึงต้องมาสอนกันใหม่ แล้วก็เกิด
วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ที่ฝรั่งเรียกว่า Environmental Science และเกิดจริยธรรม
ใหม่ คือจริยธรรมสิ่งแวดล้อม เรียกว่า Environmental Ethic ที่สอนให้ปฏิบัติต่อสิ่ง
แวดล้อมให้ถูกต้อง โดยให้เปลี่ยนความคิดใหม่ หนึ่ง ไม่ให้มองแยกตัวเองแยกต่าง
หากจากธรรมชาติ แต่ให้มองมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ สอง ไม่ให้มีท่าที่เป็น
ปฏิปักษ์กับมัน แต่ให้เป็นมิตรกัน สาม แทนที่จะคิดเอาชนะมัน ก็ให้คิดประสานกลม
กลืนอยู่อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อันนี้ก็เป็นแนวคิดที่มีการพยายามพัฒนากันอยู่ใน
ตะวันตก

แนวคิดทางเลือก สู่การแก้ปัญหาของอารยธรรมที่ติดตัน

ที่นี้ ในทางจริยธรรม ก็เป็นอันว่า จะเอาชนะธรรมชาติด้วยการเสพบริโภคหา
ความสุขตามใจชอบต่อไปไม่ได้แล้ว จะต้องมีการ restraint คือรู้จักยับยั้งชั่งใจตัว
เอง รู้จักรู้จักเว้น ก็กลายเป็นว่ามนุษย์จะต้องยอมสละ ละ เว้น ลด ละความสุขของ
ตัวเอง เพื่อยอมให้ธรรมชาติอยู่ได้ ก็เลยกลายเป็นจริยธรรมเชิงลบ คือจริยธรรมแบบ
negative คือตัวเองต้องยอมทุกขบ้าง โดยจำใจยอมสุขไม่สมเต็มที่ เพื่อให้ธรรมชาติ
อยู่ได้ จริยธรรมแบบนี้ไปไม่รอด เพราะมนุษย์ต้องฝืนใจ ยอมให้ธรรมชาติอยู่ได้ โดยที่
ตัวเองต้องยอมลด ลด ละ สละความสุข เป็นจริยธรรมแบบมีคำสั่งห้ามมาดื้อๆ บีบคั้น
ฝืนใจ ไม่ใช่การพัฒนามนุษย์

ถ้าเป็นจริยธรรมที่ถูกต้อง จะเป็นการก้าวไปในระบบการพัฒนามนุษย์ ที่เน้น
การประสานสอดคล้องกลมกลืนกัน คือ มนุษย์จะต้องมีความสุขด้วย โดยความสุข
นั้นเกื้อกูลกับธรรมชาติแวดล้อม เช่น เราอยากทำให้ธรรมชาติงดงามสมบูรณ์ เราก็สุข
พร้อมทั้งประสานกับสังคม อย่างที่เราสุข เขาก็สุขด้วย เราทำให้เขาสุข เรายิ่งสุข
อะไรทำนองนี้ ไม่ใช่ว่า เราจะสุขได้ อันนั้นต้องวางใจ แต่ที่นี้ถ้าเจ้านั้นวอดวาย เรา
จะแยะด้วย เราก็เลยต้องหยุด อย่างนี้ฝืนใจ มันก็ไปไม่ไหว

ที่นี้ตะวันตกมาตันตรงนี้ คือเขามองเห็นแต่จริยธรรมเชิงลบ แล้วก็ไม่สามารถ
สร้างระบบสัมพันธ์ที่จะให้องค์รวมสามประการในองค์รวมใหญ่ มาประสานเกื้อกูล
กันได้ เขาติดตันแค่นี้ เราก็บอกว่า พุทธศาสนาแก้ปัญหาได้หมดเรียบร้อยเลย เราจัด
ปรับทั้งองค์รวมใหญ่และองค์รวมเล็ก องค์รวมเล็กก็คือชีวิตของเรา ทั้งสามแดน ที่
เราพัฒนาแดนสัมพันธ์กับโลกภายนอก พัฒนาแดนจิตใจ และพัฒนาแดนปัญญา ให้

มาเกี่ยวพันซึ่งกันและกันในทางที่ดี พอระบบชีวิตของเราดี ความสุขของเราก็พัฒนาไปเรื่อยไปหมดแล้ว เช่น เรามีความสุขแบบไม่พึ่งพา มีความสามารถที่จะมีความสุขได้ง่ายขึ้น และเราก็สามารถที่จะเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม เกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ในสังคมได้มากขึ้น เป็นต้น เมื่อระบบเล็กพัฒนาไปอย่างถูกต้อง มันก็เกื้อกูลระบบใหญ่ไปในตัว เป็นการเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ก็กลายเป็นดีไปหมด

เวลานี้ เมื่อตะวันตกตื่นตัว กำลังหาทางออกในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เรื่องหนึ่งที่เขาเอาใจใส่ก็คือการใช้เทคโนโลยี เพราะเขาได้มองเห็นแล้วว่า ที่ผ่านมาเขาได้ใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการกับธรรมชาติ ตามแนวคิดที่จะพิชิตธรรมชาติ แล้วก็เลยเกิดโทษ จะนำภัยพิบัติมาให้ ตอนนี้เขามีการย้ำว่าให้ใช้เทคโนโลยี ตลอดจนผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ environmentally friendly ซึ่งก็เป็นการดีอย่างหนึ่ง แต่ถือได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาแบบแยกส่วน คือคิดไปตามเรื่องเฉพาะหน้าเฉพาะกรณี ขณะที่แนวคิดพื้นฐานของคนที่มีปฏิบัติก็อาจจะคงอยู่อย่างเดิม คือยังคิดจัดการในเชิงพิชิตธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะระบบความคิดพื้นฐานของอารยธรรมยังมีความขัดแย้งกันอยู่ในตัว

ถ้าจะประสานความคิดให้สอดคล้องกลมกลืนกันตลอดทั้งระบบแห่งองค์รวมก็น่าจะมองและปรับเปลี่ยนกันให้ถึงฐานว่า อารยธรรมตะวันตกแต่เดิมนั้น มุ่งให้มนุษย์ใช้เทคโนโลยีเพื่อเอาชนะธรรมชาติ แล้วมนุษย์ก็มากมายเป็นทาสของเทคโนโลยี ต่อไปนี้เราจะต้องพัฒนาอารยธรรมใหม่ ที่ให้มนุษย์เป็นนายของเทคโนโลยี ที่จะเอาเทคโนโลยีนั้นมาใช้อย่างประสานเกื้อกูลและร่วมมือกับธรรมชาติ ในการสร้างสรรค์โลกที่เป็นสุขไร้การเบียดเบียน

ที่ว่านี้ สารสำคัญก็คือให้มองสภาวะธรรมหรือระบบความจริง ตั้งแต่ชีวิตมนุษย์ในโลกนี้รวมตลอดทั้งหมดว่าเป็นระบบเดียวกัน คือต่างจากฝรั่งที่มองแยกเอามนุษย์ออกมาเป็นอันหนึ่ง เฉพาะอย่างยิ่ง อารยธรรมตะวันตกนี้เขาบอกเองว่าเป็นอารยธรรมที่เป็น man-centered มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง หมายความว่า มนุษย์นี้จะออกไปล่าไปทำหน้าไปจัดการทุกสิ่งทุกอย่าง พิชิตโลก พิชิตจักรวาล จะเป็นผู้กระทำต่อสิ่งทั้งหลายทั่วไปทั้งหมด ทั้งมองแบ่งแยก และแยกแล้วก็เอาคนเป็นใหญ่เป็นศูนย์กลาง แต่พระพุทธศาสนาไม่มองอย่างนั้น พอเริ่มต้น ก็มองสภาวะธรรมคือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงว่าเป็นระบบความสัมพันธ์อันหนึ่งอันเดียวกัน โดยที่มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบนี้ จากนั้นเราก็วิเคราะห์แยกแยะตัวเราเป็นรูปธรรมและนามธรรม ขยายออกไปเป็นขั้นห้า ซึ่งเป็นธรรมชาติทั้งหมดและเป็นไปตามธรรมชาติของมัน ที่คนเราจะต้องรู้จักตัวเองคือรู้จักมันและปฏิบัติต่อมันให้ถูก ด้วยการพัฒนาความเป็นอยู่คือชีวิตทั้งสามแดน โดยรู้ว่ามันเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่น ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยทั้งหมด ไม่ให้เกิดปัญหาจากการปฏิบัติไม่ถูก ที่ทำให้ระบบความสัมพันธ์ปริตแต่ให้องค์รวมทุกส่วนทุกแดนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อันเป็นเรื่องของความจำเป็นอยู่ในตัวของมันเอง รวมความก็คือ มองสภาวะธรรมเป็นระบบอันหนึ่งอันเดียวกันแห่งความ

* แนวคิดนี้เป็นฐานที่ขยายออกมาเป็น คติบุณผาพรหมแดน คือ frontier mentality ที่เด่นในสังคมอเมริกัน ผู้ที่สนใจอาจไปศึกษาคติ frontier นี้เพิ่มเติมอีก เพื่อให้เข้าใจคนอเมริกันโยงมาถึงอารยธรรมปัจจุบัน

สัมพันธ์ ที่สิ่งทั้งหลายเป็นเหตุปัจจัยแก่กันและกัน อันนี้เป็นข้อสำคัญ เป็นแกนการมองสิ่งทั้งหลาย

จะเห็นว่า ตะวันตกมองมนุษย์แตกต่างหากจากธรรมชาติ ขณะที่พระพุทธศาสนามองรวมเป็นอันเดียวกัน แต่ทั้งตะวันตกและพุทธศาสนามองมนุษย์ว่าเป็น "พิเศษ" แล้วตะวันตกกับพุทธศาสนาก็ต่างกันอีกในการมองความเป็นพิเศษของมนุษย์นั้น

โดยนัยที่กล่าวมา ความแตกต่างกันนั้น จึงต้องดูให้ตลอดถึง ๒ ระดับ ดังนี้

ระดับที่ ๑ คือระดับใหญ่

ก) ตะวันตกมองมนุษย์แยกออกมา ต่างหากจากธรรมชาติที่เหลือ

ข) พุทธศาสนามองทุกสิ่งเป็นระบบสัมพันธ์อันเดียว

ระดับที่ ๒ คือระดับย่อยว่า มนุษย์มีสถานะและบทบาทอย่างไร ในระบบใหญ่นั้น

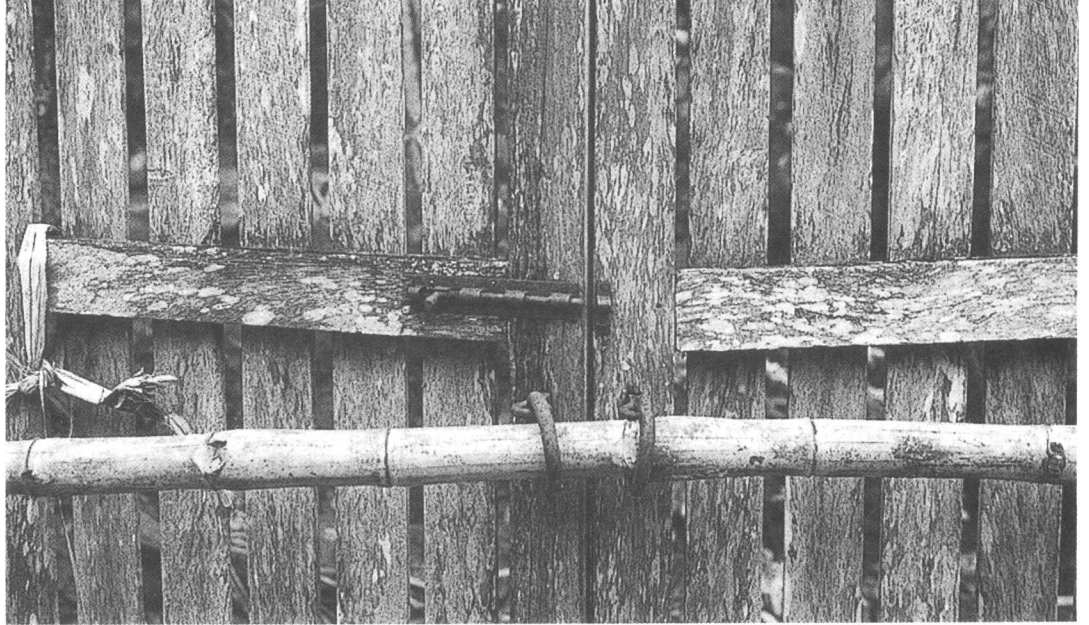
ก) ตะวันตกมองว่ามนุษย์เป็นพระเอกที่จะออกไปจัดการพิชิตทุกสิ่งทุกอย่าง

ข) พุทธศาสนามองว่า มนุษย์นั้นแม้จะเป็นธรรมชาติส่วนหนึ่งอยู่ในระบบสัมพันธ์นี้ แต่มนุษย์เป็นองค์ประกอบหรือองค์ร่วมที่มีคุณสมบัติพิเศษ คือ ในขณะที่ธรรมชาติส่วนอื่นเป็นอย่างไรก็เป็นของมันอยู่อย่างนั้น แต่มนุษย์เป็นธรรมชาติที่เรียนรู้ฝึกหัดพัฒนาได้

ที่นี้ก็มาดูว่า ระบบของธรรมชาติทั้งหมดที่เป็นองค์รวมใหญ่นี้อยู่ในสภาพที่ดี สมบูรณ์น่าพอใจหรือยัง พุทธศาสนาบอกว่ายัง เพราะยังมีการเบียดเบียนกันมาก ถึงตรงนี้ก็ได้อำตอบ คือ ในเมื่อมนุษย์เป็นองค์ร่วมพิเศษที่เรียนรู้ศึกษาพัฒนาได้ เราก็พัฒนามนุษย์นี้แหละ ให้มีคุณสมบัติดีขึ้นๆ ที่จะไปเอื้อเกื้อหนุนองค์ประกอบอื่นๆ และไปช่วยแก้ไขสิ่งที่ไม่เกื้อกูลกัน ให้มีการเบียดเบียนกันน้อยลง และอยู่กันด้วยดีมีความสุขมากขึ้น อย่างสำนวนของท่านว่า "เข้าถึงโลกที่เป็นสุข ไร้การเบียดเบียน" นี้แหละคือสถานะและบทบาทของมนุษย์ในระบบความสัมพันธ์ทั้งหมดนั้น

ฉะนั้น แนวคิดในการพัฒนามนุษย์ก็คือ เพื่อให้มนุษย์มีคุณสมบัติดีมีความสามารถมากขึ้นในการที่จะไปลดการเบียดเบียนในระบบความสัมพันธ์ ที่จะเรียกว่าโลก หรือจักรวาล หรือสรรพสิ่ง หรืออะไรก็แล้วแต่ ด้วยการศึกษาค้นคว้าที่จะให้ตัวเขาเองพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับโลก พัฒนาจิตใจคุณธรรมความดี และพัฒนาปัญญาความรู้ที่จะมาจัดการต่างๆ ในเชิงบวก คือในเชิงเกื้อกูลกัน

โดยนัยนี้ มนุษย์แทนที่จะใช้สติปัญญาความสามารถในการที่จะไปคิดหาทางสนองความต้องการเสพบริโภคของตนและไปจัดการเอาชนะสิ่งอื่น หรือพัฒนามนุษย์ให้มีความสามารถมากยิ่งขึ้นในการเอาชนะธรรมชาติ ก็กลายเป็นว่า มาพัฒนาตัวเองเพื่อที่จะได้ไปทำการแก้ปัญหาและเกื้อกูลกัน ให้ทั้งระบบอยู่ดีมีความกลมกลืนกัน หรือให้มนุษย์พัฒนาตนเองให้มีอิสรภาพที่จะไม่ต้องพึ่งพามากขึ้น แล้วสามารถไปแก้ไขลดการเบียดเบียนกันให้ระบบของสรรพสิ่งหรือจักรวาลมีความสุขมากขึ้น

เพราะต่างก็ไปสุดโต่ง จึงพากันมาติดตัน

ระดับย่อย หรือโมเดลในระดับการมองมนุษย์ ที่ถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้นี้ แสดงว่าพุทธศาสนา มองชีวิตของมนุษย์ในภาวะที่มีการขับเคลื่อนตลอดเวลา ไม่หยุดนิ่ง โดยเห็นเป็นขั้นตอนของการพัฒนา ที่ขับเคลื่อนคลี่คลายขยายศักยภาพ สามารถก้าวไปสู่ความดียิ่งขึ้นๆ การมองมนุษย์ต้องเป็นอย่างนี้ คือต้องมองในแง่ที่จะให้มีการเรียนรู้ศึกษาฝึกฝนพัฒนาก้าวหน้าดียิ่งขึ้นไป นี่คือระบบไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักแกนกลางในการมองมนุษย์ ถ้าเราไม่มองพุทธศาสนาอย่างนี้ และไม่เอามาใช้ในเชิงปฏิบัติการ ก็จะเข้าใจไม่ถึงตัวพุทธศาสนา หรือเข้าใจผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปเลย เช่น หลักกรรม ในภาคปฏิบัติที่จริงเป็นขั้นตอนในการพัฒนามนุษย์ แต่ผู้ที่จับหลักไม่ได้ บางทีเจอออกไปติดในลัทธิกรรมเก่า เพราะมองระบบไตรสิกขาไม่เป็น

กรรมในภาคปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งในระบบไตรสิกขา (ธรรมในภาคปฏิบัติทุกอย่าง อยู่ในไตรสิกขา หรือจัดลงในมรรคหมตทั้งสิ้น) สิกขาเป็นแกนภาคปฏิบัติการในการพัฒนามนุษย์ คือเรียนรู้ฝึกหัดพัฒนา ก็คือทำมนุษย์ให้ดีขึ้นเรื่อยๆ จนกว่าจะมีศีล สมาธิ ปัญญาสมบูรณ์ ก็ถึงวิมุตติ เป็นอิสระ ตามหลักการนี้ ถ้ากรรมเก่าคือสิ่งที่เราทำมาก่อนนี้ ไม่ดีหรือผิดพลาดเสียหาย เราก็ต้องแก้ไขปรับปรุง ด้วยการทำกรรมใหม่ที่ดียิ่งขึ้นถูกต้องเป็นประโยชน์ ถ้ากรรมเก่าเป็นกุศลน้อย ก็ต้องทำกรรมใหม่ให้เป็นกุศลมากขึ้นๆเรื่อยๆ นี่คือการพัฒนาในไตรสิกขา ที่นี้ถ้าใครไปติดอยู่กับกรรมเก่า แกกก็ละห้อยรอผลกรรมเก่าอยู่นั่นแหละ ไม่ไปไหน ก็ตันเลยนะสิ เห็นชัดๆ ว่าหมดทางก้าวต่อไปในไตรสิกขา ไซ้ใหม่ ในเมื่อกรรมภาคปฏิบัติเป็นส่วนหนึ่งในระบบไตรสิกขา กรรมก็ต้องโยงมาสู่การพัฒนา สู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นให้ได้ ถ้าไม่โยงมา ก็คือปฏิบัติผิด*

* ขอให้ระลึกไว้เสมอถึงพุทธพจน์ [พระไตรปิฎก เล่ม ๒๐ ข้อ ๕๐๑] ที่ว่า มีลัทธิเดียรฉัตร ๓ ลัทธิ ซึ่งเป็นไปในทางไม่กระทำการ คือ ลัทธิพุทเพกตวาท (ถือว่าคนจะได้สุขเจอทุกขอะไรก็เป็นเพราะกรรมเก่า) ลัทธิอิศวรนิรมิตวาท (ถือว่าคนจะได้สุขเจอทุกขอะไรก็เป็นเพราะเทพผู้เป็นใหญ่บันดาล) และลัทธิเหตวาท (ถือว่าคนจะได้สุขเจอทุกขอะไรก็แล้วแต่โชค ถึงคราวก็เป็นไปเอง)

ในการปฏิบัติที่ถูกต้องนั้น เราต้องเรียนรู้เข้าใจกรรมเก่าว่าเป็นมาอย่างไร ผิดพลาดบกพร่องตรงไหน ให้ได้ความชัดเจนเพื่อจะได้มาแก้ไขปรับปรุงทำกรรมที่เป็นปัจจุบันให้ถูกให้ดียิ่งขึ้น คือ กรรมเก่าเป็นเรื่องที่ต้องรู้ เพื่อจะรู้จักตัวเองรู้ทุนเดิม แล้วก็รู้จุดที่จะแก้ไขปรับปรุง แล้วจะได้เดินหน้าต่อไป กรรมเก่าเป็นตอนที่ต้องรู้ แต่ตอนที่จะต้องทำคือกรรมใหม่เป็นสิกขา กรรมที่จะเป็นกรรมที่ดีก็คือเป็นไปตามหลักสิกขา หรือสนองหลักสิกขา ก็คือเป็นสิกขานั้นเอง ได้แก่ เรียนรู้ ผูกหัด พัฒนาขึ้นไป กรรมที่ดีก็คือเป็นกรรมที่เป็นกุศลยิ่งขึ้นๆ นี่คือตัวอย่างที่วาดต้องมองแบบคืบคลานคลีคลายก้าวไป ไม่ใช่มองแบบแข็งทื่อ หยุดมิ่ง นอนตาย ตั้งรับ ไม่ทำอะไร ไข่มไม่ได้ ต้องมองอะไรๆ ในทางที่จะแก้ไขปรับปรุง และมองในลักษณะที่เป็นขั้นตอนแห่งความเคลื่อนไหว คืบหน้า ก้าวไป

โมเดลหรือแม่แบบการมองมนุษย์แนวสิกขานี้ ยังมีความหมายต่อไปอีกว่า มันทำให้เรามองเห็นและยอมรับความแตกต่างหลากหลาย เช่น เมื่อมองมนุษย์เป็นสังคม เราก็จะมองว่าในเวลาหนึ่งใดที่เรากำลังมองอยู่ อย่างที่ใช้ภาษาฝรั่งว่า at a given moment คือ ในขณะใดขณะหนึ่งที่กำหนดให้ หรือเมื่อมองในเวลาใดเวลาหนึ่งนี้ มนุษย์ทั้งหลายอยู่ในระดับการพัฒนาไม่เท่ากัน เป็นไปไม่ได้ที่เราจะให้ทุกคนเป็นเหมือนกัน ในเมื่อมนุษย์ในเวลาหนึ่งๆ มีการพัฒนาไม่เท่ากัน เราก็ต้องรู้จักและต้องจัดให้แก่เขาตามที่เขาเป็นจริง และเท่าที่พอดีแก่เขาที่จะให้เขาพัฒนาได้อย่างดี นี่คือต้องย่ำว่า ต้องทำ ๒ ชั้น ไม่ใช่แค่สนองความต้องการเรื่อยเปื่อยไปตามใจชอบของเขา แต่ต้องต่ออีกว่าเพื่อช่วยให้เขาพัฒนาต่อไปด้วย

ฉะนั้น เราจึงจะจัดการทางสังคมให้ทุกคนเป็นอย่างหนึ่งอย่างเดียวกันหมด เป็นไปไม่ได้ จะให้คนกินอยู่แบบเดียวกัน มีความสุขอย่างเดียวกัน เป็นไปไม่ได้ อันนี้เป็นแนวคิดซึ่งมีผลต่อสังคม ทั้งเรื่องการเมือง เรื่องเศรษฐกิจ และเรื่องอะไรๆ ทั้งหมด ขอยกตัวอย่าง เช่น คอมมิวนิสต์ก็จะจัดให้สังคมเป็นเหมือนกันเท่ากันหมด ให้กินอยู่เท่ากันให้แต่งตัวอย่างเดียวกัน ให้ดำเนินชีวิตเหมือนกันหมด แล้วอยู่ได้ไหม เมื่อไม่ได้ ผิด ไม่ได้พัฒนาคนขึ้นไปให้เหมาะสม แต่จะให้เป็นอยู่อย่างนั้น ก็กลายเป็นต้องบังคับกัน ก็ฝืนใจเขา พอเปิดทางให้กระเบิดเลย เวลานี้จีนเป็นไง ไปอีกทิศหนึ่งเลย ไซ่ไห่ นี่คือการมองมนุษย์ให้เหมือนกัน จะจัดให้มนุษย์เป็นอย่างเดียวกัน ซึ่งเป็นไปไม่ได้ และเอาดีจริงไม่ได้ เป็น**สุดโต่ง**ไปทางหนึ่ง

แล้ว**สุดโต่ง**อีกทางหนึ่ง ก็คือ พวกทุนนิยมเสรี ที่ถือลัทธิปัจเจกชนนิยม ซึ่งเน้นเสรีภาพ(แบบแยกส่วน)ของบุคคล บอกว่าจะต้องสนองความต้องการของแต่ละคน เหมือนกับจะ让他ได้ตามใจปรารถนา และเหมือนกับว่าไม่มีขอบเขต (เท่าที่ไม่ละเมิดต่อคนอื่น) แค่นี้เขานึกว่าพอ ไปๆ มาๆ กลายเป็นว่า หากความสุขให้เต็มที่ กินเสพเสรี มั่วเมาเสรี แล้วก็มีมอมเมาเสรี ผลออกมาว่า ชีวิตเสื่อมคุณภาพ คนตกต่ำลง

* ขอให้ระลึกไว้เสมอถึงพุทธพจน์ [พระไตรปิฎก เล่ม ๒๔ ข้อ ๕๔] ที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย เราไม่สรรเสริญแม้แต่ความตั้งอยู่ได้ในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ต้องพูดถึงความเสื่อมถอยในกุศลธรรม เราสรรเสริญแต่ความเจริญเพิ่มขึ้นไปในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่สรรเสริญความตั้งอยู่ได้ ไม่สรรเสริญความเสื่อมลงไป

จากความเป็นมนุษย์ สังคมจมลงในอบายมุข เต็มไปด้วยความรุนแรงและการแย่งชิง เบียดเบียนกัน ธรรมชาติแวดล้อมเสื่อมโทรมลงไป Earth Summit ๒ ครั้งผ่านไป (1972 และ 1992) แก้อะไรไม่ได้ ไม่มีอะไรดีขึ้น มีแต่ทรุด อารยธรรมเดินหน้าไปใน วิถีแห่งวิบัติ โดยที่มนุษย์ผู้ขาดการพัฒนาตัวเองและลุ่มหลงมัวเมาอยู่ ไม่มีจิตสำนึกที่จะใส่ใจ

โลกมีปัญหา พุทธศาสนามีคำตอบ

ที่จริงลัทธิ ๒ พวกนี้ ต่างกับบอกว่าเขาเป็นประชาธิปไตยกันทั้งนั้น แต่เดิมนี่ ประชาธิปไตยมีหลักการสำคัญ ๓ อย่างใช่ไหม คือ เสรีภาพ (Liberty) เสมอภาค (Equality, ถ้าแปลให้เข้าชุดจริง เคยใช้ สมภาพ หรือจะใช้ สมานภาพ ก็ได้) และภราดรภาพ (Fraternity) ศัพท์พวกนี้ต้องยกเกียรติให้แก่พวกฝรั่งเศส ที่เขาเน้นกันขึ้นมาในยุคปฏิวัติฝรั่งเศส แต่เวลานี้ หลักที่ ๓ คือ Fraternity หรือภราดรภาพไม่ค่อยมีใครพูดถึง จะพูดถึงแต่เสรีภาพ และความเสมอภาค

ถ้าจะว่ากันไป คอมมิวนิสต์ก็คือ เน้นหลักเสมอภาค equality ความเท่าเทียมกัน เข้าทำนองที่มีคำล้อว่า ให้ทั้งสังคมทุกคนจนเหมือนกันหมด อันนี้พูดกันแบบสนุกๆ นะ แต่มันก็มีแนวคล้ายๆ อย่างนั้น ส่วนทางฝ่ายทุนนิยมเสรี ก็เน้นหลักเสรีภาพ liberty ให้สนองความต้องการของบุคคล ตามลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism แปลให้สั้นว่าปัจเจกนิยม) ว่าพยายามให้แต่ละคนทุกๆ คนได้ตามต้องการ เพียงแต่ระวังไม่ให้ละเมิดกัน เอาแค่นั้น

ขอรวบรัดสรุปว่า พวกลัทธิใหญ่ ๒ ค่ายนี้ นอกจากทำให้ระบบของสังคมของ ประชาธิปไตยบกพร่อง ไม่บูรณาการหลักการสำคัญให้ครบ ๓ อย่าง โดยมักมองข้ามหลักภราดรภาพไป ซึ่งในที่นี้จะยังไม่ขยายความ

ข้อบกพร่องขั้นรากฐานที่สำคัญยิ่งกว่านั้น ก็คือ ทั้งสองค่ายลัทธิใหญ่เหล่านี้ ไปสุดโต่ง แล้วก็เลยเถิดไป คือเขามองไม่เห็นธรรมชาติของมนุษย์ตามเป็นจริง ใน ขณะที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกศึกษาต้องพัฒนา ลัทธิใหญ่ ๒ ค่ายนี้ มองธรรมชาติ

คอมมิวนิสต์ก็จะจัดให้สังคมเป็นเหมือนกันเท่ากันหมด ให้กินอยู่เท่ากันให้แต่งตัวอย่างเดียวกัน ให้ดำเนินชีวิตเหมือนกันหมด แล้วอยู่ได้ไหม เมื่อไม่ได้ฝึก ไม่ได้พัฒนาคนขึ้นไปให้เหมาะสม แต่จะให้เขาเป็นอยู่อย่างนั้น ก็กลายเป็นต้องบังคับกัน ก็ฝืนใจเขา พอเปิดทางให้ก็ระเบิดเลย เวลานี้จิ้นเป็นใจ ไปอีกทิศหนึ่งเลย ใช่ไหม นี่คือการมองมนุษย์ให้เหมือนกัน จะจัดให้มนุษย์เป็นอย่างเดียวกัน ซึ่งเป็นไปไม่ได้ และเอาดีจริงไม่ได้ เป็นสุดโต่งไปทางหนึ่ง

มนุษย์แบบหนึ่งตายตัว โดยมองการศึกษาแยกส่วนออกไป เมื่อเรามองมนุษย์เป็น อย่างหนึ่งอย่างเดียวตายตัวอยู่ เขาก็จัดระบบชีวิตและระบบสังคมไปตามนั้น อย่างที่ ว่า**คอมมิวนิสต์**ก็เน้นที่จะให้ความเสมอภาค ให้คนเท่าเสมอกันหมด ฝ่าย**ทุนนิยมเสรี**ก็จะสนองความต้องการของปัจเจกชนแต่ละคนเหมือนดังว่าจะให้เต็มที่ ก็ไปอีก ทางหนึ่ง เพลินกับการสนองค้นหาที่จะเสพบริโศก จนกลายเป็นบริโศคนิยมไป ก็สุด โด่งไปอีก แล้วก็จะไปไม่รอด

ฝ่าย**คอมมิวนิสต์** เอาสังคมเป็นใหญ่ ฝ่าย**ทุนนิยมเสรี** เอาบุคคลเป็นใหญ่ ฝ่าย**คอมมิวนิสต์**นั้น คนทนไม่ไหว ก็ล้มไปบ้างชนเชอยู่บ้าง ฝ่าย**ทุนนิยมเสรี**นี้ ธรรมชาติและธรรมโดยรวมจะทนไม่ไหว แล้วก็ต้องเสื่อมทรุดไป ฝ่าย**คอมมิวนิสต์** ก็สุดโด่งเป็นบังคับฝืนใจ ฝ่าย**ทุนนิยมเสรี**ก็สุดโด่งเป็นปล่อยตามชอบใจ ขัดกับธรรมชาติของมนุษย์ฝ่ายละด้าน ทางสายกลางที่พอดี สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ พร้อมทั้งเกื้อกูลแก่องค์รวมใหญ่แห่งสรรพสิ่ง ก็คือ **การสนองความพอใจหลากหลาย ที่คืบหน้าไปกับความไม่หยุดนิ่งในการพัฒนามนุษย์**

ความจริงคือ มนุษย์ก็เป็นมนุษย์ เป็นสัตว์ที่ต้องพัฒนา ในแต่ละขณะในแต่ละเวลานั้น มนุษย์พัฒนาไม่เท่ากัน เราก็จัดระบบทั้งหลายให้เหมาะกับมนุษย์ที่แตกต่างหลากหลายในระดับแห่งการพัฒนานั้น ให้เป็นสังคมที่สนองความต้องการของคน ที่แตกต่างกันนั้นได้ และให้เชื้อต่อการที่เขาจะพัฒนาตัวต่อไป โดยมีข้อแม้อันหนึ่งว่า ในแต่ละขณะที่เขาไม่เหมือนกันนี้ ขอให้ทุกคนพัฒนาตัวเอง อย่าหยุดอยู่กับที่ ไม่ใช่ ว่าเอาแต่สนองความต้องการหยุดนิ่งอยู่แค่นั้น

ประชาธิปไตย**ทุนนิยมเสรี**ในปัจจุบันไม่มองที่การพัฒนามนุษย์ (เขามี human development ในความหมายที่แคบๆ เช่น พัฒนาคนเพื่อมาสนองความต้องการของอุตสาหกรรม) ได้แต่มุ่งที่จะสนองความต้องการของมนุษย์แต่ละคนอยู่ อย่างนั้นและแค่นั้น ส่วนทางฝ่าย**คอมมิวนิสต์**ก็จะบังคับให้คนกินอยู่เป็นอยู่อย่างนั้น โดยไม่ได้ดูว่าเขามีการพัฒนาที่จะมามีความสุขในการเป็นอยู่อย่างนั้นหรือเปล่า

เราจึงต้องการระบบ**มัชฌิมา** คือทางสายกลางที่ว่า ในแต่ละขณะเราก็ต้อง สอนองความต้องการให้มนุษย์อยู่ได้อย่างเหมาะสมกับเขา แต่ก็อย่าให้เขาอยู่กับที่ เขา ต้องมีการพัฒนาตัว โดยให้ตระหนักรู้ว่ายังมีสภาวะชีวิตที่พัฒนาสูงขึ้นไปที่ดีกว่านั้น แม้แต่ความสุขก็ยังมิที่ประณีตดีกว่านั้น แล้วสังคมก็จะมีดุลยภาพในตัวเอง โดยที่ ว่ามนุษย์มีการพัฒนาตลอดเวลา ซึ่งในแต่ละขณะ แต่ละคนก็อยู่ในระดับและขั้นตอน ของการพัฒนาที่ต่างๆ กัน นี่คือนิเวศทางพระพุทธศาสนาที่เราใช้มองโลกมนุษย์

ปัจจุบันนี้ เรากำลังมาอยู่ภายใต้การครอบงำของโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นโลกาภิ วัตน์ที่ฝ่าย**ทุนนิยมเสรี**เอาไอทีเป็นเครื่องมือในการครอบงำโลก โดยประสานกับระบบ การสนองความต้องการเสพบริโศก เพื่อให้การเสพบริโศกของมนุษย์กลายเป็นเครื่อง มือของเขา ในการแสวงหาผลประโยชน์ และพร้อมกันนั้นในขณะที่มิได้มีการพัฒนา มนุษย์ ก็มีการย่ำแย่ ปลูกปั่น ล่อเร้า สร้างกระแส ให้มนุษย์ยิ่งหลงใหลในการเสพบ ริโศกมากยิ่งขึ้น และมนุษย์ที่มิได้พัฒนา ก็ยิ่งมีความสุขที่พึ่งพาสิ่งเสพบริโศกมาก ขึ้น แล้วยิ่งเบียดเบียนกันมากขึ้น ทำลายสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ขณะที่ตัวมนุษย์เองก็ ไม่ได้มีความสุขมากขึ้นด้วย เพราะว่าเมื่อเขาไม่มีการพัฒนาที่ถูกต้องตามธรรมชาติ แห่งความเป็นมนุษย์ของเขา แล้วโดยไม่ตระหนักรู้เขาก็พัฒนาความชินชา พัฒนา

ความเบื่อหน่าย แล้วทุกข์ก็มากขึ้น ความเหงา ความว่าเหวก็มากขึ้น เพราะจิตใจไปพึ่งพาขึ้นต่อวัตถุ พอเบื่อวัตถุ ก็แสวงคว้าเลื่อนลอย แล้วก็หงอยเหงาว่าเหว เหี่ยวแห้ง เพราะความอบอุ่นจากความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ ก็สูญเสียไปแล้ว และการพัฒนาทางด้านจิตใจที่จะให้มีความสุขในตัวเองเขาก็ไม่ได้สร้างไว้ ยิ่งกว่านั้น ความสามารถที่จะมีความสุขก็ลดน้อยหรือหายไปแล้ว ความทุกข์ก็ระดมท่วมทับคนมากขึ้นๆ เพราะฉะนั้นก็จึงต้องเกิดปัญหาแน่นอน

แล้วก็อย่างที่ว่า พอหันไปหาระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง และระบบทั้งหลายในทางสังคม ก็เป็นแบบแยกส่วนไปหมด และเมื่อมันแยกเป็นส่วนๆ แล้ว ก็ยิ่งก่อปัญหามากขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งมันก็ไม่เชื่อ ไม่โยงกับการศึกษา ไม่เชื่อต่อการศึกษาดังจะเห็นง่ายๆ ระบบเศรษฐกิจ และการเมืองปัจจุบันนี้ ระบบทุนนิยมบริโศคประชาธิปไตยตลาดเสรีนี้ เชื้อต่อการเสพ แต่ไม่เชื่อต่อการศึกษา

จึงควรคิดกันให้ดีว่า จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงใหม่กันอย่างไร ทำอย่างไรเราจะจัดสังคมให้เป็นองค์กรรวมที่มีการพัฒนามนุษย์อยู่เสมอ ถ้าจัดอย่างนี้ เราก็จะเห็นจุดหมายของเศรษฐกิจและการเมือง เป็นต้นัน คือ เราจะมองว่า เศรษฐกิจและการเมือง อะไรต่างๆ เหล่านี้ ที่จริงมันก็คือการจัดสภาพแวดล้อม เพื่ออะไร เพื่อเกื้อหนุนให้มนุษย์มีโอกาสมากขึ้นในการพัฒนาชีวิต แต่ที่เราจัดระบบเศรษฐกิจ การเมือง และระบบการต่างๆ ในทางสังคมเวลานี้ เราไม่ได้คิดจะช่วยให้มนุษย์มีโอกาสในการพัฒนาชีวิตเลย ไม่เกื้อหนุนเขาเลย แต่กลับไปผลักดันให้เขาเสพรบิโศคมากขึ้น

ขอให้จับสาระให้ได้ สาระของเรื่องทั้งหมดอยู่ที่ว่า เราต้องจัดระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และสังคมนี้ ให้เป็นสภาพเชื้อต่อการที่มนุษย์จะพัฒนาชีวิตของตน แล้วชีวิตมนุษย์ที่พัฒนาดีนี้ ก็จะกลับมาเชื้อต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้ระบบสัมพันธ์ของทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอย่างเป็นอยู่เป็นไปด้วยดี

นี่ก็เป็นแง่ต่างๆ ที่เอามาพูดหลายเรื่องแล้ว ก็ยังไม่จบ มันไม่รู้จักจบหรือ เพราะมีเรื่องให้พูดไปเรื่อยๆ แล้วแต่ว่าจะจับแง่ไหนขึ้นมา เมื่อไหร่เราก็มองที่โมเดลที่หนึ่ง คือเรื่องของสภาพธรรม ระบบของจักรวาลหรือสรรพสิ่ง ที่เป็นระบบแห่งความสัมพันธ์อันหนึ่งอันเดียวกัน และโมเดลที่สอง คือเรื่องของสถานะและบทบาทของมนุษย์ ที่ว่าเป็นองค์กรรวมพิเศษ ที่มีคุณสมบัติซึ่งพัฒนาได้ และเมื่อพัฒนาดีแล้ว ก็จะกลับมาช่วยจัดปรับให้ทั้งระบบนี้สัมพันธ์กันในทางที่เกื้อกูลกันยิ่งขึ้น ลดการเบียดเบียนลง ก้าวไปสู่ภาวะที่จะเป็นโลกที่เป็นสุข ไร้การเบียดเบียน อันนี้คือจุดหมาย

ถ้าทำอย่างที่ว่ามานี้ เพื่อให้เป็นโลกที่เป็นสุขไร้การเบียดเบียนได้ ก็ใช้ได้ ก็เป็นเรื่องที่ใหญ่ แต่ต้องได้แนวคิดก่อน ถ้าไม่มีแนวคิดพื้นฐาน ก็เดินหน้าไม่ได้

ที่นี้ก็มาคุยกันในแง่ของประเด็นปลีกย่อยต่อไป

ปัจจุบันนี้ เรากำลังมาอยู่ภายใต้การครอบงำของโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นโลกาภิวัตน์ที่ฝ่ายทุนนิยมเสรีเอาไอทีเป็นเครื่องมือในการครอบงำโลก โดยประสานกับระบบการสนองความต้องการเสพบริโภค เพื่อให้การเสพบริโภคของมนุษย์กลายเป็นเครื่องมือของเขา ในการแสวงหาผลประโยชน์ และพร้อมกันนั้นในขณะที่มิได้มีการพัฒนามนุษย์ ก็มีการยั่วยุ ปลุกปั่น ล่อเร้า สร้างกระแส ให้มนุษย์ยิ่งหลงใหลในการเสพบริโภคมากยิ่งขึ้น

ถาม-ตอบ

“อยากจะเรียนถามพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ว่า ในทางปัญญาสามนี้ ไอทีนี่มันจะอยู่ใน สุตมยปัญญา หรือว่าการพัฒนาไปให้ครบสามกระบวนการ คือตื่นเข้ามา ก็ได้ฟังข่าวได้อ่าน หนังสือพิมพ์อะไรนี้ ทั้งหมดมันเป็น สุตมยปัญญา แต่ว่าปัญญาอีกสองอย่างมันเพิ่มหรือว่ายังง”

- มันเป็นสุตะ แต่มันอาจจะไม่มีปัญญา ปัญญามันอยู่ที่คน พวกข่าวสารนั้นเป็นแค่สุตะ คนฟังอ่านไปแล้วจะได้ปัญญาหรือไม่ ไม่แน่ ที่เป็นปัญหายู่นี้ก็คือปัจจุบันมีแต่ Information แต่ปัญญาไม่เกิด เพราะว่า Information เหล่านั้นคนรับก็ไม่เป็นใช้ก็ไม่เป็น แล้วกลายเป็นอย่างที่ว่าคนถูกกระทำ ไม่ใช่คนเป็นผู้กระทำต่อข่าวสาร เช่นว่ามีพวกที่เจตนาจัดสรรปรุงแต่ง Information บางอย่างขึ้นมาเพื่อจะล่อหลอกหรือปลุกปั่นกระแส หรือแม้แต่เพื่อจะสนองความต้องการในการเสพบริโภคเท่านั้น แล้วคนก็ถูกกระทำโดยที่ว่าไหล ตื่น ตื่น ไปตามที่เขาส่งมา ก็เป็นฝ่ายที่ถูกป้อน คนไทยจะเป็นฝ่ายถูกป้อน Information เสียมาก แต่ไม่ค่อยได้กระทำอะไรต่อ Information

หนึ่ง ไม่ใฝ่สืบค้นหาข่าวสารข้อมูลเอง ที่จริงจะต้องเอา Information ที่เขาแพร่มาเป็นตัวสะกิด พอมันสะกิดปั๊บ ถ้าเรื่องอะไรเกี่ยวข้องกับสำคัญหรือสนใจเราก็ค้นหา Information ต่อให้ถึงความจริง จุดนี้เป็นเรื่องสำคัญ เราจับจุดให้ได้ก่อน ต้องมีกระบวนการ ต้องรู้จักคัดเลือก พอคัดเลือกเสร็จปั๊บ จับจุดค้นเลยทีนี้ ตอนแรกคัด คัดแล้วก็ค้น พอค้นเองก็คือเริ่มเป็นผู้กระทำต่อมัน ไม่ใช่ไปคอยรอเขาป้อนอย่างเดียว แม้แต่พวกบทวิจารณ์ก็ไม่ใช่อย่อยแต่รับ เช่นรอหนังสือพิมพ์ว่า ทิวว่า แล้วก็ฟังไปตามเขา ซึ่งบางทีมีแต่ความคิดเห็น ไม่มีความรู้เลย ขอให้ดูเถอะ เดี๋ยวนี้ สื่อเยอะแยะเลย มีแต่ความคิดเห็น ความรู้ไม่มี ก็เลยกลายเป็นเพียงการแสดงความรู้สึก

แล้วก็มาหนุนกันนักเดี๋ยวนี้ บอกว่าให้เด็กไทยกล้าแสดงความคิดเห็น จึงต้องย้ำกันเรื่อยว่าถ้าบอกแค่นี้ผิด เด็กไทยนี้ไอ้เรื่องกล้าละไว้นัก เดี๋ยวนี้ ที่ว่ากล้าๆ ดูเถอะหลายเรื่อง มันน่าฝรั่งเศสแล้ว ส่วนที่ฝรั่งเศสมันไม่ได้อยู่ที่กล้าแสดงความคิดเห็น จริงอยู่เดิมเด็กไทยขี้อาย แต่เวลานี้มันตรงข้ามกับขี้อายไปไกลนักหนาแล้ว เรื่องนี้ต้องจับจุดให้ได้สาระของฝรั่งเศสเขาเน้นที่การหาความรู้ ส่วนความคิดเห็นมันมาเป็นตัวประกอบ ตัวแท้คือต้องการความรู้ เพราะความรู้เป็นตัวไขไปสู่ความจริง และเป็นฐานของการคิดเห็นที่จะมีความหมายในการจัดการแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์ก็ตาม นอกจากนั้น การแสดงความคิดเห็นก็เพื่อเปิดแนวทางช่องทางที่จะได้ความรู้ต่อยิ่งขึ้นไปอีก ทีนี้คนที่มีความคิดเห็น โดยไม่ได้ไปสัมพันธ์กับความรู้ การแสดงความคิดเห็นของเขาก็เป็นเพียงการแสดงความรู้สึก ตอนนี้จะไปเลย ความคิดเห็นตามความรู้สึก รู้สึกยังง ชอบใจ-ไม่ชอบใจ ก็ว่าไปตามนั้น ถ้าเป็นความคิดเห็นแค่ตามความรู้สึกก็ไม่ไหวแล้ว ได้แค่ความรู้สึก ชอบใจก็ว่าอย่างนี้ คิดอย่างนี้ ไม่ชอบใจก็คิดก็ว่าไปอีกอย่างหนึ่ง

เราต้องมีกระบวนการค้นหาความรู้ เด็กไทยจะต้องฝึกความใฝ่รู้ และต้องเป็นนักสืบค้นความรู้ ต้องเอาอันนี้ให้ได้ เอ้อ... Information มาปั๊บ คัดก่อน เรื่องนี้สำคัญ มีผลต่อชีวิตต่อสังคม ทีนี้ค้นเจาะเลย ค้นไปถ้ายังไม่ชัดเจน ไม่ยอมหยุด นี่แหละอินเทอร์เน็ตจึงจะมีประโยชน์ ไม่จั่งใช้อินเทอร์เน็ตไปทำอะไรก็ไม่รู้ ไม่ได้เรื่อง ต้องไปค้นหาความรู้ และค้นหาให้ได้ความรู้ชัดเจน แล้วก็เอาความรู้นั้นมาใช้ ตอนนี้อย่างที่มันชัดเจนความคิดเห็นก็จะสร้างสรรค์และมีความหมาย แต่ถ้าความรู้ไม่ชัด ความคิดเห็นเป็นความรู้สึกไปหมด ได้แค่ชอบใจไม่ชอบใจ ไม่ได้เรื่อง ฉะนั้น สังคมไทยไปไม่รอดหรอกถ้าอยู่กันอย่างนี้ อ่านหนังสือพิมพ์มีแต่ความคิดเห็นที่ไปตามความรู้สึกซะมาก หรือมีความรู้นิดๆ หน่อยๆ ก็ตัดสินใจแล้ว

อีกอันหนึ่งที่สังคมขาดไม่ได้ ก็คือการให้ความรู้ชนิดที่เป็นข้อมูลล้วนๆ ที่เป็นกลางๆ หรือข้อมูลบริสุทธิ์ ไม่มีความรู้สึก ไม่มีความคิดเห็น ไม่มีการวิจารณ์ประกอบ อันนี้เป็นความรู้ประเภทที่หนึ่ง ซึ่งสังคม

ไทยขาดมาก การให้ความรู้ล้นๆ หรือข้อมูลข้อเท็จจริงบริสุทธิ์ เป็นการเคารพผู้ฟังและผู้อ่าน เพราะผู้ฟังผู้อ่านเขามีสมองของเขา ขอให้เขาได้ข้อมูลความรู้ก็แล้วกัน แล้วเขาจะคิดได้ ถ้าเคารพเขาต้องให้ความรู้ ถ้าคุณไปแสดงความคิดเห็นเลย อาจจะกลายเป็นแสดงว่าคุณไม่เคารพเขา อะไรกันนี้ อีกอีกบ๊อบไปรู้อะไรมานิด ยังไม่ทันจะแจ่มชัดเจนเลย ออกความคิดเห็นมาแล้วอย่างงั้นอย่างงี้แบบตัดสินเลย อย่างเรื่องภาคใต้ นี่ ฟังวิทยุคนหนึ่งชื่อพิมพ์เออะ มีแต่ความคิดเห็น รู้นิดรู้หน่อยอะไรไม่แจ่ม ก็ว่าเป็นตาเห็น ไม่ได้เป็นเรื่องเลย มันก็เลยไม่พัฒนามนุษย์ การศึกษาก็เลยไม่ก้าวหน้า

เออละ ขอข้อมูลความรู้ล้นๆ บริสุทธิ์ให้ชัดเจนถ่องแท้ที่สุด ให้สังคมนี้เต็มไปด้วยความรู้ที่ชัดเจนถึงความจริง เมื่อเรารู้จักให้ความรู้ที่บริสุทธิ์อย่างนี้ แล้วก็ให้คนของเรารู้จักทำต่อความรู้อย่างที่ว่านี้ รู้จักรับรู้รู้จักคัดเลือก รู้จักค้นหา แล้วรู้จักนำมาใช้ประโยชน์ ตอนนั้นแล้วก็รู้จักแสดงความคิดเห็น รู้จักสื่อสารกระบวนการพัฒนาปัญญาก็จะดำเนินไปได้ดีขึ้น ไม่งั้นเราก็นอนเวียนอยู่อย่างนี้แหละ ถ้าไม่มีความรู้มาเปิดมาขยายขอบเขต ก็ติดอยู่ในวังวนนี้เอง เพราะความรู้เป็นตัวขยายขอบเขตเปิดพรมแดนทะลุด้านออกไป ความคิดเห็นของคนมันก็อยู่แค่นี้ขอบเขตของความรู้เท่านั้น เมื่อเรามีความรู้แค่นี้ แกก็แสดงความคิดเห็นได้ในขอบเขตความรู้แค่นั้น แกจะแสดงได้แปลกประหลาด มีรส แกก็ต้องเอาความรู้สึกมาใส่ ถูกไหม มันก็เลยสนุกไปกับความรู้สึก ปรงแต่งไป แต่คนไม่พัฒนา สังคมไปไม่รอด

สังคมที่จะพัฒนา คนต้องมีความเข้มแข็งทางปัญญา แค่อ่อนแอทางกาย เข้มแข็งทางพลังอาวุธ มันไม่พอ เข้มแข็งทางจิตใจก็ดี แต่ก็ยังไม่พอ ต้นอีก พวกนี้ต้องเป็นตัวรับใช้ ต้องเข้มแข็งทางปัญญา จึงจะแข่งจะนำเขาได้ สังคมของเรานี้ขาดความเข้มแข็งทางปัญญา ต้องเน้นให้พัฒนาความเข้มแข็งทางปัญญาให้ได้ แล้วก็จะได้เกิดความรู้จักตัวเอง และมองสถานการณ์โลกถูก คนที่มีความรู้จะมองสถานการณ์ทุกอย่างด้วยความเข้าใจ และตั้งท่าที่ถูกต้อง ถ้าเราไม่รู้สถานการณ์ เราตั้งท่าที่ไม่ถูกต้อง เหมือนอย่างเรื่องภาคใต้ คนไม่รู้ไม่เข้าใจก็ตั้งท่าที่ไม่ถูก ถ้าเรารู้จริงรู้ชัด เราก็นั่งท่าที่ถูกต้อง

เป็นอันว่า ในเรื่องสุดมยปัญญานั้น ถ้าเป็นกันอย่างนี้ ไม่ต้องพูดถึงว่าจะเกิดปัญญาเลย แม้แต่แค่สุดตะก๊วยกะพร่องกะแพร่งเต็มที่ สุดมยปัญญาแปลว่าปัญญาที่เกิดจากสุดตะ เมื่อสุดตะคือข่าวสารข้อมูลก็ยังไม่ชัดไม่พอ แล้วสุดมยปัญญาจะเกิดขึ้นมาอย่างไร

“เรื่องภาคใต้ คนขาดความรู้ล้นๆ ก็เลยนำมาซึ่งความอ่อนแอทางจิตใจ ทางปัญญา”

- ความรู้ที่ขาดมาก ความรู้ข้อมูลข้อเท็จจริงล้นๆ นี่ไม่ค่อยใส่ใจกัน ทั้งที่มันเป็นฐานก่อนอะไรอื่นทั้งหมด ไซริเปล่า ประเทศอื่นเขาเกิดเรื่องอย่างนี้หรือเรื่องเดียวกันนี้ เขาทำอย่างไรกันบ้าง โดยเฉพาะประเทศใกล้เคียง ต้องรู้หมด นี่ไม่รู้เลย ก็มาติดว่าตัวเองอยู่นิวเนียร์ เวลานี้ มันเป็นอย่างนั้นนะ เรื่องอย่างเดียวกัน ปัญหาเดียวกันกับในเมืองไทยนี่ อาจจะเคยเกิดที่มาเลเซีย อินโดนีเซีย เกิดยังไร รัฐและสื่อมวลชนเอามาเล่ากันให้หมด ให้รู้กันไปเลย เล่าอย่างที่ว่าแล้ว คือเป็นข้อมูลข้อเท็จจริงล้นๆ ไม่มีความเห็น ไม่มีการปรงแต่ง ไม่มีความรู้สึกอะไรทั้งนั้น และคนต้องมีความใฝ่รู้ อยากจะรู้อยากถึงความจริง อย่างนี้ ประชาชนจึงจะวางตัวถูกต้องต่อสถานการณ์ สังคมจึงจะเจริญพัฒนา เพราะฉะนั้น ที่เป็นกันอยู่เนี่ยมันไม่ไหวหรอก เป็นสังคมที่อยู่ในวังวนแล้ว

ตัวอย่างง่ายๆ เรื่องฮิยาบ (hijab) ผ้าคลุมศีรษะของสตรีมุสลิม ที่ในเมืองไทยเปิดโอกาสให้ใช้กันนี้ รัฐและสื่อทั้งหลายก็ควรเผยแพร่ข้อมูลความรู้ล้นๆ ที่ไร้ความเห็นอย่างที่ว่าแล้ว คือให้ความรู้แก่ประชาชนว่า ในประเทศทั้งหลายเขาปฏิบัติกันอย่างไร โดยเฉพาะในประเทศมุสลิมเอง อย่างในประเทศตุรกีที่มีประชากรมุสลิม ๙๙% แต่เป็นคามียรัฐ (secular state) เขามีกฎหมายห้ามสตรีแต่งฮิยาบเข้าไปในสถานศึกษาและในสถานที่ราชการ เมื่อปี ๒๕๔๒ (ค.ศ.1999) สตรีท่านหนึ่งได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. แล้วแต่งชุด

ฮิยาบเข้าไปในสภา เลยถูกห้ามเข้าสภา หรืออย่างในอินโดนีเซียที่เป็นประเทศมีประชากรมุสลิมมากที่สุดในโลก ก็มีกฎหมายอย่างน้อยตั้งแต่ปี 1985 ไม่ให้นักเรียนหญิงแต่งฮิยาบในโรงเรียนรัฐบาล อย่างนี้เป็นต้น เมื่อประชาชนมีความรู้อย่างนี้ คนไทยแทนที่จะมาค่อนข้างกันให้เกิดปมด้อย ก็จะเกิดความภูมิใจว่าประเทศของเราเป็นดินแดนแห่งเสรีภาพ ที่ให้โอกาสแก่คนทุกหมู่เหล่ามากกว่าหลายประเทศที่น่าจะให้โอกาสในเรื่องนี้มาก่อนเราเสียอีก

“ตอนนี้เราจะพัฒนาอย่างไร ให้การรับรู้ทางอินเทอร์เน็ตของคนรุ่นใหม่หรือเด็กรุ่นใหม่นี้ ให้เขาสามารถที่จะเลือกได้ถูก หรือสามารถที่จะพัฒนาอินเทอร์เน็ตรับรู้ได้ละครับ”

- ต้องแก้กันตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว ไปจนถึงเปลี่ยนนิสัยของสังคม ก็อย่างที่ว่านั่นแหละ เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ต้องรู้เข้าใจ ไม่ให้ลูกติดอยู่แค่ความรู้สึกที่ได้สนองความต้องการเสพ ที่มีสุข-ทุกข์แค่จากชอบใจ ไม่ชอบใจ ให้เขาเริ่มพัฒนาความอยากรู้ แล้วก็รู้จักค้น และเป็นผู้กระทำต่อความรู้ ไม่ใช่เป็นผู้ถูกกระทำอยู่เรื่อยตามกระแสนให้เขาได้คิดว่า เธอเป็นผู้ทำหรือถูกกระทำ ถูกกระทำมากกว่าใช้ใหม่ แล้วเธอเป็นผู้เสพบริโภคมากกว่า หรือเป็นผู้ศึกษามากกว่า ตอบได้เลยใช้ใหม่ ว่าเป็นผู้เสพ ที่จริงเป็นนักเสพไปแล้ว แทบไม่ศึกษาเลย แล้วข้อมูลความรู้จะมีประโยชน์อะไรเล่า ถ้าเราไม่ศึกษา

แล้วเดี๋ยวนี้ก็ชอบใช้ถ้อยคำอย่างนั้นด้วยนะ บอกว่า “บริโภคข่าวสารข้อมูล” ทำไมไม่บอกว่าศึกษาข่าวสารข้อมูล นี่เป็นเพราะสังคมของเราก็ไม่ได้เตือนกันด้วย จนกลายเป็นสังคมของนักเสพ ที่มีนิสัยคอยจะเสพไปทุกอย่างแม้กระทั่งข่าวสาร เอาแค่นั้น แล้วก็เลยได้แค่นั้น ต้องมีสติถูกคิดกันบ้าง แล้วก็ให้แง่มุมที่จะเตือนสำนึกกัน ใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมายไปสู่ความคิดที่จะศึกษา กระตุ้นให้เด็กชอบค้นหาคำถาม พอเริ่มค้นแล้ว เขาจะสนุก มันอยากรู้จริงละคราวนี้ ก็ค้นกันให้ทะลุปรุโปร่งไปเลย เอาให้ถึงที่สุด คือฝรั่งเขามีนิสัยอันนี้ก่อน เขาอยากรู้อะไรนิดเดียวก็ไปได้สุดขีดโลกเลย จริงไหม มันเป็นมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ไม่ใช่เดินทางไปหาข้อมูลเท่านั้นนะ ชีวิตทั้งชีวิตเขาปล่อยให้เรื่องนั้นได้เลย เชื่อไหม อยากรู้อะไรเรื่องเดียวทั้งชีวิตเขายอมเลย คนไทยไม่เอาเลยใช้ใหม่ ก็อยู่กับการเสพสนุกสนาน แล้วก็อย่างว่า ไปตีความแม้แต่ child-centered education บอกว่าเรียนให้สนุก ก็สนุกจัดตั้ง มีความสุขแบบจัดตั้ง จนเด็กเคยตัว คอยรอเป็นผู้รับอย่างเดียว ต่อไปเมื่อไปอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง พอโลกมันไม่ตามใจ ก็กลายเป็นว่าอยู่ด้วยความทุกข์ ความไม่รู้ก็ไม่มีอยู่แล้ว ยังเอาความอ่อนแอใส่แถมเข้าไปอีก

“ถ้าอย่างนั้น โรงเรียนในวิถีพุทธยังมีโอกาสที่จะพัฒนาในแนวนี้นะครับ”

- ก็นี้แหละ ต้องอยู่ที่ความเข้าใจแนวคิด ไม่รู้ว่า แนวคิดนี้จะยอมรับกันแค่ไหน และจะเอาไปใช้กันแค่ไหน จะติดอยู่ในใจแค่ไหน

“วงเวียนอย่างนี้มันจะหมุนเร็วขึ้นไหมครับว่า โลกย่อยสลายตัวเอง หรือว่ามนุษย์นี้จะย่อยสลายชนชาติได้เร็วขึ้น”

- มันมีทางเป็นไปได้เยอะอยู่ คือมนุษย์นี้ขึ้นต่อการให้โอกาสด้วย หมายถึงทั้งช่องทางและโอกาส ทำไมเรามีกฎหมาย ทำไมเรามีระเบียบวินัย ทำไมเรามีการจัดตั้งสังคม แม้แต่จัดระบบชุมชน แม้แต่คณะสงฆ์นี้จัดขึ้นมาเพื่ออะไร เพราะเรามีจุดมุ่งหมายอย่างหนึ่ง เช่น เราต้องการพัฒนามนุษย์ไปสู่จุดหมายของชุมชน แล้วเราก็จัดระบบชุมชนนั้น จัดวินัย จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการที่เขาจะมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับการ

พัฒนาไปสู่จุดหมายนั้น ถ้ามองภาพรวมก็อย่างแนวคิดเมื่อที่ว่า ถ้าเราถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องมีการเรียนรู้ ต้องพัฒนาชีวิตของเขา เราก็ต้องจัดสภาพแวดล้อมทุกอย่าง ให้เอื้อเกื้อหนุนให้เขาพัฒนาชีวิตได้ดี ระบบเศรษฐกิจสังคมการเมือง สิ่งแวดล้อมทุกอย่าง ต้องมาเกื้อหนุนหมด นี่คือระบบที่จัดสรรให้คนมีโอกาสในการพัฒนา

แต่ที่นี้ถ้ามนุษย์อยู่เรื่อยเปื่อยไปตามธรรมดาที่เขาไม่จัดระบบไม่มีระเบียบ มันก็จะมีสิ่งดีบ้าง สิ่งร้ายบ้าง เป็นช่องทางที่จะไปช่องไหนก็ได้ ซึ่งมนุษย์ส่วนมากก็จะตามใจตัวเองใช่ไหม เมื่อมีช่องทางเสกกับช่องทางศึกษา คนจำนวนมากก็จะไปทางเสกบริโภคสนองความรู้สึกชอบใจ อันนี้สังคมปัจจุบันนี้เหมือนกับปล่อยช่องทางไว้ ไม่ได้จัดสรรโอกาส แล้วก็ไม่มีแนวคิดที่จะจัดด้วยความมุ่งหมายอะไร เขาไม่ได้คิดว่า จะจัดระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นสภาพเอื้อเกื้อหนุนให้บุคคลมีโอกาสในการพัฒนาชีวิต เขาคิดเพียงแค่ว่าให้มันอยู่กันดี ให้มันได้สนองความต้องการของมันตามสบาย อาจจะคิดถึงขนาดนี้ได้ ที่นี้ก็หาสิ่งเสกบำรุงบำเรอมาให้ แล้วมนุษย์เมื่อมีโอกาสและมีช่องทางอย่างนี้ เขาจะไปทางไหน

ข้อสำคัญก็คือ ช่องทางที่จะเลือกไปสองทางนั้น มีโอกาสในการถูกเลือกต่างกัน ช่องทางที่จะศึกษานั้นเป็นการที่ต้องก้าวต่อออกไป ถ้าไม่มีใครช่วยบอกช่วยนำ เขาอาจจะไม่เห็นช่องทางนั้นเลย ไม่ต้องพูดถึงว่าจะคิดเลือก ส่วนช่องทางเสกนั้นอยู่กับเขาต่อหน้าเห็นๆ กันอยู่แล้ว หรือจ้อล่อตาล่อใจเอาได้ง่ายๆ อยู่แล้ว เมื่อระบบสังคมปล่อยเลย โดยไม่มีแนวคิดที่จะจัดการให้เกิดความเป็นไปตามความมุ่งหมายในการพัฒนามนุษย์เลย ไม่ช่วยจัดอะไรที่จะช่วยบอกช่วยนำ คนก็จะไหลไปตามความต้องการที่จะสนองความรู้สึกของตัวเอง มนุษย์ส่วนใหญ่ก็จะไม่ก้าวต่อไป คือจะไม่พัฒนา เมื่อไม่มีการพัฒนา ก็อยู่ในระดับของการเสกบริโภคสนองความรู้สึก ก็วนอยู่กับการหาเพื่อตัวเอง ความสุขก็พึงพาขึ้นต่อสิ่งเสกบริโภค ก็ต้องแย่งชิงกัน และก็ต้องมีความทุกข์มาก เพราะว่ามันอัดอั้นติดตัน ไม่มีความสุขทางเลือก ไม่เคยรู้จักความสุขที่ประณีตขึ้นไป พอขาดสิ่งเสกบริโภคก็ทุกข์ทันที อยู่ไม่ได้ ความสุขอยู่ที่สิ่งเสกบริโภคเท่านั้น ต้องหาให้เต็มที่ พอชินชาเบื่อหน่ายก็ทุกข์อีก ต้องหาให้มากขึ้นไปอีก เมื่อหาให้เต็มที่ และหาให้ยิ่งขึ้นไป ก็ยิ่งแย่งกัน ยิ่งทะเลาะกัน ก็ยุ่งอยู่อย่างนี้ ก็วนวาย ก็ปั่นป่วนไปสู่ความแตกสลายแน่นอน

ฉะนั้นจึงต้องบอกว่า ถ้าเรายอมรับแนวคิดที่ว่ามนุษย์มีธรรมชาติเป็นสัตว์ที่ฝึกหัดพัฒนาได้ ต้องเรียนรู้ ต้องศึกษา ต้องพัฒนา จึงจะมีชีวิตที่ดีงามขึ้นได้ เราก็จะต้องจัดระบบสังคม จัดระบบสิ่งแวดล้อมทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นแยกเป็นระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และอะไรก็แล้วแต่ เพื่อจะให้เกิดสภาพเอื้อเกื้อหนุนกระตุ้น (ระบบกลยุธนาณมิตร) ให้มนุษย์มีโอกาสมากขึ้น ในการที่จะพัฒนาชีวิตของตน

การที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งชุมชนที่เรียกว่าสังฆะขึ้นมา ก็เพื่อวัตถุประสงค์นี้ คือเพื่อพระจะได้มีโอกาสเจริญไตรสิกขา หมายความว่าพระจะได้มีสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ระบบความสัมพันธ์ระหว่างกัน และกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ที่ล้วนแต่เอื้อเกื้อหนุนให้ท่านได้พัฒนาในไตรสิกขา คือในศีล สมาธิ ปัญญา เท่านั้นเอง แล้วเราจัดตั้งวินัยทำไม กฎหมายมีไว้ทำไม ถ้าไม่มีแนวคิดนี้ วินัยและกฎหมาย จะกลายเป็นข้อบังคับไปหมด แต่ถ้าเรามีแนวคิดนี้วินัย กฎหมาย ก็คือเครื่องมือจัดสรรโอกาส

แน่นอนว่า วินัย (รวมทั้งกฎหมาย) เป็นการจัดสรรโอกาส ทำไมเราจึงต้องมีวินัย ก็เพราะว่าเราต้องการให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่างๆ มันเข้ารูปเข้ารอยในแนวทางที่แต่ละคนจะได้มีโอกาสในการดำเนินชีวิตหรือพัฒนาชีวิตของตน ทำไมเราจึงมีกฎหมาย ป้องกันอาชญากรรม เพราะว่าถ้ามีอาชญากรรม คนจะเดินทางก็อาจถูกความหวาดหวั่นพรั่นกลัวภัยจำกัด บังคับว่าไปถนนโน้นเวลานั้นไม่ได้ หรือไม่ควรไป จะไปทำกิจกรรมอะไร จะไปเล่าเรียนศึกษา ก็ขัดข้องไปหมด แต่พอใช้กฎหมายได้ผลดี คือมีวินัยขึ้นมา ก็ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม ไม่มีการทำลายชีวิต ไม่มีการแย่งชิงทรัพยากร คนก็โล่งใจ จะไปไหนเมื่อไร ก็ไปได้ จะไปทำกิจกรรมอะไร หรือจะไปศึกษาเล่าเรียน ก็ทำได้

แม้แต่อยู่ในบ้านของเราเอง ถ้าเราไม่มีวินัย ได้ะเก้าอี้ข้าวของวางเกะกะไปหมด เวลาเดินจากห้องนอนไป ออกประตูบ้าน จะไปไหนสักที ต้องหลบโน้นหลบนี้ กว่าจะออกจากประตูไปได้ ตั้งหลายนาที บางทีชนโน้น ชนนี้ล้ม เจ็บตัวหรือของแตกหักเสียหายอีกด้วย แต่พอเรามีวินัย เราก็จัดให้เป็นระเบียบ อันไหนควรอยู่ที่ไหน ก็จัดตั้งไว้ที่นั่น ตรงที่เป็นช่องทางเดิน ก็จัดให้โล่ง พอออกจากห้องนอนปั๊บ ไปคลอง เดินพรวดเดียว ออกประตูไปได้เลยใช่ไหม การจัดระเบียบจราจรก็เป็นวินัยชนิดหนึ่ง ก็ทำให้คนได้เดินทางไปกันคล่อง

วินัยนี้คือการจัดสรรโอกาส เพื่อให้มนุษย์มีโอกาสในการที่จะเป็นอยู่ได้ดีขึ้น แล้วก็เกื้อหนุนในการพัฒนาชีวิตขึ้นไป เมื่อเรามีวินัย ก็คือเราได้จัดสรรโอกาสไว้แล้ว ที่นี้เราก็มีเสรีภาพที่จะมาใช้โอกาสนั้น วินัยจึงเอื้อต่อเสรีภาพ และเสรีภาพก็อาศัยวินัย นี่คือหลักประชาธิปไตย มันสัมพันธ์กันหมด

แต่เวลานี้ คนไม่รู้ไม่เข้าใจความหมายและหลักการที่แท้ของประชาธิปไตย แก่กึ่งไปหมด เสรีภาพก็กลายเป็นการสนองความต้องการของใครตามใจชอบ เพียงแต่ว่าไม่ให้ละเมิดคนอื่นก็แล้วกัน เสรีภาพไม่มีแนวคิดที่มีความหมายเป็นรากฐานเลย เขาไม่รู้เลยว่าเสรีภาพเป็นหลักการที่คำพูดประชาธิปไตยไว้อย่างไร

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครอง การปกครองมีไว้เพื่ออะไร เพื่อให้สังคมอยู่ดีใช่ไหม ชั่วๆ ให้สังคมอยู่ดีอย่างไร เราต้องการว่าให้แต่ละคนนี่ซึ่งมีศักยภาพ มีสติปัญญาความสามารถ เขาจะได้เอาศักยภาพ เอาสติปัญญาความสามารถของเขาออกมาเป็นส่วนร่วมในการช่วยกันจัดสรรทำสังคมนี้ให้ดี ถ้าไม่มีเสรีภาพ เขาถูกบังคับก็พูดไม่ได้ เขามีความคิดดี แต่พูดไม่ออก ความรู้ความสามารถสติปัญญาของเขาก็เลยถูกปิดกั้น ไม่เป็นประโยชน์ แต่พอมีเสรีภาพ ความดีงาม ความรู้ ความสามารถ สติปัญญาของทุกคน ก็มีโอกาสออกมาร่วมสร้างสรรค์สังคมได้ นี่คือการมุ่งหมายที่เป็นแกนของประชาธิปไตยในการที่จะให้เรามีเสรีภาพ ส่วนเสรีภาพที่จะสนองความต้องการนั้นเป็นอันดับรอง เพราะว่าความมุ่งหมายใหญ่ของประชาธิปไตยคือจะจัดสังคมให้ดี เราจึงต้องมีเสรีภาพเพื่อจะได้เป็นช่องทางที่จะนำเอาความดีงามความสามารถของทุกคนออกมาร่วมกันสร้างสรรค์สังคมได้

แล้วความเสมอภาคมีเพื่ออะไร มันก็เกี่ยวกับเรื่องโอกาสนี้ด้วย เวลานี้เรามีระบบเศรษฐกิจมาครอบงำระบบการเมือง เศรษฐกิจแบบทุนนิยมมันสนองความต้องการของบุคคลใช่ไหม เมื่อบอกว่าให้ความเสมอภาค แทนที่ความเสมอภาคจะมาสร้างสรรค์ประชาธิปไตย มันก็กลายเป็นความเสมอภาคแบบแก่งแย่งกัน เช่น คอยดูว่าเจ้านั้นได้เท่าไร เอ๊ะ... แก่ได้ห้าร้อย ขำก็ต้องได้ห้าร้อยบ้าง แก่ได้พัน ขำก็ต้องได้พัน คอยจ้องกันอยู่อย่างนี้ อันนี้เรียกว่าความเสมอภาคแบบแก่งแย่ง

แต่ที่นี้ ความเสมอภาคแบบประชาธิปไตยแท้ๆ มันเป็นความเสมอภาคที่เข้าระบบซึ่งหนุนกันกับองค์ประกอบข้ออื่น ประสานกันทั้งสามข้อ คือเสรีภาพ สมานภาพหรือความเสมอภาคนี้ และภราดรภาพ จะเห็นชัดว่า ถ้าความเสมอภาคเป็นการแก่งแย่งกันอยู่อย่างนี้ มันจะไปเข้ากับภราดรภาพได้อย่างไร ก็ทะเลาะกันนั่นแหละ ใช่ไหม แต่เสมอภาคที่มันหนุนภราดรภาพก็อย่างที่ท่านว่ามีสุขและทุกข์เสมอกัน พอบอกว่ามีสุขและทุกข์เสมอกัน นี่ก็ร่วมกันแล้วใช่ไหม คือร่วมสุขร่วมทุกข์นั่นเอง ตอนนี้นั้นร่วมกันแล้ว มันไม่แย่งกันแล้ว เอ้า... ต่อไป เสมอภาคคือไม่ดูถูกดูหมิ่นกัน อันนี้ก็ไม่ทะเลาะแล้ว เสมอภาคคือไม่เอารัดเอาเปรียบกัน แล้วก็เสมอภาคคือไม่เลือกที่รัก ผลักที่ชัง เสมอภาคอย่างนี้มันก็สมานสีใช่ไหม

เพราะฉะนั้นก็ตรงกับคำว่าเสมอในภาษาบาลีคือคำว่า "สมาน" และ "สมาน" นี้ มาเป็นไทย ก็เป็นสมาน สมานมาในภาษาไทยไปๆ มาๆ ก็เปลี่ยนความหมายเป็นผसान แต่ความหมายเดิมก็คือเสมอ เรียกว่าเป็นเสมอเชิงผसान ถ้าเสมอแบบผसान ก็แน่นอนว่าเป็นภราดรใช่ไหม ดุสิ ความหมายทุกอย่าง ทั้งร่วมสุขร่วมทุกข์ ไม่ดูถูกดูหมิ่นกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน และไม่เลือกที่รักผลักที่ชัง ผसानทั้งนั้น และเป็นธรรมด้วย เมื่อมีความเสมอภาคแบบนี้ คนก็ได้รับความยุติธรรม ก็อยู่กันได้ดีแน่ๆ แต่เดี๋ยวนี้เสมอภาคจะมามุ่งแต่เศรษฐกิจอย่างเดียวเลย คอยจ้องว่าแก่ได้เท่าไร ขำต้องได้เท่าไร ก็แย่งกัน ภราดรภาพก็มาได้สิ

นี่แหละ เดี๋ยวนี้แม้แต่ประชาธิปไตยก็อยู่ใต้ครอบงำของระบบเศรษฐกิจที่ทั้งแย่งส่วนและขัดแย้ง

แล้วเศรษฐกิจก็เป็นระบบทุนนิยมบริโศก ที่ไปสนองความต้องการของปัจเจกชน และเอาเสรีภาพมาใช้เพื่อสนองความต้องการของบุคคลในการเสรีบริโศก มันพันกันไปหมด ก็ยุ่งนะสิ ระบบประชาธิปไตยอะไรก็เสียหมด ไม่เป็นของแท้ ไม่ใช่ของจริง เรียกว่าต้องสะสางกันใหม่หมดเลย

อีกอย่างหนึ่งที่น่าจะพูด ก็คือ ที่ว่าองค์รวมใหญ่ประกอบด้วยมนุษย์หรือชีวิตมนุษย์ แล้วก็สังคม แล้วก็สิ่งแวดล้อมนั้น สิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นฐานรองรับไว้ทั้งหมด ก็คือธรรมชาติ ที่นี้ในสามอย่างนั้น มนุษย์นี้แหละเป็นตัวเชื่อม และมนุษย์มีทุกอย่างครบอยู่ในตัว คนเดียวนี่มีหมดทั้งสังคมและสิ่งแวดล้อม แล้ววิธีที่จะประสานทั้งสามอย่าง ก็ประสานที่ตัวคนแต่ละคนนี่แหละ ถ้าประสานที่นี้ได้ปั๊บ มันจะประสานกลมกลืนได้หมดเลย เพราะอะไร เพราะมนุษย์นี่นะ แต่ละคนมีสถานะ ๒ อย่าง อันนี้ต้องย้ำไว้ คือ

๑. คนแต่ละคนนี่ ด้านหนึ่งเป็นชีวิต ซึ่งเป็นธรรมชาติ อันจะต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ร่างกายของเขาเกิดขึ้น เจริญเติบโตด้วยอาหารเป็นต้น มีระบบของมันเป็นตามธรรมชาติ แล้วก็เฝ้าเปื่อยผุพัง มันไม่ฟังใครทั้งนั้น ใครจะเอาใจอย่างไรก็ไม่ได้ มันไม่ตามใจใคร แต่มันเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของมัน คนที่เป็นด้านชีวิต คือด้านธรรมชาตินี้ เราต้องเรียนรู้มัน ต้องเข้าใจมัน ต้องปฏิบัติต่อมันให้ถูกต้องตามกฎธรรมชาติ ถ้าเราปฏิบัติผิดละก็ เราก็แยเอง การปฏิบัติด้านนี้ทำนให้ใช้ปัญญาโดยทำที่แห่งอุเบกขา ให้ทันกับความจริงของธรรมชาติ เพราะว่าถ้าขึ้นพ้อแม่ไม่ไปตามใจลูก จะใช้เมตตากรุณาช่วยลูกอย่างไรก็ตาม ธรรมชาติมันไม่เอาด้วยเลย ถ้าลูกไม่มีความรู้ที่จะรับผิดชอบชีวิตของตนเองได้ ถึงพ้อแม่จะช่วยอย่างไร ก็ไปไม่รอด จึงต้องมีอุเบกขาเพื่อที่จะให้เขาได้เรียนรู้ฝึกหัดพัฒนาตัวเอง แล้วจะได้รับผิดชอบชีวิตตัวเองได้ นี่คือมนุษย์ในด้านชีวิตที่เป็นธรรมชาติ นี่คือด้านหนึ่งของคน

๒. พร้อมกันนั้น คนๆ เดียวกันนี้ อีกด้านหนึ่งก็เป็นบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม ที่จะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ช่วยเหลือเกื้อกูลร่วมมือกัน โดยมีเมตตา-กรุณา-มิตตาต่อกัน

แต่ขอให้อุบัติ เวลาทั้งสองด้านของคนเดียวกันนั้นมันขัดกันนะ ในโลกปัจจุบันนี้ ที่เป็นปัญหา ก็เพราะมันขัดกันตั้งแต่ในตัวคนเดียวกันนี้เอง ที่มีสองด้าน คือด้านชีวิตกับด้านบุคคลของเขา มันเข้ากันไม่ได้ มันไม่ประสาน ไม่กลมกลืน ไม่เกื้อกูลกัน แล้วมันยังแก่งแย่งขัดแย้งกันทำลายกันเองอยู่ตลอดเวลาด้วยลองดูสิ ในเวลาที่ด้านชีวิตอยากจะกินอย่างนี้ แต่ด้านบุคคลไม่เอาด้วย ไม่กินอย่างนั้น กลับหันไปกินอย่างอื่น พอด้านบุคคลกิน ด้านชีวิตเดือดร้อนแทบตายเลย ดูสิ จริงหรือไม่จริง ด้านบุคคลถือตัวว่าฉันมีฐานะอย่างนี้ เป็นรัฐมนตรี หรือเป็นคนใหญ่เป็นคนมีอยู่ในสังคม แล้วก็มีความมั่งคั่งอย่างนั้นๆ ฉันจะกินเบียร์ดื่มสุรานอกที่ราคาสูงลิบให้โก้ให้สมฐานะตามกระแสนิยม ส่วนด้านชีวิตมันไม่รู้ด้วย มันเป็นธรรมชาติ มันต้องการอาหาร มันต้องการโปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน มาบำรุงร่างกายให้มันดี แค่นี้สองด้านมันก็ขัดกันแล้ว ด้านชีวิตก็ต้องการของมันอย่างหนึ่ง ด้านบุคคลก็ต้องการของมันอีกอย่างหนึ่ง ด้านบุคคลต้องการกินให้อร่อยเต็มที่ไปเลย แล้วก็ต้องอวดฐานะให้เห็นว่าใหญ่โตโก้เก๋อย่างนั้นๆ กินให้สมฐานะ ก็ไปกินอาหารมือนั้นหมิ่นหนึ่ง แต่ด้านบุคคลกินหมิ่นหนึ่งนี่ ด้านชีวิตอดนะ ด้านบุคคลกินแล้ว ด้านชีวิตแทบตายเลยท้องอืด ท้องแน่น บางทีท้องเสีย หรือไม่ก็ทำลายสุขภาพโดยรวม มนุษย์เรา مأอยู่ในสังคม ไปๆ มาๆ เราก็หลงหันเหใจออกไปผิดทาง ด้านบุคคลไม่คำนึงถึงด้านชีวิตเลย ไปกินไปอยู่ตามความรู้สึกชอบใจสนองความอยากเสพชนิดที่เป็นการเบียดเบียนชีวิต ด้านชีวิตถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับการเหลียวแล นี่แหละ แคตัวคนเดียวยังประสานไม่ได้เลย เพราะขาดการศึกษาที่จะช่วยให้มนุษย์พัฒนาอย่างถูกต้อง

เมื่อเข้าสู่พัฒนาการขั้นพื้นฐานของการศึกษา มนุษย์ก็จะมีความรู้ตระหนักรู้ และประสานทั้งสองด้านนั้นให้เกื้อกูลกัน อะไรเป็นความต้องการที่แท้ของชีวิต ด้านบุคคลก็จะช่วยสนองหรือเกื้อหนุน ชีวิตต้องการกิน บุคคลก็ไปจัดหาอาหารในประเภทและปริมาณที่จะสนองความต้องการที่แท้ของชีวิต อย่างนี้เรียกว่าประสานเกื้อกูลกัน แต่ในอารยธรรมปัจจุบัน ที่การศึกษาเชออกไปจากความหมาย ระบบทั้งหลายในสังคมแยกส่วนกันออกไป บุคคลก็แปลกแยกจากชีวิตของตน บุคคลลืมหันใจไม่เอาใจใส่ชีวิตเลย ข้าจะ

เอาของข้าทำเดี๋ยว เอาเกียรติ เอายศ เอาอะไรก็ไม่รู้ ก็ไปกินอะไรๆ ไปตามแต่จะสนองความรู้สึกที่เลื่อนลอย แม้ว่าชีวิตจะร้องโอดโอย ก็ไม่ฟัง ก็จึงยุ่งวุ่นวายปั่นป่วนไปทั้งโลก นี่แหละ ถ้าประสานให้เกือบลูกกันได้ ระหว่างชีวิตกับบุคคลในตัวตนเดี่ยวนี่ ก็จะเริ่มประสานได้ทั้งหมด เพราะองค์รวมสามอย่างรวมอยู่ที่คน แล้วมันก็ขยายไปได้เรื่อย กระบวนการนี้ก็คือการพัฒนามนุษย์ในตัวเองทันที คือการที่จะให้บุคคลรู้จัก ประสานเกือบลูกชีวิตของตนเองให้ได้ แล้วเราก็จัดระบบสังคม และสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้เกือบลูกกันกับชีวิตนี้ แล้วมันก็ได้อย่างประสานกลมกลืนกันไป นี่ก็คือระบบขององค์รวมแห่งความสัมพันธ์ ที่องค์รวมอิงอาศัยกันเป็นปัจจัยแก่กันและกัน แล้วก็ดำเนินก้าวไปในกระบวนการแห่งความคับเคื่อน คลี่คลาย เดินหน้าไปสู่ความสมบูรณ์

“อยากขอคำอธิบายเพิ่มเติมเรื่องปัญญาทางพระพุทธศาสนา นะคะ”

- ปัญญาเป็นคำหนึ่งที่กว้างที่สุด จึงได้มาใช้เป็นแทนว่า แดนศีล แดนสมาธิ แดนปัญญา แต่ที่นี้ปัญญาซึ่งทำหน้าที่เฉพาะ หรือมีในระดับต่างๆ ก็จะมีชื่อเรียกเฉพาะๆ ไป คำว่า “ปัญญา” เป็นคำกลาง ก็เลยกว้าง ความหมายจึงไม่เจาะจงเด็ดขาด ต้องจำแนกความหมายไปตามคำที่เป็นชื่อย่อย เช่นว่า ปัญญาที่ไปทำหน้าที่เกี่ยวกับข่าวสารข้อมูล ก็มีชื่อเรียกเฉพาะว่า “ปฏิสัมภิทา” แปลว่า ความแตกฉาน ซึ่งเด็กยุคไอทีนี้ต้องการมาก ถ้าได้ชุดนี้ครบสี่ชุดก็ การเล่าเรียนศึกษาดีหมดเลย ที่นี้ ปัญญาที่รู้เรื่องหนึ่งๆ จนออกมาเสร็จสิ้นในเรื่องนั้นๆ ในส่วนนั้นๆ เรียกว่า “ญาณ” เป็นความหยั่งรู้ในเรื่องนั้นๆ และจะมีหลายขั้นหลายตอน อย่างที่ารู้เสร็จเป็นเรื่องๆ เป็นส่วนๆ ไป แล้วก็ปัญญาที่เข้าใจสภาวความจริงของธรรมชาติ เห็นแจ้งความจริงของโลกและชีวิต ปัญญาอย่างนี้เรียกว่า “วิปัสสนา” ส่วนปัญญาที่รู้ตระหนักรู้ตัวทั่วพร้อมต่อสิ่งที่เราเข้าไปเกี่ยวข้องเฉพาะหน้า เรียกว่า “สัมปชัญญะ” แล้วก็ปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ขึ้นมาเป็นแนวคิดเป็นความเชื่ออันหนึ่งที่ถูกต้องเข้าแนวทางแล้ว ก็เรียกว่า “สัมมาทิฐิ” และสัมมาทิฐินี้ก็จะมีเป็นระดับๆ ฯลฯ แต่ทั้งหมดไม่ว่าอะไรก็เรียกรวมอยู่ในคำว่า ปัญญา ปัญญามีชื่อเยอะไปหมด อันนี้เอาตามยกตัวอย่างเท่านั้น คือเป็นคำกลาง อย่างที่บอกแล้วว่า กลุ่มทั้งแดน คือ แดนศีล แดนสมาธิ แดนปัญญา และในแต่ละแดนก็แยกย่อยออกไป

เป็นอันว่า ปัญญาเป็นชื่อรวม ถ้าจะแปลเอาศัพท์ ปัญญาก็มาจาก “ป” เป็นอุปสรรค ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า prefix แปลว่าทั่ว แล้วก็ “ญา” แปลว่ารู้ ปัญญาก็แปลว่ารู้ทั่ว หรืออาจจะแปล “ป” ว่าชัดก็ได้ ก็แปลว่า รู้ทั่ว รู้ชัด หรือรู้ทั่วชัด บางทีจะแปลง่ายๆ ก็ว่า เข้าใจ เช่นว่า เรารับรู้หรือรับทราบข้อมูลอย่างหนึ่งมา ยังไม่เรียกว่า ปัญญา ต่อเมื่อน้อยๆ เข้าใจมันแล้ว จึงจะเป็นปัญญา

พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความรู้ที่เป็นของตัวเองแล้วจึงจะเป็นปัญญา ถ้าเป็นความรู้ข่าวสารข้อมูลที่ได้รับทราบมา ก็ยังเป็นความรู้ของคนอื่น เช่นเป็น Information เป็น Data ที่เขาถ่ายทอดมา เขาส่งมา เขาป้อนมา เราก็รับมา มันก็เป็นเพียงเราเอามาเก็บ มันก็เป็นคลังข้อมูล ถ้าเราไม่เข้าใจมันก็ไม่เกิดปัญญา แม้ว่าเราจะมีข้อมูลเยอะ มี Data เยอะมี Information เยอะ ก็ไม่เป็นปัญญา ถ้าเราไม่เข้าใจ ข้อมูลความรู้ข่าวสารนั้น ภาษาพระเรียกว่า “สุตะ” แปลว่าสิ่งที่สดับมา ปัญหาเวลานี้ก็คือ มีสุตะล้นเหลือมากมาย แต่ปัญญาจะมีหรือไม่ก็อยู่ที่เราจะเข้าใจและใช้มันได้หรือไม่ ในโลกยุคไอทีนี้มีสุตะเยอะ แต่ไม่เป็นหลักประกันว่าคนจะได้ปัญญาหรือไม่ คนอาจจะลุ่มหลงอยู่แค่สุตะนี้ก็ได้ เพลิดเพลินกับรสที่กล่อมความรู้สึก มัวแต่เสพบริโภคเพลิดเพลินมัวเมา ใช่ว่าไม่เป็น ใช่ว่าไม่เป็น มีแค่สุตะ แต่ไม่มีสุดมยปัญญา

ตกลงว่าต้องมีความเข้าใจ ที่นี้ในการที่ปัญญาจะเกิดและจะพัฒนานั้น มีเครื่องมืออันหนึ่งที่สำคัญ คือ โยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการ ก็คือ การเดินความคิดเป็น มองเป็น คิดเป็น พิจารณาเป็น เช่นว่า คิดแยกแยะได้ พอมองอะไรปั๊บ ไม่มองเหมาคลุ่ม รู้จักจำแนกแยกแยะ วิเคราะห์ได้ หรือว่าสืบสาวว่า เพราะอะไรจึงมีอันนี้ อันนี้เกิดขึ้นเพราะอะไร แล้วอันนี้ล่ะมีมาเพราะอะไร เพราะอะไรจึงมีอันนี้ จากอันนี้แล้วมีอะไร พระพุทธเจ้าตรัสเล่าไว้ถึงตอนที่พระองค์จะตรัสรู้ ว่า เราเกิดความรู้สึกนี้ขึ้นมา เราก็กถามว่า ความรู้สึกอันนี้เกิดขึ้นเพราะอะไร เพราะอะไรมี อันนี้จึงมี อ้อ...นี่มี นี่จึงมี แล้วนี่ล่ะมีเพราะอะไร ก็ถามต่อๆ ไป อันนี้คือคิดแบบสืบสาว แล้วก็มองแง่ด้านให้ครบ ไม่ใช่มองอยู่จุดเดียว และแม้แต่เวลาพูดก็ไม่ใช่ว่าเหมารวมว่าอันนี้ดี-ไม่ดี แต่รู้จักจำแนกว่าอันนี้มีแง่是这样นี้ มีแง่เสียอย่างนี้ จุดอ่อนมีเท่านี้ จุดแข็งมีเท่านั้น อันไหนๆ บ้าง ซึ่งทำให้เชื่อต่อการที่จะพัฒนาหรือแก้ไขปรับปรุง ถ้าเราไปมองเหมาคลุ่มแล้วเราก็ตนอยู่ตรงนั้นเอง เราต้องรู้จักจุดอ่อน จุดแข็งว่าจะเสริมอันไหน จะแก้อันไหน จะเติมอันไหน แล้วยังมีการมองในแง่ของคุณค่า เรื่องคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม คุณค่าด้านดี-ด้านลบอะไรต่างๆ มีวิธีมากมาย

โยนิโสมนสิการนี้เหมือนเป็นตัวชี้ช่องและเดินความคิด เมื่อเรารู้จักมองรู้จักคิด ปัญญาก็เกิดขึ้นมา ความรู้ความเข้าใจก็ตามมา แต่รวมแล้วเป็นอันว่า ปัญญาเป็นชื่อรวมของความรู้ความเข้าใจ ซึ่งเป็นศัพท์ที่กว้าง แล้วก็ไปดูกันอีกทีว่าเป็นปัญญาที่ใช้ในชั้นตอนใด เฉพาะกิจไหน แล้วในแต่ละกิจๆ ก็จะมีชื่อของปัญญานั้นๆ อีกทีหนึ่ง คือปัญญานี้เป็นเรื่องใหญ่จริงๆ

ที่นี่ ปัญญา ๓ อย่างในชุดที่มีว่า สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญานั้น มีคำกลางร่วมกัน คือ**ปัญญา** ส่วนคำข้างหน้าที่ต่างกัน คือบอกที่มาหรือแหล่งเกิดของปัญญานั้น ว่า **หนึ่ง** เกิดจาก**สุตะ** คือสดับฟัง รวมทั้งอ่านและเล่าเรียน **สอง** เกิดจาก**จินตะ** คือคิดไตร่ตรองพิจารณา และ**สาม** เกิดจาก**ภาวนา** คือการปฏิบัติต่อจากนั้น

ปัญญา ๓ อย่างนั้น ในที่นี้ จะอธิบายโดยย่อตามแนวของคัมภีร์สัททสยหนิงว่า

๑. **สุตมยปัญญา** ปัญญาเกิดจากสุตะ ได้แก่ปัญญาที่คนทั่วไปจะพัฒนาขึ้นได้ โดยต้องอาศัยสุตะมาก คือคิดเองไม่เป็น หรือคิดไปไม่ถึง ต้องมีผู้แนะนำสั่งสอนบอกให้ เช่นมีท่านที่เรียกว่าเป็นกัลยาณมิตร อย่างพระพุทธเจ้าเป็นครูอาจารย์มาแนะนำชี้แจงอธิบาย จึงเข้าใจหยั่งถึงความจริงในระดับหนึ่ง แต่ก็อย่างที่พูดไปแล้ว ถึงจะได้รับสุตะคือข่าวสารข้อมูลมากมาย แต่คนจำนวนมากก็ได้แค่สุตะเท่านั้นหาได้ปัญญาไม่ คือในขั้นที่ ๑ นี้ ต้องแยกว่า **คนจำนวนมากได้แค่สุตะ บางคนอาศัยสุตะนั้นสามารถทำให้เกิดสุตมยปัญญา**

๒. **จินตามยปัญญา** ปัญญาเกิดจากจินตะคือการรู้จักคิด ข้อนี้นับเป็นปัญญาของอัจฉริยมนุษย์ ในชั้นอย่างพระพุทธเจ้าและปัจเจกพระพุทธเจ้า คือเป็นนักคิด ที่ว่ามองเห็นอะไรแล้ว สามารถคิดสืบสาวหยั่งเห็นความจริง ที่ลึกล้ำอยู่เบื้องหลัง โดยคิดริเริ่มใหม่ๆ ในสิ่งที่คนอื่นยังไม่เคยคิด อย่างที่ว่า คนอื่นก็เห็นสิ่งนี้ มาสืบปริยายปีพันปี แต่เขาก็อยู่กันก็รู้เข้าใจตามๆ กันมาอยู่แค่นั้น จนกระทั่งพอมีคนอย่างพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นมา ก็มีการมองใหม่เห็นใหม่ค้นพบใหม่ ได้ความรู้ความเข้าใจใหม่ นี่คือนิจตามยปัญญา ในคัมภีร์ท่านต้องการอธิบายในแง่ว่าจินตามยปัญญานี้ เป็นของบุคคลพิเศษ ที่คนทั่วไปไม่มี และยกตัวอย่างพระพุทธเจ้าและพระปัจเจกพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้านั้น คนอื่นเขาเกิดมาในเมืองโนนวัง เขาก็เห็นอะไรต่างๆ อย่างนั้น แล้วเขาก็อยู่กันมาอย่างนั้น ก็เกิดก็ตายกันไป ก็รุ่นก็ชั่วคนก็เป็นอย่างนั้น แต่พระพุทธเจ้าเมื่อทรงอุบัติมา พระองค์มองสิ่งเดียวกันกับที่เขาเห็นกันมานั้น แต่พระองค์เห็นอีกอย่างหนึ่ง ทรงเห็นความจริงเห็นอะไรต่ออะไรกว้างลึกมีแง่มุมต่างๆ แผลกออกไปเยอะ หรือพอจะเทียบก็อย่างพวกที่เป็นนักคิด นักประดิษฐ์ ที่สามารถมองเห็นค้นพบอะไรต่างๆ ที่แปลกใหม่แหวกออกไปได้ จุดสำคัญก็คือ **โยนิโสมนสิการ** เป็นตัวตัดสินของจินตามยปัญญา แต่หมายถึงโยนิโสมนสิการที่มีขึ้นมาเป็นของเริ่มต้นในตนเอง เป็นที่มาของปัญญาที่เกิดจากการคิด ที่ทำให้คิดเป็นได้อย่างเฉพาะพิเศษ (ในปัญญาข้อที่ ๓ ต่อไป โยนิโสมนสิการก็เป็นตัวทำงานสำคัญ แต่คนทั่วไปมี

โยนิโสมนสิการนั้นหลังจากได้สุตมยปัญญาจากการสดับฟังมาก่อนแล้ว)

๓. **ภาวนามยปัญญา** ปัญญาเกิดจากภาวนา คือจากการปฏิบัติ หรือลงมือทำกับประสบการณ์ตรง หมายถึงปัญญาที่พัฒนาต่อจากสุตมยปัญญาและจินตามยปัญญาสองอย่างแรกนั้น คืออาศัยปัญญาสองอย่างแรกนั้นแล้ว พัฒนาต่อไปจนเกิดปัญญาที่สำเร็จเป็นมรรคผล

ขอให้สังเกตไว้เป็นข้อสำคัญว่า ภาวนามยปัญญานี้ อาศัยและต่อจากสุตมยปัญญาและจินตามยปัญญา ไม่ใช่ยังไม่ได้เรียนรู้อะไรเลย แล้วไปนั่งสมาธิมาบอกว่าเข้าฌานได้ภาวนามยปัญญา อย่างนั้นไม่ใช่หรอก คนทั่วไปนี้แม้แต่จินตามยปัญญาก็ยังทำให้เกิดเองไม่ได้ ต้องเริ่มจากสุตมยปัญญา (สุตมยปัญญาก็ยังไม่ค่อยจะได้ มีแต่ได้แค่สุดะอย่างที่พูดแล้วข้างต้น) เพราะฉะนั้นจึงอย่าได้ประมาทในการพัฒนาปัญญา

“ในนามคณะอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครหรืออยุธยากระผมขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่ง ท่านได้จุดแสงสว่างทางปัญญา อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังและผู้อ่านวารสารวิชาการราชภัฏกรุงเทพฯ ท่านได้บรรยายโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยเป็นเวลาถึง 3 ชั่วโมง ทั้งที่ท่านยังมีปัญหาเรื่องสุขภาพ นับว่าเป็นความเมตตา กรุณาต่อผู้ฟัง และผู้อ่านวารสารฯ ซึ่งภูมิปัญญาที่ได้รับในวันนี้ คณะผู้จัดทำวารสารฯ จะได้นำไปลงวารสาร วิชาการราชภัฏกรุงเทพฯฉบับ “โลกมีปัญญา พุทธศาสนามีคำตอบ” ท้ายที่สุดนี้คณะผู้จัดทำวารสารฯ ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ เป็นอย่างสูง”

- ขออนุโมทนาอาจารย์ทุกท่าน ก็ขอให้ทุกท่านมีกำลังใจ กำลังกายด้วย แล้วก็กำลังปัญญา และกำลังสามัคคี ช่วยกัน เพื่อจะได้สร้างชีวิต สังคม ประเทศชาติ และทั้งโลก ให้เจริญงอกงามมีความสุข หรือสันติสุขยิ่งขึ้นไป เจริญพร

คณะผู้สัมภาษณ์

ผศ.อนันต์ รัตนานุตร

ผศ.คำ พานหอม

ผศ.นิพนธ์ ทวีกาญจน์

อาจารย์นงลักษณ์ แซ่มโซติ

อาจารย์ศิริพัฒน์ จันทร์ศิริ

อาจารย์สมพร สุขวิเศษ

นายอุเทนชัย ทองมาก

ถอดเทปบทสัมภาษณ์

นายอุเทนชัย ทองมาก

นางสาวฟองฟ้า กัณหา

ถ่ายภาพ

ผศ.นิพนธ์ ทวีกาญจน์

นายสุรัตน์ แซ่ลิ้ว

บันทึกเทปวิดีโอ

นายสุรัตน์ แซ่ลิ้ว

นายพงศ์ศิริ ศรีเตียเพชร

นายสายชน คงคะพันธ์

ประวัติ
ของ
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) นามเดิม ประยุทธ์ นามสกุล อารยางกูร เกิดเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๔๔๑ ที่ อ.ศรีประจันต์ จ.สุพรรณบุรี

บรรพชาเมื่อ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๕๔ ที่วัดบ้านกร่าง อ.ศรีประจันต์ และเริ่มเรียนพระปริยัติธรรมที่วัดนั้น

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๕ ไปอยู่ที่วัดปราสาททอง อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี เรียนพระปริยัติธรรมต่อ และได้เข้าฝึกวิปัสสนา เมื่อจบการฝึกที่จัดขึ้นแล้ว พระอาจารย์ผู้นำปฏิบัติได้ชวนไปอยู่ประจำในสำนักวิปัสสนา แต่โยมบิดาไม่ยินยอม

จากนั้น พ.ศ. ๒๔๕๖ มาอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ กรุงเทพมหานคร เรียนพระปริยัติธรรมจนสอบเปรียญธรรม ๙ ประโยคได้ขณะยังเป็นสามเณร จึงได้รับการอุปสมบทในพระบรมราชานุเคราะห์ เป็นนาคหลวง ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๐๔ แล้วสอบได้ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๑) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ เมื่อ ๒๕๐๕ และสอบได้วิชาชุดครู พ.ม. เมื่อ ๒๕๐๖

ได้รับปริญญาคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ จากสถาบันการศึกษา ๑๕ สถาบัน ดังนี้

- ๑) พุทธศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ พ.ศ. ๒๕๒๕
- ๒) ศิลปศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญา) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๒๙
- ๓) ศึกษาศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ (สาขาหลักสูตรและการสอน) จากมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๒๙
- ๔) ศิลปศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ (ศึกษาศาสตร์-การสอน) จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๐
- ๕) อักษรศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๑
- ๖) ศิลปศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ (สาขาภาษาศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๓๑
- ๗) การศึกษาศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญาการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. ๒๕๓๓
- ๘) ปรัชญาศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ สาขาศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๓๖
- ๙) ศึกษาศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. ๒๕๓๗
- ๑๐) ตรีปิฎกอาจารย์กิตติมศักดิ์ จากนวนาลันทามหาวิหาร รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๘
- ๑๑) อักษรศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ (จริยศาสตร์ศึกษา) จากมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๓๘
- ๑๒) วิทยาศาสตร์คุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๑
- ๑๓) ศาสนศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ สาขาพุทธศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๔
- ๑๔) ครุศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ สาขาพระพุทธศาสนา จากสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. ๒๕๔๔
- ๑๕) ศิลปศาสตรคุณวุฒิปันติกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาการบริหารองค์การ จากมหาวิทยาลัยมหาวชิราลงกรณ พ.ศ. ๒๕๔๕

ศาสนกิจ

- พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๐๗ สอนในแผนกบาลีเตรียมอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๗ สอนในชั้นปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ระหว่างนั้น บางปี บรรยายที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และในโครงการศาสนา
เปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล
- พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๗ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเลขาธิการ และต่อมาเป็นรองเลขาธิการมหาวิทยาลัย
วิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙ เป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์
- พ.ศ. ๒๕๑๕ บรรยายวิชาพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทย ที่ University Museum, University of
Pennsylvania
- พ.ศ. ๒๕๑๙ บรรยายวิชาการทางพระพุทธศาสนา ที่ Swarthmore College, Pennsylvania
- พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้รับอาราธนาเป็น Visiting Scholar ที่ Center for the Study of World Religions
และบรรยายวิชาการทางพระพุทธศาสนา สำหรับ Divinity Faculty และ Arts Faculty,
Harvard University
- พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ต.บางกระทิก อ.สามพราน จ.นครปฐม จนถึงปัจจุบัน

ประกาศเกียรติคุณและรางวัล

- พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้รับการประกาศเกียรติคุณ ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ในการ
ฉลอง ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์
- พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้รับรางวัลวรรณกรรมชั้นที่ ๑ ประเภทร้อยแก้ว สำหรับงานนิพนธ์พุทธธรรม จากมูลนิธิ
นิธินาคาร กรุงเทพฯ
- พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับพระราชทานโล่รางวัล "มหิตลวรานุสรณ์"
- พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับโล่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อการศึกษา ในวาระครบรอบ ๒๐ ปี คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์
- พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้รับรางวัลกิตติคุณสัมพันธ์ "สังข์เงิน" สาขาเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ จากองค์การ ยูเนสโก (UNESCO Prize for
Peace Education)
- พ.ศ. ๒๕๓๘ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประกาศเชิดชูเกียรติเป็น "ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม"
- พ.ศ. ๒๕๔๑ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย ถวายรางวัล TTF Award
สาขาสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา สำหรับผลงานทางวิชาการดีเด่น หนังสือ การ
พัฒนาที่ยั่งยืน
- พ.ศ. ๒๕๔๔ รางวัล "สาโรช บัวศรี ปราชญ์ผู้ทรงศีล" จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- พ.ศ. ๒๕๔๔ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) เป็น
ศาสตราจารย์พิเศษ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๗ มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก ถวายตำแหน่ง เมธาจารย์ (Most Eminent
Scholar) แต่พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ในฐานะนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา
สายเถรวาท

สมณศักดิ์

- พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระศรีวิสุทธิโมลี
- พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชวรมนี
- พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่ พระเทพเวที
- พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่ พระธรรมปิฎก
อดุลญาณนายก ปาพจนดิลกนิวิฐ ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม
คามวาสี
- พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับพระราชทานสถาปนาสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรอง ชั้นหิรัญบัฏ ที่
พระพรหมคุณาภรณ์ สุนทรธรรมสาธก ตรีปิฎกปริยัติโกศล วิมลศีลาจาร ศาสนการ-
รุธาทม มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

งานหลักของพระพรหมคุณาภรณ์ ด้านหนึ่ง ปรากฏออกมาในการบรรยาย ปาฐกถา
ธรรมกถา และธรรมเทศนา ทั้งภายในประเทศ และในที่ประชุมนานาชาติ ซึ่งเป็นการเผยแพร่พระพุทธ
ศาสนา พร้อมไปด้วยกับการขยายพรมแดนแห่งวิชาการ โดยมีผู้ขอไปพิมพ์เป็นหนังสือแจกจ่าย
ให้กว้างขวางออกไป

งานนิพนธ์ของพระพรหมคุณาภรณ์ ในลักษณะตำรา เอกสารทางวิชาการและหนังสืออธิบาย
ธรรมทั่วไป มีจำนวนมากกว่า ๓๑๗ เรื่อง เช่น พุทธธรรม, พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวล
ธรรม, พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลศัพท์, ธรรมบุญชีวิต, การศึกษาของคณะสงฆ์: ปัญหาที่รอ
ทางออก, การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, Thai Buddhism in the Buddhist
World, ทางสายอิสราภาพของการศึกษาไทย, Buddhist Economics, พุทธศาสนาในฐานะเป็นราก
ฐานของวิทยาศาสตร์, นิติตาสตร์แนวพุทธ, A Buddhist Solution for the Twenty-first
Century, สิทธิมนุษยชน: สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม, กรณียธรรมกาย: บทเรียนเพื่อศึกษาพระพุทธ
ศาสนา, สร้างสรรค์สังคมไทย ธรรมะกับธุรกิจ และรัฐศาสตร์เพื่อชาติ VS รัฐศาสตร์เพื่อโลก เป็นต้น

นอกจากนั้น พระพรหมคุณาภรณ์ได้รับนิมนต์เป็นที่ปรึกษาของ มหาวิทยาลัยมหิดล ในการ
สร้างพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์สำเร็จสมบูรณ์เป็นฉบับแรกของโลก ทำให้การศึกษาค้นคว้าหลัก
คำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และถูกต้องแม่นยำ

บัญชีรายชื่อผลงาน ๓๑๗ เรื่อง
ของ
พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

ลำดับ	ชื่อหนังสือ
1	A Buddhist Solution for the Twenty-first Century
2	A Constitution for Living
3	Beyond Tolerance and Pleasure
4	Buddhism and Education.
5	Buddhism, A Layman's Guide to Life.
6	Buddhist Economics
7	Buddhist Economics, a Middle Way for the market place
8	Buddhist Education (Radical Conservatism Buddhism in the Contemporary World, Articles in Honour of Bhikkhu Buddhadasa's 84th Birthday Anniversary, pp. 77-132)
9	Buddhist Solutions for the Twenty-first Century
10	Dependent Origination: The Buddhist Law of Conditionality
11	English Lessons for Young Buddhists Book I.
12	English Lessons on Buddhism Book I.
13	English Lessons on Buddhism Book II.
14	Freedom: Individual and Social.
15	Good Evil and Beyond
16	Great Buddhists.
17	Helping Yourself To Help Others.
18	Introduction to Buddhism Book I and II.
19	Jataka Tales Book I, II.
20	Looking to America To Solve Thailand's Problems.
21	Mahachula English Course for Young Buddhists Book I, II, III.
22	Mahachulalongkornrajavidyalaya Buddhist University under Royal Patronage, Catalogue B.E. 2510-11/1967-68 A.D.
23	Samadhi in Buddhism
24	Sammasati An Exposition of Right Mindfulness
25	Social Dimension of Buddhism in Contemporary Thailand.
26	Students' Thai-Pali-English Dictionary of Buddhist Terms.
27	Thai Buddhism in the Buddhist World.
28	Toward Sustainable Science

๒๙	200 ปี กรมพระปรมานุชิต กับสังคมไทย
๓๐	กฐินแรกที่สายใจธรรม
๓๑	กฐินสองที่สายใจธรรม
***	กฐินสู่ธรรม
๓๒	กรณีเงื่อนงำ: พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร?
๓๓	กรณีเงื่อนงำพระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร (ฉบับตัดสั้น)
๓๔	กรณีธรรมกาย
๓๕	กรณีธรรมกาย (ฉบับคัดตัวอย่าง)
๓๖	กรณีธรรมกาย (ฉบับปัญหาปลีกย่อย)
๓๗	กรณีธรรมกาย บทเรียนเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนาและสร้างสรรค์สังคมไทย
๓๘	กรณีธรรมกาย เอกสารเพื่อพระธรรมวินัย
๓๙	กรณีสันติอโศก
๔๐	กรรมกับโรคพันธุกรรม ในทัศนะพระพุทธศาสนา
๔๑	กรรมตามนัยแห่งพุทธธรรม
๔๒	กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่
๔๓	กระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย
๔๔	กระแสธรรม กระแสไท
***	กระแสธรรม เพื่อชีวิตและสังคม
๔๕	การเกิดเป็นทุกข์ เกิดดีเป็นสุข
๔๖	การทำแท้งในทัศนะของพระพุทธศาสนา
๔๗	การพัฒนาจริยธรรม
๔๘	การพัฒนาที่ดี หนีไม่พ้นธรรม
๔๙	การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)
๕๐	การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน
๕๑	การแพทย์ไทย: ทางเลือกในยุคโลกาภิวัตน์
๕๒	การแพทย์แนวพุทธ
***	การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์
๕๓	การศึกษา กับ เศรษฐกิจ: ฝ่ายไหนจะรับใช้ฝ่ายไหน
๕๔	การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา
๕๕	การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
๕๖	การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย
๕๗	การศึกษาของคณะสงฆ์: ปัญหาที่รอทางออก
๕๘	การศึกษาฉบับง่าย
๕๙	การศึกษาทางเลือก: สู่วิวัฒนาการหรือวิบัติในยุคโลกไร้พรมแดน
๖๐	การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย

๖๑	การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิต หรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต
๖๒	การศึกษาเพื่อสันติภาพ
๖๓	การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน
๖๔	การศึกษาแพทยศาสตร์ในสังคมไทย
๖๕	การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น
๖๖	การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย
๖๗	การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ
๖๘	การสื่อสารเพื่อเข้าถึงสังคม
***	กายหายไข้ ใจหายทุกข์
๖๙	กาลเวลา
๗๐	ก้าวไปในบุญ
๗๑	ก้าวใหม่ของโรงเรียนนายร้อยตำรวจ กับการศึกษาเพื่อสันติสุขของโลก
๗๒	แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา (ทุกข์สำหรับเห็น แต่สุขสำหรับเป็น)
๗๓	ขอคำตอบ ผอ.สูงสุด กรณีนายทหารทุจริตแห่งชมรม(เถื่อน)ชาวพุทธ 3 เหล่าทัพ
๗๔	ข้อคิดชีวิตทวนกระแส
***	คติธรรมคำคม
***	คติธรรมแห่งชีวิต
๗๕	คนไทย สูญเสียอะไร
๗๖	คนไทย หลงทางหรือไม่
๗๗	คนไทยกับเทคโนโลยี
๗๘	คนไทยกับป่า
๗๙	คนไทยกับสัตว์ป่า
๘๐	ครองเรือน-ครองรัก จักเลิศแท้ด้วยครองธรรม
๘๑	ความคิด: แหล่งสำคัญของการศึกษา
๘๒	ความจริงแห่งชีวิต
๘๓	ความจริงแห่งชีวิต บททดสอบใจและเตือนให้นึกถึงความจริง
๘๔	ความตายคือคติธรรมแห่งชีวิต
๘๕	ความเป็นกัลยาณมิตรของหลวงปู่ชา
๘๖	ความมั่นคงทางจิตใจ
๘๗	ความมุ่งหมายของวิชาพื้นฐานทั่วไป
๘๘	ความรัก จากวาเลนไทน์ สู่วิถีความเป็นไทย
๘๙	ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ
๙๐	ความสุขของครอบครัว คือสันติสุขของสังคม
***	ความสุขตามหลักพุทธธรรม
๙๑	ความสุขที่สมบูรณ์

๙๒	ค่านิยมแบบพุทธ
๙๓	คำถามสำหรับชาวพุทธ (สำรวจตัวเองก่อนปฏิบัติธรรม)
๙๔	คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่
๙๕	คุณบิดา มารดา สดพรรณนามหาศาล
***	คู่มือชีวิต
๙๖	คู่สร้างคู่สม ชีวิตคู่ในอุดมคติ
๙๗	เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (เล่าเรื่องให้โยมฟัง ชุดที่ ๑)
๙๘	งานก็ได้ผล คนก็เป็นสุข
๙๙	งานเพื่อความสุขและแก่นสารของชีวิต
๑๐๐	แฉคิด ข้อสังเกตเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา
๑๐๑	จริยธรรมนักการเมือง
๑๐๒	จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่
๑๐๓	จะสุขแท้ต้องเป็นไท: ต้องสุขเองได้ จึงจะช่วยโลกให้เป็นสุข
๑๐๔	จะอยู่อย่างเป็นเหยื่อ หรือขึ้นเหนือไปนำเขา
๑๐๕	จัดระเบียบสังคม ตามคตินิยมแห่งสังฆะ
๑๐๖	จากจิตวิทยา สู่จิตภาวนา
๑๐๗	จากสุขในบ้าน สู่ความเกษมศานต์ทั่วสังคม
๑๐๘	จาริกบุญ-จาริกธรรม
๑๐๙	จาริกอโคก
๑๑๐	จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคน ตามแนวธรรมชาติ
๑๑๑	เจอวิกฤต จะเลือกวิวัฒน์ หรือจะเอาวิบัติ
๑๑๒	ชวนคิด - พินิจธรรม
๑๑๓	ช่วยให้ตายเร็ว หรือช่วยให้ตายดี
๑๑๔	ชาวพุทธกับชะตากรรมของสังคม
๑๑๕	ชาวพุทธต้องเป็นผู้ตื่น
***	ชีวิต การงาน หลักธรรม
***	ชีวิต งาน และสังคมที่สมบูรณ์
๑๑๖	ชีวิตกับการทำงาน
๑๑๗	ชีวิตควรให้เป็นอย่างไร? ความสุข
***	ชีวิตคู่ที่มีคุณค่า
***	ชีวิตที่ดีงาม หลักการทั่วไปของการปฏิบัติธรรม
***	ชีวิตที่เป็นอยู่ดี
๑๑๘	ชีวิตที่สมบูรณ์
***	ชีวิตที่สุขและสร้างสรรค์
๑๑๙	ชีวิตนี้เพื่องาน งานนี้เพื่อธรรม

๑๒๐	ชีวิตหนึ่งเท่านั้น สร้างความดีได้นันต์
***	เชื่อกกรรม-รู้กรรม-แก้กรรม
๑๒๑	ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท
๑๒๒	ดึงออกจากไทย ส่งไม่ถึงอเมริกา
๑๒๓	ดูสภาพ: สาระแห่งสุขภาพและความสมบูรณ์
๑๒๔	ดูหนังสือของพระโม โสทัณสภาพโษของการศึกษาไทย
๑๒๕	ต้องฟื้นฟูวัด ให้ชนบทพัฒนา สังคมไทยจึงจะก้าวหน้าได้มั่นคง
๑๒๖	ตั้งกระทรวงพุทธศาสนา เหตุผลที่แท้อยู่ที่ไหน
๑๒๗	ตามทางพุทธกิจ
๑๒๘	ตื่นกันเสียที จากความเท็จของหนังสือ "เหตุเกิด พ.ศ. ๑"
๑๒๙	ตื่นเกิดชาวไทย
***	เตรียมตัวรับพร
๑๓๐	ไตรภูมิพระร่วง: อิทธิพลต่อสังคมไทย
๑๓๑	ไตรลักษณ์
๑๓๒	ถ้าเชิดชูพระคุณแม่ขึ้นมาได้ สังคมไทยไม่สิ้นความหวัง
๑๓๓	ถ้าอยากพ้นวิภวต ต้องเลิกติดไสยศาสตร์
๑๓๔	ถึงเวลา มารื้อปรับระบบพัฒนาค้นกันใหม่
***	ทรัพย์-อำนาจ ทวนกระแส
๑๓๕	ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (หมวดพุทธศาสตร์)
๑๓๖	ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (หมวดวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี)
๑๓๗	ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (หมวดศึกษาศาสตร์)
๑๓๘	ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (หมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์)
๑๓๙	ทางสายกลาง: ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับมัชฌิมาปฏิปทา
๑๔๐	ทางสายกลางของการศึกษาไทย
๑๔๑	ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย
๑๔๒	ทางออกของสังคมไทย
๑๔๓	ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย (ชื่อเดิม เศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์)
๑๔๔	ทำไมคนไทยจึงเรียนพระพุทธศาสนา: ข้อพิจารณาเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาและจริยศึกษาในหลักสูตรการศึกษาของชาติ
๑๔๕	ทำอย่างไรจะหายโกรธ
***	ทำอย่างไรจะหายโกรธ และการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน
๑๔๖	ทำอย่างไรจะให้งานประสานกับความสุข
๑๔๗	ทำอย่างไรจึงจะให้เชื่อเรื่องกรรม
๑๔๘	ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์
***	ทุกข์สำหรับเห็น แต่สุขสำหรับเป็น
***	เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า

๑๔๙	เทคโนโลยีกับศาสนา
๑๕๐	เทคโนโลยีทางการแพทย์สมัยใหม่กับจริยธรรมในแง่พุทธศาสนา
***	เทศน์งานสมเด็จย่า และคำปราศรัยเรื่องสันติภาพ
๑๕๑	ธรรมกับการพัฒนาชีวิต
๑๕๒	ธรรมกับการศึกษาของไทย
๑๕๓	ธรรมกับไทย ในสถานการณ์ปัจจุบัน
๑๕๔	ธรรมบัญญัติชีวิต (A Constitution for Living)
๑๕๕	ธรรมบัญญัติชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม
๑๕๖	ธรรมเพื่อชีวิตและการพัฒนาวัฒนธรรม
๑๕๗	ธรรมะกับการทำงาน
***	ธรรมะกับธุรกิจ
๑๕๘	ธรรมะฉบับเรียนลัด
๑๕๙	ธรรมะชนะเอดส์
๑๖๐	ธรรมะสำหรับชีวิตสมรส
๑๖๑	ธรรมะสำหรับนักศึกษาแพทย์
๑๖๒	ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ
๑๖๓	ธรรมะสำหรับเยาวชน
๑๖๔	ธุรกิจฝ่าวิกฤต
๑๖๕	นโยบายและแผนการจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๓๑
๑๖๖	นรก-สวรรค์ สำหรับคนรุ่นใหม่ (ชื่อเดิม นรก-สวรรค์ในพระไตรปิฎก)
๑๖๗	นิติศาสตร์แนวพุทธ
๑๖๘	นิพพาน - อนัตตา
๑๖๙	บทบาทนักศึกษาในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา
๑๗๐	บทบาทพระบรมครู
๑๗๑	บทเรียน ๒๕ ปี คนไทยเรียนรู้หรือยัง?
๑๗๒	บารมี ยิ่งยวดหรือยิ่งใหญ่
๑๗๓	บุญ-บารมี ที่จะกู้แผ่นดินไทย
๑๗๔	ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง
๑๗๕	ปฏิรูปการศึกษาพระพุทธศาสนาจะไปอยู่ไหน
๑๗๖	ประทีปส่องสยาม
๑๗๗	ประเพณี - พิธีพจน์
๑๗๘	ประโยชน์ของพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ (ฉบับย่อ)
๑๗๙	ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้
๑๘๐	ปรัชญาการศึกษาไทย
๑๘๑	ปัญหาพื้นฐานของสังคมไทย คือ ทำอย่างไรจะให้ประชาชนต้องการประชาธิปไตย

๑๘๒	ปัญหาภิกษุณี: บททดสอบสังคมไทย
๑๘๓	ปัญหาวัดพระธรรมกาย
***	เป็นสุขทุกเวลา
๑๘๔	ฝรั่งเจริญเพราะดินร่นให้พ้นจากการบีบคั้นของศาสนาคริสต์
๑๘๕	ฝั่งลูกนิมิต-ผูกสืมา วัดญาณเวศกวัน
๑๘๖	พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลธรรม
๑๘๗	พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลศัพท์
๑๘๘	พรตลอดปี ชีวิตดีตลอดไป
***	พรที่สัมฤทธิ์แก่ผู้ดำเนินชีวิตที่ดี
๑๘๙	พระกับป่า มีปัญหาอะไร
๑๙๐	พระไตรปิฎก: สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้ (The Pali Canon: What a Buddhist Must Know)
๑๙๑	พระไตรปิฎกและอรรถกถาฉบับคอมพิวเตอร์
๑๙๒	พระธรรมทูตไทย เบิกทางสู่อารยธรรมใหม่
***	พระธรรมปิฎกกับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ
๑๙๓	พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต
๑๙๔	พระพุทธศาสนาในญี่ปุ่น
๑๙๕	พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม
๑๙๖	พระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน
๑๙๗	พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทยฯ
๑๙๘	พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน
๑๙๙	พัฒนาตน
๒๐๐	พัฒนาปัญญา (เล่าเรื่องให้โยมฟัง ชุดที่ ๒)
๒๐๑	พัฒนาวัฒนธรรมไทยในตัวคนไทย
๒๐๒	พิธีกรรม ใครว่าไม่สำคัญ
๒๐๓	พุทธธรรม (ฉบับเดิม)
๒๐๔	พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ
๒๐๕	พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต
๒๐๖	พุทธธรรมกับชีวิตในสังคมเทคโนโลยี
๒๐๗	พุทธธรรมกับปรัชญาการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์
๒๐๘	พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย
๒๐๙	พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑
๒๑๐	พุทธวิธีในการสอน (เดิมชื่อ เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า)
๒๑๑	พุทธศาสนกับการแนะแนว
๒๑๒	พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์ หรือ จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร?
***	พุทธศาสนากับชีวิตและสังคม

***	พุทธศาสนากับสังคมไทย
***	พุทธศาสนาจะวิกฤต ต้องคิดให้ไกล รู้ให้ทัน
๒๑๓	พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์
๒๑๔	พุทธศาสนาในอาเซียน
๒๑๕	พุทธสถาน ต่อจาก ๕๐ ปี เมื่อมีอนุสาวรีย์พระสิริมิ่งคลาจารย์
๒๑๖	เพื่อความเข้าใจปัญหาพระโพธิรักษ์
๒๑๗	เพื่อความเข้าใจปัญหาโพธิรักษ์ (ฉบับย่อ-เพิ่มเติม)
๒๑๘	เพื่อความเข้าใจปัญหาโพธิรักษ์ (รวมทั้งบทความพิเศษและบทพิสูจน์)
***	เพื่อชีวิตที่ดี
๒๑๙	เพื่อชุมชนแห่งการศึกษา และบรรยากาศแห่งวิชาการ
๒๒๐	เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย
๒๒๑	โพชนงค์: พุทธวิธีเสริมสุขภาพ (เล่าเรื่องให้โยมฟัง ชุดที่ ๓)
๒๒๒	ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย
๒๒๓	ภารกิจของชาวพุทธรุ่นใหม่ ในสถานการณ์ปัจจุบัน
๒๒๔	ภาวะผู้นำ
๒๒๕	ภาษา วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทย ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลก
๒๒๖	ภูมิธรรมชาวพุทธ
๒๒๗	มรณกถา
๒๒๘	มหาวิทยาลัยกับงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา
๒๒๙	มองวิสาขบูชา หยั่งถึงอารยธรรมโลก
๒๓๐	มองสันติภาพโลก: ผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์
๒๓๑	มองให้ลึก นึกให้ไกล: ข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕
๒๓๒	มองอเมริกา มาแก้ปัญหาไทย
๒๓๓	มาตรฐานชีวิตของชาวพุทธ
๒๓๔	มารู้จักพระไตรปิฎก เพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้
๒๓๕	มุมมองสองปราชญ์: สื่อมวลชนกับการสร้างสรรค์สังคม
๒๓๖	เมืองไทยจะวิกฤต ถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต
๒๓๗	ยิ่งก้าวถึงสุข ยิ่งใกล้ถึงธรรม
๒๓๘	ยุคโลกาภิวัตน์: บทบาทของแพทย์กับความหวังจากคนไข้
๒๓๙	ระลึกถึงความตายและวิธีปฏิบัติให้ถูกต้องกับความตาย
๒๔๐	รักษาใจในยามป่วยไข้
๒๔๑	รักษาใจยามรักษาคนไข้
๒๔๒	รัฐกับพระพุทธศาสนา ถึงเวลาชำระล้างหรือยัง
๒๔๓	รากฐานพุทธจริยศาสตร์ทางสังคมเพื่อสังคมไทยร่วมสมัย
๒๔๔	ร่ำรวย ยิ่งใหญ่ เลื่อนลอย หรือเพื่ออะไร

๒๔๕	รุ่งอรุณของการศึกษา
๒๔๖	รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน
๒๔๗	รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้
๒๔๘	รู้จักอเมริกา หันมาศึกษาภาพของไทย
***	รู้ไว้เสริมปัญญา และพัฒนาคน
***	รู้ให้ถึง ทำให้ถูก
๒๔๙	เราจะรู้แผ่นดินกันอย่างไร?
๒๕๐	เริ่มวิวัฒนาการกลางวิกฤติ
๒๕๑	เรื่องที่คนไทยควรเข้าใจให้ถูก
๒๕๒	เรื่องเหนือสามัญวิสัย: อิทธิปาฏิหาริย์-เทวดา
๒๕๓	แรงจูงใจในการเขียนกรณีสันติอโศก
๒๕๔	โรงเรียนต้องช่วยสังคมไทย อนุรักษ์ความเจริญทางจิตใจ และก้าวไปในปัญญา
๒๕๕	ลักษณะสังคมพุทธ
๒๕๖	ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา
๒๕๗	สุริยภาพด้วยอนิจจัง
๒๕๘	วัฒนธรรมกับการพัฒนา
๒๕๙	วัฒนธรรมไทย สู่ยุคเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้
๒๖๐	วาทะเพื่อการพัฒนาตน
๒๖๑	วาทะเพื่อประโยชน์สุขของพหุชน
๒๖๒	วาทะสร้างเองได้
๒๖๓	วิถีสู่สันติภาพ
๒๖๔	วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม
๒๖๕	วินัย: เรื่องที่ใหญ่กว่าที่คิด
***	วินัยชาวพุทธ (ไทย)
๒๖๖	วินัยชาวพุทธ (ไทย-อังกฤษ)
๒๖๗	เวลาแต่ละวันอย่าให้ผ่านไปเปล่า
๒๖๘	ศาสนาและเยาวชน
๒๖๙	ศิลปศาสตร์แนวพุทธ
๒๗๐	ศิลปศาสตร์เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน
***	เศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์
๒๗๑	เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ
๒๗๒	สถานการณ์พระพุทธรูปศาสนา: กระแสไทยศาสตร์
๒๗๓	สถานการณ์พุทธศาสนา พลิกหายนะเป็นพัฒนา
๒๗๔	สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย
๒๗๕	สถาบันสงฆ์กับสังคมปัจจุบัน

๒๗๖	สถาปนาธรรมให้เกิดมีและยั่งยืนในสังคม
๒๗๗	สนทนารธรรมกับนักคิดชาวพุทธที่สวนโมกข์
***	สมาธิ ฐานสู่สุขภาพจิตและปัญญาหยั่งรู้ และสมาธิแบบพุทธ
๒๗๘	สมาธิ: ฐานสู่สุขภาพจิตและปัญญาหยั่งรู้
๒๗๙	สมาธิแบบพุทธ
๒๘๐	สลายความขัดแย้ง
***	สลายความขัดแย้ง นิติศาสตร์-รัฐศาสตร์-เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ
๒๘๑	สอนนาค - สอนทิด: ชีวิตพระ - ชีวิตชาวพุทธ
๒๘๒	สังคมจะเฟื่องฟู ต้องเชิดชูบัณฑิต
๒๘๓	สังจรรรมกับจริยธรรม
๒๘๔	สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข
๒๘๕	สัมมาทิฐิ
๒๘๖	สัมมาสติในพุทธธรรม
๒๘๗	สัมมาอาชีวะ
๒๘๘	สามไตร
๒๘๙	สาระสำคัญของพุทธธรรม: อริยสัจ ๔
***	สารัตถธรรมของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต)
๒๙๐	สังคคีสิทธิ์ เทวฤทธิ์ปาฏิหาริย์
๒๙๑	สิทธิมนุษยชน สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม (Human Rights: Social Harmony or Social Disintegration)
๒๙๒	สืบสานวัฒนธรรมไทย บนฐานแห่งการศึกษาที่แท้
๒๙๓	สุขนี้มีใกล้
๒๙๔	สู่การศึกษาแนวพุทธ
๒๙๕	แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดั่งม
***	แสงทองส่องฟ้า ทิวหล้าสดใส แสงธรรมส่องจิต ชีวิตอาไท
๒๙๖	หนทางฝ่าวิกฤตชาติและทางรอดของสังคมไทย
๒๙๗	หน้าที่กับธรรมสู่น้ำที่เพื่อธรรม
***	หลวงพ่เพื่อวัดเพื่อบ้าน
๒๙๘	หลักกรรมสำหรับคนสมัยใหม่
๒๙๙	หลักการศึกษาในพระพุทธศาสนา
๓๐๐	หลักทั่วไปของพุทธศาสตร์
***	หลักแม่บท ของ การพัฒนาดน
๓๐๑	หลักสูตรและประมวลการสอนวิชาธรรม
๓๐๒	เหตุและผลของการอดุติมนุสยธรรม
๓๐๓	องค์พระรัฐสีมาคุณาภิชาติ
๓๐๔	อมฤตพจน

๓๐๕	อยู่ก็สบาย ตายก็เป็นสุข
๓๐๖	อิตตา-อนัตตา ในพระพุทธศาสนา
๓๐๗	อายุยืนอย่างมีคุณค่า
๓๐๘	อายุรแพทย์กับปัญหาจริยธรรม
๓๐๙	อารยธรรมไทย: ทางเลือกออกจากยุคพัฒนา
๓๑๐	อินเดียแดนเทวดา และการปฏิบัติธรรม
๓๑๑	อุดมคติของคนหนุ่มสาว
๓๑๒	อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย
๓๑๓	ไอที ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา
๓๑๔	รัฐศาสตร์เพื่อชาติ VS รัฐศาสตร์เพื่อโลก
๓๑๕	
๓๑๖	
๓๑๗	

หมายเหตุ: *** หมายถึงหนังสือที่พิมพ์รวมเล่มแล้วตั้งชื่อใหม่ จึงไม่นับเข้าในลำดับด้วย

สัมภาษณ์
เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
กวี
กองบรรณาธิการ

บทนำ

คณะผู้สัมภาษณ์ จำนวน 7 คน นำโดย ผศ.อนันต์ รัตนภานุสร บรรณาธิการวารสารราชภัฏกรุงเทพฯ ออกเดินทางจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่เช้าของวันพฤหัสบดีที่ 16 ธันวาคม 2547 มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก อันเป็นที่ตั้งของ ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ดินแดนประวัติศาสตร์ ซึ่งอยู่ใกล้ชายแดนประเทศพม่า แต่ละคนล้วนต่างตื่นเต้นที่จะได้มีโอกาสพบ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กวีรัตนโกสินทร์ ด้วยภูมิหลังประสบการณ์ที่แตกต่างกัน บางท่านเป็นแฟนเพลงของวงดนตรีไทย “การะเกด” บางท่านเกี่ยวเนื่องด้วยงานศิลปะ บางท่านสนใจผลงานที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาและปรัชญา ส่วนตัวผู้เขียนเองเป็นผู้ศึกษาและสะสมผลงานกวีนิพนธ์ของกวีผู้ยิ่งใหญ่ท่านนี้มาโดยตลอด

คณะเดินทางได้ติดต่อประสานงานทางโทรศัพท์เพื่อหาเส้นทางไปยัง “บ้านไร่” ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ อยู่ยาวนาน เพราะเป็นเส้นทางที่ไม่คุ้นเคย และค่อนข้างจะลึกลับ อยู่พอสมควร และแล้วคณะของเราก็ไปถึงจนได้ เมื่อได้เห็นบ้านไร่ พลันผู้เขียนนึกถึงบทประพันธ์ ของกวีท่านนี้ ตอนหนึ่งใน “เพลงขลุ่ยผิว” ว่า

“คืนวันที่บ้านไร่
มีเรไรคอยขับขาน
แด่ตรมค้อยห่มลาน
ละเมาะไม้ที่ชายดง”

สภาพของบ้านไร่ สะท้อนความเป็นตัวตนของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้อย่างแจ่มชัด ดังคำพูดที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์กับคณะของเราว่า “อยู่อย่างสงบเย็น และเป็นประโยชน์” บ้านไร่ ริมน้ำแควใหญ่ เต็มไปด้วยพรรณไม้ร่มรื่น มีทั้งดงไผ่ริมน้ำ เพื่อองฟ้าสีชมพูข้างแนวรั้ว ลั่นทม ชลช และต้นจิว บ้านทรงไทย และยุโรปตั้งอยู่ในท่ามกลางแมกไม้ มีไว้เพื่อต้อนรับแขกที่มาเยือน

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ต้อนรับพวกเราอย่างเป็นกันเอง ด้วยสำเนียงของชาวกาญจนบุรีชนานแท้ ณ บริเวณเพิงพักซึ่งเป็นทั้งที่รับแขก ที่พักผ่อน และครัวไปในตัว พวกเรานั่งบนชุดรับแขกทำด้วยไม้ไผ่ ข้างเปลาสานข้างๆมีเจ้าสโนวล สุนัขใจดีคอยต้อนรับอยู่ไม่ห่าง และบริเวณใกล้ๆมีสุนัข อีก 7 ตัว คอยแวดล้อมระวังภัย จึงไม่แปลกที่เทพที่บันทึกการสัมภาษณ์ครั้งนี้จะเต็มไปด้วยสีล้น เพราะนอกจากเสียงการสนทนาแล้ว ยังมีเสียงแมลงกรีดปีก

เสียงนกร้อง เสียงไก่ขัน และสุนัขเห่ากันเกรียวกราว เมื่อบรรณาธิการกล่าวแนะนำตัวคณะผู้สัมภาษณ์แล้ว การสัมภาษณ์จึงเริ่มขึ้น มีการบันทึกทั้งเทป ทั้งภาพ และวิดีโอเทป โดยใช้เวลาสัมภาษณ์เกือบสองชั่วโมง พอการสนทนาเริ่มออกกรสก็ใช้เวลาต้องลากลับ ซึ่งคณะผู้สัมภาษณ์ต่างรู้สึกว่แม้เราจะมีเวลาอันน้อยนิดในการสนทนากับกวีรัตนโกสินทร์ท่านนี้ แต่ก็ได้ “หลักคิด” ทางพุทธศาสนา อันทรงคุณค่ายิ่งมาฝากท่านผู้อ่านวารสารราชภัฏกรุงเทพฯ เพื่อนำไปใช้ “เป็นประโยชน์” ต่อทั้งตนเอง และสังคมได้อย่างแน่นอน

“อย่างนะ อย่าทำน้ำไหว
ลมอย่าพ้องต้องน้อยแม้รอยไร
ฉันจะได้ดื่มด่ำกับความคิด
ใครทำน้ำไหว
หวั่นแล้วหรือไรเจ้าดวงจิต
กระจำงับกลับจากทุกทางทิศ
ไอ้ชีวิตหวั่นไหวดังสายน้ำ”

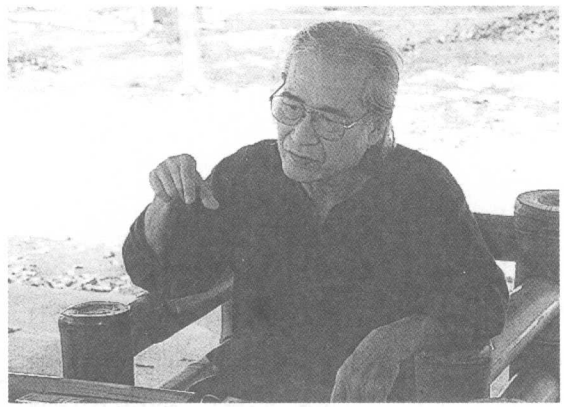
เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ : เพลงขลุ่ยผิว

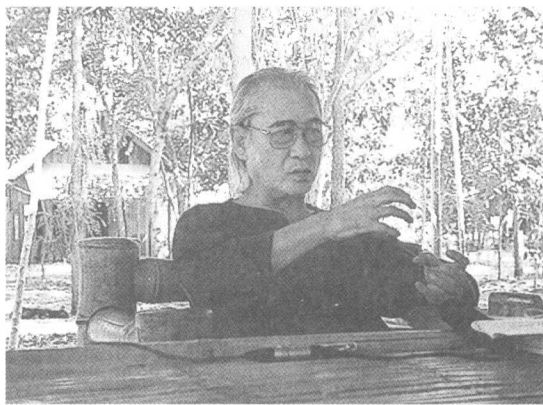
ท่านเริ่มสนใจศึกษาพุทธศาสนาอย่างจริงจังเมื่อไร

– เริ่มเมื่อมีความทุกข์ พุดกันอย่างกำปั้นทุบดิน เพราะมันเป็นอย่างนั้นจริงๆ เมื่อครั้งหนึ่งรู้สึกว่ามีทุกข์ เดิมผมสนใจพุทธศาสนาเหมือนชาวบ้านทั่วไป ยกมือไหว้พระ มีพระเครื่องแขวนคอ ผ่านวัดพระแก้วก็ยกมือไหว้ ผ่านศาลหลักเมืองก็ยกมือไหว้ อะไรไปเรื่อยอย่างนั้น ก็นึกว่านั่นแหละคือนับถือพุทธศาสนา นึกว่าจบแค่นั้น ไปทำบุญอะไรแค่นั้น แต่เมื่อมีความทุกข์ คือสมัยที่ผมเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้วทุกข์หนัก เพราะว่าบ้านก็แตก ไม่มีเงินสมัครสอบ แล้วก็ต้องไปอาศัยเพื่อนอยู่ อะไรอย่างนี้ แถมอกหักอีกด้วย คือมันรู้สึกทุกข์มาก ถ้าเป็นสมัยนี้ก็คงจะคิดถึงเรื่องฆ่าตัวตายแน่ๆ แต่ผมได้ไปอ่านหนังสือสองเล่ม คือ อาณาปานสติภาวนา ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช เล่มเล็กๆ และอีกเล่มหนึ่งคือ ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรมของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ เล่มเล็กๆ เหมือนกัน สองเล่มนี้ทำให้ผม “ตื่น” ขึ้นมา คือความรู้ทั้งหลายที่เรารู้มันรื้อออกไปข้างนอกหมดเลย แต่หนังสือสองเล่มนี้ทำให้เรารู้เข้ามาในตัวเรา ทำให้รู้ถึงจิต ภาวะจิตของเราที่มันปรุงขึ้นมาเป็นอย่างไร และได้รู้ว่าความทุกข์มันอยู่ตรงนี้เอง ฉะนั้นจึงตอบว่า เมื่อผมรู้สึกว่ามีทุกข์มากๆ พุทธศาสนาทำให้เราเข้าใจและคลี่คลายมันได้ ตั้งแต่นั้นมาผมจึงเริ่มสนใจพุทธศาสนาอย่างจริงจัง นั่นคือสมัยเมื่อเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และได้อ่านหนังสือของท่านอาจารย์พุทธทาสตลอดจนกระทั่งไปบวชจำพรรษาอยู่ที่เมืองกาญจน์แล้ววัดงค์ไปอยู่ที่สวนโมกข์ด้วย จนจะเข้าพรรษาที่สองจึงสึกออกมา นั่นแหละเป็นช่วงที่ผมได้ศึกษาและปฏิบัติ ทำให้ผมสนใจพุทธศาสนา

นอกจากสนใจพุทธศาสนาแล้วท่านประทับใจคำสอนข้อใดบ้าง

– ตามความเข้าใจของผมพุทธศาสนาแบ่งออกเป็นสองภาคส่วน คือตัวศาสนา กับตัวหลักธรรม ตัวศาสนาคือระบบของความคิดที่ขึ้นอยู่กับสังคม ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ขึ้นอยู่กับค่านิยม พิธีรีตอง หรือองค์กร สถาบันต่างๆ มันเป็นระบบความเชื่อ ส่วนตัวหลักธรรมคือหลักคิด ซึ่งทุกศาสนาจะเหมือนกัน แม้ตัวศาสนาอาจจะต่างกันออกไปตามภาวะสังคม แต่ตัวหลักคิดส่วนใหญ่จะตรงกัน คือ “ไม่เห็นแก่ตัว ให้เห็นแก่ส่วนรวม หรือเห็นแก่ผู้อื่น” นี่คือนิพพานเรื่องศาสนา ซึ่งต้องเข้าใจตรงนี้ให้ตรงกันเสียก่อน

ที่จริงแล้วท่านเคยเปรียบเทียบว่า “ธรรมะในพระพุทธศาสนามันเหมือนกับห้วงไซ่ หีบห้วงไหนมันก็กระเทือนถึงกันหมด” ห้วงที่สำคัญ หรือว่าหลักคิดที่สำคัญในพุทธศาสนา ผมว่ามีจุดเด่นอยู่สองสามอย่าง ที่เราจะต้องทำความเข้าใจ ถ้าเราเข้าใจได้ก็คือการเข้าใจหัวใจของพุทธศาสนาเลย คือหนึ่ง ต้องเข้าใจคำว่า “ทุกข์” สองเข้าใจคำว่า “อนัตตา” สาม เข้าใจคำว่า “นิพพาน” เท่านั้นก็จะเข้าใจหัวใจทั้งหมดของพุทธศาสนาแทบจะไม่เหลือเลย เพราะว่าแต่ละหลักถ้าเราเข้าใจแล้วจะเห็นว่ามันสัมพันธ์กัน เป็นตั้งแต่ความรู้ ไปสู่ความเข้าใจ ไปสู่การปฏิบัติ ไปสู่ผลของมันด้วย ทั้งหมดนี้คือ ทุกข์ อนัตตา และนิพพาน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผมเชื่อว่าพุทธศาสนิกชนทั่วไป ร้อยละ 70-80 เข้าใจไม่ตรงกัน

ขอพูดทำความเข้าใจตรงนี้เสียเลย ต่อไปเรื่องอื่นๆก็จะง่ายเข้า คำว่า “ทุกข์” โดยรูปศัพท์แปลว่าทนอยู่ได้ยาก หรือทนอยู่ไม่ได้ คือสภาวะของจิตที่มันมีสุขมันก็มีฟูขึ้น มีความโศกเศร้ามันก็แฟบลง อาการที่มันต้องฟูต้องแฟบมันทนอยู่ไม่ได้ มันเป็นทุกข์ คือไม่สามารถรักษาความเป็นปกติอยู่ได้ ถ้าจิตเป็นปกติอยู่ได้ มันก็ไม่ทุกข์ เท่านั้นเองลัดสั้นที่สุดเพื่อเข้าใจคำว่าทุกข์คือความไม่อาจทนเป็นปกติอยู่ได้ ซึ่งเป็นสภาวะธรรมชาติของจิตใจ ของสรรพสิ่งเลย ทุกอย่างเป็นทุกข์เพราะมันทนเป็นปกติอยู่ไม่ได้ นั่นคือ ทุกข์ เข้าใจให้ตรงกันตรงนี้

“อนัตตา” ท่านอาจารย์พุทธทาสเคยอธิบายให้ผมฟัง อนัตตาไม่ได้แปลว่าไม่มีตน แต่แปลว่าไม่ใช่ตน คือมันมีตน แต่มันไม่ใช่ตนตามที่เราไปยึดมันว่าเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ ยึดว่าเป็นครูบาอาจารย์ ยึดว่าเป็นโน่นเป็นนี่ แม้กระทั่งยึดว่าเป็นมนุษย์ เป็นคน เป็นสมมติทั้งนั้น คือความจริง “มันเป็นตน แต่มันไม่ใช่ตน ตามที่เราไปยึดมัน สภาวะทุกอย่างเป็นเรื่องสมมติหมด เราต้องเข้าใจสมมติมันเข้าใจถึง “ความไม่มีในความเป็น” หรือ “ความเป็นในความไม่มี” “ความไม่ใช่ตน ในตนนั้นแหละ” ตรงนี้เป็นเคล็ดเข้าใจยาก แต่เข้าใจได้ ก็จะเข้าใจคำว่าอนัตตา ซึ่งมันก็พร้อมกับเรื่องทุกข์นั่นเอง ถ้าเราเข้าใจว่าทุกข์ และที่จะไม่ทุกข์ ดับทุกข์ ให้เป็นปกติอยู่ได้ แล้วก็จะเข้าใจถึงความไม่ใช่ตนทั้งหลาย เพราะมันทนเป็นปกติอยู่ไม่ได้ เป็นสมมติมากมายเลย ซับซ้อนกันขึ้นมาเราก็จะเห็นสภาพอนัตตาด้วยในตัวทุกข์นั่นเอง

สุดท้ายคือ “นิพพาน” โดยศัพท์แปลว่าความดับเย็น เช่น ถ่านที่มันยังร้อนอยู่นี้อยู่ยังไม่ดับ คือยังไม่นิพพาน หรือว่า

ที่มันยังไม่เชื่อ เอามาใช้ประโยชน์ไม่ได้ มันยังไม่นิพพาน ถ้าเชื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้คือนิพพานแล้ว พระพุทธองค์ นำมาใช้เรียกภาวะจิตที่มันดับเย็น ไม่โลดเร่าไปด้วยกิเลส เรียกว่าจิตเป็นนิพพาน ดังนั้นนิพพานจึงเป็นสภาวะ เป็นผลที่เรามีความรู้ในตัวทุกข์ มีความเข้าใจในเรื่องความ ไม่ใช่ตน และปฏิบัติอย่างถูกต้องตามนี้ ผลสูงสุดคือสภาวะ ดับเย็นของจิต คือนิพพาน

ฉะนั้นในสามตัวนี้มีทั้งความรู้ ความเข้าใจ การปฏิบัติ และผลอันเกิดจากการปฏิบัติ ตัวทุกข์ทำให้เรารู้ธรรมชาติ ของสรรพสิ่ง ตัวอนัตตาทำให้เราเข้าใจว่ามันไม่ควรไปยึด มันถือมัน เข้าใจสมมติบัญญัติของมันและก็ปฏิบัติให้ถูกต้อง ผลที่ได้คือความสงบ คือนิพพาน ฉะนั้น ทุกข์ อนัตตา นิพพาน นั้นจึงเป็นเหตุเป็นผลกัน อันนี้เป็นหัวใจสูงสุด ถ้าเข้าใจเรื่อง นี้แจ่มแจ้งแล้ว เรื่องอื่นเป็นเรื่องปลีกย่อยที่จะมาช่วยหนุน เสริมเท่านั้นเอง

พุทธศาสนาสอนถึงเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ ถ้าสอนเด็ก วัยรุ่นเขาก็คงเดินหนีกันหมด

– เป็นเพราะเขาไม่เข้าใจว่าความดับทุกข์มัน หมายถึงการเข้าใจสรรพสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง ตามความเป็นจริง เพราะทุกข์อย่างที่ผมบอกว่า แม้กระทั่ง

ความสุขก็เป็นความทุกข์ คือทุกข์เพราะทนอยู่เป็นปกติไม่ได้ เด็กๆที่มันเร่าร้อน ที่ต้องไปเดินไปสนุกสนานเพราะกำลัง เหลือทางธรรมชาติทางกายภาพมันมี ต้องการที่จะ สนุกๆลูกเดียว นั่นก็เป็นอาการของความทุกข์เพราะจิตมัน เหนื่อยคือจิตมันต้องฟูเฟื่องอยู่เรื่อยๆ มันเหนื่อยมันก็หลับไป ถ้าดูโดยสภาวะที่เป็นวิทยาศาสตร์ ความสุขก็เป็นความทุกข์ คือทุกข์นั้นไม่ได้หมายความว่าต้องหดเหี่ยว หดหู่เศร้าโศก อย่างเดียว แต่หมายความว่าทนเป็นปกติอยู่ไม่ได้ ถ้าเด็ก วัยรุ่นเข้าใจเรื่องเหล่านี้ เขาก็จะใช้ความสุขได้อย่างพอดี ไม่โลดเร่าจนกระทั่งมาทำลายตัวเอง นั่นแหละผมว่าคือวิธี มองอย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่ได้มองอะไรด้านลบ เป็นการมองอย่างถูกต้องตามเป็นจริงมากกว่า เป็นเพราะ เขาไม่เข้าใจทุกข์นั่นเอง

แล้วจะมีวิธีใดที่จะทำให้วัยรุ่นหันมาสนใจพุทธศาสนา

– ต้องให้การศึกษา และต้องช่วยกันระดมความคิด ที่ถูกต้องเหล่านี้เผยแพร่ไปสู่ ไม่ใช่เฉพาะเด็กเท่านั้น ชาวบ้านเราด้วย ผมจึงเรียกร้องเสมอว่า ต่อไปนี้จะต้องมีการ สักคายนาศาสนาพุทธธรรม คือทำความเข้าใจให้ตรงกันในเรื่อง หลักธรรมสำคัญๆ เช่น ทุกข์ อนัตตา นิพพาน เข้าใจให้ถูกต้องตรงกันแล้วปัญหามันก็น้อยลง เรามีการสักคายนาศาสนา

“.....ความเศร้าโศกทำให้เกิดสติ ลูกขึ้นนั่งทำสมาธิพอสงบ คลายทุกข์จึงกำหนดรู้ว่า รสของความโศกเป็นความแห่งผากอยู่ในใจ แล้วพิจารณาต่อไปถึงทุกข์ตัวที่สองชื่อปริเทวะคือความพิโรธรำพันรันทด ที่จิตมันอาลัยไปถึงความเก่าครั้งเคยสนุกบันเทิงทุกข์คือความไม่สบายกาย โทมณัสคือความไม่สบายใจ และอุปายาสคือความคับแคบ อึดอัดใจ

เหล่านี้แหละคืออาการของความทุกข์ที่ปรากฏอยู่ อาการของ ความทุกข์มี 5 อย่างคือ โศกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมณัส อุปายาส

เมื่อตั้งจิตไว้ในฐานะผู้สังเกตดูความเป็นไปของอาการที่ปรากฏในจิต ความหวั่นไหวก็หมดไป”

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ : “ฝูงค้างในดงไม้” ผ่านผ่านธารน้ำไหล

พระไตรปิฎกแล้ว คือการตรวจสอบอักษรให้ถูกต้อง ซึ่งทำกันมาช้าๆและถูกต้องแล้ว ต่อไปนี้ต้องสังคายนาความเข้าใจแก่นแท้ของหลักธรรม ของหลักคิดในพุทธศาสนา ก่อน โดยเฉพาะพระทั้งหมด ส่วนใหญ่ก็ยังไม่เข้าใจตรงกัน

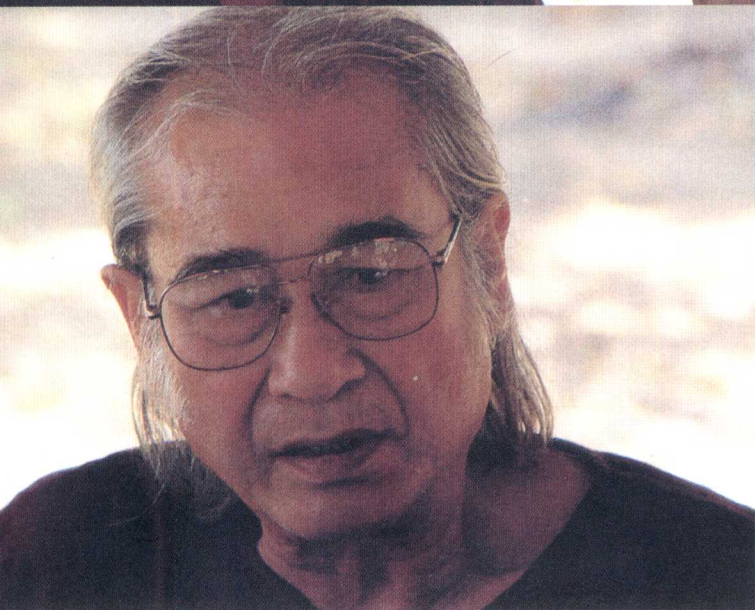
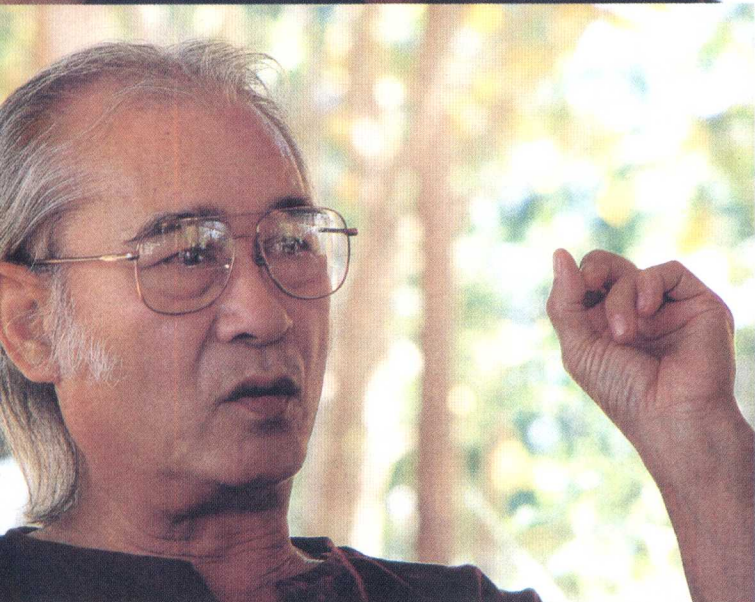
หลักธรรมข้อใดที่ท่านนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในทุกวันนี้

- ตอนที่ผมบวชอยู่ที่สวนโมกข์ และตอนจะกลับมา ท่านอาจารย์พุทธทาสให้หลักว่า “ทำชีวิตให้เป็นปกติ” แล้วผมก็นำหลักนี้มาใช้กับชีวิตอยู่เป็นประจำ แต่ไม่ได้หมายความว่าผมบรรลุซึ่งความเป็นปกติแล้ว ผมใช้หลักนี้มากำกับดูแลตัวเองอยู่ตลอดเวลา ทำได้บ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ผมก็คิดว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นประโยชน์มากในการกำกับความคิดและการกระทำของเรา ก็ตามที่บอกนั้นแหละ คือเวลาสุขสนุกสนานก็รู้เท่าทันว่าจิตมันกำลังฟู โสภะเศร้า เสียใจ ก็รู้ว่าจิตมันกำลังแฟบ พยายามดึงเข้ามาสู่ความเป็นปกติให้ได้ อาการก็น้อยลง ไม่ฟุ้งฟาย ไม่ฟูฟ้ออะไรมากมาย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าถึงขั้นดับเย็น เป็นเคล็ดที่นำมาใช้ซึ่งเหมาะสำหรับผม คนอื่นอาจจะต้องมีแล้วแต่ที่จะเหมาะกับจริตเป็นคนๆไป

พุทธศาสนาจะช่วยชี้แนวทางให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้อย่างไร

- โดยตัวของหลักธรรมในพุทธศาสนา อย่างที่ผมบอกว่ามีสองส่วน คือ หลักคิดกับระบบความเชื่อนั้น ถ้าเข้าใจหลักคิดที่ถูกต้องก็สามารถที่จะมาแก้ไขระบบความเชื่อที่มันผิดพลาด ให้สอดคล้องกับหลักคิดที่ถูกต้อง และสังคมก็จะเป็นปกติสุข ที่เขาใช้ว่ามี “ศีลธรรม” เพราะศีลแปลว่าปกติก็เหมือนกันศีลธรรมถ้าโดยเหตุก็คือสิ่งที่ทำให้เป็นปกติ โดยผลก็คือภาวะที่เป็นปกติ ฉะนั้นสังคมจะต้องมีศีลธรรม ศีลธรรมไม่ใช่เกิดจากการพร่ำสอน พร่ำบอก ซึ่งจะต้องจัดการในเรื่องความเข้าใจให้ตรงกันเสียก่อนในเรื่องหลักคิด ซึ่งสำคัญมากๆ แล้วก็จะระบบที่จะแปรความคิดไปสู่การกระทำ คือตัวศาสนา นำเสียดายที่พุทธศาสนาไม่ได้มีบทบาทตรงนี้มากนัก ไปมีบทบาทด้านอื่น จนกระทั่งละเลยหัวใจของพุทธศาสนา แล้วปรับโครงสร้างหลักคิดให้ถูก ทิศนะให้ตรงกัน สังคมจะเกิดสันติสุขได้ ก็จะเป็นปกติสุข ที่เรียกว่าศีลธรรม

คุณธรรม ศีลธรรม ทุกวันนี้ทำไมถึงแย่งลง ตามที่เรารู้สึก
ที่เราสัมผัสนี้ เมื่อเราดูย้อนหลังไปสักสิบปี มันไม่มีอะไร
น่ากลัวเท่ากับยุคนี้ อะไรเป็นตัวทำให้เกิดความเสื่อม

- ที่เป็นอย่างนี้เพราะตัวศาสนา โดยเฉพาะ
พระพุทธศาสนาไม่ได้พูดถึงส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของสังคม
นั่นก็คือเรามักจะพูดว่าตัวจิต ผลของความทุกข์ ของ
ความไม่เป็นทุกข์ มาจากกิเลส แต่เราไม่เคยถามว่าแล้ว
กิเลสนั้นมาจากไหนจะพูดว่าเพราะจิตเรตกเป็นเหยื่อของมัน
ในที่นี้ต้องไปศึกษาวิทยาศาสตร์สังคมซึ่งจะเป็นตัวชี้บอกว่า
สังคมนี้แหละเป็นตัวที่ก่อให้เกิดความคิดที่ผิดพลาด
ความคิดที่ตกเป็นเหยื่อ กับทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง ก็ตัวสังคมนี้
แหละเป็นเหตุ มีคำพูดว่า “สังคมเลวทำคนให้เป็นผี สังคมดี
ทำผีให้เป็นคน” วิทยาศาสตร์สังคมนั้นเกี่ยวข้องกับเรื่อง
เศรษฐกิจ เรื่องการเมือง เรื่องวัฒนธรรม เพราะจะว่ากันไป
แล้ว สังคมก็เหมือนต้นไม้ต้นหนึ่ง รากคือส่วนที่เป็นเศรษฐกิจ
ลำต้นคือสังคม เรือนยอด กิ่งก้านสาขา และใบคือการเมือง
ถ้าเราเป็นนักเล่นต้นไม้เราจะดูว่าถ้าต้องการให้กิ่งไปทางไหน
เราต้องจัดรากให้ไปทางนั้น เลี้ยงราก มันสัมพันธ์กัน
เศรษฐกิจกับการเมือง แล้วตัวต้นไม้คือตัวสังคม ดอกผล
นั่นคือตัววัฒนธรรม หรืออารยธรรม ถ้าต้นไม้ดี มันก็ออก
ผลดี สังคมนั้นก็มีการยอมรับ แต่ถ้าต้นไม้ไม่ดี มันก็ออก
มีเพลี้ยกินมากมาย มันก็ไม่มีอารยธรรมสังคมก็จะไปสู่
หายนะธรรม ทั้งสามส่วนนี้มีความสัมพันธ์กัน

ถ้าพูดเรื่องนี้ก็ต้องมาพูดกันเรื่องสังคมกันว่า
ต้นไม้รากมันเป็นเศรษฐกิจแคไหน บ้านเราตอนนี้
เศรษฐกิจแบบทุนนิยมการเมืองทำให้เศรษฐกิจเป็นเสรีทุนนิยม
ก่อให้เกิดการผูกขาด หรือก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับ
ทุนต่างชาติ ซึ่งความจริงแล้วสังคมเราเป็นสังคมเกษตร แต่
ตอนนี้เราไปสู่สังคมอุตสาหกรรมโดยทุนต่างชาติเข้ามา เราก็
เป็นสังคมบริโภคนิยม ตรงนี้สำคัญมาก เหตุที่เราไม่
สามารถจะแก้ปัญหาสังคมด้วยตัวพุทธศาสนาได้ก็เพราะว่า
โครงสร้างสังคมที่มันผิด เหมือนคำที่ว่า “สังคมเลวทำคนให้
เป็นผีสังคมดีทำผีให้เป็นคน” เพราะสังคมมันเป็นอย่างนี้
คนมันก็จะเป่าผี ผมถือว่าตอนนี้สังคมเลวนะ สังคมที่เอา
แต่บริโภค ไม่คิดถึงการผลิต มันทำให้เราไม่รู้คุณค่าของ
สิ่งทั้งหลายที่แวดล้อมเราอยู่

“คนอยู่โลกล้วนไม่ได้เห็นโลก
 รู้สุขโศกตามประสาพาหมักหมม
 จึงตามโลกติดโลกแต่โศกตรม
 ไม่ใช่ชมชอบเชื่อเหนือกว่านั้น
 เมื่อมากโลกมากเรื่องก็เรื่องมาก
 ยิ่งยุ่งยากยกย่อนขย่อนขยัน
 มากขยะมูลขยำย่ำยีย้น
 มากยึดมั่นถือมั่นมากนั้นทาง”

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ : “ธรรมคีตา” ประคำกรอง

**ถ้ามองแบบนี้ก็หมายความว่าพุทธศาสนาจะไม่สามารถ
 ทานกระแสทุนนิยม และวัตถุนิยมได้ ใช่หรือไม่**

— ผมยังเชื่อในพลังหลักคิดของพุทธศาสนา ถ้าคน
 เข้าใจหลักคิดให้ถูกต้องก็จะมองเห็นความไม่ถูกต้องของ
 ระบบโครงสร้างอันนี้ แต่ถ้าเรามีหลักคิดไม่ถูกต้องก็ปั่นป่วน
 กันอย่างทุกวันนี้ ยิ่งเถียงกันเรื่องนิพพานเป็นดวงแก้ว
 เสรีแล้วก็ชนประโยชน์เอาเงินเข้าวัด แทนที่จะชนทราย
 เข้าวัด ก็ไม่มาสนใจเรื่องที่มันถูกต้องของระบบสังคม ซึ่ง
 ท่านอาจารย์พุทธทาสบอกว่า “ธรรมิกสังคมนิยม” ท่านได้
 พูดไว้บ้างแล้ว แต่ว่ายังไม่ได้ลงในรายละเอียด จริงๆแล้วถ้า
 ดูโลกโดยรวมที่มันมีปัญหาอยู่ทุกวันนี้ เอาเฉพาะข้อดีของ
 ประเทศในภูมิภาคนี้กันก่อน อาจารย์เสน่ห์จามริกเคยบอกว่า
 ประเทศในภูมิภาคนี้เขตร้อนซึ่งอยู่แถวเส้นศูนย์สูตรมีพื้นที่
 อยู่ประมาณ 7% ของพื้นที่ในโลก ซึ่งมีแอฟริกา เอเชีย
 มีเราอยู่ด้วย เราเป็นหนึ่งใน 7 % นี้ด้วย สำคัญอย่างไร พื้นที่
 7 % นี้สามารถผลิตทรัพยากรได้ถึง 70 % ของทรัพยากรโลก
 ฉะนั้นโลกมันจ้องตาเป็นมันอยู่ตรงนี้ เพราะโลกกำลังมี
 วิกฤตเรื่องอาหาร เรื่องน้ำ เรื่องทรัพยากร แต่ในส่วนนี้ยัง
 ไม่มีวิกฤต ส่วนที่เป็นแอฟริกาส่วนใหญ่เป็นอาณานิคมของ
 ยุโรป ก็เหลือแต่เอเชียของเราเท่านั้นแหละ และเอเชียเรา
 อุดมสมบูรณ์พูนสุข อยู่ตรงนี้แหละ พม่า ลาว เขมร เวียดนาม
 อินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย แล้วไทยเรายังไปเดินตามเขา
 เขาก็จะเขมือบเรา เราก็ให้เขาเขมือบนะ

โลกทุกวันนี้มีสองซีกของอำนาจที่จะเข้ามาแย่งยึด
 ทรัพยากรส่วนนี้ของเรา ตรงนี้สำคัญมาก เพราะว่าถ้าหาก
 นโยบายทางการเมืองดำเนินไปแบบไม่ใช่ผู้ผลิตที่แท้จริง
 ประเทศของเราไม่ได้พัฒนาจากเกษตรกรรมไปสู่
 อุตสาหกรรมแล้วไปสู่ไฮเทค ของเราเกษตรกรรมแล้วก้าว
 กระโดดไปไฮเทค โดยเทคโนโลยีต่างชาติจนจะเป็นนาโน
 อะไรกันนี้ แต่ว่าเกษตรของเรายังพึ่งแรงวัวแรงควายกันอยู่
 เราไม่ได้พัฒนาตรงนี้ขึ้นมา เราก็กเลียดลายเป็นสังคมบริโภคนิยม
 เพราะไปเอาทุนต่างชาติมาระดม อีกหน่อยก็จะให้เข้า
 หุ่นกลอะไรก็ไม่ว่า ซึ่งถ้าเราเข้าใจ เรากลับมายืนอยู่ตรงนี้
 กลับมาเป็นประเทศผู้ผลิต เอาการเกษตรเป็นหลัก นโยบาย
 ที่ว่าจะพยายามเอาครัวไทยเป็นครัวโลกนั่นแหละสูงสุดและ
 ดีที่สุด แต่ว่าทุกวันนี้ไม่ได้ทำได้แต่พูด เพราะว่าไม่เคยมา
 พัฒนาเกษตรที่เป็นตัวของตัวเอง เกษตรชีวภาพ เรียกว่า
 เอาข้อได้เปรียบของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เขตร้อนตรงนี้ให้
 เป็นฐานการผลิตที่เป็นของเราเอง ไม่ต้องตกเป็นเหยื่อของ
 ต่างชาติ ก็จะมีอำนาจต่อรองสูงต่อโลกด้วย เราไม่ต้องไป
 บ้าตามอย่างที่เราทำกันทุกวันนี้เราเป็นอันดับหนึ่งของโลกนะ
 เรื่องยาง เรื่องข้าว อะไรนี้ แต่ถ้าไปดูเพื่อนบ้านของเรา เช่น
 เวียดนามเขาขยันขันแข็งเรื่องเกษตรกรรมมากเลย ผมว่าอีก
 ห้าปีเราจะตามเขาไม่ทัน ถ้าเรายังงุ่มง่าม เงอะงะกันอยู่ตรงนี้

ผมคิดว่ามันเป็นเรื่องของต้นไม้ต้นหนึ่งที่มีเศรษฐกิจ
 มีสังคม และมีการเมืองเป็นต้นเดียวกัน ทุกวันนี้เรากลายเป็น

เป็นไม้เลื้อย รากลอย เกาะพันลำต้นอื่น ไม่หันมาดูสิ่งที่
เป็นจริงของเรา ไปดูชาวบ้านที่ผมว่า โตขึ้นมาตาย “เป็นลูก
ค้าเดิมที่ เป็นลูกหนี้เดิมตัว” ทั้งนั้นเลย

**ด้วยกระแสสังคมที่ว่านี้ การเผยแพร่พุทธศาสนาจะ
ต้องทำอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป**

– จริงๆ ถ้าคนเข้าใจเรื่องหลักสันโดษซึ่งท่านเจ้าคุณ
ปยุตโตท่านเคยอธิบายไว้ชัดมาก ที่ว่าสันโดษก็คือการแสวง
หาความสุขโดยพึงวัตถุให้น้อยที่สุด ถ้าเราเข้าใจหลักธรรม
เรื่องหลักคิดว่าความเป็นปกติสุขเป็นอย่างไร ปกติสุข
ไม่ต้องไปบ้าตามโฆษณาว่าเลือดเราก็จะอยู่เป็นปกติ
มีสังคมที่พอเพียงพึ่งพา แล้วก็จะเข้าถึงความเป็นสันโดษได้
คือแสวงหาความสุขโดยพึงวัตถุให้น้อยที่สุดได้ แต่ทุกวันนี้
ความสุขของเราไปฝากกับวัตถุหมด แต่พุทธศาสนาก็ไม่ได้
มาบอกตรงนี้ ทำให้คนไม่ติดวัตถุ

**เป็นไปได้หรือไม่ ว่าในอดีต พระพุทธเจ้าเผยแผ่ศาสนาใน
ช่วงนั้น สังคมยังไม่มีความสุขทางวัตถุเข้ามา เพราะฉะนั้น
พุทธศาสนาจึงตามมาสอนไม่ทันในปัจจุบัน**

– เป็นไปได้ แต่ก็ปรับหลักได้ เพราะว่าพุทธศาสนา
เป็นวิทยาศาสตร์ หลักคิดพุทธศาสนาเป็นสากล ไม่ขึ้นอยู่
กับกาลเวลาด้วย ถ้าไปดูสังคมที่พุทธศาสนาอุบัติขึ้น
เป็นสังคมที่กำลังขัดแย้งกันในเรื่องของความคิดอย่างมาก
จะมีเจ้าลัทธิต่างๆ คิดทั้งวิถีดารทั้งสูงส่ง พระพุทธองค์
มีหลักคิดที่ถูกต้องเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นสากล มันเป็นเรื่อง
อย่างนั้น หลักคิดนี้เกิดขึ้นเหมือนดอกบัวท่ามกลางโคลนตม
ของความคิดที่ไม่ถูกต้อง ที่มีความสับสนปนเป ที่ต่อสู้กัน
มากมาย ความคิดทางพุทธเป็นวิทยาศาสตร์ทางความคิด
ที่ให้หลักคิดอย่างถูกต้องและมีความเป็นสากลจนถึงทุกวันนี้
แล้วต่อไปภายหน้าด้วย หลักคิดของศาสนาอื่นจะมาสับกับ
หลักคิดนี้ทั้งหมด เพราะเราไม่ปฏิเสธอะไรเลย หลักคิดของ
พุทธธรรม คือการรู้การเห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงอย่างถูกต้อง
ตามความเป็นจริง ที่เรียกว่า ยถาภูตญาณทัศนะ การรู้เห็น
สิ่งทั้งหลายทั้งปวงอย่างถูกต้องตามเป็นจริงนั้นแหละเป็น
วิทยาศาสตร์อย่างยิ่ง ไม่ว่าเราจะคิดอะไรมาได้ไหมถ้ามัน
ถูกต้องก็ใช้หมด ฉะนั้นถ้าเข้าใจหลักคิดก็สามารถนำมาปรับ
ใช้ได้

**พุทธศาสนิกชนควรจะนำพุทธปรัชญา หรือหลักคิดทาง
พุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตอย่างไร**

– อีกหลักหนึ่งที่ผมได้จากท่านอาจารย์พุทธทาส
เหมือนกัน คือ “สงบเย็น เป็นประโยชน์” เพราะท่านบอก
ว่าทุกวันนี้ทุกคนเอาแต่สงบเย็นแต่ไม่เป็นประโยชน์ พวกไป
นั่ง ไปสงบ ไปเข้าวัดอะไรต่างๆ ออกมาก็ยังเหมือนเดิม
เป็นเพียงการหลบมุมทางจิตเท่านั้นเอง บางคนเอาแต่เป็น
ประโยชน์แต่ไม่สงบเย็น คือพวกนักกิจกรรมทั้งหลายที่ทำ
ตัวเป็นประโยชน์มากมาย แต่ว่าตัวเองไม่สงบเย็น ท่านบอก
หลักที่ถูกต้องคือ “สงบเย็น และเป็นประโยชน์” ถ้าเราทำได้
ทั้งสองอย่างนี้จะได้ดุลยภาพของชีวิต

“สงบเย็น” คือเข้าใจในหลักเรื่องทุกข์ เรื่องอนัตตา
เรื่องนิพพาน ทำจิตให้เป็นปกติ ไม่เร่าร้อน ไม่โลดแล่นไป
กับสิ่งที่มันมากำหนดเรา ศัพท์ทางวิทยาศาสตร์สังคม
เรียกว่าวัตถุมากำหนดจิต ถ้าเราเข้าใจหลักพุทธธรรมก็จะ
เอาจิตไปกำหนดวัตถุได้ด้วย ต่างกำหนดซึ่งกันและกัน ซึ่ง
หลักทางวิทยาศาสตร์สังคมก็ยอมรับเรียกว่าวิภาษวิธี คือ
ยอมรับว่าจิตมันไม่ได้เกิดขึ้นเอง มีสิ่งที่มากำหนดมัน แต่ใน
ขณะเดียวกันมันก็ไม่ถูกกำหนดอย่างเดียว จิตที่มีปัญญาก็
จะสามารถกำหนดวัตถุได้ด้วย ต่างกำหนดซึ่งกันและกัน ใน
วิถีที่เหมาะสมที่ควร ก็จะเป็นการปฏิบัติที่เป็นปกติอย่าง
ถูกต้องได้

มีคนถามท่านอาจารย์พุทธทาสว่า ทำอย่างไรจึงจะมี
ชีวิตอย่างถูกต้องและเป็นสุข ซึ่งทุกคนต่างเฝ้ารอการมีชีวิตที่
ถูกต้อง มีการกระทำที่ถูกต้องและเป็นสุขด้วย ท่านอาจารย์
บอกว่า “จงเป็นอยู่โดยไม่ต้องรู้สึกที่เราดีเด่นดังอะไร
เพียงแต่รู้สึกที่เราเป็นผู้มีประโยชน์คนหนึ่งเท่านั้น
นี่แหละถูกต้องและเป็นสุขแท้”

ส่วน “เป็นประโยชน์” นั้นคือเป็นทั้งประโยชน์ตน
และประโยชน์ท่าน เป็นประโยชน์แก่ตนเองและเป็น
ประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วย

อยากให้พุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบันนี้เป็นอย่างไร

– อย่างที่กล่าวไปแล้วข้างต้น คืออยากให้มีการ
สังคายนาพุทธธรรมกันเสียก่อน เรียกร้องอย่างยิ่งเลย
เพราะไม่อย่างนั้นแล้วพุทธศาสนาไม่ได้เอามาใช้ประโยชน์
เท่าที่ควร เราได้แต่เอาแต่เปลือก เอาแต่กระพี้ เอาส่วนที่
เป็นระบบของความเชื่อมาใช้กันอย่างผิดๆ ผิดๆ ไม่มีหลักคิด
ที่ถูกต้องมากำกับ พุทธศาสนาจะไม่เป็นประโยชน์เลย

ต้องเร่งสังคายนาพุทธธรรม แม้กระทั่งการศึกษาก็เหมือนกัน ท่านเจ้าคุณปัญฺโตเคยอธิบายไว้แล้วว่า คำว่า “ศึกษา” มาจากคำว่า “สิกฺขา” ก็คือสิกฺข มาจาก ส+อิกฺข ส แปลว่า ตัวเอง อิกฺข แปลว่าการดูหรือการมอง สิกฺขแปลว่าการดูตัวเองด้วยตัวเอง ยิ่งกว่า **child center** เสียอีกนะ คือถ้าเรา จับแก่นของการศึกษาได้ถูกต้องก็คือ ไม่มีอะไรดีกว่าให้เรา รู้จักตัวเอง ด้วยการดูตัวเอง และด้วยตัวเอง มันจึงจะเป็น ประโยชน์

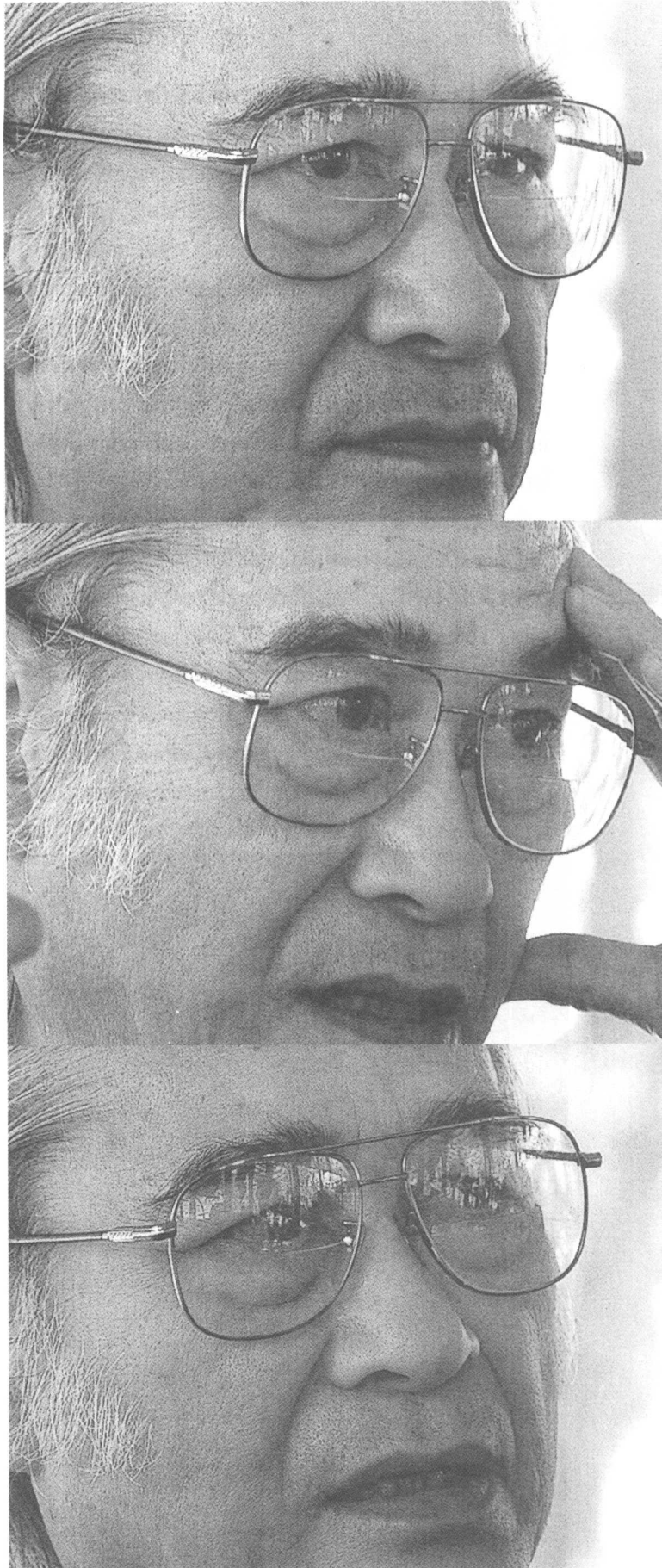
ปัจจุบันมีไสยศาสตร์เข้ามาปะปนกับพุทธศาสตร์มากมาย เหลือเกิน พระภิกษุสงฆ์เองก็ยังแยกไม่ออกว่าอะไรคือ พุทธศาสตร์ หรืออะไรคือไสยศาสตร์ เราจะมึหลักอะไรที่จะแยกไสยศาสตร์ออกไปเพื่อให้เหลือแต่แก่นของพุทธ ศาสนา

– ตรงกันข้ามกัน “ไสย” กับ “พุทธ” ไสย แปลว่า หลับ ดำ หรือมืด แต่ พุทธ แปลว่า ตื่น สว่าง สงบ ที่นี้ถ้าคน ไม่สนใจพุทธในแง่ที่ถูกต้องแล้ว มันก็จะถูกดึงไปในกระแส ของไสยได้มาก เป็นกระแสของกิเลส เพราะธรรมชาติของ จิตคนมันย่อมไหลลงต่ำเหมือนน้ำฉะนั้นไสยศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่ ดึงใจได้ง่ายที่สุด

เหมือนกับที่ผู้คนในสังคมเราถูกดึงไปในกระแสของมายา อย่างทุกวันนี้ ซึ่งเป็นไสยศาสตร์อย่างใหม่เหมือนกัน ผมใช้ คำนิยามยุคนี้ว่าเป็นยุค “โลกในเรือน เพื่อนในมือ” “โลกในเรือน” ก็คือเวลานี้เราสามารถจะติดต่อกับคน ทั้งโลกได้มีคอมพิวเตอร์อีเมลล์ อีแมล์อะไรกัน “เพื่อนในมือ” ก็คือโทรศัพท์ ยุคนี้เป็นมายาศาสตร์ เป็นไสยอย่างหนึ่ง ทำให้คนแวบไปกับมันได้ง่ายมาก โบราณเวลาเรามีอะไรไม่ พอใจให้นับหนึ่งถึงสิบ ยุคนักด 1-10 ได้ทันทีเลย เราจึง สังเกตเห็นว่าวัยรุ่นสมัยนี้โกรธกันง่าย รักกันง่าย รู้จักกันง่าย ทะเลาะกันก็ง่าย เดี่ยวเดียวก็ชวนกันไปก็ไปก็ไปก็ไปกัน จากวัฒนธรรมมือถือนั่นเอง นี่ก็เป็นไสยอันหนึ่งที่มันดึงดูด ธรรมชาติของจิตให้ไหลลงต่ำ

ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุได้มรณภาพไป จนเกือบถึงวาระ อายุครบรอบร้อยปีแล้ว ท่านเป็นผู้หนึ่งซึ่งได้เคยใกล้ชิด ท่านคิดว่าควรจะมีการทำสิ่งใดในโอกาสครบร้อยปีนี้

– นอกจากมีการศึกษาพระไตรปิฎกแล้ว ก็จะต้อง ศึกษางานของท่านอาจารย์พุทธทาสด้วย เป็นปิฎกที่สืด้วย เข้าไป แล้วควรจะมีการจัดให้เป็นหมวดหมู่ ตามขั้นตอนที่

เขาทำอยู่ อย่างผมเอง ผมคิดว่าการเข้าใจงานของท่าน อาจารย์พุทธทาสต้องเริ่มตั้งแต่ “ภาษาคนภาษาธรรม” ไปจนถึง “วิถีแห่งพุทธธรรม” และ “ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม” ไปจนถึง “คู่มือมนุษย์” หรืออะไรต่อไปเรื่อยๆ ผมได้อ่าน ที่มาติดใจคือ “ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม” คือมาสะดุ้งใจว่า เอ๊ะ เรานับถือพุทธแต่เราไม่เข้าใจพุทธในแง่นี้มาก่อนเลย ซึ่งท่านอาจารย์พุทธทาสอธิบายไว้ ผมยังจำประโยคนั้นได้ ท่านกล่าวว่า “ไม่มีภูเขาอะไรอื่นนอกจากภูเขาแห่งความ ยึดมั่นถือมั่นในทางที่เป็นตัวเป็นคน และความยึดมั่น ถือมั่นในทางที่เป็นตัวเป็นคนอะไรจะยิ่งไปกว่า การยึดมั่น ในสิ่งที่ตนถือเอาเป็นที่พึ่งของตน”

ฉะนั้นคำว่า “พุทธ” จึงเข้าใจกันไปทางต่างๆ บ้าง เข้าใจว่า เป็นพระพุทธรูป 2500 กว่าปีมาแล้ว บ้างเข้าใจว่าเป็นพระพุทธรูป บ้างก็เข้าใจว่าเป็นพระเครื่องห้อยคอ หรือคุณธรรมสูงสุด ต่างก็เข้าใจไปต่างๆ ต่างไปยึดกันไป ต่างๆกัน อันนี้ทำให้เราต้องมาสนใจใหม่ว่าพุทธศาสนาไม่ใช่ เรื่องแค่นั้นๆเท่านั้น

งานของท่านอาจารย์พุทธทาสจะมีลำดับขั้นตอนมาก มีคนเคยเอา “คู่มือมนุษย์” มาให้ผมอ่าน ผมก็อ่านเฉยๆ

หลายคนอ่านก็ปิติ ได้ข้อคิด ผมอ่านได้ข้อคิดแต่ก็เฉยๆ มา เหมือนกระแทกความรู้สึกของเราอย่างแรงก็คืออ่าน “ตัวกู ของกู” เพราะตัวกูของกูนั้นเริ่มจากคนที่ไม่รู้อะไรเลย ไม่รู้ว่าศาสนาคืออะไรด้วยซ้ำไป จนกระทั่ง รู้ รู้ รู้ การปฏิบัติ จนถึงรู้สูงสุดอ่านเล่มนี้เล่มเดียวแล้วไม่ต้องอ่านเล่มอื่นอีกก็ได้ แต่ว่า บางทีเอาไปให้เพื่อนอ่านเพื่อนก็เฉยๆ

ท่านพุทธทาสได้เน้นคำสอนอยู่สามข้อ แล้วท่านไม่สอนอะไรเลยก่อนมรณภาพ คือ “ให้ทุกคนเข้าใจในหัวใจ ศาสนาของตัวเอง ทำความเข้าใจระหว่างศาสนา และ อยู่อาศัยอยู่ในวัตถุนิยม” อยากให้ท่านช่วยขยายความ

– ผมได้เคยคุยกับท่านเรื่องวัตถุนิยม บอกว่า ท่าน ใช้คำวัตถุนิยมไม่ได้ “วัตถุนิยม” นี่ศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ สังคมหมายถึงวัตถุกำหนดจิต (Materialism) ถ้าจะพูดให้ ถูกคือภาวะของวัตถุ วัตถุวิสัย มีธรรมชาติที่จะกำหนด แล้วก็แบ่งเป็นสองขั้ว คือวัตถุนิยมและจิตนิยม ที่นี้ในความ ที่พูดในข้อสามนี้ “ทำตัวออกมาจากการตกเป็นเหยื่อของ วัตถุนิยม” นั่นคือการนิยมวัตถุ ท่านอาจจะถือความถูกต้อง ในแง่ของศัพท์ ที่นี้นักวิทยาศาสตร์สังคมฉวยเอาคำนั้นมาใช้ ในความหมายใหม่ว่าเป็น Materialism ซึ่งไม่เชิงเป็นนิยมวัตถุ หมายถึงเอาวัตถุเป็นตัวกำหนด ซึ่งนี่ก็เป็นหัวข้อหนึ่งในการ สังคายนาพุทธธรรมด้วย คือ “มรดกธรรม” ของท่านอาจารย์ พุทธทาสนี้ คือการทำความเข้าใจหัวใจศาสนาเรา นั่นก็คือ การสังคายนาพุทธธรรมนั่นเอง

การทำความเข้าใจระหว่างศาสนาก็จำเป็นด้วย เพราะโลกในทุกวันนี้กำลังมีวิกฤตในเรื่องนี้อยู่ คือเป็น วิกฤตวัฒนธรรม ศาสนาก็เป็นวัฒนธรรมอันหนึ่ง เป็นวิกฤต ที่ควรจะทำให้เข้าใจเหมือนดังหัวข้อที่เรากำลังคุยกันนี้คือ “โลกมีปัญหา พุทธศาสนาจะแก้ได้” และถ้าหากจะดำเนิน ตามมรดกธรรมของท่านอาจารย์พุทธทาส แล้วเราจะต้อง ทำความเข้าใจเพื่อนร่วมโลกของเราด้วย ปัญหาทางภาคใต้ ก็จะไม่เกิดขึ้นเลย ถ้าเราเข้าใจเขา นี่เราเอาความเข้าใจของ เราเป็นบรรทัดฐาน จึงเกิดวิกฤตการณ์ขึ้น นี่คือข้อที่สอง

ข้อที่สามคือการเอาตัวออกมาจากการเป็นเหยื่อของวัตถุ นั่นคือการกลับมาสู่สันโดษ คือแสวงหาความสุขโดยพึ่งวัตถุ ให้น้อยที่สุด ซึ่งนั่นคือการปฏิเสธค่านิยมแบบทุนนิยม แต่กลับเข้ามาสู่ค่านิยมแบบผู้ผลิต ไม่ใช่ผู้บริโภค เราจะ สังเกตว่าสังคมของการผลิตนั้นมีวินัย ชาวนาพ่อแม่เราับ ประทานข้าวจะไม่ให้หกละเลยกเม็ดเพราะเห็นคุณค่าของ

“ห้อยพ่อไม่เห็นพ่อ
คอยักหยักลักกว่าคน
ปากมีแต่เป่ามนต์
ถึงเบิ่งตาก็บอดตา
หยุดเถิดลูกหยุดเถิด
อย่าหลงเทิดแต่ศรัทธา
เป็นอยู่ด้วยปัญญา
อย่าเป็นอยู่เพียงปราณยัง”

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ : “อยุธยา” มุมมอง

เม็ดข้าว เห็นงานหนักในทุ่งนา เพราะเขาเป็นผู้ผลิตเขาจึงมีวินัยในการใช้ ปัจจุบันนี้เราไม่ได้เป็นผู้ผลิต จึงกินทิ้งกินขว้าง กินบ้างไม่กินบ้างก็แล้วแต่ ฉะนั้นเมื่อสังคมเปลี่ยนไปมันก็ทำให้เราตกเป็นเหยื่อของวัตถุ คือการบริโภคเป็นหลัก ลูกเพื่อนผมนั่งรถเข้าไปในเมือง ร้อง พ่อหิว ถามหิวอะไร หิวแฮมเบอร์เกอร์ ไม่หิวข้าวกันแล้ว เด็กรุ่นนี้มันเที่ยวเทสโก้โลตัสไม่เที่ยวทุ่งไร่นาอีกแล้วมีภาษิตกะเหรี่ยงว่า “คนกินข้าวไม่เห็นต้นข้าว คนกินน้ำไม่เห็นต้นน้ำ ถึงมีเงินเต็มกระเป๋ ข้าวก็จะไม่เต็มกระบุง” บอกนัยอย่างดีเลยว่า ถ้าเราจะทิ้งสังคมการผลิตไปแล้ว เราจะตกเป็นเหยื่อของสังคมบริโภค นั่นคือเป็นเหยื่อทางวัตถุมากขึ้น นั่นคือสามข้อสำคัญที่ท่านอาจารย์พุทธทาสได้กล่าวไว้

มีสังคมไหนบ้างที่สามารถรู้เท่าทัน และไม่ตกเป็นเหยื่อ ความคิดแบบยึดวัตถุดังกล่าว สังคมเกษตรบริเวณนี้ ได้แก่ประเทศไทยบ้าง

– ผมว่าที่น่าสนใจคือสังคมจีนและเวียดนาม ผมไปมาแล้วทั้งสองแห่ง เขาขยันขันแข็งในการทำการผลิตเรื่องไร่นาเป็นหลัก ที่เวียดนามก่อนจะถึงกรุงฮานอยจะเต็มไปด้วยทุ่งนา มองไปทางไหนก็มีควาย ข้าวเขียวขจีล้อมรอบ ยังมีสุสานหรือฮวงซุ้ยอยู่กลางทุ่งนา ซึ่งเป็นที่ฝังศพของบรรพบุรุษอยู่ เขายังขีตชูแรงงานในการผลิต ข้าวต่อไร่ตอนนี้เขาจะเอาชนะไทยได้แล้ว แต่คุณภาพของเขายังไม่ดีเท่าที่นั่นแหละ

ประเทศจีนยิ่งน่าสนใจใหญ่ เขาผลิตแบบรวม แบบคอมมูน จีนซึ่งเป็นสังคมนิยมประชาธิปไตย เขาไม่ได้ปฏิเสธทุนนิยม แต่เขาถือว่าทุนนิยมเป็นวิธีการไปบรรลุสังคมนิยม เพราะจะต้องใช้การจัดการแบบทุนนิยม มีการแข่งขันในการผลิต และแข่งกับโลกทุนนิยมคืออเมริกา แล้วเขาก็แข่งได้ ต่อรองได้ด้วย เพราะพลังในการผลิตของเขาสูงกว่า เขาผลิตแบบพื้นฐานจริงๆ และมีการพัฒนาเทคโนโลยีไปด้วย แม้แต่การศึกษาเขาก็เป็นอย่างนั้น ขาวนาหรือกรรมกรทำงาน 8 ชั่วโมง อีก 8 ชั่วโมงศึกษามีการเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัย ในระบบการศึกษาด้วย เขารู้ว่าในพวกที่ปฏิบัติเขาจะต้องมีความรู้ในระดับหนึ่ง เขาเรียกว่า “ในทฤษฎีมีปฏิบัติ ในปฏิบัติมีทฤษฎี” แต่ระบบการศึกษาของเราได้แต่มีทฤษฎี ทฤษฎี แต่ไม่ค่อยมีปฏิบัติ แต่พวกขาวนาขาวไร่เขามีแต่ปฏิบัติไม่ค่อยมีทฤษฎี ฉะนั้นเขาจึงปรับเอาพวกปฏิบัติมาเรียนทฤษฎีด้วย แล้วก็

พวกที่เรียนทฤษฎีก็จะได้รับปัญหาของการปฏิบัติด้วยเช่นกัน ฉะนั้นจึงเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งในพุทธศาสนาเรามี “วิชาจรณสัมปันโน” วิชาแปลว่าความรู้หรือทฤษฎี สัมปันโนคือการปฏิบัติ จากศัพท์ “วิชาจรณ” จรณ คือการปฏิบัติ สัมปันโน คือการถึงพร้อม ฉะนั้น “วิชาจรณสัมปันโน” จึงแปลว่าถึงพร้อมด้วยความรู้และการปฏิบัติ สิ่งนี้ถือว่าสำคัญมาก

ท่านได้เคยไปปฏิบัติธรรมที่สวนโมกข์ ได้เก็บตกอะไรจากสวนโมกข์มาบ้าง

– เยอะ เรื่องความเข้าใจที่เราจะอยู่คนเดียวได้ แล้วก็อยู่บนพื้นฐานต่ำสุด ล่างสุด ด้วยการถือจุดตั้งด้วยการถือจุดตั้งคือข้อปฏิบัติอย่างเคร่งครัด 13 ข้อ เรื่องปัจจัยสี่คืออาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ใ้จิวรสสามผืน จันด้วยบิณฑบาต อะไรอย่างนี้ ผมว่าเป็น “zero base” คือฐานศูนย์เลย เราอยู่แค่นี้เราอยู่ได้ กินข้าวแค่มือเดียว กินข้าวจานแหมว อาบน้ำในคุนอนได้ต้นไม้ “คือเป็นอยู่อย่างง่าย แต่จิตใจเราจะสูง แต่ถ้าเป็นอยู่อย่างมั่งคั่งง่าย จิตใจจะคับแคบ” เป็นอยู่เรียบง่ายกับมั่งคั่งง่ายนั้นต่างกัน ผมได้เป็นอยู่อย่างเรียบง่ายจากสวนโมกข์ ได้ความคิดอันนั้นแล้วก็รู้สึก ถ้าเราอยู่อย่างนั้นมาได้ จะอยู่ที่ไหนก็ได้ อย่างไรก็ได้หมด ซึ่งสิ่งนี้เป็นประโยชน์ที่ผมได้จากการปฏิบัติ

เมื่อนึกถึงท่านอาจารย์พุทธทาส ท่านนึกถึงอะไร

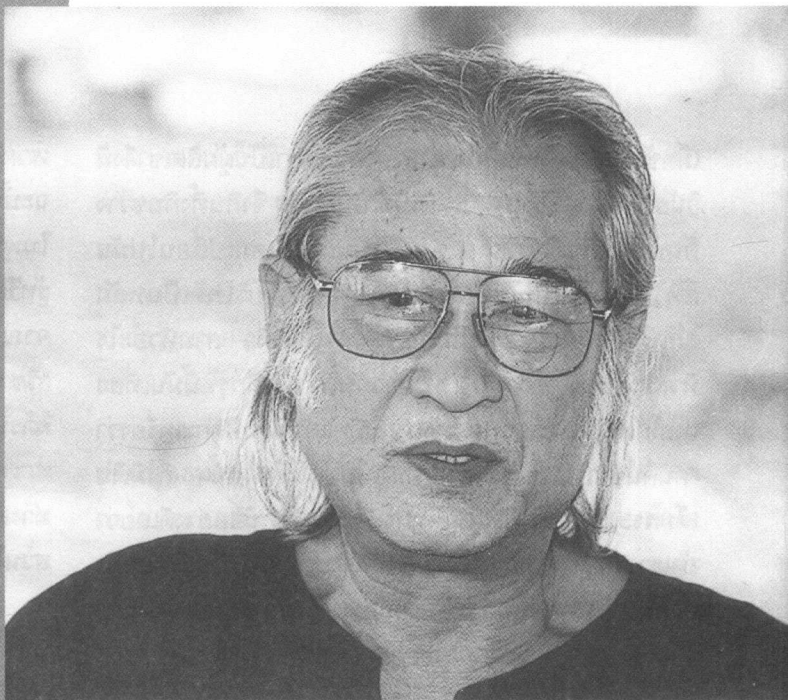
– พุทธแบบเซ็น คิดถึงว่าไม่ควรจะคิดถึงอะไร เพราะท่านอาจารย์พุทธทาสไม่ให้ยึดมั่นถือมั่น คือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น ถ้าตราบได้ไปยึดว่าท่านเป็นอาจารย์องค์เดียวในใจเรา ใครจะมานั้นไม่ได้ ไม่ใช่ เราต้องเข้าใจในความไม่ยึดมั่นถือมั่น และเข้าใจสภาวะที่มันเป็นไปอย่างถูกต้องตามเป็นจริง

แนวคิดแบบเซ็นมีอิทธิพลต่อท่านมากน้อยแค่ไหน

– มีมากเลย เพราะว่าผมเรียนกฎหมาย ซึ่งจะต้องคิดหาเหตุผล หาคำตอบอยู่เรื่อยๆ แต่ “เซ็น” มายกเลิกอันนี้ออกไป คือความคิดปรุงแต่งให้เข้าใจตรงเลย ซึ่งทำให้ผมมาเข้าใจเรื่องความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกไปด้วย ทุกวันนี้เราเรียกร้องจิตสำนึกกัน แต่ว่าจริงๆ แล้วจิตสำนึกจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าปราศจากความเข้าใจ ความเข้าใจจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าปราศจากความรู้อยู่และระบบการศึกษาของเรานี้จะต้องถึง

“มายาเข้าหยอกหลอกชั่ว
ลืมหูลงเดินเพ่นพ่าน
ไขว่คว้ากลางอุปาทาน
นานรวนรกลมกมิต
สะอาด สว่าง สงบ
จงพบเสียเถิดดวงจิต
ชีวิตคือสรรพชีวิต
นิคติน้อยน้อยร้อยเรียง”

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ : เพลงขลุ่ยผิว

พร้อมทั้งความรู้ความเข้าใจ จึงจะเกิดจิตสำนึก ความเข้าใจ
จะเกิดขึ้นได้อย่างไร ก็จะต้องผ่านการปฏิบัติ และอย่างเช่นนี้
หล่นไปในน้ำโครม มันจึงจะรู้ว่าน้ำลึกแค่ไหน เพราะมีการ
ปฏิบัติ ไม่ใช่ด้วยการบอกๆเท่านั้น

ส่วนใหญ่การศึกษาเราจะให้ข้อมูลความรู้หมดประเวศ
เคยกล่าวว่า เวลานี้เรามีความรู้เยอะ แต่เราไม่มีความเข้าใจ
ความรู้มันเตียนวิแพ่งไม่ต้องนำมาจากที่โรงเรียนก็ได้ นำมา
จากคอมพิวเตอร์ จากเว็บไซต์ มีมากมาย ต้องการจะรู้อะไร
มีให้หมดแล้ว แต่การแปรความรู้มาสู่ความเข้าใจนั้นเป็นอีก
ขั้นหนึ่ง ซึ่งในแง่ของเซ็นแล้วเขาจะเริ่มด้วยการหักล้างความ
คิดเดิม เช่น “น้ำชาล้นถ้วย” หรือที่เจ้าเมืองไปถามอาจารย์ว่า
บอกหัวใจศาสนาให้ผมหน่อย อาจารย์ก็บอกว่า “ไม่ทำชั่ว
ทำความดี ทำจิตให้บริสุทธิ์” เจ้าเมืองก็บอกว่า โอ้ยเรื่องนี้
เด็กเจ็ดขวบมันก็รู้ อาจารย์ก็ว่า ไซ้ เด็กเจ็ดขวบก็รู้แต่คนอายุ
70 ก็ยังทำไม่ได้ ฉะนั้นความรู้ต้องแปรเป็นการกระทำ
มันจึงจะเข้าใจ การศึกษาก็เหมือนกัน ต้องให้เด็กผ่าน
ประสบการณ์ มีกิจกรรมให้เขา เขาจะได้เข้าใจ แล้วก็จะได้
กลายเป็นจิตสำนึก

ซึ่งผมชอบใจมากที่ญี่ปุ่น เล่าหลายหนแล้วว่าผมไป
กับเทพศิริ แล้วไปเจอ เด็กประถมเขียนรูปปราสาท
ผมเข้าไปดูไม่เหมือนเลย เขียนอะไรกันก็ไม่รู้ เด็กเขาก็
พยายามที่จะเขียน มุมโน้นมุมนี้ ผมก็ถามว่านี่เป็นวิชา
ศิลปะหรือ เขาบอกไม่ใช่หรอก เทพศิริไปถามให้

เขาบอกว่าเป็นวิชาประวัติศาสตร์ ทำไมละ เขาบอก
เด็กเรียนเรื่องประวัติของปราสาทหลังนี้มาแล้ว ตอนนั้นครูพา
มาดูเพื่อให้เห็น และลองเขียนด้วยมือ ด้วยตาแล้วมาสัมผัส
เป็นงานศิลปะ การที่เด็กใช้ทักษะเหล่านี้ จากการฟัง การดู
และมาสัมผัสด้วยมือก็จะจำประวัติศาสตร์เหล่านี้ไปจนวันตาย
อันนี้คือจากศิลปะไปสู่ความรู้ ความเข้าใจ

และมีความรู้มาสู่ศิลปะอีกตัวอย่างหนึ่ง คือ
เด็กเรียนการเกษตร ไปล้อมรอบแปลงมันแล้วก็ช่วยกันขุด
ครูก็อธิบายว่ามันเกิดขึ้นได้อย่างไร หัวมันอยู่ตรงไหน
ลองคันดูซิ เถามันเป็นอย่างไร ใบมันเป็นอย่างไร เก็บมัน
เอามา แล้วตอนกลางวันก็ต้มมันเลี้ยง เด็กเคยกินมันต้มทุก
วันแต่ไม่เคยอร่อยเท่ากับวันนี้เลย เพราะเขาได้สัมผัสมัน
ด้วยตัวเอง พอตอนบ่าย ครูก็แจกอุปกรณ์ศิลปะ บอกว่า
ไหนลองสร้างไร่มันขึ้นมาซิ มีเชือก มีกระดาษสีเขียว สีนํ้าตาล
ตัดกันห้อยย้อยเต็มห้องเลย ตัดหัวมันห้อยกัน เด็กก็จะ
สนุกสนาน แล้วก็มีความรู้ในเรื่องการเกษตร ด้วยความรู้มา
สู่ศิลปะ ศิลปะจึงมีส่วนสำคัญ คือเป็นสื่อที่จะทำให้คนได้
เข้าใจอย่างซึ้งซบซึ้งจริงๆ

**ในบทบาทของกวี ท่านได้มีส่วนช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา
อย่างไรบ้าง**

— ก็คือ นำทัศนะในทางพุทธศาสนามาจับ ไม่ว่าจะเป็น
เป็นเรื่องการเมือง หรือเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม

ผมก็นำวิธีคิด หรือหลักคิดแบบพุทธศาสนา พยายามที่จะเข้าไปดูว่ามันคืออะไร แล้วก็จะได้เห็นเหตุที่แท้จริง ไม่ได้เห็นแค่ปรากฏการณ์เท่านั้น

มีผลงานของท่านที่เป็นบทกวีกล่าวถึงสันติภาพ อยากขอแนวคิด ว่า พุทธศาสนาจะช่วยให้โลกมีสันติภาพได้อย่างไร

– “สันติภาวะ” สันติก็คือความสงบ เป็นผลของการปฏิบัติถูกปฏิบัติตรงต่อกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ประเด็นนี้ต้องขอยกตัวอย่างท่านอาจารย์พุทธทาสอีก ท่านอาจารย์กล่าวว่า “เวลานี้สิ่งที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมที่สุดก็คือคำว่าธรรมนั่นเอง” ที่ท่านบอกคำว่า “ธรรม” นี่ถือเป็นทั้งหมดของหลักคิดและหลักการก็ว่าได้ เพราะในความหมายหนึ่ง “ธรรม” ก็หมายถึงธรรมชาติ คือสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ยกเว้นอะไรเลย นั่นแหละเป็นสิ่งที่หนึ่ง คือคำว่า “ธรรม” มาจากคำว่า “ธฺ” อ่านว่าทอน แปลว่าการทรงไว้ซึ่งสภาพเช่นนั้น ภาษาอังกฤษเรียก suchness ความเป็นเช่นนั้น ธรรมหมายถึงอย่างนั้น สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ยกเว้นอะไรเลย นั่นคือสิ่งเป็นจริงอยู่ที่มองเห็น ก่อนที่เราจะไปสมมติว่ามันเป็นโน่นเป็นนี่ นั่นคือธรรมในความหมายที่หนึ่ง

อันที่สองก็คือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้นมีกฎของมัน ที่เรียกว่ากฎของธรรมชาติ เราอาจจะใช้คำว่าธรรมดาก็ได้ กฎของมันอย่างน้อยก็เหมือนกันตรงที่มันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป ด้วยเหตุปัจจัยของมัน เฉพาะของมัน มันก็มีกฎของมัน นี่ถือว่าเป็นวิทยาศาสตร์ คือมองสิ่งทั้งหลายทั้งปวงอย่างถูกต้อง เป็นจริง รู้ว่ามันมีกฎของมัน มีวินัยอะไรของมัน ที่จะดำรงอยู่ เสื่อมสลายไป นี่คือธรรม ในความหมายที่สอง

ความหมายที่สามก็คือในแง่ของการปฏิบัติ เพราะเราเองก็เป็นตัวธรรมอันหนึ่ง เป็นตัวที่จะเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่นี้ถ้าเราเกี่ยวข้องอย่างถูกต้องตรงกับกฎเกณฑ์ของมัน ก็ไม่เป็นทุกข์ ถ้าเราเกี่ยวข้องไม่ถูกต้องก็เป็นทุกข์ ที่ระลึกระสายกันอยู่นี้ก็เพราะมนุษย์เกี่ยวข้องอย่างไม่ถูกต้องกับกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่แวดล้อมตัวอยู่ นี่คือความหมายที่เป็นการปฏิบัติ คือความหมายที่สาม

ความหมายที่สี่คือผลที่เราไปเกี่ยวข้องอย่างถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ผลที่เกิดขึ้นมาเป็นสภาวะอีกอันหนึ่ง เป็นธรรมในแง่ที่เป็นส่วนผล ฉะนั้นคำว่าธรรมตัวเดียวนั้น หมายความว่าทั้งหมดของ ความรู้ ความเข้าใจ การปฏิบัติ และผลอยู่ในตัวของมันเลย ถ้าเราเข้าใจอย่างนี้ โลกก็จะมีสันติ

ได้เริ่มด้วยการเกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง ตามกฎของมัน การที่มนุษย์ไปถล่มอิรัก โดยอ้างความชอบธรรมอย่างไม่ถูกต้องมาจากเหตุที่ไม่ถูกต้อง และก่อให้เกิดผลอีกอย่างหนึ่ง คือเพื่อประโยชน์ของตัวเอง เพื่อจะครองอำนาจ โลกก็เลยไม่มีสันติสุข

“มนุษย์ต้องต่อสู้ดิ้นรน
เพื่อไปพ้นจากทุกข์เป็นที่ยิ่ง
ผาดฟันชั้นแข่งเข้าแย่งชิง
ทอดทิ้งวิถีสันติธรรม
สงครามจึงกลายเป็นวิถี
เป็นยุทธวิธีที่เหยียบย่ำ
สันติภาพจงเจริญจรสนำ
เป็นเพียงคำกล่าวอ้างอันอ้างว้าง”

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ : สันติภาพ

ขอให้เล่าโครงการที่ท่านกำลัง “เขียนแผ่นดินอินโดจีน”

– สืบเนื่องมาจากการ “เขียนแผ่นดิน” ไทย ที่ผมเขียนมาทุกจังหวัดทั่วประเทศแล้ว ก็อยากจะเขียนประเทศเพื่อนบ้านบ้าง เพราะเวลาผมไปเมืองนอก เมื่อมีเวลาผมก็จะนั่งเขียน รู้สึกว่าดี ทำให้เราได้ซึมซับ เหมือนกับเราเขียนรูป ผมเขียนรูปไม่เป็น เวลาผมเขียนบทกวีบรรยายถึงสภาพนั้น ผมไม่ได้เอาความรู้สึกของผมเข้าไปใส่ เขียนตามเป็นจริง เขียนจากความรู้สึก เหมือนงาน impressionist คิดว่าน่าจะเขียนถึงเพื่อนบ้านของเราด้วย ก็เลยเสนอโครงการซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมเขาก็ให้ทุนไปเขียน กระทรวงต่างประเทศให้ความสะดวกในด้านต่างๆ เพิ่งจะเริ่มไปลาวก่อน เสร็จแล้วก็จะไปเขมร ไปญวน แล้วก็จะกำเริบเลิกลาไปเขียนอุษาคเนย์ทั้งหมด ถ้ายังมีชีวิตอยู่ เพราะเราต้องทำความรู้จักเพื่อนบ้านของเราให้ดีเสียก่อนซึ่งจะช่วยให้คนไทยเข้าใจประเทศเพื่อนบ้านของเรามากขึ้น

จะมีการแปลเป็นหลายภาษาไหม

– ก็คิดว่าต้องแปล เป็นภาษาของเขา กับแปลเป็นภาษาอังกฤษบ้าง แต่คงไม่แปลละเอียด เป็นการแปลเอาความ

คนไทยเข้าใจเพื่อนบ้าน เช่นเขมร ลาว พม่า เวียดนาม ถูกต้องไหม

– ไม่ค่อยถูกหรอก เหมือนผมไปพม่า ไปเจอ นักศึกษาพม่า พอเขารู้ว่าเป็นโยเดีย เป็นคนไทย เขาดีใจ มาดบ่าเรา มาโอบกอดเรา เหมือนกับได้เจอพี่น้องในประวัติศาสตร์ ในขณะที่เราคิดว่าเขาเป็นศัตรู แต่เวลาเราไปลาว ไปเจอไอน้องลาว เรายกจะโอบกอดเขา เขากลับคิดว่าเราเป็นศัตรู ในลำนึกลึกๆเขาคิดว่าคนไทยเป็นศัตรูของเขามาโดยตลอด จากเหตุการณ์ที่ไทยเคยไปตีเวียงจันทน์ ในอดีต คือเรามองเขาในลักษณะที่เหนือกว่า เราจะรู้สึกว่ารักใคร่เอ็นดูแต่ถ้าเราอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่าเราจะเห็นเขาเป็นศัตรู อย่างที่เราเห็นพม่าเป็นศัตรู แต่พม่าไม่คิดว่าเราเป็นศัตรู เราสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคนี้ในฐานะประชาชนน้อย เป็นการสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการเสียมากกว่า

ขอให้ท่านช่วยกล่าวปิดประเด็น “โลกมีปัญหา พุทธศาสนามีคำตอบ”

– ประเด็นสุดท้ายคือเรื่องของความรู้สึกนึกคิด อย่างที่ผมได้กล่าวแล้วว่า ความจริงแล้วมันเป็นองค์รวมของปัญญา ความรู้สึกนี้เป็นเรื่องของปัจจุบัน ความนึกเป็นเรื่องของอดีต ความคิดเป็นเรื่องของอนาคต มันไม่ได้แยกออกจากกัน “ความรู้สึก” “ความนึก” “ความคิด” นี่ถ้ามันได้ดุลยภาพกัน จะเกิดปัญญา ฉะนั้นองค์รวมของปัญญาต้องมีความรู้สึก ความนึก ความคิดนี้อยู่ด้วย ซึ่งที่จริงก็คือเรื่องของขั้นห้า ถ้าจะพูดเป็นภาษาพระ รู้สึกคือ “เวทนา” คือการที่จิตมันแล่นมารับรู้ตามประสาทสัมผัสทั้งหมด เป็นรู้สึก นึก คือ “สัญญา” คือจำได้ หมายถึง คิดคือ “สังขาร” เป็นการปรุงขึ้นมาเป็นความคิด เพราะฉะนั้น รู้สึก นึก คิด เวทนา สัญญา สังขาร จึงเป็นบทบาทของตัวจิต “จิต” คือตัววิญญาณ “ญาณ” แปลว่ารู้ “วิ” แปลว่ายิ่ง คือสภาพที่รู้ยิ่ง มโนธาตุของเรานี้ มีธรรมชาติสามอย่าง เท่านั้น คือ รู้สึก นึก และคิด ซึ่งถ้าเราเข้าใจและตามทัน เราก็จะรู้จักตัวเอง ที่เรียกว่ารู้จักขั้นห้า รูปก็คือรูปกาย และจิต การรู้จักกายกับจิตของตัวเราเป็นเบื้องต้น ที่จะทำให้เราพัฒนาขึ้นมาสู่ปัญญาได้ ถ้าเราเข้าใจมันไม่ถูกต้อง ปัญญามันก็จะเบี่ยงเบนไปใช้ในทางที่ผิดได้ คือเราไม่รู้จักขั้นห้า

ที่แท้จริง ฉะนั้นกระบวนการรู้สึก นึก คิด เป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดองค์ความรู้ หรือภูมิปัญญาขึ้นได้ ซึ่งน่าจะเป็นกระบวนการของการศึกษา เพื่อไปสู่ปัญญาที่แท้จริงได้ด้วย ก็อยากจะให้ช่วยกันทำความเข้าใจตรงนี้ให้มากๆ เพราะมันเป็นการรู้จักตัวเอง คนทุกวันนี้ทางเห็นตรงนี้ ไม่รู้จักตัวเอง ทำให้ตกเป็นเหยื่อของกิเลส หรือสิ่งแวดล้อมได้ง่าย

“อวิชา

ไม่รู้สิ่งอันไม่อาจุ

ไม่อยู่ในสภาพพึงรู้ได้

ไม่รู้ธรรมดาอันเป็นไป

ไม่รู้ว่าจะอยู่ในความไม่รู้

สังขาร

ปรุงแต่งเป็นรูปเป็นเรือนร่าง

แตกต่างกันไปตามความเป็นอยู่

ตามเหตุปัจจัยได้เชิดชู

เป็นผู้เป็นคนตามครรลอง”

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ :เกลียวปัจจัยการ

ในฐานะที่ท่านเป็นศิลปินแห่งชาติ เป็นกวีซีไรต์ เป็นกวีรัตนโกสินทร์ ขอความกรุณาฝากข้อคิดมายังผู้อ่านวารสารราชภัฏกรุงเก่า โดยเน้นนำคำสอนจากพุทธศาสนา มาแก้ไขปัญหาชีวิต และขอบทกวีเพื่อปิดท้ายการสัมมนาครั้งนี้ด้วย

– นับว่าเป็นความคิดที่ถูกต้อง ที่มาทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของปัญหาและทางแก้ เพราะมีคำกล่าวว่า “ทุกปัญหามีทางออก ทุกทางออกก็มีปัญหาอีก” ดังนั้นการที่เรามาช่วยกันทำความเข้าใจเรื่องนี้เท่ากับเป็นการปรับโลกทัศน์ที่ถูกต้องด้วยกัน โลกทัศน์ก็คือทัศนคติที่เราจะรู้จักโลก รู้จักชีวิต อย่างถูกต้อง ตามเป็นจริง ซึ่งพุทธศาสนานี้แหละ

จะเป็นสิ่งที่ทำให้เราได้เข้าใจโลกอย่างถูกต้องตามเป็นจริงได้
ปัญหาหรือข้อคิดที่เราคุยกันนี้จะฉาบฉวย เพราะว่าเราไม่
สามารถจะใช้เวลาที่มีอยู่อย่างจำกัดมาทำความเข้าใจลึกใน
แต่ละเรื่องราวได้ จึงอยากจะฝากว่า อะไรที่จะช่วยกันคิดได้
ในแนวทางที่ถูกต้อง ก็ช่วยกันขยายต่อไป ถ้าจะให้พูด
เป็นกลอน ผมก็จำได้อยู่ในเนื้อหา “สงบเย็นเป็นประโยชน์”
ผมเคยเขียนไว้ว่า

“อย่าเอาแต่สงบเย็นเห็นโทษแท้
อย่าเอาแต่เป็นประโยชน์จิตโลดเร่า
สงบเย็นเป็นประโยชน์ลดมัวเมา
ส่วนตัวเอาเผื่อแผ่แก่ส่วนรวม”

ผู้สัมภาษณ์

ผศ.อนันต์ รัตนภานุศร
อาจารย์นงลักษณ์ แซ่มโซติ
ผศ.นิพนธ์ ทวีกาญจน์
อาจารย์ธรรมาภรณ์ สถาปิตานนท์

ถอดเทป เรียบเรียงบทสัมภาษณ์

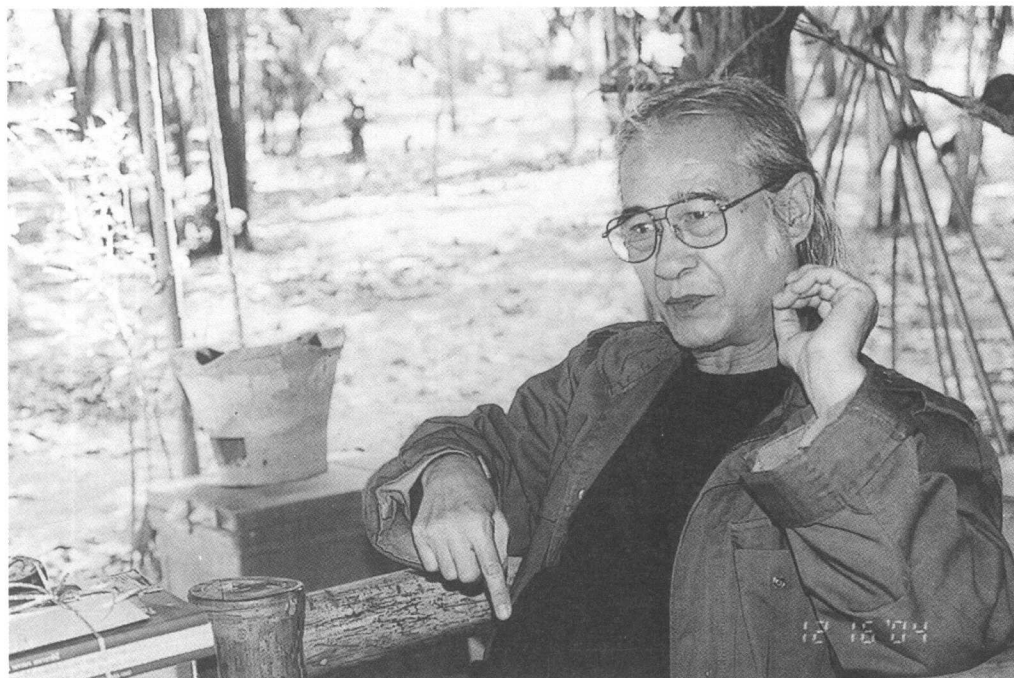
อาจารย์นงลักษณ์ แซ่มโซติ

ถ่ายภาพ

ผศ.นิพนธ์ ทวีกาญจน์
นายสมชาย สุนทรวิทย์

บันทึกเทปวิดีโอ

นายสมชาย สุนทรวิทย์

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

เกิด : อังคาร 26 มีนาคม พ.ศ.2483 แรม 3 ค่ำ เดือน 4 ปีเถาะ ประมาณ 2 ทุ่ม ที่ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

เรียน : พ่อสอนให้อ่านเขียน โรงเรียนวัดบ้านทวนสอนให้รู้ระดับประถม โรงเรียนวิสุทธิรังสีสอนให้รู้ระดับมัธยม เตรียมอุดมที่โรงเรียนทวีธาภิเศก จบปริญญาตรีนิติศาสตร์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อปี พ.ศ. 2508 ได้รับ ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ แขนงวัฒนธรรมศึกษา จากมหาวิทยาลัยทวารวดี พ.ศ. 2532 และได้รับ ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาและวรรณคดี จากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อ พ.ศ.2535

ครอบครัว : บิดาชื่อ สมบัติ มารดาชื่อ สมใจ น้องชื่อ บุปผา สุมามลย์ สุตารีย์ พจมาน สมรสกับ ประคองกุล(อิศรางกูร ณ อยุธยา) บุตรสาวชื่อประคำครอง (เกี้ยว) บุตรชายชื่อแก้วแก้ว(เกล้า)

งาน : พ.ศ. 2507-2508 รับราชการในกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ

พ.ศ. 2510-2511 อุปสมบทถือธุดงค์ไปสวนโมกข์เพื่อศึกษาธรรมกับท่านพุทธทาสภิกขุ

พ.ศ. 2513 แสดงภาพยนตร์โทรทัศน์เรื่อง “พระอภัยมณี” จากบทประพันธ์ของ สุนทรภู่ รับบทเป็น พระอภัยมณี ผลิตโดย ไชโยภาพยนตร์

พ.ศ. 2514-2515 อาจารย์ประจำวิชาการประพันธ์อย่างสร้างสรรค์ ในแผนกภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี

พ.ศ.2516 พนักงานฝ่ายการพนักงาน ธนาคารกรุงเทพ จำกัด อดีตอุปนายสมาคม ภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย อดีตอุปนายกสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย อดีตนายกสมาคม นักกลอนแห่งประเทศไทย

งานปัจจุบัน : ผู้อำนวยการด้านวัฒนธรรม สังกัด ศูนย์สังคีตศิลป์ ฝ่ายการประชาสัมพันธ์ ธนาคาร กรุงเทพ จำกัด ผู้ช่วยรองผู้จัดการธนาคารกรุงเทพ จำกัด

งานที่สนใจ : การประพันธ์ทั้งร้อยแก้ว-ร้อยกรอง ดนตรีไทย พุทธศาสนา

คติประจำใจ : สัพเพ ธมมา นาลอ อภินิเวสยะ

ผลงานวรรณกรรม: มีทั้งร้อยกรองและร้อยแก้ว อาทิ คำหอม คำหยาด ประคำรอง วารัตริยางค์ อาทิตย ถึงจันทร์ เพียงความเคลื่อนไหว ชักม้าชมเมือง เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว จารึก ร.ศ. 200 กรุงเทพทวารวดี เพลงขลุ่ยผิว ตากรุ่ง เรืองไพลม ข้างคลองคันนายาว 1-2 แว่วไหวในสายลม ขับไม้มโหรี เหมือนข่าวความรักจักมา มุมมอง เชิญดอกไม้ น้ำใสไม้สวย แม่ของแผ่นดิน เขียนแผ่นดิน ที่นี้ขัดข้องหนอ แผ่วผ่านธารน้ำไหล ความคิดในดอกบัว หย้าหอมและดอกไม้ร่วง หนึ่งได้แรงใจ ดาบที่หมกอยู่ในจิวร เจ้าประคุณเอ๋ย บังอบายเบิกฟ้า ฝึกฝันใจเมือง ลวดลายประแจเงิน มองพม่า ดังนั้นฉันจึงเขียน และผลงานล่าสุดคือบทกวีนิพนธ์ “กำสรวลสมุทร” ซึ่งบรรยายเหตุการณ์คลื่นยักษ์ “สึนามิ” ถล่มชายฝั่งอันดามัน ของประเทศไทย เมื่อ วันที่ 26 ธันวาคม 2547

วรรณกรรมสำหรับเด็ก : ก.ข.ขับขาน จะเอ๋ย ลุงเต่าลึงด้อย คำทลายลายแทง รักใคร่ไยดี นอกครัวโรงเรียน ปี่ซัง ข้าวน้อย บ้านเก่า กรุงเทพฯ 2540

ผลงานด้านดนตรี: มีความสามารถพิเศษในการเป่าขลุ่ย แต่งเพลง เล่นดนตรีไทย เป็นผู้ร่วมก่อตั้งวงดนตรี วงดนตรี “เจ้าพระยา” “ต๋นกล้า” “การะเกด” กับสุจิตต์ วงษ์เทศ บทเพลงที่สร้างชื่อเพลงหนึ่งคือ “ทานตะวัน” ล่าสุดได้สร้างผลงานเพลงชุด “เพลงแผ่นดิน” ร่วมกับ อาจารย์ ธนิสร์ ศรีกลิ่นดี และ พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ โดยเป็นผู้แต่งเนื้อร้องเองทั้งหมด

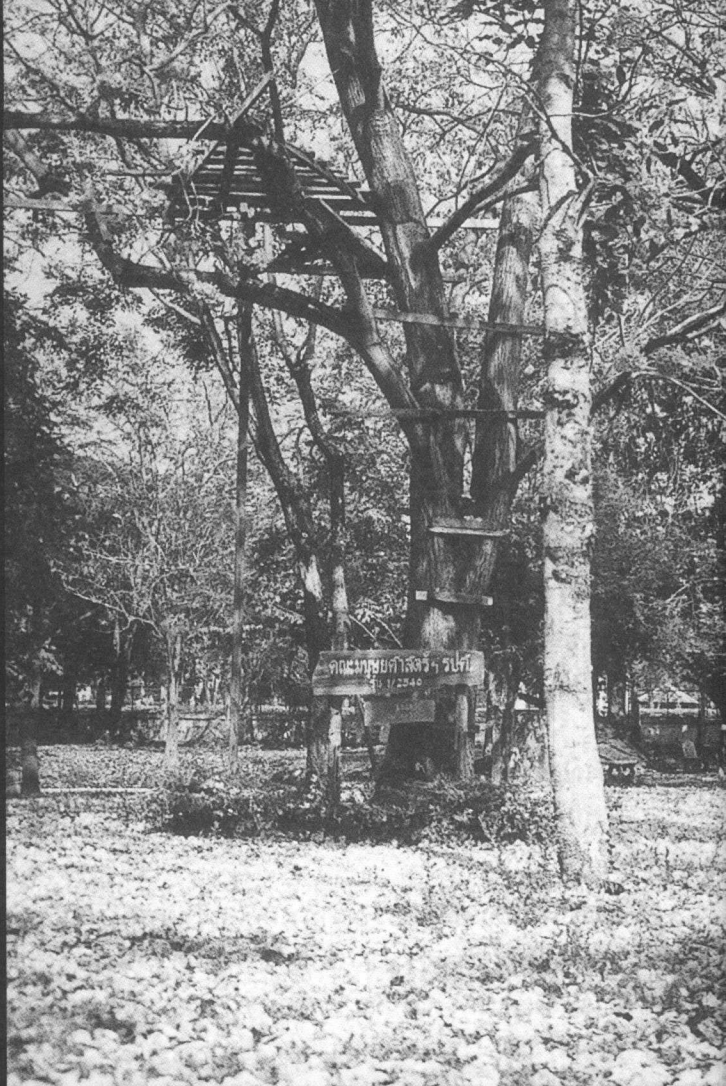
เกียรติประวัติ:

- พ.ศ. 2516 **อาทิตยถึงจันทร์** (บทกวี) ได้รับรางวัลชมเชยพิเศษ วรรณกรรมบัวหลวงของธนาคารกรุงเทพ จำกัด
- พ.ศ.2521 **ชักม้าชมเมือง** (บทกวี) ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- พ.ศ.2523 **เพียงความเคลื่อนไหว** (บทกวี) ได้รับรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน(ซีไรท์)
- พ.ศ.2527 **ก.ข.ขับขาน** (บทกวี) ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประเภทเด็ก ก่อนวัยรุ่น 1-6 ขวบ (แต่งร่วมกับ วีระศักดิ์ ขุขันธิน)
- พ.ศ. 2536 ได้รับการยกย่องและเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์
- พ.ศ. 2539 ได้รับรางวัลศรีบูรพา จากกองทุนศรีบูรพาและสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย

การศึกษาคือการพัฒนาและความสำเร็จ

วินัย สุธาร์ตน์

“การศึกษาคือการพัฒนามนุษย์ในลักษณะองค์รวม ซึ่งครอบคลุมทั้งการพัฒนาศักยภาพทางกาย การพัฒนาสมองและสติปัญญา การพัฒนาสังคม รวมทั้งการพัฒนาจิตวิญญาณไปพร้อม ๆ กัน”

ในปีการศึกษา 2547 ‘ทางกลุ่มวิชาจิตวิทยาได้รับมอบหมาย’ ให้สอนวิชาการคิดและการพัฒนาดน (Thinking and Personal Growth) ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานวิชาชีพครูสำหรับบัณฑิตสายครู หลักสูตร 5 ปี ใช้เวลาศึกษาสัปดาห์ละ 9 ชั่วโมง ทางกลุ่มวิชาจิตวิทยาช่วยกันทำแผนการสอน กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี จนกระทั่งการจัดการเรียนการสอน หรือการจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยดี ข้อความข้างล่างที่ท่านจะได้อ่านต่อไปนี้เป็นบันทึกส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในลักษณะของกระบวนการเรียนรู้และสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในแต่ละเรื่องแต่ละกิจกรรม เป็นการเขียนบันทึกย้อนหลัง เมื่อเวลาผ่านไปพอสมควร

สาระการเรียนรู้ หรือคำอธิบายรายวิชาการศึกษาและการพัฒนาตน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ธรรมชาติของการคิด ทักษะและลักษณะการคิด วิธีการคิดแบบต่าง ๆ กระบวนการคิด การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ การเข้าถึงแก่นขององค์ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และปรัชญาการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า หลักการ ทฤษฎี และกระบวนการพัฒนาด้านพฤติกรรม ปัญญาและจิตใจ แนวคิดและแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น แนวคิดและหลักการในการทำโครงการพัฒนาการคิดและการพัฒนาตน ศิลปะในการตั้งคำถาม และแสวงหาความรู้และวิธีการคิดเพื่อความเจริญปัญญาและการสร้างสันติสุขทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมที่เกี่ยวข้อง

จุดเน้นของวิชานี้มีอยู่ 3 เรื่องใหญ่ ๆ คือ ผู้เรียนจะต้องสามารถคิดโดยใช้กระบวนการคิดแบบต่าง ๆ ได้ สามารถใช้กระบวนการคิดในการพัฒนาตนเอง และสร้างความสัมพันธ์รวมทั้งการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ และสามารถใช้ความรู้ และความคิดเพื่อสร้างสันติสุข สันติภาพได้ ดังนั้น

โดยเนื้อหาสาระของวิชานี้เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า เป็นสิ่งที่ท้าทายให้ผู้สอนจะต้องมีความละเอียดพิถีพิถันในการจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง ขณะที่กำลังทำแผนการสอนไปนั้น ก็ได้นำหลักปรัชญาของนักจิตวิทยามนุษยนิยมใหม่ที่กล่าวถึงนิยามของการศึกษาไว้ว่า “การศึกษาคือการพัฒนาคนมนุษย์ในลักษณะองค์รวมซึ่งครอบคลุมทั้งการพัฒนา คักยภาพทางกาย การพัฒนาสมองและสติปัญญา การพัฒนาสังคม รวมทั้งการพัฒนาจิตวิญญาณไปพร้อม ๆ กันด้วย” ได้นำหลักการนี้มาพิจารณาสอดแทรกไว้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามจังหวะที่สมควรทำด้วย

หลักการสำคัญที่ผู้สอนนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชานี้ก็คือ การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธธรรม โดยเน้นปัญญา 3 ชนิด คือ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา ซึ่งจะได้แสดงรายละเอียดไปทีละส่วนต่อไป

ห้องเรียนอยู่บนชั้นที่ 3 ของอาคารเรียน ด้านหน้าอาคารเรียน อาจารย์รุ่นก่อนได้ปลูกต้น อินทนิลไว้ 5-6 ต้น ส่วนบริเวณด้านหลังอาคารเรียนมีต้นเสลาขึ้นเป็นระเบียบอยู่ 2 แถว ๆ ละ 8-9 ต้น อายุของต้นเสลา และต้นอินทนิล น่าจะใกล้เคียงกันคือราว ๆ 25 ปี นอกจากนี้ยังมีต้นไม้อื่น ๆ แซมอยู่ประปราย เช่น ตะขบ โอโศกอินเดีย และไม้ประดับ พุ่มเตี้ยอีกหลายชนิด มองออกไปนอกอาคารด้านหน้าเห็น ดอกสีม่วงเข้มกลีบดอกใหญ่ของอินทนิล ด้านหลังมีดอกสีม่วงอ่อนของเสลาสวยงามละลานตา เหมือนกับต้นไม้แต่ละต้นมีผ้าทอลายดอกไม้สีสวย ห่มคลุมไว้อย่างพิถีพิถันและสมดุลงามทางด้านข้างอาคารมีต้นประดู่อายุประมาณ 20 ปี อยู่ 4-5 ต้น ดอกประดู่ช่อใหญ่ ๆ สีเหลืองอร่ามโน้มช่อลงมาตามแรงโน้มถ่วง กลีบดอกบาง ๆ ร่วงร่อนเป็นสายธารทองพลิวไหลลงสู่พื้นเบื้องล่าง พร้อมกับกลิ่นหอมเย็นรวยรินฟุ้งกระจายอยู่ในบรรยากาศยามเช้าของสถาบันฯ กระรอก และกระแต รวมทั้งนกจำนวนหนึ่ง ได้อาศัยกิ่งไม้เหล่านี้ทำรัง และอาศัยใบอ่อนอีกทั้งผลของอินทนิล เสลา ประดู่ รวมทั้งตะขบช่วยบำรุงเลี้ยงชีวิตตลอดมา ความรู้สึกห่อหุ้มแก่งก้างของอาคารรูปสี่เหลี่ยมทรงตึกแถว ซึ่งออกแบบอย่างง่าย ๆ เพื่อมุ่งประโยชน์ด้านใช้สอยเพียงอย่างเดียวในสมัยก่อน ขณะนี้ได้รับการปรุงแต่งให้กลมกลืนจากความงามของต้นไม้ และสัตว์ตัวเล็ก ๆ นี้อิสสุนทรีย์รสที่ลงตัวของอาคารเรียนกับธรรมชาติแวดล้อม

เวลา 8.30 น. ซึ่งนักศึกษาควรจะเข้าห้องเรียนตรงตามเวลา แต่ยังไม่มีการปรากฏให้เห็น เสียงร้องเพลงเชียร์ดังแว่ว ๆ มาจากด้านหน้า และด้านหลังอาคาร แสดงว่านักศึกษารุ่นพี่กำลังสอนน้องให้ร้องเพลง เวลาล่วงเลยไปอีกเล็กน้อย นักศึกษาใหม่สายครุหลักสูตร 5 ปี จึงเดินแถมมาเข้าห้องเรียน นักศึกษากลุ่มนี้มีลักษณะพิเศษกว่ากลุ่มอื่นคือบุคลิกภาพดี แต่งกายเรียบร้อย นักศึกษาหญิงสวมถุงเท้าสีขาว นักศึกษาชายไม่มีคนไฝมียาว

ผู้สอนเริ่มต้นบทเรียนด้วยการแนะนำสถาบันฯ แนะนำบุคลากร อาคารสถานที่ ซึ่งแจ้งรายละเอียดต่าง ๆ ของการศึกษาวิชานี้ แล้วเริ่มต้นด้วยข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน คือ ความจำเป็นต้องมีวินัยในห้องเรียน โดยอธิบายให้เห็นว่า ดอกไม้เช่นดอกมะลิ ถ้านำมากองไว้บนพื้นโต๊ะแล้วเอาพัดลมเป่า ดอกมะลิจะกระจัดกระจายไปตามแรงลม แต่หากเอาเส้นด้ายมาร้อยดอกมะลิเป็นพวงมาลัย ไม่ว่าลมจะแรงอย่างไร พวงมาลัยก็ยังคงความงาม ความเป็นระเบียบอยู่ได้ เส้นด้ายก็คือระเบียบวินัยที่ร้อยรัดบุคคลเข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดความงามและสันติสุข ข้อความต่อไปนี้เป็นระเบียบวินัยในห้องเรียนนี้ ทุกคนจะต้องตระหนัก

นักศึกษาทุกคนต้องมีบุคลิกภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับการเป็นนักศึกษาสาขาวิชาชีพครู

นักศึกษาจะต้องมาทันเวลา หรือก่อนเวลา

นักศึกษาจะต้องนั่งแถวหน้าจนเต็มก่อนจึงจะเข้านั่งในแถวที่สองหรือแถวถัดไปได้

นักศึกษาที่มีโทรศัพท์มือถือจะต้องปิดสัญญาณทุกครั้ง

นักศึกษาจะต้องไม่พูดคุยขณะที่อาจารย์กำลังสอนหรือกำลังฟังเพื่อนนักศึกษารายงาน

นักศึกษาเมื่อไม่มาเรียนในวันใดจะต้องส่งใบลาทุกครั้ง

นักศึกษาจะต้องส่งงานตามกำหนดเวลา

ฯลฯ

ข้อตกลงหรือระเบียบเหล่านี้เมื่อใดมีคนทำความผิดอย่างอื่นขึ้นมาที่ไม่มีในระเบียบ ก็สามารถกำหนดเป็นหัวข้อเพิ่มเติมขึ้นได้อีกเรื่อยๆ การทำผิดครั้งแรกมีการซักถามต้นเหตุ การทำความผิดครั้งที่สองมีวิธีการลงโทษ หรือมีวิธีการอื่น ๆ เพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

นักศึกษาต้องได้รับการฝึกฝนให้ยอมรับระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อการเจริญเติบโตอย่างงดงาม

ตามเกณฑ์มาตรฐานของสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ เปรียบเสมือนกับการปลูกไม้อ่อน ผู้ปลูกต้องล้อมรั้ว หรือมีไม้ค้ำเพื่อให้ลำต้นของไม้อ่อนตั้งตรงในระยะแรก เมื่อต้นไม้แข็งแรงยืนต้นได้อย่างมั่นคงแล้วจึงค่อยเอารั้วและไม้ค้ำออก ทั้งข้อตกลงและระเบียบจึงเป็นไม้ค้ำและรั้วคอยป้องกันนักศึกษา ฝึกให้เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นกรอบที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาไปพร้อมๆ กันด้วย

เมื่อนักศึกษาได้รับทราบข้อปฏิบัติ จากการสังเกตมีหลายคนแสดงอาการอึดอัด คับข้องใจ หลายคนแสดงสีหน้ามึนงง แต่อีกส่วนหนึ่งแสดงอาการผ่อนคลาย และยอมรับสังคมที่มีสันติสุขคงจะต้องเริ่มต้นด้วยสิ่งๆ ที่ทำให้เกิดความอึดอัดรำคาญใจเล็กๆ น้อยๆ ก่อน ถือว่าเป็นเหตุการณ์ปกติ

ม.ล.ปิ่น มาลากุล อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการคงจะได้ตระหนักถึงความจริงในเรื่องนี้ ท่านจึงเขียนความรู้สึก ความคิดของท่านด้วยโคลงสี่สุภาพว่า

จุฬารูปานนี้	พิกล
ศิษย์ว่าอาจารย์ตน	เหนียวรั้ง
แต่ว่าเมื่อมีคน	ยึดเหนียว
หัวจะเชิดชูตั้ง	ต่อสู้อุตมแรง

ปิ่น มาลากุล 2505

ผู้สอนเขียนข้อความภาษาอังกฤษลงในกระดาน แล้วให้นักศึกษาในชั้นเรียนช่วยกันเขียนคำแปลเป็นภาษาไทยดังนี้

"I have six honest serving men, who teach me all I know, Their names are What and When, and Where and Why and How and Who"

Rudyard Kipling

(ที่มา : พระยาอนุমানราชธนะ. 2513 : 195-196)

ผู้สอนถามนักศึกษาว่ามีใครรู้จัก รัดยาร์ด คิปลิงบ้าง ปรากฏว่าไม่มีใครรู้จัก แต่เมื่อถามว่ามีใครเคยอ่านหนังสือเรื่องเมาคลีลูกหมาป่าบ้าง มีนักศึกษา 2-3 คน บอกว่าเคยดูหนังการ์ตูน ผู้สอนคิดในใจว่า ยังดีที่มีผู้การ์ตูนมาบ้าง

และยังนึกออกแสดงว่าคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยอ่านหนังสือกัน การอ่านหนังสือน้อยทำให้การคิดเกิดการติดตัน เนื่องจาก ขาดความรู้ หรือข้อมูลพื้นฐาน กระบวนการคิดหรือ กระบวนการเกิดปัญญตามแนวความคิดของนักจิตวิทยา กลุ่มประมวลสารสนเทศ (Informations Processing Theory หรือ New Cognitive Science) กล่าวว่า องค์ประกอบของ กระบวนการทางปัญญา เกิดจาก 3 ขั้นตอนคือ การมีฐาน ข้อมูลของความรู้ (Knowledge base) ความสามารถในการใช้วิธีการทางปัญญา (Cognitive strategies) และการที่ ได้รู้ว่าตนเองรู้อะไรบ้าง (metacognition) (Lefrancois 1988 : 57)

ผู้สอนเล่าประวัติความสำคัญของรัดยาร์ด คิปปลิง ให้นักศึกษาฟัง เป็นการสร้างข้อมูลในฐานความรู้ แล้วให้ นักศึกษาช่วยกันแปลข้อความภาษาอังกฤษเบื้องต้น

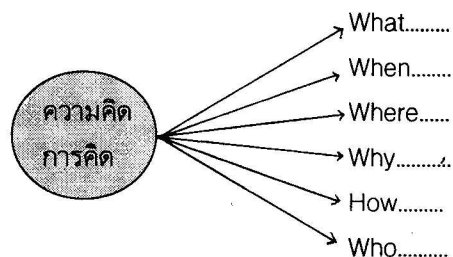
สิ่งที่ผู้สอนพบต่อมาก็คือ นักศึกษามีความรู้ภาษา อังกฤษในระดับค่อนข้างต่ำ ต้องใช้ความพยายามอย่างมาก จึงจะแปลข้อความง่าย ๆ ดังกล่าวได้

ความเดิมมีอยู่ว่า มีผู้ไปถาม รัดยาร์ด คิปปลิงว่า เพราะเหตุใด ท่านจึงรู้เรื่องต่าง ๆ มากเหลือเกิน ช่วยบอก ผมหน่อยเถอะเผื่อว่า ผมจะได้เก่งเหมือนท่านบ้าง ซึ่งคิปปลิง ได้ตอบเป็นคำโคลงว่า

“ผมมีเพื่อนชื่อลอร์ดคอยรับใช้อยู่ทุกคน พวกเขาได้สอนให้ผมรู้ทุก ๆ สิ่ง ทุก ๆ เรื่องที่ผมรู้ ชื่อของพวกเขาชื่อ อะไร เมื่อไร ที่ไหน ทำไม อย่างไร และใคร”

คำหาคำนี้ ฝรั่งเศสเรียกว่า เครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ (Question Words) ในวัฒนธรรมของฝรั่งเศส เด็ก ๆ ได้รับการ อบรมสั่งสอนให้ใช้คำเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอ จนกลายเป็น อุปนิสัยในการแสวงหาความรู้จากเล็กจนโตในวัฒนธรรมไทย พบว่าเด็กเล็ก ๆ มีลักษณะช่างพูด ช่างเจรจา ชอบสงสัย และมีความสามารถในการตั้งคำถามเช่นเดียวกับเด็ก ชาวตะวันตก แต่สิ่งเหล่านี้สูญหายไปเมื่อเด็กเจริญเติบโต และเข้าสู่ระบบของโรงเรียน คงต้องมาพิจารณาพิจารณากันว่า ครอบครัว หรือโรงเรียนมีกระบวนการอบรมสั่งสอนอย่างไร จึงเกิดปรากฏการณ์นี้ขึ้น

ผู้สอนเขียนข้อความต่อไปนี้ลงในกระดานให้นักศึกษา แต่ละคนเขียนความคิดของตนเองลงในกระดาษแผ่นเล็ก ๆ ที่แจกให้

ผู้สอนให้นักศึกษารวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ละ 3 คน มีการ แลกเปลี่ยนความคิดด้วยการเล่าสู่กันฟังว่า แต่ละเรื่องแต่ละคนคิดอย่างไร แล้วเลือกข้อคิดที่เห็นว่าดีที่สุดเป็นคำตอบ ของกลุ่ม ตัวอย่างคำตอบของบางกลุ่ม

- What = การคิดคือการพิจารณาเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล หลักการแล้วทำให้เรา ต้องหาคำตอบ
กระบวนการ **ประเมินผล** ที่เกิดจากความสงสัยในสิ่งที่เราสนใจ และ คาดหวัง ฯลฯ
- Where = การคิดสามารถเกิดขึ้นได้ทุก ๆ ที่ การคิดเกิดจาก **สมองซีกซ้าย** ซึ่งเป็น ที่รวบรวมความรู้ ประสบการณ์ ที่ได้ เห็นได้ชัด ฯลฯ
- When = สามารถคิดได้ทุกเวลา คิดเมื่อเกิด **ความสงสัย ความอยากรู้** อยากแก้ปัญหา ฯลฯ
- Why = เพื่อให้ได้สิ่งที่ถูกต้อง เพื่อแก้ปัญหา เพื่อหาคำตอบ และสรุปผลว่าทำไม จึงเป็นเช่นนั้น ฯลฯ
- Who = คนทุกคน ต้องใช้ความคิด **ตัวเราเอง** ฯลฯ
- How = การถามตัวเอง คิดอย่างมีสติ อย่างสุขุม คิดทางบวก คิดทางลบ โดยเริ่มจากการตั้งคำถาม **คิดรวบยอด คิดแก้ปัญหา คิดวิเคราะห์** การคิด ทางวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

ผู้สอนให้ตัวแทนกลุ่มรายงานผลของการประชุมกลุ่ม ต่อที่ประชุม และให้ตัวแทนเขียน คำสำคัญที่อธิบาย คำต่าง ๆ ทั้ง 6 คำ (key words) ลงในกระดานดำ เพื่อให้ ที่ประชุมกลุ่มใหญ่ได้มองเห็นภาพรวมของผลงานของ ทั้งชั้นเรียน แล้วช่วยกันสรุปองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น รวมทั้ง ทักษะต่าง ๆ ที่ทุกคนได้ใช้ในกระบวนการเรียนรู้เรื่องนี้ ซึ่ง ผู้เรียนช่วยกันสรุปทักษะที่ใช้ทั้งหมด 10 เรื่อง ประกอบด้วย

“ทักษะการสังเกต ทักษะการฟัง ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการสืบค้นความรู้ ทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะการจดบันทึก ทักษะการอภิปราย ทักษะการสรุป ความคิดเห็น ทักษะการจำแนกคำสำคัญ (key words) ทักษะการรายงานต่อที่ประชุม”

ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี (ประเวศ วะสี 2539 : 42) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้องจะต้องให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากการคิด ซึ่งเป็นกระบวนการที่ สัมพันธ์ต่อเนื่องจากการศึกษาสัมผัสความจริง ด้วยอาศัย วิธีการ 10 วิธี ดังนี้คือ ฝึกการสังเกต ฝึกการบันทึก ฝึกนำเสนอในการประชุม ฝึกการฟัง ฝึกการปฐกษา-วิชันนาในกลุ่ม ฝึกการตั้งสมมติฐาน และการตั้งคำถาม ฝึกแสวงหาคำตอบ จากคำถามที่ตั้งขึ้น ฝึกการวิจัย ฝึกการเชื่อมโยง และการ เข้าใจตนเอง และฝึกการเขียนบทความทางวิชาการ

จะเห็นว่าทักษะทั้งหลายเหล่านี้นักศึกษาได้ฝึกฝน เกือบจะครบหมดทุกทักษะ แต่จะฝึกได้มากน้อยแค่ไหนขึ้น อยู่กับความตั้งใจ ความเพียรพยายามของแต่ละคนด้วย สิ่งที่เป็นทักษะเพิ่มเติมก็คือ ความสามารถในการจำแนก คำสำคัญ (key words) ของข้อความที่ตนเองเขียน ทักษะ เรื่องนี้จำเป็นสำหรับการพูด การรายงาน และการเขียนเพื่อ สื่อความหมายของทุก ๆ คน และเป็นทักษะที่จะติดตัวไป ตลอดชีวิต

ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งกระบวนการคิดและทักษะ ต่าง ๆ ตามที่กล่าวถึงมานี้จะต้องเกิดขึ้นในคราวเดียวกัน ส่วนที่สำคัญที่สุดก็คือ ฐานของข้อมูลในสมอง (knowledge bases) ถ้ามีอยู่มาก และมีอย่างหลากหลาย เมื่อกระบวนการ คิดขั้นสูง (higher mental process) เกิดขึ้น ก็จะได้ ฟังพาอาศัยข้อมูลเหล่านี้ จนในที่สุดผลของการคิดเกิดเป็น องค์ความรู้ (wisdom) แล้วบุคคลเกิดความภาคภูมิใจว่า เราสามารถรู้หรือคิดเรื่องต่าง ๆ ได้ (metacognition) และ

สิ่งสุดท้าย ความรู้สึกปิติ หรือความสุขอันละเอียดอ่อน ก็เกิดขึ้นในกระบวนการนี้ด้วย

จากการพูดคุยและตั้งคำถามนักศึกษาในหลายๆเรื่อง ผู้สอนพบว่า นักศึกษาไม่มีความรู้พื้นฐานทางวิชาการ แม้แต่ความรู้เรื่องสภาพแวดล้อมรอบตัวก็มีน้อยคนนักที่รู้ ผู้สอนทดสอบโดยเขียนแผนผังเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา และถนนสายหลักๆลงในกระดานดำ แล้วให้นักศึกษา ในชั้นเรียนออกมาใส่ตำแหน่งสถานที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ สิ่งที่ทำให้ผู้สอนงง และประหลาดใจก็คือ นักศึกษาไม่สามารถกำหนดตำแหน่งสถานที่ต่าง ๆ ได้เลย ทั้ง ๆ ที่การสร้างมโนภาพของสถานที่ต่าง ๆ ที่อยู่ในชีวิต ประจำวันนั้น เป็นทักษะที่เด็กในวัยต้นของการพัฒนาการ สามารถทำได้แล้ว แต่ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องบันทึง เพลง ดารา หรือโทรศัพท์มือถือตัวใหม่ นักศึกษาสามารถตอบได้อย่าง คล่องแคล่ว หรือว่าข้อมูลที่เป็นอย่างนี้หลายเหล่านี้ต่างก็ เข้าไปแย่งเนื้อที่ข้อมูลที่ควรจะเป็นประโยชน์เสียหมดสิ้นแล้ว

บริเวณด้านหน้าอาคารเรียนอีกหลังที่อยู่ใกล้ ๆ กัน กับอาคารหลังแรก มีต้นเสลาปลูกเรียงเป็นแถว 2 แถว จำนวน 20 กว่าต้น ต้นเสลาเหล่านี้อาจารย์และนักศึกษารุ่นก่อน ๆ ได้ช่วยกันปลูกไว้ ภายใต้ร่มเงาของเสลา มีม้านั่ง และโต๊ะหินอ่อน รวมทั้งเกวียนไม้มีหลังคาสำหรับ ให้นักศึกษานั่งพักผ่อน และทำงานไปพร้อม ๆ กัน ดอกเสลาบานเมื่อสิ้นสุดหน้าหนาว บรรยากาศภายใต้ร่มเงา ของเสลาเต็มไปด้วยความรื่นรมย์

สิ่งที่เกิดขึ้นทุก ๆ วันหลังจากที่นักศึกษามานั่งทำงาน คือ ฝูงพลสตึก จานที่มีเศษอาหาร แก้วน้ำ ช้อนส้อม วาง หึ่งอยู่อย่างสะเปะสะปะ ทั้ง ๆ ที่ถึงขยะอยู่ใกล้แค่เดินเพียง 2 - 3 ก้าวก็ถึงแล้ว ทั้งสุนัขจรจัดและสิ่งสกปรกเลอะเทอะ เกิดขึ้นในที่เดียวกัน ทำให้มองเห็นสัจธรรมเพื่อน ๆ หลายคน ซึ่งเคยเดินทางไปดูงานด้านการศึกษาที่ญี่ปุ่นเล่าให้ฟังว่า โรงเรียนประถม และมัธยมของญี่ปุ่น ขณะนี้ไม่มีพนักงาน ทำความสะอาด หรือเก็บกวาดขยะแล้ว เขาใช้เด็กนักเรียน นั้นแหละให้ทำหน้าที่ทุกอย่างแทนบุคคลเหล่านี้ เขาเล่าว่า เห็นนักเรียนญี่ปุ่นเก็บกวาดขยะ ถูพื้นห้องเรียน ขัดถูห้องน้ำ และอื่นๆอีกจุใจเยอะ เนื่องจากมีปรัชญา หรือความเชื่อว่า คนญี่ปุ่นทุกคนจะต้องทำงานบ้านทุกอย่างเป็นประจำ การฝึกให้ทำ งานบ้านที่ดีที่สุดก็คือการฝึกให้ทำงานบ้านที่โรงเรียนนั่นเอง ถ้าฝึกเด็กนักเรียนได้อย่างนี้ แม้ว่าสภาพแวดล้อมทั้งหลาย

จะทำให้พวกเขาเป็นคนหัวสูงแบบคนสมัยใหม่ แต่ส่วนสำคัญคือยังมีเท่าที่ติดดินอยู่ ส่วนที่ติดดินอยู่นี้แหละคือส่วนที่คงคุณค่าของความเป็นมนุษย์เอาไว้อย่างมั่นคง

การเรียนรู้ที่ดีต้องสอนให้เด็กได้สัมผัสสุนทรียรส มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ต้องการสุนทรียรส สุนทรียรสเป็นเรื่องของความสะอาด ความสวยงาม และความดี สุนทรียะ ทำให้มนุษย์สัมผัสกับความสุขอันละเอียด ประณีต (ปิติ) และเป็นสิ่งเชื่อมโยงให้มนุษย์เข้าถึงคุณค่าของชีวิตที่แท้จริง คือสามารถมองเห็นว่า มนุษย์เกิดมาทำไม มีชีวิตอยู่เพื่ออะไร และควรดำเนินชีวิตอย่างไร

ประเวศ วะสี (2539 : 39-42) กล่าวว่า การสัมผัส ความงาม หรือสุนทรียสัมผัส เป็นมิติหนึ่งของความเป็นมนุษย์ที่เป็นความสุขอันละเอียดกว่าการตอบสนองทางวัตถุ อย่างหยาบ ๆ เป็นฐานของการพัฒนาจิตใจ และปัญญาต่อไปได้ เป็นความสุขที่ชุ่มชื่น เิบอิมซาบซาบไปทั่วทั้งตัว มีผลอันใหญ่หลวงต่อระบบชีววิทยา หรือสุขภาพทางกาย สุนทรียสัมผัสเกิดขึ้นได้จาก 5 ทาง คือ จากธรรมชาติ ศิลปะ ความรู้ การทำความดี และการภาวนา (การเจริญ สติ สมาธิ ปัญญา)

วันนี้เป็นปลายเดือนพฤศจิกายน ลมหนาวจะลอก ที่สองเริ่มพัดแรงขึ้น ใบเสลาลีน้ำตาลเข้มร่วงหล่นปลิวว่อนตามแรงลม ท่ามกลางทุ่งพลาสติก แก้วน้ำ และถ้วยชามที่วางทิ้งไว้ใกล้ ๆ กับม้านั่งอ่อน นักศึกษาค่อย ๆ เดินทยอยกันเข้าห้องเรียน มโนภาพเด็กนักเรียนญี่ปุ่นช่วยกันเก็บขยะ และความคิดเรื่องสุนทรียสัมผัสที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ และการทำความดีเกิดขึ้นในทันที ผู้สอนนำนักศึกษาออกมาจากห้องให้เรียงแถวหน้ากระดานช่วยกันเก็บขยะบริเวณด้านหน้าด้านหลังอาคารใต้แถวต้นเสลา

นักศึกษาบางคนทำสีหน้าประหลาดใจ และอึดเอื้อน แต่เมื่อเห็นเพื่อน ๆ เริ่มทำจึงทำตาม ใช้เวลาไม่นานก็ได้ธรรมชาติที่สะอาดบริสุทธิ์ก็กลับคืนมา ผู้สอนให้นักศึกษานั่งเป็นกลุ่ม ๆ ที่ม้านั่งหินอ่อนหน้าอาคารแล้วแจกกระดาษแผ่นเล็ก ๆ ให้คนละแผ่น ให้เขียนบรรยายความรู้สึกของตนเอง ในหัวข้อ “ลมหนาว” แล้วตรวจดูความเรียบร้อยของสำนวนภาษา และความคิด นักศึกษาบางคนมีคุณลักษณะของแววกวียอยู่ในตัวต่อไปคือ ตัวอย่างข้อเขียน ที่ผู้สอนให้เจ้าตัวออกไปอ่านให้เพื่อนฟังหน้าชั้น

ลมหนาว

เช้าวันนี้ลมหนาวพัดเย็นไปเหมือนทุก ๆ วันที่ผ่านมา อากาศเย็นอย่างนี้สินะที่ฉันชอบ นั่งดูต้นไม้ โอนเอน อ่อนไหวไปตามแรงลม แสนเพลินตาเพลินใจ
ใบไม้ที่ร่วงหล่นช่วยเพิ่มบรรยากาศให้หนาวนี้สมบูรณ์มากขึ้น
ฉันรักลมหนาว
ชุดิกัญจน์ ยะนา นักศึกษาชั้นปีที่ 2 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ศึกษา

ลมหนาว

ฉันชอบจั่งอากาศหนาวยามเช้านี้
แสนปริตีสดชื่นและแจ่มใส
ลมรำเพยหนาวสุดซึ้งถึงหัวใจ
ต้นไม้ไหวทักทายกับสายลม
วรวรรณ พุทธิพัฒน์
นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 2 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ศึกษา

ลมหนาว

ลมหนาววันนี้พัดแรง
ใบเสลาลีน้ำตาลร่วงหล่นกระจายเต็มสนามหญ้า
ฉันและเพื่อน ๆ เดินเลือกเก็บทุ่งพลาสติก แก้วน้ำ และเศษกระดาษกลางสายลม
คุณค่าของความเป็นมนุษย์อยู่กับการทำงาน
การทำประโยชน์นอกเหนือจากสิ่งที่เป็นหน้าที่เป็นการพัฒนาตนเองที่ดียิ่งหนึ่ง
จิตใจฉันอึมเิบเมื่อได้ทำสิ่งที่ตั้งใจ ร่วมกับเพื่อน ๆ ท่ามกลางลมหนาว

นิรนาม

อาจารย์หมอประเวศ วะสี กล่าวไว้ถูกต้องจริง ๆ ว่า สุนทรียรสเกิดจากการเรียนรู้ จากธรรมชาติ และการทำความดี ฯลฯ เด็ก ๆ จะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนอย่างถูกทาง จึงจะสามารถก้าวเดินได้อย่างถูกต้องมั่นคง และเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม ถ้าครอบครัวเป็นสถาปนิกของสังคม ครูอาจารย์ทั้งหลายก็คือผู้ปรับปรุง แต่ง พัฒนา

วัสดุ ตลอดจนรูปแบบที่ถูกต้องสำหรับงานสถาปัตยกรรม
ผู้สอนได้จัดกิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรม เพื่อฝึก และ
ส่งเสริมการคิดหลาย ๆ รูปแบบ ตามลักษณะหรือประเภท
ของการคิด ได้แก่ ความคิดรวบยอด ความคิดทางตรรกศาสตร์
ความคิดแก้ปัญหา ความคิดวิเคราะห์ จินตนาการ ความคิด
สร้างสรรค์ ตลอดจนความคิดตามแนวพุทธธรรม หรือโยนิโส
มนสิการ นักศึกษาแต่ละคนสามารถผ่านกิจกรรมต่าง ๆ
และประสบความสำเร็จตามกำลังความสามารถของแต่ละคน
ทั้งหมดนี้คือกิจกรรมส่งเสริมจิตตมยปัญญา
มีกิจกรรมอยู่สองกิจกรรมที่ผู้สอนให้ความสำคัญเป็น
พิเศษกิจกรรมแรกเป็นกิจกรรมพัฒนาตนตามหลักพุทธธรรม
หรือภาวนามยปัญญา ซึ่งประกอบด้วยการไหว้พระสวดมนต์

ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน นักศึกษามีเอกสารคำสวดมนต์
และสอนอานาปานสติกรรมฐานให้ปฏิบัติเป็นระยะเวลา
30 วันต่อเนื่องกัน แต่แต่ละวันจะต้องประเมินตนเองทางด้าน
กาย วาจา และจิตใจ คู่มือการสวดมนต์ผู้สอนใช้หนังสือ
สวดมนต์ของหลวงพ่ोजรัญ จิตธมโม (พระธรรมสิงหบุราจารย์)
วัดอัมพวัน สิงห์บุรี ให้นักศึกษาสวดมนต์ และนั่งสมาธิ
ทุกคืน
สำหรับแบบประเมินตนเองทางกาย วาจา และจิตใจ
นั้นผู้สอนได้สร้างแบบประเมินโดยดัดแปลงจากอนุทิน
ปฏิบัติธรรมของพุทธทาสภิกขุ (พุทธทาสภิกขุ 2529 :
1-4) ดังรายละเอียดที่ นางสาว นริศรา คำหว่าง นักศึกษา
ชั้นปีที่ 1 โปรแกรมวิชาเอกสังคมศึกษา บันทึกไว้ดังต่อไปนี้

กลุ่มวิชาจิตวิทยามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
อนุทินปฏิบัติธรรม 2547

วันอังคารที่ 17 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2547 อายุวันนี้ 19 ปี 1 เดือน 7 วัน

คำชี้แจง ก่อนเจริญสติ หรือการปฏิบัติธรรม (การปฏิบัติสมาธิภาวนา)
ให้นักศึกษา ลองสำรวจตรวจสอบตนเองจากการดำเนินชีวิตในรอบวันที่ผ่านมาว่า มีความสมบูรณ์หรือ
บกพร่องในเรื่องอะไรบ้าง โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วน กาย-วาจา และจิตใจ หากพิจารณา
อย่างละเอียดและเที่ยงตรงแล้วเห็นว่า มีความบกพร่องไม่สมบูรณ์ ก็ให้คะแนนเป็น 0 คะแนน
หากพิจารณาแล้วเห็นว่า มีความสมบูรณ์ไม่บกพร่องเลย ก็ให้คะแนนในข้อนั้น เป็น 1 คะแนน

1. ส่วนของศีล (กาย-วาจา)	คะแนนที่ได้ ให้ทำเครื่องหมาย x	
1.1 การล่วงเกินประทุษร้ายบุคคลอื่น (ทางกาย-วาจา)	0	✕
1.2 การถือเอาสิ่งของๆผู้อื่นมาเป็นของตน	0	✕
1.3 การล่วงเกินสิ่งอันเป็นที่รักของผู้อื่น	0	✕
1.4 การกล่าววาจาโกหกหลอกลวง เพื่อเจ้อ์ เหลวไหล ฯลฯ	0	✕
1.5 การเสพสิ่งเสพติดทั้งหลาย	0	✕
1.6 กิริยามารยาทความประพฤติในวันนี้ (การเดิน ยืน นั่ง นอน รวมทั้ง การสัมพันธ์กับบุคคลอื่น) มีความสำรวมหรือไม่	0	✕
1.7 การไปในสถานที่ซึ่งไม่สมควรไปวันนี้	0	✕
1.8 ความตั้งใจในการเรียน การทำงานวันนี้	0	✕
สรุปส่วนนี้คะแนนเต็ม 8 คะแนน ได้ 8 คะแนน		
* ข้อใดที่ได้ คะแนน 0 ให้อธิบาย เหตุผลประกอบว่าเป็นเพราะอะไรหรือเกิดจากอะไร		

2. ส่วนของจิตใจ	คะแนนที่ได้ ให้ทำเครื่องหมาย x
คำชี้แจง ให้นักศึกษามองย้อนหลังเพื่อสำรวจจิตใจของตนเองในรอบหนึ่งวันว่า สภาพจิตใจของตนเองในช่วงเวลาเช้า เวลากลางวัน และเวลาเย็นว่าเป็นอย่างไร แล้วให้คะแนนตนเองตามสภาพที่เป็นจริง	
(1) มีความโลภ หรือราคะเกิดขึ้นหรือไม่	0 ✕
(2) มีความโกรธ หรืออาฆาต พยาบาท อิจฉา ริษยา ฯลฯ หรือไม่	0 ✕
(3) มีความหลงผิดหรือมีความโง่ มีความเห็นที่ไม่ถูกต้องหรือไม่	0 ✕
(4) มีความยึดมั่นในตัวตนของตนหรือไม่	0 ✕
(5) มีความวิตกกังวล หรือมีความคิด ฟุ้งซ่านหรือไม่	⊗ 1
(6) มีความง่วงเหงาซึมเซาหรือไม่	0 ✕
(7) มีความหวาดระแวงสงสัยในเรื่องต่าง ๆ และเก็บเอามาครุ่นคิดหรือไม่	0 ✕
สรุปส่วนนี้คะแนนเต็ม 7 คะแนน ได้ 6 คะแนน * ข้อใดได้คะแนน 0 ให้อธิบายเหตุผลประกอบว่าคิดจากอะไรหรือเป็นเพราะอะไร	

3. บันทึกเฉพาะส่วนที่ได้คะแนน 0 (อธิบายเหตุผล ประกอบ เป็นรายชื่อ)

2.5 คีนนี้แม่กับน้ำเดินทางมาอยุธยา ต้องใช้เวลา ในการเดินทางประมาณ 8 ชั่วโมง ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นห่วงแม่ และน้ำมากจึงโทรหาตลอดคีนเลย

4. บันทึกเรื่องพิเศษที่เกิดขึ้นในวันนี้

ข้าพเจ้าไปเดินซื้อข้าวที่ตลาดหน้าองค์การฯ เห็นพวงมาลัยก็เลยซื้อไว้เพื่อพรงนี้จะไหว้แม่ เพราะเมื่อ วันที่ 12 สิงหาคม ที่ผ่านมาข้าพเจ้าไม่มีโอกาสได้ไหว้แม่ พรงนี้พอข้าพเจ้าเจอแม่ข้าพเจ้าจะนำพวงมาลัยพรงนี้ไปไหว้แม่ แม่คงดีใจมาก

5. บันทึกสิ่งที่จะต้องทำในวันพรงนี้

1. เรียนวิชากฎหมาย
2. เขียนสัญญาทุนครู 5 ปี
3. ไปรับแม่และน้ำ
4. ไหว้แม่ด้วยพวงมาลัยดอกมะลิ
5. สวดมนต์ไหว้พระร่วมกับเพื่อนที่หอพัก

6. มโนคติธรรมในวันนี้

วันนี้เป็นวันปฏิบัติธรรมวันที่ 27 อายุล่วงเลยไป อีกหนึ่งวันแล้ว ได้ข้อคิดว่าควรจะดำเนินชีวิตด้วยความ ไม่ประมาท และเร่งรีบในการประกอบกรรมที่ต้งาม ถ้าเรา คิดจะทำอะไรเพื่อคนที่เรารัก เราควรรีบทำ อย่างเช่น ข้าพเจ้าซื้อพวงมาลัยเพื่อไหว้แม่ข้าพเจ้ารู้ว่ามันเป็นสิ่งเล็กน้อย แต่แค่นี้แม่ของข้าพเจ้าก็ดีใจมาก และถ้าข้าพเจ้าเป็นคนดี ตั้งใจเรียนให้สำเร็จ แม่คงภูมิใจและมีความสุขมาก

นริศรา คำหว่าง ผู้ปฏิบัติธรรม
01.30 น.

เมื่อนักศึกษาแต่ละคนปฏิบัติธรรม และสังเกต ประเมินตนเองจนครบ 30 วันแล้ว จะต้องเขียนข้อสรุป สิ่งที่ได้จากการปฏิบัติธรรมส่งเป็นรายงานตอนปลายภาคเรียน ต่อไปนี้คือข้อสรุปของนักศึกษาบางคน

นายธีรพงศ์ หับอินทร์ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิชาเอกสังคมศึกษา ได้บันทึกข้อสรุปไว้ดังนี้

กิจกรรมอนุทินปฏิบัติธรรม 2547

ซึ่งข้าพเจ้าได้ปฏิบัติธรรมเป็นเวลา 21 วัน ประมวลผลจากกิจกรรมได้ดังนี้

1. ได้รับทราบปัจจัยที่ทำให้เกิดทุกข์และแนวทางแก้ไขปัญหา จากการบันทึกกิจกรรมอนุทินปฏิบัติธรรม ทำให้ข้าพเจ้าได้ทราบสาเหตุของความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับตัวข้าพเจ้า คือ

1.1 มีจิตใจฟุ้งซ่าน มีกิเลสตัณหาครอบงำอยู่ในจิตใจ หรือที่เรียกว่า “อวิชชา”

1.2 การไม่ทราบข้อมูลในบางเรื่องเกิดความทุกข์ กิจกรรมอนุทินปฏิบัติธรรม เป็นกิจกรรมที่ทำให้ข้าพเจ้าได้ไขประตูลงแสงสว่างให้แก่ตนเอง คือ การปฏิบัติธรรมฝึกสมาธิ ทบทวนตัวเองว่าในหนึ่งวันได้ทำอะไรบ้างแล้วสิ่งที่เป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ ถ้าดีก็สมควรยกย่องและบันทึกในส่วนของการข้อที่ 4 บันทึกเรื่องพิเศษที่เกิดขึ้นในวันนี้ หากว่ายังมีข้อบกพร่องก็ปรับปรุงแก้ไข อาานิสงส์ จากการปฏิบัติธรรมในครั้งนี้ ผลที่ได้รับ คือ รู้จักกระบวนการแก้ไขปัญหามา เป็นการรู้จักตัวเองมากขึ้น และที่สำคัญผลที่ได้รับจากโครงการนี้ทำให้ข้าพเจ้ามี สมาธิ ปัญญา มีความสุขุม รอบคอบมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาานิสงส์ของสมาธิทำให้เกิดปัญญา เมื่อมีปัญญาก็สามารถแก้ไขปัญหามาได้

ในช่วงระยะเวลาในการทำกิจกรรมอนุทินปฏิบัติธรรม 2547 ข้าพเจ้าแก้ไขปัญหามา ดังนี้

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
การทำงานในบางอย่างมีแนวคิดที่ยังไม่ตรงประเด็น	ตั้งสติให้มั่น แล้วทำงานอย่างเป็นระบบแล้วทำอย่างมีสติสัมปชัญญะ
ทำงานช้า ทำงานไม่ค่อยมีความชำนาญ	พัฒนาตัวเอง โดยการฝึกทำงานให้มากขึ้นมีความชำนาญและติดเป็นนิสัย
จิตใจฟุ้งซ่าน ยังมีอวิชชาอยู่	ฝึกความเพียรด้วยการตั้งสติจดจ่อกับสมาธิ สวดมนต์ ไหว้พระ โดยปฏิบัติเป็นประจำทุกวันจนเกิดความเคยชิน

2. กิจกรรมอนุทินปฏิบัติธรรมช่วยทำให้ระบบการดำเนินชีวิตของตัวข้าพเจ้าดีขึ้นในหลายด้าน คือ

2.1 ด้านการดำรงชีวิต ทำให้ข้าพเจ้าค้นหาความสุขที่แท้จริง คือ การรู้จักคำว่าพอดี ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท

2.2 ด้านการศึกษา จากการปฏิบัติธรรมในครั้งนี้ทำให้ผลการเรียนของข้าพเจ้าดีขึ้นมาก เช่น วิชาการศึกษาและการพัฒนาตน ได้ผลคะแนน ดังนี้

คะแนนสอบครั้งที่	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ทำได้	ผลการประเมิน
1	50	28	ผ่าน "
2	35	30	ผ่าน "

อานิสงส์จากการปฏิบัติกิจกรรม อนุทินปฏิบัติธรรม 2547 ทำให้ข้าพเจ้าได้มีความกระตือรือร้น มีสมาธิในการเรียน และมีความเพียรพยายาม

2.3 ด้านสุขภาพอนามัย จากปฏิบัติในกิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าได้รับความสุขทางจิตใจเป็นอย่างมาก เป็นผลพวงทำให้สุขภาพและอนามัยของข้าพเจ้าดีขึ้นด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า “จิตแจ่มใส ย่อมอยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์”

2.4 ด้านครอบครัว การปฏิบัติธรรมจากกิจกรรมในครั้งนี้หลังจากที่ข้าพเจ้าได้สวดมนต์ สมาธิ เสร็จแล้วข้าพเจ้าก็จะระลึกถึงครอบครัวของข้าพเจ้าโดยระลึกถึงความรัก ความห่วงใย และคำสั่งสอน ของพ่อแม่ เปรียบเสมือนว่ามีพ่อแม่คอยดักเตือนอยู่ใกล้ ๆ

2.5 ด้านสังคม จากการปฏิบัติธรรมในครั้งนี้ทำให้ข้าพเจ้ามีน้ำใจต่อผู้อื่นมากขึ้น รู้จักการให้ และรู้จักการให้อภัยผู้อื่นมากขึ้น

2.6 ด้านความคิด อานิสงส์จากกิจกรรมเหล่านี้ทำให้ข้าพเจ้ามีความคิดในทางที่เจริญออกงามคิดอย่างสร้างสรรค์ มีพลังศรัทธา

นางสาวณทิตา แสงสร้อย นักศึกษาชั้นปีที่ 1
โปรแกรมวิชาสังคมศึกษา ได้บันทึกข้อสรุปไว้ดังนี้

จากการที่ได้บันทึกอนุทินปฏิบัติธรรม โดยการสวดมนต์ และนั่งสมาธิก่อนการบันทึกเป็นประจำทุกวันติดต่อกันเป็นเวลา 1 เดือน สามารถสรุปได้ดังนี้

ในส่วนของการสำรวจตรวจสอบตนเองด้านกาย วาจา และจิตใจ นั้น มองเห็นผลได้ชัดเจน คือ รู้จักควบคุมตนเองได้ดีขึ้น กิริยาจาจ่ารุ่มขึ้น ใจเย็นลง สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ระวังอารมณ์ต่าง ๆ ได้เร็วขึ้น และมองสิ่งต่าง ๆ เป็นเรื่องธรรมดาโลก ความฟุ้งซ่าน ง่วงเหงา ซึมเซาลดน้อยลง เวลาที่ต้องใช้ความคิดสามารถทำให้สงบและคิดอะไรได้กว้างขึ้นกว่าเมื่อก่อน เป็นผลมาจากการนั่งสมาธิอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของการบันทึกเหตุการณ์พิเศษ และมนโคติธรรม ทำให้เราได้ทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันว่าได้ทำอะไรไปบ้าง และเราได้อะไรจากการดำเนินชีวิตในแต่ละวันบ้าง เป็นการฝึกให้รู้จักคิด วิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล และสร้างสรรค์

ในส่วนของการบันทึกสิ่งที่จะต้องทำในวันพรุ่งนี้ ทำให้เรารู้จักคิดวางแผนล่วงหน้าว่ามีสิ่งใดบ้าง ที่เราจะต้องทำในวันต่อไป ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน เพราะเราได้กำหนดไว้แล้วว่าจะต้องทำอะไรบ้าง

นักศึกษาบางคนมาปรึกษาผู้สอนว่า ทำอย่างไรจึงจะปฏิบัติธรรมให้บังเกิดผล ผู้สอนอธิบายว่า แรก ๆ จะต้องมีการศรัทธาในพระรัตนตรัย ศรัทธาในคำสอนที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แล้วสวดมนต์ไหว้พระ เจริญสติในส่วนนี้จะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง นักปราชญ์ในอดีต คือ ศาสตราจารย์สุกิจ นิมมานเหมินทร์ ท่านเคยเขียนไว้ว่าวิธีการทำงานทุกอย่างให้สำเร็จคือ “การเร่งทำซ้ำซ้ำ” ความหมายโดยนัยก็คือ ให้ทำโดยไม่เร่งรีบ แต่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติธรรมก็อาศัยหลักเดียวกันนี้ ขณะเดียวกันผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องมีการสำรวจตรวจสอบพฤติกรรม และอารมณ์ของตนเองอยู่ตลอดเวลา ท่านอาจารย์พุทธทาสเป็นนักคิดที่มหัศจรรย์ตรงที่สามารถสร้างแบบตรวจสอบ และประเมินพฤติกรรมของตนเองขึ้นมาใช้ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2477 นอกจากให้ผู้เขียนสังเกตพฤติกรรมของตนเองตามแบบของอนุทินปฏิบัติธรรมแล้วสิ่งที่ได้สอนนักศึกษาควบคู่กันไปด้วยคือหลักสัมมาวาทยามะ หรือหลักความเพียรพยายาม 4 ประการซึ่งประกอบด้วย

ความเพียรพยายามที่จะรักษาความดีที่มีอยู่

ความเพียรพยายามที่จะสร้างเสริมความดีที่ยังไม่มีให้บังเกิดขึ้น

ความเพียรพยายามที่จะกำจัดความชั่วหรือกิเลสที่มีอยู่

ความเพียรพยายามที่จะมิให้ความชั่วหรือกิเลสอย่างใหม่เข้ามาครอบงำจิตใจ

ล้มมาวายามะจะเป็นเกราะป้องกันจิตใจ และสร้างเสริมสิ่งที่ดีงามไปพร้อม ๆ กัน เมื่อใดที่นักศึกษาสามารถปฏิบัติธรรมได้อย่างต่อเนื่อง จิตใจย่อมสงบ สิ่งที่ดีตามมาก็คือ สมาธิเกิดขึ้นแล้วปัญญาที่จะเข้าใจตนเอง เข้าใจชีวิต และเข้าใจโลกก็จะเกิดตามมาด้วย นี่คือการศึกษานำคนไปสู่อิสรภาพ

อิสรภาพที่แท้จริงเป็นอย่างไร

สุนน อมรวิวัฒน์ (2540 : 5) ได้อธิบายคำว่าอิสรภาพตามแนวพุทธธรรมไว้สองนัย ดังต่อไปนี้

อิสรภาพชนิดแรก คืออิสรภาพภายนอก ก็คือมีความเป็นนายเหนือธรรมชาติ สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง พ้นจากพันธนาการของระบบ มีความผสมกลมกลืน และมีสมดุลในชีวิต และ

อิสรภาพภายใน หมายถึงสภาวะของจิตที่หลุดพ้นจากความโลภ โกรธ ความหลง เป็นนายเหนือสัญชาตญาณ มีจิตสงบ ปลอดโปร่ง โล่งเบา หรือจิตเกษม

การศึกษาที่แท้จริงก็คือการศึกษาที่สามารถนำหลักพุทธธรรมเข้ามาสอดประสานกับหลักวิชาต่าง ๆ ได้อย่างกลมกลืนเท่านั้น

หลักพุทธธรรมที่จะต้องนำมาใช้ในการจัดการศึกษาคือการฝึกหัดอบรม ตามหลักไตรสิกขา กระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการส่งเสริมควบคุมปัจจัยแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน

ถ้าสามารถปฏิบัติได้อย่างนี้ทั้งระบบก็จะเกิดประโยชน์มหาศาลเนื่องจากทั้ง 3 ส่วนที่กล่าวถึงนี้ คือองค์ประกอบของปัญญาที่แท้จริง ดังนี้คือ

ปัจจัยภายนอก ซึ่งประกอบด้วย สื่อต่าง ๆ คำสั่งสอน กัลยาณมิตร บรรยายาก

แรงจูงใจ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จะต้องเกื้อหนุนให้เกิดสุขุมปัญญา

การฝึกหัดอบรมตามหลักไตรสิกขา ก็คือ การปฏิบัติตามหลัก ปัญญา ศีล สมาธิ หรือ กาวนามยปัญญา วิธีการนี้ทำให้เกิดความเห็นที่ถูกต้อง เกิดความคิดที่ถูกต้อง

เกิดการกระทำ หรือการดำเนินชีวิต ที่ถูกต้อง และเกิดสมาธิ ปัญญาที่ถูกต้อง

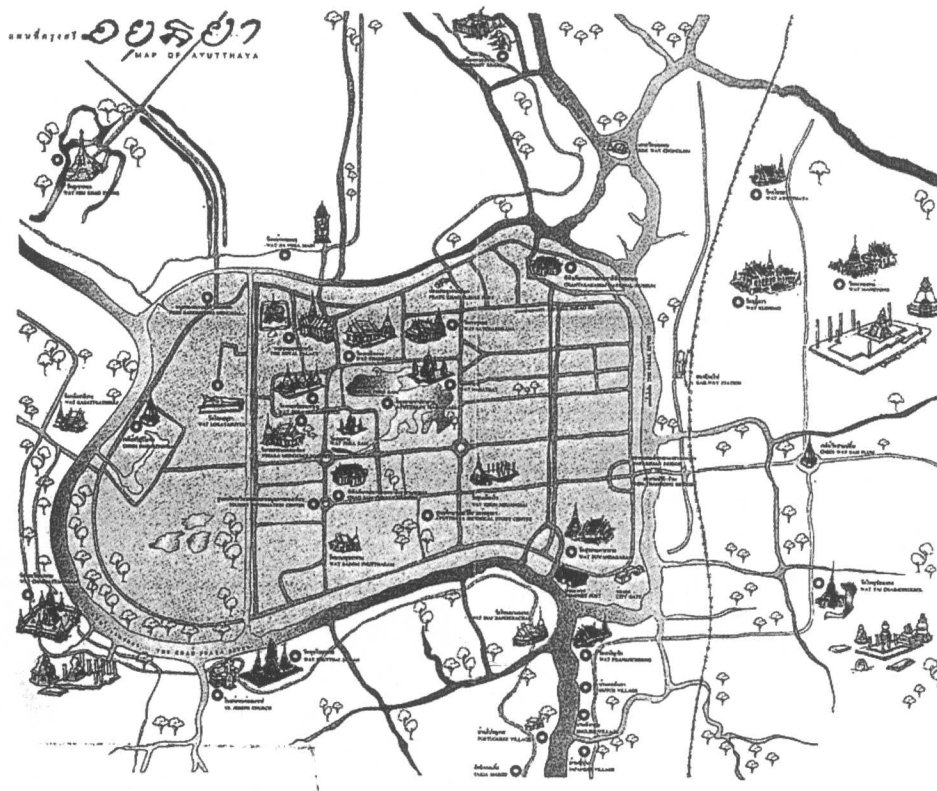
กระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ จะทำให้ความคิดในการแก้ปัญหา การดำเนินชีวิต ความคิด สร้างสรรค์ รวมทั้งความคิดอื่น ๆ นั้น สามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง ลึกซึ้งไร้ขอบเขต เรียกว่าจินตมยปัญญา

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยภายนอกที่เหมาะสม การฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา และการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ทั้ง 3 ส่วนนี้ คือ องค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออิสรภาพที่แท้จริง

บุคคลที่จิตใจมีอิสรภาพที่แท้จริงเท่านั้นจึงจะมีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ตลอดจน สร้างสิ่งทั้งหลายในจักรวาล และบุคคลที่มีความรักความเมตตาอันไร้ขอบเขต จึงจะเป็นผู้สร้างสรรค์สังคมแห่งภราดรภาพ หรือที่เราเคยเรียกกันว่า สังคมยุคพระศรีอารยขึ้นมาได้จริง ๆ

กิจกรรมหลักกิจกรรมที่สอง ที่ผู้สอนร่วมกับนักศึกษาช่วยกันกำหนดขึ้น คือ กิจกรรมสำรวจพื้นที่ของอำเภอพระนครศรีอยุธยา จากข้อมูลเบื้องต้นพบว่า นักศึกษาไม่มีความรู้เรื่องราวสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของโบราณสถานภายในเกาะเมือง และรอบ ๆ เกาะเมืองเลยแม้แต่เล็กน้อย จากการวางแผนการศึกษาร่วมกัน ได้มีการแบ่งพื้นที่ในเกาะเมือง และนอกเกาะเมืองออกเป็น 6 เขต นักศึกษา ทั้งกลุ่มแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ 5-6 คน แต่ละกลุ่มจะต้องศึกษาสำรวจพื้นที่ ค้นคว้าเอกสาร สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ในท้องถิ่น ทำเป็นรายงานการสำรวจ เขียนแผนที่ แสดงตำแหน่งของโบราณสถานต่าง ๆ แล้วนำผลงานจัดนิทรรศการ และนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่ในตอนปลายภาคเรียน

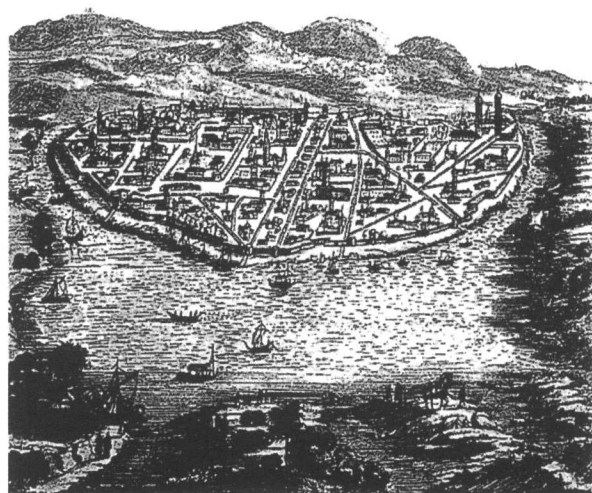
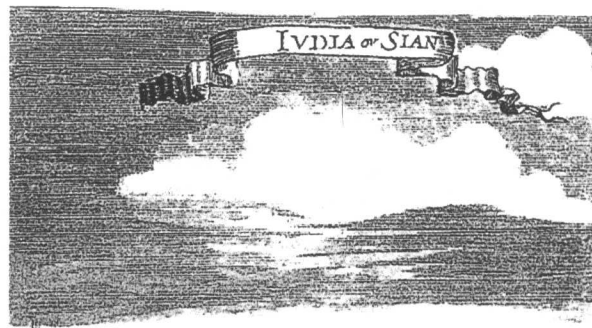
นักศึกษาบางกลุ่มได้ส่งผลงานเป็นสมุดรวมภาพ และคำอธิบาย ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

ภาพแผนที่ เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา.
ที่มา : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ 2546 : 1-2.

บหน้า
แผนที่กรุงศรีอยุธยาสมัยโบราณ (ภาพเขียน
ฝีมือฝรั่ง)

แผนที่เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา
รายละเอียดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สภาพทั่วไป
ความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์
ที่ตั้ง
ขนาด
รูปร่าง - อาณาเขต
ลักษณะภูมิประเทศ
ภูมิอากาศ
ทรัพยากร
ฤดูกาล - อุณหภูมิ
อาชีพ
แผนที่เส้นทางการสำรวจ
รายละเอียดของโบราณสถาน พร้อมทั้ง
คำบรรยายประกอบ
บันทึกการสัมภาษณ์
ข้อสรุปจากการสำรวจ

Iudia au Sian ภาพวาดของ ฮแลง มาเล็ค ในสมัยพระนารายณ์

ที่มา : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ 2546 : 30.

จากรายงานของนักศึกษา ทำให้ทราบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ รู้จักสภาพแวดล้อมดีขึ้น มีความรัก สภาพแวดล้อม มีความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม ในเฉพาะอย่างยิ่ง สุนทรียรสจากการสัมผัสผลงาน สถาปัตยกรรม และ ประติมากรรมที่ยังคงเหลืออยู่อีกมากมาย

ทางด้านภูมินามวิทยา นักศึกษาบางกลุ่ม รู้สึกว่าตนเองมีความสุขมากที่ได้ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ เช่น

หอรัตนไชย เป็นชื่อของหอคอยสูงประมาณ ตึกห้าชั้นเป็นหอคอยคู่ แต่เดิมสร้างไว้ตรงบริเวณตลาด เจ้าพรหม ฯลฯ

หั่วรอ เป็นชื่อของถนนที่พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ให้ทหารมอญสร้างขึ้นเพื่อยกทัพข้ามแม่น้ำป่าสักเข้ามายังเกาะเมือง ตอนหลังเมื่อเสร็จศึกแล้วก็ยังคงใช้เป็นที่พักข้ามไปยังแผ่นดิน ด้านทิศเหนือ แต่ได้ขุดถนนตรงกลางออกให้น้ำไหลผ่านและทำสะพานไว้ให้คนข้ามในตอนกลางวัน แต่ในตอนกลางคืน สะพานปิด หั่วรอจึงเป็นสถานที่ซึ่งชาวเมืองยี่นรอเพื่อข้ามฝั่งไปอีกด้านหนึ่ง

สะพานเทพหมี หรือสะพานวานร เป็นสะพานก่ออิฐมีสามเสา เป็นสะพานขนาดใหญ่ ข้ามคลองประตู่เทพหมี อยู่ตรงด้านตะวันออกเฉียงเหนือของท้องฟ้าจำลอง ในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

วัดโคกพระยา ซึ่งเป็นวัดที่ประวัติศาสตร์บอกว่าเป็นที่ประหารและฝังศพเจ้านาย แต่วัดโคกพระยามีอยู่ 2 วัด อยู่คนละพื้นที่ต้องสืบสวนต่อว่า วัดโคกพระยาไหนเป็นอย่างไร

ฯลฯ

นอกจากนี้นักศึกษาได้สัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่น ข้อความต่อไปนี้คือ บางส่วนของข้อคิดเห็น ที่ได้รับการสัมภาษณ์บุคคล ฯลฯ

“เห็นว่าเป็นการดีที่ยังมีการค้นคว้าประวัติศาสตร์อยุธยาของนักศึกษา ทำให้นักศึกษาได้รู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของไทยในอดีต ขอให้กระทำต่อไปด้วยความรักและความพอใจในสิ่งที่กระทำอยู่นี้”

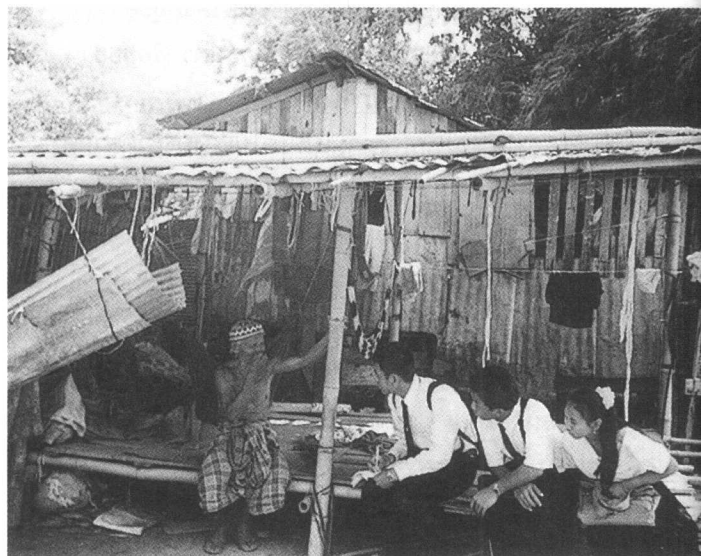
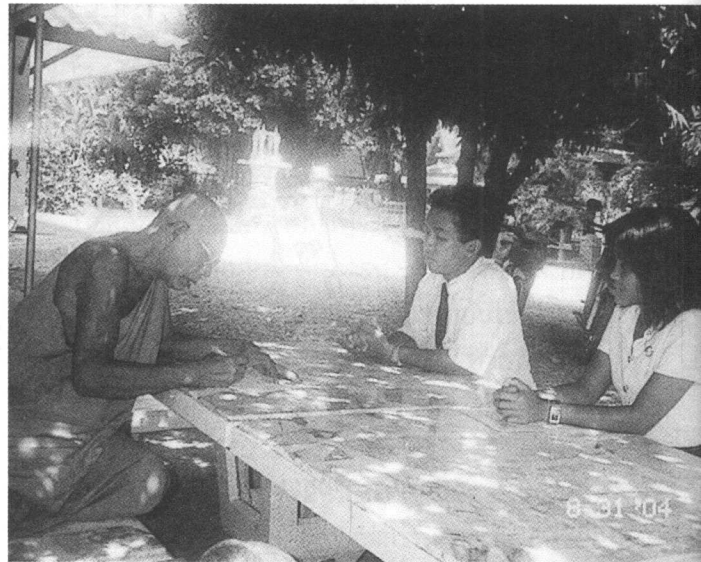
พระครูวิบูลอาจารย์พัฒน

เจ้าอาวาสวัดสามวิหาร อำเภอพระนครศรีอยุธยา

“สมควรอย่างยิ่งที่อนุชนรุ่นหลัง ต้องทราบประวัติความเป็นมาของกษัตริย์ทุกพระองค์ ตั้งแต่สถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี รวมทั้งความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในครั้งอดีต จนได้รับการยกย่องว่าเป็นเมืองมรดกโลก”

พระครูสิริวรวัฒน์

เจ้าอาวาสวัดอินทาราม อำเภอพระนครศรีอยุธยา

ประเวศ วะสี (2539 : 42-43) กล่าวว่า การศึกษาที่แท้จริงต้องให้บุคคลได้สัมผัสความจริง การสัมผัสความจริงทำให้บุคคลรู้จักและเข้าใจความจริงไม่ เป็นคนที่เลื่อนลอย ซึ่งได้แก่การศึกษาสัมผัสความจริง ทางธรรมชาติ ศึกษาสัมผัสความจริงทางข้อมูลข่าวสาร การศึกษาสัมผัสความจริงทางสังคมวัฒนธรรมและชุมชน การศึกษาสัมผัสความจริงจากการทำงาน และกิจกรรมที่ชอบ และการศึกษาสัมผัส ความจริงที่เป็นสุนทรียะทั้งที่เป็น ความงามทางธรรมชาติ และศิลปะ เพื่อเป็นการสร้างความ สุข และพัฒนาความละเอียดอ่อนทางจิตใจ รวมทั้งเกิด จินตนะในการเรียนรู้ ทั้งหมดนี้คือกระบวนการพัฒนาปัญญา ในระดับสุดมยปัญญา

ในทัศนะของผู้เขียน การจัดการเรียนรู้ที่ถูกต้องจะ ต้องจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพ ความเป็น มนุษย์ในทุก ๆ ด้าน พร้อม ๆ กัน คือ มิติทางกาย และ สิ่งแวดล้อม ทางสังคม ทางจิตใจ และ ทางสติปัญญาไป พร้อมๆกันในลักษณะของการบูรณาการ โดยถือว่าชีวิตคือ การศึกษา และการศึกษา คือชีวิต ผู้เรียนจะมีความสุข ในกระบวนการศึกษาแบบนี้ เนื่องจากการได้มีการเปลี่ยน ความเห็น ความคิด การประพฤติปฏิบัติใหม่ มีอิสรภาพ มีมิตรภาพ มีความคิดละเอียด มีความรัก มีความสุข และ สามารถ ขยายขอบข่ายของความรัก และความสุขไปยัง เพื่อนมนุษย์ สังคม สภาพแวดล้อม และสามารถสร้างสรรค์ สิ่งที่ดีงามทั้งหลายได้เต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ นี่คือการศึกษเพื่ออิสรภาพ และความรัก

บรรณานุกรม

- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2546) อยู่ยงยา. พิมพ์ครั้งแรก กรุงเทพฯ. : เพ็รส์พริ้นต้ง.
- ประเวศ วะสี. (2539). ยุทธศาสตร์ทางปัญญาของชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นต้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- พุทธทาสภิกขุ (2529). อนุนทินปฏิบัติธรรม : การศึกษา ชีวิตอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : บริษัทเคล็ดไทย.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2540). การเรียนรู้เพื่อ รักษาสิ่งแวดล้อมด้วยกระบวนการซึมซับ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (อัดล่าเนา)
- อนุนมานราชธน. พระยา (2513). พื้นความหลัง. เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร : ศึกษิตสยภม.
- Lefrancois, Guy R. (1988) Psychology for Teaching. Sixth Edition. Belmont, California.

อนุทินปฏิบัติธรรม อันล้าเลิศ

ธีรพงศ์ ทับอินทร์

ได้เรียนรู้พัฒนาแห่งความคิด ความวิจิตรสุนทรีย์ที่สดใส
ความประหยัดเอื้อเฟื้อมีน้ำใจ ให้อภัยสร้างความรักสันติธรรม"

ข้าพเจ้าเป็นนักศึกษาคนหนึ่งที่มีโอกาสได้ศึกษาวิชาการคิดและการพัฒนาตน จากท่าน รศ.วณิช สุธารัตน์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิชาที่ให้ปรัชญาแนวคิดแก่นักศึกษาเป็นอย่างดี บรรยายภาควิชาการเรียนในห้อง มิได้สร้างความเบื่อหน่ายแก่นักศึกษาแม้แต่น้อย แต่กลับสร้างความตื่นตัวแก่นักศึกษาเป็นอย่างมาก ช่วงเวลาเรียนจนครบ 1 ภาคเรียน ท่านอาจารย์มีกิจกรรมให้นักศึกษาปฏิบัติถึง 20 กิจกรรม

ซึ่งกิจกรรมที่ข้าพเจ้าชอบและมีความถนัดมากที่สุด นั่นคือโครงการบันทึกอนุทินปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้นักศึกษาลำรวจข้อบกพร่องของตนเอง และกิจกรรมนี้ยังสอนให้รู้จักวางแผนว่าในอนาคตจะมีเป้าหมายที่จะทำอะไรต่อไป

ข้อบกพร่องของข้าพเจ้าก็คือใช้จ่ายฟุ่มเฟือยกล่าวคือทางบ้านได้ส่งเงินให้ไว้สำหรับรับประทานอาหารเช้าวันละ 60 บาท แต่ข้าพเจ้าใช้เงินสำหรับในเรื่องทานอาหารมากกว่า 100 บาททุกวัน

นับตั้งแต่ทำโครงการบันทึกอนุทินปฏิบัติธรรม ทำให้ข้าพเจ้ารู้ตัวว่าข้าพเจ้าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยมากซึ่งได้จากรายการบันทึกค่าใช้จ่ายประจำวัน โดยซื้ออาหารรับประทานที่ไม่เป็นประโยชน์ เช่น น้ำอัดลม น้ำแข็งไส ซึ่งทานแล้วอยากทานอีก เป็นต้น

ข้าพเจ้าทำโครงการบันทึกอนุทินปฏิบัติธรรมเป็นเวลา 22 วัน ตลอดระยะเวลาในการทำโครงการจะต้องทำการวางแผนว่าในอนาคต จะทำอะไร ซึ่งข้าพเจ้าได้ตั้งเป้าหมายในเรื่องของการใช้จ่ายไม่ให้เกิน 60 บาทต่อวัน และตั้งเป้าหมายการแบ่งเวลาการทบทวนจากบทเรียน

ผลเป็นที่น่าพอใจมากเพราะในช่วงระยะเวลาปฏิบัติโครงการบันทึกอนุทินปฏิบัติธรรมได้สำเร็จลง กล่าวคือข้าพเจ้าสามารถทำได้อย่างที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้คือใช้จ่ายไม่เกิน 60 บาทต่อวัน ซึ่งข้าพเจ้าใช้วิธีที่ว่าเมื่ออยากทานอาหารแต่อาหารนั้นเป็นสิ่งไม่จำเป็นก็จะเดินหนีให้ห่างออกไป หรือ

ไปไหว้หลวงพ่ที่วัดบรมพุทธาราม ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักนำเงินเหลือมาเก็บออม ทำให้ภายในหนึ่งภาคเรียนข้าพเจ้ามีเงินเก็บ 1,470 บาท

ทุกวันนี้ข้าพเจ้าไปไหว้พระที่วัดบรมพุทธารามทุกวัน ในระยะหลังมีคนมองข้าพเจ้าแปลก ๆ ข้าพเจ้าเลยถามนักการภารโรงบริเวณโรงยิม 2 ว่าทำไมถึงมองข้าพเจ้านักการภารโรงบอกว่าตลอดระยะเวลา 20 ปีที่เขามาอยู่ที่นี่ยังไม่เคยเห็นนักศึกษามาไหว้พระที่นี่เลย

นอกจากนี้โครงการบันทึกอนุทินปฏิบัติธรรม ยังทำให้ข้าพเจ้ารู้จักการแบ่งเวลาเป็น กล่าวคือข้าพเจ้าจะแบ่งเวลาไว้หลังเลิกเรียน เวลา 16.00-17.00 น. ทบทวนบทเรียนที่ได้เรียนมา และก่อนนอนก็ทำการบ้าน สวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน พอตื่นขึ้นมาก็สวดมนต์ไหว้พระ ทบทวนบทเรียนที่จะเรียนในวันนี้ ซึ่งข้าพเจ้าปฏิบัติเช่นนี้เป็นประจำปรากฏว่าผลการเรียนที่ข้าพเจ้าได้รับในภาคเรียนที่ 1/2547 ได้รับเกรดเฉลี่ย 3.62

โครงการอนุทินปฏิบัติธรรมซึ่งถือได้ว่าเป็นโครงการที่สร้างให้ผู้เรียนเข้าใจข้อบกพร่องของตนเองมากขึ้น พร้อมทั้งรู้จักหาแนวทางแก้ไขปัญห

ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นว่าหากท่านผู้อ่าน ได้ลองปฏิบัติธรรมในโครงการอนุทินปฏิบัติธรรมนี้แล้ว ท่านจะได้รับความสุขจากการที่ได้แก้ไขปัญหข้อบกพร่องตนเองได้อีกทั้งยังเกิดสุนทรียรสทางอารมณ์อย่างน่ามหัศจรรย์ที่ได้จากการสวดมนต์ไหว้พระ แผ่เมตตา ทำให้มีจิตใจเยือกเย็นไม่ฟุ้งซ่าน ถือว่าเป็นรางวัลที่ให้กับชีวิตอย่างคุ้มค่า

อย่ารีรอความสุขแดนสวรรค์

อัครจริยแห่งความคิดจิตศึกษา

มารู้ได้ในวิชาการคิดและพัฒนา

อย่ารอช้าปฏิบัติธรรมสร้างความดี

ความประทับใจในการเรียนวิชา การคิดและการพัฒนาตน

นริศรา คำหว่าง

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังประสบปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ปัญหาเหล่านี้ล้วนทำให้สภาพจิตใจและชีวิตความเป็นอยู่ของคนเสื่อมลงไปทุกขณะ คนจึงหันมาพึ่งพุทธศาสนา นำเอาพุทธศาสนามาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ พุทธศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี รู้จักการแก้ปัญหาและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เมืองไทยนับว่าเป็นเมืองแห่งพุทธศาสนา คนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 95 นับถือพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ในอดีตคนก็ใช้วัดเป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ชีวิตของคนในสมัยก่อนจึงมีความสุขผูกพันกับวัดอย่างเหนียวแน่น แต่ปัจจุบันนี้วัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่นิยมไปวัด จะเป็นได้ว่ามีแต่คนสูงอายุเท่านั้นที่ไปวัดกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสังคมไทย นับวันยิ่งห่างไกลจากพุทธศาสนา จิตสำนึกและศีลธรรมอันดีงามก็จางหายไปจากสังคมไทยด้วย แต่ถึงอย่างไรข้าพเจ้าก็ไม่เชื่อว่ากรุงศรีอยุธยาจะสิ้นคนดีที่จะช่วยกันฟื้นฟูพุทธศาสนาข้าพเจ้าขอยกย่องบุคคลท่านหนึ่งที่ยึดมั่นและศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ท่านผู้นี้คือ รศ.วณิช สุธารัตน์ ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ผ่านมา (ภาคเรียนที่ 1/2547) ข้าพเจ้าได้มีโอกาเรียนกับ รศ.วณิช สุธารัตน์ ในวิชาการศึกษาและการพัฒนาตน ชื่อวิชานี้ก็ฟังบอกถึงเนื้อหาของวิชานี้อย่างชัดเจน คือ ทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดและนำไปพัฒนาตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนรู้ บุคลิกภาพ การดำรงชีวิตประจำวัน และที่สำคัญที่สุดเนื้อหาวิชานี้ได้เน้นเรื่องพระพุทธศาสนาอย่างมาก ตั้งแต่ชั่วโมงแรกถึงชั่วโมงสุดท้ายที่เรียนวิชาการศึกษาและการพัฒนาตน รศ.วณิช ได้สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไปด้วย ข้าพเจ้าเชื่อว่า รศ.วณิช หว่านพืชย่อมหวังผล และหว่านพืชเช่นไรย่อมได้ผลเช่นนั้น นักศึกษาทุกคนย่อมซึมซับพุทธศาสนาจาก รศ.วณิช ไม่นานก็น้อย ผลที่ได้คือ นักศึกษามีความเข้าใจในหลักคำสอนของพุทธศาสนาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม

ความประทับใจของข้าพเจ้าในการเรียนวิชาการศึกษาและการพัฒนาตน คือ การได้ทำอนุทินปฏิบัติธรรม เป็นการสำรวจความบกพร่องของตนเองในทางกาย วาจา

และใจแล้วบันทึก นอกจากนี้ยังมีการบันทึกความประทับใจในแต่ละวันและการวางแผนการทำงานหรือกำหนดเป้าหมายในวันต่อไป การทำอนุทินปฏิบัติธรรมนี้ใช้เวลาประมาณ 15-20 วัน การบันทึกต้องให้เป็นปัจจุบัน เมื่อเสร็จแล้วก็รวบรวมส่ง รศ.วณิช ท่านเป็นผู้ที่มีความอดทนและพยายามอย่างสูง ท่านได้ตรวจอนุทินของนักศึกษาทุกคน ทุกหน้า ทุกตัวอักษร ท่านรอคอยที่จะได้เห็นการพัฒนาตนของนักศึกษา นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังได้ทำโปรแกรมพัฒนาตนเองอีกด้วย เป็นการนำพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของตนเองที่คิดว่าเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิต และต้องการกำจัดออกไปจากชีวิตมาเพียง 1 พฤติกรรม โดยสังเกตพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมนั้น ผลที่ได้รับแล้วบันทึกทุกวัน และพยายามแก้ไขพฤติกรรมที่บกพร่องจนสำเร็จ สิ่งที่ข้าพเจ้าได้จากการทำอนุทินปฏิบัติธรรม การทำโปรแกรมพัฒนาตนเอง รวมไปถึงการเรียนวิชาการศึกษาและการพัฒนาตน คือทำให้ข้าพเจ้ามีการพัฒนาพฤติกรรมอย่างที่ไม่ดีในตัวของข้าพเจ้าให้ดีขึ้น พฤติกรรมที่ติดอยู่แล้วก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ จนคนรอบข้างเห็นถึงความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะคนในครอบครัวของข้าพเจ้า แม่ของข้าพเจ้าบอกว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีของข้าพเจ้าจะเป็นประโยชน์ต่อข้าพเจ้าเป็นอย่างมาก ทำให้การเดินทางไปสู่ความสำเร็จและเป้าหมายในชีวิตง่ายขึ้น ข้าพเจ้าคิดว่าสิ่งสำคัญที่สุดที่ข้าพเจ้าได้รับจากการเรียนวิชาการศึกษาและการพัฒนาตน คือทำให้ข้าพเจ้ารู้จักตัวเอง รู้จักการคิด คิดอย่างรอบคอบ ไม่ได้คิดเพียงด้านเดียว บางครั้งข้าพเจ้าคิดว่าความคิดของข้าพเจ้าถูกต้อง แต่ถ้ามองจากอีกด้านหนึ่งความคิดของข้าพเจ้าอาจจะผิดหรือบกพร่องก็เป็นได้ เมื่อรู้จักคิดแล้วก็นำสิ่งที่คิดได้มาพัฒนาตนเองและสังคมเริ่มแรกอาจจะไม่ประสบความสำเร็จนัก แต่ถ้าเรามีความพยายามและเชื่อมั่นในตนเองแล้ว ความสำเร็จก็อยู่แค่เอื้อม ข้าพเจ้าขอยกย่อง รศ.วณิช สุธารัตน์ ว่า เป็นผู้ที่มีความพยายามและอดทนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอเชิญชวนผู้อ่านทุกท่านได้ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทยของเราและอย่าฝากไว้ว่าโลกมีปัญหา พุทธศาสนามีคำตอบ

พุทธเศรษฐศาสตร์

ลำยอง ปลั่งกลาง

พุทธเศรษฐศาสตร์หรือที่หลายท่านเรียกว่า วิชาเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (Buddhist Economics) และมีอยู่ในหลักสูตรของคณะวิทยาการจัดการในรหัสวิชา 3592402 โดยมีการเปิดสอนเป็นครั้งแรกในมหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่ง เช่นที่ ราชบุรี และนครปฐม และมีคำอธิบายรายวิชาว่า “ศึกษาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ที่ใช้ความมั่งคั่งทางวัตถุ ความมั่งคั่งแห่งชาติ (The Wealth of Nation) ศึกษาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธโดยการดำรงชีพที่ถูกต้องหรือลัทธิมาฮาชีวะ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความมั่งคั่งทางวัตถุกับการดำรงชีพที่ถูกต้องหรือความอยู่เย็นเป็นสุขตามหลักธรรมและเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ โดยใช้กรณีศึกษาของชุมชนในท้องถิ่น” ผู้จะเรียนวิชานี้ต้องเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ทั่วไปมาก่อน

หลักเศรษฐศาสตร์นั้นเน้นที่ความหายากหรือความจำกัดของทรัพยากรเมื่อทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัดจึงควรใช้อย่างระมัดระวังถ่วงถ่วง เลือกแนวทางการใช้อย่างเหมาะสมคุ้มค่าที่สุด ในขณะที่ความต้องการของมนุษย์มีอยู่อย่างมากมายไม่มีวันสิ้นสุด ไม่มีเวลาแห่งความพอเพียง แต่การจะแย่งชิงทรัพยากรด้วยวิธีการอันรุนแรงย่อมไม่เป็นที่พึงประสงค์ของใครโดยเฉพาะในสังคมชาวพุทธ

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธจึงเป็นเศรษฐศาสตร์สายกลาง มุ่งไปที่คุณภาพชีวิตและความสุขที่แท้จริงของมนุษย์ หรือก็คือภาวะดุลยภาพในหลาย ๆ เรื่องในหลักเศรษฐศาสตร์นั่นเอง ดร.อภิชัย พันธเสน ได้ทำการศึกษาพุทธเศรษฐศาสตร์อย่างลึกซึ้ง โดยได้นำเอาหลักพุทธมาพัฒนาเป็นพุทธเศรษฐศาสตร์ อธิบายสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจเทียบเคียงกับทฤษฎีการบริโภค และทฤษฎีการผลิต และได้สรุปเกี่ยวกับทฤษฎีการผลิตตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์ไว้ 3 ระดับ คือ (อภิชัย พันธเสน อ้างจาก อนุสรณ์ ธรรมใจ กรุงเทพธุรกิจ 26 มีนาคม 2546) **หนึ่ง** อธิบายความสำคัญของการผลิตให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติของสิ่งเหล่านั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยพิจารณาทั้งปัจจัยการนำเข้า กระบวนการผลิต และปัจจัยที่ได้ออกมา **สอง** เน้นให้ปัญญาเป็นปัจจัยการผลิตหลักหรือเป็นวิธีการผลิต (Mode of Production) เป็นระบบที่เรียกว่า ปัญญานิยม (Wisdomism) แทนทุนนิยม (Capitalism) **สาม** เน้นจุดยืนเพื่อสร้างความสุขให้มากที่สุด ปัญหาของพุทธเศรษฐศาสตร์นั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาอีกมากอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการวัดตัวแปรในเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ยังไม่สามารถใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์ศึกษาได้ทั้งหมด

หรือสร้างสมการโดยใช้ความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์ มาศึกษา เช่น ระดับปัญญา ระดับความสุข จะสามารถ วัดในเชิงปริมาณได้อย่างไร และสามารถอธิบาย ความสัมพันธ์ด้วยสมการคณิตศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบหรือไม่ ศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ พันธเสน ได้ทำการเปรียบเทียบ ทฤษฎีการพัฒนาของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอิทธิพลของพุทธเศรษฐศาสตร์ ไว้อย่างน่าสนใจว่า เศรษฐศาสตร์แนวพุทธนั้น เน้นความ พอประมาณและไม่เบียดเบียน เดินตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา และมีหลักคิดพื้นฐานเหมือนกับทฤษฎีการพัฒนาของ เศรษฐกิจแบบพอเพียง (Sufficiency economy) ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยแก่นแท้คือ เศรษฐศาสตร์ แนวพุทธนั่นเองและเป็นเศรษฐศาสตร์ที่เข้าใจได้ง่ายต่อ ประชาชนและชาวบ้านโดยทั่วไป

อนึ่งจากพระธรรมเทศนาของพระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว) ที่สรุปได้จากหนังสือเศรษฐศาสตร์ แนวพุทธ ที่เรียบเรียงโดย จักรนคร อดุลสิงห์ (2544) ในบทที่หกได้แสดงให้เห็นแนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ระดับชาติที่พระพุทธเจ้าทรงแนะไว้ว่า ให้แบ่งคนเป็น 2 ระดับ คือระดับบนและระดับล่าง โดยกลุ่มคนใน

เศรษฐกิจระดับบนมีอีก 4 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มการเมือง กลุ่มเสนาบดี หรือกลุ่มข้าราชการประจำระดับสูง กลุ่มวิชาการ เช่น พวกอธิการบดี คณบดี พวกครูอาจารย์ที่อยู่ใน วิชาสาขาต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งกลุ่มธุรกิจใหญ่ เช่น ซีพี ชินวัตร ธนาการต่าง ๆ เหล่านี้คือกลุ่มบนหรือระดับบน

ส่วนระดับล่างมีอีก 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร และผู้ใช้แรงงาน กลุ่มพ่อค้าแม่ขาย และกลุ่มข้าราชการ ผู้น้อย อย่างไรก็ตาม ทั้ง 2 ระดับมีความเหมือนในเชิง เศรษฐศาสตร์อย่างหนึ่งคือ ต่างก็จนด้วยกันทั้งคู่ ไม่น่าเชื่อว่าจนกันหมดเลยคือกลุ่มพวกระดับล่างจนเพราะหาหมอกินมื่อ หาได้ไม่พอใช้ พวกนี้คือเกษตรกรผู้ยากไร้ ผู้ขายแรงงาน พวกหาเข้ากินค่า หลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดิน พ่อค้าแม่ขายระดับ ล่างที่ต้องกู้หนี้ยืมสินจากเงินนอกระบบ แล้วก็ข้าราชการ ชันผู้น้อยที่ไม่ค่อยได้รับความเป็นธรรม เงินก็น้อย หัวเดือน ห้ายเดือนไม่ค่อยจะถึง ไม่ค่อยจะชนเดือน พวกนี้จนเพราะ ไม่มี ส่วนพวกข้างบนมีพันล้านหมื่นล้านก็ยังจนแต่มั่น จนต่างกัน ข้างล่างจนเพราะไม่มี ข้างบนจนเพราะ ไม่พอ ต่างก็จนอยู่เหมือนกัน

ปริมาณของบุคคลระดับล่าง ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของ แผ่นดินนั้น เป็นพ่อค้าแม่ค้ารายย่อย เป็นเกษตรกรถึง 80- 90 % แล้วก็ยังข้าราชการชั้นผู้น้อยที่เต็มแผ่นดินอยู่ นี่คือ สิ่งที่ต้องมองให้ชัดว่า พวกที่จนเพราะไม่มีเหล่านี้เป็น ปริมาณมากของแผ่นดิน กลุ่มข้างบนมีปริมาณคนน้อยแต่ว่า แต่ละคนเขยาร์รัฐบาลได้ทั้งนั้นเลย พร้อมทั้งจะเขยาร์รัฐบาล พร้อมทั้งจะทำสารพัดจนกระทั่งเปลี่ยนรัฐบาลได้รัฐบาลได้เลย เหล่านี้อยู่ในระดับบน มีคนไม่มาก แต่ว่าแต่ละคนมีกำลังมาก แล้วก็ส่วนมากจนเพราะไม่รู้จักพอ ในอดีตนั้นเวลาแก้ไข เศรษฐกิจ มักจะแก้ไขไปที่การส่งเสริม ช่วยเหลือกลุ่มที่อยู่ ข้างบนแต่ส่งเข้าไปก็ไม่รู้จักพอ แล้วมักจะลงไม่ถึงข้างล่าง คนส่วนน้อยไม่กี่คนได้รับความช่วยเหลือไป มีมากอยู่แล้ว ก็มีมากขึ้นไปอีก ก็เพราะพวกข้างบนไม่รู้จักพอสักที แล้วเวลาร้องพวกก็ร้องเสียงดังด้วย ในขณะที่พวกข้างล่าง ไม่มีเสียงเรียกร้อง แล้วเพราะอะไรหรือ? เพราะหมดแรง ร้องใกล้ตายแค่ว่าหายใจยังไม่ค่อยมีแรง แล้วจะร้องได้ยังไง เหล่านี้คือพวกที่อยู่ข้างล่าง ถ้าช่วยด้วยการเอาเงินไปใส่ ให้พวกข้างบนสักร้อยล้าน แค่ว่ากระเป๋ามาไปมาเก้าเดียว เดียวร้อยล้านก็หมดแล้ว เขาไปทำอะไรกันที่มาก้า ก็ไปเล่นการพนัน หรือถ้าไม่ไปมาเก๊า ก็ไปแถวปอยเปต ไปแถวระนองก็ได้แต่ถ้าให้เท่าที่ก็ต้องที่ลาสเวกัส มีเท่าไร

ก็หมด ดังนั้นการใส่เข้าไปข้างบนเท่าไร ๆ ก็หมดส่วนพวกข้างล่างก็ตายอย่างเชียด

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ใส่เงินลงไปในกลุ่มข้างล่าง

ทีนี้มาดูว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนให้ทำอย่างไร ทรงสอนให้ใส่ลงไปข้างล่าง แต่มีข้อแม้ว่าต้องคัดคนด้วย ถ้าใส่แบบเหวี่ยงแห เอาพันธุ์พืชไปแจก เอาพันธุ์สัตว์ไปแจก คนแจกยังไม่ทันกลับเลย คนรับแจกกินหมด แหม... เนื้อไก่หวานจัง เอ้อ...ให้เอาไปเลี้ยง คนแจกยังไม่ทันกลับ แก่เชียดกินหมด บอกเนื้อไก่หวานจังซะแล้ว อย่างนี้แก่ เศรษฐกิจไม่ได้

ต้องคัดคน

ดังนั้นพระพุทธองค์ทรงสั่งให้ใส่ข้างล่าง แต่มีข้อแม้ ต้องคัดคนก่อน คัดอย่างไร? ต้องเลือกคนที่ มีศีล มีธรรม แต่ว่าขาดเงินทุน พวกนี้ขาดเงินทุนขาดเทคโนโลยี แต่มีศีล มีธรรม มีความขยัน หมั่นเพียร แล้วก็ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง อย่างนี้ต้องคัดมาแล้วช่วยเขา เมื่อช่วยแล้วจะได้เป็นบุคคลตัวอย่างของพื้นที่ การช่วยอย่างนี้ส่งเข้าไปแล้วไม่หายต่อม

ในสมัยโบราณทำได้ง่าย กษัตริย์ก็ส่งคนไปคัดดูว่าใครดีจริงแล้วก็ช่วยเหลือไป แล้วจะได้เป็นบุคคลต้นแบบ เมื่อพ่อค้าแม่ขายที่ตั้งใจค้าขาย แต่ว่าขาดเงินทุนก็ช่วยไป ข้าราชการชั้นผู้น้อยไม่ได้รับความเป็นธรรม เงินเดือนก็น้อยก็ช่วยไป แต่ที่สำคัญจะต้องคัดก่อนว่าเป็นคนดีมีศีลธรรม เมื่อคัดได้แล้ว เอาเม็ดเงินเข้าไปใส่หรือเอาสิ่งที่ดีควรจะช่วยเหลือเข้าไปใส่ให้ จากนั้นก็มีการติดตามประเมินผล กันเป็นลำดับๆ อย่างนี้ไม่นานข้างล่างก็จะขับเคลื่อนได้ เมื่อข้างล่างขับเคลื่อนได้แล้ว มึงงานทำแล้ว ผลผลิตก็เริ่มเกิดแล้ว เรียกว่าเริ่มได้ผลแล้ว จากนั้นก็ช่วยดึงข้างบนลงมาช่วยกัน อย่างนี้จึงจะได้ความเป็นธรรม ขับเคลื่อนกันไปได้ ข้างล่างขับเคลื่อนแล้ว เริ่มเป็นแล้ว ดึงข้างบนลงมาช่วย การตลาด ช่วยลงมาส่งเสริมในรูปแบบต่าง ๆ มามีส่วนร่วม เพราะเป็นเจ้าของประเทศด้วยกันอย่างนี้จึงจะได้ แต่ว่าในยุคปัจจุบันใครจะมายอมให้คนนั้นคนนี้มาชี้ว่าให้เลือกคนนั้นคนนี้เป็นคนดี ไม่มีใครยอม ได้อย่างเดียวคือต้องคัดเลือกกรรมการหมู่บ้านกันเข้ามาและแน่นอนในหมู่บ้าน ๆ บางหมู่บ้านมีคนดีมาก มีคนเลวน้อย บางหมู่บ้านมีคนดีน้อย มีคนเลวมาก ก็ละ ๆ กันไปก็เป็นวิธีการเลือกแบบ

ประชาธิปไตยที่เรามีอยู่เราก็ต้องยอมรับกันว่าประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่ธรรมาธิปไตย แต่ว่าเป็นสิ่งที่พอยอมรับกันได้ ในบ้านเมืองนี้

1 ตำบล 1 ผลผลิต

เมื่อใส่เม็ดเงินเข้าไปแล้ว พร้อมกำหนดลงไปด้วย 1 หมู่บ้าน 1 ตำบล 1 ผลผลิต หรือ 1 หมู่บ้าน 1 ผลผลิตก็ทำตามที สิ่งหนึ่งที่ได้ทันทีก็คือ เรื่องของการฝึกคนให้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เราพูดกันมานานกว่า อยากให้คนไทยมีความสามัคคี มีความรับผิดชอบต่อบ้านต่อเมือง ถ้ามัวอะไรคือบ่ฝึก ก็ตอบกันไม่ได้ ณ วันนี้ เงินใส่ลงไปหมู่บ้านแล้ว มาช่วยกันรับผิดชอบหน่อย

นี่คือความรับผิดชอบขั้นต้น ถ้ามัวมีโอกาส รั่วไหลมากไหม ตอบได้ว่ามากแต่ถ้าไม่ฝึกก็ไม่เป็นกันเลย ก็ให้ถือว่าเป็นค่าวิชาค่าเรียนก็แล้วกัน

เรื่องต่อไปถ้ากลัวว่ามันจะเสียหายมากจะทำอย่างไร ดีก็ต้องให้กลุ่มการเมืองเข้ามา ใครเป็น ส.ส. เขตนั้นต้องลงมาดู ส. ส. 1 เขต มีลูกบ้านอยู่ ประมาณ 200 หมู่บ้าน ต้องลงมาเยี่ยม เสนาบดี ข้าราชการในระดับสูงรวมทั้ง นักวิชาการ เมื่อวางแผนแล้วต้องลงมาดู ลงมาช่วยกัน ติดตาม โดยเฉพาะในขั้นเริ่มต้น เพราะในหมู่บ้านต่าง ๆ นี้ ระเบียบวิธีการใช้เงินก็ยังไม่ใช้ก็ยังไม่เป็น ผู้มีความรู้ทาง ด้านกฎหมาย สมาคมทนายความ สมาคมนักกฎหมายหรือนักกฎหมายมืออาชีพอะไรก็ตาม ในแต่ละเขต แต่ละจังหวัด ต้องลงไปช่วยกัน ถ้ามัวคุณเป็นเจ้าของประเทศหรือไม่ ถ้าคุณเป็นเจ้าของประเทศ เงินแต่ละล้านคุณมีส่วนเป็นเจ้าของไหม ในหมู่บ้านเหล่านี้คุณเป็นเจ้าของด้วย

ต่อไปก็พวกนักบัญชีทั้งหลาย ต้องไปช่วยดูด้วยว่า จะต้องทำบัญชีอย่างไร เพราะชาวบ้านไม่เป็นกันเลยต้องไปช่วยเขา ไม่ว่าจะเป็นพวกราชภัฏ วิทยาลัย มหาวิทยาลัยในท้องถิ่นแต่ละแห่งต้องลงมาช่วยกันดู ถ้าคุณว่าคุณเป็นเจ้าของประเทศ คุณต้องลงมาช่วยกันให้พอทำกินได้ แต่ถ้าคุณไม่เข้ามาช่วย เม็ดเงินหมู่บ้านละ 1 ล้านก็จะสูญไป แล้วจะโทษใคร ต่อไปก็กลุ่มธุรกิจ คิดว่าช่วยเหลืออะไรได้ในเครือข่ายที่มีอยู่ก็มาช่วยกัน คุณก็เป็นเจ้าของเงิน เจ้าของประเทศเหมือนกัน ถ้ามองโลกในแง่นี้ก็โอเค ช่วยกันไปมิได้บ้าง มีเสียบ้าง เพราะแต่ก่อนนี้ใส่แต่ข้างบนแล้วก็หายจ่อมทุกที แต่บัดนี้ใส่เม็ดเงินเข้าไปข้างล่างแล้ว แต่ก็ขึ้น

แหละทำให้ไวด้วยได้บ้างมันก็ต้องมีเสียบ้างยังดีกว่าใส่ไปข้างบน เพราะเจ็บหายหมดเลย ต่อมาก็หน้าที่ของพระก็คือไปช่วยเทศน์ ช่วยอบรมพวกลูกๆ อย่าให้เกรที่ล้ำค้ำ พระอย่าให้หายเสียเอง นี่ก็กำลังจะลงข้างล่างอีกระลอกหนึ่งที่เรียกกันว่า SML รวมทั้งการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนจะเป็นทุนหรือเป็นหนี้ก็ต้องช่วยกันติดตามดูกันไป

นี่ก็เป็นตัวอย่าง ถ้าลงไปช่วยกันอย่างนี้ โครงการนี้ก็ไปได้ ส่วนว่าจะหวังผลเลิศ 100 % อย่าไปฝันกลางแดด มันไม่ได้หรอก แต่วันนี้ รัฐนาวาไทยเริ่มขยับตัวบ้างแล้ว รู้จักว่าจะมีการฝึกให้รับผิดชอบเบื้องต้นขึ้นส่วนจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จเป็นเรื่องของการติดตาม การประคับประคอง ก็ถือว่าหลักการนี้ วิธีการนี้ใช้ได้ แต่จะประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหน เป็นเรื่องของความร่วมมือที่มีต่อกัน ร่วมมือตั้งแต่การสร้างคนดีขึ้นมาในสังคมว่ามีสัจจะ มีทมะ มีขันติ มีจาคะกันแค่ไหน ร่วมกันที่จะขจัดสิ่งที่ทำลายเศรษฐกิจมากที่สุด

ถึงเวลาแกวักฤดูโลกวันนี้ ด้วยเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (พิมพ์ไทย พุทธสัปดาห์ 25 พฤษภาคม 2543)

ซึ่งสิงห์ขาว (นามแฝง) กล่าวว่า ใครจะคิดว่า ธรรมะของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงประกาศธรรมเมื่อกว่า 2,500 ปีที่แล้ว จะสามารถยืนยงความทันสมัยนำมาใช้ได้กับปัญหาวิกฤติโลกปัจจุบันได้ อย่างไม่ล้าสมัยและเหมาะกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ใครจะคิดว่าวิชาเศรษฐศาสตร์อันพันลึกโอบารเรียนกันจนระดับปริญญาเอกเขียนตำราเต็มห้องสมุดสุดท้ายก็ไม่พ้นวิชาเศรษฐศาสตร์พื้นฐานของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนไว้ จนเป็นอภิมหาอมตะนิรันดร์กาล นี่เป็นภาษามัยใหม่ของวัยรุ่นเปียบเลย นะครับ ผมได้คุยกับนายอันเฟรโด นักการเงินการธนาคารและนักเศรษฐศาสตร์ระดับโลก ที่อยู่ในแวดวงการเงินแนวหน้า ที่เทียมโหดของโลก คุยแล้วเกิดความปลื้มปิติในฐานะที่เป็นชาวพุทธ เพราะนี่ไม่ถึงว่าจะมีนักเศรษฐศาสตร์ในโลกสมัยใหม่ชื่นชมคำสอนของพระพุทธเจ้าของเราและยกย่องว่าเป็นวิชาเศรษฐศาสตร์ที่ลึกซึ้งที่สุด ง่ายที่สุด แต่คนสมัยใหม่ทุกวันนี้ มองข้ามไปและเห็นว่าเป็นเรื่องล้าสมัย ทั้งที่ปัญหาทางโลกทุกยุคทุกสมัย ก็ซ้ำ ๆ กัน วนเวียนเปลี่ยนไปก็รอบ ก็เหมือนกันปัญหาเก่า วิธีการแก้ปัญหาแบบเก่า ๆ เพราะเกิดจากมนุษย์เหมือนกัน วิธีคิดเหมือนกัน อารมณ์เหมือนกัน กิเลสก็เหมือนกัน แล้วมันจะต่างกันตรงไหน ยกเว้นกาลเวลา และรูปแบบปัญหาเท่านั้น

นายอันเฟรโดเสนอแนะว่า ถึงเวลาที่ผู้นำของโลกและนักเศรษฐกิจชั้นนำของโลก ที่จะมานั่งประชุมกันเพื่อยุติปัญหาโลกแตก ที่ทำให้เกิดความระส่ำระสายต่อโลกมนุษย์ การทำลายสิ่งแวดล้อม การเผชิญหน้าด้วยความรุนแรง การเอาเปรียบทางเศรษฐกิจการเงินการค้า

แต่ที่สำคัญ ต้องให้บทบาทผู้นำทางศาสนา และผู้นำจิตศรัทธาชั้นนำเข้าร่วมประชุมด้วย และถ้าจัดให้ยิ่งใหญ่ในระดับสหประชาชาติ เป็นมติของที่ประชุมใหญ่ ถ้าเมื่อไรที่ถึงวันนั้น นั่นคืออรุณรุ่งที่แท้จริงสันติสุขของโลก

การประชุมระหว่างผู้นำแห่งโลกกับผู้นำแห่งจิตศรัทธา ผู้นำศาสนาโดยไม่คำนึงถึงศาสนา ความเชื่อ และจิตศรัทธา การประชุมที่ให้ความเคารพในสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยกความคิดเห็นกันแสวงจรร่วมกันในการสร้างสันติสุขของโลก ซึ่งนายอันเฟรโดกล่าวว่า จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องเกิดจากจิตภายในผู้นำเท่านั้น ซึ่งเป็นความคิดที่ตรงกับท่านลามะกังเซน แห่งอิตาลี ที่เดินทางรอบโลก ใช้เวลานานกว่า 6 ปี เพื่อขยายความคิดเรื่องสันติสุขภายในเท่านั้น ที่จะสร้างสันติสุขภายนอกของโลกได้ เขาอยากเห็นสิ่งนี้เกิดขึ้นทั่วโลก กับทุกศาสนา ทุกความเชื่อศรัทธา และอยากให้เกิดขึ้นพร้อมกันโดยไม่แบ่งแยกกัน ถ้าทั้งโลกทำได้อย่างนี้ โลกจะพลิกผันสู่มิติใหม่แห่งความสงบสุขที่แท้จริง สันติสุขที่เกิดจากการปฏิบัติ มิใช่จากการพูดเสวนาเท่านั้น

เขาจึงอยากตั้งข้อเสนอ 3 ประการต่อที่ประชุมผู้นำโลกและผู้นำศาสนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งเขาอยากให้เกิดขึ้นและแสวงหาผู้ที่จะเป็นผู้จุดประกายให้เกิดขึ้นมานาน คือ

ประการที่หนึ่ง ก็คือการเปลี่ยนกรอบความคิดของผู้นำของโลกว่า สันติสุขจะเกิดขึ้นได้จากภายในเท่านั้น

ประการที่สอง การมองวิกฤติเศรษฐกิจของโลก

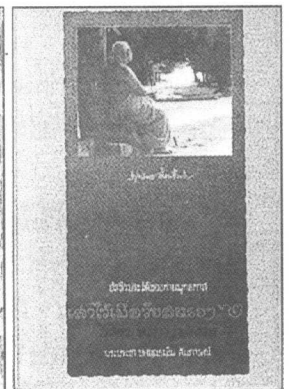
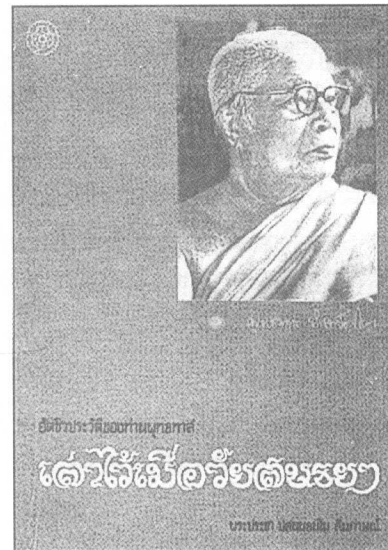
จะต้องมองจากทั้งสองมุม ทั้งจากมุมของโลกแห่งวัตถุและมุมของโลกแห่งวิญญาณ พร้อมไปด้วยกันและเขาเห็นว่า มุมนี้พุทธศาสนาจะได้เปรียบและมีบทบาทที่มีคุณค่าอย่างที่สุดเมื่อเทียบกับทุกศาสนา

ประการสุดท้าย ที่ประชุมจะต้องใช้ความรู้อันกว้างและลึกซึ้งของพุทธศาสนา ซึ่งน่าจะเรียกว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ อันนำมัทศจรรย์ มาประยุกต์ใช้ในโลกรปัจจุบัน การผสมผสาน กลมกลืนระหว่าง 2 โลก ได้อย่างสวยงาม และให้ความคิดใหม่ที่น่าทึ่งที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้จากพระภิกษุสงฆ์ที่ศึกษาลึกซึ้งในพระพุทธศาสนา

ผมฟังแล้วปลื้มที่มีคนเห็นคุณค่าของคำสอนของพระพุทธเจ้ายิ่งกว่าพวกเรา และน่าเสียดาย แม้คนไทยหลายคนที่ดีกว่า เป็นเลิศในพระพุทธศาสนาหลายคน กลับมองไม่เห็น

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ เพชรประเสริฐ เศรษฐศาสตร์แบบพุทธ.
อนุสรณ์ ธรรมใจ กรุงเทพมหานคร 26 มีนาคม 2546.
ฉัตรนคร องคสิงห์ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ 2546
ลายอง ปลั่งกลาง จริยธรรมทางเศรษฐศาสตร์ 2546.

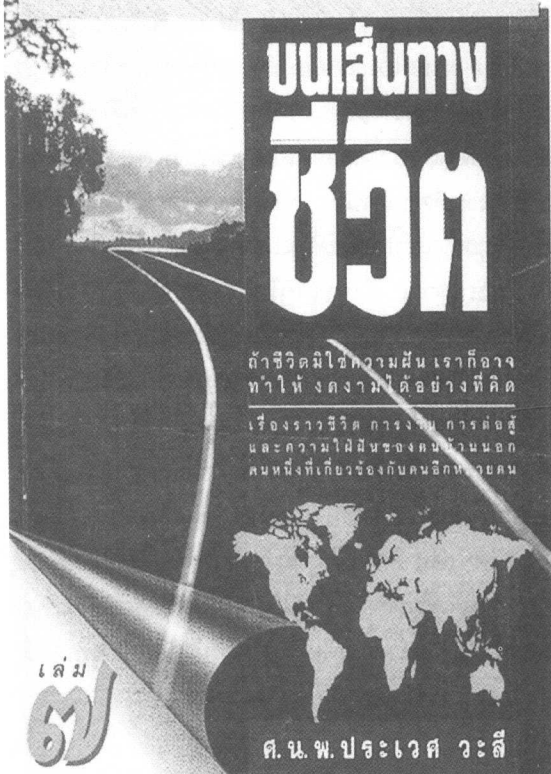

รายงานการวิจัย เรื่องไวยาหารและความคิด จากอัตชีวประวัติของ พุทธทาสภิกขุ และ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี

ปิยะวรรณ สุภารัตน์

การวิจัยเรื่องไวยาหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุและศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนา การวิจัยครั้งนี้เกิดขึ้นจากบริบทความคิดของผู้วิจัยที่ว่า อัตชีวประวัติเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าอย่างมหาศาลต่อผู้ศึกษา โดยเฉพาะอัตชีวประวัติของบุคคลผู้มีประวัติชีวิตอันงดงามและยิ่งใหญ่ ชาติไทยของเรามีประวัติอันยาวนาน มีปราชญ์บุคคลที่ลูกหลานไทยควรจะได้ศึกษาชีวิตและผลงานสืบต่อกันมาทุกยุคทุกสมัยตราบนานนับร้อยปี อัตชีวประวัติของปราชญ์บุคคลเหล่านี้ มีให้ศึกษาอยู่มาก ทั้งบรรพชิตและฆราวาส และในบรรดาอัตชีวประวัติเหล่านั้น มีอยู่ 2 ชุด ที่มีความงดงามทั้งเนื้อหาและภาษา อุดมด้วยความรู้และความคิด เมื่อได้อ่านแล้วรู้สึกประทับใจว่า ได้เสพทิพย์โภชนา ขณะอ่านมีความรู้สึกเอิบอิ่ม ใครที่จะศึกษารายละเอียดเพื่อจะได้เผยแพร่ไปยังผู้อื่นที่มีโอกาสอ่านอัตชีวประวัติ 2 ชุดนี้ ชุดแรกคือ หนังสือเล่าไว้เมื่อวัยสนธยา เล่ม 1 เล่ม 2 และ เล่ม 3 ชุดนี้เป็นอัตชีวประวัติของท่าน พุทธทาสภิกขุ ที่พระประชาปสนธมโม ได้สัมภาษณ์และได้มีการตรวจสอบรายละเอียดต่าง ๆ เป็นอย่างดีกับท่านเจ้าของประวัติ นักวิชาการได้กล่าวยกย่องว่าเป็นอัตชีวประวัติที่สมบูรณ์ที่สุดในบรรณพิภพ ชุดที่สองคือ หนังสือบนเส้นทางชีวิต เล่ม 1-2-3-4-5-6-7 หนังสือทั้ง 7 เล่มนี้ เป็นอัตชีวประวัติของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ที่ท่านเขียนขึ้นมาเพื่อเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของท่าน ตั้งแต่กำเนิดจนถึงช่วงขณะที่ท่านเขียน เป็นหนังสือที่อ่านแล้วจะรู้สึกเพลิดเพลินทั้งในด้านภาษาและเนื้อหา ควรอ่านยิ่งนัก จึงขอนำเสนอรายงานการวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโวหารและความคิดประเภทต่าง ๆ ของพุทธทาสภิกขุ จากหนังสือ เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา เล่ม 1, 2, 3 สัมภาษณ์โดย พระประชา ปสนธมโม
2. เพื่อศึกษาโวหารและความคิดประเภทต่าง ๆ ของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี จากหนังสือ บนเส้นทางชีวิต เล่ม 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 โดย ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี
3. เพื่อศึกษาปริมาณการปรากฏของประเภทโวหาร และความคิด จากอัตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุ และ ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี
4. เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์สำคัญ (Peak experience) ในวัยเด็ก กับศักยภาพในการคิดของบุคคล
5. เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพทางภาษากับศักยภาพทางความคิดของบุคคล
6. เพื่อเปรียบเทียบการนำเสนออัตชีวประวัติ ประเภทการสัมภาษณ์กับประเภท การเขียนโดยเจ้าของประวัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องโวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุ และศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ลำดับแรก คือการศึกษาเอกสารข้อมูลความรู้เรื่องโวหารและความคิดของนักวิชาการทางด้านภาษาและทางด้านจิตวิทยา บันทึกข้อความรู้เหล่านั้นไว้ แล้วนำมาพิจารณาในด้านความหมายของโวหาร ความหมายของความคิด การแบ่งประเภทของโวหาร การแบ่งประเภทของความคิด การให้คำจำกัดความของโวหาร และความคิดประเภทต่าง ๆ ต่อจากนั้นก็เตรียมเรียงข้อความรู้เรื่องโวหารและความคิด ดังปรากฏอยู่ในบทที่ 3 เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาโวหารและความคิดของพุทธทาสภิกขุที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่าไว้เมื่อวัยสนธยา เล่ม 1 เล่ม 2 และเล่ม 3 และพิจารณาโวหารและความคิดของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือบนเส้นทางชีวิต เล่ม 1 เล่ม 2 เล่ม 3 เล่ม 4 เล่ม 5 เล่ม 6 และเล่ม 7

ลำดับที่ 2 คือการศึกษาเอกสารข้อมูลความรู้เรื่อง การเขียนสารคดีชีวประวัติจากหนังสือความรู้เรื่องการเขียน การประพันธ์และหนังสือชีวประวัติบุคคลเพื่อประมวลความรู้เรื่องกลวิธีการเขียนชีวประวัติและอัตชีวประวัติ ลักษณะสำคัญและประโยชน์ของการอ่านวรรณกรรมประเภทนี้ แล้วนำมาพิจารณาว่ามีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของหนังสือเล่าไว้เมื่อวัยสนธยาและหนังสือบนเส้นทางชีวิตหรือไม่ ซึ่งพบว่าหนังสืออัตชีวประวัติทั้งสองชุดนี้มีคุณลักษณะของหนังสือชีวประวัติที่สมบูรณ์และครบถ้วน

ลำดับที่ 3 คือการศึกษาวรรณกรรมที่เป็นผลงานประพันธ์ของพุทธทาสภิกขุและศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี แล้วประมวลโวหารและความคิดของบุคคลทั้งสองไว้ และได้นำมาใช้เป็นแนวเทียบในการจัดหมวดหมู่โวหารและความคิดที่ได้จากการวิเคราะห์หนังสือเล่าไว้เมื่อวัยสนธยาและหนังสือบนเส้นทางชีวิต

ลำดับที่ 4 ศึกษาเอกสารประเภทหนังสือ บทความงานวิจัยที่บุคคลทั้งหลายได้แสดงทัศนะด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านศิลปะการใช้ภาษาและการแสดงความคิดของพุทธทาสภิกขุและศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี แล้วนำมาจัดหมวดหมู่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์โวหารและความคิดของบุคคลทั้งสอง

ลำดับที่ 5 สร้างแบบบันทึกการอ่าน เพื่อการวิเคราะห์โวหารและความคิดประเภท ต่าง ๆ ประกอบด้วยแบบบันทึก บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร อธิบายโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร อุปมาโวหาร อภิปรายโวหาร ความคิดวิเคราะห์ ความคิดรวบยอด ความคิดสังเคราะห์ ความคิดละเอียดละออ ความคิดอย่างมีเหตุผล ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดอเนกนัย ความคิดริเริ่ม จินตนาการ ความคิดแก้ปัญหา ความคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์ และความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ดังปรากฏในภาคผนวก

ลำดับที่ 6 อ่านวิเคราะห์หนังสือเล่าไว้เมื่อวัยสนธยาตามลำดับเล่ม 1 เล่ม 2 และเล่ม 3 แล้วบันทึกข้อความที่มีลักษณะสอดคล้องกับประเภทของโวหารและความคิด ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในรายงานการวิจัยบทที่ 3 และอ่านวิเคราะห์หนังสือบนเส้นทางชีวิต เล่ม 1 เล่ม 2 เล่ม 3 เล่ม 4 เล่ม 5 เล่ม 6 และเล่ม 7 แล้วบันทึกข้อความที่มีลักษณะสอดคล้องกับประเภทของโวหารและความคิด ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในรายงานการวิจัยบทที่ 3 เช่นกัน

อนึ่ง ข้อความที่บันทึกไว้นี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงโวหารและความคิดของบุคคลทั้งสองนี้แล้ว ยังบอกให้ทราบถึงคุณลักษณะด้านอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการอภิปรายผลตามข้อสมมติฐานการวิจัยด้วย

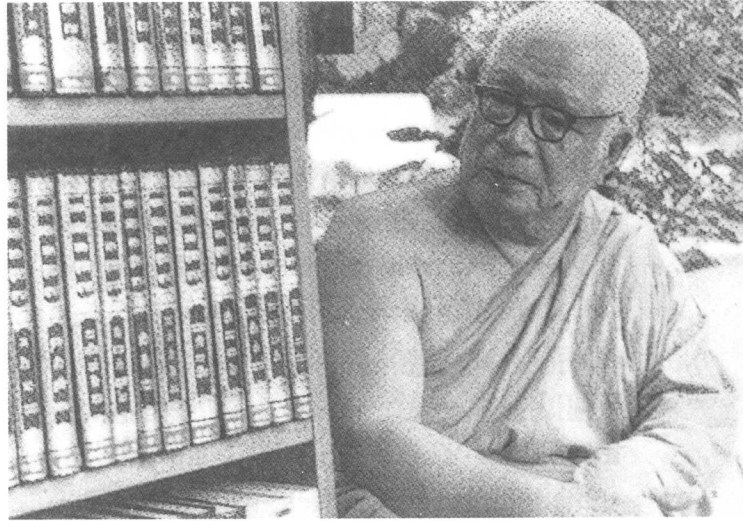
ลำดับที่ 7 ผู้วิจัยได้ประมวลโวหารและความคิดทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์หนังสือเล่าไว้เมื่อวัยสนธยาเล่ม 1 เล่ม 2 เล่ม 3 และหนังสือบนเส้นทางชีวิต เล่ม 1 ถึงเล่ม 7 แล้วนำมาเรียบเรียงกำหนดลำดับหมายเลขของโวหารและความคิดตามลำดับเล่มหนังสือ ดังปรากฏอยู่ในรายงานวิจัยบทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ลำดับที่ 8 ผู้วิจัยได้จัดทำตารางแสดงปริมาณของโวหารและความคิดประเภทต่าง ๆ จากอัตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุ และตารางแสดงปริมาณของโวหารและความคิดประเภทต่าง ๆ จากอัตชีวประวัติของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี

ลำดับที่ 9 ผู้วิจัยได้ประมวลปริมาณของโวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุ แล้วบันทึกลงในตารางที่สร้างขึ้นแยกออกเป็นหนังสือเล่าไว้เมื่อวัยสนธยาเล่ม 1 เล่ม 2 และเล่ม 3 แล้วประมวลผลรวมของโวหารและความคิดทั้งหมด ดังตารางที่ปรากฏอยู่ในบทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ลำดับที่ 10 ผู้วิจัยได้ประมวลปริมาณของโวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี แล้วบันทึกลงในตารางที่สร้างขึ้น แยกออกเป็นหนังสือ บนเส้นทางชีวิต เล่ม 1 เล่ม 2 เล่ม 3 เล่ม 4 เล่ม 5 เล่ม 6 และเล่ม 7 แล้วประมวลผลรวมของโวหารและความคิดทั้งหมด ดังตารางที่ปรากฏอยู่ในบทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ลำดับที่ 11 ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการศึกษาอัตชีวประวัติตามข้อสมมติฐานที่กำหนดไว้ในบทที่ 1 โดยอภิปรายแยกออกเป็นหัวข้อ ๆ ประกอบด้วยคุณค่าของโวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุ ความสัมพันธ์ระหว่างโวหารและความคิดของพุทธทาสภิกขุ ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์สำคัญในวัยเด็กกับศักยภาพในการคิดของพุทธทาสภิกขุ กลวิธีการเขียนอัตชีวประวัติที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่าไว้เมื่อวัยสนธยาเล่ม 1 เล่ม 2 และเล่ม 3 คุณค่าของโวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ความสัมพันธ์ระหว่างโวหารและความคิด

ของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในวัยเด็กกับศักยภาพในการคิดของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี และกลวิธีการเขียนอัตชีวประวัติที่ปรากฏอยู่ในหนังสือบนเส้นทางชีวิตเล่ม 1 เล่ม 2 เล่ม 3 เล่ม 4 เล่ม 5 เล่ม 6 และเล่ม 7

ลำดับที่ 12 ผู้วิจัยได้ทบทวนและประมวลผลการดำเนินการวิจัยเรื่องโวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุ และศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี แล้วสรุปข้อเสนอแนะเพื่อก่อเกิดคุณานุประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษางานวิจัยในลักษณะนี้ในโอกาสต่อไป

ผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องโวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุ และศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี นั้น ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ 6 ประการ คือ **หนึ่ง** นักคิด นักเขียนที่มีความสามารถย่อมแสดงชั้นเชิงทางโวหารและความคิดไว้ในวรรณกรรมที่ท่านผู้นั้นได้สรรค์สร้างขึ้นทุกชิ้นงาน **สอง** งานเขียนประเภทอัตชีวประวัติย่อมแสดงชั้นเชิงทางโวหารและความคิดของเจ้าของประวัติไว้เช่นเดียวกับผลงานประเภทอื่นของท่านผู้นั้น **สาม** นักคิด นักเขียนที่มีความสามารถทั้งบรรพชิตและฆราวาสย่อมมีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมและพัฒนาสังคมให้เจริญรุ่งเรืองและร่มเย็นเป็นสุข **สี่** อัตชีวประวัติทั้งประเภทบันทึกการสัมภาษณ์และประเภทเจ้าของประวัติบันทึกด้วยตนเองย่อมไม่มีความแตกต่างในการแสดงชั้นเชิงทั้งทางด้านโวหารและความคิด **ห้า** ประสบการณ์สำคัญในวัยเด็กมีความสัมพันธ์กับศักยภาพในการคิดของบุคคล และ **หก** ศักยภาพทางภาษาของบุคคล มีความสัมพันธ์กับศักยภาพทางความคิด

ผลการวิจัยครั้งนี้ปรากฏผลสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ทั้งหกประการ ดังรายงานอภิปรายผลที่ได้กำหนดแยกออกเป็น หัวข้อต่าง ๆ ตามลำดับคือ

คุณค่าของโวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุ

ความสัมพันธ์ระหว่างโวหารและความคิดของพุทธทาสภิกขุ

ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์สำคัญในวัยเด็กกับศักยภาพในการคิดของพุทธทาสภิกขุ

กลวิธีการเขียนอัตชีวประวัติที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่าไว้เมื่อวัยสนธยา เล่ม 1 เล่ม 2 และเล่ม 3

คุณค่าของโวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี

ความสัมพันธ์ระหว่างโวหารและความคิดของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี

ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์สำคัญในวัยเด็กกับศักยภาพในการคิดของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี และ

กลวิธีการเขียนอัตชีวประวัติที่ปรากฏอยู่ในหนังสือบนเส้นทางชีวิต เล่ม 1 เล่ม 2 เล่ม 3 เล่ม 4 เล่ม 5 เล่ม 6 และเล่ม 7 ดังนี้

คุณค่าของโวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของ พุทธทาสภิกขุ

ความสามารถในการใช้โวหารในการเขียนอัตชีวประวัติตลอดจนหนังสือประเภทอื่น ๆ ย่อมทำให้ผู้อ่านหรือผู้ศึกษาได้รู้เรื่องราวต่าง ๆ อย่างละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้เขียนสามารถใช้โวหารเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพของสังคม ผู้ศึกษาจะได้มองเห็น เหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต ซึ่งจะไม่สามารถหาดูได้อีกแล้วในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น เมื่อท่านพุทธทาส ได้พรรณนาธรรมชาติของสระน้ำใหญ่ที่สวนโมกขพลาราม ท่านได้เล่าว่านกเปิดน้ำมาทำรัง วางไข่ ท่านพายเรือค่อย ๆ ดูนกเปิดน้ำ บางทีไปเจอรังที่ทำขึ้นด้วยผอยหญ้าแห้งของกระจุดเป็นพวงใหญ่ เห็นแม่นกเปิดน้ำกกไข่นกกกไข่ในน้ำ น้ำตรงนั้นจะอุ่นเป็นพิเศษ เมื่อลองคลำดูพบว่าน้ำอุ่น จนลูกออกมาได้ ออกลูกได้กระทั่งในน้ำเหมือนสัตว์น้ำเลย (พรรณนาโวหาร 2.3)

ท่านพุทธทาสมีความสามารถในการใช้ถ้อยคำง่าย ๆ และบางคำก็เป็นภาษาถิ่น แต่เมื่อใช้แล้วผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายได้อย่างชัดเจน เช่น ข้อความที่ว่า “เมื่อไม่นานนี้มีรถมาคว่ำแถวนี้ มันปอกเปลือกปอกกางเกงไปหมด” (สาธกโวหาร 5.2)

นอกจากนั้นท่านพุทธทาสยังมีความสามารถในการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ โดยเฉพาะเมื่อท่านอธิบายเรื่องใดจะสามารถทำให้ผู้อ่านได้มองเห็นทั้งภาพและลำเนียงเรื่องในจิตได้ เช่น ท่านกล่าวถึงรถรางว่า สมัยนั้นเสียงรถมีแล้ว โดยเฉพาะเสียงรถรางดังกลิต ๆ ๆ ๆ โกล้งกล้าง กลิต ๆ ๆ ๆ (สาธกโวหาร 5.5)

ท่านพุทธทาสมีความสามารถในการใช้ภาษาแสดงธรรมได้อย่างประณีต ปาฐกถาธรรมของท่านสามารถนำมาเรียบเรียงพิมพ์เป็นหนังสือได้ทันที ดังที่ท่านได้แสดงเจตนาไว้ว่า ในใจจริงก็เพียงว่าให้ได้เทศน์แล้วให้ได้พิมพ์หนังสือขึ้นเท่านั้น (คิดเหตุผล 5.16)

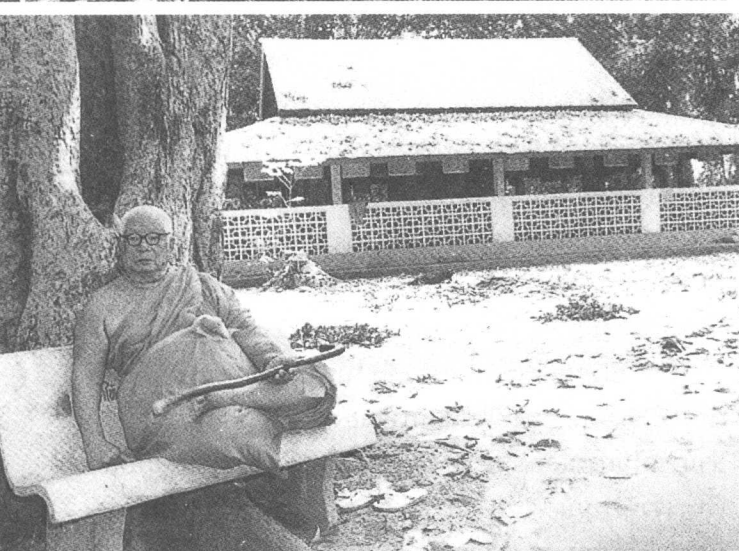
ท่านพุทธทาสมีหลักการใช้โวหารในการแปลหนังสือคือให้ฟังถูก ฟังง่าย และชัดเจนในภาษาไทย เน้นความตรงตามบาลี อ่านแล้วเข้าใจได้เองทันที (คิดเหตุผล 5.12)

ในการคิดและการเขียนเรื่องใด ๆ ท่านพุทธทาสจะมีความประณีตอย่างยิ่ง และการดำเนินงานทุกอย่างล้วนแต่มีเหตุผลชัดเจน เช่น การที่ท่านศึกษาคัมภีร์ไบเบิลนั้นก็เพื่อจะรู้ว่า ฝรั่งเศสคิดอย่างไรในเรื่องนั้น ๆ (คิดเหตุผล 5.22)

ในการอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ท่านพุทธทาสยึดความคิดที่เป็นอิสระของท่านเอง (คิดเหตุผล 5.23) ท่านจะเตรียมเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยความเข้าใจของท่านเองทั้งสิ้น ท่านพุทธทาสได้เขียนหนังสือในลักษณะสำนวนสวนโมกข์ขึ้นโดยยึดเอาความเข้าใจของผู้อ่านเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะท่านคิดว่าเป็นสิ่งที่น่าทำ (คิดสร้างสรรค์ 6.8)

ท่านพุทธทาสมีหลักสำคัญในการเขียนหนังสือคือเพื่อให้ได้เปิดเผยสิ่งที่คนส่วนใหญ่ยังไม่รู้ ท่านมีความสามารถในการแสดงโวหารได้หลายลักษณะ สอดคล้องกับเรื่องราวที่ท่านนำเสนอ ท่านมีศิลปะในการใช้คำพูดยั่วล้อบุคคล ที่ผู้อ่าน ๆ แล้วได้รับอารมณ์สออย่างแท้จริง และผู้ที่ถูกกล่าวถึง ก็จะไม่รู้สึกถูกด่าทอ เช่น เมื่อท่านเล่าชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านหมู่หนึ่งว่าไม่มีวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต การปรุงอาหารถ้าใช้ปลาก็ใช้ปลาทั้งตัว ท่านใช้

“ยุคที่วัดถูกก้าวหน้า คนทั้งโลก ไม่เฉพาะในประเทศไทย หลงแต่ความสุข ความก้าวหน้า มีความเจริญแบบใหม่ทางวัดถูกก็เกิดขึ้นแก่ตัว เกิดเกลียดศาสนา เกลียดสิ่งที่มีนัยตรงกันข้าม เห็นศาสนาเป็นเรื่องขัดคอ ในเรื่องความเสวยสุข”

“ไปกวาดฝุ่น ทำตุ๊กตาสักตัวสิ”

คำพูดว่า “แหมวันนี้กินแกงปลาทรงเครื่องอีกแล้ว คือปลาที่ไม่ได้ตกแต่งอะไร แกงทั้งหัว ทั้งหาง ทั้งครีบและทั้งเกล็ด” อีกทั้งไม่กวาดบ้านเรือน จนท่านล้อว่า “ไปกวาดฝุ่น ทำตุ๊กตาสักตัวสิ” (สาธกโวหาร 5.6)

โวหารมีความสัมพันธ์กับความคิด การที่บุคคลมีความสามารถในการใช้โวหาร ย่อมทำให้บุคคลมีความกล้าหาญในการแสดงความคิด เพราะเมื่อแสดงความคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปแล้ว ก็สามารถแสดงให้ผู้อื่นเข้าใจได้ว่ามีความมุ่งหมายเช่นไรในการแสดงความคิดเหล่านั้น เช่น เมื่อครั้งท่านพุทธทาสไปปราศรัยที่พุทธสมาคมท่านได้กล่าวว่า พระอภิธรรมไม่ได้อยู่ในรูปของพุทธวจนะ เป็นถ้อยคำที่เรียบเรียงขึ้นใหม่ คำกล่าวนี้นี้มีผู้ไม่เข้าใจความหมายกันมาก ท่านต้องชี้แจงว่า ท่านมีความมุ่งหมายจะบอกว่า อภิธรรมไม่ได้อยู่ในรูปคำตรัสแบบพุทธวจนะ มีผู้เอาหลักธรรมไปร้อยกรองในรูปแบบอภิธรรม (อธิบายโวหาร 3.24)

ด้วยความรอบรู้ในสหวิทยาการ ทำให้ท่านพุทธทาสสามารถแสดงความคิดได้หลากหลายประเภทของความคิด และหลากหลายลักษณะของการคิด ซึ่งสิ่งนี้เองที่ส่งเสริมให้ท่านพุทธทาสได้รับการยกย่องว่าเป็นนักปราชญ์แห่งเอเชียและได้รับการเคารพนับถืออย่างสูง ทั้งในด้านคุณลักษณะและวิทยาการของท่าน ดังประจักษ์ชัดแจ้งในหนังสืออันเป็นผลงานจำนวนมหาศาลของท่าน ท่านมีความคิดที่ชัดเจนในเรื่องการดำเนินชีวิตในสังคมว่า “เพราะเราขอมเล็กจึงไม่กระทบใคร” (คติวิเคราะห์ 1.14) ท่านมีความเข้าใจจิตมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ดังข้อความที่ว่า “ยุคที่วัตถุก้าวหน้า คนทั้งโลกไม่เฉพาะในประเทศไทย หลงแต่ความสุขความก้าวหน้า มีความเจริญแบบใหม่ทางวัตถุ ก็เกิดเห็นแก่ตัว เกิดเกลียดศาสนา เกลียดสิ่งที่มันตรงกันข้ามเห็นศาสนาเป็นเรื่องขัดคอในเรื่องความเสวยสุข” (คติวิเคราะห์ 1.34) และ “เราเป็นผู้ใหญ่ขึ้นเท่าไร ความอดทนอดกลั้นต้องมีมากขึ้นเท่านั้น” (คิตรบวยอด 2.25)

ความเข้าใจจิตใจมนุษย์นั้นมีผลเชื่อมโยงถึงความเข้าใจโลก มีข้อความหลายข้อความในอัตชีวประวัติของท่านที่แสดงความเข้าใจโลกอย่างถ่องแท้ คือ “เดี๋ยวนี้มันไม่มีอะไรแปลกมันอย่างนั้นเอง” (คิตรบวยอด 2.29) “เป็นอยู่อย่างธรรมดา เพื่อให้จิตใจเกลี้ยง ช่วยให้จิตใจเหมาะแก่ที่จะเข้าใจธรรมชาติ” (คิดละเอียดละออ 4.27) “มันไม่รู้ว่าในโลกนี้ต้องมีเรื่องสมมติ เรื่องปฏุชน” (คติวิจารณ์ญาณ 12.15) และ “เราก็ไม่เคยผิดหวังเรื่องใคร เพราะเราไม่ได้หวังอะไร” (คติวิจารณ์ญาณ 12.17)

ท่านพุทธทาสมีความนิยมธรรมชาติและมีความเข้าใจธรรมชาติอย่างชัดเจน ดังคำกล่าวของท่านที่ว่า “เราชอบธรรมชาติอันรื่นรมย์ เกลี้ยงเกลา เมื่อเที่ยวทะเล เคยเห็นภาพวิวต่าง ๆ เห็นอะไรที่มีอยู่ก็อาศัยสิ่งนั้น เลยมาจัด (ลานหินโค้ง) ให้มันกลมกลืนเกลี้ยงเกลา” (จินตนาการ 9.3) ท่านได้เล่าธรรมชาติของสัตว์บางชนิดว่า “เลื่อมมันไม่มีเจตนา ผืนธรรมชาติที่จะกัดคนเลย รู้สึกว่ามันจะเกรงขาม เพราะคนเดินสองขา สูงได้ขึ้นมาได้ เลื่อมมันเดินต่ำเตี้ย (คิดวิเคราะห์ 1.21) “สัตว์นั้น ถ้าเราแสดงอาหารมัน มันก็เป็นมิตร” (คิดรวบยอด 2.16) และ “ปลาทั้งสองประเภท อนาคตริกแบบหนึ่ง อคาริกแบบหนึ่ง คือเคลื่อนที่เรื่อยไม่อยู่ประจำ และชนิดหวังที่อยู่อาศัย ใครภายนอกรุกไล่ไม่ได้” (คิดละเอียดละออ 4.19)

ในด้านศาสนา ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ในอัตชีวประวัติบางข้อความ เช่น “เราอยู่เป็นพระ พุทธอะไรสักคำหนึ่ง คนยังสนใจ มันเป็นประโยชน์แก่ประชาชนและเพื่อนมนุษย์ (คิดวิเคราะห์ 1.35) “ไปหาพระธรรมที่อินเดียเป็นเรื่องบ้า ต้องหาในตัวเรา ในจิตใจของเรา ยิ่งไปอินเดียก็ยิ่งไม่พบ” (คิดรวบยอด 2.15) และ “การทำอะไรก็ตาม ถ้ามันมีปัญหา มีความเฉลิยฉลาดกันบ้าง จะมองเห็นแง่ของธรรมะเสมอ มองเห็นความเป็นเช่นนั้นเองของมนุษย์ทั้งหลาย” (คิดวิจารณ์ญาณ 12.33)

ในด้านพัฒนาสังคมนั้น ท่านพุทธทาสกล่าวว่า “ถ้าจะบุกเบิกพื้นที่ออกไป ก็ใช้วัดเป็นเครื่องนำหน้า ทำให้ได้ผลสำเร็จมาก จะบุกบ้านเบิกเมือง ให้ใช้วัดนำหน้าเป็นหัวหอ” (คิดสังเคราะห์ 3.5)

นอกจากนั้นท่านพุทธทาสยังได้แสดงความคิดเห็นด้านคหกรรมศาสตร์ ซึ่งชวนให้พิศวง ในความสามารถด้านนี้ของท่านเป็นอย่างยิ่ง เช่นข้อความที่ว่า “การปรุงอาหารทั้งคาวและหวานต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน โดยเฉพาะของหวานต้องประกอบด้วยแป้ง น้ำมัน และน้ำตาล” (คิดรวบยอด 2.2) อย่างเรื่องการทำอาหารอร่อย ที่ว่าเป็นศิลปะนี้มันจะต้องประกอบด้วยสามส่วนเสมอ คือ ต้องมีเนื้อหรือผัก ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกแกง แล้วก็ต้องมีเครื่องแกงที่จะทำให้สิ่งถูกแกงนั้นมีรสอร่อย แล้วก็มันน้ำมันคือน้ำกะทิที่ทำหน้าที่ระบายเครื่องแกงออกมาแล้วผสานเข้าไปในเนื้อหรือผักที่ถูกแกงนั้น” (คิดสังเคราะห์ 3.1)

การศึกษาอัตชีวประวัตินี้ ผู้ศึกษามีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้ได้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตของบุคคล แต่อัตชีวประวัติที่ได้ผ่านการเรียบเรียงมาแล้วอย่างดี ย่อมให้คุณค่าแก่ผู้อ่านทั้งด้านโวหารและความคิดอย่างอนงอนันต์

ความสัมพันธ์ระหว่างโวหารกับความคิดของพุทธทาสภิกขุ

การศึกษาหนังสือเล่าไว้เมื่อวัยสนธยา เล่ม 1 เล่ม 2 และ เล่ม 3 ทำให้ผู้ศึกษา ได้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างโวหารกับความคิดของท่านพุทธทาสได้อย่างชัดเจน โดยท่านพุทธทาสได้กล่าวถึงวิธีการเขียนหนังสือของท่านว่า เป็นผลมาจากการอ่าน อ่าน ๆ นึก ๆ คิด ๆ และจำ ๆ ไว้ เมื่อเวลาจะพูด ท่านจะมีความตั้งใจแรงขึ้น แล้วแบ่งออกมาเป็นธรรมดา คือเมื่ออ่านอะไรแล้ว ก็จำไว้มาก ๆ เวลาต้องการจะใช้ก็แบ่งออกมา ความคิดเหล่านั้นผุดออกมาเอง โดยไม่ได้เจตนา เพราะมีเหตุปัจจัยสมบูรณ์อยู่แล้ว เช่น ขณะเดินบิณฑบาตก็เกิดความคิดผุดขึ้นมา ท่านต้องบันทึกลงในฝ่ามือ เมื่อกลับจากบิณฑบาตก็ลอกลงสมุด (อธิบายโวหาร 3.20)

ท่านพุทธทาสจะคิดทุกอย่าง อย่างถี่ถ้วนก่อนจะแสดงโวหารออกมา และท่านจะระวังไม่ให้มีข้อผิดพลาด ท่านคิดอย่างถี่ถ้วน ความรู้ทั้งหลายของท่านนั้นได้จากการอ่าน การค้นคว้า และการทดลอง หรือได้จากการประพฤติปฏิบัติที่มีการรับรองแล้ว และมีบางประการที่ต้องอนุมาน ในขณะที่ท่านเขียนท่านจะมุ่งประโยชน์ต่อผู้อ่านเป็นสำคัญ (อธิบายโวหาร 3.21)

ความสามารถในการคิดเชื่อมโยงและคิดเปรียบเทียบทำให้ท่านพุทธทาสสามารถแสดงโวหาร อธิบายลักษณะสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน เช่น ท่านได้อธิบายปลาดีสกลปอมปาตัวว่า “บ้านเดิมของมันอยู่ที่อเมซอน เป็นปลาชนิดที่อยู่ในระหว่างต้นอ้อที่เกิดอยู่ในบึง ตัวมันจึงแบนเหมือนจาน เขาจึงเรียกดีสกลที่แปลว่าจานนั่นแหละ” (อธิบายโวหาร 3.26)

ในการที่ท่านพุทธทาสจะอธิบายเรื่องใดก็ตาม โดยเฉพาะการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม ท่านพุทธทาสจะคิดอย่างละเอียด ให้ความคิดกระจ่างและชัดเจน แล้วท่านจึงอธิบายสิ่งนั้น ๆ เช่น ท่านอธิบาย สติ ว่า สติ

“เราเป็นผู้ใหญ่ขึ้นเท่าไร ความอดทนอดกลั้น ต้องมีมากขึ้นเท่านั้น”

แปลเป็นไทยว่าระลึกได้ แต่ตัวศัพท์แท้ ๆ แปลว่าเล่นไปอย่างรวดเร็ว เหมือนกับลูกศร กิริยาของลูกศรเรียกว่าสติ เล่นไปอย่างรวดเร็วเพื่อเอาความรู้มา ไปถึงความรู้มา ทันกับเหตุการณ์นั้น ๆ ความรู้ที่เรียกว่าปัญญา ปัญญากลายเป็นสัมปชัญญะ รู้ลึกทั่วทั้งพร้อมในทุกแง่ทุกมุมกับอารมณ์นั้น ๆ (เทศนาโวหาร 4.6)

ท่านพุทธทาสมีความสามารถในการคิดค้นคำขึ้นมา ใช้แทนความคิดสำคัญ ๆ ในพุทธศาสนา ท่านสามารถใช้คำพยางค์เดียวหรือสองพยางค์ แทนความคิดสำคัญ ๆ ได้ เช่น การใช้ คำว่า ตัวกู ของกู กิน กาม เกียรติ สะอาด สว่าง สงบ (คิดสร้างสรรค์ 6.17) และได้มีการใช้คำเหล่านี้กันอย่างแพร่หลายด้วย การที่ท่านพุทธทาสมีความคิดสร้างสรรค์ในการใช้ภาษาโดยใช้หลักการใช้ภาษาที่เรียบง่าย ทำให้ท่านเคยคิดที่จะไม่ใช้คำราชาศัพท์ด้วยเหตุผลว่า ‘รุ่มร่าม’ แต่ท่านก็คิดต่อไปว่า ท่านจะไม่ใช้ไม่ได้เพราะว่าเป็นกฎเกณฑ์ในโลก ท่านจึงใช้ แต่ใช้อย่างไม่ติดยึด (คิดนอกกรอบ 7.16)

การที่ท่านพุทธทาสเป็นพระภิกษุที่มีความคิดละเอียดละออ ทำให้ท่านมีความสามารถในการสืบสวน และตรวจสอบความคิดของตนเอง ทำให้ท่านสามารถแสดงโวหารเพื่อแสดงความคิดเหล่านั้นออกมาได้อย่างประณีตและชัดเจน ดังเช่นเมื่อท่านกล่าวถึงความคิดของท่านในการมุ่งมั่นที่จะดำเนินชีวิตในร่มกาสาวพัสตร์ว่า การห่วงญาติพี่น้อง เพื่อน และศิษย์ เป็นการทลายความสำเร็จแห่งการค้นหาความสุขและความบริสุทธิ์ ซึ่งท่านตั้งใจพยายามจะหามาให้แก่อุปถัมภ์และพี่น้อง ที่มีความรู้สึกห่วงใยท่านนั่นเอง การคิดเช่นนี้ทำให้ท่านมีความรู้สึกนึกคิดที่อิสระและสามารถดำเนินการต่าง ๆ ตามความมุ่งหวังของท่านได้ (พรรณนาโวหาร 2.2)

ท่านพุทธทาสเป็นพระภิกษุที่มีความพร้อมสมบูรณ์ทั้งความคิดและโวหาร คือเมื่อท่านมีความคิดเรื่องใดก็สามารถแสดงออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของท่านได้ด้วยปรีชาญาณในการใช้โวหารของท่าน ลักษณะเช่นนี้เห็นได้ชัดในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นเรื่องต่าง ๆ และถึงแม้ว่าเรื่องเหล่านั้นจะยากเพียงใด ท่านก็สามารถแสดงโวหารอภิปรายให้บุคคลต่าง ๆ เข้าใจความคิดเหล่านั้นได้ด้วยอย่างเช่นเมื่อท่านกล่าวถึงการสืบสกุลว่า “การสืบสกุลที่ชอบอ้างถึงกันนั้นมันสืบสกุลด้วยธรรมะไม่ได้สืบสกุลความดีด้วยธรรมะในทางนามธรรมภาษาธรรมดีกว่าเรื่องโลก ๆ ดิบ ๆ เช่นว่า

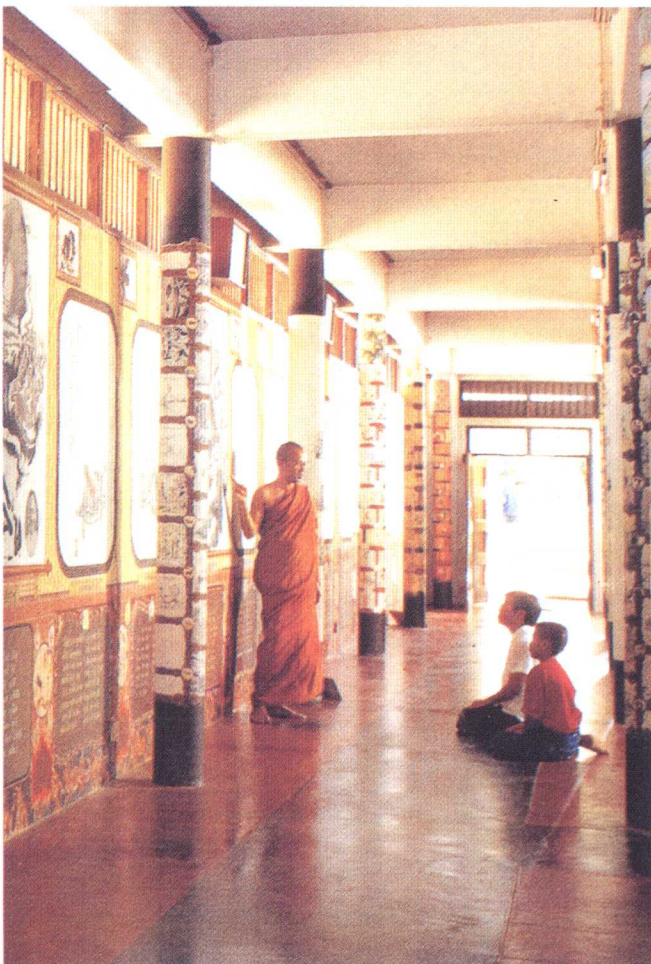
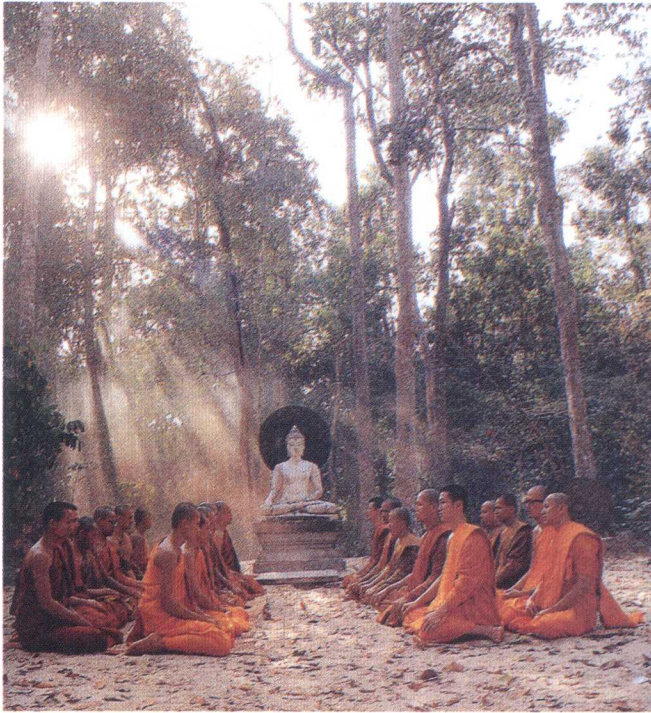
ใครรู้จัก ลูกหลานของเช็กสเปียร์บ้าง เตือนนี้ไม่มีใครรู้จัก ที่นี้พระพุทธเจ้าท่านสืบสกุลด้วยตัวท่านเอง ไม่สืบทางบุคคลทางสายโลหิต สกุลของพระพุทธเจ้าเตือนนี้ไม่รู้อยู่ที่ไหนแล้ว แต่สกุลในทางธรรมะของท่าน ยังอยู่ สกุลด้านคุณธรรมนี้จริงกว่า แน่นอนกว่า” (อภิปรายโวหาร 7.11)

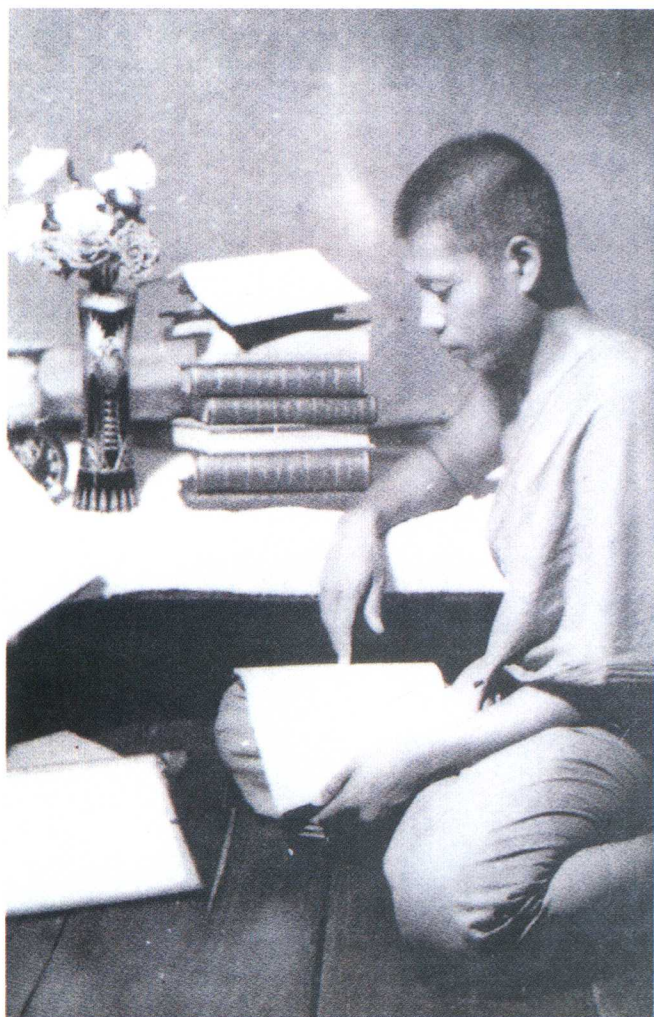
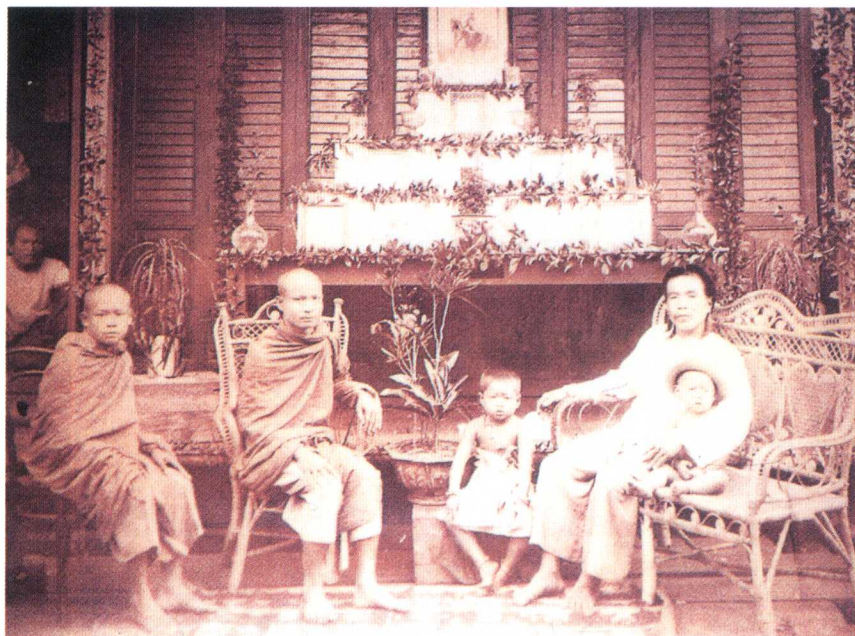
ท่านพุทธทาสจะใช้ความคิดในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ อยู่เสมอ ท่านจะไม่ใช้เพียงแต่ความรู้เท่านั้น ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า “เรามันไม่ได้อาศัยแต่ความรู้บ้านลิ้นอาศัยความคิดนึก การใช้เหตุผล วิธีการใช้เหตุผลหรือเหตุผลที่ยังไม่มีใครรู้สึกกัน” (คิดวิเคราะห์ 1.17)

ท่านพุทธทาสมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์โดยประสานระหว่างความสามารถทางภาษากับศักยภาพทางการคิด โดยเฉพาะการตั้งชื่อสวนโมกขพลารามนั้น ท่านได้อธิบายว่า “ต้นโมกกับต้นพลา เอาโมกกับพลามาต่อกันเข้า มันก็ได้ความเต็มว่า กำลังแห่งความหลุดพ้น พลังแห่ง ความหลุดพ้น ส่วนคำว่าอารามย่อมธรรมดา แปลว่าที่ร่มรื่น ที่รื่นรมย์” (คิดสร้างสรรค์ 6.7) และท่านพุทธทาสก็สามารถดำเนินการกิจการสวนโมกขพลารามได้ตั้งปณิธานที่ท่านได้แสดงไว้ในกาตั้งชื่อ ได้อย่างสมบูรณ์ภารกิจสำคัญประการหนึ่งของท่านพุทธทาสคือการเขียนหนังสือหนังสือธรรมะ ท่านสร้างหนังสือธรรมะด้วยความประสงค์ที่จะเผยแพร่ความรู้ทางธรรม ที่บุคคลทั่วไปยังไม่รู้ ทั้งด้วยการพูด และการเขียน ด้วยอยากให้มีของใหม่เกิดขึ้นในโลกและในสังคม บางอย่างก็เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว แต่บุคคลอื่นยังไม่สังเกตเห็น เมื่อนำมาประมวลก็เกิดประโยชน์ จึงมีกำลังใจทำของใหม่ขึ้น (คิดสร้างสรรค์ 6.9)

ด้วยความที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างโวหารและความคิดว่า บุคคลที่มีความสามารถทางการคิดย่อมมีความสามารถในการแสดงโวหารด้วย จึงจะสามารถเผยแพร่ความคิดเหล่านั้นไปยังผู้อื่นได้ และทำให้ผู้ศึกษามีความประทับใจที่จะศึกษาความคิดของผู้นั้นต่อไปด้วย

“เพราะเรายอมเล็ก
จึงไม่กระทบใคร”

ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์สำคัญในวัยเด็ก (Peak experience) กับศักยภาพในการคิดของพุทธทาสภิกขุ

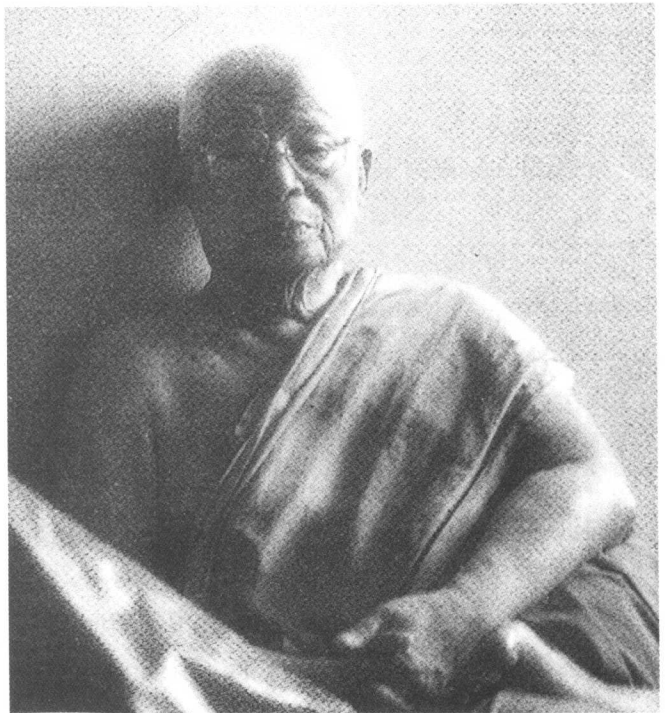
การศึกษาอัตชีวประวัติของท่านพุทธทาสจากหนังสือเล่าไว้เมื่อวัยสนธยา เล่ม 1 เล่ม 2 และ เล่ม 3 นอกจากจะทำให้ได้ทราบถึงประวัติชีวิตของท่านอย่างละเอียดชัดเจนตั้งแต่กำเนิดของท่านแล้ว ด้วยเหตุที่อัตชีวประวัติชุดนี้ เป็นวรรณกรรมที่จัดพิมพ์ขึ้นจากบทสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ คือพระประชา ปสนธมโม โดยธรรมชาติข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้น ถ้าผู้ถูกสัมภาษณ์และผู้สัมภาษณ์ เป็นบุคคลที่รู้จักกันดี ผู้ถูกสัมภาษณ์จะสามารถเล่าเรื่องราวต่าง ๆ จากข้อถามของผู้สัมภาษณ์ด้วยความเต็มใจ และตั้งใจ ทำให้เรื่องราวที่ได้จากการสัมภาษณ์มีรายละเอียดชัดเจน มีทั้งเนื้อหาส่วนที่เป็นเรื่องราว ความรู้สึก และความคิดเห็นอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นในการวิจัยโวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ประการหนึ่งว่า จะทำให้ค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์สำคัญในวัยเด็กกับศักยภาพในการคิดของท่านพุทธทาส หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ประสบการณ์ในวัยเด็กมีอิทธิพลต่อการคิดของท่านพุทธทาส

“เลื่อมมันไม่มีเจตนาฝืนธรรมชาติที่จะกัดคนเลย รู้สึกว่ามันจะเกรงขาม เพราะคนเดินสองขา สูงได้ขึ้นมาได้ เลื่อมมันเดินต่ำเตี้ย”

ท่านพุทธทาสถือกำเนิดและดำเนินชีวิตในวัยเยาว์จนอุปสมบทที่ตำบลพุมเรียงอำเภอยาไชยจังหวัดสุราษฎร์ธานีดินแดนที่พุทธศาสนารุ่งเรืองอย่างมากในยุคอาณาจักรศรีวิชัยช่วงชีวิตในวัยเยาว์ของท่านได้อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ถึงแม้บ้านเกิดของท่านจะตั้งอยู่ในชุมชนแต่ชุมชนในยุคนั้นยังคงความเป็นธรรมชาติอยู่มาก ท่านได้สัมผัสธรรมชาติป่าเขาลำเนาไพรอย่างแนบชิด เมื่อท่านได้ศึกษาวิชาความรู้ต่าง ๆ ที่กว้างขวาง และลึกซึ้งขึ้น ท่านก็ได้เพิ่มความรอบรู้และความเข้าใจธรรมชาติมาเชื่อมโยงกับข้อมูลความรู้ใหม่ ๆ ทำให้ท่านสามารถเข้าใจความรู้ใหม่ ๆ เหล่านั้นอย่างชัดเจนและรวดเร็ว เช่น เมื่อท่านกล่าวถึงสุรกันทะหรืออาหารมื้อสุดท้ายของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านก็ได้วินิจฉัยว่า สุรกันทะนั้น แท้จริงคือหัวตันบกชนิดหนึ่ง มีมากตามชายทะเล เช่น ที่แหลมชุย ตำบลพุมเรียง (บรรยายโวหาร 1.14)

ช่วงชีวิตในวัยเด็กของท่านพุทธทาสที่ได้อยู่ใกล้ชิดกับมารดา ทำให้ท่านได้สังเกตเห็นการดำเนินชีวิตของมารดา โดยเฉพาะชีวิตในครัวเรือน เช่น ความละเอียดประณีตในการใช้ข้าวของของมารดา ทำให้ท่านพุทธทาส มีอุปนิสัยช่างสังเกต และมีความประณีตละเอียดลออในการคิดในการกระทำ และในการพูดจาเรื่องราวต่าง ๆ ท่านได้กล่าวถึงโยมมารดาว่า มีนิสัยประหยัดยมาก ประหยัดแม้กระทั่งเวลา คือ ขึ้นชื่อว่าเวลาต้องใช้ให้เป็นประโยชน์ เมื่อจะพักผ่อนก็ต้องเสียไปเปล่า ๆ ต้องมีอะไรทำไปด้วยตัวอย่างการประหยัดข้าวของของมารดา เช่น การคันกะหิต้องคันถึงสามครั้ง คือ เมื่อคันไปแล้วสองครั้ง ต้องเอาน้ำมันมาถูนิ้วมือนิ้วเท้า เพื่อจะคันให้ได้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งท่านกล่าวว่าไม่มีบ้านใครทำเช่นนี้ (อธิบายโวหาร 3.1) ลักษณะนิสัยประหยัดยนี้ได้รับทอดมาถึงท่านพุทธทาส ทำให้ท่านมีเจตคติว่าไม่ให้ความสำคัญเรื่องทรัพย์สินเงินทอง ดังที่ท่านกล่าวว่า การดำเนินงานอะไร อย่าทุ่มเทเรื่องเงิน จนหลับหูหลับตาจนเกินกำลังของคนทำงาน ถ้าเกินกำลังจะเดือดร้อนจะล้มเหลว ต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะใช้เงินใช้ทอง (คิดวิจารณ์ญาณ 12.14)

ถึงแม้ท่านพุทธทาสจะเกิดในครอบครัวที่ประกอบการค้าขาย โดยอาชีพของบิดามารดานั้น ไม่มีอิทธิพลส่งเสริมทางด้านการศาสนาแต่ท่านพุทธทาสแต่ท่านก็ยึดถือว่าไม่ว่าจะทำกิจการงานใด ๆ ก็ตาม ต้องทำให้ดี ท่านกล่าวว่าท่านเกิดในตระกูลคนค้าขาย แต่ถ้าไม่ใส่ใจเรื่องกำเนิด

มาพิจารณาเฉพาะด้านนิสัย ท่านมีนิสัยที่อยากจะทำอะไร ๆ ให้ดีกว่าที่ผู้อื่นทำกัน ท่านจึงขยัน ขยันฝึกฝนตนเองทั้งที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องค้าขายเลย (คิดสร้างสรรค์ 6.6) การที่ท่านพุทธทาสได้รับการกวตขันจากบุพการีเมื่ออยู่ในวัยเยาว์ทำให้ท่านมีคุณลักษณะทั้งดงามทั้งในด้านความคิดและการใช้ภาษา อีกทั้งการได้เห็นตัวอย่างความดีงามของสมภารวัด ซึ่งเป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติของท่าน ท่านพุทธทาสเป็นภิกษุที่มีความเพียรในการศึกษา ค้นคว้าในการพูดและการเขียนธรรมะ ดังนั้นไม่ว่าท่านจะคิด จะนึก และตีความเรื่องใดและสิ่งใดก็ตามก็ทำให้ได้พบอะไรใหม่ ๆ อยู่เสมอ (คิดอเนกนัย 7.11) ท่านพุทธทาสกล่าวว่า การศึกษาพุทธศาสนาทำให้ได้ศึกษาวิชาการด้านอื่นด้วย ได้ศึกษาชีวิตด้านสังคม ปัญหาด้านศาสนา จัดเป็นการเรียนรู้ธรรมชาติเกี่ยวกับสังคมที่ไม่สามารถเห็นได้ด้วยตา (คิดอเนกนัย 7.14)

การดำเนินชีวิตในครอบครัวของท่านพุทธทาสที่มีการส่งเสริมและสนับสนุนในการศึกษาใฝ่รู้ โดยเฉพาะการได้รับการส่งเสริมจากมารดา และมีนายธรรมทาสน้องชายเป็นเพื่อนคู่คิด ทำให้ท่านพุทธทาสมีความรอบรู้สหวิทยาการต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดตามศึกษาข้อเขียนของเหล่านักปราชญ์แห่งยุค เช่น น.ม.ส. ครูเทพ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร และหลวงวิจิตรวาทการ สิ่งสำคัญคือการได้รับอิทธิพลทางด้านความคิดดังที่ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ว่า “เราอ่านหนังสือของคนเหล่านี้ทุกคนทุกเล่มที่มี อันไหนที่ชอบก็คงมีอิทธิพลถึงเราด้วยเหมือนโรคติดต่อ แต่จำไม่ได้ว่า ได้อะไรของใครมาบ้าง

ตอนนั้นก็ไม่ได้คิดจะเก่งหรือจะเอาใครเป็นแบบ” (คิตวิเคราะห์ 1.16)

การมีอุปนิสัยช่างสังเกตในวัยเด็ก โดยเฉพาะการใช้ชีวิตในชนบท ทำให้ท่านพุทธทาสเข้าใจโวหาร ลำนวนต่าง ๆ ที่โบราณจารย์ใช้ และสืบทอดกันมา เช่น โวหารที่ว่าดินพอกหางหมูนั้น ท่านได้อธิบายไว้ว่า ดินพอกหางหมูนั้น ลูกเท่าขาม กลมปึก พอกอยู่ที่หางอย่างน้อยก็เท่ากำปั้น มันคลุกกับดินกับฝุ่นมาแล้ว แกว่งกระທกับขา จนกลมเหมือนกับแก้งกลิ้ง ไม่แตก ไม่หลุด พอกเกลือกอิก ก็พอกเข้าอิก จนบางตัวเดินไม่ค่อยไหว (อธิบายโวหาร 3.6)

ท่านพุทธทาสมีความสามารถในการใช้โวหารเปรียบเทียบได้ดีมาก โดยเฉพาะสิ่งที่ท่านนำมาใช้เปรียบเทียบกับเรื่องราวหรือสิ่งที่ท่านต้องการจะอธิบายนั้นกับสิ่งต่าง ๆ ที่ท่านได้พบเห็นมาในวัยเด็ก โดยเฉพาะธรรมชาติแวดล้อม บ้านเรือน และสังคมท้องถิ่นของท่าน เช่น ท่านเปรียบวัดในอดีตว่าเป็นมหาวิทยาลัยของชาวบ้าน เปรียบจิวรของพระภิกษุเหมือนลีปนกนกเหยี่ยว เปรียบนกเงือกว่าเชื่องอย่างชนิดอิก เชื่องอย่างแมลงวัน และเชื่องนกกระจอก คือเชื่องแต่จับไม่ได้ เปรียบการที่ท่านมีวิธีการคิดที่แตกต่างจากพระภิกษุรูปอื่น เหมือนกับนกเค้าในฝูงกา เปรียบว่าศาสนาพุทธจะเรียวยาว จนถึงกึ่งพุทธกาล แล้วจะกลับเจริญขึ้น เหมือนสาถด้าข้าวที่กึ่งตรงกลาง เปรียบไก่แจ้ว จิกติเก่งเหมือนมวยไทย และเปรียบว่าวัดต่าง ๆ สะสมพระอภิธรรมที่มีผู้นำมาถวายไว้จำนวนมากเป็นอภิธรรมรังหนู เป็นต้น

ท่านพุทธทาสกล่าวว่า ท่านเป็นผู้นิยมธรรมชาติ มีศิลปะอย่างธรรมชาติ การกระทำสิ่งใดต้องให้กลมกลืนกับธรรมชาติ ถ้าไม่กลมกลืนก็ต้องดัดแปลงให้กลมกลืน (คิดรวบยอด 2.20) ในการอธิบายเรื่องใดๆท่านพุทธทาสมักจะนำเรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะเรื่องที่เป็นนามธรรมมาอธิบายเปรียบให้เห็นกับสิ่งที่ป็นรูปธรรม โดยเฉพาะสิ่งทั่ว ๆ ไป ที่คุ้นเคยกับชีวิตในวัยเด็กของท่าน เช่น ท่านได้อธิบายการพอกพูนความรู้ของท่านว่า ท่านทำหลายวิธี ทั้งวิธีรับเข้าโดยการฟัง และส่งออกด้วยการสอน การสาธยาย การใคร่ครวญโดยตรรก การทำวิปัสสนา ทำสมาธิ ทำโดยวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ พร้อม ๆ กันทีละนิด ๆ เหมือนกับการก่อจอมปลวก (อธิบายโวหาร 3.30).

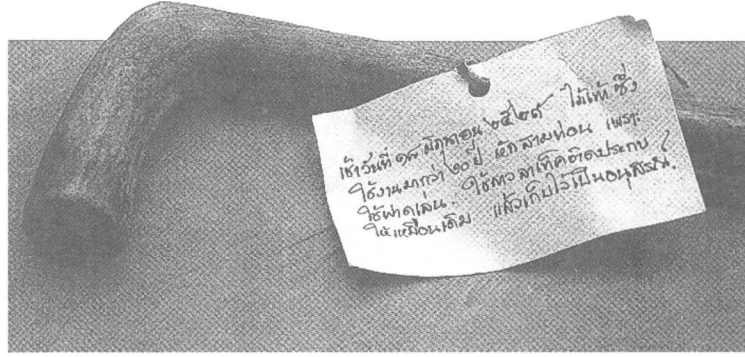
ท่านพุทธทาสมีลักษณะเฉพาะที่จะไม่ค่อยยึดตามความคิดใด ๆ ไปก่อนที่จะมีการศึกษาเสียก่อน ดังที่ท่านได้

กล่าวถึงตนเองว่า “ผมมันเป็นคนใจกระด้างไม่ค่อยจะเชื่อว่าใครมีอะไรดีได้ง่าย ๆ ถือหลักกว่าต้องดูไปก่อน” (คิดรวบยอด 2.11)

ความสามารถในการใช้โวหารของท่านพุทธทาสประการหนึ่ง เป็นผลสืบเนื่องจากการศึกษาคำสอนของศาสนาพุทธนิกายเซน ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า “โดยเฉพาะอย่างเช่นนั้น มันเป็นเทคนิคของการรวบรัดที่สุด ทำพร้อมกันไปในคราวเดียว ทั้งสมถะและวิปัสสนา และยังมีพิเศษที่ว่า สามารถใช้คำพูดที่คมคายที่สุด (คิดรวบยอด 2.30)

ประการสุดท้าย วัฒนธรรมพื้นบ้านไชยา มีอิทธิพลต่อการคิดของท่านพุทธทาส โดยเฉพาะการสอนพุทธศาสนาโดยใช้เพลงกล่อมเด็ก “มะพร้าว นาฬิกา” สิ่งนี้เป็นความภูมิใจต่อความเจริญของศาสนาของท้องถิ่นกำเนิด และเป็นแรงจูงใจให้ท่านพุทธทาสมุ่งมั่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (คิดวิจารณ์ 12.11) ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า “ที่พยายามทำจริงจังก้อยก็คือ การพยายามเข้าใจพระธรรมในพระบาลีให้ถูกถึงที่สุด เราไม่มีอำนาจอะไร เราก็ใช้สติปัญญาที่มีอยู่ทำงานทางด้านคิดค้น และเขียนเท่านั้นแหละ” (คิดนอกนัย 7.6) และนี่คือความมุ่งมั่นของท่านพุทธทาสที่บ่มฝึกจากการได้รับการศึกษาอบรมจากครอบครัวในวัยเด็กของพุทธทาสภิกขุ

กลวิธีการเขียนอัตชีวประวัติที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา เล่ม 1 เล่ม 2 และเล่ม 3

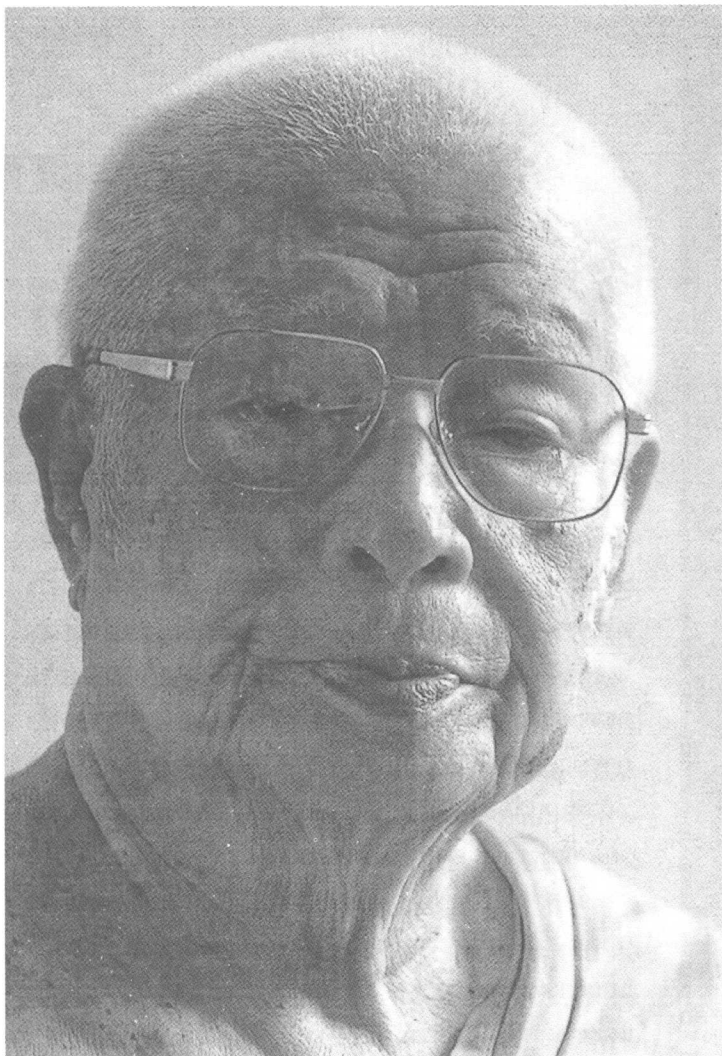
ในการกล่าวถึงกลวิธีการเขียนอัตชีวประวัติครั้งนี้ จะกล่าวแยกเป็น 4 ประการหลักด้วยกันคือ ประการแรก คือ เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในอัตชีวประวัติ ประการที่สองคือ กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา ประการที่สามคือ ศิลปะการใช้ภาษา และประการที่สี่คือ คุณค่าที่ผู้อ่านจะได้รับจากการศึกษาอัตชีวประวัติ

ประการแรกที่จะกล่าวถึงคือ เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในอัตชีวประวัติ นั้น จะแสดงถึงชีวิตของบุคคล บอกเล่า การกระทำของบุคคล ซึ่งจะสะท้อนถึงบุคลิกภาพของบุคคล บอกให้รู้ถึงความรู้สึกและความคิดเห็นของเจ้าของอัตชีวประวัติ เนื้อหาในอัตชีวประวัติ จะมีเรื่องราวที่เป็นรายละเอียดชีวิตบุคคล จะบอกกล่าวเหตุผลของการเกิดเรื่องราวต่าง ๆ มีรายละเอียดที่จะทำให้ผู้อ่านได้อย่างจุใจ ผู้เล่าจะบอกให้ทราบถึงผู้มีอุปการคุณในชีวิต และจะมีเนื้อหาที่แสดงเรื่องราวของสังคม อาจจะมีการกล่าวอ้างที่น่าสนใจของบุคคลอื่น มีตัวอย่างเรื่องราวชีวิตทั้งที่ดีและไม่ดี ตัวอย่างที่ดีนั้นน่าสนใจอย่างยิ่ง ส่วนตัวอย่างที่ไม่ดีก็มีประโยชน์ที่ผู้ศึกษาจะได้นำมาพิจารณาเป็นข้อสังวรณใจ กล่าวสรุปได้ว่าเนื้อหาที่ปรากฏในอัตชีวประวัติก็ย่อมประกอบด้วย ชาติกำเนิด ตำแหน่งหน้าที่การงาน ความประพฤติ การกระทำ และคุณความดีที่ได้ปฏิบัติมา

จากการศึกษาอัตชีวประวัติของท่านพุทธทาสภิกขุ พบว่ามีคุณสมบัติของหนังสือประเภทอัตชีวประวัติอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะทางด้านเนื้อหานั้น มีความสมบูรณ์ด้วยเรื่องราวชีวิตของท่านตั้งแต่ชาติกำเนิด ตำแหน่งหน้าที่การงาน ความประพฤติ การกระทำ ตลอดจนคุณความดีที่ได้ปฏิบัติมา โดยเฉพาะเรื่องชาติกำเนิดนั้น มีรายละเอียดที่ชัดเจน มีทั้งส่วนที่เป็นข้อเท็จจริง ความรู้สึก และความคิดเห็นของท่านพุทธทาสภิกขุ ที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ

อัตชีวประวัติเล่มนี้คณะผู้จัดทำได้ดำเนินการอย่างประณีตมาก มีระยะเวลาของการรวบรวมข้อมูลที่เพียงพอ มีการตรวจสอบ แก้ไข เพิ่มเติม ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด โดยผู้สัมภาษณ์ได้นำข้อมูลที่เรียบเรียงแล้ว ไปสอบถามตรวจทานเพื่อแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเสนอเนื้อหานั้นได้ เรียงลำดับตามโครงเรื่องที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน คือ เรื่องราวว่าด้วยกำเนิดและวัยต้นแห่งชีวิต ข้อมูลส่วนนี้จะทำให้ผู้อ่านได้รู้จักอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างที่ไม่สามารถหาอ่านได้จากหนังสือเล่มใด กล่าวถึงการอุปสมบท การศึกษาพระพุทธศาสนา และการเผยแผ่ศาสนา มีรายละเอียดเรื่องการดำเนินการ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาจะได้ทราบถึงจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งสวนโมกขพลาราม จนถึงเวลาปัจจุบันที่ชื่อเสียงของสวนโมกขพลารามได้ขจรขยายไปทั่วโลก ผู้อ่านจะได้ประจักษ์ในการทำหน้าที่พุทธทาสและการประกาศพุทธธรรมของท่านเจ้าของอัตชีวประวัติ นอกจากนั้นผู้อ่านจะได้เข้าใจว่า การที่ท่านพุทธทาสสามารถแสดงธรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างหลากหลายยากที่จะหาผู้ใดเทียบเท่าได้นั้น ท่านมีวิธีการศึกษาความรู้ อย่างไร ทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ เรื่องราวทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในอัตชีวประวัติเล่มนี้ มีความสมบูรณ์ครบถ้วนตามลักษณะของอัตชีวประวัติ สามารถใช้เป็นตัวอย่างการเขียนหนังสือประเภทนี้ได้อย่างยิ่ง

กลวิธีการเขียนอัตชีวประวัติประการที่สองคือ กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา มีลักษณะสำคัญคือ ต้องเขียนแสดงข้อเท็จจริง โดยมีวิธีการลำดับให้สัมพันธ์กัน และมีบุคคลเป็นส่วนประกอบ ในการบรรยาย ในการบรรยายนั้นจะมุ่งเน้นเหตุการณ์มากกว่าลักษณะของบุคคล จะบอกให้ทราบถึงแรงจูงใจที่ทำให้เหตุการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้น ผู้เขียนจะบรรยายเหตุการณ์และประสบการณ์ที่ทำให้ผู้เขียนมีลักษณะเช่นนั้น โดยมีหลักฐานประกอบ เช่น การมี

“เราไม่เคยผิดหวังเรื่องใคร
เพราะเราไม่ได้หวังอะไร”

ผู้พบเห็น มีการบอกเล่าของผู้อื่น เป็นต้น ผู้เขียนจะบรรยายเหตุการณ์ ประหนึ่งว่ามีเหตุการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้นเฉพาะหน้าผู้อ่าน และในการบรรยายข้อเท็จจริงเหล่านั้นจะแสดงให้เห็นว่า ข้อเท็จจริงใดเป็นเหตุ และข้อเท็จจริงใดเป็นผล และบอกให้ทราบถึงเจตคติของผู้เขียนต่อเหตุการณ์เหล่านั้น และจะเขียนแสดงให้เห็นว่า ประสพการณ์แต่ละอย่างมีผลต่อช่วงชีวิตแต่ละตอนของเจ้าขออัตชีวประวัติ

ถึงแม้ว่าอัตชีวประวัติของท่านพุทธทาสจะเป็นหนังสือที่เรียบเรียงขึ้นจากการสัมภาษณ์ท่านพุทธทาสก็ตาม แต่ก็เป็น การดำเนินการอย่างมีโครงเรื่อง มีการจัดลำดับเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันตลอดทั้งเรื่อง ดังที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในข้อแรก การบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ มุ่งเน้นให้ผู้อ่านได้รับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีการกล่าวถึงบุคคลต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เนื้อเรื่องมีความสมบูรณ์ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในท้องเรื่องล้วนมีประจักษ์พยาน กอปรด้วยบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับท่านพุทธทาสในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน และมีส่วนเกี่ยวพันทั้งการดำเนินชีวิตและการดำเนินงานของท่านพุทธทาส เหตุการณ์ทุกตอนมีความแจ่มชัด ชวนให้อ่านและ

ติดตามศึกษาเรื่องราวทั้งหลาย และมีการสอดแทรกให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิด เจตคติของท่านพุทธทาสต่อทุกเรื่องราวอีกด้วย

ในการเขียนเล่าอัตชีวประวัตินั้นผู้เล่าต้องมีคุณลักษณะพิเศษ คือต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ มีนิสัยช่างสังเกต รู้จักคิดเปรียบเทียบ ในการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ต้องมีศิลปะในการสอดแทรกความคิดเห็น สามารถวิเคราะห์และวิจารณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างสุขุมรอบคอบ ใช้วิจารณ์ญาณในการจัดลำดับเรื่องราวเพื่อนำเสนอ สามารถกำหนดความสั้นยาวของแต่ละเรื่องได้อย่างเหมาะสม นำเสนอเรื่องราวที่หลากหลาย

อัตชีวประวัติของท่านพุทธทาสนอกจากจะประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญที่เป็นเรื่องราวชีวิตของท่านพุทธทาสโดยตรงแล้ว ยังประกอบด้วยเนื้อหารอง หรือเนื้อหาประกอบเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ เนื้อหาเหล่านี้ช่วยเพิ่มความสมบูรณ์ของเนื้อหาหลัก ทำให้มีคุณค่ายิ่งขึ้น เพราะผู้เล่านอกจากจะรู้เรื่องราวต่าง ๆ อย่างดีแล้ว ยังมี

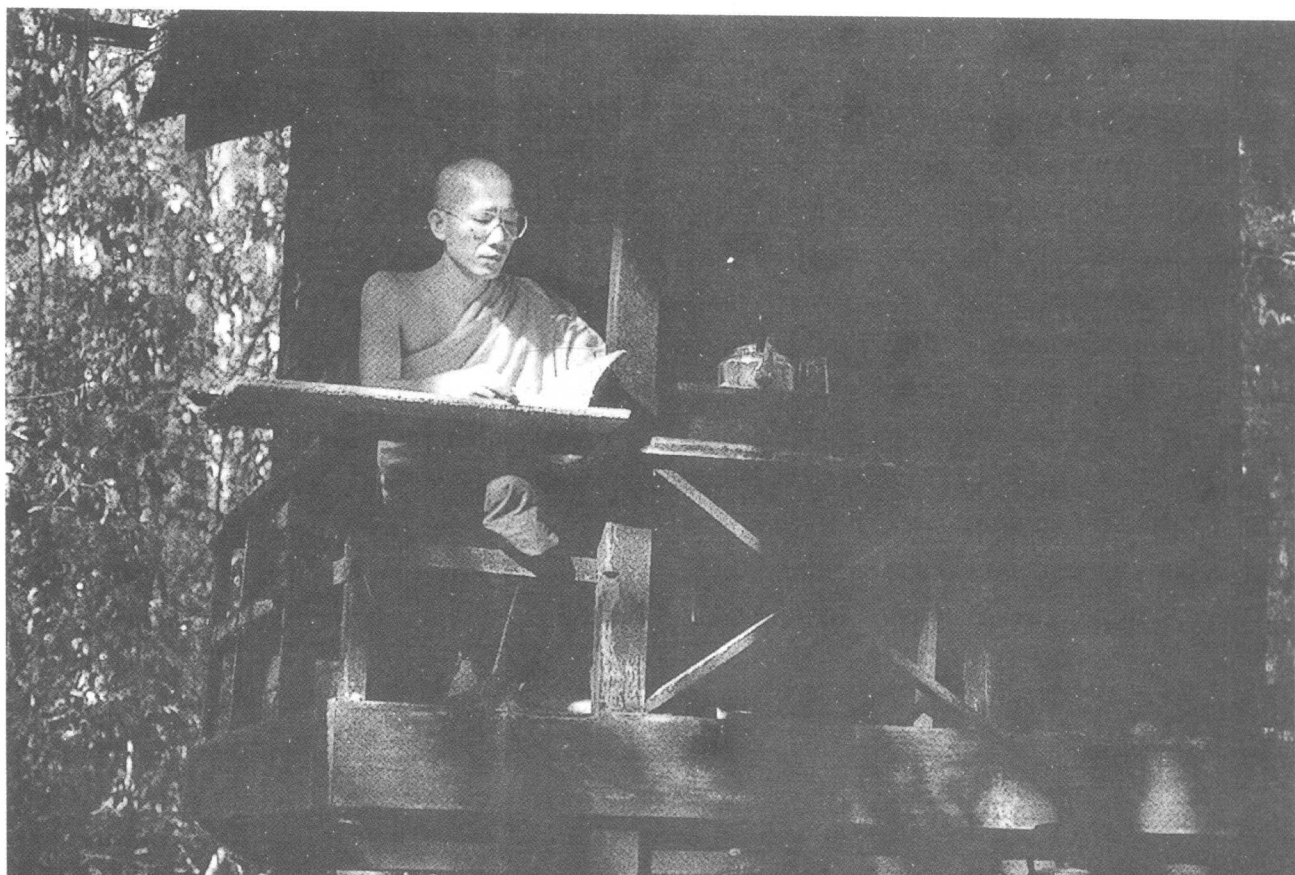
ความสามารถอย่างย้งในการใช้โวหารอีกด้วย

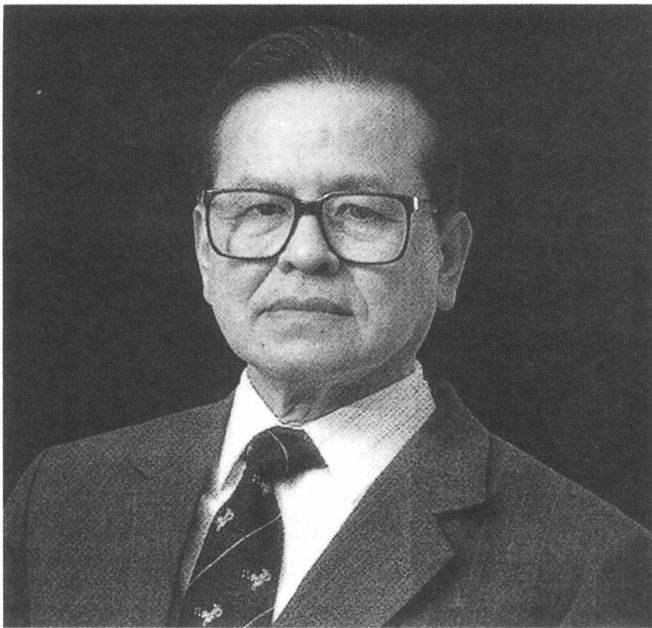
กลศิลป์ในการเรียบเรียงเรื่องเป็นคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งของการเขียนอัตชีวประวัติคือ ต้องเรียบเรียงเรื่อง ชวนให้ผู้อ่านติดตาม สามารถอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ในลักษณะรูปธรรม มีการสร้างบรรยากาศในเรื่อง เล่าเรื่องได้อย่างน่าสนใจโดยใช้บทสนทนาแทรกในบางตอน สามารถเขียนเชื่อมโยงให้เห็นอิทธิพลของเหตุการณ์ต่าง ๆ ต่อชีวิตในช่วงต่อมาของผู้เล่า แสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่ต้องกล่าวถึงเหตุการณ์เหล่านั้นเป็นพิเศษ มีการกล่าวถึงบุคคลผู้มีพระคุณต่อชีวิตของผู้เล่า ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงกุศลจิตของเจ้าของอัตชีวประวัติและแสดงให้เห็นว่าอัจฉริยภาพบุคคลย่อมมีเหตุการณ์พิเศษที่ผลักดัน ให้มีความรุ่งโรจน์ในชีวิต

คุณสมบัติที่สำคัญประการที่สามของอัตชีวประวัติคือ ศิลปะการใช้ภาษา เพราะว่า ในกระบวนการเขียนเรื่องใด ๆ ก็ตาม ผู้เขียนย่อมเกิดความคิดที่เป็นความหมายแก่ตนเอง ในเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้นก่อน แล้วจึงได้เรียบเรียงเรื่องออกมาด้วยภาษาเขียนซึ่งมีความชัดเจนกว่าภาษาพูด ภาษาของผู้เขียนจะชัดเจนก็ต่อเมื่อผู้เขียนมีความหมายชัดเจน เพราะผู้ที่ใช้ภาษาได้นั้นขึ้นอยู่กับระดับและวิธีของการคิด โดยธรรมชาติมนุษย์นั้นจะสามารถใช้ภาษาสื่อความคิดได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ในการเขียน ผู้เขียนต้องใช้ถ้อยคำให้ตรงตามความคิดของตน เพื่อสามารถสื่อความหมายต่อผู้อ่านได้ มีการเรียงคำถูกต้องตามลักษณะของภาษาไทย และสามารถใช้ภาษาบอกเล่าได้อย่างแจ่มแจ้ง ไม่คลุมเครือ และ

มีเทคนิคในการใช้โวหารชนิดต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับเรื่องราวทุกบททุกตอน ลักษณะเช่นนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในอัตชีวประวัติของท่านพุทธทาส คุณสมบัติประการสุดท้ายของอัตชีวประวัติ อันเป็นคุณสมบัติที่สำคัญคือ คุณค่าที่ผู้อ่านพึงได้รับเมื่อได้อ่านหรือได้ศึกษาอัตชีวประวัติเล่มนั้น โดยทั่วไปหนังสือที่มีคุณสมบัติโน้มนำดึงดูดผู้อ่านนั้นจะต้องมีลักษณะหลักสามประการคือ ทำให้ผู้อ่านได้รู้เรื่องราวต่าง ๆ ผู้อ่านอ่านแล้วเกิดความบันเทิง และได้รับการโน้มนำหรือชักจูงให้เชื่อและปฏิบัติตาม ในที่นี้จะกล่าวถึงคุณค่าของอัตชีวประวัติที่ผู้อ่านพึงได้รับไว้ 6 ประการ คือ ประการที่หนึ่งเป็นหนังสือที่อ่านแล้วเกิดความคิดใหม่ มีทัศนคติใหม่ ประการที่สอง อ่านแล้วเกิดแรงบันดาลใจอยากทำความดี ประการที่สาม ทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์ของสังคมและประเทศชาติ ประการที่สี่ เกิดความรู้สึก ความคิด ความเข้าใจ และแนวทางในการดำเนินชีวิตส่วนตัว ประการที่ห้า สามารถเกิดจินตนาการ ภาพเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ได้ และประการที่หกคือ ได้นำมาใช้เป็นบทเรียนแก่ตนเอง ใช้เป็นอุทาหรณ์สอนใจตน และถ่ายทอดต่อไปยังบุคคลอื่น ๆ ได้ด้วย

คุณสมบัติทุกประการเหล่านี้ มีปรากฏอยู่อย่างครบถ้วนในหนังสือเล่าไว้เมื่อวัยสนธยา เล่ม 1 เล่ม 2 และเล่ม 3

คุณค่าของโวหารและความคิดจากอัตชีวประวัติของ ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี

โดยธรรมชาติการใช้ภาษาของบุคคลย่อมมีลักษณะเฉพาะตัว เพราะแต่ละบุคคลนั้นมีพื้นฐานชีวิตและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี มีลักษณะการใช้ภาษาเฉพาะ มีความแตกต่างที่เห็นได้ชัด ทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน จากการศึกษาหนังสือบนเส้นทางชีวิตเล่ม 1 ถึงเล่ม 7 ทำให้พบลักษณะที่เด่นชัดในการใช้ภาษาของท่านคือการใช้พรรณนาโวหาร ท่านสามารถพรรณนาความรู้สึกต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดีเยี่ยม ทำให้อ่านแล้วเกิดอารมณ์สะท้อนใจ และมีความรู้สึกคล้อยตามข้อเขียนนั้น ๆ และเมื่ออ่านข้อเขียนส่วนอื่นก็สามารถนำอารมณ์และความรู้สึกนั้น ๆ ไปเชื่อมโยงกับสถานการณ์อื่น ๆ ในชีวิตของผู้เขียนได้อย่างดีด้วย เช่น ข้อความที่ว่า “สิ่งที่เป็นความทุกข์ทรมานอย่างหนักก็คือความคิดถึงบ้าน คนที่ไม่เคยจากพ่อแม่ไปอยู่กับคนอื่น ที่อื่นคงจะไม่รู้สึกทรมานทุกทรมานเพียงใดขณะที่อยู่กรุงเทพฯ ก็คอยว่าเมื่อไรโรงเรียนจะปิดเทอม จะได้กลับไปหาพ่อแม่ที่บ้านนอก และเมื่อไรโรงเรียนจะเปิดจะต้องเดินทางกลับกรุงเทพฯ ก็ไม่อยากมา ความรู้สึกเช่นนี้รุนแรงมาก จนฝังรอยไว้ในสมอง แม้หลายสิบปีล่วงไปแล้ว ก็ยังฝันถึงความทุกข์ของการที่โรงเรียนจะเปิด และจะต้องเดินทางจากบ้านมากรุงเทพฯ อยู่เป็นครั้งคราว” (พรรณนาโวหาร 2.1)

จากการศึกษาอัตชีวประวัติทำให้ทราบว่าคุณหมอประเวศ เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่น และเอาจริงเอาจังกับการทำงาน แต่โดยลักษณะที่แท้จริงแล้ว คุณหมอเป็นผู้ที่มีความละเอียดอ่อน และมีอารมณ์ขัน จะสังเกตได้จาก

เรื่องราวต่างๆ ที่ท่านได้เขียนเล่าไว้ เช่น ท่านได้เขียนถึงความยุ่งยากของคนไข้จากการมีแพทย์เฉพาะทางว่า “ตัวอย่างเช่นหญิงคนหนึ่ง ถูกสามีตีมาเพราะตบถูกหูจึงไปหาหมอหู หมอหูดูแล้วว่าไม่เป็นไร แต่ว่าตบถูกตาด้วยให้ย้ายไปหาหมอตา ไปรอดตรวจตาอยู่ หมอตาดูแล้วว่าเป็นไร แต่ว่าที่ตบนี้ถูกตามตัวด้วยให้ไปหาหมออายุรศาสตร์!” (สาธกโวหาร 5.6) และด้วยความสามารถในการช่างสังเกตช่างจดจำ ทำให้ท่านมีลักษณะการใช้สำนวนโวหารที่เด่นมากอย่างหนึ่งคือการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น ท่านได้บรรยายผู้ชายเผ่าแม้วว่า “สูบฝิ่นจั่วเจ้อยู่ที่บ้าน” (บรรยายโวหาร 1.12) นอกจากนั้นท่านยังมีความคิดสร้างสรรค์ในการใช้ถ้อยคำ สามารถนำเอาถ้อยคำที่เคยใช้ในสภาพการณ์หนึ่งมาใช้ในอีกสภาพการณ์หนึ่งได้อย่างเหมาะสม เช่น ข้อความที่ว่า “จะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่หลายองค์กรเข้าไปเกี่ยวข้องและถกทออยู่ในความขัดแย้งอย่างด้นไม่หยุด และไม่มีใครคนใดคนหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งแก้ปัญหาให้เป็นที่พอใจได้” (คิดเชื่อมโยงสัมพันธ์ 11.10)

มีการกล่าวกันเสมอว่าภาษาย่อมบอกอาชีพของบุคคล และบุคคลที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ กันย่อมสามารถที่จะเผยแพร่ภาษาในวงการอาชีพของตนสู่สังคมได้ คุณหมอประเวศเป็นบุคคล ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงยิ่งในวิชาชีพแพทย์ และยังเป็นบุคคลที่ได้บำเพ็ญตนที่มีประโยชน์ต่อสังคมรอบด้าน ดังนั้นการใช้ภาษาของท่านจึงมีผลต่อการเผยแพร่ให้บุคคลอื่น ๆ นำไปใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้อุปมาโวหาร มีปรากฏอยู่ในหนังสือบนเส้นทางชีวิตจำนวนมาก ดังตัวอย่างเช่น “คร่ำหวอด” “แบบคุตทะราตเหี้ยมबरวด” “ถ้ายเลียดทางความคิด” “ประจวบระบบประสาทของสังคม” “เหมือนคนเล่นประสาทขาดสมองแหง” “ใบมีดโกนทาเกลือ” “แสงธรรมดาเมื่อมาจุนคลิ้นกันเกิดเป็นแสงเลเซอร์ที่ทรงพลังฉับไฉ” และ “อาหารความคิด” เป็นต้น

ความสามารถในการใช้โวหารของคุณหมอประเวศ ทำให้ผู้อ่านสามารถนำเรื่องราว และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในเรื่องไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านความรู้และความเข้าใจชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น ท่านได้กล่าวถึงประโยชน์ของการทำงานเกี่ยวข้องกับบุคคลกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนหรือที่เขาเรียกว่ารากหญ้า (grassroot) ดีขึ้น เมื่อได้อ่านแล้วก็จะกระตุ้นให้สนใจใฝ่รู้ อยากจะรู้และศึกษาค้นคว้าต่อไปว่าพวกรากหญ้านั้นเป็นเช่นไร

ของสังคมไทยเหมือนหรือแตกต่างจากสังคมฝรั่งอย่างไร หรือเมื่อท่านกล่าวถึงบ้านเกิดของท่านว่า “ที่เมืองกาญจนบุรี มีจารึกพุทธศักราชที่สร้างเมืองไว้ ผมเกิด 100 ปี หลังจากปีที่จารึกไว้นั้น” (บรรยายโวหาร 1.1) เช่นนี้ผู้อ่านก็อดที่จะคิดหาคำตอบไม่ได้ว่า คุณหมอเกิดเมื่อไร เป็นต้น

ด้วยความสามารถในการแสดงโวหารของผู้เขียน ทำให้ผู้อ่านได้รู้เรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งเป็นอดีตของสังคม ซึ่งบางเรื่องไม่สามารถจะหาแหล่งศึกษาค้นคว้าได้แล้ว ถ้าไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดบันทึกไว้ โดยเฉพาะเรื่องราวอาชีพของคนไทยในอดีต คุณหมอได้เล่าการประกอบอาชีพหล่อแม่ไม้ไผ่ขายของบิดาว่า “เอาไม้ไผ่มามัดติดกันเป็นแพ แล้วล่องมาตามแควน้อยบ้าง แควใหญ่บ้าง แล้วไปตามลำน้ำ แม่กลองผ่านท่าม่วง ท่าเรือ บ้านโป่ง ราชบุรี และในที่สุดถึงปากน้ำสมุทรสงครามก็ขาย เขาเอาไปปักทำโป๊ะ” (บรรยายโวหาร 1.2) นอกจากนั้นท่านยังได้เล่าเรื่องการดำเนินชีวิตเมื่อวัยเด็กว่าเรื่องสนุก อย่างหนึ่งคือ การทำข้าวหลาม ท่านเล่าว่า “การทำข้าวหลามสนุกมาก เริ่มตั้งแต่ฝ่ายหนึ่งไปตัดไม้ไผ่มาทำกระบอกลงบางคนแซ่ข้าวเหนียว ปอกมะพร้าว ขูดมะพร้าว คั้นกะทิ กรอกข้าวเหนียวใส่น้ำกะทิ ลงในกระบอกลงจุดจนเผาเป็นตอนที่สนุก เอากระบอกลงข้าวหลามไปฝังดินเรียงเป็นแถว 2 แถว เอาฟืนมาก่อไฟ 3 แถว คือข้างนอก 2 ข้าง และตรงกลางระหว่างแถวกระบอกลง คอยเกลี่ยฟืนให้ไฟพอดี จะทำให้กะทิในกระบอกลงเดือด เมื่อสุกแล้วก็ราไฟทิ้งให้ระอุ” (บรรยายโวหาร 1.5)

ด้วยความมุ่งมั่นของผู้เขียนที่ต้องการให้ผู้อ่านได้รับความรู้อย่างหลากหลาย เมื่อผู้เขียนไปศึกษาต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ณ มลรัฐโคโลราโด ผู้เขียนได้กล่าวถึงนักวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่สำคัญคนหนึ่งก็คือ กอลลตัน

ที่ท่านนำมากล่าวไว้เพราะกอลลตันนั้นเป็นนักพันธุศาสตร์ เช่นเดียวกับเมนเดล แต่คนทั่วไปจะรู้จักแต่เมนเดลทั้ง ๆ ที่กอลลตันนั้นมีผลงานวิชาการไม่ด้อยกว่า เมนเดลเลย (บรรยายโวหาร 1.10)

ด้วยคุณสมบัติของนักวิชาการ คุณหมอประเวศจึงได้แสดงโวหารที่เป็นสาระวิชาการด้านต่าง ๆ ไว้มากและหลาย ๆ เรื่องก็จะเป็นพื้นฐานความรู้และความคิดให้ผู้อ่านได้นำไปศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติ เช่น ท่านกล่าวถึงการท้าวใจว่า “การทำวิจัยต้องเข้าใจเรื่องนั้น ๆ จนทะลุปรุโปร่ง โดยศึกษาของคัมภีร์ที่มีอยู่ ทำการแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้รู้ ทำให้รู้จริงขึ้นไปอีก เกิดความคิด มีการตั้งคำถามการวิจัยที่ชัดเจนและมีความสำคัญและรู้วิธีการวิจัยที่จะให้คำตอบต่อคำถามที่ตั้งไว้ จึงจะเกิดความรู้จริง ๆ” (คิดรวบยอด 2.41) และอีกข้อความหนึ่งที่คุณหมอได้บรรยายอย่างน่าสนใจชวนให้ผู้อ่านใคร่ปฏิบัติตามอย่างยิ่งคือการบรรยายการปฏิบัติธรรมที่วัดป่าบ้านตาด ความว่า “เมื่อเข้าไปอยู่ในป่าซึ่งเงียบสงบ จิตใจจะได้พักผ่อนหย่อนคลายตัว ธรรมชาติของปากก็ช่วยแล้ว และถ้ายังเข้าใจการฝึกจิตหรือการภาวนาด้วยก็จะทั้งสงบ ทั้งเกิดปัญญา ที่จะปลดปล่อยตัวเองไปสู่ความมีอิสระเสรีมากขึ้น” (บรรยายโวหาร 1.15)

คุณหมอประเวศเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้โวหารเปรียบเทียบได้อย่างสมจริง ทำให้ผู้อ่านอ่านแล้วมีความรู้สึกคล้อยตามและเห็นจริง ดังเช่นเมื่อท่านกล่าวถึงชีวิตคนชนบทว่า “ความยากจนของคนชนบทกับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ถ้าป่าไม้ถูกทำลาย คนชนบทที่ยากจนมากขึ้น เพราะป่าคือซูเปอร์มาร์เก็ตของคนจน” (สาธกโวหาร 5.10) การใช้โวหารเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ กับธรรมชาติเช่นนี้มีปรากฏอยู่มากในหนังสือบนเส้นทางชีวิต สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของภูมิหลังชีวิตของบุคคลกับการใช้ภาษา ศิลปะการใช้โวหารเช่นนี้ที่ปรากฏอยู่ในตอนอื่น ๆ เช่น ท่านได้กล่าวถึงการศึกษาว่า “เปรียบเสมือนต้นไม้ย่อมมีรากและมีลำต้นเป็นฐานให้กิ่งก้าน ใบ ดอก เกสร เต็มโต ถ้ามีแต่กิ่ง ก้าน ใบ ดอก แต่ขาดรากและลำต้น เป็นฐาน กิ่ง ก้าน ใบ ดอก ย่อมอับเฉาไปอยู่ไม่ได้ การสอนของเรานั้น ครูคนหนึ่งสอนกิ่ง คนหนึ่งสอนก้าน คนหนึ่งสอนใบ คนหนึ่งสอนดอก ไม่มีใครสอนรากและลำต้น คนของเราจึงเสมือนคนที่ขาดรากฐานของความรู้ และวัฒนธรรม” (อุปมาโวหาร 6.16) ผู้เขียนยังมีความสามารถในการใช้โวหารเปรียบเทียบการศึกษาระยะ

กับธรรมชาติของจิตว่า “การสนใจศึกษาธรรมะเหมือนก้าวไปสู่โลกอีกโลกหนึ่งทำให้รู้จักบุคคลและเรื่องราวอีกมากมาย เป็นวิชาอีกวิชาหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากวิชาอื่น ๆ ซึ่งเคยเรียนมาแล้ว วิชาอื่น ๆ นั้นว่าด้วยเรื่องนอกตัว ส่วนธรรมะนั้นว่าด้วยธรรมชาติของจิตใจในตัวและวิธีฝึกปฏิบัติ การฝึกจิตทำให้มีความสุข คนเราถึงจะมีวัตถุการงานเพียบพร้อมอย่างไร บ่อย ๆ ครั้งหรือเกือบทั้งหมด หากความสุขไม่ได้ และดูจะไม่มีทางออกทางใดเลยนอกจากการศึกษาธรรม”(อุปมาโวหาร 6.33)

หนังสือบนเส้นทางชีวิต เป็นหนังสือที่นอกจากจะมีเรื่องเล่าชีวิตของคุณหมอประเวศแล้ว ยังมีเรื่องราวของบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตของคุณหมอ นอกจากเรื่องราวเหล่านั้น จะน่าสนใจแล้ว คุณหมอยังได้คัดสรรนำเอาโวหารเด่น ๆ ของบุคคลเหล่านั้นมาแสดงไว้ในหนังสือเล่มนี้ด้วยอย่างสอดคล้องและคมคาย เช่น โวหารของศาสตราจารย์ชยอนันต์ สมุทวนิช ว่า “แตกต่างแต่ไม่แตกแยก” (คิดอเนกนัย 7.34) และได้อ้างคำพูดของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม ว่า “ปลูกต้นไม้ไว้เป็นบ้านญเมื่อแก่” (คิดอเนกนัย 7.41)

ด้วยศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี เป็นแพทย์ เป็นนักวิทยาศาสตร์ ดังนั้น เนื้อหาการคิดและวิธีการคิดของท่านจึงมีลักษณะเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง เช่น เมื่อท่านพรรณนาถึงพรรณไม้ในสวนอันเป็นสถานที่ตั้งบ้านอยู่อาศัยในเวลาปัจจุบันนี้ ท่านก็จะแสดงความคิดเชื่อมโยงไปยังวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์ว่า “ต้นไม้ช่างพยายามที่จะขึ้นในทุกหนทุกแห่งเสียจริง ๆ แม้กระทั่งตามซอกตึก ตามรอยร้าวบนกำแพง หรือแม้แต่ตามรอยร้าวของตุ่มน้ำ พลังที่จะก่อเกิดชีวิตแรงจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเกสรดอกไม้ เมล็ดผลไม้ที่โปรยปรายไปโดยสายลมหรือโดนนกคาบไป สิ่งเหล่านี้เป็นรหัสชีวิตหรือสารที่เรียกว่า ดีเอ็นเอ (DNA) หรือสารพันธุกรรม” (พรรณนาโวหาร 2.5) และถึงแม้ว่าผู้เขียนจะมีความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ แต่ก็มีความซาบซึ้งในสุนทรียภาพของธรรมชาติ สามารถสัมผัสสุนทรียรสของธรรมชาติได้อย่างลึกซึ้ง และแสดงออกมาให้ผู้อ่านรับรสได้ด้วย ดังข้อความที่ว่า “ธรรมชาติทั้งหมดเป็นความงาม ไม่ว่าจะเป็นจักรวาล ดวงดาวต่าง ๆ ก้อนเมฆ ภูเขา ต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้ ใบหญ้า แม่น้ำ ทะเล ผีเสื้อ ตลอดไปจนโลกที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า แต่เห็นได้โดยการขยายของกล้องจุลทรรศน์ เช่น เม็ดเลือดต่าง ๆ ของเซลล์

โครงสร้างในเซลล์ จุลชีพ เช่น ไวรัส ฯลฯ ธรรมชาติเหล่านี้มีโครงสร้างอันวิจิตรพิสดารและสวยงามยิ่งนัก” (พรรณนาโวหาร 2.11)

เมื่อผู้เขียนพรรณนาให้เห็นความงามของธรรมชาติแล้ว ผู้เขียนยังได้นำมาสิ่งที่พรรณนานั้นเข้าไปสู่ศาสนธรรมเสมอ ดังข้อความที่ว่า “ธรรม นั้นอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง เช่น ต้นไม้ใบหญ้า ในอากาศที่เราหายใจ ในหยดน้ำ ในกำแพงบ้าน หรืออยู่ในทุก ๆ อย่างของสรรพสิ่ง สุดท้ายแล้ว เราสัมผัสหรือไม่ การสัมผัสธรรมในสรรพสิ่งแล้ว จนทำให้เข้าใจศาสนาของศาสนิกอื่น ๆ ที่ถือว่าพระเจ้านั้น Omnipresent และ Omnipotent ‘อ’ ทรงเป็นจริงในทุกสิ่งและทรงค้ำยในทุกเรื่อง” (พรรณนาโวหาร 2.13)

ผู้เขียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โวหารที่แสดงออกมากบอกให้รู้ว่า ท่านมีความเข้าใจชีวิตมนุษย์เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการเลี้ยงดูเด็ก เช่น ท่านได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อเด็กเป็นลูกคนเดียวไม่ต้องมีคู่แข่งก็ได้รับความรักมาง่าย ๆ ไม่ต้องทำความดีอะไร หรือไม่ต้องเอาใจใครก็ได้รักจากผู้ใหญ่ ก็เลยเคยตัว แต่ถ้ามีเด็กหลายคน เด็กไม่เอาใจเด็ก และเด็กต้องแข่งกันทำดีเพื่อจะให้ผู้ใหญ่รัก” (อธิบายโวหาร 3.5) ผู้เขียนมีพื้นฐานความคิดในเรื่องต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มุ่งหวังที่จะให้บุคคลในสังคมมีความรู้ มีวิถีชีวิตที่ดีงามและมีความสุข ท่านกล่าวว่า “สังคมอนาคตจะเป็นสังคมเรียนรู้ (learning society) และบุคคลต้องเป็นบุคคลเรียนรู้ (learning person) เมื่อบุคคลทั้งหมดมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม มนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม จึงจะกลับคืนสู่ธรรมชาติหรือสัจธรรม หรือดุลยภาพ หรือ ศานติ” (อธิบายโวหาร 3.19) นอกจากนั้นผู้เขียนยังเป็นผู้ที่มีความละเอียดมาก เมื่อมองถึงประโยชน์ ในการทำกิจกรรมใดก็ตาม จะไม่มองแต่ประโยชน์ด้านรูปธรรมเท่านั้น แต่จะมองถึงประโยชน์ด้านคุณธรรมเสมอ ท่านกล่าวว่า “ถ้าเราได้อะไรที่เราชอบ เราก็จะมีความสุข และเมื่อพยายามทำให้ประณีต การทำนั้น ๆ ก็จะมาพัฒนาจิตใจของเราให้เป็นจิตใจที่ประณีต การทำอะไรไม่ใช่มุ่งแต่จะให้ได้ผลผลิตอย่างเดียว แต่ให้เป็นการพัฒนาผู้ทำด้วย ทั้งทางปัญญา ทางกาย ทางจิต และทางสังคม สิ่งที่ทำกับตัวผู้ทำไม่ได้แยกกันแต่เชื่อมโยงและพัฒนาซึ่งกันและกัน” (อธิบายโวหาร 3.24) อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิดละเอียดละออ

“ต้นไม้ข้างพยายามที่จะขึ้นในทุกหนทุกแห่งเสียจริงๆ แม้กระทั่งตามซอกตึกตามรอยร้าวบนกำแพง หรือแม้แต่ตามรอยร้าวของตุ่มน้ำ พลังที่จะก่อให้เกิดชีวิตแรงจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเกสรดอกไม้ เมล็ดผลไม้ที่โปรยปรายไปโดยสายลมหรือโดนนกคาบไป สิ่งเหล่านี้เป็นรหัสชีวิตหรือสาร ที่เรียกว่า ดีเอ็นเอ (DNA) หรือสารพันธุกรรม”

และคิดในแง่ที่แตกต่างจากบุคคลอื่น เช่น เมื่อท่านกล่าวถึงคำอุปมาที่ว่า โง่เหมือนลา ท่านกล่าวว่า ถึงลาจะชักกว่าม้า แต่ลาแข็งแรงและสามารถสมบุกสมบันได้มากกว่าด้วย (อุปมาโวหาร 6.10) เช่นนี้เป็นต้น

ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี เป็นบุคคลที่มีความคิดในการกระทำเพื่อประโยชน์ของสังคมเป็นใหญ่เสมอ ท่านได้กล่าวถึงการช่วยสังคมว่า “ถ้าไม่มีความรักเพื่อนมนุษย์แต่มีความรู้สังคมก็ไม่ดีขึ้น ถ้ามีความรักเพื่อนมนุษย์แต่ไม่มีความรู้ก็ช่วยสังคมไม่ได้มากหรือทำร้ายสังคมได้” (อธิบายโวหาร 3.28) ผู้เขียนมีความห่วงใยในประเทศชาติมาก ไม่ว่าจะเป็นกล่าวถึงเรื่องใดก็จะหวนกลับมาพิจารณาถึงประเทศชาติเสมอ เช่น เมื่อกล่าวถึงการให้ความสำคัญของคนกับระบบว่า สังคมไทยมักจะให้ความสำคัญของคนมากกว่าระบบ จึงทำให้เกิดวิกฤติการณ์ต่าง ๆ และไม่สามารถแก้ปัญหาวิกฤติได้ (สาธกโวหาร 5.15) ผู้เขียนต้องการให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้โดยเฉพาะในแวดวงข้าราชการ ท่านกล่าวว่าถ้าข้าราชการใฝ่รู้และใฝ่ศึกษาบ้านเมืองคงเจริญกว่านี้ “เรามีข้าราชการที่จบการศึกษาเต็มประเทศไปหมดเลยทำอะไรไม่ค่อยเป็น ทำให้บ้านเมืองเสียหายมาก” (อธิบายโวหาร 7.3)

ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี เป็นบุคคลที่มีความรอบรู้อย่างเรียกได้ว่าเป็นเอกทัศนะ ทั้งยังสามารถคัดเลือกสาระความรู้ต่าง ๆ มาแสดงไว้ในโอกาสต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม สารเหล่านั้นล้วนเป็นอมตธรรม คือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกยุคทุกสมัย เช่น ท่านได้กล่าวถึงคำสอนของเหมาเจ๋อตุงว่า “เมื่อเรายังเป็นผู้น้อย เมื่อเห็นผู้ใหญ่ทำผิดอย่าไปคัดค้าน เพราะถ้าคัดค้าน เขาจะเตะเราออกไปทำให้หมดบทบาท เขาทำผิดก็ช่างเขาแต่เราต้องตั้งอยู่ในความถูกต้องเสมอ คนที่ทำผิดนั้นในที่สุดก็จะอยู่ไม่ได้ ผู้คนจะพากันขับไล่ออกไปและเขาจะหันมาหาคนที่ทำถูก

ก็จะเป็นโอกาสของเราที่เผยแพร่ความคิดต่อไป” (เทศนาโวหาร 4.2)

การแสดงความคิดของผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าเป็นบุคคลที่มีโลกทัศน์และชีวิตศรัทธากว้างไกล และยังได้บันทึกให้ผู้อื่นได้ตระหนักความสำคัญของสิ่งนี้ว่า “การมีโลกทัศน์ชีวิตศรัทธากว้าง เหมือนยืนอยู่ในที่โล่งหรือสูง เห็นได้ทั่วไป การเห็นได้ทั่วไปทำให้รู้สึกเป็นอิสระ ซึ่งต่างจากการตกอยู่ในที่แคบ เช่น อยู่ในหอ อันก่อให้เกิดความอึดอัดขัดข้อง เพราะมองไม่ค่อยเห็นอะไร” (อุปมาโวหาร 6.26) ผู้เขียนได้กล่าวถึงที่มาของคุณสมบัติการคิดของตนเองว่า ความคิดและวิธีการวิเคราะห์นี้ได้มาจากการเรียนพันธุศาสตร์ที่ประเทศอังกฤษ ท่านกล่าวว่า ความคิดและวิธีการวิเคราะห์สำคัญมากในการสร้างความรู้ใหม่หรือการวิจัย ท่านได้แสดงทัศนะต่ออาชีพแพทย์ ในประเด็นที่ไม่มีใครได้แสดงมาก่อนว่าแพทย์เป็นผู้มีอำนาจในสังคม เพราะแพทย์ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับความเป็นความตาย ยิ่งมนุษย์กลัวตายเท่าใด แพทย์ยิ่งมีอำนาจเพิ่มขึ้น อำนาจนี้เกิดจากศรัทธาหรือความเชื่อที่พัฒนาจากการรักษาที่ได้ผลชะงัดของแพทย์ แพทย์สามารถช่วยคนเจ็บซึ่งตามธรรมชาติต้องตายไม่ให้ตายเหมือนปาฏิหาริย์หรือของวิเศษ แพทย์มีปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ซึ่งเป็นของที่มนุษย์รักที่สุด (คิดวิเคราะห์ 1.31)

การศึกษาหนังสือบนเส้นทางชีวิตเล่ม 1-7 ทำให้ทราบถึงความคิดที่ทรงคุณค่าของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี อย่างมาก ความคิดเหล่านั้นล้วนมีคุณค่าควรแก่การศึกษาและนำมาใคร่ครวญ เพื่อพัฒนาชีวิตและหน้าที่การงานของผู้ศึกษาเป็นอย่างยิ่ง อย่างยากที่จะหาศึกษาได้จากหนังสืออื่นใด

“ธรรมชาติทั้งหมดเป็นความงาม ไม่ว่าจะเป็นจักรวาล ดวงดาวต่าง ๆ ก้อนเมฆ ภูเขา ต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้ ใบหญ้า แม่น้ำ ทะเล ฝืนเลื้อยตลอดไปจนโลกที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า แต่เห็นได้โดยการขยายของกล้องจุลทรรศน์ เช่น เม็ดเลือดต่าง ๆ ของเซลล์ โครงสร้างในเซลล์ จุลชีพ เช่น ไวรัส ฯลฯ ธรรมชาติเหล่านี้มีโครงสร้างอันวิจิตรพิสดารและสวยงามยิ่งนัก”

ความสัมพันธ์ระหว่างโวหารกับความคิดของ ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี

การศึกษาหนังสือบนเส้นทางชีวิตเล่ม 1-7 ทำให้ทราบอย่างชัดเจนว่า ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี เป็นบุคคลที่เพียบพร้อมด้วยความคิดที่ทรงคุณค่าและมีความสามารถในการแสดงโวหารอย่างสูงยิ่ง ดังนั้นเมื่อท่านแสดงความคิดของท่านสื่อสารไปยังผู้อ่าน นอกจากผู้อ่านจะได้รับสารแล้ว ยังได้รับการกระตุ้นให้เกิดความคิดแล้วสามารถสร้างสรรค์ความคิดอื่นสืบเนื่องต่อมาได้ อีกด้วย เช่น เมื่อท่านกล่าวถึงครอบครัวแล้วว่า “ผู้หญิงแม้ทำงานหนักมากตั้งตั้งแต่ 3 ถึง 4 ปี้นด้าย ทอผ้า ดักน้ำ ทำกับข้าว และกีฬาออกไปเลี้ยงและทำไร่ไปด้วยส่วนผู้ชายเมื่อนั้นตื่นสาย เอาน้ำอุ่นที่ผู้หญิงต้มไว้มาล้างหน้า กินอาหารเช้าที่ผู้หญิงทำไว้และก็ดื่มเหล้า สูบฝิ่น จ้วงเจี้ยวอยู่ที่บ้าน” (บรรยายโวหาร 1.12)

การใช้โวหารเล่าเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้ผ่านพบในช่วงชีวิตต่าง ๆ นอกจากจะทำให้ทราบถึงชีวิตโดยตรงของผู้เขียนแล้ว ยังได้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนว่ามีความสนใจเรื่องใดเป็นพิเศษ ซึ่งความสนใจนี้เมื่อก่อตัวขึ้นมาในบุคคลใดแล้ว ถ้าไม่มีเหตุผันผวนใด ๆ มากระทบความสนใจนั้น ๆ ก็คงยังคงอยู่ต่อไปในบุคคลนั้น การศึกษาอดีตชีวิตของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ทำให้ทราบว่าท่านมีความสนใจเรื่องมนุษยธรรมของมวลมนุษยชาติมาตั้งแต่วัยหนุ่ม คือ ท่านได้กล่าวถึงองค์การแดร์เด ซอม (ผืนพิภพแห่งมนุษยธรรม) ว่า เอ็ดมัน ไคเซอร์ ชาวลวิส ได้ก่อตั้งองค์กรนี้ขึ้นมาเมื่อ พ.ศ. 2502 เพราะได้

รับความสะเทือนใจจากการไปทำข่าว แล้วพบเด็กที่ประสบความทุกข์ยากแสนสาหัสจากสงครามกลางเมืองในแอลจีเรีย เขาได้นำเด็กที่บาดเจ็บไปรักษาตัวที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เป็นการชั่วคราว (บรรยายโวหาร 1.17)

ในการใช้โวหารนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ย่อมบอกให้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน การที่ผู้เขียนกล่าวถึงธรรมชาติแวดล้อมสถานที่ต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเดินทางไปพบเห็น เช่น ข้อความที่กล่าวถึงลูกจิงโจ้วว่า แม่มันจะโตแล้ว แต่ก็ยังอายคน และเมื่ออายก็จะมุดเข้าไปอยู่ในถุงหน้าท้องแม่ ความตอนนี้ทำให้รู้สึกว่าผู้เขียนนั้นมีความรักและผูกพันกับมารดามาก จึงได้มีความคิดละเอียดลออแสดงโวหารเช่นนี้ออกมา “ลูกมันบางตัว แม้จะโตจนรุ่นกระทรงแล้วเวลาคนมาใกล้ ๆ ก็ยังอาย มุดเข้าถุงหน้าท้องแม่ แต่เนื่องจากตัวใหญ่ ขาจึงออกมานอกถุงเก้งก้าง” (บรรยายโวหาร 1.18)

ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี เป็นบุคคลที่มีความรู้สึกโน้มนำไปทางพุทธศาสนาอย่างแท้จริงไม่ว่าท่านจะกล่าวถึงเรื่องใด ท่านจะเชื่อมโยงเข้าสู่พุทธธรรมเสมอ เช่น เมื่อกล่าวถึงถ้อยคำของผู้ป่วยโรคมะเร็งที่ออสเตเรียว่า “ฉันดีใจที่เป็นมะเร็ง เพราะทำให้ฉันพบความสุขที่ไม่เคยพบมาก่อน คือความสุขที่เกิดจากการมีความเอื้ออาทรต่อกัน และจากการทำสมาธิ” (บรรยายโวหาร 1.21) คุณหมอประเวศได้กล่าวเสริมความว่า ความสุขที่ผู้ป่วยกล่าวถึงนั้นคือ ความสุขทางจิตวิญญาณ (spiritual happiness)

ผู้เขียนมีความสามารถในการพรรณนาโวหาร ท่านกล่าวถึงเหล่าพืชพันธุ์ไม้ในบ้านประดุจว่า ต้นไม้เหล่านั้นมีความรู้สึกนึกคิดเหมือนมนุษย์ เช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความ

“เมื่อเรายังเป็นผู้ nhỏ เมื่อเห็นผู้ใหญ่ทำผิดอย่าไปคัดค้าน เพราะถ้าคัดค้าน
เขาจะเตะเราออกไปทำให้หมดบทบาท เขาทำผิดก็ช่างเขาแต่เราต้อง
ตั้งอยู่ในความถูกต้องเสมอ คนที่ทำผิดนั้นในที่สุดก็จะอยู่ไม่ได้ ผู้คนจะ
พากันขับไล่ออกไปและเขาจะหันมาหาคนที่ทำถูก ก็จะเป็นโอกาส
ของเราที่เผยแพร่ความคิดต่อไป”

พระโอวาท

รู้สึกละเอียดอ่อนและความคิดประณีตของผู้เขียนท่านกล่าวว่า
“ต้นเฟื่องฟ้าที่รื้อกับต้นहुกวางมันมีการตอบโต้กัน
ยามใดที่हुกวางมีใบ ดอกเฟื่องฟ้าจะไม่ออกดอก แต่ทุกปี
จะมีอยู่ช่วงหนึ่งที่ใบहुกวางร่วงหมด ตอนนั้นเฟื่องฟ้าจะ
ออกดอกสีแดงสะพรั่ง ไม้ชำहुกวางก็จะแตกใบอ่อน และ
มีใบปกคลุมขึ้นมาหนาแน่นอย่างรวดเร็ว ดอกเฟื่องฟ้าก็จะ
ถดถอยหายไป ดูประหนึ่งใบहुกวางกับดอกเฟื่องฟ้ามีความ
สัมพันธ์เชิงปฏิปักษ์ต่อกัน” (พรรณนาโวหาร 2.9)

ผู้เขียนมีความสามารถในการใช้อธิบายโวหาร ซึ่ง
สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เขียน
เช่น ผู้เขียนได้วิเคราะห์อุปนิสัยของคนในชาติที่มีความ
สัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศว่า “ในการออกกำลังจะมี
ความร้อนเกิดขึ้น ถ้าร่างกายร้อนอยู่แล้วเพราะอากาศหรือ
เพราะเสื้อผ้าหรือเพราะออกแรง พลังงานจะเกิดขึ้นใหม่
ได้น้อยทำให้เพลีย น้ำร้อนเราจึงเปลี่ยนง่ายกว่าน้ำหนาว
และคนในเมืองร้อนจะเฉื่อยชาเชื่องช้ากว่าคนในเมืองหนาว”
(อธิบายโวหาร 3.4)

ผู้เขียนมีความสามารถอย่างสูงยิ่งในการจัดระบบ
ความคิด แล้วแสดงโวหารสื่อความคิดเหล่านั้นออกมา
อย่างชัดเจน เหมือนเข้าไปอยู่ในใจผู้อ่าน ดังข้อความที่ว่า
“สังคมมนุษย์สมัยโบราณที่อยู่กันเป็นชุมชนเล็กๆ และมีอาชีพ
เกษตรกรรมแบบพึ่งตนเอง การที่ใครคนใดคนหนึ่งหรือ
ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งจะดีหรือไม่ดี นอกเหนือไปจาก
ดินฟ้าอากาศแล้วก็อาศัยความขยันขันแข็งและความรู้ใน
การเพาะปลูก ที่เรียนรู้ถ่ายทอดจากพ่อแม่และเพื่อนบ้าน
เรียกว่าดีหรือไม่ดีขึ้นกับกรรมส่วนตัว เป็นกรรมขั้นเดียว
แบบง่ายตรงไปตรงมา แต่ในสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมใหญ่

และเชื่อมโยงกันสลับซับซ้อน มีกรรมชนิดใหม่คือกรรมของ
ระบบ บุคคลอาจเป็นคนขยันขันแข็งไม่มีอภัยมุข
แต่ประสบความสำเร็จจนแสนสาหัส เพราะระบบเศรษฐกิจที่
เอื้อประโยชน์ต่อคนบางกลุ่มบางพวก และทำให้คนบางกลุ่ม
บางพวกเสียเปรียบ” (อภิปรายโวหาร 7.41)

จากข้อความที่ได้นำมาอภิปรายข้างต้น แสดงให้เห็น
ถึงความสัมพันธ์ของความสามารถทางโวหาร กับความ
สามารถทางความคิดของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ
วະสี อย่างชัดเจน โดยเฉพาะหนังสือบนเส้นทางชีวิตนั้น

“ยิ่งมนุษย์กลัวตายเท่าใด แพทย์ยิ่งมีอำนาจเพิ่มขึ้น อำนาจนี้เกิดจากศรัทธาหรือความเชื่อที่พัฒนาจากการรักษาที่ได้ผลชะงัดของแพทย์ แพทย์สามารถช่วยคนเจ็บซึ่งตามธรรมชาติต้องตายไม่ให้ตายเหมือนปาฏิหาริย์หรือของวิเศษ แพทย์มีปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวข้อกับชีวิต ซึ่งเป็นของที่มนุษย์รักที่สุด”

เป็นเพียงหนังสือชุดหนึ่งที่ผู้อ่านทุกคนจะได้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างโวหารและความคิด และยังมีงานเขียนอีกจำนวนมากที่ทุกเล่มล้วนแสดงให้เห็นถึงความสามารถทั้งสองด้านของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี

ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์สำคัญในวัยเด็ก (Peak experience) กับศักยภาพในการคิดของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี

จากการวิเคราะห์อดีตชีวิตประวัติของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี จากหนังสือบนเส้นทางชีวิตเล่ม 1 ถึงเล่ม 7 ทำให้มองเห็นความสำคัญของประสบการณ์ชีวิตในวัยเด็กที่มีผลต่อการคิดของบุคคลเป็นอย่างมาก บุคคลจะ

มีลักษณะการคิดและมีความสามารถในการคิดอย่างไร ขึ้นอยู่กับการเลี้ยงดูของบิดาและมารดา สภาพแวดล้อมในครัวเรือน เครือญาติ การศึกษาใน โรงเรียน มหาวิทยาลัย และสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตของบุคคล

ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ได้แสดงความคิดเห็นต่อเรื่องนี้ว่า “วัยเด็กเป็นระยะที่สำคัญ ที่สมองจะถูกโปรแกรมขึ้นให้เป็นคนอย่างไรต่อไปในอนาคต และแต่ละคนก็ถูกโปรแกรมโดยพ่อแม่ และสิ่งแวดล้อมในวัยเด็กก่อนที่ตัวเองจะรู้ว่าอะไรเป็นอะไร” (คิดรวบยอด 2.1) และ “มนุษย์ถูกกำหนดด้วยกรรมพันธุ์และสิ่งแวดล้อม บางครั้งก็แยกยากว่าอะไรเกิดจากกรรมพันธุ์ อะไรเกิดจากสิ่งแวดล้อม...ถึงจะเป็นลูกของพ่อแม่เดียวกันก็แตกต่างกันได้มากทั้งกรรมพันธุ์และสิ่งแวดล้อม” (คิดรวบยอด 2.9) อีกความหนึ่งว่า “สิ่งแวดล้อมในวัยเด็กเป็นตัวกำหนดนิสัยใจคอของบุคคลอย่างสำคัญ (คิดรวบยอด 2.25) และเมื่อบิดามารดาและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญเช่นนี้ ท่านจึงได้แสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาสังคมว่า “การที่ส่งเสริมให้พ่อแม่ไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร ให้อ่านหนังสือให้ลูกฟังตั้งแต่เล็ก ๆ ทุกคนน่าจะเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการพัฒนาสังคม” (คิดรวบยอด 2.10)

ในเรื่องการอ่านหนังสือนี้ คุณหมอประเวศได้ประจักษ์ชัดเรื่องคุณค่าของการอ่านจากชีวิตวัยเยาว์ของท่านเอง ท่านใกล้ชิดกับย่ามาก อ่านหนังสือให้ย่าฟังเสมอ ทำให้มีความรอบรู้และมีนิสัยใฝ่รู้มาแต่วัยเด็ก ท่านกล่าวว่า “ถ้าย่าตายไปก่อน หรือย่าอ่านหนังสือออกเองหรือย่าไม่ยอมฟังเรื่องก็คงไม่มีใครมาขอให้อ่านหนังสือ” (อภิปรายโวหาร 7.1)

คุณหมอประเวศเกิดและใช้ชีวิตวัยเด็กในชุมชนที่ห่างไกลเมือง “ผมอยู่ในปากาญจนบุรีถ้าเมื่อใดแม่พาผมมาบ้านโป่งทีหนึ่ง ความรู้สึกยังกับเข้านครใหญ่ทีเดียว”

“ต้นเฟื่องฟ้าที่รื้อกับต้นहुกวางมันมีการตอบโต้กัน ยามใดที่हुกวางมีใบ ดอกเฟื่องฟ้าจะไม่ออกดอก แต่ทุกปีจะมีอยู่ช่วงหนึ่งที่ใบहुกวางร่วงหมด ตอนนั้นเฟื่องฟ้าจะออกดอกสีแดงสะพรั่ง ไม่ช้าहुกวางก็จะแตกใบอ่อน และมีใบปกคลุมขึ้นมาหนาแน่นอย่างรวดเร็ว ดอกเฟื่องฟ้าก็จะถดถอยหายไป ดูประหนึ่งใบहुกวางกับดอกเฟื่องฟ้ามีความสัมพันธ์เชิงปฏิปักษ์ต่อกัน”

(บรรยายโวหาร 1.22) ความไฝ่ฝันในวัยเด็กของบุคคลเป็น สิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้มีความพยายามเพื่อจะได้ประสบความสำเร็จในชีวิต คุณหมอประเวศได้เล่าความไฝ่ฝันของท่านว่า “ชีวิตของเด็กบ้านนอกคนหนึ่งซึ่ง วางหางน้ำริมฝั่ง แม่น้ำแควน้อย แล้วมองภูเขาและเมฆ ไฝ่ฝันวันแล้ววันเล่า วันหนึ่งจะไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ จะไปเรียนต่อต่างประเทศ ดูเหลือเชื่อว่าคุณไฝ่ฝันนั้นจะเป็นจริงได้” (พรรณนาโวหาร 2.23)

ความไฝ่ฝันของคุณหมอประเวศเป็นจริงด้วยความรัก ความเอาใจใส่ของบิดามารดาและความเมตตาของบุคคล แวดล้อม ดังที่ท่านกล่าวไว้ในความตอนหนึ่งว่า “สถาบัน ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของสังคม เพราะให้ความอบอุ่น ปลอดภัย เป็นที่พิทักษ์ทางจิตวิญญาณ เป็นภูมิคุ้มกันทั้งทางกาย ทางใจ ทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นสิ่งที่ควรถนอมรัก ส่งเสริมและสนับสนุน” (คิดรวบยอด 2.22)

ในวัยเด็กคุณหมอประเวศได้อยู่ใกล้ชิดทั้งบิดามารดา ท่านได้เล่าความใกล้ชิดของท่านต่อบิดาว่า “เราดูพ่อต่อเรือ ทุกวัน เริ่มตั้งแต่เอาไม้มาเลื่อยไส วางกระดุกง เอาไม้ กระดานเข้าตอกกับกระดุกง พวกเราก็ตูยเท่าที่จะช่วยได้ เพราะสนุกและทำให้เลื่อยไม่เป็นมาตั้งแต่เด็ก” (บรรยายโวหาร 1.4) คุณหมอได้กล่าวถึงคุณค่าของการที่บิดามารดา และลูกได้ทำงานร่วมกันว่า “ถ้าลูกได้ช่วยพ่อแม่ทำงานจะมีความสุขอย่างยิ่ง เด็กที่ทำงานจะมีพฤติกรรมดีกว่าเด็กที่ไม่ทำงานหรือเด็กที่เรียนหนังสืออย่างเดียว” (คิดรวบยอด 2.110) และ “การที่พ่อแม่ลูกสนใจทำอะไรด้วยกันเป็นเรื่องที่ดียิ่งนัก ความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง” (คิดรวบยอด 2.115) และอีกข้อความหนึ่งที่ว่า “ขอให้สังเกตว่าสมัยก่อนพ่อแม่ทำงานอยู่กับบ้าน และเป็นการงาน

ที่ลูกเข้าร่วม การที่ลูกได้ทำงานร่วมกับพ่อแม่ นั้น มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการพัฒนาทั้งทางปัญญา ทักษะ และอารมณ์ด้วยการศึกษาไม่ใช่โรงเรียนหรือห้องเรียนเท่านั้น แต่จะต้องมองในบริบทของชีวิตและธรรมชาติทั้งหมด” (คิดสังเคราะห์ 3.2)

คุณหมอประเวศ มีมารดาที่เลี้ยงดูอย่างเข้มงวดและ กวดขัน คุณหมอกล่าวถึงมารดาว่า “แม้ว่าต้องดัดสันดานเด็ก มิฉะนั้นจะเสียคน” (อุปมาโวหาร 6.1) คุณหมอประเวศ ได้มีโอกาสติดตามมารดาเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ ทำให้ได้พบเห็นประสบการณ์ต่าง ๆ มาก และได้สังเกต จดจำประสบการณ์เหล่านั้น นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการคิด เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้น ท่านเล่าว่า “ในสมัยผมยังเด็ก ๆ การคมนาคม ระหว่างกาญจนบุรีกับกรุงเทพฯ ยังไม่สะดวก ตลาดบ้านโป่ง เป็นชุมทางการค้าขายใหญ่ ที่มีผู้คนจากเมืองรอบ ๆ มาซื้อสินค้า” (บรรยายโวหาร 1.22) ในวัยเด็กคุณหมอได้ช่วย บิดามารดาไปซื้อของในเมืองซึ่งต้องเดินทางทางเรือไปกับน้อง คุณหมอพายท้ายเรือส่วนน้องพายหัวเรือ ท่านมีความสุข และสนุกในการทำงาน อีกทั้งยังได้สังเกตและจดจำสภาพ ภูมิประเทศสองฝั่งแม่น้ำแควน้อย

การใช้ชีวิตในวัยเด็กที่จังหวัดกาญจนบุรีทำให้ คุณหมอได้เห็นประโยชน์ของป่า ว่ามีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิต ของคนชนบทอย่างมาก ท่านเปรียบว่าป่าเสมือนซูเปอร์ มาร์เก็ตของคนชนบท (สาธกโวหาร 5.10) และด้วยความ ใกล้ชิดและอุปนิสัยช่างสังเกตธรรมชาติ ทำให้คุณหมอ สามารถนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เรื่องฮอร์โมน แห่งการเจริญเติบโตของมนุษย์มาเปรียบเทียบว่า การที่ ต้นไผ่ซึ่งเติบโตเร็วกว่ามนุษย์มาก ต้องมีสารทำนองเดียวกับ ฮอร์โมนแห่งการเจริญเติบโตคอยกระตุ้นอยู่ เพราะขณะที่ มันกำลังเลี้ยดยอดอยู่นั้นก็จะมีแต่ลำต้นไม่มีใบ จนเมื่อสูง

เต็มที่ประมาณ 3-4 เมตร จึงจะมีกิ่งไม้และใบไม้ออกมา (สาธกโวหาร 5.14) อีกตอนหนึ่งผู้เขียนได้กล่าวถึงคุณค่าของธรรมชาติต่อชีวิตวัยเด็กว่า การที่มีช่วงชีวิตวัยเด็กที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีเสรีภาพ มีความสุขท่ามกลางภูมิประเทศและวงศ์ญาติจะทำให้เด็กมีความสุขอย่างเต็มเปี่ยมมีความสุขจากการเรียนรู้ที่เหมาะสม และจะได้บทเรียนต่อไปในภายหน้า (อภิปรายโวหาร 7.15)

คุณหมอตระหนักในความสำคัญของมารดาที่ท่านกล่าวไว้ว่า “แม่เป็นหม่อที่ล้ำค่าที่สุดของลูก เมื่อผมทำหนังสือหม่อชาวบ้าน จึงเขียนบ่อย ๆ ว่า พวกเราอดชีวิตมาเพราะแม่เป็นล้ำค่า แม่เป็นหม่อของลูก และถ้ายังส่งเสริมให้แม่มีความรู้เท่าใด ก็จะเป็นประโยชน์ต่อลูกเท่านั้น” (คิดรวบยอด 2.4) ท่านยังได้กล่าวถึงครอบครัวไทยในอดีตว่า “พ่อแม่สมัยก่อน มีการศึกษาที่เป็นทางการน้อยกว่า เช่น อาจไม่เคยเข้าโรงเรียนเลย แต่การงานและสังคมในสมัยก่อน พ่อแม่กับลูกมีเวลาอยู่ด้วยกันมากกว่าคนสมัยปัจจุบัน ลูกจะซึมซับเอานิสัยที่ติดมาหรือไม่ติดมาของพ่อแม่ นี่ถือเป็นการศึกษาที่สำคัญ บ้านหรือพ่อแม่เป็นสถานศึกษาที่สำคัญที่สุด” (คิดรวบยอด 1.28)

มารดาของคุณหม่อประเวศเอาใจใส่และส่งเสริมการศึกษาบุตรอย่างดียิ่ง ทำให้บุตร ทุกคนได้รับการศึกษาสูง มีอนาคตที่ก้าวหน้า โดยเฉพาะคุณหม่อประเวศ มารดาเป็นผู้นำคุณหม่อเดินทางมาจากจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อสอบคัดเลือกเข้าเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พญาไท แม้ว่า การเดินทางจะยากลำบากเพียงใดมารดาคุณหม่อก็มีได้ย่อท้อ ดังที่คุณหม่อเล่าไว้ว่า “แม่พาผมเข้ากรุงเทพฯสมัยนั้น การเดินทางจากกาญจนบุรีถึงกรุงเทพฯ ก็ใช้เวลาทั้งวัน ยังไม่มีสะพานข้ามแม่น้ำนครชัยศรีเมื่อมาถึงที่นั่นต้องลงแพข้ามแม่น้ำ นั่งรถเล็กจากเมืองกาญจนบุรีมาจอดที่วัดเลียบ แม่พาขึ้นรถรางจากวัดเลียบมาลงที่สะพานขาว แล้วขึ้นรถเมล์ขาวไปลงที่ราชเทวี ไปพักที่บ้านพี่มงคลและพี่ระเบียบ” (บรรยายโวหาร 1.6) แล้วด้วยความเมตตาของมารดาที่อดทนเหนื่อยยากเพื่อบุตร คุณหม่อสอบเข้าโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพญาไทได้ อาศัยอยู่กับพี่มงคลและพี่ระเบียบสามารถใช้ชีวิตอยู่กับบุคคลอื่นที่มิใช่บิดามารดาได้อย่างสบาย เพราะได้รับการฝึกฝนให้ช่วยทำงานมาแต่เด็ก ถึงแม้จะคิดถึงบ้านอย่างมาก ถึงกับกล่าวว่า “ความสุขที่สุดในชีวิตและแม้ภายหลังได้เห็นผู้อื่นต้องจากบ้านก็จะทุกข์กับเขาไปด้วย ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า “เมื่อผม

เห็นคนที่เขาต้องพลัดพรากจากบ้านมาอยู่กับคนอื่น ผมจะรู้สึกสงสารอย่างจับใจ เพราะนึกถึงความทุกข์ที่เคยเกิดขึ้นกับตัวเอง” (คิดละเอียดละออ 4.8) การได้มาเรียนที่กรุงเทพฯนี้ทำให้ความใฝ่ฝันของท่านเป็นจริง ท่านได้เขียนแสดงความรู้สึกไว้ตอนหนึ่งว่า “ได้อ่านเรื่องจีนว่าคนบ้านนอกคอกนาที่เอาถ่าน ต่างพากันเพียรสู้ศึกกันแล้ววันหนึ่งก็จะเดินทางเข้าเมืองหลวงไปสอบเป็นจอหงวน เราก็อยู่ในป่าในดงก็พากันเพียรให้ดี วันหนึ่งก็อาจไปสอบแข่งขันกับเขาที่เมืองหลวงเหมือนกัน” (จินตนาการ 9.1)

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ทำให้คุณหม่อประเวศได้มีเพื่อน ๆ ที่มาจากสังคมอีกระดับหนึ่งเป็นสังคมเมือง แต่คุณหม่อก็มีได้มีปัญหาในการปรับตัวแต่อย่างใด ท่านกล่าวว่า การมีความรู้สึกบริสุทธิ์ใจในวัยเด็ก ไม่ได้รับการปลูกฝังค่านิยมทางวัตถุจากสิ่งแวดล้อม ทำให้ไม่มีความคับข้องใจเมื่อต้องมาอยู่ในสังคมเมือง และสามารถเรียนหนังสือ ได้ดีจนประสบความสำเร็จในการศึกษาอย่างดีเยี่ยม

เมื่อคุณหม่อศึกษาอยู่ที่คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลนั้นท่านได้รับการปลูกฝังจากอาจารย์แพทย์ที่เมตตาเอาใจใส่ ให้คำแนะนำสั่งสอนที่ดี ทำให้ท่านประสบความสำเร็จในการศึกษาอย่างดีเยี่ยม แม้ว่าจะต้องเรียนอย่างตรากตรำเพียงใดก็ตาม อีกประการหนึ่งสิ่งที่อยู่ภายในใจคุณหม่ออยู่ตลอดเวลา คือ ภาพของคนเจ็บไข้ในหมู่บ้าน ความยากจน ความลำบากนานาชนิดติดอยู่ในใจ ตลอดมาไม่เคยลืม ทำให้ท่านมีความสนใจเรื่องสาธารณสุขและเรื่องสังคมมากขึ้น

การที่คุณหม่อประเวศได้ใกล้ชิดกับอาจารย์แพทย์ที่ท่านยกย่องเป็นปูชนียบุคคล ทำให้คุณหม่อมีแบบอย่างที่ดีในชีวิตการทำงานคุณหม่อได้กล่าวถึงศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ว่า “เรื่องความสามารถและสติปัญญาของท่านนั้น เห็นได้ชัดเจนอยู่แล้วแต่ความใกล้ชิดทำให้เห็นคุณธรรม อันละเอียดอ่อนลึกซึ้ง ยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือนนับเป็นปูชนียบุคคลโดยแท้” (อุปมาโวหาร 6.36)

อาจารย์แพทย์อีกท่านหนึ่งที่คุณหม่อประเวศได้กล่าวถึงคือ อาจารย์ประเสริฐ กังสดาลย์ ผู้จัดประกายให้ท่านเป็นอายุรแพทย์ และเป็นเส้นทางชีวิตที่ทำให้ท่านได้พบและไม่พบอะไรอีกมาก (คิดสังเคราะห์ 3.8)

เมื่อคุณหม่อได้รับพระราชทานทุนอาณันทมหิดลได้ไปศึกษาต่างประเทศ ทำให้ท่านได้รับประโยชน์จาก

การศึกษาต่างแดนอย่างมาก ท่านกล่าวไว้ว่า “การได้ผ่าน การศึกษามาหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจ อย่างอเมริกา และอังกฤษ ทำให้ท่านได้มองเห็นรูปแบบการ ดำเนินชีวิตของคนชาติต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ได้มองเห็นข้อ ดีข้อเสียของแต่ละวิธี ท่านกล่าวว่าคนอเมริกันขยันกว่าคน อังกฤษแต่แคบ ส่วนคนอังกฤษจะสนใจกว้างกว่า ลงมือทำ น้อยกว่าแต่ช่างคิด นอกจากนั้นภูมิอากาศยังมีส่วนกำหนด อุปนิสัยของคนในชาติด้วย ท่านกล่าวว่า ในประเทศที่มี อากาศหนาว ถ้าไม่มีการเตรียมตัวเรื่องอาหาร และเรื่อง เชื้อเพลิงไว้ล่วงหน้า ก็อาจจะอดตายหรือหนาวตาย เขาจึง ต้องวางแผนล่วงหน้าเพื่อความอยู่รอด

ประสบการณ์ในวัยเด็กตั้งประมวลมาข้างต้น ล้วน แต่มีผลต่อชีวิตในเวลาต่อมาของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี แต่อย่างไรก็ตามคุณหมอได้กล่าวถึงชีวิตเมื่อ เวลาผ่านมามีว่า “เมื่ออายุมากขึ้น บทเรียนต่าง ๆ ได้สอนผม ว่ากรอบความคิดหลายอย่างที่เราถืออยู่นั้นไม่จริงเสมอไป ถ้ายึดแน่นก็กลายเป็นความยึดมั่นถือมั่น ไม่เกิดปัญญาให้เห็น ตามที่เป็นจริง สิ่งต่าง ๆ มีหลายแง่มุมหลายมุม และมีความ เป็นอนิจจัง คือเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตาม กาลเวลา สถานที่และปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ต้องมีจิตใจที่เป็นกลาง จึงจะเห็นปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ ตามที่เป็นจริง ถ้ามีอคติก็จะไม่เห็นความจริงและต้อง มีเมตตาจึงจะมีใจเป็นกลาง ถ้าขาดเมตตา ก็จะเข้าไปสู่ ความโกรธ ความเกลียด ซึ่งเป็นอคติ และอคติจะบดบัง ไม่ให้เห็นความจริง” (คิดวิจารณ์ญาณ 12.14)

กลวิธีการเขียนอัตชีวประวัติที่ปรากฏอยู่ในหนังสือบน เส้นทางชีวิต เล่ม 1 เล่ม 2 เล่ม 3 เล่ม 4 เล่ม 5 เล่ม 6 และ เล่ม 7

ในการกล่าวถึงกลวิธีการเขียนอัตชีวประวัติครั้งนี้ จะกล่าวแยกเป็นสี่ประการหลัก ด้วยกันคือ ประการแรกคือ เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในอัตชีวประวัติ ประการที่สองคือ กลวิธี การนำเสนอ เนื้อหา ประการที่สามคือ ศิลปะการใช้ภาษา และประการที่สี่คือ คุณค่าที่ผู้อ่านจะได้รับจากการศึกษา อัตชีวประวัติ

ประการแรกที่จะกล่าวถึงคือ เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ใน อัตชีวประวัตินั้น จะแสดงถึงชีวิตของบุคคล บอกเล่า การกระทำของบุคคล ซึ่งจะสะท้อนถึงบุคลิกภาพของบุคคล บอกให้รู้ถึงความรู้สึกและความคิดเห็นของเจ้าของอัตชีวประวัติ

เนื้อหาในอัตชีวประวัติจะมีเรื่องราวที่เป็นรายละเอียดชีวิต บุคคล จะบอกกล่าวเหตุผลของการเกิดเรื่องราวต่าง ๆ มีรายละเอียดที่จะทำให้ผู้อ่านได้อย่างจุใจ ผู้เล่าจะบอกให้ ทราบถึงผู้อุปการคุณในชีวิต และจะมีเนื้อหาที่แสดงเรื่องราว ของสังคม อาจจะมีการกล่าวอ้างที่น่าสนใจของบุคคลอื่น มีตัวอย่างเรื่องราวชีวิตทั้งที่ดีและไม่ดีตัวอย่างที่ได้นั้นน่าสนใจยัง ส่วนตัวอย่างที่ไม่ดีก็มีประโยชน์ที่ผู้ศึกษาจะได้นำมา พิจารณาเป็นข้อสังวรณใจ กล่าวสรุปได้ว่า เนื้อหาที่ปรากฏ ในอัตชีวประวัติก็ย่อมประกอบด้วยชาติกำเนิด ตำแหน่ง หน้าที่การงาน ความประพฤติ การกระทำ และคุณความดี ที่ได้ปฏิบัติมา

ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ได้เขียน หนังสือบนเส้นทางชีวิตเล่ม 1 ถึง เล่ม 7 เพื่อเล่าประวัติ ชีวิตของท่านเอง เริ่มตั้งแต่กำเนิด ถิ่นกำเนิด ชีวิตในวัยเยาว์ ครอบครัว ญาติพี่น้อง ผู้มีอุปการะคุณ การศึกษาระดับต้น ที่บ้านเกิด การศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษาที่ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล การทำงาน การศึกษาต่อต่างประเทศ ประสบการณ์การศึกษา หน้าที่ การงาน เพื่อนร่วมงาน สังคม สิ่งแวดล้อม และในท้ายสุด จึงได้เล่าถึงคู่ครอง ชีวิตครอบครัว เป็นการเล่าเรื่อง

ตามลำดับเวลาหรือตามปฏิทิน ผู้อ่านก็จะได้ศึกษาติดตามเรื่องราวไปเรื่อย ๆ การนำเสนอเรื่องดี ไม่สับสน ทำให้สามารถมองเห็นภาพชีวิตของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี อย่างชัดเจน เนื้อหาดลอดทั้งเรื่อง ปรากฏเป็นลักขียนยานต่อการยกย่องให้ท่านเป็นราษฎรอาวุโสอย่างสมบูรณ์

กลวิธีการเขียนอัตชีวประวัติประการที่สองคือ กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือต้องเขียนแสดงข้อเท็จจริงโดยมีวิธีการลำดับให้สัมพันธ์กัน และมีบุคคลเป็นส่วนประกอบในการบรรยาย ในการบรรยายนั้นจะมุ่งเน้นเหตุการณ์มากกว่าลักษณะของบุคคล บอกให้ทราบถึงแรงจูงใจที่ทำให้เหตุการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้น ผู้เขียนจะบรรยายเหตุการณ์และประสบการณ์ที่ทำให้ผู้เขียนมีลักษณะเช่นนั้น โดยมีหลักฐานประกอบ เช่น การมีผู้พบเห็น มีการบอกเล่าของผู้อื่น เป็นต้น ผู้เขียนจะบรรยายเหตุการณ์ประการหนึ่งว่ามีเหตุการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้นเฉพาะหน้าผู้อ่าน และในการบรรยายข้อเท็จจริงเหล่านั้นจะแสดงให้เห็นว่า ข้อเท็จจริงใดเป็นเหตุ และข้อเท็จจริงใดเป็นผล และบอกให้ทราบถึงเจตคติของผู้เขียนต่อเหตุการณ์เหล่านั้น และจะเขียนแสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์แต่ละอย่างมีผลต่อช่วงชีวิตแต่ละตอนของเจ้าของอัตชีวประวัติด้วย

หนังสือบนเส้นทางชีวิตเล่ม 1 ถึง เล่ม 7 ได้มีวิธีการนำเสนอเนื้อหาตั้งเช่นข้อความที่กล่าวมาข้างต้นทุกประการคือ คุณหมอประเวศได้เขียนเล่าเรื่องราวชีวิตของท่านตามลำดับ มีการกล่าวถึงบุคคลต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตท่านแต่ละช่วงตอน เช่น ในช่วงปฐมวัย ท่านจะกล่าวถึงบิดา มารดา และย่า ในการเขียนเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้น ท่านจะเล่าจากเหตุการณ์เฉพาะตัวท่านขยายวงออกไปยังบุคคลแวดล้อมในครอบครัว ขยายออกไปยังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน อำเภอ จังหวัด และประเทศชาติ และที่สำคัญที่สุดคือ ทุกช่วงตอนของการเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ท่านได้พบได้เห็น และได้ยินนั้น ท่านจะโยงไปยังการสาธารณสุขเสมอ และเน้นย้ำให้เห็นคุณค่าของศาสนาและวัฒนธรรมด้วย

คุณหมอประเวศ ได้กล่าวถึงบุคคลสำคัญที่ท่านศรัทธาในความสามารถและความดีงามหลายท่าน บางท่านเป็นบุคคลที่ท่านมีโอกาสได้ใกล้ชิดในวัยศึกษาเล่าเรียน บางท่านก็มีบทบาทในช่วงชีวิตการทำงานของท่าน และบางท่านก็เป็นบุคคลที่ท่านได้ติดตามศึกษาผลงานและการประพฤติปฏิบัติของท่านเหล่านั้น “พี่ถวัลย์” เป็นบุคคล

หนึ่งที่คุณหมอประเวศได้รู้จักและศรัทธาในคุณความดีและความสามารถตั้งแต่ครั้งชีวิตช่วงวัยเด็กของท่านที่จังหวัดกาญจนบุรี บุคคลผู้นี้เป็นคนมีชีวิตอยู่อย่างสมถะคือปลูกบ้านหลังเล็ก ๆ อยู่เอง จะได้ไม่ต้องเบียดค่าเช่าบ้านของทางราชการ

อาจารย์แพทย์ที่คุณหมอประเวศได้กล่าวยกย่องไว้มีหลายท่าน เช่น ศาสตราจารย์ นายแพทย์สุด แสงวิเชียร และศาสตราจารย์นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ ท่านกล่าวว่า คุณหมอทั้งสองท่านนี้เป็นกัลยาณมิตรของบุคคลทั้งหลาย และเป็นบุคคลหาได้ยาก ควรที่บุคคลรุ่นหลังจะได้ศึกษาชีวิตของท่าน เพื่อจะได้ก่อให้เกิดความบันดาลใจ และมีการเปลี่ยนแปลงรากฐานภายในตนไปสู่การมีธรรมจันทะอย่างแรงกล้าที่จะกระทำความดีเพื่อตนเองและเพื่อส่วนรวมต่อไป

คุณหมอประเวศได้แสดงความคิดต่อ ส.ศิวรักษ์ ด้วยข้อความที่น่าสนใจมาก และเป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปอาจจะคาดคิดไม่ได้ว่า ส.ศิวรักษ์นั้นไปอยู่ในสังคมอังกฤษนาน สังคมที่นั่นมีวิวัฒนาการมาจนถึงขั้นที่สามารถวิพากษ์วิจารณ์สถาบันต่าง ๆ ได้ แต่สังคมไทยยังไปไม่ถึงขั้นนั้น จะดีไม่ตัวอย่างไรก็เป็นความจริงว่าสังคมไทยยังไปไม่ถึงขั้นที่จะยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันทางศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ได้

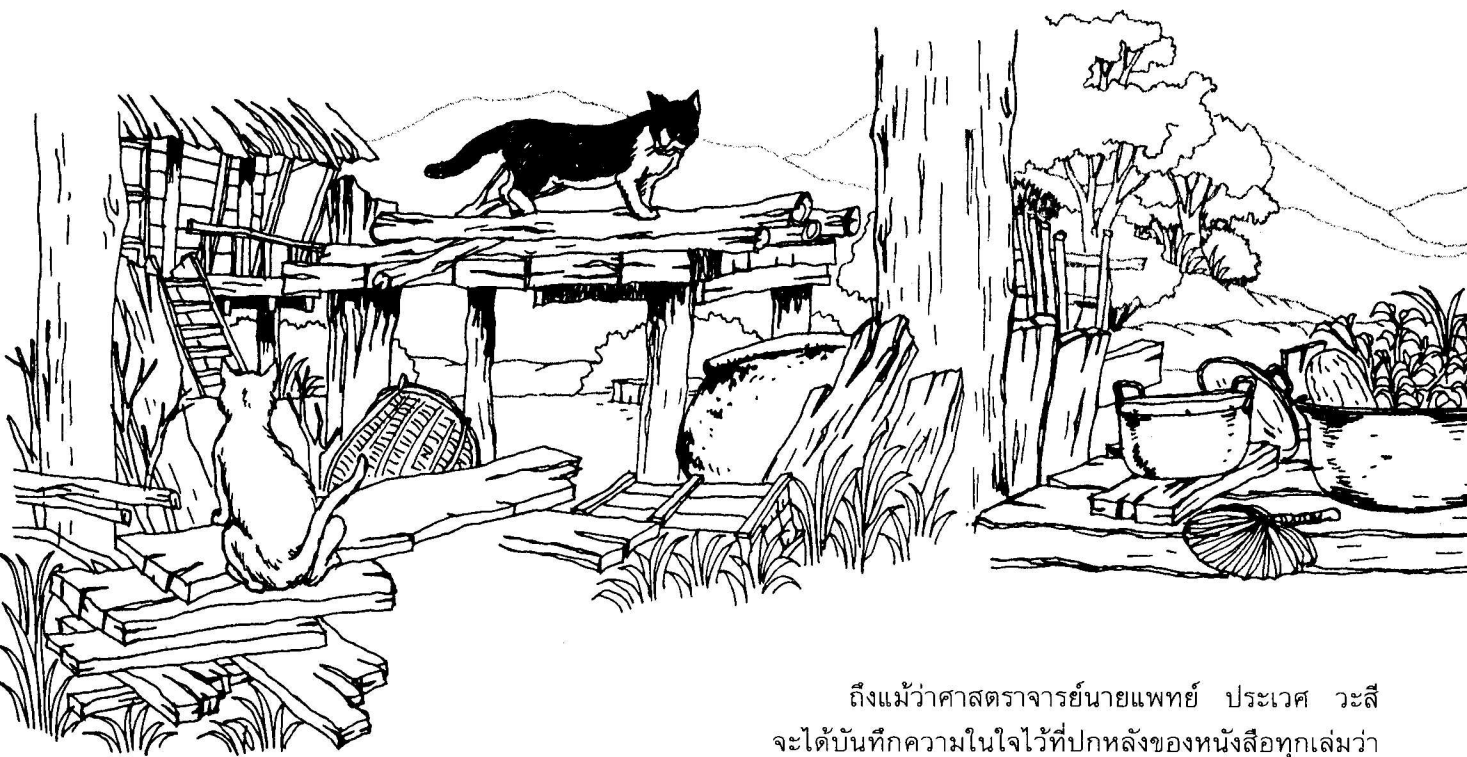

ความตอนหนึ่ง คุณหมอประเวศได้กล่าวถึง พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ว่า ลักษณะทางปัญญาของ พระธรรมปิฎกแตกต่างจากชาวพุทธอื่น ๆ โดยทั่วไป ท่าน ศึกษาตรวจสอบความรู้อย่างเชื่อมโยง ทั้งทางวัตถุ ชีวิต จิตใจ สังคม และทางจิตวิญญาณ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ทั้งทางวิทยาศาสตร์ จิตวิทยา สังคมศาสตร์ และศาสนา แต่มิใช่ศึกษาศาสตร์เหล่านั้นอย่างเอกเทศ ท่านศึกษา เชื่อมโยงความรู้ทั้งหมด เพื่อให้เข้าใจมนุษย์ สังคม และ สิ่งแวดล้อม ศึกษาเชื่อมโยงกันอย่างเป็นพลวัต หรือสันติภาพ พระธรรมปิฎกเป็นตัวอย่างของชาวพุทธในอุดมคติที่เป็น คนฉลาด เป็นคนดี และเป็นคนมีความสุขหรือมีปัญหา เมตตา และอิสรภาพ

ในบางตอนของหนังสือบนเส้นทางชีวิต คุณหมอ ประเวศเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยขณะนั้น และได้กล่าวถึงบทบาทการเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ ของท่านด้วย เช่น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 เหตุการณ์การอาพาธและการมรณภาพจนถึงการ จัดการปลงศพท่านพุทธทาส จากเหตุการณ์ที่คุณหมอ ประเวศได้หยิบยกมาเล่า นั้น ล้วนแต่เป็นสาเหตุเหตุการณ์ อันมีประโยชน์ต่อการอ่าน และศึกษา วิเคราะห์ เพราะการ ศึกษาการคิดของนักปราชญ์นั้นเป็นสิ่งที่ผู้รักการศึกษา ทั้งหลายควรกระทำอย่างยิ่ง กลวิธีการเขียนอัตชีวประวัติ ประการที่สาม คือ ศิลปะการใช้ภาษา เพราะว่าในกระบวนการ เขียนเรื่องใด ๆ ก็ตาม ผู้เขียนย่อมเกิดความคิดที่เป็น ความหมายแก่ตนเองในเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้นก่อน แล้วจึงได้

เรียบเรียงเรื่องออกมาด้วยภาษาเขียน ซึ่งมีความชัดเจนกว่า ภาษาพูด ภาษาของผู้เขียนจะชัดเจนก็ต่อเมื่อผู้เขียนมีความหมายชัดเจน ความหมายที่เกิดจากความคิดและความรู้ นั้นเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ที่จะใช้ภาษาได้ดีนั้นต้องมีความรู้ดี และมีความคิดดี โดยธรรมชาตินั้นมนุษย์จะสามารถใช้ภาษา สื่อความคิดได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ในการเขียนผู้เขียนต้องใช้ ถ้อยคำให้ตรงความคิดของตน เพื่อสามารถสื่อความหมาย ต่อผู้อ่านได้ มีการเรียงคำถูกต้องตามลักษณะของภาษาไทย และสามารถใช้อธิบายบอกเล่าได้อย่างแจ่มแจ้ง ไม่คลุมเครือ และมีเทคนิคในการใช้โวหารชนิดต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับ เรื่องราวทุกบททุกตอน ลักษณะดังกล่าวมาข้างต้นนี้ปรากฏ อยู่ชัดเจนในหนังสือบนเส้นทางชีวิต เล่ม 1 ถึง เล่ม 7 ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี เป็นนักคิดและนัก พุดที่มีความกล้าหาญและมีความสามารถสูงยิ่งทั้งในการพูด และการเขียน ปาฐกถา และข้อเขียนของท่านทุกครั้งจะตรึง ผู้อ่านให้คิดใคร่ครวญ เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจที่ ถูกต้องต่อเรื่องราว เหตุการณ์ และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ เกิดขึ้นในสังคมและจะได้ช่วยกันจรรโลงสังคมให้เจริญขึ้น อย่างยั่งยืน

หนังสือบนเส้นทางชีวิต เล่ม 1 ถึง 7 นั้น นอกจาก จะอุดมด้วยเรื่องราว ความรู้ และประสบการณ์ที่น่าสนใจแล้ว ยังก่อปรด้วยสำนวนโวหาร และศิลปะการใช้ภาษาที่น่าอ่าน น่าศึกษา อ่านแล้วเกิดความรู้สึกเพลิดเพลิน ด้วยกล วิธีการใช้โวหารชนิดต่าง ๆ อย่างเหมาะสม นักเรียน นัก ศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการคิดและการเขียน ได้เป็นอย่างดี

กลวิธีการเขียนประการสุดท้ายของอัตชีวประวัติคือคุณค่าที่ผู้อ่านพึงได้รับเมื่อได้อ่านหรือได้ศึกษาอัตชีวประวัติเล่มนั้น กล่าวได้ 6 ประการคือ ประการที่หนึ่ง เป็นหนังสือที่อ่านแล้วเกิดความคิดใหม่ มีทัศนคติใหม่ ประการที่สองอ่านแล้วเกิดแรงบันดาลใจอยากทำความดี ประการที่สามทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์ของสังคมและประเทศชาติ ประการที่สี่ เกิดความรู้สึก ความคิด ความเข้าใจ และแนวทางในการดำเนินชีวิตส่วนตัว ประการที่ห้า สามารถเกิดจินตนาการภาพเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ได้ และประการที่หกคือ ได้นำมาใช้เป็นบทเรียนแก่ตนเอง ใช้เป็นอุทาหรณ์สอนใจตน และถ่ายทอดต่อไปยังบุคคลอื่นๆ ได้ด้วยหนังสือบนเส้นทางชีวิตทั้ง 7 เล่ม เป็นหนังสือดี มีคุณค่าควรที่บุคคลทั้งหลาย พึงจะได้อ่านและศึกษาอย่างละเอียดเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นหนังสือที่แสดงเรื่องราวชีวิตของปุชนียบุคคลที่ผู้เป็นเจ้าของได้เรียงร้อยขึ้นมาด้วยตนเอง เป็นความจริงที่ว่าในการศึกษาของมนุษย์ มนุษย์ควรได้เรียนรู้หรือสัมผัสกับเรื่องราวหรือตัวบุคคลที่เป็นปุชนียบุคคลให้มาก มากจนกระทั่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รากฐานของความเป็นมนุษย์

ถึงแม้ว่าศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี จะได้บันทึกความในใจไว้ที่ปกหลังของหนังสือทุกเล่มว่า “ชีวิตของผู้เขียนคงไม่มีความสำคัญอะไร แต่สติปัญญาของท่านทั้งหลายมีความสำคัญต่อชีวิตของท่าน ครอบครัวและประเทศชาติ” แม้ว่าท่านจะแสดงความคิดเห็นไวเช่นนั้น แต่ผู้อ่านและผู้ศึกษาติดตามชีวิตและผลงานของท่านล้วนแต่จะคิดในทางกลับกันว่าชีวิตของท่านนั้นเป็นชีวิตที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง ครบถ้วนทั้งองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศได้ประกาศเกียรติคุณท่านไว้ให้ประจักษ์แก่ชาวโลก

ท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณกองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาที่สนับสนุนทุนเพื่อการทำวิจัยครั้งนี้ และขอแสดงคารวะคุณแต่ท่านพุทธทาสภิกขุ และศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ผู้เป็นเจ้าของอัตชีวประวัติอันทรงคุณค่าทั้งสองชุดนี้

๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เงินตราต่างประเทศกับประชาชน

อัจฉรา หล่อตระกูล

อาจกล่าวได้ว่าเงินตราต่างประเทศไม่ได้เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชน แต่ในบางครั้งหรือคนบางกลุ่มจะต้องเกี่ยวข้องกับเงินตราต่างประเทศอย่างแน่นอน เช่น การทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจ การเดินทางออกนอกประเทศ การเยี่ยมเยียนของญาติมิตรจากต่างประเทศ แม้แต่การได้รับเงินตราต่างประเทศจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ดังนั้นเงินตราต่างประเทศจะเกี่ยวข้องกับประชาชนไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

ปัจจุบันการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและเงินบาทอยู่ภายใต้ พ.ร.บ.ควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน พ.ศ. 2485 และบทบัญญัติอื่นที่ออกตามอำนาจใน พ.ร.บ.ดังกล่าว เนื่องจากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศกับเงินบาทจะมีผลกระทบต่อปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจและทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนของค่าเงินบาทโดยตรงตามหลักเศรษฐศาสตร์ ดังนั้นการเข้าใจถึงข้อกำหนดและพิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศจึงเป็นสาระที่น่าสนใจ ซึ่งพอจะแบ่งได้เป็น 6 ประเด็นดังนี้คือ

1. การประกอบธุรกิจซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ จะต้องขออนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทย โดยผู้ที่ประกอบธุรกิจนี้ได้มี 3 ประเภทคือ ธนาคารพาณิชย์ รับอนุญาต บริษัทรับอนุญาต และบุคคลรับอนุญาต โดยที่การซื้อขายแลกเปลี่ยนจะต้องกระทำกับธนาคารและบริษัทรับอนุญาตเท่านั้น สำหรับบุคคลรับอนุญาตจะกระทำได้เฉพาะการรับซื้อเช็คเดินทางและการซื้อขายธนบัตรเท่านั้น

2. การนำเงินบาทติดตัวออกนอกประเทศ ประชาชนผู้เดินทางออกนอกประเทศจะสามารถนำเงินบาทติดตัวไปได้ครั้งละไม่เกิน 50,000 บาทต่อคน ยกเว้นประเทศที่มีพรมแดนติดกับประเทศไทยและประเทศเวียดนาม ให้นำเงินบาทออกนอกประเทศได้ครั้งละไม่เกิน 500,000 บาทต่อคน ส่วนการนำเงินบาทเข้าประเทศนั้นไม่มีข้อกำหนด

3. การนำเข้าเงินตราต่างประเทศ ซึ่งอาจเกิดจากการชำระค่าสินค้าและบริการเป็นเงินทุนหรืออื่น ๆ ประชาชนสามารถนำเข้าเงินตราต่างประเทศได้ไม่มีข้อจำกัด แต่ต้องนำไปแลกเป็นเงินบาทหรือฝากในบัญชีเงินตราต่างประเทศกับธนาคารพาณิชย์ภายใน 7 วัน ยกเว้นบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ ชาวต่างชาติที่ได้รับวีซ่าไม่เกิน 3 เดือน สถานทูตและผู้มีเอกสิทธิ์คุ้มกัน

4. การนำเงินตราต่างประเทศออกนอกราชอาณาจักร ประชาชนสามารถนำเงินตราต่างประเทศออกนอกประเทศได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม แต่ต้องไม่เกิน 10,000 เหรียญสหรัฐ หรือเทียบเท่า โดยต้องยื่นเอกสารขอซื้อเงินตราต่างประเทศกับธนาคารรับอนุญาต โดยแยกเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ คือ

4.1 ค่าใช้จ่ายเดินทางซึ่งไม่จำกัดจำนวน แต่ต้องแสดงหลักฐานประกอบได้แก่หนังสือเดินทาง ตั๋วเครื่องบินหรือตัวยานพาหนะ

4.2 เพื่อใช้ในธุรกิจเดินสะพัด เช่น เพื่อชำระค่าสินค้าและบริการ ค่าใช้จ่ายในการศึกษา เป็นต้น

4.3 เพื่อชำระหนี้ตามภาระผูกพันให้แก่บุคคลในต่างประเทศ เช่น การคืนเงินกู้ยืม และดอกเบี้ยจากต่างประเทศ การซื้อขายหุ้น การคืนเงินทุนจากการเลิกกิจการ เป็นต้น

5. การโอนเงินไปต่างประเทศ สามารถกระทำได้ดังนี้

5.1 การลงทุนในกิจการ ในต่างประเทศ หรือให้กู้ยืมแก่กิจการในเครือในต่างประเทศในวงเงินไม่เกิน 10 ล้านบาทเหรียญสหรัฐ โดยต้องมีสัดส่วนการถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของทุนจดทะเบียน

5.2 การโอนเงินของตนเองหรือมรดกของคนไทยที่ย้ายถิ่นฐานไปต่างประเทศ เป็นการถาวรให้โอนได้ไม่เกินปีละ 1 ล้านบาทเหรียญสหรัฐ ต่อผู้รับแต่ละราย

5.3 การโอนเงินให้เครือญาติที่ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ต่างประเทศเป็นการถาวรให้โอนได้ไม่เกินปีละ 10,000 เหรียญสหรัฐ ต่อผู้รับแต่ละราย

5.4 การซื้ออสังหาริมทรัพย์เป็นที่พักในต่างประเทศให้โอนได้ไม่เกิน 500,000 เหรียญสหรัฐต่อราย

5.5 การซื้อหุ้นบริษัทในเครือเดียวกันในต่างประเทศที่เป็นการให้สวัสดิการแก่พนักงานให้โอนได้ไม่เกิน 100,000 เหรียญสหรัฐ ต่อรายต่อปี

การซื้อหลักทรัพย์และการโอนเงินออกที่เกินกว่าวงเงินที่กำหนดต้องขออนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทยก่อน และถ้ากรณีบุคคลได้รับโอนเงินตราต่างประเทศและไม่ต้อง

การขายเป็นเงินบาทแต่ต้องการจะโอนออกไปต่างประเทศ
เพื่อการชำระหนี้ จะต้องแสดงหลักฐานธุรกรรมด้าน
ต่างประเทศประกอบ

6. การส่งสินค้าออกนอกประเทศ ถ้ามีมูลค่าเกิน
500,000 บาท ผู้ส่งออกต้องนำเงินค่าสินค้าที่ขายได้เข้ามา
ในประเทศทันทีที่ได้รับชำระและต้องไม่เกิน 120 วัน นับแต่
วันที่ส่งสินค้าออกเงินตราต่างประเทศที่ได้มาจะต้องขายหรือ
ฝากไว้เป็นเงินตราต่างประเทศกับธนาคารพาณิชย์ภายใน
7 วัน นับแต่วันที่ได้ออกหรือวันที่นำเงินเข้ามา

7. การเปิดบัญชีเงินฝากเงินตราต่างประเทศในประเทศ
บุคคลหรือนิติบุคคลจะเปิดบัญชีเงินฝากเงินตราต่างประเทศ
ในประเทศต้องอยู่ในเงื่อนไขคือ เงินที่นำมาฝากต้องเป็น
เงินตราต่างประเทศที่ได้รับจากต่างประเทศ หรือกู้มาจาก
กิจการวิเทศธนกิจ และต้องมีเอกสารแสดงภาระการชำระเงิน
หรือภาวะผูกพันของธุรกิจที่จะชำระให้แก่บุคคลในต่างประเทศ
หรือธนาคารรับอนุญาตภายใน 6 เดือน และฝากไม่ได้ไม่เกิน
ภาะนั้น และหากฝากเป็นธนบัตรเงินตราต่างประเทศจะต้อง
ไม่เกินวันละ 5,000 เหรียญสหรัฐฯ เมื่อถอนต้องแสดง
หลักฐานตามที่กำหนด และเมื่อรวมยอดคงเหลือทุกบัญชี
และทุกสกุลสำหรับบุคคลธรรมดาต้องไม่เกิน 500,000 เหรียญ
สหรัฐฯ สำหรับนิติบุคคลต้องไม่เกิน 10 ล้านเหรียญสหรัฐฯ
และสำหรับชาวต่างชาติหรือบุคคลที่มีถิ่นฐานอยู่นอกประเทศ
สามารถเปิดบัญชีฝากเงินตราต่างประเทศได้ไม่จำกัดวงเงิน
โดยที่มาของเงินตราต่างประเทศนั้นต้องมาจากต่างประเทศ
หรือได้รับชำระหนี้จากบุคคลในประเทศ หรือเงินกู้จาก
สถาบันการเงิน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้คงจะเป็นประโยชน์และ
เป็นแนวทางว่าเมื่อวันใดที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเงินตรา
ต่างประเทศจะได้บริหารเงินตราต่างประเทศได้อย่างถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

บทความ “การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและเงินบาท”
สำนักสื่อสารสัมพันธ์สายสนับสนุนการบริหารธนาคาร
แห่งประเทศไทย

A study on the International Cooperative Distance Learning to Foster Creativity in Mathematics Education

Moriya Seiji

Abstract

We have been studying international cooperative distance learning (ICDL) to foster creativity in mathematics education since 1995. The purposes of this study are to develop evaluation tools to measure students' creativity, to develop new educational contents in an information-oriented society, and to organize methods of ICDL to foster creativity in mathematics education.

We developed evaluation tools which investigate a creative attitude by using the factor of creativity based on research of Guilford. By using this tool, it was confirmed that the lesson using the TV-Conference System contributed greatly to developing a creative attitude as new educational contents, "Fractals Geometry" and "The Geometry of the Earth and the Sun" were developed. Moreover, the consistent curriculum from an elementary school to a junior high school was proposed too. It is confirmed by the experimental lesson that these are effective contents.

Two ICDLs, between high school students Japan and Thailand, and between junior high school students Japan and Thailand, are experimented on. We confirmed in those experiments that the identity, logic, precision and the activity were fostered. In order to further foster the creativity of students by ICDL, we must organize the lessons which students can make the best use of themselves idea, and they can discover the problem by themselves.

Key Words

International Cooperative Distance Learning, TV-Conference System, Creativity, Fractals, Sundial, Trigonometric Ratio

1. Introduction

We are studying for the International Cooperative Distance learning (abbreviated as ICDL) to educate the creativity in mathematics education since 1997. Purposes of this study are to develop the evaluation tools to measure students' creativity, to develop new educational contents in an information-oriented society, and to organize methods of ICDL to educate the creativity in mathematics education.

We think "If students which take the lesson of high quality have the opportunity of the cooperative distance learning, then they will take the lesson of higher quality and they will get higher creativity than before." We developed the new contents and the methods of valuation of creativity about this ICDL, and experimented on lessons that the students of high or junior high school between Japan and Thailand took the ICDL. I would like to report for their results in the following.

2. Methods and system for ICDL

Types of Teacher-Pupil/Students interaction in distance learning lessons are denoted as (1) to (4) in Figure 1.

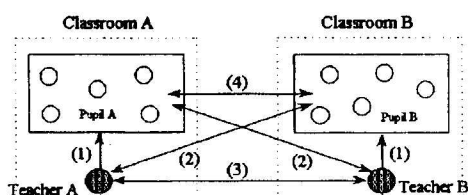

Figure 1 Model of distance learning.

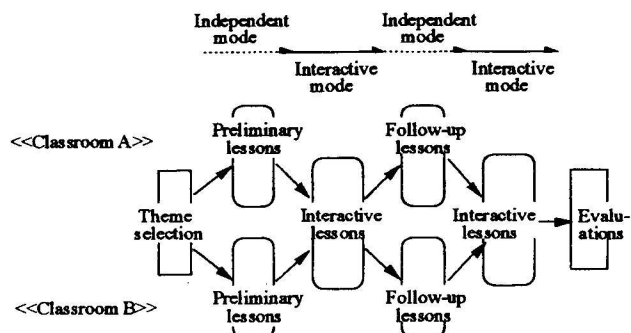

Figure 2 Model of lesson process

The cooperative distance learning process is, as indicated in Figure 2, a combination of an interactive mode (abbreviated as DL) in which the lesson is conducted with bi-directional communication maintained between the classrooms A and B, and an independent mode, in which studies are conducted independently with no communication between the two sites.

In the cooperative distance learning process, first the common problem to be addressed is chosen. This common problem is presented to each of the classes A and B in concrete form, but from different points of view in each case. In preliminary lessons, the problem is solved independently in the classes A and B, and related works are created. At this time, interest in and anticipation of the unfamiliar pupils at the remote site are mingled with the students' lack of confidence in their own solutions, and these amplify their interest in the solution to the problem and spur them to create better works. Interactive lessons of from 60 to 90 minutes are assumed. After the students greet each other and introduce themselves, the results of the preliminary lessons are presented and opinions exchanged. At this time students may discover new ideas and techniques they had not thought of before, and this makes them eager to solve the problem or to improve their solutions. In follow-up lessons, the students review these new discoveries, and reflect on their own works and problem-solving methods. In the process, their own understanding of, and interest in the problem is deepened. At the same time a sense of competition with the remote-site students spurs them to improve their solutions or creations. As a result, in the next interactive lesson the students can study with a better grasp of the subject matter. Through this teaching procedure the students' desire to learn is stimulated and their creative instincts are encouraged.

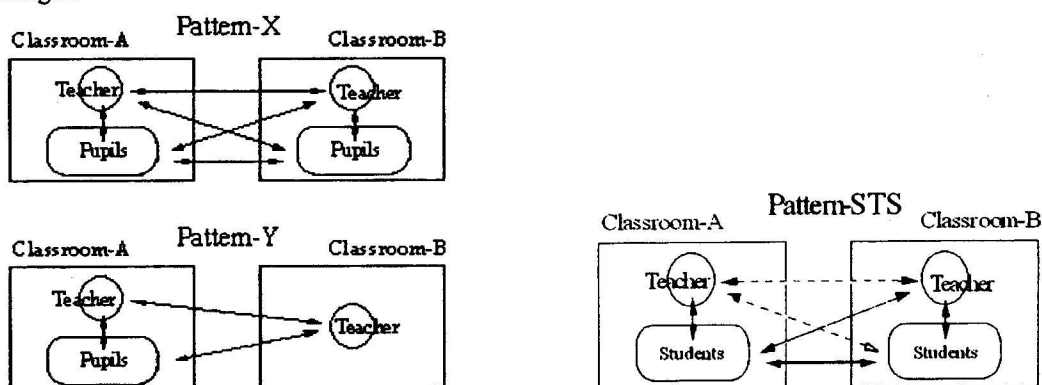

Figure 3 Patterns of interactive lessons

In the case of elementary schools, each class is attended by the teachers and pupils (pattern-X in Figure 3), or remote class is attended by the teacher (pattern-Y in Figure 3). In the case of secondary schools, The students of secondary schools can produce an interactive lesson of distance learning on their own, and can

teach remote students (Pattern-STS in Figure 3). In this pattern, teachers support students' activities mainly. Students of teacher's part were satisfied with the results of DL. But, students of student's part felt that the discussion using English in real-time was difficult. Therefore, it is better to adopt methods of using the Web, E-Mail, and BBS under the asynchronistic system before they have the lesson using the TV-conference system.

ISDN circuits at 128 kpbs are adopted for communications. Included in the 128 kpbs bandwidth are camera images, audio, images from stand cameras, and computer data.

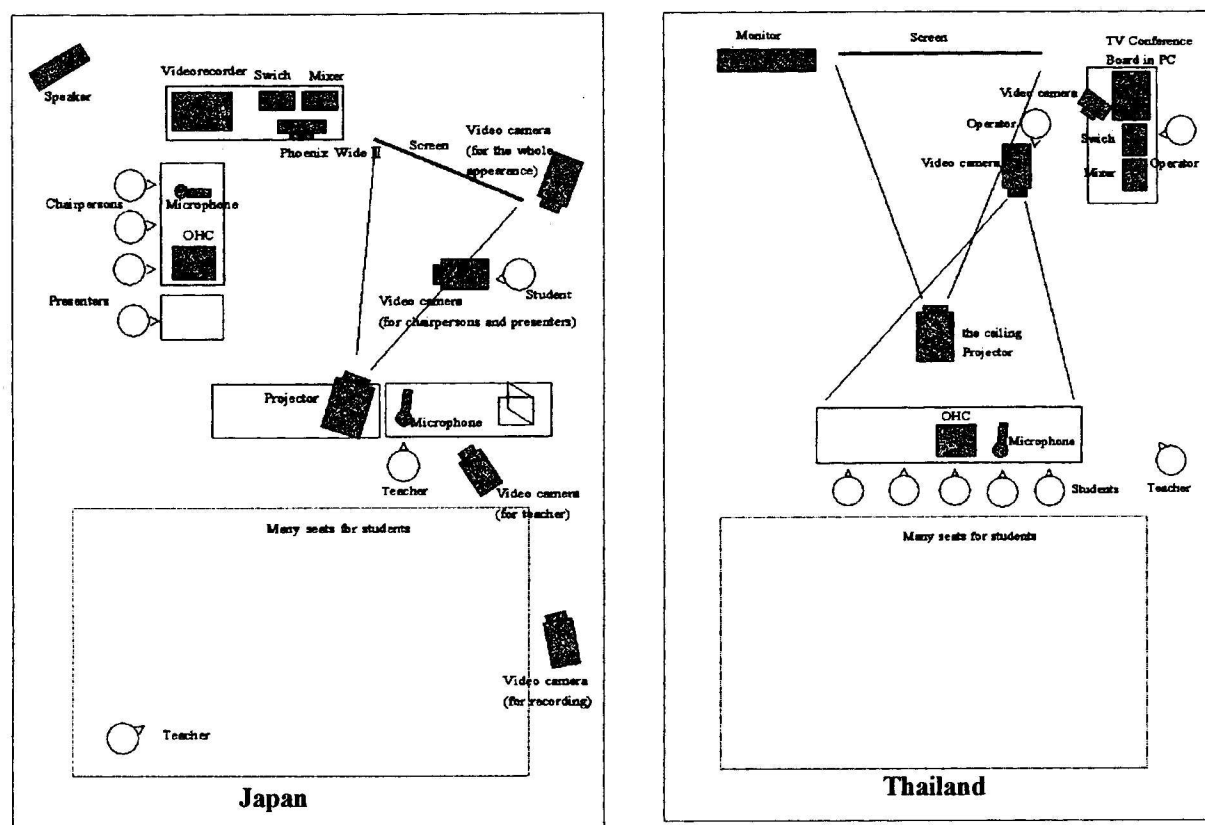

Figure 4 The ICDL systems in Japanese and Thai classroom

3. Educational experiment

3.1 Japan-Thailand distance learning in senior high school

- 1) Students: 40 of first-year students in senior high school attached to Kyoto university of education (abbreviated as KHS) and 20 members of forth-grade students in laboratory school attached to Rajabhat institute Phranakhon Si Ayutthaya (abbreviated as AHS).
- 2) The date: From 2002 Nov. to 2003 Feb.
- 3) Contents: Fractals. Theme is "Nature and Mathematics".
- 4) Lesson:

Students of KHS have studied Fractals, self-similarity, transformations, exponent and logarithm before ICDL. Students of AHS have studied exponent and logarithm, but they have never studied Fractals, and so in ASH it was hard for them to learn about Fractals in a short period. The plan of ICDL is Figure 5.

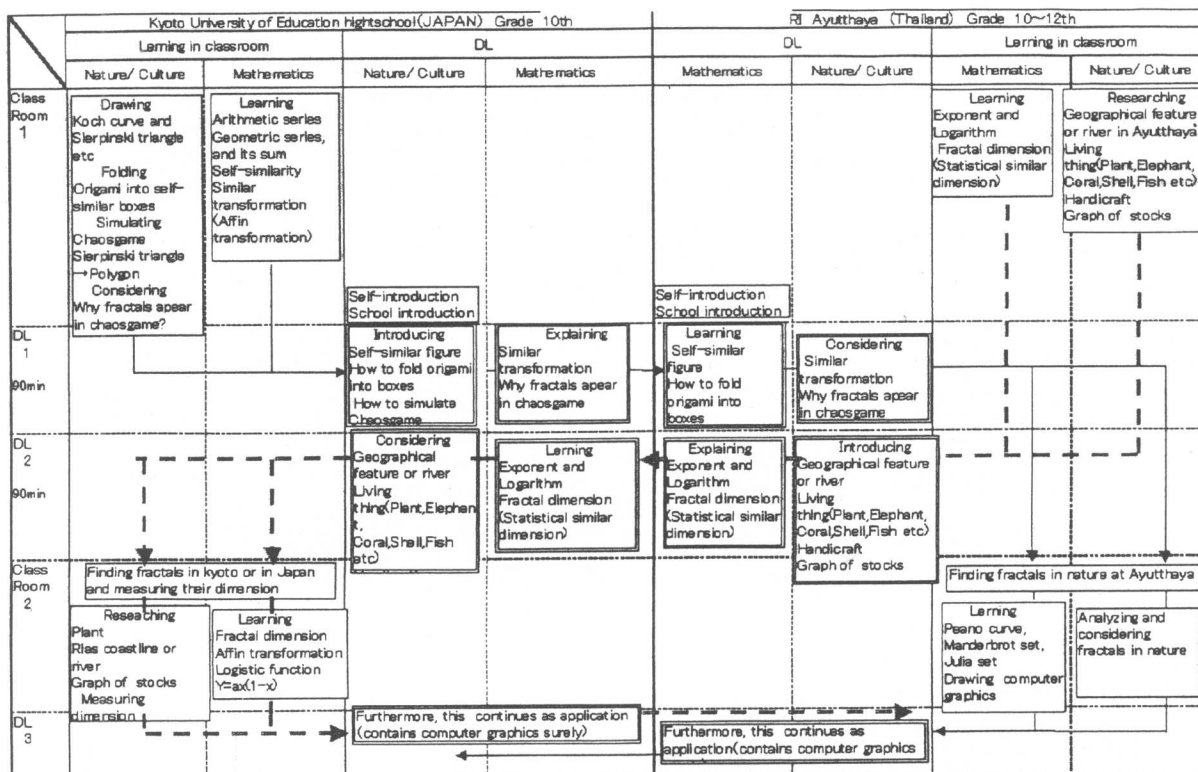

Figure 5 The chart of Japan-Thailand cooperative distance learning

KHS students taught Chaos Game to AHS them in DL1 (Figure 6, 7). Next AHS students taught statistic similarity dimension to KHS them in DL2 (Figure 8). KHS students measured some figures of nature, the coastline, around a rose petals, etc., and confirmed that they were Fractals all. However they doubted that all complicated figures are Fractals. In order to show a counterexample they thought and researched no Fractals figure (Figure 11). The last, in DL3, they presented each other the new contents which they have studied till DL3 (Figure 9 - 12). AS KHS and AHS students have learned the base of Farctals, they understood each result of presentation very well.

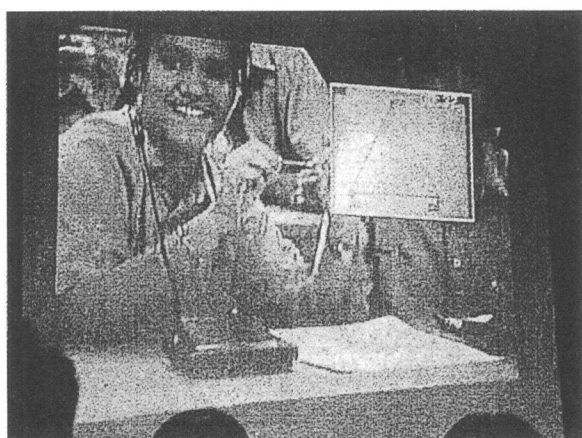

Figure 6 Thai students are learning Chaos Game (DL1)

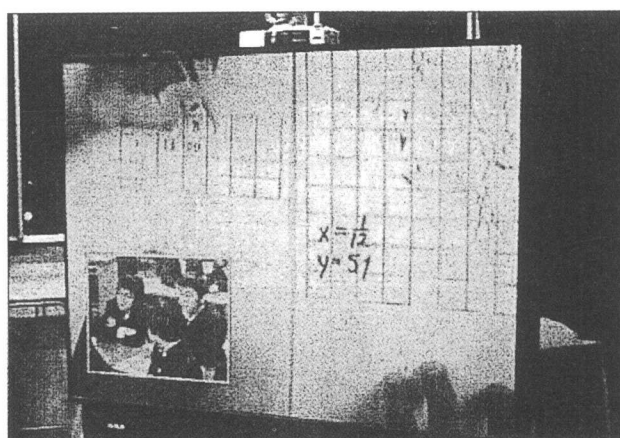
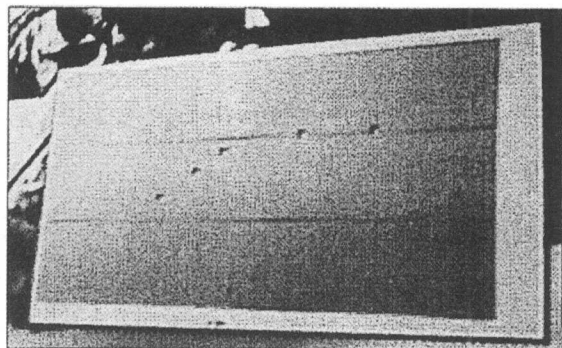
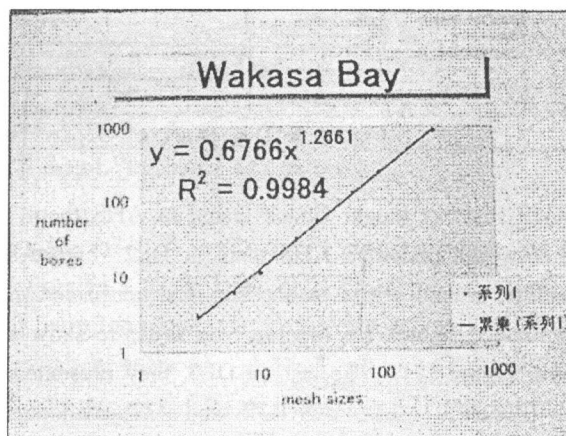
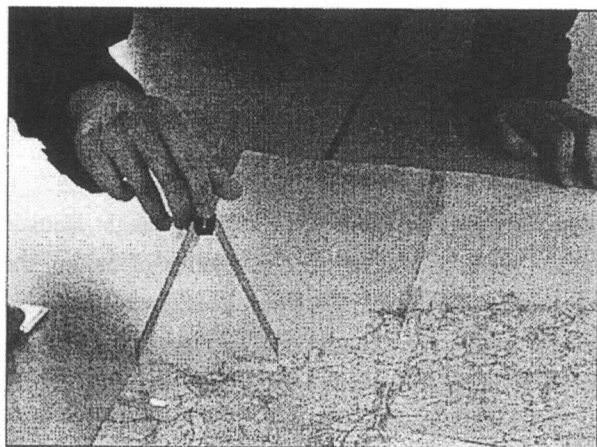
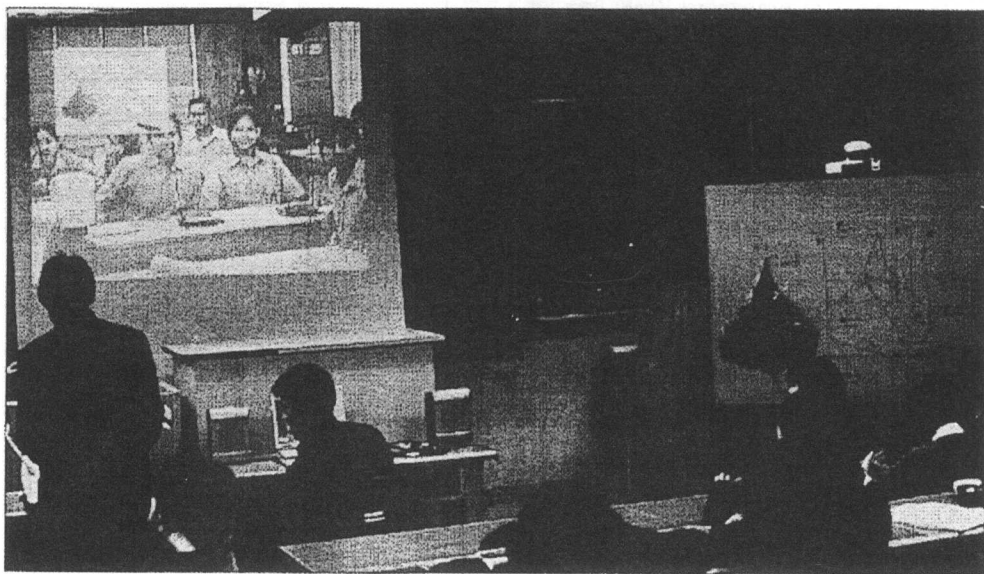

Figure 8 Thai students are teaching how to measure Fractals dimension (DL2)

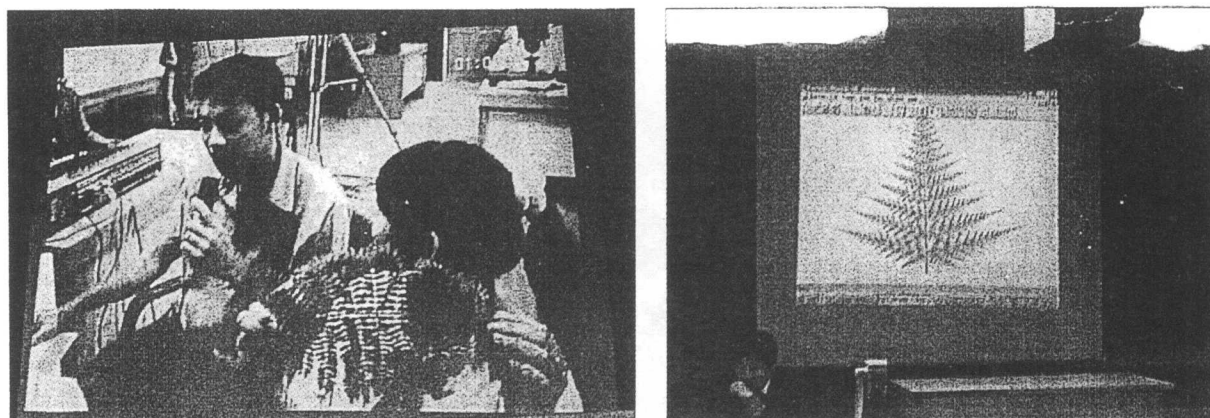

Figure 12 The Simulation of the fern based on affine transformation (DL3)

3.2 Japan-Thailand distance learning in junior high school

- 1) Students: 64 of third-grade students in Kyoto junior high school attached to Kyoto university of education (abbreviated as KJS) and 20 of third-grade students in laboratory school attached to Rajabhat institute Phranakhon Si Ayutthaya (abbreviated as AJS).
- 2) The date: From 2003 Nov. to 2004 Feb.
- 3) Contents: Sundial and trigonometric ratio. Theme is "Let's think about the earth!"
- 4) Lesson:

Japanese students can not usually learn trigonometric ratio in mathematics classroom of junior high school under the official guidelines for school-teaching, but, there is this contents on the text book of Thailand.

In DL1 KJS students taught AJS students the relationship between latitude and the altitude for the sun, and they requested them to study the principle of the sundial and to make the sundial to use in Thailand (Figure 13-15). AJS students taught KJS students the trigonometric ratio and simple applications, and they requested them to study how to measure the height of pagoda and traditional buildings (Figure 13, 17). In DL2 and DL3 they presented the first results of study and exchanged opinions with each other. KJS students presented the method to measure the height of pagoda at one point on the ground. However AJS students indicated that we could not measure the length from a center point of pagoda's bottom to the point on the ground as a pagoda stood on wide bottom. This reality surprised KJS students, and they studied on this problem again with some hints from AJS students. In DL4 they presented the contents of study to each other, and together they studied a common problem for a horizontal sundial (Figure 18-20).

Figure 13 Measuring the height of Buddha pagoda (AJS: before DL1)

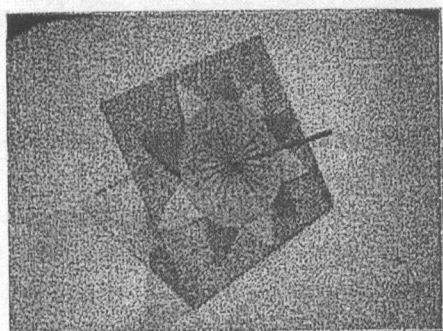

Figure 14 The sundial made by the KJS student (before DL1)

Figure 15 The TV-conference room in AJS

Figure 16 Thai students study a sundial under Japanese students (DL1)

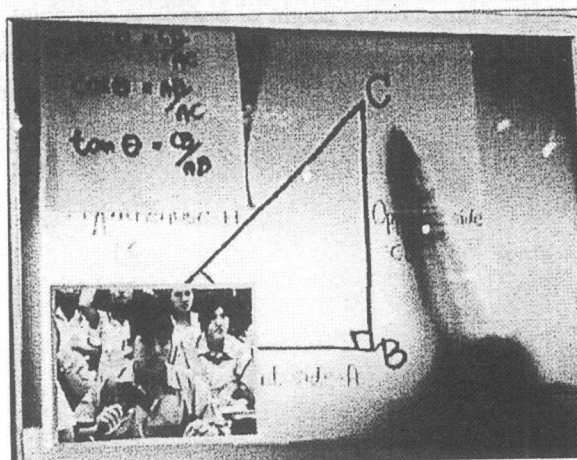
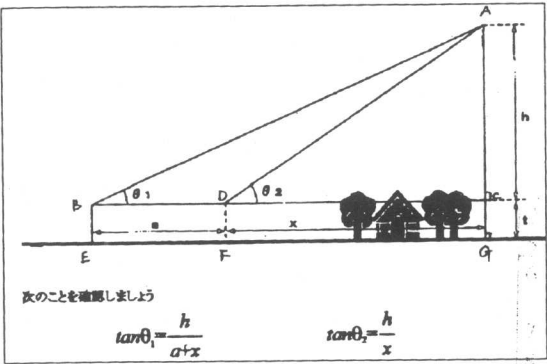

Figure 17 Thai students teach trigonometric ratio to Japanese students (DL1)

$$\begin{aligned} \tan \theta_1 &= \frac{h}{a+x} & \tan \theta_2 &= \frac{h}{x} & h &= a \tan \theta_1 + \frac{h \tan \theta_1}{\tan \theta_2} \\ h &= (a+x) \tan \theta_1 & h - \frac{h \tan \theta_1}{\tan \theta_2} &= a \tan \theta_1 \\ h &= x \tan \theta_2 & h \tan \theta_2 - h \tan \theta_1 &= a (\tan \theta_1) (\tan \theta_2) \\ x &= \frac{h}{\tan \theta_2} & h &= \frac{a (\tan \theta_1) (\tan \theta_2)}{\tan \theta_2 - \tan \theta_1} \\ h &= \left(a + \frac{h}{\tan \theta_2} \right) \tan \theta_1 \end{aligned}$$

Figure 18 The problem is proposed by AJS, and its solution (before DL4)

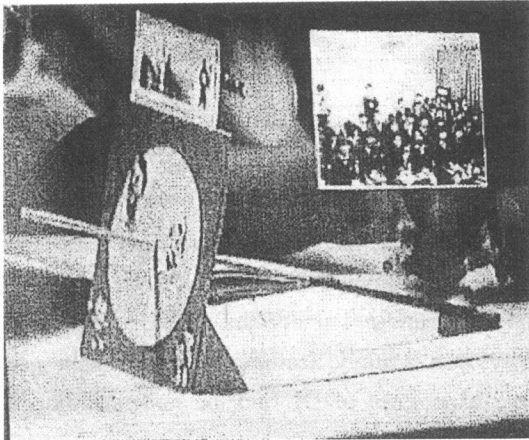

Figure 19 The sundial in order to use in Thailand (DL4)

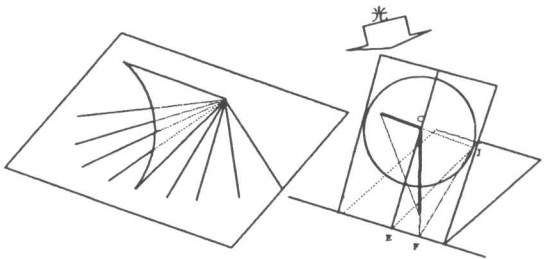

Figure 20 A common problem for a horizontal sundial (DL4)

4. Results and discussion

4.1 For educating the creativity

We used the creative attitude test developed by Li (2002) (Table 1). This test consisted of 8 factors as 35 items. Students choose just one form five-points as "an extremely favorable or positive to an extremely unfavorable or negative". This test is scored by assigning +2,+1,0,-1,-2 to each point. This test was implemented before and after ICDL. The results of 1st experiment is the following Figure 21.

For the Japan side, we can read the increase of identity on the result of the creativity test. Teacher and staff who take part in ICDL recognized that the activity was educated more to read on the result of the test. However, we can't read the increase of search and originality on this result. We think that students don't have much opportunity to research into the mathematical contents for Fractals because it is difficult for students to study this contents.

Generally speaking for the Thailand side, we can't read statistically good results on the test, but there was an increase of the average of some students.

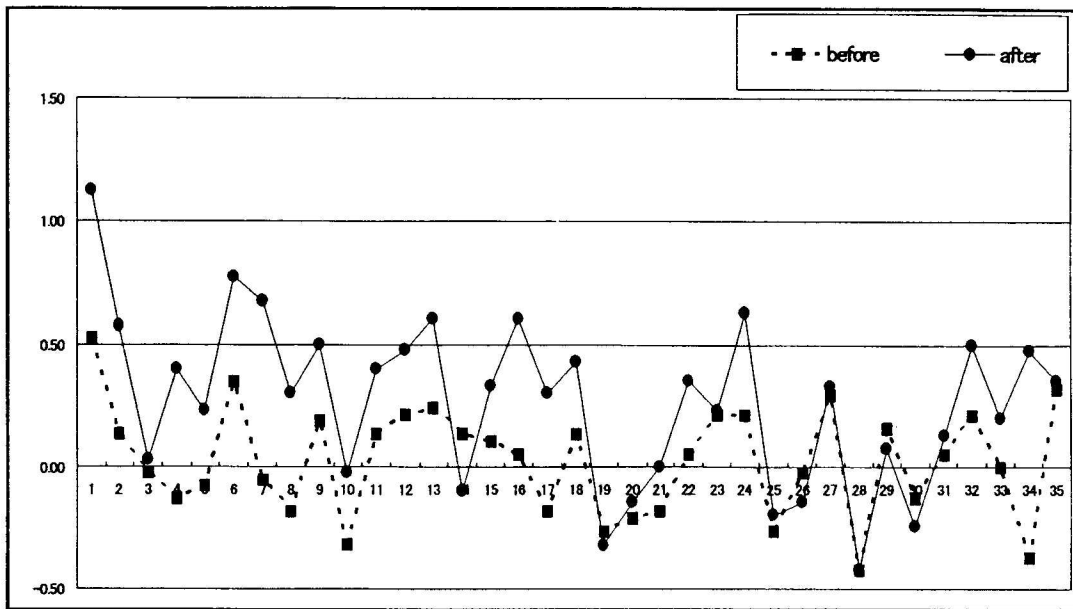

Figure 21 Comparison between before and after DL as a result of Creative (Attitude) Test in Japan

In the 2nd experiment we used the new test for creative attitude on table 2. Students answered each sentence of the table 2 right after every lesson. The results of the experiment is the following Figure 22.

We can recognize that the precision of factors for creativity was educated under this ICDL. In ICDL, interactive mode contributed to more educating the creativity than usually learning, and it is a great contribution for the activity and logic. It is suggested that more experience of DL and the understanding the educational contents and conversation in English are closely related.

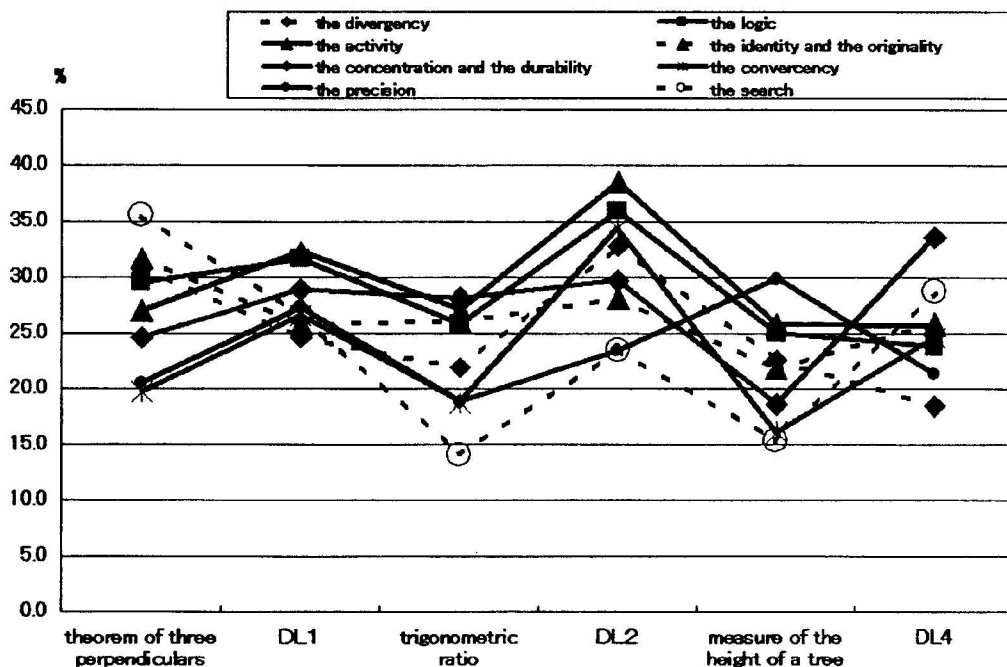

Figure 22 The result of "Creative (Attitude) Test on every lesson

4.2 For students' attitude in ICDL

As we make the results of ICDL clear, the questionnaire of table 3 was done right after each DL. The contents of questionnaire were seven categories as an interest and concern toward the lesson, understanding of the lesson, environment of the lesson, will toward DL, impression toward the communication companions, understanding of English and evaluation toward DL. We show categories in figure 23 that there is a high correlation. We can understand that there is a high correlation between "Will toward DL" and "understanding of the lesson". Judging from their impressions or comments about this ICDL, it is the experience and self-examination of DL1 and DL2 that stirred them to will toward DL3.

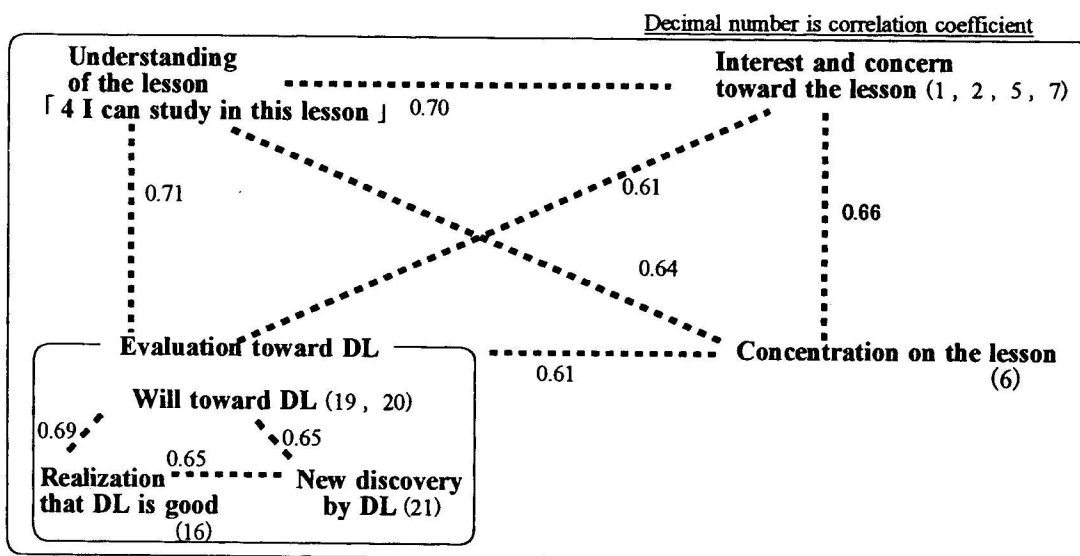

Figure 23 Correlation diagram in DL3

5. Conclusion

The following was concluded for the methods of ICDL:

- (1) Interactive modes have important role as the motivation and positiveness in ICDL, and independent modes deepen the understanding for contents of lesson.
- (2) In interactive mode ICDL each students exchange the development and application after the learning contents in common.
- (3) There are two times interactive mode as for students to experience two roles of teacher and students. They have the opportunity of interactive mode after that

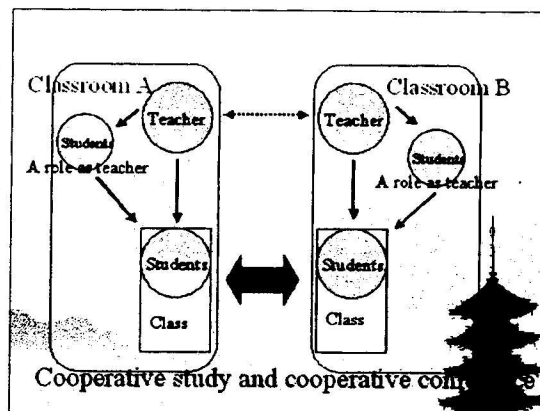

Figure 24 Pattern of STS in future

The following was concluded for the educating the creativity under ICDL:

- (4) The creativity is fostered interactive mode better than independent mode, and it is more motive to discuss the study with foreign students
- (5) Factors of creativity which are fostered in ICDL is different under educational contents and methods of education.
- (6) In order to foster creativity, it is important for students not to be passive, to take a more positive and active attitude.

- (7) In figure 24, I propose the pattern of STS by ICDL better than now. It is international cooperative distance study and distance conference by students.

References

- 1) Klaus-D.Graf, Yokochi Kiyoshi, "Educational experiments distance learning and reorganization of mathematics education", Information and communications technologies in school mathematics, IFIP, Chapman & Hall, 1998, 265-274.
- 2) Hisao Kizumi, Takashi Dasai, Klaus-D.Graf, Kiyoshi Yokochi, Seiji Moriya, "Interactive distance learning between Japan and Germany", IFIP, Kluwer academic publishers, 2000, 39-50.
- 3) SAITO Noboru, "The development of the attitude scale of creativity in mathematics education-For elementary school (grade 6) and junior high school (grade 1-3) students-, Journal of JASME research in mathematics education, Japan academic society of mathematics education, 1999, 35-46 (Japanese, English summary).
- 4) MORIYA Seiji, "The results of experiments and some proposals for collaborative distance learning in mathematics education", Bulletin for mathematics education study-Special issue-, Mathematics education society of Japan, 2000, 59-76.
- 5) LI Xuehua, "The change of students' understanding through the distance learning between Japan and China", The third international conference on mathematics education and cultural history of mathematics in this information-oriented society, Mathematics education society of Japan, 2002, 189-192.

Table 1 Items of Creative Attitude Test

○: Significant Difference-5% Level , △: Significant Difference-10% Level

No.	Factor	Item Number and Item Sentence
1 ○	the independence	34 In the future, I want to have a respectable job which I can make use of my aptitude.
2		17 I have high requirement level about myself.
3		4 I intentionally solve problems by myself.
4 ○		13 I'm not pressured by others.
5		10 I clearly express my feelings, thinking, wishes and so on.
6 ○	the identity	1 I want to be a human being who has a special way of living and who is different from others.
7 ○		7 I have my opinions and beliefs.
8 ○		2 I can judge by myself and I'm a decisive person.
9 △	the activity	8 I have questions and curiosity about various things.
10		11 When I begin to do something with others, I'm inclined to seize leadership.
11	the search	15 I have an interest in "creating something by myself".
12		9 I want to try many difficult problems more than easy problems.
13		16 Even if I have a little failure or danger, I want to face a new challenge which has never been done.
14	the concentration and the attachment	19 I listen to someone attentively, consider carefully and carry out the plan.
15		21 When I devote myself to studying, I don't think of anything else.
16 ○		33 If I begin to do something, I'm inclined to be involved in it and to be unable to leave it half-finished or to do another thing.
17 △		27 I achieve what I set out to do, even if it is hard.
18		22 When I can carry out something thoroughly, I can be satisfied.
19	the originality	12 I'm inclined to be able to keep concentrating lengthy.
20		23 I don't like a routine and a repetition.
21		3 I'm good at thinking about a new method.
22		25 I'm not afraid to do something different from others.
23	the divergency	26 I have confidence in what I thought about.
24 ○		5 I have a interest in the change and improvement.
25		29 I can think of many ideas.
26		14 I can think of ideas from the various angles.
27		32 I can make use of other's ideas well.
28		18 I'm good at finding relations from something which you seem not to relate with.
29	the logic and the analysis	28 When I do something, I try doing it in various ways.
30		30 My analysis ability is excellent.
31		24 I relate things with something.
32 △		6 I consider about the factor of things.
33		31 I consider about the process when I reach the result.
34 ○		20 I consider about the connection to the whole.
35		35 I expect a result and a route well.

Table 2 Items of Creative Attitude Test on every lesson

Please check off the sentences which you practiced or your mood changed in this lesson, and please write the reason for checking.

No.	Factor	Item Sentence
1	the divergency	As far as possible, I think about every method.
2		I'm good at finding relations from something which seem unrelated.
3		If it is not so, I think what will happen.
5		I think about things in comparison with other things.
6	the logic	I consider the connection to the whole.
7		I consider a process when I reach a result.
8		I consider a factors of things.
9		I expect a result and a route.
11	the activity	I think about a thing many times until it is solved.
13		I have questions and curiosity about various things.
14		I pursue questions and subjects.
15	the identity and the originality	I argue against the decided method.
16		I think about a new method.
17		I treasure a flash.
18		I have confidence to what I thought about.
19		I am deeply impressed by discovery.
20		I'm not afraid to do something different from others.
21	the concentration and the durability	I think about something and forget time.
23		Even if I fail, I don't give up.
25	the convergency	I think about which method is the best.
27	the precision	I observe things closely.
28		I ascertain that things are correct.
29	the search	I have an interest in "creating something by myself".
30		I want to try many difficult problems more than easy problems.

Table 3 The questionnaire of attitude for DL

No.	Category	Item Sentence
1	Interest and concern toward the lesson	I could learn joyously.
2		I had an interest in study.
5		I was excited by what happened in the lesson.
7		I had a feeling of satisfaction in the lesson.
8		The lesson was boring.
3	Understanding of the lesson	I completely understood.
4		I can study in this lesson.
9		I followed this lesson neatly.
11		It was easy for me to understand the announcement and he explanation from Thailand.
12		I wanted more explanation.
23	Environment of the lesson	The explanation of the Thai teacher was good.
24		A Japanese teacher's explanation was good.
6		I could concentrate on learning.
14		I had a strange feeling about studying with Japanese students through the image.
15		Various machines obstructed my learning.
17	Will toward the lesson	My learning was obstructed by the movement that the image was stuck on.
18		The voices were good.
10		I tried listening to others closely and understand others.
25	Impression toward the communication companions	(an announcement person only) I made an effort to Thai students' understand my announce.
13		I felt Thai students' feeling was very fine.
22	Understanding of English	I understood the English well that the Thai students spoke in.
16	Evaluation toward DL	I think the Distance Learning through TV conference is good.
19		I want to have Distance Learning more through TV conference.
20		I want to learn something with Japanese students more through TV conference.
21		I made a new discovery from TV conference.

การศึกษาการเรียนรู้ทางไกลโดยความร่วมมือนานาชาติเพื่อสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ในการศึกษาวิชาคณิตศาสตร์

(A Study on the International Cooperative Distance Learning to Foster Creativity in Mathematics Education)

ศ.ดร. โมริยะ เซย์จิ เขียน

พิเศษฐ์ ศรีสังข์งาม แปลและเรียบเรียง

บทคัดย่อ

เรามีการศึกษาการเรียนรู้ทางไกลโดยความร่วมมือนานาชาติ (ICDL) เพื่อสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ในการศึกษาวิชาคณิตศาสตร์ตั้งแต่ปี ค.ศ.1995 จุดประสงค์ของการศึกษา คือ การพัฒนาเครื่องมือหาค่าสำหรับวัดความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน เพื่อพัฒนาเนื้อหาการศึกษาใหม่ในสังคมข้อมูลที่สัมพันธ์กัน และจัดวิธีการของ ICDL สำหรับสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ในการศึกษาวิชาคณิตศาสตร์

เรามีการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบเจตคติในทางสร้างสรรค์โดยใช้องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์จากงานวิจัยของกิลด์ฟอร์ด (Guildford) โดยการใช้เครื่องมือนี้ทำให้สามารถยืนยันได้ว่าการสร้างบทเรียนโดยใช้ระบบการประชุมทางไกล (TV-Conference System) มีส่วนช่วยอย่างมากในการพัฒนาเจตคติสร้างสรรค์ ระบบนี้เป็นเสมือนเรื่องใหม่ทางการศึกษา “Fractal Geometry” และ “The Geometry of the Earth and the Sun” เป็นเนื้อหาที่ถูกพัฒนาขึ้น ผลลัพธ์ที่ความสอดคล้องของหลักสูตรทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลายได้มีการนำเสนอเพื่อยืนยันว่าผลการทดลองบทเรียนว่าเป็นเนื้อหาที่มีประสิทธิผล

การทำ ICDL ระหว่างนักเรียนทั้งสองประเทศ คือ นักเรียนมัธยมต้นไทยและญี่ปุ่น และระหว่างนักเรียนมัธยมปลายไทยและญี่ปุ่นที่ถูกทดลอง เรายืนยันว่าในการทดลองนั้นมีความเหมือนกัน (Identity) มีเหตุผลแม่นยำ และเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ ในลำดับต่อไปการสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนด้วย ICDL เราจะจัดบทเรียนซึ่งนักเรียนสามารถนำความคิดที่ดีที่สุดของเขาออกมาใช้ และเขาสามารถค้นพบปัญหาด้วยตัวของเขาเอง

คำสำคัญ

การเรียนรู้ทางไกลโดยความร่วมมือนานาชาติ ระบบการประชุมทางไกล ความคิดสร้างสรรค์ แฟรคทัล ทอโลยี นานาพิกาแสงอาทิตย์ สัตว์ส่วนตรีโกณมิติ

1. บทนำ

เรามีการศึกษาสำหรับการเรียนรู้ทางไกลโดยความร่วมมือนานาชาติ (ICDL) เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์ในการศึกษาวิชาคณิตศาสตร์ตั้งแต่ปี ค.ศ.1997 จุดประสงค์ของการศึกษานี้เพื่อพัฒนาเครื่องมือหาค่าการวัดความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน พัฒนาเนื้อหาการศึกษาใหม่ในสังคมข้อมูลร่วมกัน และจัดวิธีการของ ICDL เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์ในการศึกษาวิชาคณิตศาสตร์

เราคิดว่า “ถ้านักเรียนได้รับบทเรียนที่มีคุณภาพสูง มีโอกาสร่วมมือกันด้วยระบบการเรียนรู้ทางไกล ดังนั้นนักเรียนจะได้รับบทเรียนที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นและนักเรียนจะมีความคิดสร้างสรรค์มากกว่าก่อน” เรามีการ

พัฒนาเนื้อหาใหม่และวิธีการของการหาค่าความคิดสร้างสรรค์ด้วย ICDL และทดลองบทเรียนนั้นกับนักเรียนมัธยมต้นและมัธยมปลายระหว่างไทยและญี่ปุ่น โดยใช้ ICDL ผลลัพธ์ที่ได้เป็นดังต่อไปนี้

2. วิธีการและระบบสำหรับ ICDL

รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนในบทเรียนการเรียนรู้ทางไกลเป็นดัง (1) ถึง (4) ในรูปที่ 1

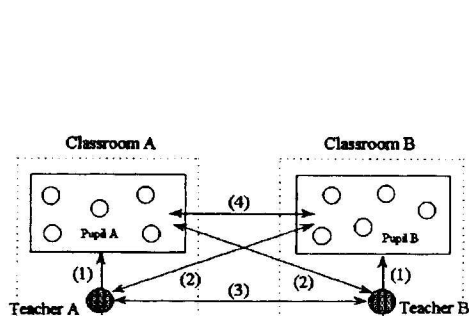

Figure 1 Model of distance learning

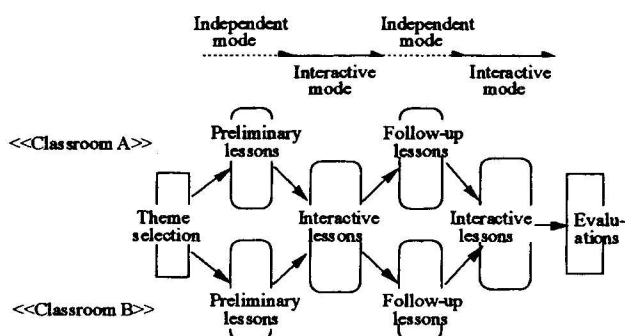

Figure 2 Model of lesson process

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันด้วยระบบการเรียนรู้ทางไกลแสดงดังรูปที่ 2 โหมดการปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน (ถูกย่อว่า DL) เป็นบทเรียนที่ติดต่อสื่อสารแบบสองทางระหว่างนักเรียนชั้นเรียน A และนักเรียนชั้นเรียน B และโหมดอิสระเป็นการเรียนอิสระจากกันไม่มีการสื่อสารระหว่าง 2 ชั้นเรียน

ในกระบวนการเรียนรู้ทางไกลร่วมกัน อันดับแรกจะเป็นการกำหนดปัญหาร่วมกันก่อน ปัญหาที่กำหนดขึ้นร่วมกันนี้จะถูกชี้แจงให้ชั้นเรียน A และชั้นเรียน B อย่างชัดเจนจากมุมมองต่างๆ ในแต่ละกรณีศึกษา ในการเตรียมบทเรียนปัญหาจะถูกหาคำตอบอย่างอิสระในชั้นเรียน A และชั้นเรียน B และสร้างสรรค์งานที่สัมพันธ์กับประเด็นปัญหา ในช่วงเวลานี้ความสนใจและการคาดหมายของนักเรียนอีกประเทศหนึ่งจะปนเปกันระหว่างการขาดความมั่นใจในคำตอบของพวกเขาและความมั่นใจที่มากขึ้นเมื่อพวกเขาค้นหาคำตอบได้ สิ่งเหล่านี้จะกระตุ้นให้พวกเขาสร้างสรรค์ผลงานที่ดีขึ้น การปฏิสัมพันธ์ในบทเรียนประมาณ 60 ถึง 90 นาทีโดยประมาณ หลังจากนั้นนักเรียนจะให้อีกกลุ่มหนึ่งแนะนำของเขาบ้าง ผลลัพธ์ของการจัดเรียนบทเรียนเบื้องต้นจะถูกแสดงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในช่วงนี้นักเรียนอาจค้นพบความคิดใหม่ๆ และเทคนิคที่พวกเขาไม่เคยมีมาก่อนและทำให้เขากระตือรือร้นในการแก้ปัญหาหรือปรับปรุงคำตอบของเขา ในบทเรียนต่อมานักเรียนจะสอบถามการค้นพบใหม่ๆ และสะท้อนออกมาจากงานของพวกเขาและวิธีการแก้ปัญหา ในกระบวนการนี้ความเข้าใจของพวกเขาและความสนใจในปัญหาที่เกิดขึ้นจะสัมพันธ์กัน ในเวลาเดียวกันความรู้สึกของการแข่งขันกับนักเรียนอีกประเทศหนึ่งจะกระตุ้นให้เขาปรับปรุงคำตอบของพวกเขาและความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ผลลัพธ์นี้ทำให้บทเรียนปฏิสัมพันธ์ต่อไปนักเรียนสามารถศึกษาด้วยความเข้าใจในเนื้อหาวิชานั้นๆ มากขึ้น ด้วยกระบวนการสอนนี้ความปรารถนาที่จะเรียนรู้ของนักเรียนถูกกระตุ้นในขณะเดียวกันสัญชาตญาณความคิดสร้างสรรค์ของพวกเขาได้รับการกระตุ้นพร้อมๆ กันด้วย

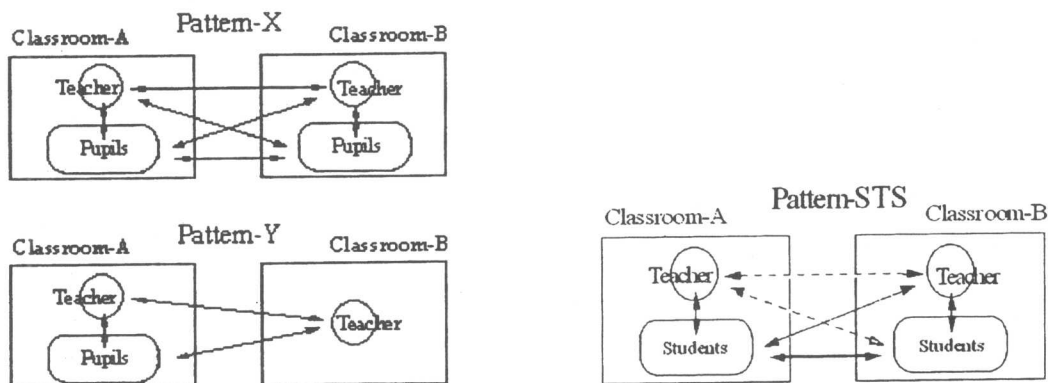
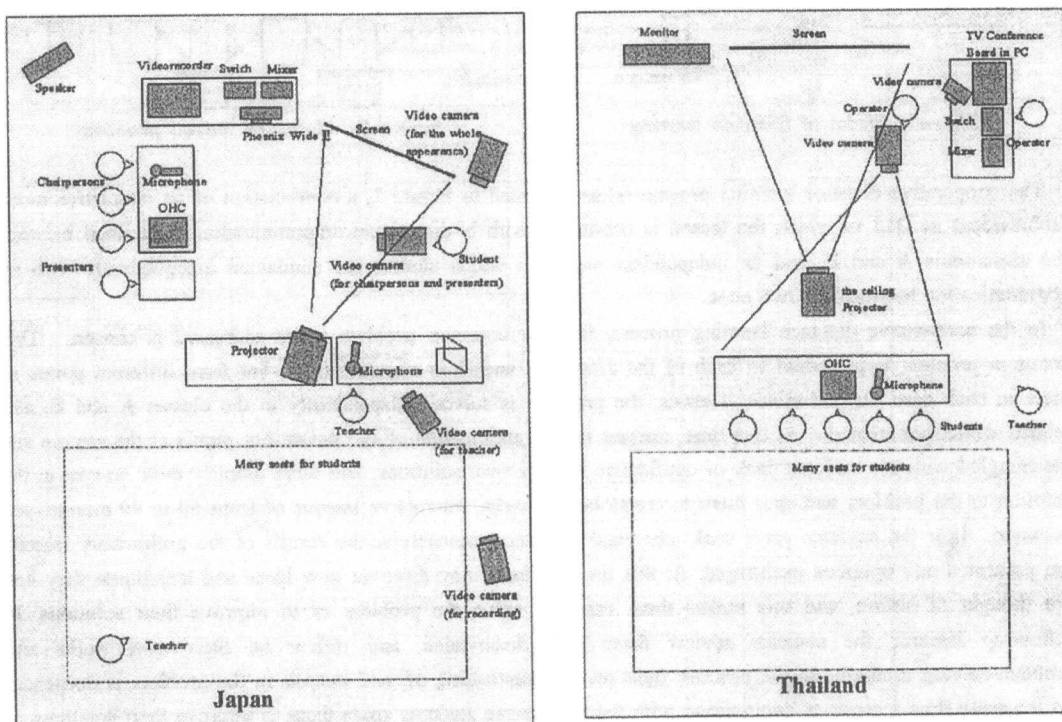

Figure 3 Patterns of interactive lessons

ในกรณีของโรงเรียนประถมศึกษา แต่ละห้องจะถูกสอนโดยครูและนักเรียน (แบบ X ในรูปที่ 3) หรือห้องเรียนของประเทศหนึ่งโดยครูของอีกประเทศหนึ่ง (แบบ Y ในรูปที่ 3) ในกรณีของโรงเรียนมัธยม นักเรียนของโรงเรียนมัธยมสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์บทเรียนของการเรียนรู้ทางไกลด้วยตัวของเขาเองและสามารถสอนนักเรียนอีกประเทศหนึ่ง (แบบ STS ในรูปที่ 3) ในแบบนี้ครูจะให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของนักเรียนเป็นหลัก นักเรียนของครูของส่วนที่ถูกทำให้เชื่อมั่นด้วยผลของ DL แต่นักเรียนจะรู้ดีกว่าการอธิบายโดยใช้ภาษาอังกฤษยาก ดังนั้นเป็นการดีกว่าถ้าจะปรับปรุงวิธีการโดยใช้ web, e-mail และ BBS ภายใต้ความสอดคล้องของระบบก่อนที่จะพวกเขาจะใช้บทเรียนในระบบ TV.- Conference สำหรับวงจร ISDN ที่ใช้เป็น 128 kbps จะถูกปรับสำหรับการสื่อสาร รวมทั้งการใช้ 128 kbps แบบตัวอักษรเป็นกล้องถ่ายภาพ เสียง ภาพจากกล้องตั้งและข้อมูลคอมพิวเตอร์

3. การทดลองทางการศึกษา

3.1 การเรียนรู้ทางไกลระหว่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายญี่ปุ่น-ไทย

- 1) นักเรียน: นักเรียนชั้นปีแรกของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนสาธิต Kyoto university of education (ย่อว่า KHS) จำนวน 40 คนและนักเรียนมัธยมศึกษาเกรด 4 ของโรงเรียนสาธิต Pranakorn si ayuttaya rajabhat university จำนวน 20 คน (ย่อว่า AHS)
- 2) ช่วงเวลา: พฤศจิกายน 2002 ถึง กุมภาพันธ์ 2003
- 3) เนื้อหา: Fractals หัวข้อ “ธรรมชาติและคณิตศาสตร์ (Nature and Mathematics)”
- 4) บทเรียน :

นักเรียนของ KHS มีการศึกษาเรื่อง Fractals, self-similarity, transformations, exponent and logarithm ก่อนทำ ICDL

นักเรียนของ AHS มีการศึกษาเรื่อง exponent และ logarithm แต่พวกเขาไม่เคยศึกษา fractals และทำให้เรื่องนี้ยากสำหรับเขาที่จะเรียนรู้ในช่วงเวลาอันสั้น การวางแผนของ ICDL แสดงดังรูปที่ 5

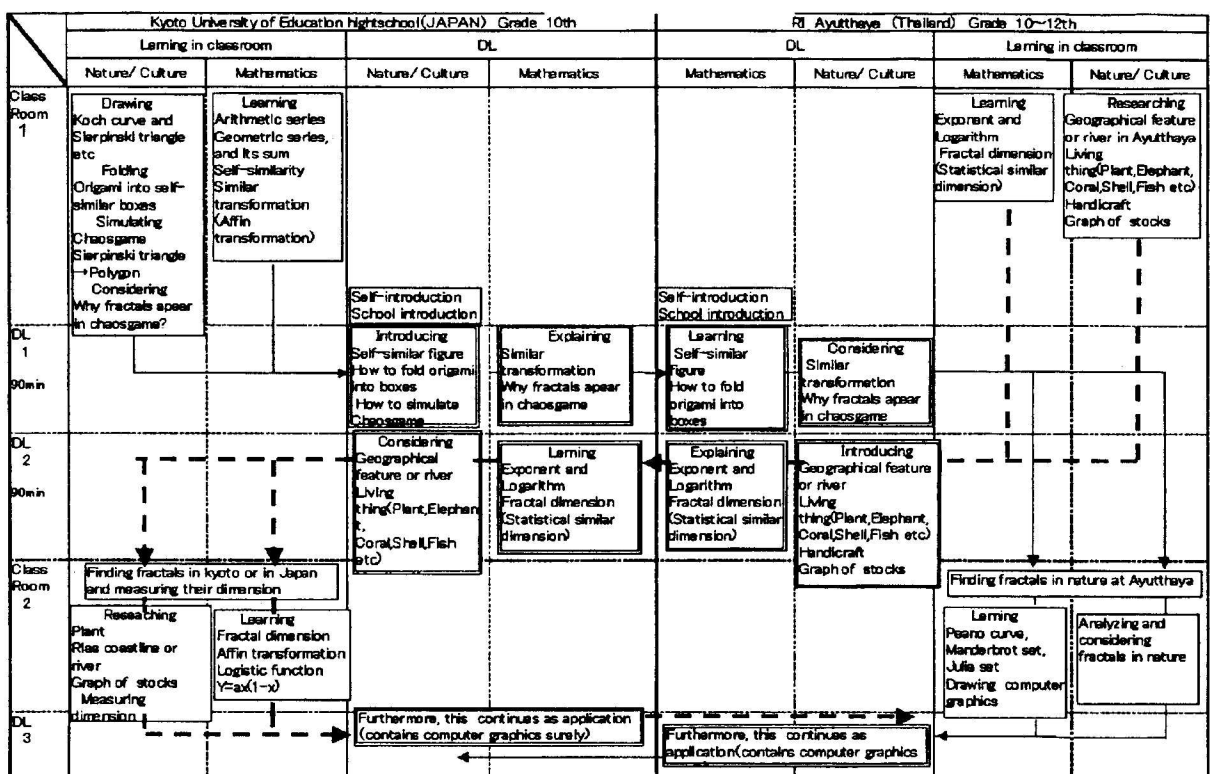

Figure 5 The chart of Japan-Thailand cooperative distance learning

นักเรียน KHS สอน Chaos game ให้กับนักเรียน AHS ใน DL1 (รูปที่ 6,7) ต่อมานักเรียน AHS สอนมิติที่เหมือนกันทางสถิติ (Statistic similarity dimension ให้กับนักเรียน KHS ใน DL2 (รูปที่ 8) นักเรียน KHS ได้ทำการวัดรูปทรงในธรรมชาติ เช่น ชายฝั่งทะเล เส้นรอบวงกลีบกุหลาบ เป็นต้น และยืนยันว่าสิ่งต่างๆเหล่านั้นเป็น Fractal ทั้งหมด ดังนั้นพวกเขาก็สรุปว่ารูปทรงที่ซับซ้อนอื่นๆในธรรมชาติเป็น Fractals ในลำดับต่อมาเป็นการแสดงสิ่งที่พวกเขาคิดและค้นคว้าวิจัยรูปทรงที่ไม่เป็น Fractals (รูปที่ 11) สุดท้ายใน DL3 พวกเขาแสดงเนื้อหาใหม่อื่นๆที่ได้ศึกษาเพิ่มเติมใน DL3 (รูปที่ 9 – 12) ทั้งนักเรียน KHS และ AHS ได้เรียนรู้พื้นฐานของ Fractals พวกเขาเข้าใจและสามารถแสดงได้อย่างดี

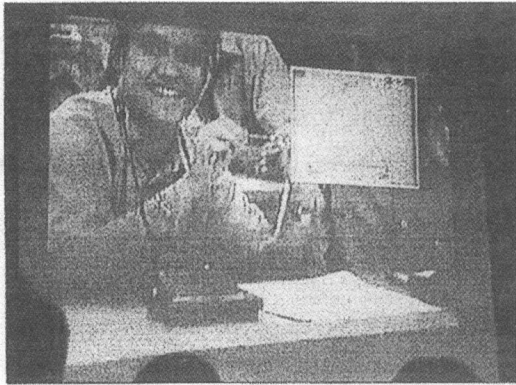

Figure 6 Thai students are learning Chaos Game (DL1)

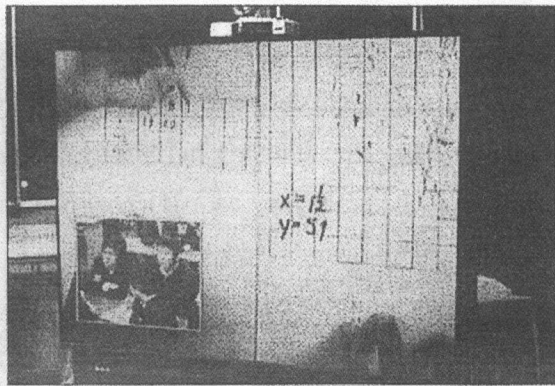

Figure 8 Thai students are teaching how to measure Fractals dimension (DL2)

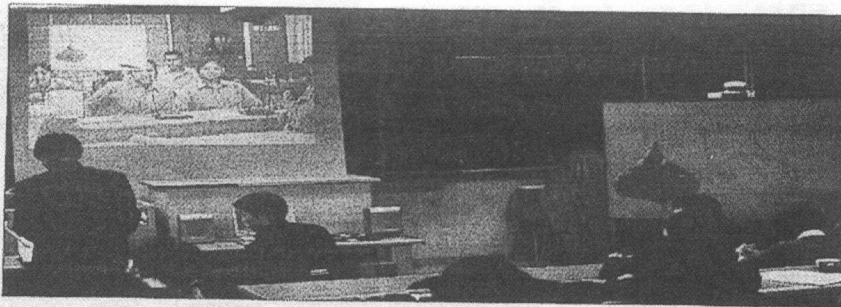

Figure 7 Japanese students are teaching the application of Chaos Game (DL1)

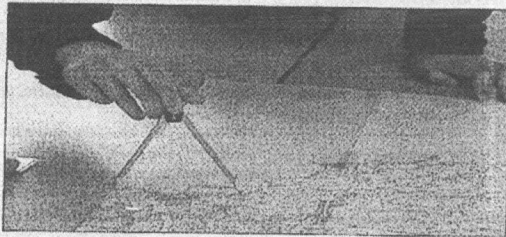

Figure 9 Measuring the length of the coast (Before DL3)

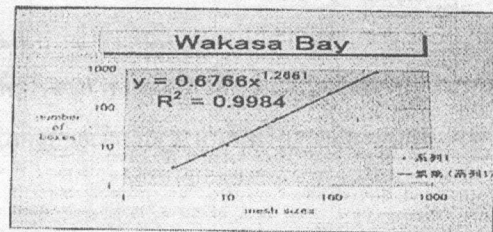

Figure 10 The dimension of the coast (DL3)

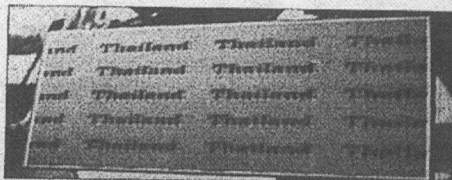

Figure 11 The example of no Fractals and the confirmation (DL3)

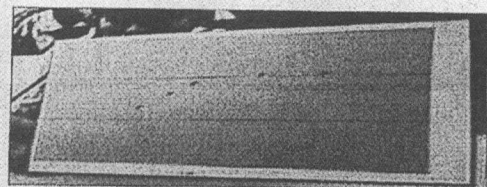

Figure 12 The Simulation of the fern based on affine transformation (DL3)

3.2 การเรียนรู้ทางไกลของนักเรียนมัธยมต้นญี่ปุ่นและไทย

- 1) นักเรียน : นักเรียนเกรด 3 ในโรงเรียนสาธิตมัธยมต้นมหาวิทยาลัยเกียวโตการศึกษาจำนวน 64 คน (ย่อว่า KJS) และนักเรียนเกรด 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา (ย่อว่า AJS) จำนวน 20 คน
- 2) ช่วงเวลา : พฤศจิกายน 2003 ถึง กุมภาพันธ์ 2004
- 3) เนื้อหา : นาฬิกาแดด(Sundial) และอัตราส่วนตรีโกณมิติ (Trigonometric ratio) หัวข้อ คือ " ความคิดเกี่ยวกับโลก"
- 4) บทเรียน :

นักเรียนญี่ปุ่นไม่ได้เรียนเรื่องอัตราส่วนตรีโกณมิติในชั้นเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของโรงเรียนมัธยมต้น แต่นักเรียนไทยได้เรียนเรื่องนี้ในชั้นเรียน

ใน DL1 นักเรียน KJS สอนนักเรียน AJS ถึงความสัมพันธ์ระหว่างเส้นละติจูดและอัลติจูดกับดวงอาทิตย์ พวกเขาต้องการให้นักเรียนไทยศึกษาหลักการของนาฬิกาแดดและทำนาฬิกาแดดใช้ที่ประเทศไทย (รูปที่ 13 - 15) นักเรียน AJS สอนนักเรียน KJS เรื่องอัตราส่วนตรีโกณมิติและการประยุกต์เบื้องต้น พวกเขาต้องการให้นักเรียนญี่ปุ่นศึกษาว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถวัดความสูงของเจดีย์และอาคารสูงได้ (รูปที่ 13,17) ใน DL2 และ DL3 พวกเขาแสดงผลของการศึกษาครั้งแรกและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน นักเรียน KJS แสดงวิธีวัดความสูงของเจดีย์ที่จุดบนพื้น อย่างไรก็ตามนักเรียน AJS แสดงว่าไม่สามารถวัดความยาวจากจุดกึ่งกลางของฐานเจดีย์ที่มีฐานกว้างได้ประเด็นนี้ทำให้นักเรียน KJS แปลกใจและพวกเขาได้ศึกษาถึงปัญหานี้อีกครั้งตามข้อเสนอแนะของนักเรียนไทย ใน DL4 พวกเขาแสดงเนื้อหาที่ได้ศึกษาจากอีกฝ่ายและศึกษาปัญหาร่วมกันในเรื่องนาฬิกาแดดแนวนอน (รูปที่ 18 - 20)

Figure 13 Measuring the height of Buddha pagoda (AJS: before DL1)

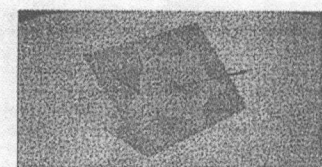

Figure 14 The sundial made by the KJS student (before DL1)

Figure 15 The TV-conference room in AJS

Figure 16 Thai students study a sundial under Japanese students (DL1)

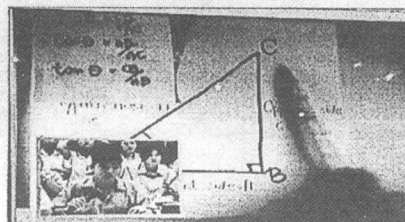
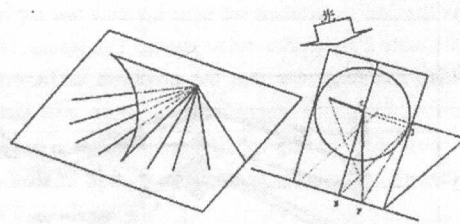
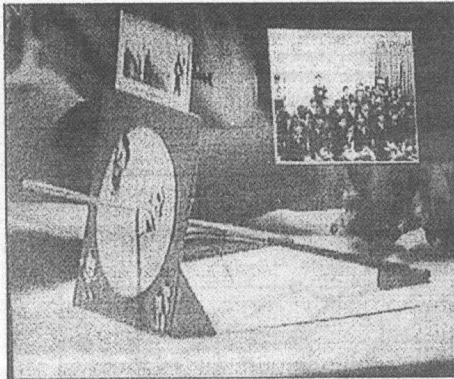
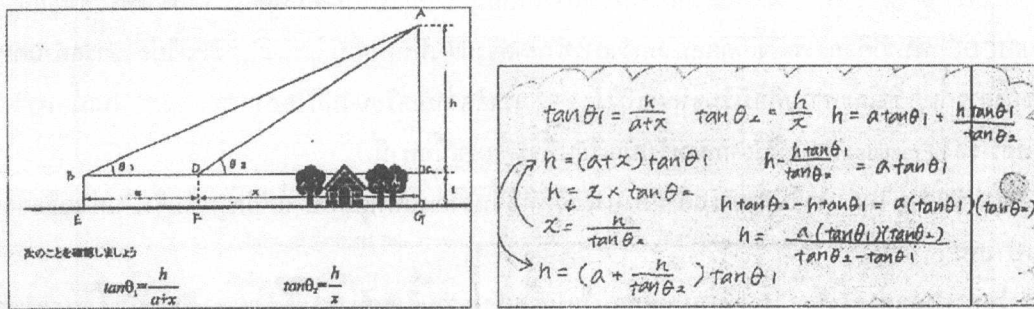

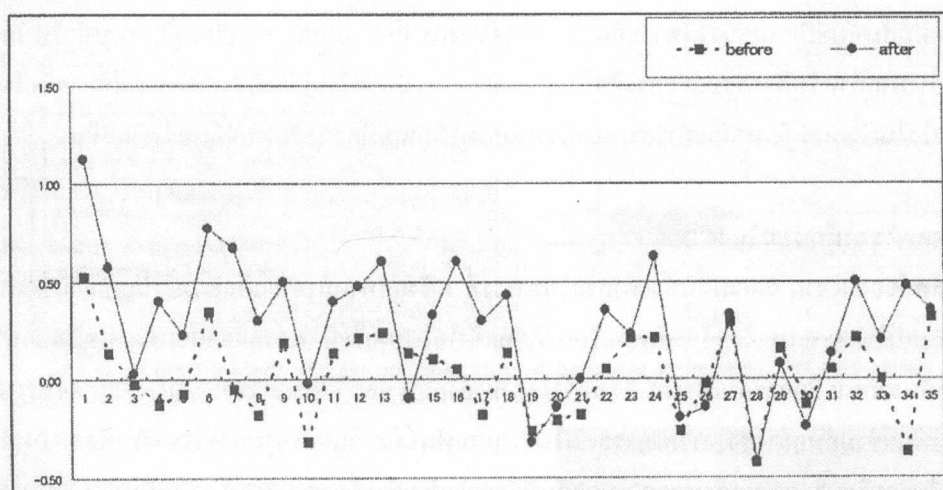
Figure 17 Thai students teach trigonometric ratio to Japanese students (DL1)

4. ผลลัพธ์และการอภิปรายผล

4.1 สำหรับความคิดสร้างสรรค์ทางการศึกษา

เราใช้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ที่พัฒนาโดย Li(2002) แบบทดสอบนี้มี 8 องค์ประกอบ 35 ข้อ นักเรียนจะเลือกแบบ 5 ระดับจากชอบหรือเป็นบวกมากที่สุดถึงไม่ชอบหรือเป็นลบมากที่สุด แบบทดสอบนี้ให้คะแนนเป็น +2,+1,0,-1,-2 ในแต่ละระดับ แบบทดสอบนี้จะถูกใช้ก่อนและหลังทำ ICDL ผลลัพธ์ของการทดลองครั้งแรกเป็นดังรูปที่ 21

สำหรับด้านญี่ปุ่น เราสามารถอ่านการเพิ่มขึ้นจากหลักฐานบนแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ ครูและผู้ช่วยที่ทำ ICDL พบว่ากิจกรรมบังเกิดผลมากกว่าการอ่านผลจากแบบทดสอบ อย่างไรก็ตามเราไม่สามารถอ่านการเพิ่มขึ้นของการค้นคว้าและความคิดริเริ่มจากผลที่ได้ เราคิดว่านักเรียนไม่มีโอกาสที่จะค้นคว้าในเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์เรื่อง Fractals เพราะมันยากสำหรับนักเรียนที่จะศึกษาเนื้อหา

สำหรับด้านไทย เราไม่สามารถอ่านค่าทางสถิติที่ดีขึ้นจากแบบทดสอบ แต่มีการเพิ่มขึ้นในค่าเฉลี่ยของนักเรียนบางคน

ในการทดลองครั้งที่ 2 เราใช้แบบทดสอบใหม่สำหรับความคิดสร้างสรรค์ดังตารางที่ 2 นักเรียนตอบแต่ละประโยคในตารางที่ 2 ได้ถูกต้องหลังจากทบทวนบทเรียน ผลลัพธ์ของการทดลองแสดงดังรูปที่ 22

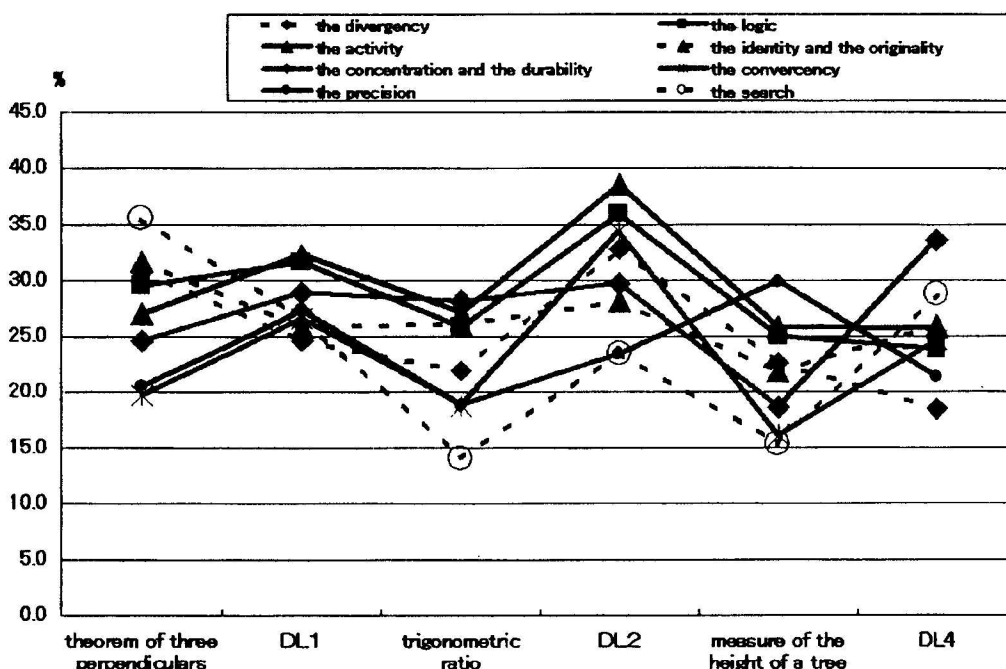

Figure 22 The result of "Creative (Attitude) Test on every lesson

เราสามารถพบองค์ประกอบที่ชัดเจนสำหรับความคิดสร้างสรรค์ทางการศึกษาภายใต้ระบบ ICDL ใน ICDL ใหม่คปฏิบัติสัมพันธ์มีส่วนช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์ทางการศึกษามากกว่าการเรียนรู้ในแบบทั่วไป และมันมีส่วนช่วยอย่างมากสำหรับกิจกรรมและการคิดเชิงเหตุผล(logic) มันนำไปสู่การมีประสบการณ์ที่มากขึ้นใน DL และความเข้าใจในเนื้อหาที่ศึกษาและการสนทนากันด้วยภาษาอังกฤษมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

4.2 สำหรับเจตคติของนักเรียนใน ICDL

เราทำให้ผลลัพธ์ของ ICDL ชัดเจนขึ้นด้วยคำถามในตารางที่ 3 ซึ่งถูกทำหลังจากแต่ละ DL เนื้อหาของคำถามมี 7 กลุ่มเป็นความสนใจและความเกี่ยวข้องกับบทเรียน ความเข้าใจในบทเรียน สภาพแวดล้อมของบทเรียน ทำที่ต่อ DL ความกดดันจากการสื่อสารกับเพื่อนๆ ความเข้าใจภาษาอังกฤษ และวิวัฒนาการของ DL เราแสดงในรูปที่ 23 ซึ่งมีความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างสูง เราสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างสูงระหว่าง "ทำที่ต่อ DL" และ "ความเข้าใจในบทเรียน" การตัดสินใจจากความกดดันหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับ ICDL มันเป็นประสบการณ์และการทำแบบฝึกหัดด้วยตัวของ DL1 และ DL2 ซึ่งเป็นขั้นที่จะนำไปสู่ DL3

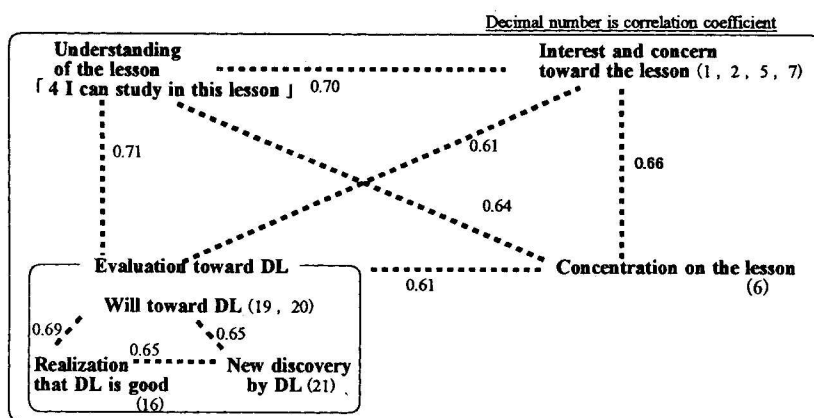

Figure 23 Correlation diagram in DL3

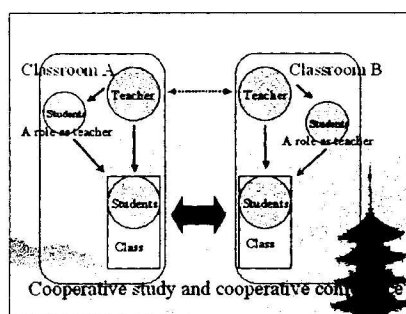

Figure 24 Pattern of STS in future

5. สรุป

เราสามารถสรุปวิธีของ ICDL ได้ดังนี้

1. โหมดปฏิสัมพันธ์มีความสำคัญสำหรับสร้างแรงจูงใจและความรู้สึกด้านบวกใน ICDL และโหมดอิสระทำให้ความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนมากขึ้น
2. ในโหมดปฏิสัมพันธ์ ICDL นักเรียนแต่ละคนมีการแลกเปลี่ยนการพัฒนาและการประยุกต์ใช้หลังจากได้ศึกษาเนื้อหาาร่วมกัน
3. มีการทำในโหมดปฏิสัมพันธ์ 2 ครั้งให้นักเรียนมีประสบการณ์สองบทบาทคือประสบการณ์ของการเป็นครูและนักเรียน พวกเขามีความคิดเห็นในโหมดปฏิสัมพันธ์หลังจากนั้น

ต่อไปเป็นบทสรุปสำหรับการศึกษาคิดสร้างสรรค์ภายใต้ระบบ ICDL

4. ความคิดสร้างสรรค์ถูกสนับสนุนในโหมดปฏิสัมพันธ์มากกว่าโหมดอิสระ และมันสร้างแรงจูงใจมากกว่าในการอธิบายเรื่องที่ศึกษากับนักเรียนต่างชาติ
5. องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ซึ่งถูกสนับสนุนใน ICDL แตกต่างกันได้เนื้อหาการศึกษาและวิธีการศึกษา
6. ในลำดับขั้นตอนของการสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ มันมีความสำคัญสำหรับนักเรียนที่ไม่เป็นเพียงการผ่านบทเรียน มันทำให้เจตคติเป็นบวกและกระตือรือร้นมากขึ้น
7. ในรูปที่ 24 ได้จัดเตรียมรูปแบบของ STS ด้วย ICDL ซึ่งดีกว่าในปัจจุบัน มันเป็นความร่วมมือระหว่างนานาชาติในการศึกษาทางไกลและการสัมมนาทางไกลโดยนักเรียน

About the writer

Name: MORIYA Seiji, Professor

Date of birth: 1957, December 3

Place of birth: Yamanashi Prefecture, Japan

Present work: Mathematics Education, Kyoto University of Education

Research Experience: Distance Learning(DL)

Educational background:

1980: B.A. (Mathematics Education) Yamanashi University

1988: M.S. (Mathematics Education) Kobe University

2000: Ph.D. (Informatics) Tohoku University

เกี่ยวกับผู้เขียน

นาม...ศาสตราจารย์ ดร.เซย์จิ โมริยะ

เกิด...วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2500

สถานที่เกิด...จังหวัด ยามานะชิ ประเทศ ญี่ปุ่น

ตำแหน่งปัจจุบัน...ศาสตราจารย์สาขาวิชาการสอนคณิตศาสตร์

แห่งมหาวิทยาลัยเกียวโตการศึกษา (Kyoto University of Education)

ผลงานการวิจัย...ทำวิจัยเรื่องการเรียนการสอนทางไกล (Distance Learning) กับหลายประเทศ

เช่น เยอรมัน จีน และไทย

วุฒิการศึกษา...พ.ศ. 2523 ค.บ.(การสอนคณิตศาสตร์) มหาวิทยาลัยยามานะชิ

พ.ศ. 2531 วท.ม.(การสอนคณิตศาสตร์) มหาวิทยาลัยโกเบ

พ.ศ. 2543 Ph.D. (การจัดการข้อมูลสารสนเทศ-Informatics) มหาวิทยาลัยโตฮกกุ

タイについての感想

タイへは、2002 年、2003 年、2004 年の 3 回行きました。

アユタヤしか行ったことがありませんが、遺跡の中に町があるアユタヤの雰囲気が好きです。バンサイやアユタヤのロイガトーン、伝統的結婚式も印象に残っています。トムヤンクン、タイの薩摩揚げなど、でもタイ料理は何でも好きです。果物も何でも好きです。昨年行ったタイ式マッサージも気に入りました。

学長先生はじめ、タイの皆さんには親切にして頂き、感謝しております。

守屋誠司

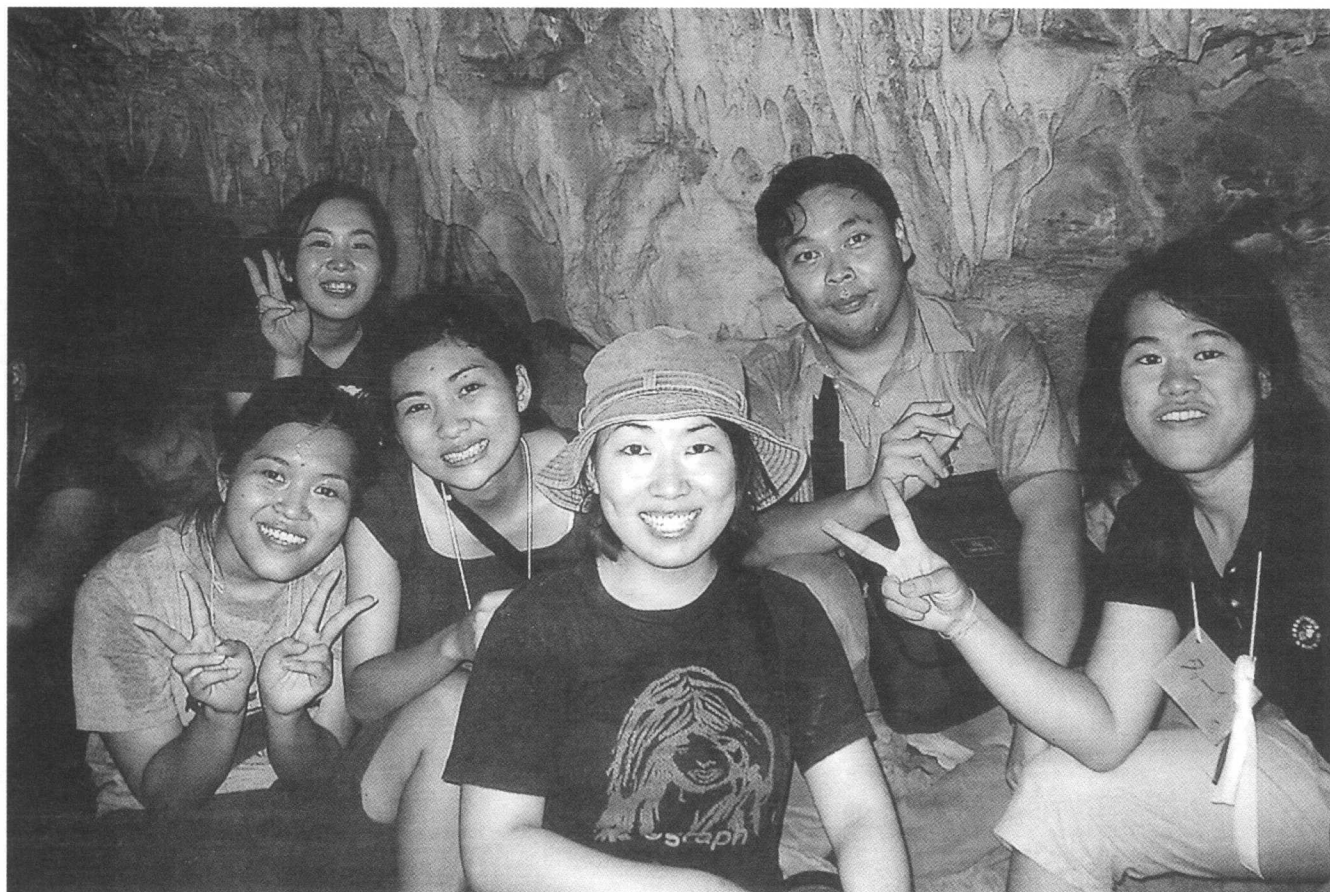

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับไทย

เคยมาไทย 3 ครั้งด้วยกันคือเมื่อปี 2545 2546 และ 2547 ตามลำดับ เนื่องจากทั้ง 3 ครั้งเคยมาแต่อยุธยา ทำให้รู้สึกชอบบรรยากาศที่มีโบราณสถานอยู่ใจกลางเมืองของอยุธยา รู้สึกประทับใจอะไรหลายอย่าง เช่น เทศกาลลอยกระทงที่บางไทร และในตัวเมืองอยุธยา รวมทั้งพิธีแต่งงานตามประเพณีไทยที่ได้รับเกียรติให้เข้าร่วม นอกจากนั้นยังตั้งใจในรสชาติอาหารและผลไม้ไทยทุกอย่าง โดยเฉพาะ ต้มยำกุ้ง และทอดมันปลากราย ล่าสุดที่รู้สึกติดใจก็คือนวดแผนโบราณที่เพิ่งได้ลองไปเมื่อคราวมาไทยปีที่แล้ว (2547)

การมาไทยทุกครั้งได้รับการต้อนรับอันอบอุ่นยิ่งจากการนำของท่านอธิการบดี และคณาจารย์ผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ซึ่งข้าพเจ้าต้องขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

เชย์จิ โมริยะ

わたげが入る教室で ในห้องเรียนไยνού่นไสว

船倉江梨子

เอริโกะ ฟุนาคูระ

ศุภฤกษ์ แก้วสีงาม แปล

勉強していると風と共に小さなわたげが迷ったように教室に入ってくるのに気づく。窓を全開にして、外の風が入る教室でタイ人の先生と学生と一緒に勉強して、早8ヶ月がたった。建物に囲まれた日本の生活とは違って、緑の木々、歴史ある遺跡、そして太陽の光に囲まれて生活するアユタヤでの留學生活。短い時間でタイの全てを理解することは難しいけれど、この留學生活を通して、タイの良さを多く知ることができた。

ขณะที่กำลังเรียนอยู่ฉันสังเกตเห็นไยนู่นเล็กๆ เส้นนี้วิ่งปลิวตามลมหลงเข้ามาในห้อง ใช้สินะฉันเรียนกับอาจารย์และเพื่อนๆชาวไทยในห้องเรียนที่เปิดหน้าต่างโล่งให้ลมภายนอกพัดผ่านเข้ามาได้เป็นเวลาเดือนแล้ว ช่วงแตกต่างกับการใช้ชีวิตในญี่ปุ่นที่แวดล้อมไปด้วยตึกรามบ้านช่องเสียนี้กระไร ที่นี้แวดล้อมไปด้วยสีเขียวของแมกไม้ ชากโบราณ – สถานที่ที่มีประวัติอันยาวนาน และแสงอาทิตย์อันเจิดจ้าที่สาดทอดอยู่ตลอดเวลาแม้จะไม่สามารถเข้าใจไทยได้ทั้งหมดในเวลาอันสั้นแต่ฉันก็ได้รู้จักข้อดีของไทยหลายอย่างจากการมาใช้ชีวิตเรียนที่นี่ในครั้งนี้

タイの良さというのは、一言でいうと「暑い・厚い・熱い」で表さるのではないと思う。まず、「暑い」は気候の暑さである。1年中暑い気候が、タイの人のところを大きく、そしてゆったりとさせているように思うし、暑いからこそ辛い甘いすっぱいタイ料理がさらに美味しいと感じるのだろう。たくさんの光をあびて育った果物、野菜、そしてお米も、この暑さのおかげである。そして、「厚さ」は人に対する尊敬の厚さである。タイの学生は先生にとっても厚い尊敬を持っているため、先生の前でワイという挨拶を必ず欠かさないということや、年に1回タイの全国の学校でワイクルーという先生への感謝、尊敬を示す行事が行われる。また、年上の人への尊敬、親への感謝もとても強い。いつもにこにこしているタイ人でも、年上の人や親の前ではきっちり挨拶をし、言葉使いにも行動にもとても気を使うのである。それは時によって日本以上に厳しいなあと感じたこともあった。最後に、「熱さ」はタイ人の心

ข้อดีของไทยถ้าจะให้สรุปลงเป็นคำคำเดียวแล้วละก็ฉันคิดว่าน่าจะแสดงออกได้ด้วยคำว่า “อึดขี้” (เป็นคำพ้องเสียง3คำในภาษาญี่ปุ่นมีความหมายว่า “ร้อน” “หนา” และ* “อบอุ่น” ตามลำดับ – ผู้แปล) “อึดขี้” ตัวแรก ก็คือ ความร้อนของอากาศ ฉันคิดว่าความร้อนของอากาศตลอดปีนี่เองที่ทำให้คนไทยใจกว้าง และใจเย็น อาหารเองยิ่งอากาศร้อนก็ยิ่งมีรสเผ็ดหวานเปรี้ยวเพื่อให้สัมผัสถึงความอร่อยได้มากยิ่งขึ้น รวมถึงพืชผักผลไม้มากมายหลายชนิดแม้กระทั่งข้าวล่วนก็เจริญงอกงามได้ด้วยความร้อนจากแสงอาทิตย์ที่นี้ทั้งสิ้น “อึดขี้” ตัวต่อมาได้แก่ความเคารพอบน้อมต่อผู้ใหญ่ของคนไทยที่ยังมีอยู่อย่าง “หนาแน่น” โดยเฉพาะความเคารพของนักเรียนที่มีต่อครูบาอาจารย์ด้วยแล้วนักเรียนจะแสดงออกด้วยกิริยาอาการอย่างหนึ่งที่เรียกกันว่าไหวอันเป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ในการทักทายท่าน รวมทั้งพิธี “ไหวครู” ที่โรงเรียนทั้งหลายทั่วประเทศไทยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อแสดงความเคารพและขอบพระคุณครู นอกจากนั้นคนไทยยังให้ความเคารพแก่ผู้อาวุโสและระลึกถึงบุญคุณพ่อแม่อยู่อย่างมาก เห็นคนไทยอึมๆเหมือนเล่นอยู่เสมออย่างนี้ก็เออะเมื่อใดก็ตามที่อยู่ต่อหน้าผู้ใหญ่หรือพ่อแม่ก็จะวางสีหน้าท่าทางเอจรงเอจ้งและระมัดระวังคำพูดคำจาขึ้นมาทันทีซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ฉันคิดว่าบางทีก็เคร่งครัดกว่าญี่ปุ่นเองเสียอีก “อึดขี้” ตัวสุดท้ายได้แก่หัวใจอัน “อบอุ่น” ของคนไทย

* ปกติมีความหมายว่าร้อนแรงแต่ในที่นี้ควรแปลว่าอบอุ่นจึงจะเหมาะสม

である。まだ右も左も知らなかった私に対して、タイ人の先生、学生がどれほど温かく迎え入れてくれたことか。いつもサポートをしてくれ、気を使ってくれた先生方や友達にとっても感謝している。タイ人の人を受け入れる心はとても深く、思いやりに包まれている。

外国で生活するという事は、簡単なことではないが、周りの人に恵まれたおかげで充実した時間をアユタヤで過ごすことができた。(タイ語という大きな壁にはいつもぶつかっていたが!)このタイでの留学生生活をステップとして、これからがんばっていこうと思う。そしてまたタイに戻ってくる日を楽しみに。

最後になりましたが、今回の留学で大変お世話になった日本語学科の先生方、授業を持ってくださった先生、本当にありがとうございました。そして大切な友達たちにも「ありがとう」を言いたいです。

自己紹介：船倉江梨子 21 歳 滋賀県出身
父、母、妹、そして私の 4 人家族。現在、京都にある立命館大学を休学してアユタヤラチャパット大学に 1 年間留学。6 歳から 11 歳まで父の仕事の関係で、タイに住んでいたことから、タイを故郷のように思う。そのため、タイ語の勉強を高校生のころから始め、3 年間勉強して現在に至る。専攻は国際協力開発。小さいころからピアノを弾くことが好き。あまり人見知りもせず、人と話すのがとても大好きである。タイ語、英語のスキルなどをこれからも伸ばし、将来開発分野で仕事をしていきたいと思う。

จากประสบการณ์ของฉันตอนมาถึงไทยใหม่ๆยังไม่รู้เหนือรู้ใต้อะไรก็ได้ได้รับความเอาใจใส่อ่อนน้อมจากอาจารย์และเพื่อนๆชาวไทยมากมายเหลือคณานับ คอยช่วยเหลือเกื้อกูลมาโดยตลอดซึ่งฉันต้องขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วยชาวไทยให้การต้อนรับคนต่างชาติดอย่างฉันด้วยหัวใจอันลึกซึ้งเต็มปรี่ไปด้วยน้ำใจไมตรี

การใช้ชีวิตในต่างประเทศนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายแต่สำหรับฉันแล้วสามารถใช้ชีวิตอยู่ที่อยู่สบายอย่างคุ้มค่าได้ก็เพราะความเมตตาจากบุคคลทั้งหลายรอบๆตัว(แม้จะต้องเผชิญกับกำแพงภาษาไทยอันมหึมาก็ตามที) ฉันจะใช้ชีวิตการเรียนที่ไทยครั้งนี้เป็นบันไดไปสู่อุปสรรคต่อไปในภายภาคหน้า และจะเฝ้ารอวันที่จะได้กลับมามีความสุขที่ไทยอีกครั้ง

สุดท้ายนี้ ฉันขอขอบพระคุณคณาจารย์ในโปรแกรมภาษาญี่ปุ่นทุกท่านที่ให้ความเมตตาดูแลเอาใจใส่ ขอขอบพระคุณคณาจารย์ที่กรุณาสละเวลาสั่งสอนฉันในชั่วโมงเรียนต่างๆทุกท่าน ไว้ ณ โอกาสนี้ และที่จะลืมกล่าวถึงเสียไม่ได้ก็คือเพื่อนๆอันเป็นคนสำคัญของฉันทุกคน ฉันอยากบอกพวกเขาไว้ ณ ที่นี้ว่า “ขอบใจ”

แนะนำตัว ชื่อ เอรียโกะ ฟุนาคุระ อายุ 21 ปี เกิดที่จังหวัดชิงะ
ครอบครัวก็มี พ่อ แม่ น้องสาว ตัวเอง รวมทั้งสิ้น 4 คน ปัจจุบันอยู่ระหว่างพักการเรียนจาก มหาวิทยาลัยทริทซ์เมคัง เพื่อมาเรียนที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาเป็นเวลา 1 ปี ช่วงอายุ 6 ขวบถึง 11 ขวบเคยตามมาอยู่กับคุณพ่อซึ่งมาทำงานที่ไทย เนื่องจากเคยอยู่เมืองไทยมาก่อนจึงคิดว่าเมืองไทยก็เป็นบ้านเกิดเมืองนอนของคนฉันนั้นจึงได้เริ่มเรียนภาษาไทยตั้งแต่ตอนอยู่มัธยมปลาย นับถึงบัดนี้เป็นเวลา 3 ปีแล้ว วิชาเอกที่เรียนในมหาวิทยาลัยคือ “ การพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ” ชอบเล่นเปียโนมาตั้งแต่เล็ก ชอบพูดคุยกับผู้คนเป็นอย่างมากไม่ว่าจะรู้จักหรือไม่รู้จัก แต่นี้ต่อไปก็จะพยายามพัฒนาทักษะทางภาษาทั้งไทยและอังกฤษให้เก่งยิ่งขึ้น เพื่อจะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพด้านงานพัฒนาต่อไปในอนาคต

写真の説明：

北部の山岳民族の生活や伝統衣装にとっても興味があったため、ナーン県、メーホンソン県、チェンマイ県、チャンライ県などに足を運んだ。また、村落開発の現場を自分の目で見たかったので、ウッタラディット県などにも行った。

そのほか、旅行や友達の実家を訪ねるためカンチャナブリ県、ピチット県、ピサヌローク県、アントーン県なども訪れる機会があった。

地域によってさまざまな顔を見せるタイの旅行は、いつもとても楽しく、毎回收穫の多いものであった。今回は、北部、中部を中心に訪れたため、南部、東北部と比較することはできないが、山の多いタイ北部は私の大好きな土地のひとつになった。

ナーン県での写真。ヤオ族の衣装を着せてもらったときのもの。

แต่งชุดชาวเขาที่เจ.น่านตอนไปเยี่ยมหมู่บ้านเผ่าเข้า
(ผู้เขียนกระซิบบอกผู้แปลว่า เหมาะเสียจนหนุ่มเข้าคนหนึ่ง
เอ่ยปากชวนให้ไปเป็นเจ้าสาวโดยจะให้หมั้นถึง2ตัว)

*เกี่ยวกับรูปถ่าย

ด้วยความสนใจในชีวิตและการแต่งกายของ
ชาวเขาเผ่าต่างๆในภาคเหนือเป็นอย่างมาก จึงเดินทางไปใน
หลายจังหวัดเช่น น่าน แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และ เชียงราย
อีกทั้งอยากเห็นสภาพจริง ๆ ของงานพัฒนาชนบท จึงเดินทางไปดู
ในที่ต่างๆเช่นที่จ.อุตรดิตถ์ เป็นต้น

นอกจากนั้นยังได้เคยไปเที่ยวยังที่ต่างๆรวมทั้ง
บ้านของเพื่อนในหลายๆจังหวัดคือ กาญจนบุรี พิจิตร
พิษณุโลก และ อ่างทอง

สีหน้าท่าทางของคนไทยที่แตกต่างกันไปแต่ละ
ท้องที่ได้สร้างความสนุกสนานและกำไรชีวิตให้ฉันอยู่
เสมอ การเดินทางของฉันส่วนใหญ่เน้นไปทางภาคเหนือและ
ภาคกลางจึงไม่สามารถเปรียบเทียบกับทางภาคอีสานและ
ภาคใต้ได้ กระนั้นการเดินทางครั้งนี้ของฉันก็ส่งผลให้สิ่งที่
ฉันชอบเพิ่มขึ้นมาอีกสิ่งหนึ่งคือภาคเหนือของไทยอันอุดมไป
ด้วยขุนเขา

成人式の時に自分の家の前で
หน้าบ้านตัวเองเมื่อคราวเข้า*พิธีฉลองบรรณัตติภาวะ

* สำหรับผู้อายุครบ20ปีบริบูรณ์จัดขึ้นในวันจันทร์ที่สองของเดือนม.ค.ทุก
ปี ผู้เข้าร่วมจะไปรวมตัวกันที่หอประชุมของเมืองที่ตนอยู่เพื่อฟังโอวาท

เมอร์โฮนซอนでの写真。リス族の
おばちゃんと一緒に。

กับคุณป้าชาวลีซอที่แม่ฮ่องสอน

日本語学科 4 回の友達たちと!!

กับเพื่อนเอกภาษาญี่ปุ่นปี4

วิถีแห่งธรรมชาติในงานศิลปะของ นิติ วัฒยา

นิพนธ์ ทวีกาญจน์

โลกของการคิดและการแสดงออกทางศิลปะ มีความเป็นอิสระมานานนับศตวรรษ ผลกระทบต่อการก้าวไปไกลเกินการรับรู้ของคนในสังคม มีผลต่อชีวิตและการดำรงอยู่ของ วินเซนต์ ฟานโก๊ะ ในช่วงสิบปีของชีวิตในการทำงานศิลปะ คือ ความเจ็บปวดทรมานที่ไม่มีใครเข้าใจในงานศิลปะของเขา ความทุกข์ยากแสนเข็ญ ทำให้เขาต้องยิงตัวตายหนีโลกนี้ไปขณะที่อายุเพียง 37 ปี การสร้างโลกอิสระให้แก่ตัวเอง หลุดออกจากหลักการยอมรับที่ถูกครอบงำมานานนับพันปี เป็นเรื่องยากในสมัยนั้น ฟานโก๊ะเกิดเร็วเกินไป และทำงานศิลปะที่ก้าวล้ำหน้าเกินไป กว่าโลกจะยอมรับความยิ่งใหญ่ของเขา ต้องใช้เวลาเกือบครึ่งศตวรรษ

แม้ทุกวันนี้เราจะยอมรับความเป็นอิสระและเสรีภาพในการแสดงออกอย่างไร้ขอบเขต แต่ก็ยังมีการกล่าวถึงกรอบกำหนดความเป็นศิลปะสมัยใหม่ ศิลปะหลังสมัยใหม่ หรือศิลปะร่วมสมัย มีการประชุมปฏิบัติการสร้างสรรค์เพื่อหลอมรวมวิถีดคิด วิธีการทำงานจากศิลปินหลากหลายทุกมุมโลก โดยหวังจะให้เกิดความก้าวหน้าทางศิลปะที่ไร้พรหมแดน ไร้กำแพงทางวัฒนธรรมอีกต่อไป

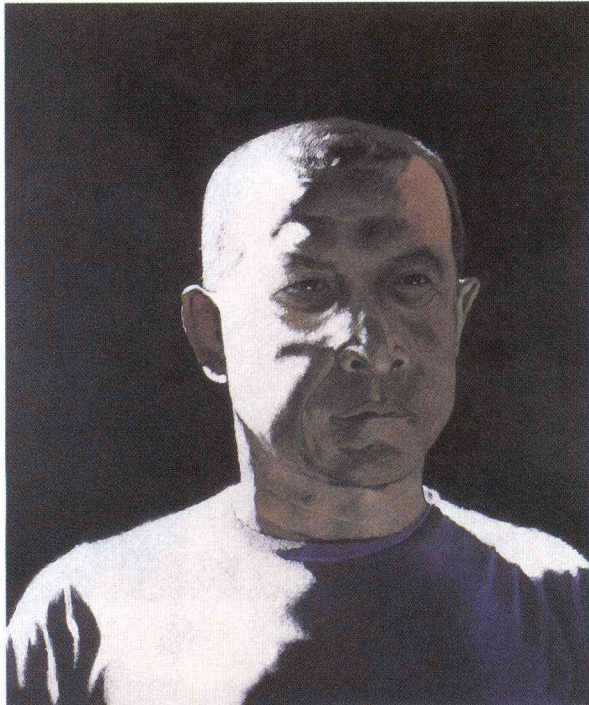
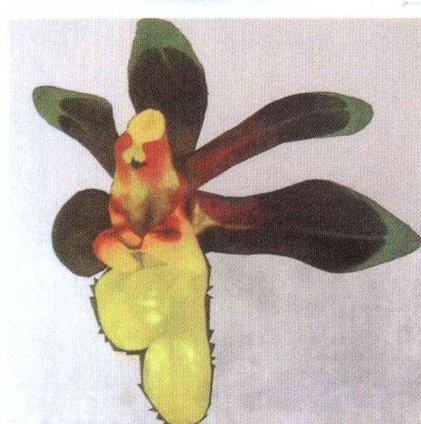
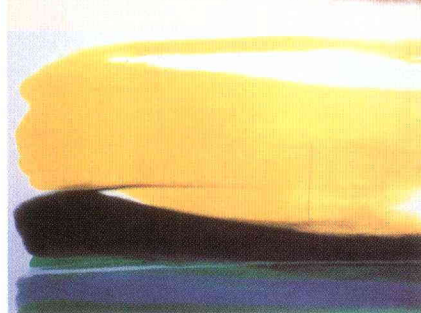
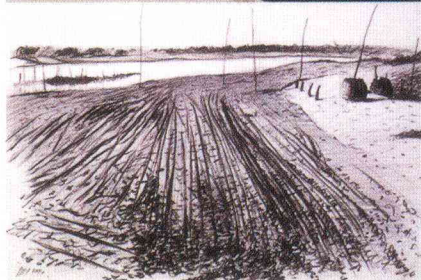
เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม การเรียนรู้ ประสบการณ์ เพื่อการสร้างสรรค์มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในงาน ทั้งวิถีดคิด วิถีนำเสนอ และรูปแบบการแสดงออก อาจเพียงพอที่จะสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย หรืออาจมองเห็นปัจเจกเดิมที่ยังคงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง และก็อาจเห็นการเปลี่ยน การขานรับสิ่งใหม่อย่างถอนรากถอนโคน การพยายามหลอมรวมงานที่ต่างความคิด ต่างภาวะการรับรู้และต่างวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของตนให้เกิดขึ้นใหม่ จึงเป็นสิ่งที่ยากอย่างแสนสาหัส หากขาดพื้นฐานที่หนักแน่นในรากเหง้าของตนเอง

ผลงานเป็นตัวสร้างคุณค่าให้แก่ศิลปิน ผลงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างซ้ำๆ จะมีความเรียบง่าย หรือสลับซับซ้อนก็สามารภที่จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงแนวคิดในการทำงานที่มีความเป็นตัวเอง ท่ามกลางความหลากหลายที่ศิลปินแสวงหา การเปลี่ยนแปลงชนิดไม่เอื้อเพื่อต่อเส้นทางเดิมที่เคยกระทำอยู่ย่อมมีผลกระทบตอความเข้าใจ และกลายเป็นปัญหาใหญ่ไม่สิ้นสุด ขณะเดียวกัน การไม่เปลี่ยนแปลงใด ๆ เลยใช้ความคิดเดิม อาศัยทักษะเป็นพื้นฐานสำคัญในการแสดงออก ย่อมเป็นปัญหาใหญ่ไม่แพ้กัน

การสร้างงานศิลปะ จึงเสมือนการเดินทางเพื่อการเรียนรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง เวลาในการเดินทางทั้งหมดต้องหาคำตอบให้แก่ตัวเอง ว่าได้ค้นพบอะไรบ้าง มีจุดยืนอยู่ตรงไหน สามารถเปิดเผยคุณค่าที่หยั่งรู้ หลอมรวมสุนทรีย์ออกมาให้ผู้อื่นเห็นได้หรือไม่ มีตัวบ่งชี้ในการเดินทางที่หนักแน่นเพียงพอที่จะประกาศหลักการของตนเองได้อย่างเด่นชัดหรือไม่ หรือยังเดินวนเวียนหาจุดสำคัญไม่พบ หรือเดินพุ่งตรงไปขาดการตรวจสอบทิศทาง ทำให้ห่างไกลจากจุดสำคัญจนไม่กลับ

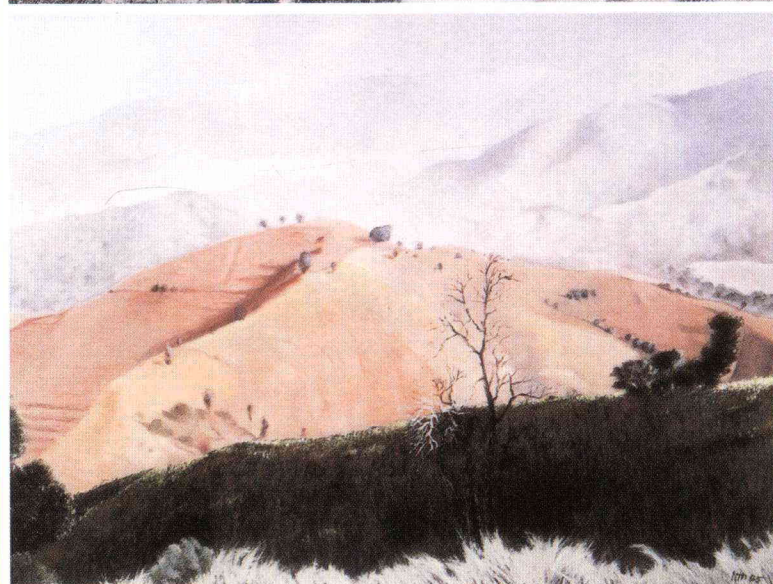
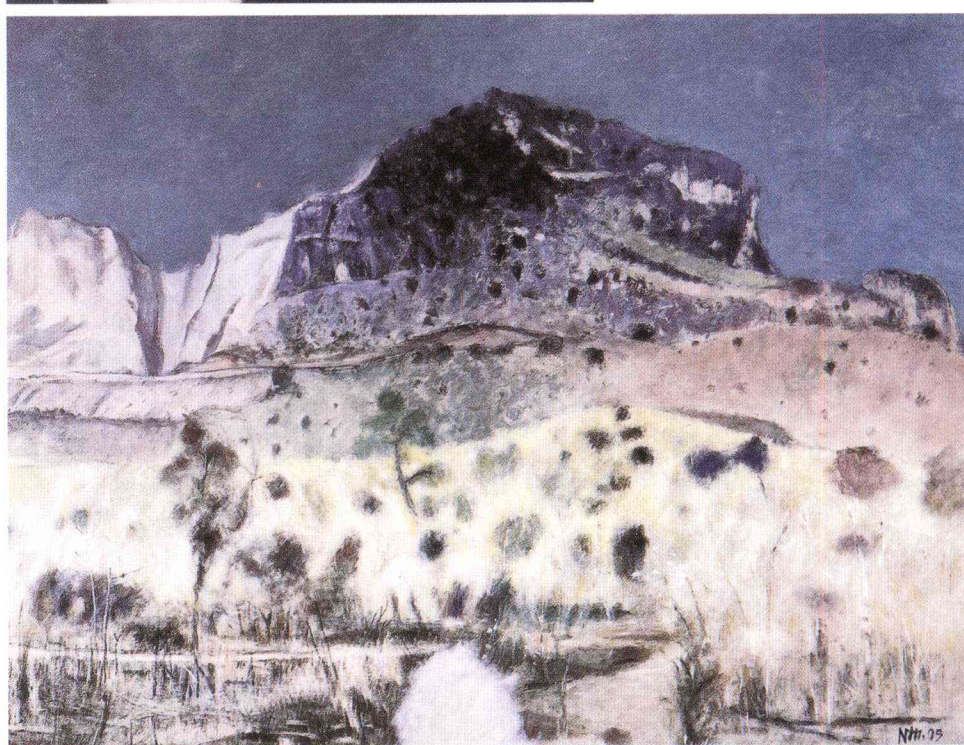
อุปสรรคใหญ่ตลอดเส้นทางเดินทาง ไม่มีอะไรมากไปกว่าการพยายามแสดงความก้าวหน้า อย่างที่เลือกปฏิบัติกัน การแถมเติมสี หยอด สดุด ป้าย ชูต ชิด คู้ย เชี่ย วกเวียน วกวน เพื่อให้เกิดร่องรอยซ้ำซ้อนจนยากที่จะเข้าใจ หรือปล่อยเนื้อที่เป็นแถบ ๆ เพื่อให้เกิดความงุนงงที่ยากจะหาคำตอบยากที่จะรู้สึก ถ้าหากคิดว่าศิลปะสมัยใหม่ หรือศิลปะหลังสมัยใหม่ ต้องกระทำเช่นนี้ กระแสแห่งความนิยมจะกลายเป็นวังวนมาครอบตัวเอง ขึ้นแล้วขึ้นเล่า จนกลายเป็นต้นไม้ที่มีเปลือกหนาต้องใช้เวลายาวนานในการแกะเปลือกออก ขึ้นแล้วขึ้นเล่า เพื่อหาแก่นของตัวเองให้พบ

ในวัย 60 ปี นิติ วัฒยา ได้เขียนถึงผลงานจิตรกรรมล่าสุดของเขาในชุด BLISS OF SOLITUDE ไว้ตอนหนึ่งว่า “เมื่อปลงภาระแล้ว ฉันวางทั้งหมดที่รู้ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ แบบที่น่าประทับใจ ความเก่าและใหม่ ความก้าวหน้าและล่าหลัง สมัยนิยม กระแสสมัยใหม่ และสิ่งสุดท้าย วางตัวเองลงด้วย...”

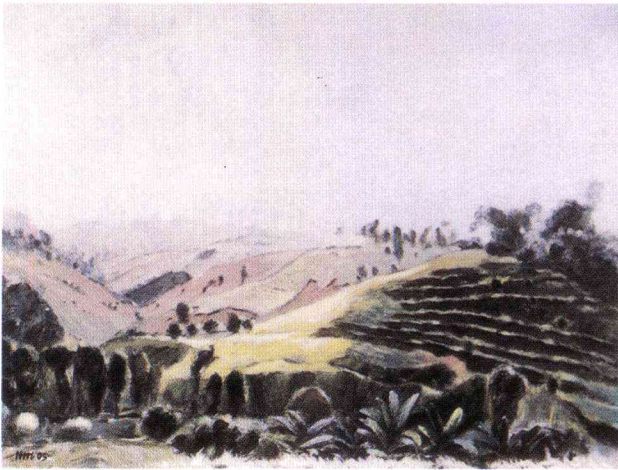

Silver Morning, 2000
Acrylic on canvas
170 x 150 cm.

Light of Solitude
Acrylic on canvas
110 x 145 cm.

Solitude
Acrylic on canvas
110 x 145 cm.

The silence walley
Acrylic on canvas
90 x 120 cm.

Without pretence
Acrylic on canvas
100 x 125 cm.

Beyond the Horizon
Acrylic on canvas
150 x 195 cm.

การเติบโตในเส้นทางศิลปะของ นิติ วัฒยา คือ การเรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์ทางสุนทรีย์เฉพาะตน จากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว โดยเฉพาะจากธรรมชาติ การสร้างพื้นฐานให้ตัวเองเป็นไปอย่างอิสระตั้งแต่เยาว์วัย การไม่ได้เข้าศึกษาในสถาบันศิลปะ กลายเป็นโอกาสที่ดี ที่เขาเปิดรับการสัมผัสการทำงานหลายรูปแบบจากสื่อทุกชนิด ตีคู่กับความงามลึกลับ ที่ค้นพบด้วยตัวเอง ไม่ใช่จากการฝึกฝนที่เต็มไปด้วยหลักวิชาการ

การศึกษาศิลปะด้วยตัวเอง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ เขาไม่ได้เปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างฉับพลัน ตามกระแสนิยม งานในยุคแรกของเขาเกาะติดกับทิวทัศน์ บ้านเรือน และ เรือแพรมน้ำ ต้นไม้พืชไร่ หมอกควัน แสงสี ที่ซึมซาบ เศร้าหมอง ก่อนจะมาจับงานแบบนามธรรม โดยเล่นกับสีที่ ชุ่มฉ่ำจนเต็มอิ่ม จึงรู้สึกว่ามันไม่ใช่สิ่งที่เขาแสวงหา ในที่สุด เขาก็กลับมาสู่ธรรมชาติอีกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นภาพดอกไม้ กล้วยไม้ ที่ถูกมองในแง่มุมแปลก ๆ ก่อนจะผันตัวเองไปสู่ ยุคทอง ที่ดูเหมือนจะเป็นความฝันมากกว่าความเป็นจริง

เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างบ่มตัวจนสูงงอม วัยแห่งการรับรู้ ได้รับประสบการณ์จนเต็มอิ่ม เขาเดินกลับเข้าสู่การสัมผัส ธรรมชาติทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทยอีกครั้ง ในครั้งนี้เขา เริ่มตระหนักว่า การทำงานศิลปะที่แท้จริงนั้น คือการละวาง รูปแบบและความคิดส่วนตัวที่จะพยายามเป็นศิลปินแนวหน้า งานของเขาเป็นธรรมชาติมากขึ้น ไร้ทักษะพื้นฐานง่าย ๆ ไม่ต้องใช้เทคนิคที่สลับซับซ้อน เพื่อสร้างความสำคัญให้ แก่งาน ความนุ่มนวลอ่อนโยน ไปรยปรายไปทั่วในงาน แต่แฝงไว้ด้วยพลังซ่อนเร้นจากอำนาจยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ เขาสร้างความสลับซับซ้อนให้ดูง่ายขึ้น เสมือนอยากจะบอก ให้รู้ว่า เขาควบคุมพลังที่อยู่เหนือมนุษย์เหล่านั้นได้ แม้จะ กระทำได้เพียงส่วนหนึ่ง แต่มันก็เฝ้าหวงดงงามอย่างน่ากลัว มีอากาศ มีแสงแดด การเจริญเติบโตและการเคลื่อนไหว ของสรรพสิ่งที่มองเห็นและมองไม่เห็นการอยู่ร่วมกันที่สงบนิ่ง ที่คนในสังคมเมืองไม่อาจเห็น หรือสัมผัสได้ด้วยตาตนเอง

ภาพวาดเหล่านี้ แม้จะมีขนาดใหญ่บ้าง เล็กบ้าง มันเป็นเพียงหน้าต่างที่เราอาจมองผ่านโลกแห่งความสับสน วุ่นวาย ไปสู่ความสงบได้บ้าง อย่างน้อยมันทำให้เราได้มี โอกาสตระหนักถึงชีวิตเล็ก ๆ ของมนุษย์ เหมือนผงธุลี เมื่อ เทียบกับหินผา ทิวเขา และสมุทมนต์ที่ไม่ที่เกาะกันแน่นขนัด ยาวไกลสุดลูกหูลูกตา

ภาพเขียนของนิติ ไม่ใช้การถ่ายทอดธรรมชาติที่ ปากฎเห็นโดยตรง ไม่ใช่เครื่องมือ เพื่อบันทึกภาพเก็บ ความงามที่ฉาบฉวยเหล่านั้นกลับมา แต่เป็นการมองด้วยตา ที่สั่งการรับรู้ไปยังสมอง มีการซัดดูซึมที่สลับซับซ้อน ก่อนจะแปรสิ่งที่สะสมทั้งหมดออกมาผสมผสานกลมกลืน กับอารมณ์ที่ตกผลึกแห่งความเข้าใจในความงามแห่ง จินตภาพใหม่ของตน

ลำพังทักษะแต่เพียงอย่างเดียว คงไม่เพียงพอในการ สร้างสรรค์ความงามที่เร้นลับเหล่านั้นได้ นักเขียนภาพ ระดับนี้ก้าวพ้นจากความงามภายนอกที่เป็นเปลือกกระพี้ ซึ่ง เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว เขารับรู้คุณหมิมระดับของ ความงามที่ซ่อนอยู่ในสรรพสิ่ง วิถีรับรู้เช่นนี้ ต้องปลดปล่อย ตัวเองเข้าไปในสรรพสิ่งเหล่านั้น ความเป็นเอกภาพของการ สร้างสรรค์จึงจะเกิดขึ้น

ถึงแม้กระบวนการสร้างสรรค์ของศิลปินจะยุ่งยาก ซับซ้อน แต่ไม่ได้ยุ่งยากและซับซ้อน สำหรับการชื่นชม งานเหล่านี้ เพียงแต่เราจะเปิดใจของเรา รับความงามที่ แตกต่าง ไปจากความคิดและความเชื่อเดิม ๆ ได้หรือไม่

ตลอดเกือบสามสิบปีบนถนนสายศิลปะที่ยาวไกล การสร้างสรรค์งานของ นิติ วัฒยา มีตัวบ่งชี้ที่จะบอกได้ว่า **เขาเป็นศิลปินจริง ๆ หรือเป็นเพียงช่างเขียนภาพที่มี เกลือบ้านเกลือนเมือง**

คำคม

สิ่งที่สำคัญที่สุดคือเราต้องรู้ทั้งตัวเราเองด้วยการ
ก้าวผ่านตัวเอง การร่างหลักสูตรวิชาชีพครู ต้องร่วมกันทำ
ครูที่ขึ้นเป็นผู้รู้หน้าห้อง ต้องเปลี่ยนไปยืนกับนักเรียน
ในระดับรากหญ้า ไปยืนกับชุมชนแล้วเรียนรู้ด้วยกัน ผู้
บริหารของทุกมหาวิทยาลัยต้องเป็นกำแพงที่สำคัญ ต้อง
มองการศึกษาอย่างมีชีวิตหลากหลายที่เข้าสู่ประเด็น
ปัญหาจริง ๆ มาจุดเทียนคนละเล่ม ดีกว่าดำ
ทอความมืด เพราะไม่มีใครทำให้เราตายนอกจากเรา
จะยอมรับเอง

ศ.ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ

อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จากหนังสือพิมพ์ มติชน ฉบับวันที่ 5 พฤษภาคม 2548

การลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยและแนวทางในการพัฒนา ประภาพรรณ เอี่ยมสุภามิต

ความนำ

พฤติกรรมของเด็กปฐมวัย ถ้าพิจารณาไปตามความคาดหวังของสังคม อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

พฤติกรรมที่พึงประสงค์หมายถึง การกระทำเมื่อเด็กทำไปแล้วส่งผลดีทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น เช่น การตรงต่อเวลา การกล้าแสดงออก การมีสุขนิสัยและลักษณะนิสัยที่ดี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การไม่พูดปด เป็นต้น

ส่วนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หมายถึง การกระทำที่เด็กทำไปแล้วอาจส่งผลเสียต่อตนเองและหรือผู้อื่น เช่น ความก้าวร้าว ความกลัว ความไม่เชื่อมั่นในตนเอง ความไม่มีวินัย และความไม่ซื่อสัตย์ เป็นต้น

ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยนั้น ถ้าเด็กคนใดมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์อยู่บ้างแล้ว หรือยังไม่มี บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กควรจะได้ร่วมกันส่งเสริมพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์นี้ให้เกิดมีขึ้นในตัวเด็กและให้คงอยู่ตลอดไป สำหรับเด็กคนใดที่แสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ออกมา ผู้เกี่ยวข้องก็ควรจะได้ร่วมกันปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้นให้หมดไปหรือให้ลดน้อยลงไป เพราะถ้าปล่อยทิ้งไว้จะก่อให้เกิดปัญหากับตัวเด็กและสังคมที่เด็กอยู่

ดังนั้นเนื้อหาสาระของบทความนี้ จะกล่าวถึงพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยทั้ง 2 ประเภท คือพฤติกรรมที่ควรพัฒนา และพฤติกรรม ควรปรับเปลี่ยน แต่เนื่องจากว่า พฤติกรรมทั้ง 2 ประเภท ดังกล่าวนั้นมีอยู่มากมาย ไม่สามารถจะนำมากล่าวในที่นี้ได้หมดจึงจะเลือกเอาบางพฤติกรรมมานำเสนอไว้เพื่อให้เห็นเป็นแนวทางเท่านั้น

ความหมายของพฤติกรรมก้าวร้าว

พฤติกรรมก้าวร้าวเป็นลักษณะของบุคลิกภาพของเด็กอย่างหนึ่ง มีนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของความก้าวร้าวไว้ดังนี้

เฟชบาซ (Feshbach, 1959 : 2570) ได้อธิบายว่าความก้าวร้าวเป็นการระบายอารมณ์ที่ตึงเครียด

เบอร์โควิทซ์ (Berkowitz, 1964 : 3) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมก้าวร้าวว่าหมายถึง การกระทำที่รุนแรง เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมารุนแรงกว่าปกติ เช่น การเขียนกระดานอย่างแรงๆ นิ่งกระแทกแรง ๆ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

จากความหมายของความก้าวร้าวที่กล่าวมานั้น อาจสรุปได้ความว่าความก้าวร้าวเป็นการกระทำที่ระบายอารมณ์ที่ตึงเครียด โดยแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีงามออกมา ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

ลักษณะพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย

การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว อาจแสดงออกได้หลายทาง ซึ่งบัส (Buss, 1961 : 1) ได้สรุปว่าพฤติกรรมก้าวร้าวสามารถแสดงออกได้ดังนี้

ทางคำพูด เช่น การใช้คำหยาบคาย หรือคำที่ไม่สุภาพ การพูดด้วยเสียงดัง

การทำร้ายร่างกาย ซึ่งอาจเป็นการทำร้ายตนเอง และการทำร้ายผู้อื่น

การนินทา หมายถึงการให้ร้ายผู้อื่นด้วยคำพูด

การทำลายทรัพย์สินสมบัติ เช่น การทุบหรือการขว้างปาสิ่งของ การขีดขีดสิ่งของ เป็นต้น

สำหรับลักษณะพฤติกรรมก้าวร้าวที่เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัย อาจแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1. **พฤติกรรมก้าวร้าวทางร่างกาย** ซึ่งแยกออกได้เป็น 2 ทาง คือ

- การทำร้ายร่างกายผู้อื่น ได้แก่ การตี เตะ ต่อย ผลัก ขว้างปา หยิก ช่วน และดึงผม เป็นต้น

- การทำร้ายร่างกายตนเอง เช่น คนดึงผม กระแทกเท้า ชกตัวเอง นอนดินกับพื้น หัวชนฝา นั่งทิ้งตัวลงภายหลังลงบนพื้น เป็นต้น

2. **พฤติกรรมก้าวร้าวทางวาจา** เช่น การด่า การข่มขู่ การพูดก่อกวน การโต้เถียง การทำเสียงดัง

3. **พฤติกรรมการทำลายทรัพย์สินสมบัติ** เช่น การแย่งของกัน การทุบ การขว้างสิ่งของและการทิ้งสิ่งของ เป็นต้น

ลักษณะพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยจะเปลี่ยนแปลงไปตามอายุคือ ระยะ 2 - 3 ขวบ เด็กจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวโดยการร้องไห้หรือปะทะต่อสู้กับเด็กอื่นโดยตรง แต่เมื่อเด็กอายุประมาณ 4 - 5 ขวบ ก็จะเปลี่ยนจากการต่อสู้ไปเป็นการใช้วาจา เช่น การด่า ว่า ล้อเลียน หรือการกล่าวโทษ เป็นต้น

สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กปฐมวัย

การที่เด็กปฐมวัยแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว อาจมีสาเหตุอยู่หลายประการ ในที่นี้จะกล่าวถึงสาเหตุที่สำคัญ ๆ อยู่ 4 ประการ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **เกิดจากตัวเด็กเอง** เด็กบางคนมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพที่ไม่แข็งแรง ป่วยอยู่เป็นประจำ เด็กเหล่านี้จะมีอารมณ์หงุดหงิดอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีปัญหาเรื่องโรคทางสมองและระบบประสาท เช่น เด็กเคยป่วยเป็นโรคไข้สมองอักเสบ หลังจากหายแล้วมีอาการควบคุมอารมณ์ไม่ค่อยดี กลายเป็นคนหงุดหงิด โมโหง่าย ก้าวร้าว

โรคทางจิตเวชเด็กก็เช่นเดียวกัน ที่อาจจะทำให้เด็กมีอาการควบคุมอารมณ์ไม่ดี เอาแต่ใจ ไม่รู้จักถอยและก้าวร้าวต่อเด็กอื่น เมื่อจะเล่นกับใครก็มักจะละเมิดสิทธิของคนอื่นเสมอ ๆ เมื่อไม่ได้ดังใจก็จะก้าวร้าวรุนแรง (พนม เกตุมาน 2535 : 199)

2. **สภาพการอบรมเลี้ยงดู** บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อแม่ นับว่าเป็นบุคคลสำคัญในการปลูกฝังลักษณะนิสัยให้แก่เด็ก ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวมีหลายลักษณะดังต่อไปนี้

- **การเลี้ยงดูแบบตามใจมาก** พ่อแม่ที่ตามใจลูกมากเกินไป เช่น ลูกต้องการจะได้สิ่งใด จะทำสิ่งใดพ่อแม่ก็ให้ทุกอย่างโดยไม่คำนึงว่าเหมาะสมหรือไม่ การที่พ่อแม่ตามใจลูก อาจคิดว่า ถ้าขัดใจลูกแล้ว ลูกจะร้องการร้องของลูก อาจจะทำให้ลูกเครียดได้ก็เลยต้องตามใจลูก หรือพ่อแม่บางคนอาจรำคาญเสียงร้องไห้ของลูกก็เลยต้องตามใจ เด็กที่ถูกตามใจมาก ๆ เช่นนี้ก็จะกลายเป็นคนเอาแต่ใจตนเอง และเขาจะไม่เรียนรู้ในการควบคุมตนเอง เมื่อเด็กไปเข้าสังคมกับคนอื่นก็มักจะเอาแต่ใจตนเองด้วย เด็กเหล่านี้จะไม่รู้จักการเคารพสิทธิของผู้อื่น เมื่อใดที่เขาไม่ได้สิ่งที่เขาต้องการ เขาก็จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมา

- **การเลี้ยงดูแบบเข้มงวด** (หรือการเลี้ยงดูแบบอึดตายปไตย) พ่อแม่ หรือผู้เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กบางคน เช่น ให้เด็กอยู่ในวินัยอย่างเคร่งครัด หรือตั้งความคาดหวังกับลูกไว้สูงเกินกว่าความสามารถของเด็กในวัยนี้ เช่น คาดหวังว่าจะต้องไปสอบเข้าโรงเรียนสาธิตให้ได้ หรือคาดหวังให้ลูกทำงานบ้านได้ ให้ลูกเล่นกีฬาหรือดนตรีได้ ถ้าลูกไม่สามารถทำสิ่งนั้นได้พ่อแม่ก็จะหงุดหงิดและแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงกับลูก หรือบางคนพาลไม่พูดกับลูก

หรือไม่ให้การดูแลเอาใจใส่อย่างที่เคยปฏิบัติมาก่อน พ่อแม่ที่มีลักษณะเช่นนี้มักจะเป็นผู้ที่ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กวัยนี้ เมื่อพ่อแม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเช่นนี้ เด็กบางคนที่ถูกพ่อแม่ก็จะเลียนแบบความก้าวร้าวนี้ไปแสดงออกกับเพื่อน แต่บางคนก็อาจแสดงออกที่บ้านเลย ในทำนองเดียวกัน ถ้าเหตุการณ์เช่นนี้ครูเป็นผู้เข้มงวด เด็กก็อาจจะเลียนแบบครูเช่นกัน และถ้าไม่กล้าแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวที่โรงเรียน ก็อาจจะกลับมาแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวที่บ้าน

ดังนั้นเรามักจะได้ยินว่าเด็กบางคนอยู่บ้านเรียบร้อย แต่เมื่ออยู่โรงเรียนกลับกลายเป็นเด็กที่ก้าวร้าว ดื้อรั้น ในทางกลับกันบางคนอยู่โรงเรียนเรียบร้อย แต่เมื่อกลับมาบ้านกลับมีพฤติกรรมตรงกันข้าม ทั้งนี้อาจจะมีส่วนเหตุดังที่กล่าวมาข้างต้น

ได้มีนักจิตวิทยาได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของแม่ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก ดังต่อไปนี้

แรดเก้ (Radke, 1964 : 11-12) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกรอบรมเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่พบว่า พ่อแม่ที่ฝึกความเป็นระเบียบให้กับลูก จะทำให้ลูกเป็นคนเจ้าระเบียบเคารพกฎเกณฑ์ มีอารมณ์มั่นคง และปรับตัวได้ดี ส่วนพ่อแม่ที่เข้มงวดมากจะทำให้ลูกมีความวิตกกังวลสูง อารมณ์ไม่มั่นคง ไม่เป็นตัวของตัวเอง มีความก้าวร้าว ส่วนพ่อแม่ที่ให้อิสระแก่ลูก จะทำให้ลูกเป็นคนดื้อรั้น ก้าวร้าว เป็นตัวของตัวเอง

3. **สภาพแวดล้อม** สภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมทางบ้านหรือทางโรงเรียนนับว่าเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวได้

- **สภาพแวดล้อมทางบ้าน** ที่ทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวส่วนใหญ่แล้วเกิดมาจากสภาพครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น เช่น พ่อแม่หย่าร้างกัน เด็กถูกทอดทิ้ง พ่อแม่มีปัญหากัน ทะเลาะกันและดุด่าลูก หรือเข้มงวดกับลูก หรือสภาพครอบครัวเกิดความตึงเครียดด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่น ความจน ความเจ็บป่วย ความพิการ ติดยาเสพติด เป็นต้น เด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าวนี้จะมีความกดดันทางจิตใจและอารมณ์อย่างมาก ถ้าต้องอยู่ในสภาพเช่นนั้นนาน ๆ ก็จะทำให้เกิดความเรื้อรัง สิ่งที่เด็กเหล่านี้จะแสดงพฤติกรรมออกมาจะมีหลายรูปแบบ เช่น ก้าวร้าว ไม่กล้าแสดงออก เอาแต่ใจตัว แยกตัว เก็บตัวซึมเศร้า

เด็กที่มีความขัดข้องใจเหล่านี้จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมามากหรือน้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่มากระตุ้น

ได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ทำการศึกษเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว ดังต่อไปนี้

โควิลและคณะ (Coville and Others, 1960 : 120-129) ได้ทำการศึกษถึงสาเหตุที่คนมีพฤติกรรมที่ขัดต่อสังคมพบว่าสาเหตุหนึ่งมาจากความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เช่น

1) การทอดทิ้ง เด็กที่รู้สึกว่าคุณแม่ทอดทิ้งตน จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบประชดพ่อแม่ โดยการกระทำความผิดทั้งนี้ เพื่อให้พ่อแม่สนใจ

2) การตามใจมากเกินไปจนขอบเขต เด็กพวกนี้จะมี ลักษณะคล้ายทารก ไม่รู้จักยับยั้งความคิด มีพฤติกรรมก้าวร้าว

- **สภาพแวดล้อมทางโรงเรียน** ที่ทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว นั้น ส่วนใหญ่มาจากการกำหนดระเบียบที่เข้มงวดจนเกินไป การให้เด็กนั่งทำกิจกรรมยาวนานเกินช่วงความสนใจเด็ก สำหรับเด็กปฐมวัยที่เรียนในสถานศึกษาที่เร่งสอนด้านวิทยาการมาก เช่น สอนคณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และให้เด็กนั่งฝึกฝนอยู่กับวิชาการทั้งวันอาจทำให้เด็กเครียดและแสดงออกทางพฤติกรรมก้าวร้าวได้ง่ายขึ้น สำหรับสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในลักษณะของการเตรียมความพร้อม เด็กกลุ่มนี้มักจะไม่นั่งเรียนเพราะไม่มีการเร่งรัดเด็กให้เด็กได้เรียนรู้ตามความพร้อมของเด็กแต่ละคน

4. **การเลียนแบบ พฤติกรรมก้าวร้าว** ของเด็กปฐมวัยเป็นจำนวนมากเกิดจากการเลียนแบบจากตัวแบบทั้งที่เป็นบุคคลจริง ๆ และจากสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือวิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น ถ้าเด็กได้เห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว นาน ๆ เข้าเด็กก็จะรับเอาพฤติกรรมนั้นมา ทั้งนี้เพราะว่าเด็กปฐมวัยยังไม่มีความสามารถที่จะพิจารณาตัดสินได้ว่าพฤติกรรมใดดี และพฤติกรรมใดไม่ดี ดังนั้นเด็กวัยนี้จึงเป็นวัยที่เลียนแบบได้ง่าย

แนวทางในการลดพฤติกรรมก้าวร้าว

ในการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยนั้นสามารถทำได้หลายวิธี ในที่นี้จะเสนอแนวทางที่สำคัญ 4 แนวทาง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย** การอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบล้วนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมของเด็กที่แตกต่างกันออกไป และจากงานวิจัยส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะทำให้เด็กไม่เป็นคนก้าวร้าว ขอยกตัวอย่างงานวิจัยที่สนับสนุนความคิดดังกล่าว เช่น

ละม้ายมาศ ศรทัตต์ (2504 :9) ได้สรุปว่าเยาวชนไทยที่ประพฤติดังในกรณีต่างๆ มีสาเหตุมาจากสภาพครอบครัวที่ขาดการเอาใจใส่ ขาดการอบรมเลี้ยงดูในทางที่ถูกที่ควร แต่เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างอบอุ่นได้รับความรัก ความยุติธรรม ความเข้าใจ และได้รับการยอมรับจาก

พ่อแม่ ซึ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะทำให้เด็กไม่ก้าวร้าว

ส่วนแบนดูรา และวอลเตอร์ (Bandura & Walter.) ได้พบข้อสรุปเช่นเดียวกันว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างอบอุ่นจากพ่อแม่ มักจะไม่เป็นคนก้าวร้าว

สรุป การอบรมเลี้ยงดูแบบที่พ่อแม่ให้ความอบอุ่นมีเหตุผล ใช้หลักประชาธิปไตยในการเลี้ยงดูก็จะทำให้เด็กไม่มีพฤติกรรมก้าวร้าว นอกจากพ่อแม่แล้วบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น ญาติผู้ใหญ่ ครู พี่เลี้ยง ก็ควรใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยด้วย

2. **การสังเกตตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม** จากที่ได้ศึกษามาแล้วว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กปฐมวัยแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวก็คือ การที่เด็กเรียนรู้โดยการสังเกตตัวแบบที่เป็นทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นในการที่จะลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กให้น้อยลง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยควรปฏิบัติดังนี้

- แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อเด็กและผู้อื่น เพื่อให้เด็กได้เห็นเป็นตัวแบบ

- หาตัวแบบที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมให้เด็กได้สังเกตและเลียนแบบ

- พิจารณาเลือกรายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมให้เด็กดู และชมเชยพฤติกรรมที่เหมาะสมของตัวละครในเรื่องนั้นให้เด็กฟัง เพื่อย้ำให้เด็กเข้าใจถึงพฤติกรรมที่เหมาะสม

- ในกรณีที่ไม่สามารถควบคุมการที่เด็กดูตัวแบบที่ไม่เหมาะสมจากบุคคลในสังคม หรือจากสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ได้ ผู้ใหญ่ควรชี้แนะหรืออธิบายให้เด็กเข้าใจว่าพฤติกรรมเหล่านั้นไม่ควรปฏิบัติตามเพราะเหตุใด และพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติเป็นเช่นใด มีอิทธิพลสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็กเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กควรแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมเพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีของเด็ก อีกทั้งต้องพยายามหาตัวแบบที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมให้เด็กได้เลียนแบบ ในกรณีที่ไม่สามารถควบคุมการที่เด็กดูตัวแบบที่ไม่เหมาะสมจากบุคคลในสังคม หรือจากสื่อมวลชนได้ ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กควรจะต้องคอยชี้แนะ หรืออธิบายให้เด็กเข้าใจว่าพฤติกรรมเหล่านั้นไม่ควรนำมาปฏิบัติ เพราะเหตุใด และพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติเป็นอย่างไร

3. **การให้การเสริมแรงทางสังคม** สก็อต และคณะ (Scott, Roger and Marian, 1967,

53-56) ได้ทำการศึกษาวิธีการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กนักเรียน โดยการใช้แรงเสริมทางสังคมต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กชายอายุ 4 ปี ในโรงเรียนปทุมวันแห่งหนึ่ง ผู้วิจัยได้ใช้วิธีปรับพฤติกรรม เพื่อให้เขามีความสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้น โดยในระยะแรกครูเพียงแต่สังเกตและบันทึกความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าว ในระยะที่ 2 ครูได้รับคำแนะนำให้ใช้การเสริมแรงทางสังคมคือให้คำชมเชยและให้ความสนใจเมื่อเขาแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น สนใจผู้อื่น พูดคุยกับผู้อื่นอย่างเป็นมิตร ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในขณะเดียวกันก็จะไม่ให้การเสริมแรง เมื่อเด็กแสดงความก้าวร้าว เช่น การทำร้ายร่างกาย ช่มชู้ และเรียกร้องจากผลการวิจัยพบว่า ความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงและเด็กมีความสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้น

สำหรับในประเทศไทย เรณู ผดุงถิ่น (2527 : 10-37) ได้ทำการทดลองโดยใช้การเสริมแรงทางสังคม ได้แก่ คำชมเชย และการให้ความสนใจของครู เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวและชนอยู่ไม่สุขของนักเรียน ซึ่งผลการทดลองพบว่า การเสริมแรงทางสังคมด้วยการชมเชยและความสนใจของครูสามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าว และชนอยู่ไม่สุขของนักเรียนได้

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การให้การเสริมแรงทางสังคมเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม จะช่วยให้เด็กลดพฤติกรรมก้าวร้าวลงได้

แสดงได้ว่าการใช้วิธีการเสริมแรงสามารถช่วยปรับพฤติกรรมความก้าวร้าวลงได้ แต่ว่าการเสริมแรงนั้นมีหลายประเภทดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงควรเลือกวิธีเสริมแรงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ จึงจะทำให้การลดพฤติกรรมก้าวร้าวมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. **การจัดสภาพแวดล้อมที่ช่วยให้เด็กเกิดความพึงพอใจ** สิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวขึ้น ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กเกิดความพึงพอใจ อาจจะเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยลงได้

การจัดสภาพแวดล้อมที่ช่วยให้เด็กเกิดความพึงพอใจทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

- **การสร้างสภาพแวดล้อมภายในบ้านและโรงเรียน** เช่น การสร้างระเบียบวินัยในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ถ้าครูหรือพ่อแม่ที่สร้างระเบียบวินัยที่เข้มงวดกดขี่กับเด็กมากเกินไป จะก่อให้เกิดความคับข้องใจและจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมา การสร้างความสัมพันธ์

อันดีต่อกันจะช่วยให้เกิดความอบอุ่นและพฤติกรรมก้าวร้าวก็จะไม่เกิดขึ้น ในทำนองเดียวกันครูก็ต้องสร้างสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เด็กเกิดความอบอุ่นเช่นเดียวกันด้วย

- **การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน** กิจกรรมที่ช่วยให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินมีหลายกิจกรรม เช่น การเล่นทั่ว ๆ ไป การฟังดนตรี การร้องเพลง การทำงานศิลปะประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

นักการศึกษาได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับกิจกรรมดนตรี ช่วยลดพฤติกรรมก้าวร้าวได้มีดังนี้

พีเรตติ (Peretti อ้างถึงใน Moc Clelland 1979 : 260) ได้กล่าวว่าการขับเพลง และร้องเพลง เป็นการระบายอารมณ์ภายในจิตใจ ดังนั้นดนตรีจึงสามารถจัดให้เพื่อเป็นการปลดปล่อยความตึงเครียดทางอารมณ์และเป็นกิจกรรมสำหรับลดความวิตกกังวลลงได้

สำหรับ ทวีป อภิสวัสดิ์ (2521 : 25) ได้กล่าวว่า จังหวะลีลา และท่วงทำนองของเสียงดนตรีที่เกิดขึ้นจะมีอิทธิพลทำให้เกิดอารมณ์ และความรู้สึกต่าง ๆ ขึ้นมา เช่น อารมณ์อ่อนไหว รักเศร้า คึกคัก ร่าเริง หรือกระฉับกระเฉง นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงอิทธิพลของเสียงดนตรีอีกว่า เสียงดนตรีช่วยกล่อมเกลายุบนิสัยของมนุษย์ที่หยาบกระด้าง ก้าวร้าว โหดเหี้ยม ทารุณ ให้ผ่อนคลายลงได้

สรุป พฤติกรรมก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ถ้าเกิดขึ้นในตัวเด็กปฐมวัย อาจส่งผลเสียต่อตัวเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องควรร่วมกันปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไปหรือให้ลดลงไป วิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีหลายวิธี ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล กับเวลา และสถานที่ และควรพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่องจนกว่าเด็กจะแสดงพฤติกรรมที่ประสงค์อย่างถาวร

บรรณานุกรม

ทวีป อภิสัทธ์ "การปลูกฝังคุณความดีโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อ"
ประถมศึกษา 7 (กุมภาพันธ์ 2521: 24-27)

เบญจกุล จินาพันธ์ "การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชั้นเรียน :
การศึกษาเฉพาะกรณีชั้นอนุบาลไม่สุขเกินปกติ" วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
ภาคจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517

พนม เกตุมาน "เด็กโมโหกับเจ้าอารมณ์" *รักลูก* ปีที่ 10 ฉบับที่
19 ธ.ค. 35

เรณู ผดุงถิ่น "การใช้การเสริมแรงทางสังคมเพื่อปรับพฤติกรรม
ทั่วถึง" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทภาคจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517

ละม้ายมาศ ศรศักดิ์ "การสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการเปรียบเทียบ
ความต้องการพื้นฐานทางจิตใจ และปฏิกิริยาของเยาวชนไทยและญี่ปุ่น" วิทยานิพนธ์
วิทยาลัยวิชาการศึกษา 2504

Bandura, A., Ron D. and Ross, S.A. "Imitation of
Filmmediated Aggressive Models." *Journal of
Abnormal and Social Psychology*. 66; 1963, pp.
3-11.

-----, A. and Walters, R. H. *Social Learning and
Personality Development*. New York:
Holt, Rinehart and Winston, 1963.

-----, A. *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs,
N.J. : Prentice-Hall, 1977.

Baruch, D. W. *New Ways in Discipline*. New York :
MacGraw-Hill, 1949.

Berkowitz, L. *Advance in Experimental Social
Psychology*. New York: London Vol. 1 1964,
p. 319

-----, *Advance in Experimental Social Psychology*.
New York: Vol. 2 1965, p. 398

Buss, A. H. *The Psychology of Aggression*. New York and
London : John Wiley and Sons, Inc.,
1961.

Coville, Walter J. and others. *Abnormal Psychology*. New
York : Barmes and Noble, Inc., 1960.

Feshbach, S. "The Cathasis Hypothesis and some
Consequences of Interaction with Aggressive
and Neutral Play Objects." *Journal of
Personality and Social Psychology*. 1956.

Hart, B. M. Reynolds N.J. and Others, "Effect of
Contingent and Non-Contingent Social
Reinforcement on the Cooperative Play of
Preschool Child." *Journal of Applied
Behavior Analysis*. 1968, pp. 73-76

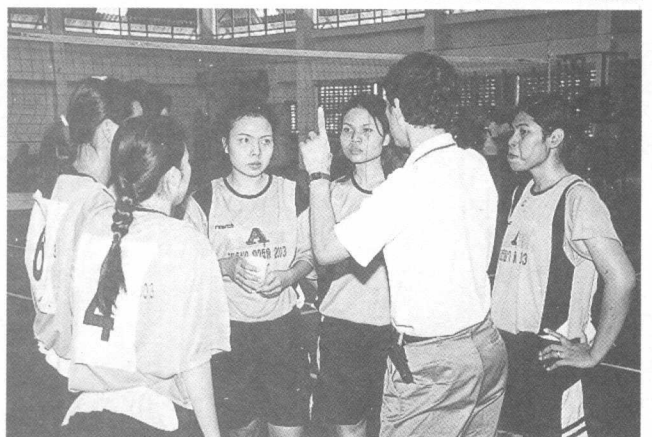
Radke, Martin J. *The Relation of Parental Authority to
Children Behavior and Attitude*.
Mineapolis : University of Minnesota Press,
1964.

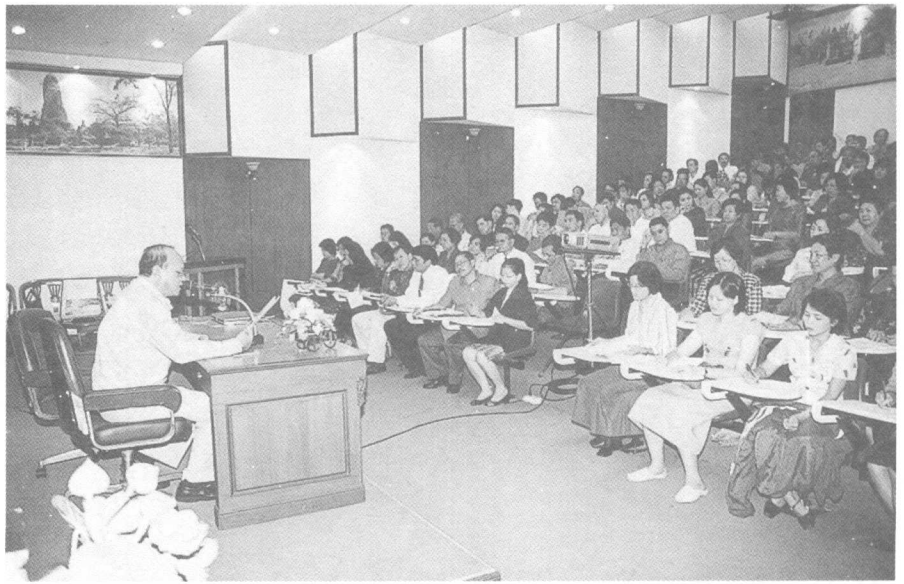
ยั้งเวลา

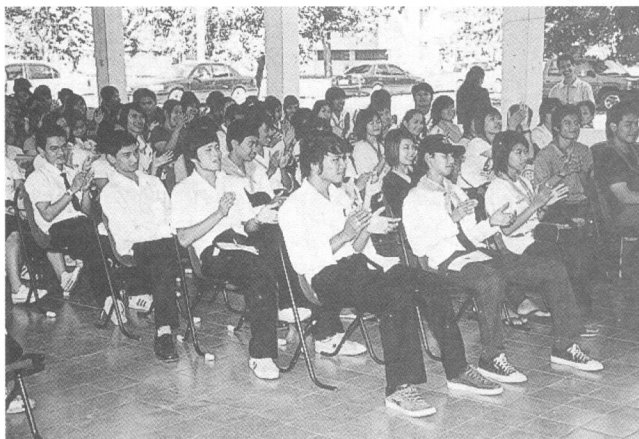
การแข่งขันกีฬาพนักงาน -เจ้าหน้าที่
5 มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลาง
ปาสักชลสิทธิ์ วันที่ 21 ตุลาคม 2547
ณ สนามกีฬามหาวิทยาลัยราชภัฏ
เทพสตรี จังหวัดลพบุรี

ประชุมอาจารย์และข้าราชการพลเรือน
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
และการบรรยายความรู้เกี่ยวกับพระราช
บัญญัติ ระเบียบข้าราชการพลเรือนใน
สถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) โดย คุณขจร
จิตสุหมงคล จากสำนักงานคณะกรรมการ
การอุดมศึกษา ณ ห้องประชุม 317
11 พฤศจิกายน 2547

โครงการนิสิต-นักศึกษา กับการเรียนรู้
การเมือง ภาคพลเมือง จังหวัดพระนคร
ศรีอยุธยา วันที่ 17-23 พฤศจิกายน
2547

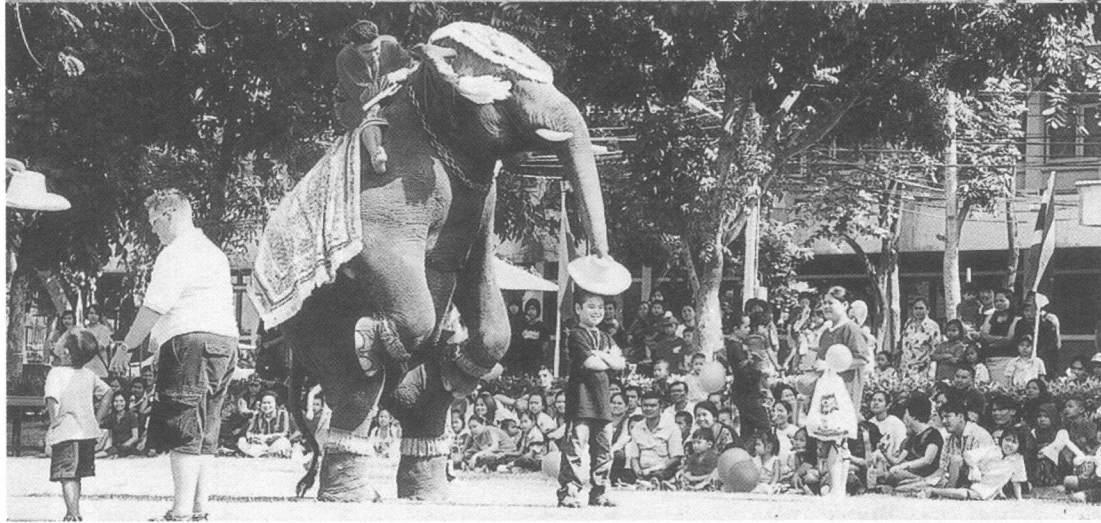

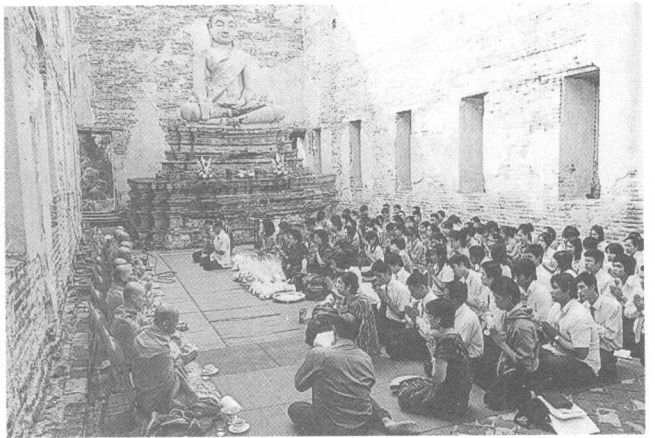
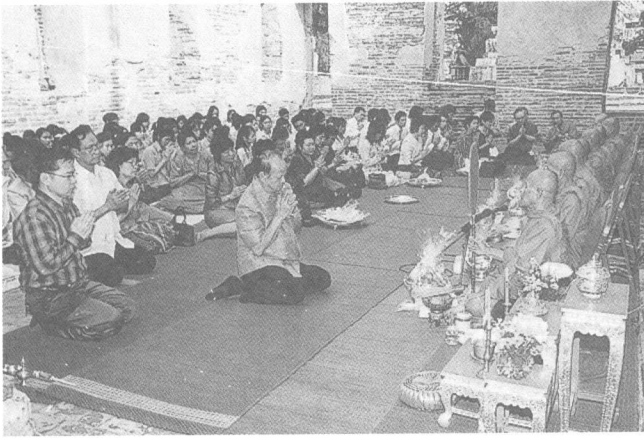

คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาสัมภาษณ์และบันทึกวิดีโอท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต)
ณ วัดญาณเวศกวัน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม วันที่ 1 ธันวาคม 2547

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาจัดงาน
วันเด็กแห่งชาติ วันที่ 8 มกราคม 2548

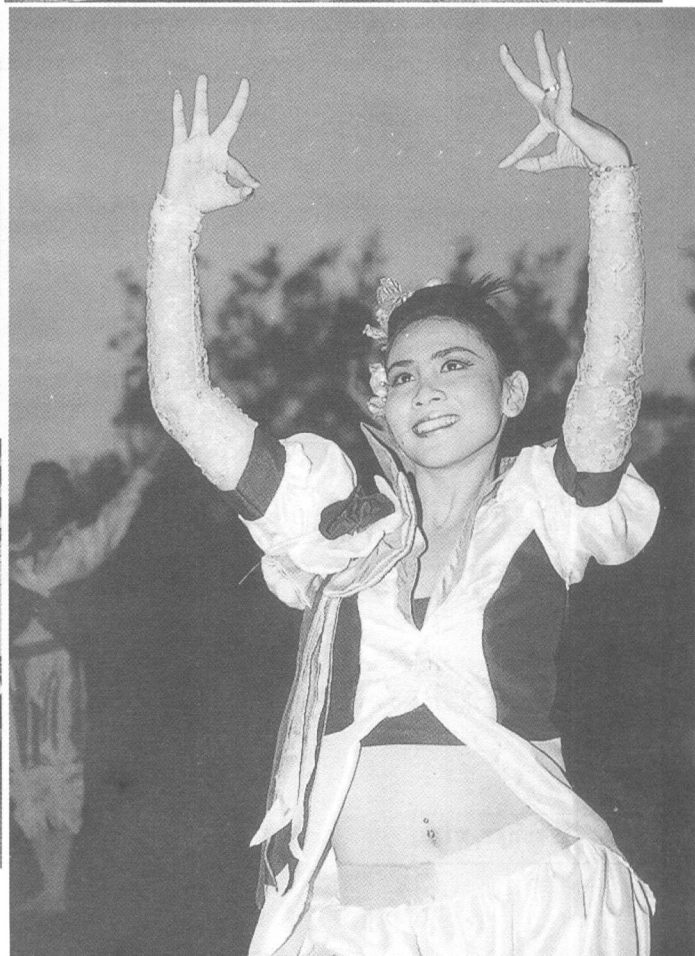
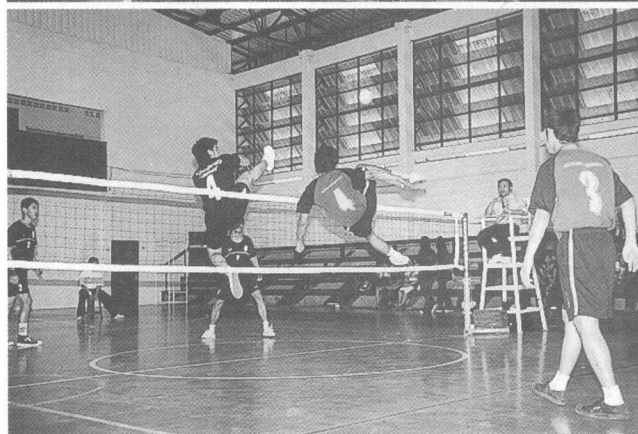
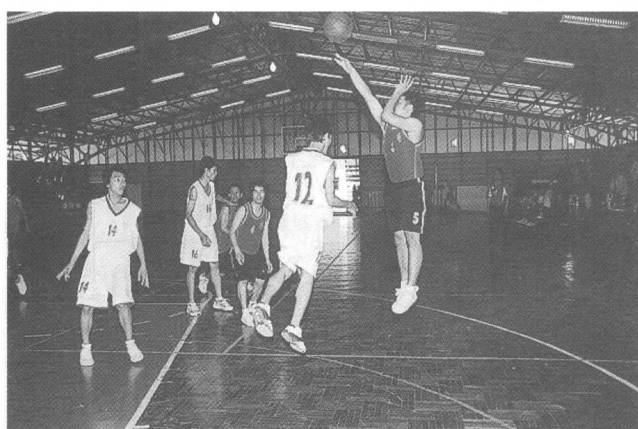

ลำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาจัดงานทำบุญถวายสังฆทานอุทิศส่วนกุศลถวายเป็นทักษิณานุประทานแด่พระเพทราชาและอดีตพระมหากษัตริราชเจ้าทุกพระองค์ ณ วัดบรมพุทธาราม 25 มกราคม 2548

ฯพณฯ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ นายอารีย์ วงศ์อารยะ เป็นประธานในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภูมิภาคกลาง ณ สนามกีฬามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา งานสังสรรค์กีฬาอาจารย์และข้าราชการ 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏ 28 มกราคม 2548

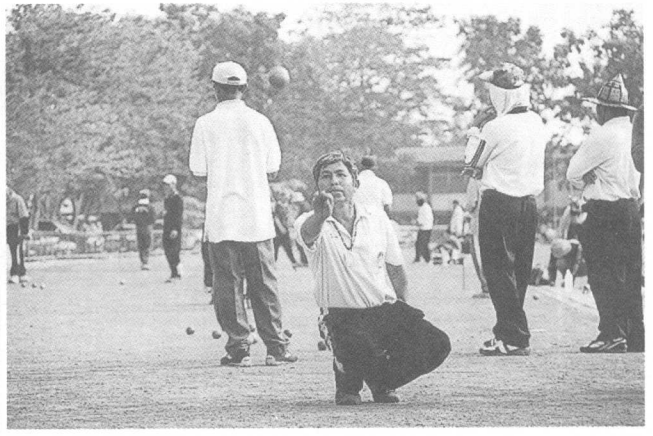
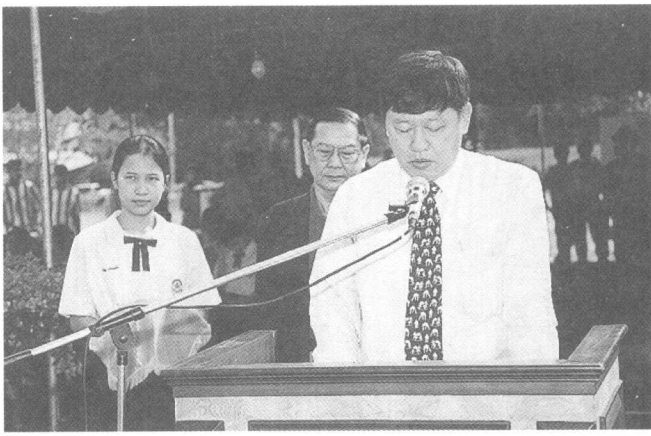
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เป็นประธานในพิธีเปิดและบรรยายพิเศษ การอบรมวิทยากรเครือข่ายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ณ ห้องประชุม ศูนย์วิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา 13 กุมภาพันธ์ 2548

อธิการบดีเป็นประธานในพิธีเปิดงานสัมมนาและนิทรรศการธุรกิจชุมชน “ปรางค์เกียรติ” ผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดสมุทรปราการ จัดโดยนักศึกษาภาค กศ.บป. จันทร-พุทธ-ศุภร์ โปรแกรมวิชาบริหารธุรกิจ แขนงบริหารทรัพยากรมนุษย์ รุ่น 2546 หมู่ 2 คณะวิทยาการจัดการ ณ ห้องประชุม 317 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา 13 กุมภาพันธ์ 2548 เวลา 09.00 น.

อธิการบดีเป็นประธานเปิดงานร้อยใจคนดนตรีสืบสานประเพณีไหว้ครู ประจำปีการศึกษา 2547 จัดโดยโปรแกรมวิชาดนตรี และดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เวลา 09.00 น.

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และชมรมเปตองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดงานการแข่งขันเปตอง ณ สนามกีฬา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา 12 กุมภาพันธ์ 2548

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาทำบุญถวายสังฆทานแด่พระสงฆ์ จำนวน 9 รูป เนื่องในวันครบรอบสถาปนาสถาบันราชภัฏ ณ ห้องประชุมต้นไม้มอก อาคารบรรณราชนครินทร์ 14 กุมภาพันธ์ 2548 เวลา 09.00 น.

พิธีมอบใบประกาศนียบัตรการศึกษาฝึกงาน
วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2548
ณ โรงแรมโซคเรสจูแลนด์

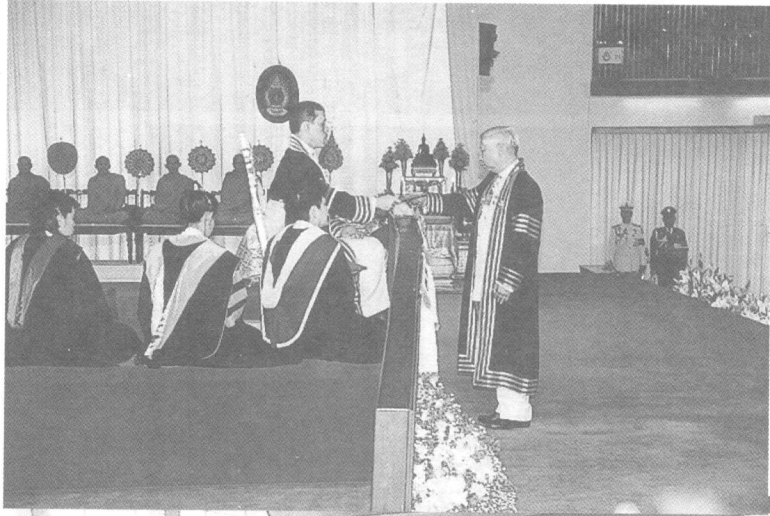
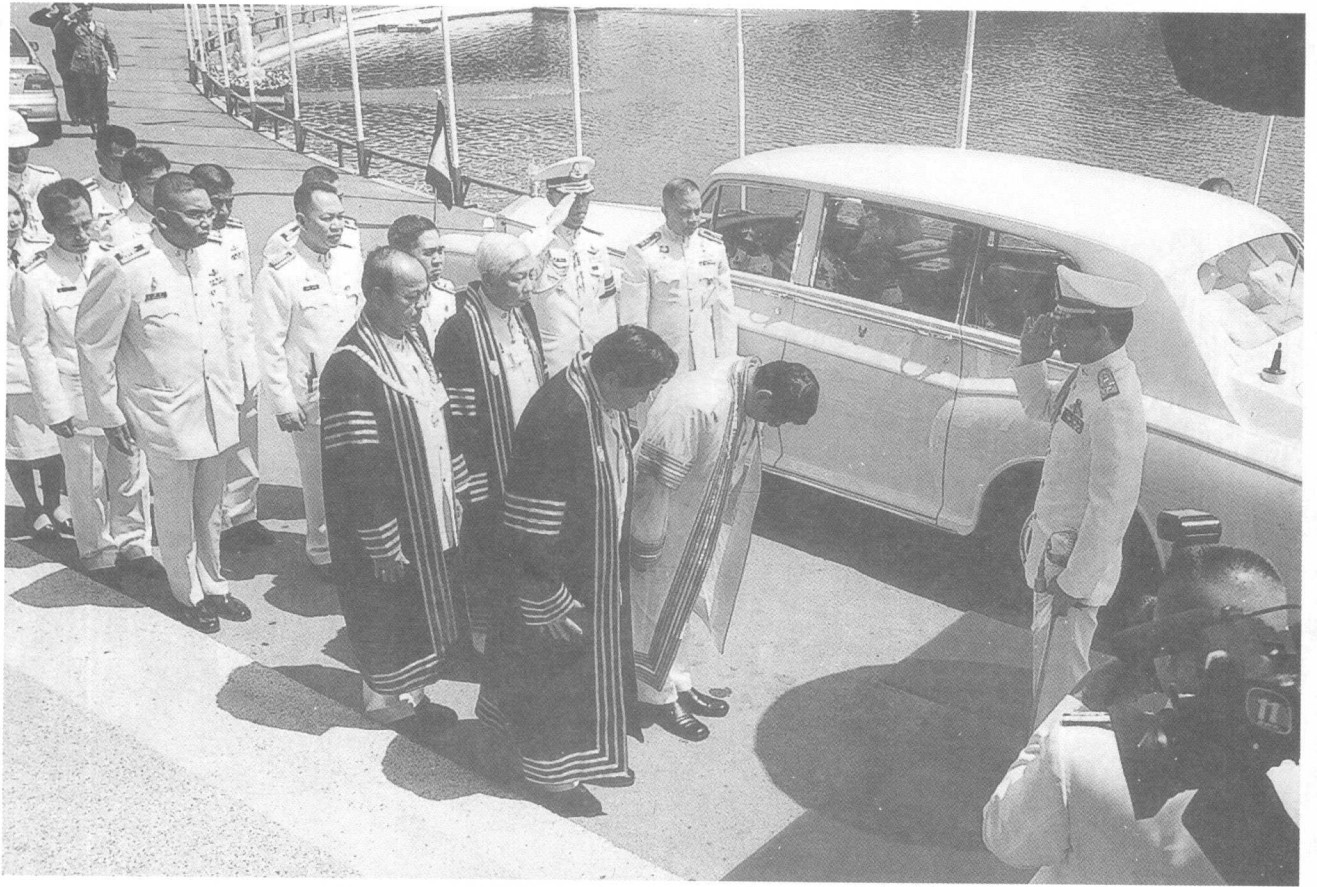
รศ. Wei Jin Hai
รศ. Zheng Xiany Bin
ผศ. Yang Zai Yun

จากมหาวิทยาลัยชนชาติกวาสี
ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มาเจรจา
ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา ระหว่าง 17-19 กุมภาพันธ์
2548

พิธีซ้อมรับพระราชทานปริญญาบัตร
วันที่ 20-22 กุมภาพันธ์ 2548
วันที่ 22 เวลา 18.00 น. งานฉลองบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

พิธีรับพระราชทานปริญญาบัตร
วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2548 เวลา 11.30 น.
บัณฑิตวิทยาลัย ณ สวนอัมพร กรุงเทพฯ
มหานคร

อธิการบดีพร้อมด้วยอาจารย์ 5 ท่าน เดินทางไปศึกษาดูงาน และเซ็นสัญญาตามโครงการความร่วมมือมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และมหาวิทยาลัยกวาสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน 9-13 มกราคม 2548

โลกมีปัญหา พุทธศาสนามีคำตอบ

ดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางการก่อเกิด
การเปลี่ยนแปลงทั้งมวลทบทวนดู

วิวัฒนาการทั้งหลายได้เปลี่ยนแปลง
สิ่งที่ขาดขาดวางใหม่หมายแต่งตั้งเดิม

สรรพสิ่งได้เปลี่ยนแปลงไปกับโลก
ไปตามยุคตามสมัยก้าวให้ทัน

สร้างเสนอสนองให้ไม่สิ้นสุด
การรับรู้รวดเร็วล้ำทั้งอินทรีย์

ความเจริญนั้นเกินล้านจนที่สุด
เป็นโลกไร้พรมแดนเปลี่ยนแปลงมา

แม้มากล้นผลงานสร้างทางแห่งสุข
แต่ด้านทุกข์ก็มากมีที่นั่นมนำ

จะกล่าวไว้คงไม่ถ้วนล้นพูนเพิ่ม
อุณหภูมิลอกนั้นร้อนกว่าก่อนเคย

การตัดไม้ทำลายป่าปัญหาใหญ่
แหล่งครัวโลกจะหมดไปให้ประวิง

ปัญหาความอดอยากและยากจน
ปัญหาการขาดแคลนน้ำย่ำร่วมใจ

อีกปัญหาคือขยะจะเต็มโลก
ปัญหายาฆ่าแมลงแผ่เป็นเงา

ให้กำเนิดดาวโลกนี้ที่เราอยู่
ล้วนนำสู่สิ่งแปลกใหม่ไม่ซ้ำเดิม

ให้สอดคล้องกับภาวะจะสร้างเสริม
และต่อเพิ่มสิ่งเดิมเก่าให้เข้ากัน

ให้ทั้งโชคและให้ภัยร้ายมหันต์
ปัจจุบันเป็นยุคใหม่ยุคไอที

เพื่อมนุษยชนบนโลกนี้
เหมือนดังมีดาหุทิพย์ราวกะพริบตา

ด้วยมนุษย์สร้างยุคใหม่ที่ทลายทำ
ยุคโลกาภิวัตน์บัญญัติคำ

ในโลกยุคไอทีที่ดีล้ำ
ทบทวนย่ำแห่งปัญหาอย่าละเลย

ปัญหาเริ่มรุนแรงยิ่งอย่านิ่งเฉย
สุดจะเอ่ยผลกระทบได้ครบจริง

จนเกิดภัยธรรมชาติสาหัสยิ่ง
ทำลายสิ่งที่ล้ำค่าน่าหวงใจ

มากมายล้นจึงช่วยกันแบ่งปันให้
ประหยัดใช้ให้เหมาะสมล้นเพื่อเรา

บริโภคกันมากล้นจนเกินเผา
เหมือนฆ่าเราตายทั้งเป็นเช่นทุกวัน

มีปัญหาโรคภัยทุกข์เวศ
 ปัญหาเสพติดผลิดกัน
 ปัญหาการก่อการร้ายกระจายทั่ว
 ปัญหาเศรษฐกิจนั้นยิ่งผันแปร
 ด้วยปัญหาสังคมจะถดถอย
 อย่างรวดเร็วทันใจในทุกกาล
 แม้โลกนี้มีปัญหาคณานับ
 ล้วนเกิดจากกิเลสสร้างสู่ทางตัน
 จงศึกษาและเลือกสรรแก้ปัญหา
 เพื่อมนุษยชนพหุภาพภัย

หลายสาเหตุหลกปัจจัยให้นึกหวน
 โทษมหันต์หากปล่อยไว้ไม่ดูแล
 นำหวาดกลัวเพียงหวังชัยไม่ยอมแพ้
 หาทางแก้ก่อนสายไปไม่ทันการณ์
 มาพร้อมกับยุคไอทีที่สื่อสาร
 มาตรฐานความเจริญประเมิณกัน
 หากจ้องจับให้รู้จริงทุกสิ่งนั้น
 และเสพกันด้วยต้นหนาน่าห่วงใย
 พุทธศาสนามีคำตอบมอบไว้ให้
 พอเพียงในสิ่งเป็นอยู่รู้ตนเคย

เพลินตา โมสกุล

แนะนำผู้เขียน

คำ พาทอม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ข้าราชการบำนาญ
พธ.บ. (ปรัชญาและศาสนา)
M.Ed. (Philosophy and Religion)

ธีรพงศ์ ทัพอินทร์

นักศึกษาเอกสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 (หลักสูตร 5 ปี)
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
จบมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียน บางระจันวิทยา
อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

นงลักษณ์ แซ่มโซติ

อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
กศ.บ.(ภาษาไทย), นศ.ม.(นิเทศศาสตร์)
กศ.ม.(ภาษาและวรรณคดีไทย)

นิพนธ์ ทวีกาญจน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
วอ., กศ.บ., กศ.ม. (ศิลปศึกษา)

นริศรา คำหว่าง

นักศึกษาเอกสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 (หลักสูตร 5 ปี)
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
นักศึกษาทุนโครงการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ระดับปริญญาตรี (หลักสูตร 5 ปี)
จบมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนท่าวังผาพิทยาคม
อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ประภาพรณ เอี่ยมสุภชาติ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยซูไฮยธรรมาธิราช
Ph.D.(Elementary Education)
University of Oklahoma, U.S.A.

ปิยะวรรณ สุธารัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ค.บ.(ภาษาไทย), ค.ม.(การสอนภาษาไทย)

พิเชษฐ์ ศรีสังงาม

อาจารย์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
อ.ส.บ.(ไฟฟ้าอุตสาหกรรม), ว.ศ.ม.(วิศวกรรมไฟฟ้า)

เพลินดา โมสกุล

นักสถิติ 6 ว. สำนักวางแผนและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
วท.บ.(สถิติประยุกต์)
ป.บัณฑิต (วิชาชีพครู)

ลำยอง ปลั่งกลาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
กศ.บ.(สังคมศึกษา), กศ.ม.(บริหารการศึกษา)
ศ.ม.(เศรษฐศาสตร์)

วนิช สุธารัตน์

รองศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
กศ.บ.(เคมี-อังกฤษ), ค.ม.(จิตวิทยาและการแนะแนว)
Cert. in Teaching Science

ศุภฤกษ์ แก้วสิงาม

อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ค.บ.(ภาษาอังกฤษ-ภาษาญี่ปุ่น)
Cert. Research in Japanese Language and Culture,
Kyoto University of Education, Japan
M.Ed. (School Education-Japanese Educational Policy)
Kyoto University of Education, Japan

อนันต์ รัตนานุสร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
กศ.บ.(คณิตศาสตร์), ค.ม.(สถิติการศึกษา)

อังฉรา ท่อตระกูล

อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ศ.บ.(เศรษฐศาสตร์), พ.ม.(พัฒนาการเศรษฐกิจ)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

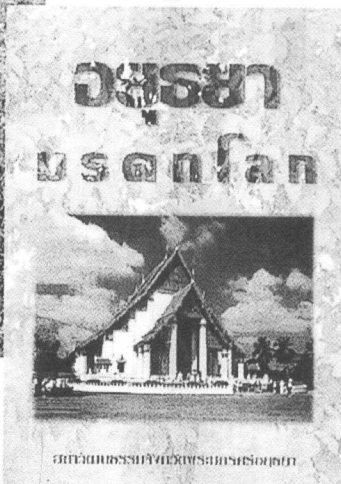
วาระสารทวิสาขบูชา
ราชภัฏกรุงเก่า

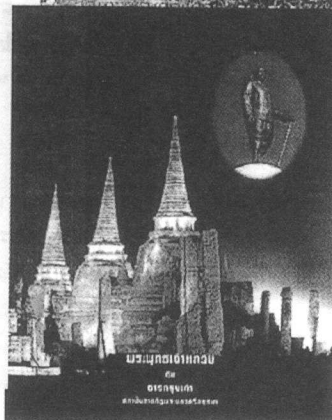
๕๐ พรรษา มหาวันราชนครินทร์

๗๒ พรรษา มหาวชิราลง

๑๐๐ ปี ชาตกาล
รัฐบาลอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
ปณิธานของประเทศไทย
The Government of Dr. Pridi Banomyong:
Sinner Statesman and The World's Great Personality

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
PUBLISHED BY SI ANUTTHAKA RAJABHAT UNIVERSITY PUBLISHER

Tel. / Fax 0-3532-2950 Mobile 0-1851-6895

รับออกแบบ พิมพ์งานด้วยระบบ Laser Print, Copy print, Off-set, Silk Screen

หนังสือ นิตยสาร วารสาร จุลสาร รายงาน แผ่นพับ โปสเตอร์ การ์ด

ตัดและเข้าเล่มเอกสารทุกชนิด รวดเร็ว ตรงเวลา ราคายุติธรรม

ผู้อำนวยการ ผศ.นิพนธ์ ทวีกาญจน์

ผู้จัดการ ผศ.รัตนา รักสกุลพาณิชย์

พิมพ์ปก 4 สี ขนาด A 4 เข้าเล่ม เทียบเท่า Off-set เพื่อขอผลงานทางวิชาการที่สมบูรณ์แบบ

ที่นี่ไม่ใช่แค่งานพิมพ์...แต่เป็นเรื่องคุณภาพงานพิมพ์

